

کتابخانه مجلس شورای ملی	
کتاب	صدايق الامازغ في صديق الامام
مؤلف	رحمة الله العلي
موضوع	شاره قصه ۱۰۲۴۵۹
شماره ثبت کتاب	۷۴۹۵۳
	۸۹۳۱

خطی « فهرست شده »
۶۶۶۰۱

دو بیت
عز و در مجلس در هر روز یکبار
را که است نفس را بر بار ام و در آن
تغیر را که است نفس بر بار و در آن
در تغیر با نظر

صدرای الامور
الاصحاب

کتابخانه مجلس شورای ملی
کتابخانه مجلس شورای ملی
کتابخانه مجلس شورای ملی

۶۳۵

بازرسی شد
۲۷ - ۳۶

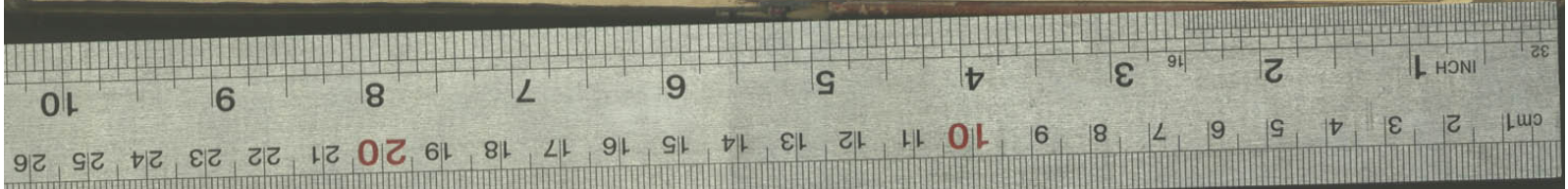
بازدید شد
۱۳۸۴

اقتباس شد و چون معلوم بنده بود که از فنون علوم کدام علم که بوقت
 بدین مقصود و موافق تر است بیشتر علمای عقل و نقلی و فروعی و اصولی
 جمع کرد و از هر یک نسیله در قلم آورد و سبب ظاهر است و طبیعت سبب
 عوامل و مشکلات و سبب که از تعیینات چنانکه تصور اندک بعضی آن
 علم در آن ظاهر شود و نقصان ایشان روشن و مبین گردد و در بعضی
 از جمیع برین ترتیب و بیرون برین تخصیص و تمیز است که تا به این
 علم که عربت بنده کان حضرت اعلی در بحث از آن بیشتر بود و اشاعت
 همت کامله باشد در آن علم کتاب ساخته شود و طوایف و مشکلات آن
 فن بر ذراته چنانکه قبلا قبول عالمیان و مطلوب نظر جهانیان گردانند
 را از خواندن آن در حضرت علم صانعانه اثر نهانیات منتفی و کمال
 مرتبت حاصل شود و این کتاب را حدیق الانوار فی حقایق الاسرار نام نهادند
 شد و سالیانه تعان یافته فی ذلک علم مولف الحبل و الاصل است
 خیر ممول و اگر هم رسول و درین موضع آن علمها که هر یک از اینها
 یاد خواهیم کرد بر شریک و آن شخص علم است و الله اعلم **فهرست العلوم**
الكلام - اصول الفقه - المجلد - الحدیث - المذهب
و الفرائض - الوصایح - التفسیر - دلائل الإعجازی علی
 القرآن - الاحادیث - أسماء الرجال - تاریخ التوحید - المعارف
 - معنی النور - التصریف - اشتقاق - الامثال - معنی العروص

خطی

س القوانی کا بذایع التکرک علم المعانی **ک** المنطق **ک** الطبیقا **ک**
 التیغیر **ک** الفرائد **ک** الطب **ک** التشریح **ک** الطیبه **ک** الخواص **ک**
 الاکبر **ک** المعرفه **ک** الجواهر **ک** الظلمات **ک** الصلاه **ک** قلع النار **ک** الوسیط
ر علم البیوت **ک** الهندسه **ک** المساحه **ک** علم الاثقال **ک** آلات الحروب
س حساب الهند **ک** الحساب النوی **ک** الجبر **ک** المقابله **ک** الاریاض **ک**
م اعداد **ک** الفوق **ک** المناظره **ک** الموسیقی **ک** مطالبه **ک** الیه **ک** الاحکام **ک**
 علم الزل **ک** الخرازمی **ک** الالامیات **ک** مقالات اهل العالم **ک** الاخلاق
ن السیاه **ک** تدریج المنزل **ک** علم الاخره **ک** الدعوات **ک** سبل اللیوک **ک** علم
الکلام **ک** الظاهر **ک** اصل **ک** اول **ک** منبسط **ک** اهل حق **ک** انت **ک** عالم **ک** محدث **ک** مسبو
 عدم **ک** است **ک** دلیل **ک** برین **ک** انت **ک** اجسام **ک** خالی **ک** نیست **ک** از خود **ک** و هر
 حالی **ک** بنود **ک** از خود **ک** محدث **ک** بود **ک** و ازین **ک** دو مقدمه **ک** حدوث **ک** عالم **ک** لازم
 آید **ک** و دلیل **ک** بر آن **ک** اجسام **ک** خالی **ک** نیست **ک** از خود **ک** است **ک** که اجسام **ک** خالی **ک** نیست
 از حرکت **ک** و سکون **ک** و آن **ک** هر دو **ک** محدث **ک** است **ک** لازم **ک** آید **ک** که اجسام **ک** خالی **ک** نیست
 از خود **ک** و در تقریر **ک** این **ک** دلیل **ک** بانیات **ک** چهار **ک** دعوی **ک** حاجت **ک** افتد **ک** اول
 اثبات **ک** کردن **ک** حرکت **ک** و سکون **ک** دوم **ک** حدوث **ک** حرکت **ک** و سکون **ک** سوم **ک** اگر اجسام
 خالی **ک** باشد **ک** از حرکت **ک** و سکون **ک** چهارم **ک** اگر خود **ک** است **ک** را **ک** برایتی **ک** باید **ک** و چون
 این **ک** چهار **ک** دعوی **ک** درست **ک** و حدوث **ک** عالم **ک** بضرورت **ک** لازم **ک** آید **ک** دعوی
اول **ک** و آن **ک** در اثبات **ک** حرکت **ک** و سکون **ک** است **ک** و دلیل **ک** بر حجت **ک** این **ک** است **ک** که

متخیز **ک** و دریم **ک** که ساکن **ک** بود پس **ک** متحرک **ک** شد **ک** و اگر ساکنی **ک** جسم **ک** یا متحرک **ک** او **ک** است
 او یا ذاتی **ک** او بودی **ک** که در زمان **ک** وجود **ک** او **ک** صفت **ک** از وی **ک** زایل **ک** شد
 زیرا **ک** که یک **ک** چیز **ک** هم **ک** موجود **ک** و هم **ک** معدوم **ک** باشد **ک** و چون **ک** این **ک** دو صفت **ک**
 متبذل **ک** میشوند **ک** با **ک** جسم **ک** باقیست **ک** معلوم **ک** میشود **ک** که این **ک** هر دو **ک** وصف **ک** غیر **ک**
 جسم **ک** است **ک** دعوی **ک** دوم **ک** و آن **ک** در اثبات **ک** حدوث **ک** حرکت **ک** و سکون **ک** است
 و دلیل **ک** برین **ک** است **ک** که حرکت **ک** بر کل **ک** اجسام **ک** جایز **ک** است **ک** و چون **ک** حرکت **ک** بر وی
 جایز **ک** بود **ک** آن **ک** حرکت **ک** بر وی **ک** جایز **ک** بود **ک** و آن **ک** حرکت **ک** که حاصل **ک** شود **ک** و آن **ک** سکون
 کما **ک** زایل **ک** کرد **ک** و هر دو **ک** محدث **ک** باشند **ک** با **ک** بیان **ک** که حرکت **ک** بر کل **ک** اجسام **ک** روا
 است **ک** که اگر حصول **ک** سببی **ک** در چیزی **ک** عینی **ک** و لاجرم **ک** وی **ک** آن **ک** وجوب **ک** از برای
 لازمی **ک** از لوازم **ک** جسمیت **ک** یا از برای **ک** چیزی **ک** که لازم **ک** جسمیت **ک** نبود **ک** اگر از برای
 لوازم **ک** جسمیت **ک** بود **ک** لازم **ک** آید **ک** که کل **ک** اجسام **ک** در آن **ک** چیز **ک** باشند **ک** و اگر از برای
 چیزی **ک** بود **ک** که لازم **ک** جسمیت **ک** نباشد **ک** پس **ک** زوال **ک** آن **ک** چیز **ک** ممکن **ک** کرد **ک** و چون
 زوال **ک** علت **ک** اختصاص **ک** او **ک** در آن **ک** چیز **ک** ممکن **ک** باشد **ک** پس **ک** معلوم **ک** شد **ک** که خروج **ک** کل **ک** اجسام
 از چیزی **ک** نمی **ک** خود **ک** ممکن **ک** است **ک** و اما **ک** بیان **ک** که چون **ک** بیرون **ک** آمدن **ک** اجسام **ک** از اجناس
 ممکن **ک** باشد **ک** باید **ک** که حرکت **ک** و سکون **ک** محدث **ک** باشند **ک** است **ک** که چون **ک** حرکت **ک** کند **ک** بعد
 از آن **ک** ساکن **ک** بود **ک** و باشد **ک** آن **ک** حرکت **ک** ظاهر **ک** است **ک** که محدث **ک** است **ک** یعنی **ک** آن **ک** حرکت **ک** بود
 پس **ک** بود **ک** و آن **ک** سکون **ک** که معدوم **ک** شد **ک** هم **ک** محدث **ک** باشد **ک** زیرا **ک** که هر چه **ک** قدیم **ک** شد
 عدم **ک** بر وی **ک** محال **ک** بود **ک** و بر این **ک** است **ک** که هر چه **ک** قدیم **ک** بود **ک** یا **ک** واجب **ک** است

بودیا واجب لذاته نبود و اولی بود و آن سبب که اگر ممکن بود بود و اولی
 سببی باید و لابد بود و اولی واجب بود و رسد و آن واجب الوجود بود
 باشد یا مختار اگر موجب بود و عدم بروی محال باشد باید که معلوم
 وی هم محال بود پس عدم بر آن مقدم که معلول و محال باشد
 باید که عدم بر معلول وی و اگر چنانکه فاعل مختار بود لابد که سبب بود
 بودیم و او را اول بود و ازین لازم بود که هر چه عدم بروی رو بود
 او محتر باشد و چون پیدا شد که عدم بر حرکت و سکون روانست باید
 که حرکت و سکون محتر باشد **اما دعوی سیم** و آن در بیان آنکه جوهر
 نیست از حرکت و سکون و بران این است که هر چه مختار بود لابد که معلول
 بود در خبر و آن حصول کبریاقی بود و از اسکون خوانند و اگر باقی نبود
 حرکت گویند پس معلوم شد که جوهر خالی بود از حرکت و سکون **اما دعوی چهارم**
 در بیان آنکه حوادث را اولی باید و بران این است که بالضرورة عقل
 که اعداد و دورات زحل که است از اعداد دورات ماه و هر چه عدد
 از عدد از عدد چیزی دیگر کمتر بود آنچه منتهای و مخصوص بود پس اعداد
 دورات زحل که منتهای بود و از آن ماه اصغاف آنست و منتهای چون
 تصغیف منتهای منتهای است بود پس اعداد دورات قمر هم
 منتهای بود و چون معلوم شد که جسم خالی نیست از حرکت و سکون و ازین
 برایت معلوم شد که جسم اولی بود زیرا که هر چه مدت وجود او است

نیز محال بود

مدت وجود چیزی حادث بود آنچه هم حادث بود پس در است که عالم محتر است
 و الله سگولی التوفیق **اصل دوم** در اثبات صلاح سجده و تعالی بر این است
 از یک کار تعالی محتر است باید است لیکن در کتاب و اصل از اصول بر این
 یا و خواهیم کرد **در بیان اول** آنکه چون معلوم شد که عالم محتر است و هر
 او محتر است و چون در مخصوص باشد بوقتی تعیین با آنکه در عقل و اولی که
 که در وقتی دیگر حاصل شود و هر چه چنین بود لابد که او را منوثری باید
برهان دوم آنکه اجسام عالم در جسمیت برابرند و در صفات و احوال
 را مختلفند پس موصوفت در آن اجسام بدان صفات از برای جسمیت لازم
 جسمیت و الالبایستی که جمله اجسام در جمله صفات متساوی بودند پس
 مقتضی آن صفات غیر ذوات اجسام و غیر لازم آن اجسام باشد و ازین
 لازم بود که جمله صفات که اجسام در آن مختلف اند جایز بود و باشد و عدم
 و اولی در هر چه جایز بود او را منوثری باید مدبری و صالح باید و آن
 صالح هم نبود که اگر جسم بود او را نیز شکل و مقداری و چیزی بود و آن
 نیز بدان سبب محتاج مدبری دیگر شود پس او را صلاحیت آفریدگی عالم
 باشد پس معلوم شد که آفریدگی سبب است و تعالی نسبت و چون جسم نبود و چیز
 واجب نبود و بد و اشارت توان کردن و ازین است جمله مدبک است
 باطل شود و چون در است که جسم نیست گوئیم باید جوهریت یا مختار که
 باشد نسبت و باید که جسم چون نسبت او با دیگر جسمها و چون نسبت او با غیر

تواند ط

بود لازم که مجاز اجسام در جملة صفات برابری باشند و این محال است پس مستند
 که صانع عالم اگر خواهد که فعل نکند نتواند و اگر خواهد که کند تواند و حقیقت
 قادر بر این نیست و چون قدری صانع معلوم شد باید که عالم بود زیرا که
 آثار حرکت در افعال و ظاهر است و هر فاعل که آثار حرکت او در افعال او
 ظاهر بود او عالم بود پس آفریدگار عالم عالم است و باید که عالم بود بیکت
 و جزئیات و الا افعال جزئی صادر نشد پس درست است که عالم را از یکت
 حی و عالم و قادر و منزه از جسمیت و جوهریت و تجرید مکان و جهت
 یک برهان محتمل است که این برهان که گفته شد که برهان شرف است و مشتری
 از اصول اسلام بران مقرر شود و از وی که بطلان مذمت فلسفه و افلاک
 و عناصر و طبایع ظاهر کرد و اگر درین کتاب جزاین نکته یا زیاده نبود
 او خود کفایت مر خواننده را نیز در تعابیر کات آن بروز کار میاوند
 خدا یگان جهان برساند بجز و کرد **اصول سوم در اثبات نبوت**
~~سید المرسلین و خاتم النبیین محمد صلی الله علیه و آله~~
 دلیل این است که قرآن بر دست وی ظاهر شد و قرآن معجزه است زیرا که
 عرب آن معارضه آن عاجز بودند که اگر بر معارضه قادر بودندی از معارضه آن
 نکرده و روی خراب کرده و خود را در خدمت چشم چشم خندی
 و دلیل آن معارضه نتوانستند که در کرده اند که اگر کرده بودندی ظاهر
 بود پیشده مانندی و چون ظاهر شد دلیل آنست که بر معارضه کرده اند

تواند ط

است ط

قرآن

که قرآن معجزه بود و چون این درست شود معلوم کرد که محمد مصطفی صلی
 علیه و آله و سلم رسول حق و خلیفه مطلق است و الحجة علی صحیح الاسلام **المشکوٰة**
اصل اول در آنکه معدوم شیئی نیست که بعد و شیئی باشد یا ذوات
 متناهی بود یا متناهی که متناهی بود باید که مقدر است باری متناهی بود
 زیرا که هر چه جسم است که خدا تعالی خبر ذوات که در عدم ثابت بود قادر
 نبود و این با اتفاق مسلمانان باطل است و محال است که نامتناهی بود
 که هر عددی که ثابت بود محتمل زیادت و نقصان بود و هر عددی که او عددی
 دیگر ناقص شود و او متناهی بود و چون بطلان هر دو قسم ظاهر شد معلوم شد
 که معدوم شیئی نیست **اصل دوم در آنکه باری تعالی له مخالفه لا الحق**
 این است که ذات باری تعالی مساوی ذوات خلق است و ذاتی است یا مساوی نیست
 اگر مساوی نیست مخالف بنفس ذات بود و اگر مساوی دیگر دو راه بود
 و هر چه بر چیزی صحیح بوده بر مثال آنچه هم صحیح بود پس موضوع شدن
 ذات باری تعالی بصفت آیهت از جایز است بود و لابد و از بسبب باید و این
 لازم آید بصیاح آیهت با محابا فعل و این محال است پس درست است که ذاتی
 لذت مخالف خلق است و فهم این حجت جوهریت **اصول سوم در اثبات جوهر**
و در این میان میان حکما خلاف است و مسکما باجم دلیل بقوت بوده است
 و من از برای ایشان حجتی بقوت استخراج کرده ام و آن اینست که هر چه شکست
 در وجود حرکت و آنچه از حرکت موجود است با یک زمان معمم بود یا

خاست آن ط

عدد ط

زیرا که

بسه شود ط
بسیار ط

واجرا حرکت که بحقیق زمان بود و فتنه و حده بود و نشود
که آنچه موجود است تحت بعض از وی موجود بود و این باطل است
لکن آنچه از وی موجود است بدینست و چون این درست است گوئیم نقد
از سافت که بدان کجوف نامفهم قطع کند که منقسم بود و قطع نیر و نیست
همان حرکت بود پس آن حرکت منقسم بود و این محالست که پس گوئیم
که نقد از سافت نامفهم بود و آن جوهر فرود است **استحسانات**
اول ظلم از ایزد تعالی درست آید یا نه **جواب** حکم کردن بر مذموم
درین که بر سبب اطلاق درست نیاید زیرا که اگر مطلقا گویند که قادیست
این سخن باطل بود با اتفاق تحقیقان عدلیان و اگر مطلقا گویند که قادیست
فعل ظلم دلیل بود بر مصلی با رجعت و لازم آید که این هر دو در حق خدای
مکن بود پس حق آنست که تفصیل کند چنانکه امام ابو الحسن بفرموده
گفته است و گویند فعل قبح از جهت قادی صحیح است از خدای تعالی اما
از جهت سی صحیح نیست **استحسان دوم** محوره بروست کذب را بود که
ظاهر شود یا نه **جواب** اگر مودی بنود بر سبب اول را بود و اگر مودی
بود و با باشد مثال اسم اول اگر کسی دعوی که میکند را بود که فعل
خارق عادت بر وی ظاهر شود زیرا که ظهور آن خارق عادت مودی نبود
بر تپس زیرا که شکل مودی دلیل کذب دعوی است و مثال **اسم دوم** اگر
دعوی نبوت کند و کاذب بود و ظهور خارق عادت بر وی و نبود زیرا که

تلمیس آید که ط

ادامند

او کذب دعوی نبوت است پس اگر خارق عادت بر دست وی ظاهر شود
مودی بود و کذب و تلمیس **استحسان سیم** معرفت این موقوف است بر قول
صادق یا نه **جواب** در اصول دین چون معرفت این موقوف است بر قول صادق
ذات یا تعالی و صفات او هیچ حاجت نیست بخیر زیرا که معرفت صدق مخیر
نیست حاجت معرفت این اصول پس اگر معرفت این وصول محتاج بود بر قول
صادق دور لازم آید و آن باطلست اما معرفت فروع دین موقوفست
بر قول صادق زیرا که در عقل هیچ طریق نیست معرفت اعدا و رکعات
و مقدار یام روزه و بانه التوفیق **علم الاصول الفعوالاصول الظاهر**
اصول اول در معرفت اول احکام شرع و اینها است **اول** کتاب خدای تعالی
دویم سنت رسول خدای سیم اجماع امت چهارم قیاس اما بیان اگر کتاب
خدای تعالی و سنت رسول حجی ظاهر است زیرا که چون نبوت محصل است
اعلامه در سنت و صدق او مقرر گشت هر جا و از آن خبر دهد و بقیه
کتابی و در حق و صدق باشد اما آنچه اجماع امت تحت آنست که خدای تعالی
میفرماید **ومن یشاقق الرسول من بعد ما تبیین الله له دینی و منیع حرمین**
اینست بقره پس مومن حرام و محظور بود و لازم آید که متابعت مومنان حق
و صدق بود و ایضا رسول صلوات الله علیه میفرماید که **لا یجتمع اثنی عشر علی**
و اگر در جماع خلا مکن بود آن صلاحت بود پس بطران این خبر لازم آید و آن
این قیاس تحت آنست که وقوع و حدوث بی نهایت و خصوص شایسته

صد دین ص

اصول ط

تساویست ص

ناتناهی شایط
تغایب متبایط

و اثبات مشایخ بمثال جمال بود برین معلوم شد که از جهتها و قیاس کبریت
بسی معلوم شد که هر که چهار اصل حق و صدق است **اصل دوم در شرایط اجتهاد**
شرطهای اجتهاد سه است **اول** آنکه عالم بود که کتاب خداست عالیه زیرا که اصل حق
احکام شرع است و لکن شرط است که عالم باشد بجز کتاب خدای بلکه در
اینها که تعلق احکام شرع در در و مقدر بالصدیق است و او نیست که اینها
بر حفظ او بود بلکه چنان باشد که اگر او را بدان حاجت افتد و بر وی
از احکام شرع متقصود شود حاصل تواند کرد **دوم** آنکه عالم باشد چهار
رسول صلوات الله علیه و چنانکه در کتابهای هر وقت شرط است که حفظ او
کفایت در اجراء نیست **سیم** آنکه عالم باشد موعظه مانع و موعظه در کتاب
سنت مادی اجتهاد ویرا احتیاط **چهارم** آنکه عالم بود با ساجد و تعبد آنکه
کنند اجراء در سنت از یاد است **پنجم** آنکه عالم بود و مسلما که مجموع علیه السلام
باشد زیرا که اگر بدان عالم نبوده باشد فتوی او برخلاف اجماع لغتدین
روان بود **ششم** آنکه عالم بود و کیفیت تربیت او بر وجهی که منتهی مقصود بود
و صواب از خطابان نیز نشود و بدان که موضع علم چنانست تا از آن
کنند **مفتم** آنکه عالم بود باصول دین چون معرفت صنایع و توحید و تشریح
او از تعالیم و آفات و بدانند که از فید کاری و عالم و قادر است **هفتم** و **هشتم**
آنکه عالم بود و بینه و نحو فقر که بوسط آن مراد خدای تعالی و مراد رسول که در
قرآن و اخبار تواند داشت **دوم** آنکه در علم اصول الفقه یک بصیرت بود و محیط

اجتهاد

بالحکام

با حکام امر و نهی و عموم و خصوص و تفاوت نسخ و کیفیت تاویلات و تحریکات
و احکام قیاس است شرطهای اجتهاد **اصل سیم** در بیان آنکه مجتهدان حکم خود
مصنوع و لکن بیشتر با اگر در مسأله ای نبود و بر بیان این است که مجتهد
الاجتهاد و مأمور است بدانکه مقتضای اجتهاد خود عمل کند پس حکم خدای در
او آنست که اجتهاد او بدان ذکر کرده است پس مجتهدان لابد بصیرت
الاصول الحکمیة ۲ اصل اول در آنکه امر مفید و جویست و دلیل برین آنست که
افعل مقضی فعلت و او را هیچ شعاریت تبرک فعل همان الخیر فی قول العباد
فخرج زید شعری و ج زید و لیس شعری عدم خروج پس چنانکه چیز از ج
خیری نافع است از عدم آن چیزی باید که امر بخیری نافع باشد از عدم آن چیزی
و چون چنین باشد امر و جوب را بود **اصل دوم** در آنکه مطلق است مقضی
تکالیف و مقضی فور و بر بیان این است که امر لغت که موضوع از برای
طلب مصدر و لفظ مصدر را هیچ تعاریف الایمانیت و تحقیق اللفظ
و ماهیت خیری قضای کثرت کند و الایمانی که آن حقیقت در یک خبر خوب
بودی و ایمان است و چون در لفظ مصدر قضای کثرت و قضای تعیین
و قضای دان معین در لفظ امر که موضوع است باطل ان ماهیت باید
که شعری بود و بنگر و بفرجه **دلیل دوم** آنکه اگر لفظ او منحرف بودی
و بفرجه ایستی که بقید کردن امیکرت و در زبان دوم متناقص بودی
باگر که بد فعل غدا امره واحده کان قد قال قول المتناقص و چون

در جمله فروع ط

خبر از وجه خبری ط

نه قضای کثرت که یقینت ط

و چون این سخن منافیست معلوم که امر متضی نکرار و فوری است **اصول**
 در اینست صفت عموم و لکن این نسبت اگر کسی گوید من دخل واری اگر گفته
 الا زید یا یحیی بن هاشم استثناء اخرج الولا به صحیح و خوله کی استثنای او یک
 و خوله کی استثنای او اول باطل والا حسن قولنا اهراب جالا الا یزید
 لصحیح و خوله زید است قولنا جالا فلا یحیی بن ذک علیمان فایده و
 الاستثناء اخرج ما لولا له اوجب و خوله کی استثنای او فایده و
 قولنا من دخل واری کرینا و کل العقلا فثبت ان للموم صیغه **الاعتناء**
امتحان اول فرق میان مطلق و عام چیست **جواب** چیزی را که اعتبار است
 اعتبار حقیقی چنانکه همه التفات کرده نشود نه بوجه و نه بکثر او **دوم**
 اعتبار آن حقیقی از آنچه که مشخص است **سیم** اعتبار آن حیوانی است که مشخص
 باشد پس هر آن لفظ که دلیل باشد بر اعتبار دوم آن حاصل شود **و اما**
سیم بر تمام بسیار است و عام یک است تمام است و او هر آن لفظ
 لفظی بود که تناول بود جمله چیزها را که او را صحت تناول آن باشد و لفظ
 جمع و تثنیه و اسما عدد برین چه لازم نیست زیرا که لفظ جمع و تثنیه
 جمله پنجاه و ششبار پس جمع تناول بود و پنجم لفظ جمع و تثنیه و حیوان
 و عام برین وجه که گفته شد در کتابها یافته شود **امتحان دوم** حدیث
جواب جملا اصولیان و منطقیان در حدیث گفته اند مایه الصبیح و الکتب
 و این حدیث را که حدیث صبیح و کذب صبیح و کذب بقران کردن

نمبر ۵

نمبر ۶

که صدق و کذب بقران کردن پس اگر حدیث صبیح و کذب بقران
 دور باشد و آن باطل بود پس حدیث است که گویند الحدیث هو القول المقض
 نصیر کتب معلوم الی المعلوم باللفظی و بالاثبات **امتحان سیم** چه فرق میان
 قیاس معنی و قیاس شبه **جواب** آن جامع باشد میا اصل و فرع تا او اصل
 علت آن حکم بود یا نبود و اگر اثر اصلاحت آن بود که علت آن حکم
 بود یا او را دلالت باشد بر علت آن حکم یا نبود و اگر بود اثری است
 گویند و اگر نبود اثر قیاس طرد گویند علم الحدیث الاصول الظاهر اصل او
 بیان اگر جدول محظور و محرم نیست **بدانکه** قومی از خویشان جدول را منکر باشند
 و گویند که خدا تعالی او را محض ذم یا مدح کند بجا که میگوید ما ضریف
 لک الاجداد بل هم قوم خصمون و جمع دیگر از مقلده جدول را در اصول این
 مذموم داشته اند و گفته اند که در ادوات صانع و خود صفا او محض
 کرده اند و خود کردن در چیزی که مقدر غیر خود کرده باشند بد
 باشد و بدعت حرام بود و جمعی دیگر مسلم داشته اند که نظر کردن در عقوبات
 حسن است لیکن گفته جدول در شرعیات حرامست بجز چه در وی نصی آمده
 باشد قبول باید کردن و در باقی توقف کردن و در اصل حرامست
 که جدول کردن هم در عقوبات و هم در شرعیات ندیده و ما بر این
 قاطع در دست کردیم که هر لفظ و تفکیک هر فرقی که از کتب است
 کردیم که در فروع نیست قیاس خبر است و این معلوم شود که جدول

درین ط

کردن نیز در مقام پسندیده است و دلیل دیگر آن که جعل در مومنت
 است که خدای تعالی صریحاً در این جمله که درین صفت میگوید و **حَا**
وَلَمْ يَرْبُطْ بِاللَّيْلِ وَالْحَسَنَ و چگونه روایت کرده که درین صفت میگوید و **حَا**
 که خدای تعالی رسول خود را برین صفت **اصول دوم** در این صفت و جعل
 کردن اصول و در بهای جعل کردن ده است **اول** آنکه در این صفت **اصول**
 نباشد **دوم** آنکه در طول حکایت نه **بجامه** **سیم** آنکه از عبارتها غریب نماند
 احتراز کند **چهارم** آنکه در سوال جواب از لفظهای محکم که محتمل در معنی
 باشد اجتناب نماید **پنجم** آنکه چون خواهد که بر سخن خصم احتراز کند آن سخن را
 اعاد کند و در هر دو صورتی حاصل بود که **ششم** در سخنهای که
 بیرون از مقصود بود توضیح کند و لاسخ را ضبط بیرون شود و یکس
 از احتمال آن سخن نکند **هفتم** آنکه تا سخن خصم تمام نمیکند در جواب توضیح
 نکند و اگر در ابتداست تمام حجت بیاورد آن کند چه در باره عذر کردن
 عیب یا در سخن نامعلوم خصم کردن **هشتم** مناظره حکیم و فرد مبتدی و در غلبه
 با فراط و چشم و خنده و نه از خصم باید که احتراز کند من کل او چو زیر که این
 حصلتها در همه افعال کونیه کارکنند و در آن نیز در مقالات خود عذر
 شود پس اینها بجز و جعل خود را با انواع معانی میباشند **نهم** احتراز باید کرد
 از خصم بیگانه تریم زیرا که چون خوف غایت قوه نظیر وحدت خاطر را بر او
 و مقصود را بر او در اول و بر این حاصل بود **دوم** باید که پیش خصم احتیاط

احتراض ط

استعاذه ط
بهر طلب عذره از
خصم

مناظره حکیم و فرد مبتدی
و در اول و آخر مناظره
مناظره با حکیم و مبتدی

نشود و چشم هفتم نکر و زیرا که باشد که از جهت احتیاط خصم سخن ضعیف
 شود پس آن خصم ضعیف او را در آن سخن عذر کند اینست **لها** **او** **مناظره**
 کردن **اصل سیم** در بیان مهمات طالب علم یا تصور بود یا تصدیق تصور آن
 آن بود که چون لفظی شنیده شود از وی چیزی فهم نماند چنانکه هیچ خبر
 نماند از وی نیستی و نیستی و نیستی چیزی او را از سبب چیزی از وی
 و اگر نسبت وجود یا عدم با وجود چیزی دیگر بوی کرده شود از وی
 تصدیق خوانند و چون علم ازین دو قسم بیرون نبود سوال که از برای
 طلب علم نموده اند آیا طالب تصور بود یا طلب تصدیق و اصول و الحما
 که طالب تصور بود در دو است یکی مانی از سخن رسیدن و آن **دوم**
 یکی طلب مفهوم است که در دو است یکی مانی از سخن رسیدن و آن **اصول اول**
 سوال ای است یعنی از چیزی پرسیدن و غرض از وی طلب صفتی بود که
 جدا کردن آنچه را از دیگر حقیقتها **اما** اصول سوالها که طالب تصدیق
 بود دو است یکی **اهل و کاه** به و طلب استی و نیستی چیزی کنند و کاه
 و طلب استی و نیستی چیزی او را سوال اهل متاخر بود از سوال **چون** **اب**
 مفهوم است بود و متاخر بود چون طالب حقیقت باشد **اصول دوم** سوال **لها**
 و آن طالب علت جواب و سوال اهل بود **اصل اول** که در بیان حقیقت است
 و صفت مناسب مرن و صفتی باشد که ثبوت الحکم عین متضمن وجود چیزی بود که آن
 موافق حال آدمی بود در معاش یا در معاد آنچه در معاش بود حقیقت

الاصول المشکله

بود یا دفع مضرة و اینکه در معاد بود یا تحصیل ثواب بود یا دفع عقاب این
انسان گاه در تحصیل باشد و گاه در بقا و جز این است سه مرتبه است
مرتبه اول آنچه در محل ضرورت بود چنانکه مناسبت و جوئی صاحب اگر گفت
مشروع باشد مودی بود و خبرانی عالم **مرتبه دوم** آنچه در محل حاجت بود
و بجز ضرورت نرسد چنانکه نصب کردن ولی بر صیغه از بزرگی تحصیل
مصلح و ادخار حوائج او **مرتبه سوم** آنچه در محل ضرورت و حاجت نبود
لکن در رعایت آن نوع زینتی حاصل شود چنانکه در تحریم مقدرات
و جناب فرمودن از هر چه موجب قوت است و نواب و نایب جلد بود
نوع بسیار است که مناسبت او محرم تحصیل و انعام باشد و در حقیقت او هیچ
حاصل نبود **اصل دوم** در میان آنکه مناسبت معارضه باطل نشود بر آنکه چون
وضعی متضمن محرم بود یا در مقابل آن مصلحتی مفسده نشاید یا باشد اگر بنا
آن مصلحت معارضه بود و اگر مفسده در مقابل آن مفسده با مرجع بود یا
یا راجح اگر مرجع بود راجح با نفع معتبر باشد و اگر مساوی بود راجح عطا
خلاف کرده اند در آنکه جهت مصلحتی آنچه باقی ماند و در آنست که مناسبت
معارضه باطل نشود و ماضی در مساوی فرض کنیم و گوئیم اگر آن مصلحت حلال بود
آن معارضه لا بد جهت مناسبت او باقی بود و چون معارضه یا مصلحت حلال
باطل شود یا نشود در او بود که باطل شود زیرا که بطلان یکی بدوم
اولیتر نبود از بطلان دوم باول پس باید که هر دو پسند که معدوم شوند

لکن علت چیزی را بد موجود در زمان معلول پس چون علت عدم میر
وجود آن ذکر است و عدم هم در دفعه و احدت حاصل باشد و این
حال این معلوم باشد که هیچ دو پسند یکر معدوم نشوند و درست شد که اگر
که المعارضه لا تصریح فی المناسبت **اصل سیم** در بیان آنکه ترتیب حکم بر
مشق که دلیل باشد بر آنکه مشق منعت آن حکمت و دلیل برین است
که اگر کسی بنده خود را گوید که بر علماء استحقاق کن و جاهلان را اگر امت کن
عقلان سخن را قیاس نمزند و جهل آن سفلیج یا است که از آن سخن فهم
کردند که او جاهل است حق اکر کرده است یا اکر او جاهل الجمله سخن اکر
کرده است و اول باطل است زیرا که او بود که جاهل سخن اکر او بود
بل نسبت و نفی و غیره پس معلوم شد که آن استحقاق از جهل ان بود که فهم
از آن فقط آن بود که جاهل جمله سخن اکر است پس معلوم شد که ترتیب حکم
بر وصف مشق مشرعت بد آنکه مشق منعت آن حکم باشد و درست شد که
فهم علت بر مناسبت چنانکه پیشتر از جهل بیان شده است **الامتنان**
امتنان اول قیاس بر اهل ممنوع رو باشد یا نه **جواب** اثبات حکم در اصل
یا نبض بود یا قیاس اگر نبض بود آن مناسبت اول فرع بود یا نبود اگر
آن مناسبت اول فرع بود قیاس وی و او بود و اگر نبض بود که مناسبت اول
محل خلاف بود پس صورت باصلت و دوم غیر عین اولیتر نبود از عکس و اگر
اثبات حکم در اصل قیاس بود قیاس کردن روا نبود زیرا که اگر جامع

دو قیاس بود قیاس اول ضایع بود و اگر جامع یکی بود قیاس اول قیاس
 بود **امتحان** چه فرقت میان فساد وضع و معارضه جواب اگر معضیان
 کند که آن وصف که مستدل آن ابعث حکم کرده است و از آن وجه که
 او بیان کند کرده است مقضی نقیض آن حکمت است و وضع باشد و اگر با
 کند که آن وصف از جهت دیگر مقضی نقیض آن حکمت است و فساد وضع باشد
 و اگر بیان کند که آن وصف از جهت دیگر مقضی نقیض آن حکمت است اما معارضه
 باشد فساد وضع **امتحان سوم** چه فرقت میان استفاد و تقسم جواب
 استفاد لفظی است که موضوع بود و معنی بر پیشتر است و تقسیم لفظی است
 که موضوع بود یک معنی را که آن معنی تقسم بود و در وقت مثال تقسیم لفظی بود
 که موضوع است از برای تحقیق هستی و اگر در آن حقیقت است میان واجب
 الوجود و ممکن الوجود **دوم** بدانکه علم خلاف علی شریف است و بزرگ
 و حقایق و دقایق آن توان کرد و آن مودی بود باطنی که راقی
 این کتاب بود پس ولایت آن دیدیم که نه اصل اصول آن گفته بود پس
 احضار بر یکی اشارتی کرده اند و بعضی از ضلالت گفته درین اصلها
 بخواهیم آوردن کتابی مفروض ساخته اند و سخن در آن معانی دراز کرده
 آنچه خلاصه سخن آن مصنف است اختیار کردیم و در قانون عقلی و تقییدستی
 آوردیم و بسیاری سواها که آن مصنف نیاورده بود آوردیم و وظیفه است
 که هر کس که بدین مکتب و قوفیای پیش سری نظمها که در خلاصیات معلوم

اوشود و بیشتر اعتراضات که بر آن نظمها متوجه باشد و حاصل باشد **اصل**
اول از نظر نظمهای مشهور در علم حلالی یکی است که گویند سبب و تقصیر
 موجود است پس باید که آن حکم موجود بود و اعتراض برین از چهار وجه است
اول اگر نسبت چیزی دیگر از حکمی اضافی است و وجود اضافات
 متاخر بود ترتیب آن هر دو مضاف پس ثبات نسبت آن حکم کنیم و در
 این زمان **دوم** آنکه چون مستدل خواهد که دلیل گوید بر آنچه گفته است
 در اول گفتی چیزی آن اگر عین آنست مگر و نامفید بود و اگر غیر آنست
 باقی آنست یا تعین نیست و قسم اول اطل است زیرا که نسبت قبل و صفت
 مشترک که میان او و غیر او و تفسیر عام بخاطر او نبود چنانکه تفسیر
 سواد را نبود و اگر تفسیر آن اول نیست پس نقل باشد و آن موجب
 انقطاع بود **سوم** چون گوید و جدید چنان بود که گوید و جدید دلیل
 و این اجبار باشد از وجود دلیل و مستدل طلب است به بیان حقیقت
 دلیل زینان اجبار از وجود دلیل چون و حقیقت قیامت آن دلیل
 نداده است منقطع باشد **چهارم** اول شرح بانقض این نظم از هر دو وجه
 زیرا که استنباط از قیاس بود و از اصلی و فرعی و جامعی و کلی است
 و این چهار گون درین نظم حاصل نیست پس او را صلاحیت دلیل نبود
اصل دوم و از نظر نظمهای مشهور است که گویند شرط حکم مطلق
 نیست پس آن حکم موجود نبود و اعتراضات گذشته جمله برین نظم متوجه

است

و آنچه بدین نظم مخصوص است آنست که تحقق شرط هر آن چیز باشد که از عدم
عدم چیزی لازم شود و از وجود او وجود آن نیز لازم نشود پس حاصل آنچه میگوید
که شرط اول آن حکم موجود نیست آنست که چیزی که از عدم او عدم آن حکم
لازم آید موجود نیست و معنی آن خبر دعوی عدم آن حکم و دعوی عدم
چیزی دیگر باشد و آن محض عادت دعوی بود و در وی هیچ فایده بود
اصل سیم آنچه گویند سبب و جو قضاصل عمل عمد عداوت و آن در ملا
صورت موجود است پس سبب و جو قضاصل در لزوم حاصل باشد
و بدانکه دو استدلال آورین که بر نظم اول توجه کردیم برین نظم هم
و اما آنچه خاصه بر نظم است آن وجه باشد **اول** اگر کسی گوید همه
انسان حیوانت و همه حیوان جنس است یا کلی لازم آید که همانسان جنس است
و کلی ایست پس اگر این نظم میباید که این نتیجه حق باشد **دوم** اگر
این نتیجه با هر یک ازین دو مقدمه بود یا مجموع هر دو باشد و شک
نیست که هر یک ازین دو مقدمه جدا منتهی نیست و ایضا اگر چنین بود
هر دو مقدمه گفتن حسو باشد و شاید که مجموع منتهی زیر آن محال است که آن
باشد از **وجوه اول** اگر چه فرق نیست میان این دو مقدمه و میان
نتیجه زیرا که محال است که آن دو مقدمه معلوم شود و نتیجه معلوم نشود و اگر
مغایرت میان این معلوم بودی ممکن بودی که آن دو مقدمه معلوم
و نتیجه معلوم نشدی **اول** اگر علم هر دو مقدمه دفعه واحده

حاصل شود پس دو علم جمع شده باشد و این محالست زیرا که ما از
خود می دانیم که در کجا که خاطر را با درک چیزی مشغول کنیم هم در آن حال
که خاطر را با درک چیزی دیگر مشغول نتوانیم کرد و ایضا اگر رو باشد
که دو علم حاصل شود پس عدوی از عدوی اولیتر نباشد پس نتیجه حصول
علوم نامتناهی در خاطر آدمی در یک زمان رو باید داشت و با اتفاق
این باطل است و چون علم بهر دو مقدمه جمع شود و نتیجه آن علم
حاصل میشود معلوم ازین دو مقدمه نتیجه حاصل نشود **سوم** آنکه اگر علم
بهر دو مقدمه جمع شود یا ایشانرا حالتی حاصل شود عند الاجتماع که
آن حالت حاصل نبود عند الانفراد یا نشود اگر حالتی حاصل شود و موجب
یا احاد مقدمات یا مجموع آن و همان سخن اینست که زاید و اگر چنانکه آن
ايجاب برای حالتی دیگر بود که حصول آن عند الاجتماع باشد تسلسل لازم
آید و اگر هیچ حالت حاصل نشود عند الاجتماع غیر آن وجه بوده است
عند الانفراد و وی عند الانفراد لای وجه عند الاجتماع ایضا لای
اعتراض سیم بر اصل سخن آنکه آنچه گفته که کل قبل عدوان سبب و جو قضاصل
معنی این سخن آنست که این مثل سبب قضاصل وقتها دیگر هم سبب و جو قضاصل
قضاصل است پس درین مقدمه خبر عاده دعوی باید کرد و عو بر عاده
دعوی حجت باشد بر حجت دعوی **اصل چهارم** آنکه گویند دلیل حکمهای هر
یا فیض یا قیاس است و هیچ دو موجود نیست پس حکم ثابت نباشد

عمل

دلیل احکام شرع یا بصرف قیاس است که ادله احکام شرع عبارتند از
 یا معمولی اولی است و دوم قیاس و بیان آنکه نص موجود نیست
 که اگر نص موجود بودی علم بر آن و قوف بعد از اجتهاد و اتمام و چون
 هیچ گفته نشده معلوم شد که نص موجود نیست و بیان آنکه قیاس موجود
 نیست و بیان آنکه قیاس موجود نیست که مقصود از بیان صورت است میان
 این هر دو صورت فرق موجود است و مع الفروق الصیغ الخ و تصریح از
اول آنکه اگر عدم دل بر ثبوت دلیل نفی بودی عدم اول نفی بر دلیل
 ثبوت بود و چون چنین باشد و محال لازم آید **اول** اگر عدم دل نفی
 چون ثبوت باشد پس دلیل دیگر یافته شد در ثبوت حکم غیر نص قیاس
دوم آنکه چون عدم دلیل ثبوت دلیل نفی است و از اول ثبوت یکی
 عدم دلیل نفی است پس دلیل نفی عدم دلیل نفی باشد و عدم
 بر عدم منافی عبارت بود از وجود منافی پس دلیل عدم حکم وجود
 آن منافی باشد و اگر این منافی گفته شود خود بدین طریق هیچ حجت
 نیاید **دوم** آنکه استدلال نفی قیاس چون طریق باشد از طریق نفی حکم
 پس هر که در آن شرع در نص و قیاس باطل باشد **سیم** آنکه اجماع و افعال
 رسول استدلال و احتمال عمل از اول شرع است و آن همه انصاف قیاس است
چهارم استدلال کردن بعدم و جردن نص **پنجم** بر عدم نص است
 زیرا که اگر چه معلوم نبود معدوم بود لازم آید که اعدل جواهر و صفات

آن همه معدوم بود زیرا که آن همه هیچ معلوم نیست **پنجم** آنکه اظهار
 وصف در اصل مانع قیاس نیست زیرا که روا بود که حکم در اصل معین بود
 بر دو علت و تعلیل یک حکم بر دو علت باطل نیست **اصل ششم** چون حکم در
 صورت اتفاق ثابت باشد و خوانند که نفی کنند در محل خلاف گویند که
 حکم در محل خلاف ثابت باشد علت حکم القدر بودی که مشترک است میان
 محل خلاف و اگر حکم در بقدر معلول باشد لازم آید که خصوصیت محل وفاق
 ملغی شود زیرا که چون مشترک در محل وفاق حاصل بود و آن مشترک
 مستقبل بود تا پیش از آن خصوصیت را هیچ تاثیر نباشد و چون الفا و صف
 مناسب است باطل است باید که آن حکم در محل خلاف ثابت نبود و غرض
 بر این است که حاصل این نظم بنا بر دو مقدمه است **مقدمه اول** آنکه اگر
 حکم در محل خلاف ثابت باشد باز آنکه در محل وفاق ثابت باشد لازم
 آید که علت قدر مشترک بود پس الفرع و الال و این بنا بر آن باشد
 که تعلیل حکم اولی بعد از باطل است چه اگر آن جایز باشد لازم نیاید که
 آن حکم قدر مشترک بود پس که علت در اصل مشترک مع خصوصیت الاصل
 و در فرع مشترک باشد مع خصوصیت الفرع **مقدمه دوم** آنست که اگر علت
 قدر مشترک بود لازم الفا و وصف معتبر و آن خصوصیت است و این
 بنا بر آن باشد که تعلیل حکم اولی بعد از باطل است چه اگر جایز باشد
 حکم نتوان کرد بر هر وصف مناسب که حکم واقع باشد عنده که او معتبر

بلکه چون قدر مشترک مناسب است پس دو وصف مناسب را اصل موجود بود
 و تا ترجیح یک بر دوم ظاهر نشود و نتوان گفتن که معتبر است و چون
 ترجیح حاصل شود مخرج باعتبار این در لغا و الغار و وصف معتبر
 نباشد پس معلوم شد که مقدمه این دلیل نباشد بر منع تعلیل حکم
 الواحد بعین و در میناست بر جواز آن پس این نظم فاسد بود **اصل**
 و از چهار طریقهای که در شی است است که القول بثبوت بودی الی مخالفه
 الدلیل فوجیه و بلکه چون معصوم را ابطال کردن ثبوت حکم حکم
 کردن باشد بنی حکم حاصل او آن باشد که در منطق قیاس خلف خوانند
 یعنی چون ثبوت او مودی باشد محذور و هر چه ثبوت او مودی باشد
 محذور هم محذور بود پس ثبوت او محذور بود و چون ثبوت او
 باطل باشد عدم او حق باطل باشد که لا استحال خروج الحق عن طریق این
اصل نهم در منافی و اینمان باشد که گویند فلان دلیل منافی فلان
 حکمت و محاسب این دلیل درین مقام و در فرقی اندکی که در ثبوتی
 دلیل گویند که در فلان صورت مخالف این دلیل کردیم از برای علق
 که بدان صورت مخصوص بود پس در غیر انصورت عمل منافی باقی بود و دوم
 اما که تعرض صورت تخصیص کنند و حق این وجه دوم است زیرا که بنا
 این دلیل بر جواز این تخصیص است و نزدیک ایشان تخصیص
 شرعی چون تخصیص عام باشد و همچنانکه آنکه که بعام مخصوص است که کند

بروی واجب بود که تعرض صورت تخصیص فاما اگر تخصیص شرعی بود
 باید درین خلاف و نامحتمل بود و جانب بر سبب اختصار پارام تا
 نفاه است که علت شرعی را که طریق معرفت احکام بود و علت مخصوص
 را صلح تعریف احکام بود و زیرا که چون ناظر در وی نظر کند و روا
 دارد که او مخصوص بود که مانع حکم بود و تا این شک پیداست معرفت
 حکم و حاصل نبود پس معلوم شد که علت مخصوص را صلاحیت تعریف حکم
 نیست و اما جهت مبنیان است که انکار تخصیص علت نگاه توان کرد
 که گویند عدم مانع خیر علت است و چون فساد این ظاهر شود معلوم
 کرد که تخصیص علت تحت و بیان آنکه عدم خیر علت بود و وجه
اول آنکه چون مجتهدان سیر و صانع کنند که صلح علت باشد البته سیر
 و صفتها عدمی کنند و اگر اوصاف عدمی اصلاحیت بودی سیر آن اوصاف
 بنایستی کرد **دوم** اگر علت چیزی مثبت آن چیز بود و مثبت چیزی که
 که ثابت باشد زیرا که آنچه او ثابت بود محال باشد که دیگری ثبوت
اصل ششم چون خواهیم که بفرمان حکم کنند گویند تقریر صدر من از صفات
 الی جمله شرع الملتحق علی حقیقتی بصحی و قوا الحاجة قیاسا علی الصورة
 القلار و حاصل این دلیل است که حکما میگویند هر حادثی از حوادث
 چهار علت باید ۱ قابل ۲ صورت ۳ فاعل ۴ غایت و چون این
 هر چهار حاصل باشد لابد آن معلول موجود بود و در این صورت وجود

ان تصرف علت صورتت و عمل او علت قابلیت و اصل او علت قابلیت
 و وضع تحت و علت غایتی است پس باید که حکم در وجود او و اعتراض
 و جاست **اول** اگر هر حکم که فرض کنند از صحت او فساد حکمی دیگر لازم آید
 و این دلیل در بیان صحت آن حکم دو مضمون گفت و چون این دلیل هم
 بر صحت و هم بر صحت حکم دیگر که منافی حکم اول باشد استعمال توان کرد
 دلیل باطل بود **۲** اگر محل صحت وجود آن تصرف است پس اگر وجود آن تصرف
 را جزئی از اجزای علت آن صحت شد بجز حکم علت حکم بود و هم محل حکم این
 محالست از دو وجه **۱** اگر علت غیر نبوت حکم باشد و اگر محل حکم علت
 حکم باشد خلاف کردن در نبوت آن حکم ممکن نبود **دوم** اگر محل سبب
 بان حکم بر سبب وجود بود و بجز نسبت بآنچه هم با مکان و هم بوجه
 نبود پس بجز حکم علت حکم هم محل حکم نبود **اصل** در اثبات علت
 وصف بنسبت و اعتراض بدان است که خدای تعالی قادر است بر
 اخصیبت بواسطه عایت آنکه هر کس که قادر بود بر تحصیل علی ایضاً محال
 باشد که غرض او از فعل چیزی دیگر تحصیل اخصیبت بود زیرا که تحصیل اخصیبت
 ابتدا از دیگر است از تحصیل آن بواسطه چیزی دیگر و چون مصدران صحت
 محال بود که غرض از آن واسطه آن تحصیل بود و جوی این اعتراضات اطلاق
 و لایق این کتاب باشد و از بخت پرین قدر خصصا که در این علم
المدة بالاصح الظاهر اول که کتاب الاصل خلق نمود یا تغییر شود یا نه

اگر متغیر نشود یا مستعمل بود یا مستعمل بود اگر مستعمل بود یا اتفاق هم
 و هم مطهر باشد و اگر مستعمل بود یا در حدت مستعمل باشد یا در حدت اگر
 در حدت مستعمل باشد از وضو یا از برای رفع حدت باشد و پس از برای
 ادای عبادت و پس از برای هر دو سبب یا از برای هیچ دو وقت اول
 و دوم ظاهرند و مطهری ایشان خلافت و قسم مطهریت و نیز دیگر
 جمع مطهریت و قسم چهارم با اتفاق هم ظاهر است و مطهر و اما اگر مستعمل
 بود در حدت علماء در آن خلافت و نیز دیگر جمع اصح است که حکم غساله
 در طهارت و نجاست حکم مغسول بود بعد غسل اما اگر آب متغیر شود تغییر سبب
 محالست چیزی بود یا محالست چیزی بود اگر سبب محالست چیزی نبود
 چنانکه آنها که در کردارها مدام با آب و طعم و بوی آن متغیر شود
 آن آب هم ظاهر و هم مطهر بود اما اگر آن تغییر سبب محالست چیزی بود
 از دو قسم خالی بود یا حفظ آب از محالست آن چیز آسان بود یا نبود
 آب هم ظاهر و مطهر بود و اگر حادث شود یا نام آب از وی زایل شود
 چون حر و مرقه و آن با اتفاق مطهریت تا زایل نشود و آن چون آب غلیظ
 باشد و آن نیز دیگر جمع مطهریت و نیز دیگر جمع مطهریت **علم التفسیر**
الاصول الظاهر اصل اول در تفسیر که بسم الله الرحمن الرحیم به کلام اسم غیر
 و غیر تسمیه است زیرا که اسم صورتت دل بر چیزی بی دلالت بر زمان آن
 و اما محال آن صورت غیر آن باشد پس اسم غیر تسمی بود و اما تسمیه عبارتست از وضع

سبب

کردن آن لفظ از برای حقیقی غیر ذات آن لفظ و آن حقیقی باشد پس بنام
 تسمیه باشد و اصل آن بوده پس همزه از وی بیندخته اند و الف و لام
 به عوض آن در اول و در آوردن و آن پنج حرف است که در مذابغه
 چنانکه گویند یا الله و این نام اسم مخصوص است بچند چیز و تعالی نیز که چون
 دیگر نامها از اسما صفت باید که این نام اسم ذات باشد و اشتقاق چون
 رحیم از رحمت و رحمت از لغت عرب ذقت دل باشد و آن در حق تعالی
 محال باشد لیکن مراد درین موضع برمت ارادت غیر باشد و در رحمن
 مبالغت که در رحیم نیست پس تقدیم رحیم میت اگر قایل گوید که چون
 در رحمن مبالغت است که در رحیم نیست پس تقدیم رحیم بر رحمن اولیتر
 بود پس چه فائده است در تقدیم رحمن بر رحیم زیرا که رحمن را
 جز رحمت تعالی اطلاق کنند و ما رحیم بر غیر خدا ی اطلاق کنند پس رحمن
 مشابه اسم ذات و رحیم مشابه اسم ذات میت لاجرم رحیم را تقدیم
 نکرد بر رحمن **اصل دوم** در تفسیر حروف پنجگانه که در اوایل سوره تبارک
 مذکور است حرفهای که در اوایل سوره در هر موضع یکبار است و آن
 ۲ ص ۴ وق ۴ ون ۴ و در نه موضع دوکانه است ۲ ط ۴ طس
 ۲ ویس ۲ وحوایم سه ۴ و در نیز ده موضع سهکانه است یعنی از آن
 ۲ الم ۲ و بعضی الر ۲ و بعضی ۴ طسم ۴ و در موضع چهار کانه است
 و آن ۲ المص ۲ و الم ۲ و در موضع پنجگانه است ۴ و بعضی ۲

دعوت

و تحقیق ۴ و علمها درین حروف مذکور است **مذابغه اول** که نامهای خدا
 تغییر میکنند چنانکه در امل گویند یا الله علم تغییر است و این مذابغه
 میت زیرا که اگر تغییر کردن لغتی بجزی که لفظ در لغت موضوع نبوی
 از برای معنی روا باشد پس تغییر از تغییر دیگر اولیتر باشد و آن
 موردی باشد بعد از فهم معانی قران و فتح باب تا ویلاوه باطل است
 لعنهم الله **مذابغه دوم** آنکه حق تعالی بدین حرفها قسم آورده است این
 ضعیفست هم از آن وجه که گفته شد و هم ازین وجهی دیگر و آن است که
 بعد ازین حرفها چیزی دیگر یا ذکر کرده است از برای قسم و یک موضع
 قسم کردن بدو چیز و با باشد **مذابغه سوم** آنکه عرض از دیگر این حرفها
 تکرار کردن مستعانت از اعجاز قران زیرا که نظم و نثر ازین حرفها
 مرکب است و عرب برین حرفها و ترکیبات آن قادر بودند و چون
 بران قادر بودند و بر نظم بمثل قران قادر بودند معلوم شود که
 قران سخن بشر نیست **مذابغه چهارم** آنکه عرب اجتماع قران نمیکردند
 و چون در ابتدا سوطی این حرفها مقطع بشوند از برای آنکه چیزی عجیب
 اجتماع قران میکردند **مذابغه پنجم** و آن درست ترین مذابغه است
 که آن از حروف نامهای آن سوره است و هیچ قول ازین سلیقه و بر
 ذوق نظر ازین مستقیم نیست و الله اعلم **صلی** در بیان آنکه الف که
 که در اول ام است اسم همزه است و اسم الف ساکن است و دلیل برین

از دو وجه است **اول** وضع اسامی حروف تہجی در اول نام هر حرف
از حروف منادیه است و چون در اول این حروف همزه منادیه است
معلوم که این الف نام همزه است **دوم** اگر الف اسم الف کبری
پس همزه را در حروف تہجی بیح نام بودی و الف میته زد و نام بودی
زیرا که لا نام الف میته است و این روایت و بزرگتر آنچه میگوید
ولای خطاست زیرا که وضع اسامی حروف صحیح جمع کرده است و
اسامی حروف علت جمع کرده پس درست آن باشد که گویند و
لای **لاصول المسکله اصول اول** در بیان این که بدان سحران
و علمای در بیان آنکه جازان فرمود و هیزین نفر نمودش جویت
اولی این جنی رحمت میگوید که بدان تشبیه هیزینت زیرا که تشبیه هیزین
هیزین و هیزین باشد چنانکه تشبیه جلیان و جلیان بود بدان
احتمت موضوع مرتبته را در حال رفع و هیزین مرتبته را در حال
نصب و چون چنین باشد اشکال زایل شود **دوم** اگر الا ایجابا
معنی نعم باشد و آنچه بعد از آنست مبتدا و خبر است **سیوم** اگر اسم
مخدوفت و آن صیغہ امر و شان است **چهارم** اگر بر لغت کنایه و بلغی
آمده است زیرا که ایشان گویند جا، الزیدان و معرفت بالزیدان و
الزیدان در هر سه حال **پنجم** اگر ایشان از نقل یا در وقت الف کرختند
چنانکه شاعر گوید: ایانا و ایانا ایانا: قد بلغانی الحج خانیانا و غیره

اولیا

اول که استناد جواب پنجم است و تمه و دوم استناد جواب چهارم است
اگر مخدوف الف تشبیه است الف وصل نیز اگر چون هزار
تشبیه کنند و الف ساکن جمع شود یکی الف هاء و دوم الف
تثنی پس حرف الف تشبیه کرد از برای القاء و وساکن
در بیان آنکه خدایتعالی میفرماید که هو الذی حکم من نفس واحد و جعل
زوجهای لیکن ایها فلما نقشها حملت حمل ایضا حضرت بر فلما انشأ و نحو
بمالین اتینا صالی الکونین من ان تکرین فلما ایها صالی اجلا لشرکها
یها ایها معاً عما یشرون و مراد بدان نفس آدم است و زوج او
خواست و شرک برایشان روا باشد پس جمع معنی بود این را که جعل
شرکها جمله مضارع میگویند که روا باشد که مراد بدین نه آدم باشد بلکه
اولاد آدم باشد چنانکه در و اهل القریه مراد قریه نیست بلکه اهل قریه
است و بهمانکه دوران ایستاقا مضاف کردن و مضاف الیه
نایم تمام او کردن رواست زیرا که معلوم است که قره رطل است
آن باشد که از وی چیزی برسد و این ای معلوم است که شرک از آدم
مصوریت پس حرف کردن روا بود و قومی دیگر میگویند که چون
جو حامله شد ای صرحت بگردید و نزدیک وی آمد و گفت نیزم که
آنچه در شکم است پیغمبر یا چون باشد جو این سخن او کم گفت و آدم
بر این سبب دراز و بود پس ایس باری دیگر پیامده و حور گفت

اگر من از خدا نیامده باشم و در خواب بر ما اوراد و خلق آدمی ازیند تو اوراد را
 لحظت نام کن با رجوع از وی قبول کرد که اوران نام بر نهاد و نام پس
 ساسد ملا که حارث بود پس چون حواریان را یسعی به و طلب آن کرد
 که بعد خود وفا کند حواریان فرزندان ابوالحرث نام نهاد پس آن ترک
 در نام بوده است نه در حقیقت و چون چنین بود هیچ محذور را ازین
 در بیان این آیه که و ان یقول لندی انعم الله علیه و علی
 امسک علیک و جبک و اثنی عشره و شخصی فی شک ان الله میدید و بخش الناس
 و انه احق ان تخشاه و سب رسول این آیه آن بود که زینب بنت جحش
 که زن زید بن حارثه بود در روزی آن می بخت و روی سرخ شده بود
 نظر رسول صلوات الله علیه را بروی افتاد و محبت وی در دل رسول
 صلی الله علیه و سلم ظاهر شد پس رسول صلی الله علیه و سلم بر چهره مانده و گفت
 سبحان مقلب القلوب و بارگشت و چون زینب اینچکات بازید بخت زید
 فصل طلاق وی که رسول زید را از آن منع که تا اوقت که این آیه نزول
 کرد و بداند که هر زن که رسول ایستنی آن من بر شوهر حرام شدی
 و علمای این از خصیصه شمرده اند و حجج اسلام را درین باب سخن است
 که کس اینست میگوید که این را در باب شریعت شمرده اولی است که در
 باب تحقیقات نیز اگر چون نظر کسی افتد آن محبت که عیقت حاصل شود و چون
 محبت حاصل شود آن زن بر شوهر حرام شود پس اگر سبغ ازین معنی خبر دادی

زبان طلحیمان در از نشندی و تحفل آن معتذر بودی و اگر خبر ندادی
 حکم خدای را خفا کرده بودی و این هر دو کار معتذر است و چون
 از ضعیفی نظیران حضرت مکر و لازم می آید ضرورت شده بود رسول را
 نظیر خود در صیغه آوردن و هیچ جانب را نکزیت تن لایعجاز حیث
 نام و این معنی را از نشندی شمرده و اولی است از آنکه از تحقیقات و الله علم
 خدا نیامده میگوید ان الذین کفروا سوا علیهم
 نه سواد که متذکره لا یؤمنون خدای تعالی محالست آنچه حکمت
 او و چون آنچه محال بود و خدای تعالی تکلیف کرده بود کار از آن
 بیایمان پس تکلیف الاطلاق بود و جواب و خبر دادن خدای تعالی از
 عدم چیزی موجب عدم آنچه نبود زیرا که خبر صدق مطلق خبر بود و چون
 این خبر در نفس خود جایز الوجود اگر از برای غفلت محال شود پس خبر
 محیر نباشد پس آن خبر کذب بود و آن بر خدای محالست و ازین معلوم
 که خبر دادن خدای از عدم چیزی موجب امتناع آنچه نباشد
 در سوره یوسف میفرماید انی رایت احد عشر کواکب و الشمس و القمر را ستم
 ساجدین و جمع برین وجه در لغت عرب سبازان عقلا با ستم
 میفرماید و کل فی فلک سیحون و جمع با او و نون خبر عقلا را بود
 این چهارم اگر چه از حساب جمادات اند لیکن چون سجود
 و ساحت از وی افعال عقلاست از این مشاهده میباشند که ایشان را

بدان الفاظ ذکر کند بهر مایه علو لا کانت قرآنت منفعها
 ایماننا الا قوم یونس لما انما کشفنا عنهم عذاب الخزی فی الحیوة الدنیا
 ومنتعنا هم الین حکم کرد بر اهل فریبه بلکه ایمان ایشان نافع بود و حجت
 ایشان و اول استنا کرد قوم یونس و ان استنا انگاه درست باشد که
 ایمان ایشان در حق ایشان نافع باشد لیکن حکم کرده است که بسبب آن ایمان
 عذاب ایشان در گذشت پس در آن استنا هیچ فایده نبود خوب
 که این استنا منقطع باشد و در معنی لکن بود و اگر متصل باشد در معنی
 نفی باشد و تقدیر سخن چنان بود که و ما انت قرینه من القرى العاکلة
 الا قوم یونس کذا قال فخر خوارزم و الله اعلم
 در حقیقت فصاحت بلکه غرض عقلا از ذکر الفاظ مفرد
 تفهیم معانی مفرده نبود زیرا که لفظ انگاه معین بود که معلوم شده باشد
 که آن لفظ از برای المعنی نموده از و این موقوف بود بر تصور آن معنی پس
 اگر تصور المعنی منفی باشد از آن لفظ دور لازم آید بلکه غرض از ذکر الفاظ
 مفرده بر سبیل توالی و تعاقب آن باشد که معانی مرکب مفهوم شود و ان
 الفاظ را مرکب توان کرد بر وجهی که مودی آن معنی بود و توان کرد
 که در تناسب و نظام بر وجهی بود که زیادت بر آن ممکن نبود و این
 را دو طرفت یکی در قراط و دوم در تفریط و میان این دو طرف
 مراتب سخت بسیارست اما طرف تفریط در باب فصاحت نباشد و اما

و اما طرف افراط در بحر بود و واسطه هر یک نسبت با آنچه درون
 او بود وضع بود و نسبت با آنچه فوق او بود وضع بود و مثال این نسبت
 که حق سبحانه و تعالی اوی را از جهار حفظ فرید است و چون تجلیش از نفسش
 بود معلوم شد که قرآن معجزه است و آنچه وجه اعجاز است باید که در جمله
 سورتها موجود باشد زیرا که هر جمله سورتها واقع بود و ان وجهیا
 در معنی مجرد بود و یا در لفظ مجرد و یا در مناسباتی که حاصل نشود مگر
 بلیطف و معنی و اما قسم اول بطلت زیرا که ما بیان کردیم که تفهیم
 معانی مفرد از الفاظ مفرد محال بود که مطلوب باشد پس کون معجز بود
 و اگر اعجاز در مرکب بود یا یک جمله کفایت بود که یا ان در میاسمی
 باشد که از جمله بسیار حاصل شود و اگر در یک جمله حاصل باشند آن کتب
 اگر خبری بود معجز نباشد چنانکه در کتب تفهیم و معنی و تبری و اگر خبری
 بود یا ان خبر از وجوب و اجبات بود یا از وقوع و اوقات تقسیم
 اجبار از غایت و آنچه در صورتها یافته نمیشود و اگر ان از وجوب
 و اجبات بود یا بعل طریق باشد معرفت آن نباشد و هیچ دو قسم معجز
 نیست و اما اگر چنانکه در مجموع جمله بسیار مناسبت بود عدم ناقص
 ملامت نباشد و ان مخصوص نیست بقرآن پس معلوم شد که وجه اعجاز در
 مجرد هم نیست زیرا که خارج حروف عرب همه درست و عامت و در
 لغو ایشان مناسبت و آنچه مخصوص است مجموع کلمات چنانچه در معانی

و فواصل همه مقدر ایشان بود پس معلوم شد که در اجزاء در مناسبان که
که بشارکت لفظ و معنی حاصل شود و آن است که از احوال فصاحت
نام نهادم پس معلوم شد که اجزاء قرآن در فصاحت است و الله اعلم
در مثال فصاحت که از استعانت بود و قوله
و تعالی و اشتغال الاشیاء و وجه استعانت است که لفظ اشتغال را
در شیب استعمال کرده است و درین آیه وجهی دیگر است و آن است که اشتغال
بحقیقت شیب است بلکه اگر گوید اشتغال شیب را از اشتغال بود که
در جمله سر ظاهر شود و اما چون گوید اشتغال را از اشتغال باشد که شیب
در جمله سر ظاهر شد چنانکه اگر گوید اشتغال در خانه مشتعل شد لازم نیاید که
در جمله خانه مشتعل شد اما اگر گوید خانه مشتعل شد مفید آن بود که در جمله
مشتعل شد پس چه این فایده و اشتغال را از اشتغال در فصاحت
که تعلق مقدم و تاخیر در و درین باب دو آیه خواهیم آورد و قوله
تعالی لا ریب فی الفطرب رب لفظ فیه که ظرف است مقیم داشت و در
دیگر موهوم کرد و آن است که میفرماید لا یضاعول و سبب این است
که مقصود بنی آن خبر باشد که طلاق حرف نبی باشد و چون مقصود در
ایه لا ریب نبی سکن و ریب است لاجرم لفظ رب طلاق حرف نبی آمد
و اما آنجا که فرمود که فیها عول چه مقصود نبی مطلق عول بود بلکه مقصود
نبی آن باشد از شریکهای آخرت و اثبات آن در شریکهای دنیا بقصیل

شراب آخرت بر شراب دنیا حاصل شود و لاجرم ظرف طلاق حرف نبی
آماید و دوم قوله تعالی فانیخشی الله من عباده العلماء و درین لفظ
بدرکار فاعل و مفعول آن باشد که ماسخر بود و اگر کسی گوید فاعض زید عمر و
مقصود بیان فاعلیت عمر بود و اگر گوید فاعض زید عمر و مقصود بیان
مضروبیت عمر باشد و چون این معلوم شد که درین موضع مقصود ازین
پایان است که از خدا بیعالم بر نشد بلکه بیان است که علما از خدا بی
ترسناک باشند و چون چنین بود که مقصود مقدم باید بود و ذکر موهوم
و الله اعلم در بیان فصاحتی که تعلق بغض و وصل در در
و در جمله که میان ایشان میانینی عظیم یا معارفتی عظیم باشد و او عطف از
موضع سخن نباشد اما اگر مشابهت از بعضی وجود حاصل باشد در آن
و او عطف مستثنی است و ازین است که درین آیه میفرماید لک الکتاب
لا ریب فیها لکنین چهار جمله است متعاقب عطف زیرا که الم اشارت
بر سبیل احوال تجردی کردن عربی قرآن و ذلک الکتاب تصریح است بمعنی
و لا ریب فیها اشارت بر آن قرآن حق و صدق است و از احوال فاعله
منزه و میرا و بعد از مقصود هم از برای تاکید حقیقت و اثبات صحت و چون
این جمله در رعایت نزدیک اند لاجرم جو عطف مذکور بود
وجه فضیلت است این را که خدا تعالی میفرماید که
فی القصص حیوة بدین عرب مکسود القل اتق للقلیل جواب این وجه

اگرچه لفظ درایه مکرریت و لفظ قتل که در سخن عرب مکرر است
اگر طبع را از قتل نفرت بود و از ذکر حیوة فرج و بهجت باشد
اگر حروف فی القصص نایزه حیانت و از ان القتل اتقی للقیل
اگر قتل اگر منافی قتل بود پس او یک حقیقت منافی خود بود
مشافق باشد پس زیادتی تفسیر باید کرد چنانکه گویند هر قتل منافی دیگر
تندبا بود و این سخن هم باطلت زیرا که قتل قصاص منافی قتل ظلم است
بقیلت درایه فاصلت تفرض نفی قتل کردن از برای مقبول
است پس در این تفرض مقصود است و در سخن ایشان تفرض ویست
چون مضاحت که در سوره انعام کلمه کونز جواب وجود است
و ما درین موضع شانزده وجه بخوابم آورد و قوله تعالی انما اعطیناکم الکونز
اگر اضافه عظیمه بسیار بود که در عظیمه کثیره از معنی که در لیل غراز
و اگر است اگر عظیمه را با هم شناسد و بگوید با هم صفت یلو که در
کونز است که نامحتمل همه انواع است پس کلام استخراق در وی آور
اگر در اول کلام یاد کرده است و ان میفید یقین و اما که بود
استاد فعل با صبر خود کرد و ان میفید با لفت نمود اگر لفظ اعطی محتمل
که توان محتمل است پس دیگر او را و نیز بود از ذکر لفظی اما محتمل خود فضل است
و آنچه زود فایه تحقیق میفید آن که طاعت است از برای قضای حوسنت
واجبت اگر عازر خالصانه باشد بی هیچ غرض دیگر اگر عبادت

نفسان غازیاد کرده و از عبادت مال محروان هر دو عبادت
کاملترین عبادت است اگر ضیق القعات کار الهیات احوال
رعایت کرد اگر رعایت سبوح با تکلف کرد اگر تقدیم ذکر
کرد بر محرم معلوم شود که عبادت نفسان مقدم است بر غیر آن قول تعالی
ان شاکس هو اللبث فانه چون اضافه الطاف پروری فاصت
کرد و اضافه خسارت و حق دشمن و انبات کرد اگر دشمن را با هم
علم یاد کرد بلکه با هم صفت یاد کرد نامهر کس که موصوف باشد بدان
صفت در ان حکم داخل باشد اگر الف لام استخراق در وی آورد
اگر لفظ حاضر و ان هو است در وی آورد و علم و جامع غافلان
درین صورت سخن گفته اند و گفته اند اول اشارت بدانکه حق جل جلاله
نفس او را بصفات عجمه از قوتهای علمی و عملی است که در است کرده است
چنانکه کس آن کثرت در فضایل بوده است و آیه دوم اشارت
میدانند که تربیت قوتها مشغول می باید و آن جز نصابه بود و از قوتها
جمالی نفع علاوه می باید کرد و ان نحر است و آیه سوم اشارت بدانکه آن
قوتهای جمالی که مازع نفس اند در انشای فضایل چون سهو و غضب
جله فانی و زایل اند و عاقل چون درین چندین معانی نامل کند بداند
که جمع کردن آن درین کلمات مختصر در قدرت بشر نیاید قتل
هو الله احد صیبت آنچه فهم ما بدان میسر است که بر زبان عقلی است

شده است که ذات باری تعالی از کثرت منزه است و هر آن ذات
 که چنین باشد تعریف او جز بواجب او نتوان کرد و لیکن لوازم ذات معلول
 آن ذات باشد و علت در وجود ربیت مقدم باشد که معلول واجب
 ذات بر لوازم مقدم بود و چون در حقیقت مقدم بود در لفظ باید که
 مقدم باشد و عبارات از آن حقیقت خبر لفظی نمیتواند بود و ذات
 باری تعالی را از لوازم سببی هیچ قریب نیست از فعلیت و اندام
 ذاتی که بدین هر دو وصف موصوف بود و چون تعریف حقیقت
 نامرکب بلازم قریب بناید کرد لاجرم اول موصوف و در عربی آن
 لفظ الله فرموده اند و ما این دو لوازم که مفهوم الله از معرف آن هویث
 نامرکب باشند و بدانکه استغناء سبب موجب نمیگردد زیرا که اگر
 مرکب بود محتاج جز و خود بود و اما نفعی که از حقیقت موجب استغناء
 نیست زیرا که روا بود که در حقیقت مفرد بود اما در وجود و محاج بود
 و چون وحدانیت معلول استغناء لاجرم دیگر معلول در لفظ متاخر
 بود از ذکر علت معلوم شده که اول ذکر هویث باید کرد و انگاه ذکر
 الالهیت انگاه ذکر وحدانیت و هر که اینقدر معلول کند بداند که در زیر هر کلمه
 از قرآن اسرار بی پایاست بجز در تعالی عقلها ما را با نور قرآن مزین
 کند و بمنزه و کریم
 در حقیقت قرآن
 مختلف رسول صلوات الله علیه نزل القرآن علی سبته حرف کلمات است

الطاهر الواسع

از کلمات ابو عبیده میگوید مراد بدین صفت حرف صفت لغت است لیکن
 بدان شرط که در هر کلمه از کلمات قرآن این صفت لغت یافته شود بلکه این
 صفت در جمله قرآن یافته شود چنانکه بعضی از قرآن لغت و نش
 باشد و بعضی لغت مواد و بعضی لغت اهل بمن یکس و اینها
 چنان باشد که یکی همزه را مینویسد و دیگر محفف کند یا خلاف کند
 اظهار کند دیگری کند یا در حرکات و سکنات اعراب اختلاف یافته
 یا در حروف اختلاف یافته و ن حروف یا در مخارج متغایر باشد
 چون سراط و صراط یا اگر معنی مختلف شود بوسیله آن لیکن بمقصود
 از هر دو معنی یکسان باشد چنانکه بعضی خوانده اند و ما هو علی العین لفظین
 بالظا یعنی تهم و بعضی بصا خوانده اند یعنی کبیل و مقصود از هر دو
 یک چیز است و آن عظیم حال پیغمبر است صلوات الله
 قرآن سجد بر آنکه امام اهل مکه عبد الله بن کثیر است و او بر مجاهدین
 خبر خوانده است و مجاهد بر عبد الله بن عباس و او بر ابی بکر
 و او بر رسول صلی الله علیه و سلم و امام اهل مدینه نافع بن عبد الرحمن
 و او بر عفا و کس از تابعین خوانده یکی از ایشان این هم مزاجی و او
 برین عباس ایشان بر رسول صلوات الله علیه امام شام عبد الله
 عامر الحمصی است و او بر غیره بن ابی شهاب و او بر رسول و امام
 بصیر ابو عمرو بن العلاء است و او بر مجاهد خوانده است و او بر بن عباس

و او بر این داود و او بر رسول و امام اهل کوفه عاصم بن مهذب است
 و او بر زین جیش خوانده است و او بر عبد الله بن مسعود و محمد بن ابی
 عبد الرحمن سلمی و او بر امیر المومنین علی ابن ابی طالب علیه السلام و ایشان
 هر دو بر رسول صلوٰة الله علیه خوانده اند و بدانکه چون حمزه و کنانی
 در علم قرآن سخت کامل بوده اند و اتفاقاً نام داشته اند لاجرم علی آنها
 ایشان با قرآنها این پنج نام هم کرده اند و مجموع آن هفت قرائت منسوب
 بدین هفت امام در وجود قرات محمد قرات مشهور است
 که دال الحمد مرفوع بود و لام الله مکسور و بعضی دال الحمد منسوب کرده اند
 حسن بصری هم دال و هم لام مکسور کرده است و حرکت اعراب دال
 را تابع حرکت بنام الله کرده است و ابراهیم بن ابی علی هم دال و هم لام
 مضموم خوانده است و حرکت بنام الله را تابع حرکت اعراب دال
 الحمد کرده است و فرخوارزم میگوید که این قرات بهتر است از حسن
 زیرا که مبنی را تابع عرب کردن و تسریع که عرب را تابع مبنی کردن
 بعضی قرا را بجا که و ما یعلم تا و لا اله الا الله و تفکیکند
 و بعضی اینجا وقف میکنند و بعضی که و الا سمون فی العلم لازم آید که
 تقدیر حال باشد و ذوالحال الله و الا سمون فی العلم باشد پس لازم آید
 که خدای تعالی گوید که آنگاه بکل من عنده ربنا و این بر خدای محالست پس
 شد که وقف کردن بر این چهار و اینست و حجت فریق دوم آنست که صحیحاً

و تعال در وصف قرآن میفرماید که کتاب احکمت آیات ثم تصدیق
 دیگر میفرماید بلسان عربی مبین و قرآن انجا میفکد که معنی او فهم
 کرد و چون چنین باشد باید که مقصود متشابهات فهم توان کرد و
 علماء از حقایق متشابهات و قوف باشد و او بنود و قوف کردن
 بر الا الله و ما جواب از حجت فریق اول آنست که لفظ یقولون اگر چه
 عاید است با الله و الا سمون فی العلم لیکن تخصیص عام بدلیل عقل اصلی
 معتر است در علم اصول الفقه درین آیت که ذوالنون اذ
 ذهب مغاضباً فظن ان لن نقدر علیه اکثر قرا سمون خوانده اند و بعضی
 بود که پیغمبر خدای را ظن بود که خدای تعالی بروی قادر بنمود و بدانکه
 در تصحیح قرات مشهور دو وجه است اکثر لن نقدر یعنی لن نقدر
 باشد یعنی او را ظن بود که ما بروی تقدیر کنیم آنچه بروی رسید از قصه
 ماهی و الیل بر صحت این قول بود صخره زنی و لا عاید الیک الزمان این
 مضی تبارکت ما یقدر یقع ذک الشکرمضاه ماه تقدیر یقع و منه قوله
 فقدرنا نعم القادر و ان ای نعم المقدر و ان اکثر لن نقدر یعنی لن
 یضیق باشد و منه قوله تعالی الله سبط الرزق لمن یشاء و یقدر ای یوق
 و یضیق و بدین دو وجه صحت قرات مشهور ظاهر شود یعنی قرا
 خوانده اند و قرات الیهود غیر بن الله شیون و بعضی بی شیون خوانده
 الا انکس که نمون خوانند بروی صحیح شکل نیست زیرا که غیر از مبتدأ بود

اداک

و این است خبر باشد و انکار متوجه بود بر این است گفتن اما کسی که منکر شود
بروی اشکالست زیرا که چون غیر از منون بنو دابن الله صفت غیر بود
پس مجموع غیر بن است مبتدا بود و خبر را تقدیر باید کرد برین وجه که
قالت الیهو و غیر بن الله الهنا و چون کسی انکار کند بر قصه ان انکار میوه
بود و با خبرند باضاف صفت مبتدا که روی تسلیم نبوت ان صفت باشد چنانکه
اگر کسی گوید زید الطیر لم یخرج این سخن انکار خروج بود و تسلیم طیر است
پس لازم است که این است و بن غیر حق باشد تعالی عن ذلك علوا کبر و طریق
جواب این اشکال است که غیر بن است خبر کنند و تقدیر مبتدا کنند چنانکه و
قالت الیهو و المعایر بن است یا اگر اضمار خبر کنند عمل این بر طریق حکایت
کنند یعنی جهودان در علو جهان بود و ند که پوسته این سخن گفتندی
و برین تقریر اشکال لازم نیاید و الله اعلم
چه فرقت میان این قرأت که انا کل شیء خلقناه بقدر چنانکه لازم کل مرفوع
بود و میان آنکه لازم کل مضموم بود در معنی سبب تفاوت عظیم
است زیرا که اگر کل مرفوع بود و احتمال آن در در که خلقناه صفت کل شیء
و بقدر خبر باشد پس معنی آیت بود که هر چه مخلوق است بعد از تو این
لازم نیاید که همه چیزها مخلوق و باشد و نیز احتمال آن در در که کل مبتدا
بود و خلقناه بقدر خبر باشد چنانکه زید افریده و هر دو احتمال باشد و بعضی
بناشد در عموم اما اگر لازم کل مضموم بود و لازم عموم آید که زیرا که تقدیر

الذکر

این باشد انا خلقنا کل شیء بقدر و این نص بود در آنچه او از بید کار است
و ان از بید کاری بعد است و چون در قرأت نصب این فایده صلیت
لا بوم این قرأت ارفع عالم است کلام موصفت در قرآن که
وقف باعتماد کردن کفر بود خدا تعالی میفرماید و ما انتم
بمصرحی ان کفرت با انکه تونی وقف که ن برگرفت روان بود و ما
دیگر میفرماید الا انتم من اهلکم یقولون و الله وقف کردن بر توفیق
و استه کردن با بعد ان روان بود و پنجم اگر کسی بخواند قل یا ایها الکفار
لا تعبدوا بعدون وقف کردن بر لار و انود و پنجم اگر گوید تقدیر
الذین قالوا ان الله ثالث ثلث وقف کردن بر قالوار و انود و پنجم
اگر گوید و قالت الیهو و غیر بن الله وقف کردن بر و قالت الیهو
روان باشد کجاست در فاتحه که ترک یک تشدید باعتماد
موجب کفر باشد اینجا که میفرماید یا ایها الکفار استعینوا
ایک شد و بخواند کفر بود زیرا که ایها انخفف که شعاع بود پس معنی
چنان شود که شعاع آفتاب می برستم و این کفر بود و الله اعلم
در تمام علم حدیث بدانکه علم حدیث هر چند
که اصناف او بسیار است لیکن وصول ان به مقتضای آنست
بخت کردن از صحیح اصل حدیث و درین علم بحث کنند از کیفیت آنست
و بدانند که بعضی از صحاح است و بعضی از احسان و بعضی مرسل و بعضی غریب

و بعضی ضعیف و بعضی مجهول و از آن استناد که نام ناریت و درین علم
اسامی رجال و بسبب خروج و تعدیل باید روشن و علم اگر چون اصل
حدیث معلوم الفاظ آنرا تغییر کرد و آن علم را علم غریب الحدیث خوانند
و این هر دو علم نفس مقصودینت بلکه وسیله است و مقصود علم سیم و چهارم
باشد که چون از آن هر دو علم فارغ شوند بعد از آن در تفهیم معانی حدیث
و تصور حقیقت و ماهیت آن خوب کنند و آن برد و قسم باشد یا تعلق بخلق
دارد یا بخلق ان باشد که در وی دلایلها ذات و صفات خدای تعالی
باشد و شرح اسما و افعال او بود و آنچه تعلق بخلق بود یا جناب باشد از حال
مکان از حال غیر و این دویم جناب باشد از کیفیت آفرینش اسماها و امینا
و بهشت و دوزخ و ملائک و جن و شیاطین و قضا و قضاء ان که گفته
و اما اگر اجزا باشد از حال مکلف باشد و آن برد و قسم بود اگر اجزا
بود از خبری که تعلق بحال حیاة دارد اگر تعلق بحال و با دارد
بیشتری تعلق بنسخه تکالیف دارد و از آن تعلق بمصالح معیشت
تعلق بنسخه ثواب عقاب و مقادیر استحقاقات و همین این نوعهاست
که تعلق بذات صفات دارد زیرا که در بعضی از آن متشابها آمده است
لاجرم ما درین کتاب جز از آن نوع نخواهیم آوردن در سلب
متشابهاست در سخن شارع بلکه آمدن الفاظ متشابها از رسول صلی الله
برای دو سبب است یکی ضرورت و دویم منفعت اما ضرورت از دو چیز حاصل

میشود اول از گفتن شارع و دوم از روایت کردن راوی یا آنچه تعلق
بگفت او دارد و آنست که در هر زبان الفاظی است مشترک و هر کس که بدان
زبان سخن گوید لابد بود که در بعضی اوقات الفاظ مشترک را استعمال
و اعتماد در دفع احوال باشد که اول تر این حال دویم ما بین ما بعد
ان سخن علم اطلاع مستمع بر سیاق آن احوال در انواع استعارات و تمثیلات
و کنایات و تقریضات و چون این هر سه حاصل باشد اطلاق لفظ مشترک
اسامی باشد و اما آنچه تعلق بر راوی دارد آنست که باشد در بعضی اوقات
در میان مجلس حاضر شود و انقدر شنود که موجب ایهام باشد و از آن تعلق
غیب باشد پس انقدر نقل کند پس بیکس که این حدیث از راوی بشنود
و لفظ نباشد بر کیفیت استعمال آن احوال پس الفاظی دیگر متشابها از دیگر راوی
بشنود و هم بدین طریق که گفته شد ضرورت باشد که مبلغی از الفاظ مشترک
تزدیک انگن جمع شود و آن مجموع در حق او موجب شباهت باشد و حاصل
آنست که شارع از احوال آن که زبان عربی سخن گوید ضروری بود و او را
استعارات و مجازات و الفاظ مشترک کردن لیکن چون آن سواد کفیم
که حاصل باشد موجب شباهت بود و راویان ضرورت بود رسانیدن
آن بدیگران و باشد که آن راوی غیر آن الفاظ شنیده باشد که خوب
شبهت بود و چون بر او بیان بطلبان رسانند ضروری بود که مبلغی
الفاظ مشترک تزدیک کنی شخص جمع شود باز اگر کفیم که از سه دفع در حق او

باشد پس این چه ضرورتیست که الفاظ متناظر صاحب بر تفضل
افند و اما منقذ از سه وجه اگر همه مرغ بودی ممکنان در صورت
متساوی بودندی پس همچنان کمال نسبت حاصل نشدی اگر چون
در قرآن و اخبار متناظر یافته شود مطلقا بطبع آنکه باشد که خود را
حقیقتی باشد و اگر همه محکم بودی هیچ مطلقا در وی طبع بودی و پس
اعراض کردندی اگر همه محکم بودی مردم بر آن اعتقاد کردند
و از نظر و تفکر اعراض نمودندی پس همه مقلد شدند این است که سبب
متشابهات در قرآن و اخبار در کیفیت غیر متشابهات و اخبار در قرآن
هر سخن که بصاحبشیر نسبت از سال برون بیو با محتمل حق بود با فر
مغفل باطل نبود یا محتمل مرد بود اما آنچه محتمل حق بود از قبیل
متشابهات باشد و آنچه محتمل باطل بود گفته اند جزم باید کرد بدو که
ان سخن شارع نیست زیرا که محال باشد که شارع صادق چیزی میدهد از
چیزی برخلاف عقل و این سخن را تفصیل پیش ازین می باید که گفته اند زیرا
که اگر کسی بخواند که آن سه نالت ثلاثه انقدران جز احتمال خطا و کفر
کنند باز اگر یقین از قرآن است بلکه چون مثل این سخن شارع منسوب
بود جزم باید کرد بدو که این سخن که گفته او نیست یا اگر گفته او است
در مقابل ما بعد شخصی رفته باشد که چون از این جمع کنند مجموع
و ثواب بود اما اگر آن سخن که شارع نیست کند محتمل خطا و صواب باشد

از دل

از دو حال برون بود یا صواب یقین باشد یا نباشد و صواب
و ثواب معنی بودن حاکم بود یقین معلوم شود که لفظ محتمل در
معنی پیش بریت و نیز بر باطل باشد و اما اگر صواب یقین بود آن
عدم یقین یا از برای آن بود که معانی لفظ نامضبوط بود در لغت یا که
مضبوط بود و لکن صح سران عقل باطل شود و صح و کفر در خبرها
مانند و اما آنجا که صواب یقین نباشد غالب ظن آنست که تاویل جاری نباشد
بزرگ باشد که مراد شارع غیر آن باشد که تعیین کرده شود و آنچه
میگویند که چون چنین باشد آن لفظ را حمل باید کرد بر مجموع آن معانی
نیک نیست زیرا که اگر آن معانی را جمع شوند که در این سخن جاری شود
و ایضا آن لفظ را در لغت از برای احاد آن معانی نهاده اند و از برای
مجموع آن معانی نهاده اند پس احتمال او در آن مجموع مخالف وضع باشد
و ایضا اگر مسلم داریم که احتمال آن لفظ در مجموع مخالف وضع نیست
لیکن چنانکه احتمال آن نیست که مجموع کل مراد است احتمال آن نیست که مراد
کل مراد بود پس جزم کردن را حجتی باید نقلی و لیکن تا درین کتاب
موافقت علما تاویل جدیدی نخواهیم کردن و الله اعلم
در تاویل این حدیث که رسول صلی الله علیه و سلم میفرماید
خلق الله الخلق فی ظلمة ثم رش علیهم من نوره و هر کس از علماء درین
سخنیت و غرانی را در پان که خدا تعالی را چون نور کو چند سخنها

بند و نفی است و مادری موضع حاصل آن با هم چنین میگوید که لفظ
نور در لغت از برای آن کیفیت نهاده اند که چون در جمیع موجود بود
لفظ از برای کیفیت نهاده اند که بصراحت او تواند کرد و حقیقت او
ظهور است لیکن اگر او موجود بود و روح با صبر موجود بود آن ظهور
حاصل نشود چون نور ظاهر و روح با صبر هر دو درین باب است و بی آن
و روح با صبر افضلی بر این است بر نور ظاهر و آن است که او مدرك است
و نور ظاهر مدرك است لاجرم روح با صبر نام نور اولیتر بود و همچنین که
روح با صبر سبب ظهور مدرك است قوت عقل سبب ظهور معقولات و ادراک
عقل از ادراک حس کاملتر است و جهت آنکه عقل خود را
دریابد و حس خود را در نیابد اگر حس از بعد مغز و قرب مغز
ادراک کند و عقل را قرب و بعد مانع نیاید اگر جناب طایع حس است
و مانع عقل نیست اگر حس از جناب ظاهر دریابد بر سبیل اجال و عقلی
را هم بر ظاهر و هم بر باطن و قوت باشد بر سبیل افضل چنانکه ذاتی از عرضی
و جنس از افضل جدا کند و بنهایت کیفیت ترکیب است که حس را عطف کند
زیرا که باشد که متحرک را ساکن پند چنانکه سایه را ساکن پند
چون یک مدرك شعول شود از مدرك دوم بازماند و عقل چون خبری
بدانست قوت او بر دانستن خبرهای دیگر بیشتر بود اگر حس چون
مدرك قوی پند از ادراک ضعیف عاجز شود و عقل بر عکس این بود پس

نور

معلوم شد که هم لابد بود که آن موجود که این جمله نور احسن و عقلی از
وی در وجود آید و در زوال ظلمت و پوشیدگی بروی روا بود
او با هم نور اولیتر بود و ازین معلوم شد که حقیقت ظلمت عدم نور است
از خبری که قابل نور بود پس گوئیم مراد بجمله تقدیر است یعنی مبیات
مستحق عدم بودند و بیرون آمدن ایشان از ظلمت عدم نبود و وجود
از رحمت باری تعالی است در بیان آنچه میفرماید که ان الله سبعین
جایا من نور و ظلمه ولو کشفنا لآخرة سبحات وجهه لکل ادرک
بصره و خدای تعالی میفرماید و ما کان لیثان یکلمه الا و جیا او من
حجاب و اشکال است که خوب بودن در حق خدای تعالی محال است
از اخبار در حق سبزه و رض نتوان کرد و تحقیق آن جایها است که طالب
معرفت حق سجده و تعالی در هر مقام که بازماند پیش از وصول ان مقلم
حجاب بود و مرتب مقامات است نهایت است پس مرتب حجب هم است
باشد و حصران در مقام مفاد خبر و بنور در نتوان یافت لیکن مرتب
جایها بر سبیل اجال در نتوان یافت و تحقیق آن این است که مردم در
نیم از یکی اگر نهایت مقصود او خبر تحصیل سبب انشوات و مضار
غیب و معبود او خبر حرص و هوا باشد و قسم دوم آنکه طالب خبری
دیگر باشد غیر ذلالت خوشن و این قوم هم بر دو قسم اند یکی آنان که حجبی
را معبود خود کرده باشند چنانکه است برستان و ستاره پرستان

و مشبه درین باب دقتند و درویم اما که متزیب معبود خود کند از علیق
جهانی و ایشان هم در دو قسم اند اول اما که کثرت و تغییر در آن چیز روا
ندارند و ثوب و علم او را محط اند از هر چه ممکنات و قسم درویم اما که
بهم وجه تعدد و کثرت بر معبود روا ندارند و از هر چه ممکنات از انوار
رحمت و نایح حکمت او دانند پس واصلان این قوم اند که این معبود را نیز
بشناسند و بس چندان محبت کمال او بر ایشان عمل کنند که از هر چه جز او
بود فانی شوند و از صفای خود فانی شوند و از علم و او را که بویجت
و قبضت خود فانی شوند و هر کس که این حالت حاصل نیست از آنچه او
رفت فوت بشیرت محجوبیت و مرابت محجوبیت بحسب مراتب بعد از این
در جهالت در بیان آنچه میفرماید که آن سه خلق آدم علی صورت
مشکلات از این جواب است یکی اگر مراد از این حدیث آنست که خدا بیعت
آدم را در اول بران صورت آفرید که بعد از آن حاصل بود فانی
آنست تا معلوم کرد که خدا بیعت او را بی عیب صلح صحیح کرد و چنانکه خبر
دیگر را در دویم اگر مدعی دست بر روی کودک زد و رسول صلی
علیه و آله وسلم گفت دست بر روی او مزن زیرا که خدا بیعت او را بر
صورت او آفرید یعنی بر صورت آن کودک و غزال او برین باب سخنی
دیگرست میگوید هر کس بصورت عقل میداند که او همان است که پیش
از آن پیکار بوده است بلکه همان است که از مادر زاده پس چون او

بتر:

باقیت و اجسام او باقی نیست زیرا که گاه و بیه میشود و گاه لاغر و چاق او میشود
در تحلل و تبدل و چون چنین باشد عرضهای که بدان اجرا قایم بودیم در
تبدل باشد پس معلوم شد که حیثیت سخن باقیست و هر چه جسم است و حیثیت
بسیج باقی نیست پس حیثیت آدمی جسم است و نه جمیعاً جامعاً از غایب باقیست
که از جمیع مشارکت باری لازم آید و این جمیع عظمت زیرا که جسم مابودن
و حیثان مابودن صفات صلیبی است و جسم جان بودن صفات ثبوتیست
و چون انسان و حیوان و نبات و جمادات در جمیع برابرند و اگر چه
متماثل نیستند و لواضع در حاجت مجمل برابرند و اگر چه با اتفاق تماثل نیستند
پس جوان آنست که در ثبوت این دو محل صفت موجب تماثل نیست آنست که
در سلب این دو صفت چگونه موجب تماثل باشد بلکه امتیاز بنفس حقیقت
حاصل باشد و چون این قاعده معلوم شود هر آنچه میفرماید که آن خلق
آدم علی صورت و هر آنکه خلق روح من امر بری و سر آنکه و تخت فی زمین
روحی و سر آنکه من عرف نفسه فقد عرف ربه ظاهر شود اینست قول
خجسته الاسلام رسول صلعم میفرماید من رأی فیض
رائی فان الشیطان لا یتماثل له و باشد که در شخص در یک وقت
صلی الله علیه و آله وسلم در خواب بیند یکی او را در مشرق بیند و یکی
در مغرب معلوم شد که یک جسم در یک زمان هر دو مکان نباشد پس
حیثیت جسمت اکثر خواب دیدن عبارتست از حاصل شدن صورت

آنچه در خیال و این حاصل شدن غیر حضور آنچیز و دلیل بر این است که بنده
 که کسی در خواب ببندد که در هوای بی دریا سر خود بریده پیش خود نهاده
 پندد و اگر چه از آن در وجود نباشد و همچنان چون قطره باران فرو آید
 مردم خطی منبسط نمیدانند از آن قطره پس معلوم شد که رو ابو و در صورت
 چیزی در خیال پیدا شود و اگر چه آنچه خاطر نباشد و چون حقیقت خواب
 دیدن معلوم شد گویم رو ابو و که یک کس صورت بغیر در مشرق بخوابد
 کند و دیگری در مغرب و حاصلت بغیر صلی الله و این باینست که شب
 را شوق و نیاز مندی بغیر باشد او در خواب ببندد و آن نیاز مندی را
 دست چنان بود در شیطانی پس آن خواب صدق و صواب بود
 احادیث درست می آید که جبرئیل ۴۰ خویشین را بصورت دیده الکلی کردی
 و در آن صورت خود را میبرد نمودی و این سنگت است که چون حقیقت
 جبرئیل حسی بود مصور بصورت معین هر گاه که آن صورت حاصل نباشد
 جبرئیل حاصل نبود پس جبرئیل معین شدن که آن عورت او باقی بود
 محال باشد غزالی بر قاعده خود میگوید حقیقت آنرا در هر شخص است
 پس اشکال لازم نیاید اما دیگر مستکمال از میکوند اجزا هم شخصی بود قسم
 اصلی و عارضی و اصلی آن باشد که اگر باطل شود و حقیقت آن شخص باطل شود
 جبرئیل اجزاء اصلی و ترکیبی اصلی است که تا دم که آن نباشد حقیقت او باقی
 بود و اگر چه اجزاء عارضی و صورتها را میگرد رسول صلی

جبرئیل حسی و نه حسیان

و الله و سلم میفرماید که حضرت علی الخیر فی عرض هذا الیوم یعنی عرض کردند
 بر من بهشت را در بهنای آن دیوار و خدا تعالی میفرماید عرضها که عرض است
 و الارض پس چیزی را که عرض او مثل عرض آسمان و زمین باشد چگونه او را
 در بهنای دیوار بتوان دید دیدن بهشت یا بزرگی او در بهنای
 دیوار آسمان بزرگی دیدن آسمان یا بزرگی او در آینه و همچنان که چون
 قطره فرو آید او را خطا پندد و اگر چه او قطره باشد فاما سر آن طلسمیدن
 و از حقیقت آن بخت کردن لایق این کتاب است و الله اعلم
 محدثان درین علم کتاب ساخته و ایراد آن بران وجه
 موافق این موضع نباشد لیکن ما نام نکس و بعضی از حکایات ایشان چنان
 لایق این کتاب باشد بر سبیل اختصار یا خواهیم کرد اول کسی که بر روی
 صلی الله علیه و آله و سلم ایمان آورد از نو دکان و مردان امیرالمومنین و امام
 المتقین علی ابن ابی طالب بود و از جوانان زید بن حارثه و زبیر بن ابی
 و امیرالمومنین علیه السلام رساله بوده است در آن وقت و از زمان حدیث
 بنت خویلد و در مسابقت این چهار کس در ایمان بر دیگران و هیچ خلافی
 نیست اول مولودی که ولادت او در مسلمان بود و بعد از آن
 بلذنه عبدالله بن زبیر بود و مادر او اسماء بنت ابی بکر بود و مردمان
 که جهود آن سحر کرده اند ما بهر آن را فرزند باید کرد چون عبدالله بن
 در وجود آمد و آنچه منتهی شد و شادی مسلمان بدان عظیم بود

اول کسی که در راه خلیفه خون کازی ریخت سعد بن ابی وقاص بود ^{مصطفی}
صلی الله علیه و آله وسلم او را گفتند فدک ای و ابی و پیش از وی هیچکس را
نمکفته بود اول کسی که در اسلام شهادت شد عمر بن الحارث الانصاری
بود و در مدینه کشته و پنهان بود که مصطفی در آن روز خطبه کرد
پس گفت که خلیفه عالم بهشت اما که دهت هر کس که امر و زورین جهاد
نمود و روی از دشمن بگرداند عمر بن خطاب و در دست او خمی چند
بود و از خود شادی نمود و گفت میان من و بهشت پیش از آن روز
کار مانده نیست که این چیزها بکار برم و خونما بخورم و دانه می انداخت
پس بیشتر بر گرفت و چنگ میکرد تا آن وقت که شهادت یافت و اول
زنی که شهید شد در اسلام سیمه بود و در غار یاسر و سبیله پنهان بود که
او در ملک اطهار ایمان کرد پس کفار زمین او را عذاب کردند و او را
بسیج رجوع نکرد اما الوقت که ابو جبل هر بسینه او زد و او در آن
شهید شد اول کسی که از ملوک عرب که نام او بر زر و سیم نقش کرد
عبد الملک بن مروان بود اول کسی که هزار هزار درم بپسندید
بخشیدن عادت بنا و معویه بود و پنهان بود که هر سال چهار هزار
درم بکجا عتی میفرستاد و از آنجا هزار هزار درم عباده بن جعفر میداد
چون سوره میبرد و نیز بدیجای و شست عبد بن جعفر او را گفت پدر تو
مرا هر سال هزار هزار درم بن داوی میخوانم که از ایران هزارین درم

زید گفت ترا آن هزار هزار درم مجری دهم هزار هزار دیگر بخشیدم
و هزار هزار دیگر بخشیدم عبید الله بن زید را تو وضع نمود و کوه عرض
من از عرض دشتی این القاسم جوان مقدار بود که در زمان ماضی
بود زید گفت هزار هزار دیگر مجری دهم در آن روز چهار هزار
هزار درم بوی تسلیم کرد و بعد از آن بیج ملوک هزار هزار بخشیدن
عادت نکرد الا ابو جعفر منصور بن علی که او باز آنکه در میان مردم
بجمل شهر بود او را بران سبب او الدواس خوانند زنی در کنگر
ده هزار هزار درم بخشید و بعد از آنکه هم بران بیج می بخشیدند و بعد از
مامون خلیفه و بعد از آن چنگس ایجای آن سنت پسندیده کرد
عبد الملک بن مروان لعنم الله را و الله با پسر گفتندی یعنی پدر مکن
و سبب آن چنان بود که او کهنه دنان بودی نجدی که چون کس نزدیک
دنان او بگذشتی از آن کهنه پشادی و نیز رنج بخش گفتندی و آن از
برای غایت و نهایت حسادت او بود و مروان بن محمد بن مروان بن الحکم
که آخرین الملوک بنی امیه بود و او را مروان چهارم گفتندی و سبب آن لقب
دو چیز بود اول آنکه عرب سر هر صد سال رسیده طهارت گفتندی و چون ملک بنی امیه
در ایام این مروان بصدال سید او را حار نام کردند و جمعی از عیال
عیال میان این ای را که خلیفه عالم میفرماید که و انظر الی حمارک و الخملک الیه
لناس بر مروان حمل کردند و گفتندی معنی آیه است که درین صد سال

درم

که ملک در دست عباسیان بوده مرده بودند و بعد از آن چون ملک
بدیشان بازگشت لاجرم زنده شدند و مروان که حارث نام بود مسخر
شد و سبب دویم آن بود که مروان از آن وقت که ملک شد یکروز
بفرغت نشست بلکه پوسته بنوعی اعتدال بود و هیچ حد از لذت نصیب
وی نشد و بران شد ایضا برت می نمود پس او را در صوری کجاشد کردند
و نام حارث بر وی نهادند گفته اند هیچ پادشاه در خاندان ملک
اصیل نبوده است از روی بن پر ویز بن هر مزی بن نو شروان بن قباد
بن فز و بن زرد و بن بهرام جعد بن زرد و بن بهرام بن شاپور
ار دیش بن بانک زیر که جمله پدران او تا بابک همه پادشاهان جهان
بوده اند و هیل رطفا المتبر بن المولک بن المعتم بن الرشید بن المهدی
بن منصور بوده است و عجیب آنکه آنکس که اصیل ترین پادشاهان بود
و آن شروان پدر خود پر ویز را بگشت و ملک بگرفت لاجرم بعد از پدرش
پیش از شش ماه ماند و اصیل ترین خلفا و آن مستقر بود پدر خود را مملوک
بگشت و خلافت بسته لاجرم بعد از پدرش پیش از شش ماه ماند بد آنکه
در علم تاریخ تفاوتی نباشد و طبع و طبع و طبع و طبع و طبع و طبع و طبع
و بعضی علم پس درین علم ترتیب کتاب نگاهشین معتقد بود و لاجرم ر
تاریخ بنیامین مختصر کردیم در تاریخ پادشاهان عجم مملوک عجم
با کثرت ایشان و با طول مدت ایشان بر جبار طبع اول پیش از او

کیسان اسکانان ساسانیان طبع اول پیش از او
و مدت ایشان ده است کیومرث شاه و مدت ملکی اوس سال
و او را دختری و پسری بود نام دختر متیاز و نام پسرش و چون پنجاه
سال از عمر دختر و پسر گذشت ایشان را هیچ فرزند نبود و بعد از آن در
پنجاه سال دیگر ایشان را پسر ده فرزند از زمین و ماهی نه در وجود آمد
و بعد کیومرث صد و هفتاد سال زمین از پادشاه خال بود و بعد از آن
پادشاه دویم او شنبه بن زوال بن سیاک بن شی بن کیومرث بود
و مدت دولت او چهل سال پادشاه طهمورث بن ربو کمان ابو کاند
بن نو کند بن او شنبه بود و مدت دولت اوس سال بود بت پرستی
در روزگار او ظاهر شد برادر او جمشید بن ربو کمان بود و مقصد
شاهزده سال در ملک بود پیوسته از او زنده است هزار سال
بود و او را نام دناک بود و دناک در بملوی آفت بود و بعضی خدو
ده آفت و ازین نشت ترین نامهاست و چون از امر بگردیدند
شد و آن خوشترین نامهاست او دیدون بن ایقان و طلی او
بانصد سال بود و بر سر کسی از ملک خدا تعالی بریم طلیل است از علی السلام
بخلق فرستاد منوچهر بود و ملک او صد و پستال بود و در روزگار
او موسی اخذ ایقان بخلق فرستاد او بسیار ترک بود و در او زده
سال ملکی او بود زو بن نو با صد سال بود کرشاسف بن

بروشنگ

زال بود نه سال کیانیان و عهد ایشان نه است کینقاد و پست
دولت او صد سال و گویند صد و پست و شش سال بود کینقاد و پست
کینقاد و پست کینقاد و پست و پنجاه سال بود کینقاد و پست کینقاد
ایشان و سال و سلیمان از اعدایان در روزگار و کینقاد و پست
کینقاد و پست در روزگار کینقاد و پست کینقاد و پست کینقاد و پست
جهودان خراب کرد و ایشان را بیک گرفت کینقاد و پست کینقاد و پست
در روزگار و روز دشت ظاهر شد کینقاد و پست کینقاد و پست
دختر بهین چهار سال و این بهین دوازده سال
و این دار و دوازده سال و ملوک کینقاد و پست کینقاد و پست کینقاد و پست
شدند و چون در روزگار و اسکندر پادشاه روم شد در روز
طلب خراج کرد اسکندر امتناع کرد و با دارا محاربت کرد و بر وی ظفر
یافت و دارا بر بر خصوص می بود تا آنوقت که بعضی از نزدیکان
او را بگفت بعد از آن بر ملک استول شد و ملوک جهان سحر و طبع او شد
پس نامه نوشت بوزیر خود ارسطاطالین حکیم که مقدادی حکمای عالم است
و گفت من جمله پادشاهان را قهر کردم و همه را در قید عبودیت و طاعت
طاعت خود کشیدم و فرزندان ایشان را بیک گرفتم و بترسم که اگر یکی
از ایشان پادشاه جهان کنم با تمام رومیان مشغول شود و آن سبب
خزانی مسکن و وطن را کرده و اکنون اگر صواب بیند تا این بقیعت با سلاطین

که هر اسب

کنم و روی زمین را از شرخه فتنه ایشان یک کنم ارسطاطالین در جواب
نامه نوشت که همچنانکه سحر از دل و دل از روح و روح را از جان
کزیر میت جبار از جباریان استغنائیت زیرا که انعام عقد اجتماع
بیست صاحب الیه حاصل شود و انواع و اقسام و صنایع و باج و غنا
ضرب قهر و قوه پادشاهان مندرج کردند و اگر اولاد پادشاهان را ملک
کنی محتاج انگریزی ملک را تفویض کنی بنا بملان و چون نااهل استول
شود مصرت آن پیش از هر امر تا باشد پس مصلحت آنست که هر طرف یکی از
ایشان تفویض افتد تا ایشان با یکدیگر در مناخعت و معاذت افتند و
سبب قصد روم نکنند اسکندر از اصول دید و بدو هر طرفی یکی از ایشان
تفویض کرد و ایشان را ملوک طایف نام نهاد
و عهد ایشان یازده است شک بن دارا دوازده سال
شک بن شک پنجاه و دو سال بنا بر بن شک پست و چهار سال
پدر او کور زین شاپور پنجاه سال پسر برادر او دین بن
بلاش شاپور پست یک سال پسر کور زین دین نوزده سال
برادر او زین بن دین سی سال علم و هر مریز بلاش پنجاه سال پسر
فیروز آن دوازده سال پسر او خسر پست چهار سال اردو
بن بلاش بن فیروز آن پنجاه و پنج سال ساسانیان و عهد
ایشان سیست و مدت ملکشان از اول عهد از کیشتر تا

شهرزاد و شاد و شمشال

ملک اردبیلک نوزده سال و دو ماه و دویم شاهفور بن اردشیر و ملک اشکانی
و دو سال و چهار ماه بود هر مزین شاهفور یک سال و دو ماه
مزین بن هر مزین سال هر مزین نوزده سال شاپور دوی آلف
بن هر مزین هفتاد و دو سال برادر او اردشیر بن هر مزین نوبت بلخ
پسر او آلف پست و چهار سال بود شاپور بن شاپور بن شاپور سی
دو سال بهرام بن شاپور دوازده سال یزدجرد بن بهرام بن الایتم
پست سال یزدجرد بن الایتم پست سال بهرام کور پست
سال یزدجرد بن بهرام همیشه سال بهرام بن یزدجرد پست
سال یکماه فیروز بن بهرام پست و سال دیگر یزدجرد
بن فیروز سال برادر او قباد شصت و هشت سال و در روزگار
او مان ظاهر شد نوشیروان کسری عادل خفیه عمه العزلب
چهل و شش سال و شش ماه و او مردی نیک عادل بوده است هر
بن کسری پست سال پرویز بن هر مزین شش سال بود
شیر و برین پرویز هشتاد اردشیر سیر و یک سال بود
شهر بر اردشیر شش سال و او از خاندان پادشاهی بود توران
دخت مینت پرویز یک سال و چند روز حسیده دو ماه و او نیز
از خاندان ملک بود خسرو بن قباد و دو ماه فیروز و مان

و او از نسل اردشیر مابک بود از وی دخت بنت پرویز
چهار ماه بود فرج بن خسرو بن پرویز یکماه و چند روز
یزدجرد بن شهریار بن پرویز پست سال و او غلوک عم واکو
در هر یک خلاف سارست ولیکن مابرخیار حمزه اصفهانی احضار کردیم
و درین نسق که یاد کردیم بهرام بن هر مزین شاهفور بن اردشیر
یا و دریم و اگر چه این هر سه بهرام در اکثر روایات پادشاه بوده اند
لیکن حمزه درین ترتیب با و نکرده است و الله اعلم
در تاریخ بعضی از بدایت احوال سید المرسلین صلعم حمزه اصفهانی روایت
میکند از محمد بن حیر الطبری که او گفت عطا خلاف کرده اند و روایت
ولادت رسول و مقدار تفاوتی که در آن خلاف کرده اند پیش از هشت
روز پست بعضی گفته اند که ولادت او در دویم ماه ربیع الاول بود
و بعضی گفته اند در ششمین ماه و بعضی گفته اند در دهمین ماه بود و اکثر
را اند که ولادت او بعد از آن بود که از ملک نوشیروان چهل سال گذشت
بود و خلاف کردند که بر او عبد الله مگرد بعضی گفته اند هنوز رسول
صلعم در شکم مادر بود و بعضی گفته اند بعد از ولادت رسول بود
روز و خلاف کرده اند که مادر او که مگرد بعضی گفته اند که بعد از آن
مگرد که رسول هشتاد شده بود و خلاف کرده اند و مقدار سال
و آن وقت که در صحبت ابو طالب عم خود بنام رفت و بعضی گفته اند

ز سال بود و بعضی گفته اند دوازده ساله بود و خلاف گفته اند که در معتد
عمر او در وقت عمارت کعبه بعضی گفته اند هشت و بعضی گفته اند
سی و پنج ساله بود و چون هفتاد سال تمام شد از دعای او راجع بخلق
فرستاد و در آن مدت از ملک کسری پر ویزه سال گذر نماند بود
و چنین آورده اند که بعضی از بنوه شش سال بدعت خلق متغول شدند و
بعد از آن دعوت ظاهر کرد و خلق را بخدای میخواند و در آن مدتی که شد
و او را از خدیجه چهار دختر آمد فاطمه و زینب و رقیه و ام کلثوم و از
پسران الطیب و الظاهر و القاسم و از کنیزان که نام او ماریه بود پسر
دیگر آمد نام او ابرهیم فاما پسران در کودکی وفات کردند و از دختران
زینب در نکاح ابوالعاص و رقیه در نکاح عبید بن ابی لیب بود و چون
خدیجه متوفی شد و امیر جمیل که زن ابولیب بود از آن در شرم
شد و عبید را بران داشت تا رقیه را طلاق دهد در ساسی
جمعی که بعد از حضرت رسالت بودند ابوالحسن علی بن ابی طالب بن عبدالمطلب
پسر عم رسول صلعم و مدت خلافت او چهار سال بود و بعد از آن امیرالمؤمنین
امام علی و بعد از آن امیرالمؤمنین و امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام
جعفر صادق و امام موسی کاظم و امام علی بن موسی الرضا و امام محمد تقی
و امام علی نقی و امام عسکری و امام محمد المادی صلوات الله علیهم جمع
که مدتها مامت و جمیع حال ایشان از نظر من شمس است و در ایام حکومت

امام حسن معویه بر ملک استیلا یافت مدت نوزده سال و چهار ماه و اول
ملوک بنی امیه او بود و دوم بر بنی معویه سال و هشت ماه و سی و پنج
بر بنی معویه گفته چهل روز بود و گفته اند چهار ماه چهارم مروان بن الحکم
دو ماه پنجم عبد الملک بن مروان هفت و یکسال و یکماه ششم ولید بن
عبد الملک و مدت مملکت او نوزده سال و نه ماه هفتم سلیمان بن عبد الملک
و مدت ملک او دو سال و هفت ماه و هشتم عمر بن عبد العزیز و مدت
بن الحکم سه ماه بود نهم یزید بن عبد الملک چهار سال و یکماه بود و دهم
هشام بن عبد الملک نوزده سال بود و نهم یازدهم ولید بن یزید
بن عبد الملک یکسال و دو ماه و چهارم و پنجم و ششم ابراهیم بن ولید
عبد الملک هفتاد و روز چهارم و پنجم مروان بن محمد بن مروان که او را
مروان ثانی گویند و مدت ملک او پنج سال بود اول هم
ابوالعباس عبد الله محمد بن علی بن عبد الله بن العباس السفاح و مدت
ملک او چهار سال و هشت ماه بود دوم ابو جعفر عبد الله بن محمد بن علی
المطلب بن منصور و مدت ولایت او بیست و دو سال بود سیم
المهدی بن منصور مدت دولت او دو سال یکماه و بیست و دو روز
بود چهارم المادی و نام او موسی بن المهدی بود مدت دولت او یکسال
یکماه بود پنجم مرون الرشید بن مهدی مدت دولت او بیست سال بود
ششم محمد امین پسر مرون و مدت دولت او چهار سال و هفت ماه و پنج روز

بود هفتم عبد الله بن الرشيد الملقب بالمامون مدت دولت او پستال
شش ماه و سیزده روز بود هشتم المعتصم بالله محمد بن مرون الرشيد
بود مدت دولت او هشت سال هشت ماه و ده روز بود و او را پادشاه
هشت سوي گفتند زيرا كه هشتم عليه بود از خلفاي بن العباس هشتم بن
بود از نسل عباس زيرا كه او محمد بن مرون بن محمد بن عبد الله بن محمد بن
علي بن عبد الله العباس و هشت سال و هشت ماه پادشاهي كرد و چون
بجز او را جمل و هشت سال بود و هشت هزار غلام ملك داشت هم الوان
ابن ابو جعفر مرون بن المعتصم و مدت خلافت هفتاد و سه روز بود
و هم الموكل على الله ابو الفضل جعفر بن محمد بن المعتصم و مدت خلافت او
هشده سال بود و پسر او را بخت يازدهم المشرق محمد بن الموكل و مدت
خلافت او شش ماه بود و دوازدهم المستعين بالله ابو العباس احمد بن محمد المعتصم
و مدت خلافت او رسال و شش ماه بود و اندر روز سيزدهم المعز بالله
ابو عبد الله الزبير الموكل و خلافت او رسال و شش ماه بود و اندر روز
المهدي بالله ابو جعفر محمد بن الوان و مدت خلافت او كتر از يك سال
بود چهاردهم المعتد على الله ابو العباس احمد بن الموكل و مدت خلافت
او پست و دو سال و يازده ماه و اندر روز يازدهم المعتضد بالله
ابو العباس احمد بن طاهر الموفق بن الموكل و مدت خلافت او رسال و هشت
ماه و پست و پنج روز بود شانزدهم الملك بن محمد بالله ابو محمد علي بن المعتضد

و مدت خلافت او شش سال و شش ماه و پست و هفت روز بود و هفدهم
المقتدر بالله ابو الفضل جعفر بن المعتضد و مدت خلافت او پست و چهار
سال و ده ماه و هفت روز بود و هجدهم القائم بالله ابو منصور محمد بن المعتضد
و خلافت او يك سال و پست و پنج ماه و پست و يك روز بود نوزدهم الرضا
بالله ابو العباس احمد بن المعتضد و خلافت او هفت سال و ده ماه و يازده
روز و نيمه استم الملك بن ابراهيم بن المعتضد و خلافت او رسال
مازده ماه بود پست و يكه المستنكف بالله بن الملك بن المعتضد و مدت
خلافت او يك سال و سه ماه و اندر روز نيمه و دووم المطيع بالله ابو القاسم
الفضل بن المعتضد و مدت دولت او پست و نه سال و چهار ماه بود
پست و چهارم الطابع بالله ابو بكر بن المطيع بالله و مدت خلافت او هفده
سال و هشت ماه بود پست و نهم القادر بالله ابو العباس احمد بن اسحق
بن المعتضد و مدت خلافت او چهل و يك سال و سه ماه بود پست و عاشر
ابو جعفر عبد الله بن القادر و خلافت او چهل و چهار سال و هشت ماه بود
پست و نهم المقتدي بالله ابو القاسم بن عبد الله بن محمود بن عبد الله
و مدت خلافت او هفده سال و دو ماه و اندر روز بود پست و نهم
المستظهر بالله ابو العباس احمد بن المقتدي و خلافت او پست و پنج سال
شش ماه بود پست و نهم المسترشد بالله ابو منصور الفضل بن المستظهر و مدت
او هفده سال و شش ماه و سيم الراشد بالله ابو جعفر منصور بن مسترشد

خلافت او بقول ابن جوزی یکسال بود پس بکم المصطفی را ابو عبد الله
بن محمد بن احمد المنتظم بانه مدت خلافت او بیست و چهار سال و دو ماه
بیست و یک روز و سی و دو روز است بانه ابو المظفر یوسف بن محمد بن احمد
المنتظم بانه مدت خلافت او یازده سال و یک ماه و سی و یک روز است ابو
محمد الحسن بن یوسف المنتظم بانه مدت خلافت او نوزده سال و هشت ماه بود
سی و چهارم ناصرالدین الله ابو العباس احمد بن حسن المنتظم مدت خلافت او
چهل و شش سال و بیست و یک روز و بعضی بجاها چند پیش ازین گفته اند سی و
الظاهر بالله ابو نصر محمد بن ناصر الدین الله مدت خلافت او نه ماه و چهار ده
روز بود و ششم المنتظم بالله ابو جعفر بن الظاهر بانه زمان خلافتش
شانزده سال و دو ماه و هفت روز بود و هفتم المنتظم بالله ابو احمد
عبدالله بن المنتظم مدت خلافت معظم شانزده سال و هشت ماه خلافت
بروی ختم شد در واقعه علی علیه السلام و معویه علیه السلام در
روز کاری که شام در ولایت زید بن ابی سفیان بود چون زید بمکه آمد
را معویه متصرف شد تا آن هنگام که ابراهیم بن علی علیه السلام بکوفه رفتند
غزاه بر دست جبر بن عبدالرحمن بن العجلی معویه فرستاد معویه گفت طاعت
علی اوقت بر من واجب باشد که او کشد کان عثمان را بمن نسیم کند تا
قصاص کنیم و اهل شام را بدین سخن بغیرت و او مخالفت علی علیه السلام
و بدین سبب صفین واقع شد و معویه چون روی بجز علی علیه السلام

بنا و مقدمه لشکر عمر بن العاص بود جمعی از لشکر معویه چون نزد یک فرات
فرود آمدند و لشکر علی را منع کردند از آب عمر بن العاص گفت بصلتی
انت که علی علیه السلام از آب منع کند زیرا که ما دام که همیشه در دست
علی علیه السلام بود و همچنانکه او را منع نتواند کرد پس سخت بن پیش از جانب
علی با دوازده هزار مرد لشکر معویه را از آب دور کرد و هیچ کس نماند
تا گفته اند که معاذ بن عمرو در یک شب کشته شدند و در آن جنگ عمار با سر
گفته اند کشته شدند و در سر او پیش معویه او را در دست و هر یک دعوی آن
میکرد که آن کار او کرده است عبدالله بن عمرو بن العاص گفت چنین
منازعت کردن شمار امصطیق نیست که من از رسول شنیدم که گفت عمار
بر دست باغبان کشته شد معویه را آن سخن ناخوش آمد و گفت عمار را
انکس که گفت که او را بدین جنگ آورد گفته اند که با آنچه علی علیه السلام
بجنگ آورد باید که گفته عمار علی باشد پس حمزه را مصطفی صلواتم یک
احد بر دنا کشته شد باید که گفته حمزه مصطفی ۴۴ و الا وسلم باشد و چون
عمر عاص را لشکر شام بر سرید بلین بر زمینید و گفت مصحفها بر سر نیزه نماید
کرد گفتن که میوه ای هم که بقران حکم کنیم و چون چنین کردند لشکر علی
از خصوت کردن غایز شدند و گفتند که چون ما را بقران میخوانند ایضا
نمودن و طاعت داشتن و صفای ایمان است و بدین سبب که در دست علی
علیه السلام خواست که از جانب او بن عباس باشد قوم بدان رضی نشدند

سخت م

سببی

وگفتند لابد ابو موسی اشعری باید و او مردی سلیم دل بود و سواد
بسیار و عاص او را گفت چون بسبب عفتنا بسیار و حضرتای پیشتر
در میان خلق ظاهر شدند اولیتر آن باشد که هر دو را معزول کنند تا ماده
ضاد منقطع شود پس ابو موسی گفت چون تو پیری و معتمدی و صاحب
رسولی ترا اول سخن باید گفت و بعد از آن من بگویم پس ابو موسی خطبه
بگفت و گفت چون بسبب عفت و معهود انواع فتن در میان خلق پیدا
مصلحت چنان دیده میشود که هر دو را معزول کنیم و مگر از جانب علی
حاکم شده ام خلافت از علی علیه السلام کلام بیرون کردم چنانکه انکشت
از انکشتی آنکه عمر و عاص گفت من خلافت بر معویه مقرر داشتم چنانکه
این انکشت در انکشتی ابو موسی چون این سخن بشنید بدانت که عمر
بر وی تیس کرده است و بر لعنت کرد بر سر جمع و همچنان با سر حرمت
رفتند و بغایت کار دنیا محفل فاند در کیفیت افعال او
از عمر و ایان بجایمان چون علی بن عبید الله بن العباس هر دو پیروز
محمد بن علی را ولی عهد خود کردند و چون محمد را وفات نزدیک شد
ابرهیم را ولی عهد خود کرد و ابو مسلم عبدالرحمن بن المسلم بعضی گفته
مروزی بود و بعضی گفته اند که اصفهانی بوده و او در سرای عیسی بن
معقل بن پرورده شده و با فرزندان او علم با مویخت عیسی از رو
شعبه بود پس ابو مسلم بواسطه دوستی با ابرهیم امام رسید و دعوت وی

قبول کرد پس ابرهیم او را بخراسان فرستاد و او را امیر شیعه کرد و
دعوت از برای رضا از آل محمد در سر و در آن وقت
وال خراسان نصر بسیار بود و میان او میان صدیق بن علی الکرمانی
که خصومت بود و صبیح در آن واقعه هلاک شد ابو مسلم فرصت
نگاه میداشت و در دیه از دیهای مرد که از اسعید کوی بند
ظاهر کرد و آن در شب پست و فتنه رمضان سال بر صید
نه از هجرت بود و خلق بسیار بروی جمع شدند و ابو مسلم پیش
صدیق استعانت کرد و قصد نصر بسیار کرد و نصر بکریخت و قصد
نشان پور که ابو مسلم که قحطه را از بی او فرستاد و قحطه بطوس تبسم بن
نصرین سدر را دریافت و او را بکشت و غارت کرد و نصر کاشان
عراق آمد و سپاه و غز او ابو مسلم بر خراسان مستول شد پس استی
حفظه الکلابی از لشکر مرو لیان با جهل فرار کرد که از شامیان
کرگان بود ابو مسلم با وی مصاف کرد و او را و فرزندان او را
بکشت و از آن لشکر فرزندکی خلاص یافتند و بعد از آن بعراق رفت
و مردان حار معلوم کرد که ابو مسلم دعوت از برای ابرهیم میکند ابرهیم
را بگرفت و مجبوس کرد و چون ابو مسلم این بشنید ترسید که مروان
او را بکشت حمله ساخت و مردی بازرگان از پیش مروان فرستاد
و انکرده و مر و از اکت که با امیر من مردی تا هجوم دهالی که در هشتم

ما بر ابراهیم دادم و تو او را محبوس کردی مال من ضایع خواهد شد مری
باید که او را بر سپنم تمام من بر که حواله میکند مروان آنقدر از این ابراهیم
فرستاد چون ابراهیم را بدید و گفت ای بنده خدای مال من بر که حواله
میکنی و مرا که تسلیم میکنی گفت بر چه عارض یعنی ابو العباس سفاح و
برادر او بود و مادر سفاح رباط بنت عبداللہ بن عبداللہ بن عبداللہ
المبارک بود و بعد از آن ابو مسلم نکر فرستاد و بقطعه تا مقصد نهر
مرد روی جمع شد و قطعه از روی باصفهان رفت و از آنجا بنامند
رفت و بر زبان خراسان را که متعلقان بفرس بسیار بودند
بگشت پس بقطعه قصد عراق کرد و بجهت بگشت و لشکر او همه
بگذاشتند و آنست بچنگ که دند و بزید مسره از لشکر مروان بود
بگریخت و چون روز شد از قطعه بدیدند چون مروان این بشنید
گفت هیچ سبب استکار را الا دیار زیرا که هرگز مرده زنده را
بهر نعمت کرده است و در اوقت که مروان ابو مسلم امام را حبس کرد
ابو العباس سفاح بگریخت با خویشان او و بگذاشت آن پنهان و بعد از آن
ابو مسلم مترد شد که خلافت بک تسلیم کند گاه میل او بجعفر بن محمد
بن علی بن الحسین بن ابی طالب علیهم السلام بود و گاه بعباد بن
الحسن بن علی بن ابی طالب علیهم السلام و گاه بابو العباس سفاح
و جعفر دانسته بود که انکار او را که مسلم نشود پس بران المعانی

دو بعاقبت بر سفاح بیعت کردند و بعد از آن عبداللہ بن علی
که عم سفاح بود نکر جمع کرد و قصد مروان کرد و مروان از وی
هرگز نترسید و اکثری از اکا بر ایشان گشته ز بعد از آن مروان
را طلبیدند در دیه از دیه های مصر و بگذاشتند و چون خلافت بر
مقرر شد ابو مسلم هم جز قاعده اول دلیری میکرد و بی استواری
خلیفه کار ما میکرد و ابو جعفر نصر کرد برادر ابو العباس بران منگونی
بود ولیکن ابو العباس گفت من قصد کنتم او کنتم زیرا که مردم با او
سبب گشته بودند و چون سفاح بمرد و منصور نشست و خواست که ابو مسلم
را بگذاشت و قتی ابو مسلم گفت حال من با عباسیان چنانست که مروی از
صالحان استخوانهای شیر دید جای افتاد و عاکر و تا خدای تعالی از آن زنده
کند چون شیر زنده شد امر در گفت ترا بر من حق عظمت لیکن مصلحت
من است که ترا بکشم زیرا که تو مردی استجاب الدعوة پس باشد که با
دیگر دعا کنی تا خدای مرا بمیراند یا شیری دیگر آفریند از من نوی تر و
سبب محضه من شود پس مصلحت من است که ترا بکشم پس عباسیان چون
قوت از من یافتند مصلحت ایشان در من باشد و بعاقبت ابو جعفر
منصور را ابو مسلم را کشت و بعد از آن خلافت بر عباسیان مقرر شد
در کیفیت ابتدای ملک سلطان محمود در روزگار
الطابع باید پادشاه خراسان منصور بن نوح المصلح الرضی و استقامت

او ابوالحسن محمد بن برهم بن سیمور بود و چون کار او علی عظیم شد
و سیب و عدت بسیار او حاصل شد مخالفت امیر نوح کرد و کار
بدان انجامید که نوح محتاج آن شد که استعانت کرد با امیر سبکدین که
بر محمود بود و چون ایشان بوی پیوستن با ابوعلی سیمور بران
چنگ کردند و ابوعلی هم نیت شد و بعد از بکرات میان ابوعلی و
محمود واقعه افتاد و بعاقبت ابوعلی فریفتند و بخوارزم گریخت
و نامه نوشت بکاتب بخارا و برایشان ساعت کرد اهل بخارا از خود
نمودی نمودند و او را بمویند حمل فریفتند و چون بخارا رفت او را
استقبال عظیم کردند و چون نزول کرد او را محبوس کردند و سندان
بر نهادند و محمود دستارند و محمود او را در قفس آهنین کرده
بعزله دستار و پنهان محبوس میداشت تا بمرد و ولایت خراسان
بر امیر نوح مقرر شده چون او بمرد پس از او ابوالمطلب مضمون
نوح بن مضمون بجای او بنشیند که او مخالفت کردند و او را
معزول و برادر او عبد الملک بن نوح را نصب کردند پس محمود قصد
او کرد و برادر مر دیبای مصاف کرد و محمود غالب شد عبد الملک
بخارا گریخت و چون بد بخارا رسید که ارسلان ایلیک از آذک کشید
و عبد الملک را با مغه کس از خواص او گرفت و یاد زد کرد و
المنه استوار شد و پادشاه ساسانیان با هم رسید و امیر محمود بن

مستول شد پس نصدری کرد و تا بلشکر خذالدوله ابوطالب الغلبت
مصاف کرد و محمود غالب شد و ستم را و پس او را بود و لطف گرفت
و بخراسان آورد و بهر خود مسعود را در ری و ناحیهها آن بگذاشت
و او بخراسان برگشت و چنانکه از یک قلعه سیصد هم بر زر گرفت و یک
خانه بر از مر و ارید و زر بر جدر گرفت و چون خبر مر که محمود بوی
رسید بخراسان آمد و بغز زلف و برادر خود را میل کشید و ملک
ایشان مستقیم شد در کیفیت ظهور دولت سلجوقیان
پس سلطان مسعود در عزت ساکن شد و به او و طر ششگون گشت و دور
دالی بخارا علی کتین بود و جماعت ترکانان که در سپاهان کیش و تخت
بودند در اهتمام حسن بر موسی السلجوقی بودند و در از زمان دلاور
و ابوطالب که هر دو پسر میکایل بن سلجوق بودند انجام بودند پس علی
کتین آن ترکان را از آن جایگاه دور کرد و ایشان بخوارزم آمدند
در شیش و عیشین و ریجایه و عدد ایشان پانزده هزار بود از کوچک
و بزرگ و ایشان در لقا و حواره بر کسند شدند و نامهای سلطان
مسعود بدیشان رسید مثل برسمالت و طرعات و ایشان هم در آن
صبر کردند و چون کار خراسان مضطرب شد ایشان بعبادت مشغول شد
و هر لشکر که سلطان مسعود بدیشان میفرستاد از ایشان نه نیت
میشدند تا الوقت که مسعود بین خود پیامد و ایشان بجز بودند

و چون خبر آمدن مسعود بنده بیکجا بنام او آمد مسعود در میان آمد تا بنان
بقار السیثان در ده در بست مسعود در گذشت چون پاره پاره
ایشان را دید مگر صد شاه پس در هم افتادند و جنگی بی ترتیب کردند
و چون مسعود در لشکر خود را ضعیف دل دید رسید که او را بجز
بگریخت و بگریخت آمد و سلجوقیان خزینه او بر گرفتند و این واقعه رو آورده
بود تا سحر من رمضان سنه بعدی و نینین و ارمیه و بعد از آن
سلجوقیان را شد پس قسمت کردند جعفر سبک را که مهنه بود در خراسان
و بلخ تا در غزالی عیادت و ابو طالب محمد که لقب او طغرل بود دنیا بود
برادند و ایشان هر دو پسران مسکایل بن سلجوق بودند و چون نام
ابو الحسن بن موسی بود و پسر عم ایشان بود صاحب رای و تدبیر بود
هر آینه بداندش و بعد از آن خوارزم بر گرفتند و بعد از آن طغرل بگریخت
وری و صفهان و هم آن بگریخت و در الملک ری بود و نام سلطان
بر خود نهاد پس پسر عم خود را بر ایمن بردم گشتاد و در آن وقت ارسلان
بسیاسیری بر بغداد مستول بود و القایم باند در دست وی حاضر
قایم نامه نوشت نزد یک طغرل و او را بفرستاد و در آن وقت
گرفت بفرمان شام رفت و از برای بسیاسیری و در لشکر طغرل بر ایمن
نیال در سر مخالف بود چون طغرل یک منزله ایستاد بر ایمن نیال
از وی بگریخت و قصد عراق کرد طغرل رسید که او قصد خزینه او کند

از بی او بیامد او را گرفت و بگشت و چون طغرل بعراق آمد بسیاری
بفرستاد باز گشت و قصد گشتن خلیفه کرد و بعاقبت او را یحییان آمان
داد و بسیاسیری بر بغداد مستول شد و خطبه مستطرفه خلیفه مصر بود
بگرد و چون طغرل از هم بر داشت قصد بغداد کرد و بر زکان بغداد
خلیفه را بر گرفتند و پیش سلطان آوردند سلطان پیاده در خدمت خلیفه
رفت و محض او بر گرفت و بعد از آن بسیاسیری کرده او را بگریخت
و بگشت و بری باز آمد و ملک بر وی مستقیم شد در احوال
سلجوقیان چون جعفر سبک بمرد امیر او شجاع محمد که او را الب ارسلان
گفتندی بجای او نشست و چون طغرل بمرد برادر الب ارسلان عثمان
بن جعفر سبک اول آمد خود کرد و لیکن قتلش بن امیر سلجوق عثمان
عبد کرد الب ارسلان بعراق رفت و با قیلمش جنگ کرد و بیدیه نمک داور
بهزیمت کرد و بری آمد و بر سر ملک نشست و ملک عراق فراسان و خوارزم
و کوهستان مسلم کرد خود را پس بقرار دم شد و پادشاه رور را بگریخت
بشیری که از ملاد کرد و گویند و در من بریند نهاد پس از وی عمو کرد
و او را حلق داد و بجای خویش فرستاد و در مکه و مدینه بخرید بنام
وی کردند پس میان او و میان نصر خان بن طمغاج خان حضوت
افتاد سلطان الب ارسلان با چهار صد هزار سوار از عراق بیرون آمد
و از چون بگریخت و یکی از مردمان صاحب فرسخه که او را امیر بگریختندی

بسیاری مردم گشته بود او را پیش سلطان آوردند سلطان با وی عتاب
 میکرد انگاه تیر در وی انداخت و او را میکرد چون سلطان خواست
 که تیر سیوم در وی اندازد و نامزد کار دیر و ن کرد در وی در سلطان
 نهاد برخواست تا از سیر بر فرو و آید جامه او در گوشه سیر افتاد و سلطان
 محمود بدان سبب از پای درآمد و بقفا با انفا دان سپر خود را بر سلطان
 انداخت و کار در بر سلطان زد و کرد و خیمه صد امیر بزرگ حاضر بودند
 و بیرون از خیمه ده هزار مرد جوین در حاضر بودند و چون آمد سلطان
 زخم کرد و ز پر و ن آمد و بچکس او را گرفت تا فراموشی چوب خیمه بر سر او
 انگاه عظامان او را پاره پاره کردند و سلطان بعد از آن چهار روز
 ماند و بمرد و پسر او ملک شاه بجای او بنیست و عراق و خراسان و شام
 و ماورالنهر او را مسلم شد و چون بمرد بر لشکر محمود که بزرگان قانون
 بود با وی خصومت کرد و بزرگان قانون مدینه سال سازنده بار
 هزار نفر دیار فرج کرد و بعاقبت محمود در ابله جرد و قانون هم
 در آن ماتم بمرد و ملک بر یکبارق مستقیم شد و بعد از آن برادر او را
 با وی سازعوت شد و تا بر کسارق بود پادشاهی او را بود پس بر کسارق
 با وی جنگ کرد و ششصد هزار سوار و بر یکبارق بیت هزار مرد پیش نهاد
 و امیر پیش در شبانه تیر خورد و در روزت بود همچنان یک کله آمد
 و خویشین محو کرد بر لشکر یکبارق تر کجانی یک تیر بر لب وی زد او

از اسب در افتاد پس تیری دیگر در وی انداخت و بر خود به چرخان
 او را شناخت در حال بر وید و سر وی برید و لشکر او هزیمت و
 بر یکبارق مظفر آمد و در آن واقعه که برادر او را و محمد مخالفت وی کرد
 امیر او جیشی بخوارزم آمد و بران مستول شد پس ممالک خوارزم بخوارزم
 شاه که پسر قطب الدین محمد نوزده تیره تسلیم کرد و بعاقبت او را یک
 و گشتند و بر یکبارق چون خراسان مستخلص کرد برادر خود سحر
 را بر سیر مملکت بنشاند و سحر غزنی رفت و ممالک غزنی او را مسلم شد
 و بعد از آن محمد که برادر او بود بمرد و ملک بروی مستقیم شد و بعاقبت
 لشکر کفار او را همت کردند و بعد از آن غزنی روی مستول شدند و
 خراسان بدان سبب خوب شدند در دو مقامات غزنی و
 عالم پادشاه بنی آدم که علاء الدین و الدین قطب السلام و السلطان المظفر
 مکش بن خوارزم شاه بران اعلیٰ بر نوزده هر چند در آن مقامات
 و شرح آن درجات در قدرت بشری و لطافت انسانی بناید که جا
 در کتاب مختصر لیکن از خیمه که تا این کتاب بدان مشرف شود و همین
 القاب مبارک او مقبول عالم شود شمه گفته خواهد شد چون مسند پادشاه
 بفراتقال و میزن سن پادشاهان مسخر و مطیع شدند موی باز جانب
 خراسان تمرد نمود و بالشکری تمام و عدقی بسیار قصد حفر خوارزم
 کرد و چون مرد و لشکر یکدیگر رسیدند در یک المخط حق بر باطل غلبه

فمنذ

کرد و ریات خصم شکوشت ملک مدروس شد و چون اورا ساست
فرمود باقی چشم را حمت فرمود و در عفو فرمودن بعد القدر
که آن از صفات الهی است قدم صدق و قوت عزیمت و طهارت
عقیدت هر چهار اظاهر گردانید و بعد از آن باشد کفار که جمله کفر اسلام
از ایشان عاجز شده بودند مخالفت ظاهر فرمود و لغوی صحیح و اعلی
فیض در ابطال ریات و اطناب کلمات ایشان جدا نمود تا حق
سماز و تعالی بمن نعمت باد ما و صدق عزیمت ملک ما او و ما را جمع
کفار بر آورد و ضعف و زرق ایشان بوسط جرات و قوت او
بر عالمیان آشکارا کرد و لاجرم اکنون ملک اطراف جمله زمین با کما
استقامت میکنند و بهر چه ممکن باشد از تو تسل کردن و عرض بندگی
و اخلاص خود نمودن جیل میسازند و جمع کفار فوجا فوجا درین
خدی می آیند چنانکه خدای تعالی میفرماید یا مدینه خلون فی دین الله فوجا و املا
ظاهر و بینات ظاهر و روشن شده است که تا اندک روز کار امار
از لشکر کفار غارت و جهان بوزیران منور شد تا رسیده پادشاه اسلام
تا قیام قیامت باقی ماند از دتعالی بر کاتتجد و جهتا پادشاه عادل
مجاهد غازی در تبع کفار در روز کار او رساند و باقی الامکان
نعمت برساند بمنه و کرمه **غزوات رسول صلی الله علیه و آله و سلم**
سپار بوده است و ما درین کتاب خواهیم آوردن بر سبیل اختصار

اول غزای بدر و آن مفصل در بیان بود سال دوم از هجرت و عدد
مجاهد سپید و بیت اللاند بود و شتا و سه از مهاجران و انصار
مقتاد و دو و از اوس صد و شصت از خریج در میان شان
سوار الا مقدار نبود و کافران میان نهصد و هفتاد و در ایشان
صد سوار بود خدای تعالی حضرت داود ما کافران نهیمت شدند و از
ایشان مقتاد بگشتند و مقتاد را اسیر کردند علی بن ابی طالب علیه السلام
العاص بن سعید و الولید بن عقبه را بگشت و حمزه بن عبد المطلب
بن ربه را بگشت و عمر و خال خود را العاص بن مشام بن المغیره را
بگشت و عبد الله مسعود ابو جهل را بگشت و از مسلمانان چهارده تن
کشته شدند شش از مهاجر و شست از انصار و درین سال در ماه
صفر فاطمه علیها السلام در نکاح علی علیه السلام در آمد و در ششم ذی
الحجه زفانی اتفاق افتاد و دوم غزای احد و آن روز دوشنبه
بود و نهم ماه شوال سال سوم از هجرت و کشتن آن بود که چون کفار
روز و شنبه بدر محذول شدند بر فرستند و جمعی سپار جمع شدند
مقدار ایشان سه هزار بود و دویست سوار مفصل جوشن پوش و در
صلح با بنی نضیر و بیرون شدند سپید با عبد الله بن ابی بن سلول
و ایشان منافق بودند و در سوار پیش نبودند رسول صلی الله
علیه و آله و سلم حمله کرد بر ابوسفیان و او را نهیمت کرد و علی علیه السلام

طلحه بن عوف را که لوی مشرکان او داشت بکشت و زبیر و مقداد و علی
که روز بکفار و ایشان هزمت شدند و آن وقت خالد بن ولید
بود و او عظیم شجاع بوده است پس حمله کرد بر لشکر اسلام و مسلمانان
متفرق شدند و از زحمة و هلی و زبیر و ابو دجانة بسیار مردی
مبارک رسول صلعم مجروح و وحشی غلام حیرت منقطع هزمت را بکشت و چون
رسول صلی الله علیه و آله و سلم بدیدند که در خانه توفه میکردند
و بر زمین میکشیدند رسول اب جریتم آورد و از آنکه هیچکس در حرمه
که علم او بود نمیکشیدند بنظر ایشان زمان از آن فرمودند تا بر حرمه بکشیدند
سبحم غزای خندق و سبب آن چنان بود که رسول صلی الله علیه و آله و سلم
بهودان بنی النضیر از جایگاه خویش برون کردند ایشان بکوه
رفتند و تفرستن سعادت کردند و مبلغ دو هزار مرد جمع شدند
در پیش ایشان ابو سفیان بود و لشکر اسلام سه هزار بودند
و مسلمان گفت یا رسول الله مصلحت آنست که خندق بکش و خویش در
آریح پس رسول صلی الله علیه و آله و سلم خطمی در کشید از برای خندق
و هر جمیل گزی بد مرد حوالت کرد و چون بفرست پیامد به صلح
منزله لایتر انداختن پس علی علیه السلام عمر و عبید و در آنکست خندق
نعالی با وی سخت سرد و بنیستاد و بر ایشان استونی کرد تا متفرق
شدند و در آن غزایشش کس از مسلمانان کشته شدند و کس از کفار

و این واقعه در سال پنجم از هجرت بود غزای لیمان بود و حسین
چنان بود که رسول در سال چهارم از هجرت شسته بود جمعی از عرب
و گفتند یا رسول الله ما از قبایله مسلمانان ما را می باید که جمعی از ایشان
خود بقبایله ما رستی ما را درین در آموزند رسول صلعم شش کسان
فرستاد چون برون و بسیرای رسیدند که از ارجح کویند از عرب
برفتند و قومی از کفار را جز که دزد و ایشان پیامدند و بعضی از آنها
شش کس را بکشیدند و بعضی با بکله بریدند و کسان دادند که ایشان چون
ایشان را کشت بود و در آنجا ایشان را بکشیدند پس رسول صلعم در سال ششم از
هجرت قصد آن قبیله کرد و چنان نمود که قصد نام میکند چون بد
رسید ایشان بر سر کوه ماری فرستادند و جایگاه ایستادند
آورده پس رسول را کشت و بدینه باز آمد و درین سال قطعه
واقع شد و نامه نوشت بیادشانان عرب و عجم چون بصر و کسری
و ملک یمن و غیر ایشان غزای خیبر بود چون خیبر کشیدند
زان جبهه رسید که رسول صلی الله علیه و آله و سلم از کوه سفند کد ام
عضود دست تر در و گفتند در ابع آن زن برفت و در ابع زهر
کرد و در خدمت رسول صلعم بنشین البر بود چون کوه سفند مال
بنیادند بشر باره در دمان نهاد و بخورد رسول صلعم باره در دمان
نهاد و بنیاد و بد پس از دمان برون رفت و بنیادخت و گفت

این دزاع مرا خبر بود که من زهر آلوده ام پس آن زن را بخواند
 و از وی انحال پرسید آن زن بدان اعتراف کرد رسول گفت چرا چنین
 کردی ای کفایت با خود اندیشه کردم که اگر او پسر است خود بداند و اگر
 دختر است مردم از وی خلاص بمانند غزای وادی القری بودیم
 درین سال بود بعد از غزای خیبر و درین سفر رسول صلعم در خواب
 شد صحابه جل در خواب شدند چنانکه نماز با نوبت شد رسول
 صلی علیه و آله را فرموده بود که سیدار بمانش تا چون صبح بر آید
 تو م را بیدار کنی پس بلال را هم خوابانید و از خواب بگریانید بیدار
 شدند رسول صلی علیه و آله و سلم بلال را گفت چرا چنین کردی گفت
 یا رسول الله آنکس که نفس شریف تر از خواب مشغول کرد مرا هم بدان مشغول
 کرد رسول صلی علیه و آله و سلم در انصديق کرد غزای حیط
 بود امیر شکر ابو عبیده بن الجراح بود مردم را در ان وقت بی برکت
 و تنگی طعام بغایت رسید حق تعالی چنان تقدیر کرد حیوان بزرگان
 موج دریا پر رون فتاد و ایشان بدان پاس بودند و میکشیدان
 در بزرگی چنان بود که ابو عبیده یک استخوان را استخوانهای مملوئی او
 بهناد و مرد بپرشته نشسته در زیر او میرفت و این وقت در سال ششم
 از هجرت بود هم درین سال غزای موه بود رسول صلی علیه و آله
 لشکر فرستاد و گفت امیر شماریدین خانه است و اگر او را بکشند خون

ابی طالب و اگر او کشته شود عبد الله بن و احبس بر فتنه و پسر
 کشته شدند و رسول صلعم بعد از ان خالد بن ولید را بفرستاد و خواه
 تعالی نصرت داد و در میان نهیمت شدند فتح مکه و رسول
 صلی علیه و آله و سلم هم درین سال دو هزار مرد جمع کرد و مکه گرفت
 و درین روز ابو سفیان و معاویه ایمان آوردند زبان پشتمی
 مردم را مان داد و بعضی را مان نداد و قصر ان سخت دراز است
 و لایق کتاب نیست الاصول الطاهره
 در تمام الفاظی که مر لفظ که او را دلالت بود بر چیزی یا چیزی
 او را دلالت باشد بر چیزی ان معنی یا نبود اگر خبر او را دلالت بود
 بر چیزی ان معنی ان لفظ را معنی گویند که چنانکه خبری از ان لفظ را دلالت
 باشد بر چیزی از خبری ان معنی از خبری گویند و مفرد بر دو قسم است
 یا مضموم و اصل صلاحت آن باشد که تنها در جواب سوال گویند یا او
 این صلاحت نباشد که او را این صلاحت نباشد از حرف گویند
 و اگر او را ان صلاحت باشد با ان لفظ را دلالت باشد بر زمان
 چیزی نباشد که او را ان دلالت نباشد اسم بود و اگر ان دلالت
 باشد او را فعل گویند و چون چنین باشد هر کلمات که از ترکیب این صلاحت
 آید ششم قسم باشد و از ان شش و با اتفاق معنی است اسم با هم
 چنانکه گویند زید زحفه است و اسم با فعل چنانکه گویند زید برخواست

و اما هم با حرف زید اگر در مبدی است و جماعتی از نحویان گفته اند
 حرف نذ در بی صورت فایم مقام نعت و در تقدیر اینست که از
 زید و این سخن از وجه شکل است اول آنکه اگر حرف یا تقدیر او
 بود پس باز در صر بودی و محمل تصدیق و تکذیب بودی و چون
 نیست این سخن باطل باشد و دوم آنکه چون جمعی حاضر باشند کسی گوید
 ادعو زید یا شخص بدین مخاطب شود بلکه احتمال آن دارد که این سخن
 بر سبیل حکایت یا غیر زید گوید و چون گوید یا زید این احتمال نباشد
 سیم آنکه چون گوید ادعو زید آن یک زمان مخصوص نبود و چون
 گوید یا زید آن نذ بر زمان حاضر مخصوص بود پس معلوم شد که حرف
 نذ فایم مقام نعت است اصل دوم در رسم و خواص او بد آنکه هر کس
 که بر آن تقسیم کرد یا کرده شد وقف شود حد اسم و فعل او معلوم
 بود که لکن از برای زیادتی ایضاً حد اسم نخواهد گفت اسم هر آن لفظی
 بود که دلیل بود بر چیزی و در وی هیچ دلالت نبود بر زمان
 آنچه اگر فایم گوید لفظ اسم او یوم و عدد و اصطلاح و اعتیاق جمله
 دلالت بر زمانهای معین مازاکر است دلالت لفظ بر زمان
 از سه وجه است اول آنکه زمان نفس مفهوم لفظ باشد چنانکه اسم
 و عدد و دوم آنکه زمان حوی از مفهوم او بود چنانکه اصطلاح و اعتیاق
 و سوم آنکه زمان خارج بود از نفس لفظ لیکن در آن لفظ حرکت

باشد که دلیل بود بر آن زمان و شرط اسم است که از رسم سوم بود
 اما آن دو رسم اول هر دو از حساب اسم است و هر یک از
 لفظ اصطلاح و اعتیاق ماضی و مستقبل شفاق توان کرد و اگر این
 دلالتی بود بر زمان معین این محال بودی لکن سبیل گوید که لفظ ماضی
 مشترک است میان حاضر و مستقبل پس باید که اسم بود جواب لفظ
 مضارع را که هیچ دلالتی نبود بر زمان ماضی از وی بیرون
 پس معلوم شد که در مضارع دلالت حاصلست اصل سوم در خواص
 اسم فخری در حمد الله تعالی خاصیت آورده است در کتب بعضی جواز
 الابلو الیه و دخول حرف التیویف و الجزا و الثیون و الاضافه
 و بد آنکه اسناد چیزی بچیزی بعد از تصور کنند و سند آید بود و
 تصور عبارتست از تعریف پس جواز اسناد در رتبت متاخر صفت
 اضافی و انگاه حاصل شود که دیگری او را بداند و نام عرفی صفت
 که او را از خویش تن است و بالذات اقدم ما بالیونرس که سابق بود
 و در تعریف و تئوین علامت شکر است پس معلوم شد که خاصیت تن
 اسم شکر است پس تعریف پس جواز اسناد و ان یا بطریق خیر است
 بود و آنچه باشد بانه بر طریق جزو ان صافست و حرف جزا از
 تابع صافست و این سخن بسک با عورت است و فهم اکثر نحویان از ادراک
 آن قاصر است اگر گویند یکدیگر چگونه صفتیست اسم بود و فعل تکثیر

از وی و لیرت جوباطم عبد الفاهم میگوید تکیه و تعریف در فعل
صورت نهند و زیر که هر چه قابل تعریف بود تکیه در حق او
باشد **المشکل** فخر خوارزم رحمة الله و فعل
میگوید چون مبتدا و خبر هر دو مفرد باشند هر کدام که در لفظ مقدم
باشد مبتدا در حقیقت او بود و بیشتر میگویند برین اندوایش سخن
نزدیک اهل تحقیق خطاست زیرا که مبتدا بموصوف بود و خبر صفت
ولای یکی از ایشان بموصوف اولیتر باشد از دویم و لا محال باشد که یکی
که بموصوفیت اولیتر شود از دویم چنین باشد لا محال باشد **بجز** معین
باشد از آنکه مبتدا بود و خواه در لفظ مقدم باشد و خواه نباشد
اصل دویم در مقام نسبت مضمرت یا آنچه که بان عاید باشد
اقسام آن چهارست اول که مضمر در لفظ و معنی مقدم باشد بر مظهر
چنانکه ضرب غلام زید دویم اگر در لفظ متأخر باشد و در معنی
مقدم چنانکه خدا تعالی میفرماید و ارسلی ابریم ربه بکلمات **ان**
هم در لفظ و هم در معنی مؤخر باشد و قسم اول باطلت **و** **سوم**
جایز است در حقیقت این مسئله که اخطب میگوید الامیر قائما
مبتدا و هموصاف ال یا کون و ما عده فی تقید المصدر فالقید رخصب
کون الامیر و ان کان قائما فالخبر هو و ان لم لا یکن و اما ان جعل خبر المصدر
مضمنا ملزمان او لا یجوز که لکن فان جعلنا مضمنا للزمان فیلو

مثل توأم چنگ مقدم لم حاج فیکون المعنی اخطب اوقات الامیر و ان
کان قائما و لکن مهنا اشکال و هو ان الشیء انما یضاف بصیغه فعل ال
جز و خطب لیس بس الوقت حتی یضاف الیه و حل ان الفعل قد یضاف
الی الزمان مجازا کان یعال تنهک صایم و لیلک قایم و اما هنا کار
جعل ایم الامیر خاطبه ثم اضاف صیغه خطب الیهما فعلى هذا لا یكون کلمه
اذا ما منا طرفا لانک لا یلک ان تعول اخطب اوقات الامیر یقع
فی زمان کذا فان الوقت لا یكون له وقوع فی الوقت بل یكون فی
محل الرفع بالجمله کانه یقول اخطب اوقات الامیر الوقت الفلانی
و اما ان لم یجعل مضمنا للزمان بل کان مصدر اعرابا یا عیضا المعنی
اخطب کون الامیر و وجوده و یجعل وجوده و ما یخطب کما قال فان
ما هی اقبال و اوبار و علی هذا یصیر اذ اطرفا التقید رخصب کون الامیر
یقع وقت کذی **الاستحسان** حر از صفت فاعل را
اصلتا و مبتدا رابع جوب زید که رفیعت علامت انت که مرغوب
مسئله بود و فعل در اسما و از اسم قوی تر است پس آن حسنا و کذا
فعل بود قوی تر باشد از آنکه از اسم پس لاجرم اصاله رفیعت یفاعل
اولیتر بود از آنکه بمبتدا **چه** فرست میان موجب اعراب
و میان فاعل در اعراب آنچه حرکت حرکت اعراب بود و ان
عامل گویند و آنچه علت صحت حصول ان حرکت بود از موجب گویند

بناهست که مغفوت مرفوعت و لغت محرد در جواب
 عربت محرصت حریب و ایضا قول امری الیقین کن تیرانی غولین و لئ
 که بر این تمام مرطل اند علم الاصول الظاهر اصل اول
 بد که حرفی که در کلمه بیاید کاهه اصلی بود و کاهه زاید و اصلی آن بود
 که در شتاق ساقط نشود و زاید آن بود که در شتاق ساقط شود
 و چون چنین بود حاجت آید در تمیز کردن میان اصلی و میان زاید
 باینکه تا حروف هر کلمه با حروف آن مقابل کنند و بواسطه آن حروف
 اصلی را از زاید جدا کنند و آن نیز لفظ فعل بود پس چون توانند
 که تمیز کنند میان حروف اصلی و میان زواید کلمه را مقابل کنند
 بدین مثال هر حرف که بدین حرف مقابل شود اصلی بود و هر چه بدین
 مقابل نشود بلکه عین او گفته آید زاید بود چنانکه گویند مثال ضرب فعل
 باشد و مثال ضارب فاعل و مثال مضروب مفعول زیرا که این حرف
 که در ضرب حاصلست در مقابل آن سه حرف است که در فعل حاصلست
 و هیچ حرفی دیگر گفته نشد فاما اگر اصل کلمه رباعی بود لام را در و یا گویند
 و اگر خماسی بود سه بار چنانکه گویند و زحیفه فعل و وزن سفیر فعل
 فاعلین در مقابل همین و فاعل لام در مقابل راجع و لام بود
 در معرفت امثله بدینکه تصرف در حرف و در سمانی زود
 اما تصرف با ثلثی بود یا رباعی یا خماسی و معتدل ترین همه ثلثی است

از دو و به اول آنکه در وی افتاد و وسط و نهایت حاصلست و حرکت
 بدین سه مرتبه تمام شود دوم اگر حرف اول که بوی باشد که متحرک
 باید و حروف اخرین که بروی ختم کنند ساکن باید پس باید که وسط باشد
 میان متحرک و ساکن تا میان دو مستفاد قرب فزیت حاصل نباشد
 و هر چند که آن متوسط هم متحرک باشد لیکن چون دو حرف متحرک بر زبان
 بگذرد سبب ملالت شود پس افعال کردن ساکن موافق طبیعت است
 و چون این قاعده معلوم شد گویند حرف اخرین هم ثلث حرف عربت
 پس اختلاف حرکات او موجب اختلاف بنید نباشد و اما حرف اول باید
 متحرک باشد اگر حرف اول بمفتوح یا مضموم یا مکسور باشد و از آن سه
 وزن حاصل شود اگر متحرک بود یا حرکت مساوی حرکت حرف اول
 بود یا اگر مساوی بود حرف اول بمفتوح بود یا مضموم یا مکسور و از آن
 سه وزن دیگر حاصل شود و اگر مساوی نبود با حرکت از حرکت
 در حرکت مخالف حرکت در حرف دوم ممکن باشد پیش وزن
 دیگر حاصل شود و مجموع این وزنها دوازده باشد و در وزان
 محل است اول اگر فاکسور بود و عین مضموم و دوم اگر فاکسور
 بود و عین مکسور اما رباعی پنج وزن است اول غلظت فاعل و لام هر دو
 مفتوح چون جعفر دوم فعل مضارع فاعل و لام چون برش سوم فعل مضارع
 فاعل و لام چون زبرج چهارم فاکسور و عین مفتوح و لام ساکن چون

چون هر دو ششم مختلفند و ان فاعل مضموم و لام مفتوح است
 چنانکه جبر جرب اخفش از اثبات کرده است و پسویانگار میکند و میگوید
 روایت روایت جبر بلام مضموم و اما خماسی چهار بناست اول نفسل
 چون سفر ظل و بوم نعلل چون جبرش یعنی ریزک شکم سیوم نفس
 چون قد غل یعنی او را هیچ چیز نیست چهارم نعلل چون قطلع ان نام
 حیوانیت اینست انبیه اسما اما نعلل با ثلاثی بود با رباعی و هر که خماسی
 شود اما ثلاثی یا حرکت فاعل و عین فعل یکسان بود یا نه اگر نه
 باشد سه وزن حاصل شود اول فعل یفعل چون ذمب ینمب
 و فعل یفعل چون کرم یکرم و فعل یفعل چون حبیب و اکرم
 متساوی باشد از آن سه وزن دیگر مستعمل است فعل یفعل چون
 قتل یقتل و فعل یفعل چون ضرب یضرب و فعل یفعل چون فرج یفرج
 اما رباعی پیش از یک مثال نیست و ان نفسل است چون درج یدرج
 و حجة اصل سیوم در ذوات از و اید در بنای اسمای ثلاثی است
 و از اصنا بطنی است زیادت متقدم بود بر فاعل چنانکه فاعل و مفعول
 چون انحر و مذمب یا بعد از فاعل و چنانکه فاعل یفعل چون ضار
 و یضعف یا بعد از عین بود چنانکه فاعل و یفعل چون کتاب و کرم
 بعد از لام بود چنانکه فاعل و مفعول چون سکری و سکران و مد
 زیادت گاه در یک موضع و گاه در دو موضع بود و در اول هم

در اول هم

دو زیادت جمع نشود و الا در نامهای که جاری بود بر فعل و رباعی
 را هر زیاده در اول نبود الا آن وقت که اسم فاعل یا مضموم و اما
 بعد از عین و بعد از هر دو و لام مکرر باشد چنانکه عطار در و در نفس
 و خماسی را زیادت یا در نحو و در چنانکه در عند لبت ما در نحو چنانکه
 در سفر ظل و دیگر زیادت تا که در افعال ثلاثی شود یا از برای آن باشد
 نامی او نه بنای رباعی ملحق شود و یا نه و اگر از برای الحاق بود و در
 مثال است
 فاعل چنانکه کرام فعل چنانکه کرم فاعل چنانکه
 ضارب فاعل چنانکه کبیر فاعل چنانکه تضارب فاعل
 چنانکه انطلق فاعل چنانکه انقرف است فاعل چنانکه استخراج
 فاعل چنانکه اهل و فاعل چنانکه اعشوبت فاعل چنانکه
 فاعل چنانکه احر و اما اگر از برای الحاق بود یا از زیادت
 از برای مکرر حرفی از حرفی اصل بود یا نه قسم اول چون جلیب شمل
 زیرا که در اصل جلیب شمل بوده است و قسم دوم چون بطر و جمهور
 زیرا که در اصل بطر و جمهور بوده است پس او و یا زیادت کردند
 تا ملحق شود بنای رباعی **المشکل** بدانکه
 زیادت تکرر حرفی اصلی بود چنانکه قطع یا در حال حرفی است و این
 نوع زیادت جبر حرفی که درین سخن مجموع است که ایوم تنه
 زانند و باشد که این حرفها از اصل مکرر بود و چون چنین بود در حال

طریقی باید که بدان معلوم شود که این حرفها صلی است یا زاید و بطریق
 یا اشتقاق بود یا غیر اشتقاق و اشتقاق چنان بود که اصل آن
 کلمه یا فرع او از آن حرف عالی بود اما اصل چنانکه در ضرب که مصدر است
 الفینیت در ضارب بحال زیادت باشد و اما در فرع چنانکه چون
 در حر که جمع است الفینیت در آن الف هم زیاده بود و در جمله عدم
 حرفی در مصدر موجب زیادتی آن حرف بود در عین او و عدم آن حرف
 غیر مصدر حرف زیادتی آن بنام در مصدر و اما غیر اشتقاق را طریقی
 قاطع چهار است اول در همزه و یا هر وقت که این دو حرف در اول کلمه
 باشند و بعد از آن حرف صلی باید لا بد آن همزه و آن یا زاید باشند
 چنانکه در الطبع و یغفر و یوم و در حرف این هر که که با ایشان حرف
 یافته شود و کلمه مضاعف بود اما محال زاید بود و دوم در طریقیهای
 یقینی که بدان استدلالت کنند بر اصلت یکی از این حرفها و این دو
 اول آنکه چون حرفی از این حرفها در اسمی که جاری بنود بر فعل چون قابل
 و مفعول حاصل باشد و بعد از وی چهار حرف پای بدان حرف اصلی بود
 چنانکه همزه در مطلق و یم آنکه یکی چون از این حرفها حرف سوم
 در حقیقت آن اما محال اصلی بود و آنچه گفتیم در حقیقت لغت از است
 اند زیرا که همزه سوم است و اصلی نیست زیرا که ایم الله در اصل امین
 بوده است پس همزه چهارم باشد اصل سیم در زیادت بکر از حرف

اصلی و آن بر چهار نوع است اول آنکه عین مکرر بود چون قطع و دوم
 لام چون حلب سیم عین و لام چون صحیح و زنه فعل فعل و هو انشید
 الصلب چهارم فاو عین مکرر بود چون مرمر و زنه فعل فعل دلیل زیاد
 این اشتقاق بود با آنکه در آن کلمه دو حرف نامکرر بود و بیرون از
 حروف عشره و دو حرف تماثل حاصل باشد چنانکه قطع پس ل عمل
 یکی از آن مکرر بود و اینست طریقیهای که موجب حرمت باصالت این
 حرفها یا عدم اصالت و الله اعلم امتحان وزن
 در باب شجر و نبات غالب است چون حاشی و زردیک سپید و غلغان است
 زیرا که وزن غلغان در کلام عرب غالب است از وزن فعال
 نفسی بر چه وزن است جواب در لفظ فعل و در معنی مفعول زیرا که
 اصل او قروس بوده است پس این را تقدیم کرده اند بر هر دو و
 ناقوسند پس آن هر دو او را یاد کرده اند تا نفسی شد پس نفسی بدل
 آن و او است که عین فعل بوده است یعنی چه وزن
 دارد جواب بعضی از استادان پنداشته اند که فعلت باطل است و لا یکن
 که گفتند ای امرأه بغیة چنانکه گویند امرأه کریمه تلک قول است وزن
 آن و فعل یعنی فاعل بر مونت و مدکر جاری بود چنانکه گویند
 رجل و امرأه شکور و رجل و امرأه صبور و الله اعلم
 الاصول الظاهره و حقیقت اشتقاق بدانکه در اشتقاق

وزن از این جهت است که در اشتقاق
 اصل و نصف بکر از این است وزن

چهار چیز مایه اول لفظی موضوع ز برای حقیقی دوم چیزی که منسوب
ندان حقیقت بیوم اگر میان نام هر دو مشابهت من بعضی الوجود حاصل
بود چهارم آنکه میان آن هر دو نام مخالفی من بعضی الوجود حاصل بود
و چون این چهار گن که حاصل شد حقیقت اشتقاق حاصل بود و بدانکه
اشتقاق بر دو قسم است یکی اصغر و دوم اکبر اما اصغر ظاهر است چنانکه
از لفظ مصدر ماضی و مستقبل و فاعل و مفعول و لم و نهی است اشتقاق
کنند و اگر اکبر چنان باشد که مثلاً لفظی ثلاثی بگیرند و یک معنی استخراج
کنند که آن در هر شش ترکیب که در وی ممکن باشد حاصل بود و این
نوع جز بوقت نظر و القاب ظاهر استخراج نتوان کرد و ما درین اصل
که خواهیم گفت دو مثال از اشتقاق اکبر بخواهیم آورد اصل دوم در
اشتقاق قول این حتی میگوید که ترکیبهای شش گانه او موجود است
اول قه دل چون سخن گفتن بر زبان است لاجرم از قول
گویند دریم قه دل و نام چهار وحشی است از برای خوف حرکت او و
گویند قهوت البریم ازین قسم و ازین اصل است زیرا که چون مفعلی
شود و خیف کرد و بیوم قه دل از برای حقیقت حرکت او و يقال قه
فی الجبل ای صعد علیه جازم دل قه دل ق یلق اذا سریع جزم دل و درونی
الحديث الاكل من الطعام الامالوق ای ما عملت الیمن فی یکیر که ششم
دل قه و للقوة بفتح اللام و کسر العقب لغت و القه المسماة بالقوة

انما سمیت بذلك لان القوة الماسكة اذا خضعت لظهور حركات مطبقة
در اشتقاق کلام اصل ترکیب ک ل م از برای شدت نهاده
و این معنی در پنج مرکب است که منقول است حاصل است و اما معنی ششم
مهل است اول ک ل م کلام جرات بود و در وی شدت است
و کلام زمینی غلظت بود و کلام جرات بود و دوم ک ل م و هر چه
کامل بود لا محاله قوت او پیش از آن ناقص بود ل ک م
و هر چه لا محاله در لکم قوت باید چهارم م ک ل يقال من کل ای
فیهنا ما و لا شک فی قوت اقتضا لبق الناس عن التوجیه الیه
م ک ل يقال ملک العین ادر حسن عجزه و ایضا فالملک یقضي لصاحبه قوته
و قدره علی بذله و جنبه المشکله اصل هر چند که
دلالت لفظ بر معانی و صفت نه ذات لکن لغت عرب از جمله لغات
مسا برت هر معانی را فاهم میبندند القضم فی لیا بس و الحضم فی
الربط لالعات حرف قوی و یا ضعیف ملا جرم و ضعیف طرف
القوی المفعول القوی و الحرف الضعیف المفعول الضعیف و کذلک یقولوا
م الحذب فکر و الراقبه یقول صوته و قالوا امر صر الباری فقطعوا الرأ
لقطع صوته و یقولون قطاشی و قطع عرضا قده اذا قطع طولاً
لان القرع الحاصل من الطاء اقل زماناً مما یحصل من الدال و ایضا
یقال هذا الخلیل و من الیه تقریه فجعلوا الدال لانها مجزوءة لما یدخل

فيه وقالوا الحمد بالهمزة في ضعف النفس والحمد بالهمزة في سحر حال
 فجعلوا الواو والضعف للعب في الاذن والهمزة لقوتها للعب في النفس
 لان تخفيف النفس من عيب الاذن والمثال يده اللطائف كثيرة في
 العربية وفيما اوردها كفاية **در شتقاق ذات فخر جوارم حميد**
 ميگويد ذات در اصل عربيت تايدت دوست واولا محالز اتضا **جوز**
 واقضا صفتي كذا يا اتضا مضاني ومضاني كذا جنانا كوكويد
 رجل ذوال بس مقضي اور از وى قطع كردند واورا حارى حوى سما
 مستقل داشتند چنانكه كويد ذات البارى يعنى وجود بارى وحققت
 او اين حذف از براى آن روا داشتند كه اين دليل است كه وجود
 آنچه دلالتي ظاهر لاجرم اسقاط ذكر صفت كردند و در وى تخفیف خود
 و مراد برين معنى پيش از ان از راه مجتهد عقل تعريفت وان چنانست
 كه ما هيت حقيقت پيشتر چيز معلوم بيشتر ميت كه كويد فلان حقيقت
 انت كه موصوف بلكر بر حجه موصوف سدن ما هيتى بصفتى بس لام
 اسقاط ذكر موصوف كردند و بر لفظ ذات المتعار كردند زيرا كه مقول
 عقلا از حقايق جزايفدر كه مفهوم ذاتت تينت الكيا العود
 الذى يتجزى ولام همزه او واو يا وليت بمره لقولم الكيت فلوكا
 همزه نفل مكات كقرات وليت من اوليا وان كان الصان يقضى
 ذلك لفقد تركيب ك بى وليس كيت دل لمارف من ان الواو

ادوات

ادوات رابعه فضا عد انعتبت يا كما عطيت واستعيت
 واوعيت وبع اوعيت فلم سبق الا ان يكون واذا من ك الزم
 او االم يود انسا و ذلك ان التحو واذا علاذ حانه فكانه لم يتم
 لمذاذ لم يتم ما را اذ لم يغير لهما علما اجتماعا اشتقاقا و فزا
 تفصير لغات بريل قولم في السنة كسوان فالسما لفظا
 والقاهما معنى فلان القاش عما ياذى ويتعبره وقولم لبا الزيد
 مسعرا من كبا الفرس وغيره اذا سقط من شى بجزء غير فليس
 از وادى ومن شكلا كاشتقاق قولم ما يدنيا رفاة محذوف
 اللام لقولم مايت الدر انيم اذ جعلتها مائة واللام المحذوف وليت الواو
 لفظ ان تركيب الهم والهمزة والواو في لبا ويا بذلك بقولهم
 وليت ميتا في معنى مائة فكان من مائة الجلد اذا حردت لتيسر لان المائة
 عدد ممتد او يكون على العكس وانما كتبت السا بعد همزة وان لم
 يتلفظ بها فرق بينهما وبين شكل منه **فوقبت در**
 اشتقاق هر دو از يك اصلت و اين باطلت زيرا كه لام الثرى يا
 بدليل اكر در نينه كويد التقى الثريان ولام الثرى واوست
 بدليل انك او در معنى پرده هت **استقرار از مشتق**
 جواي پنداشته اند كه اشتقاق او از قرينه هت و اين باطلت زيرا
 كه لام استقرار واوست بدليل آنچه كويد قروا للارض والبلدان

و سفر تنها اذابتها قرا و او هو مستنقع الماء هذا الصل ثم قلب كل
 تتبع والقرية لاما بما كما ترى فاخذلها اشتقا قاطرها
 چه فرقت در اشتقاق میان القی و میان التقا التقا خاک بود
 و التقا مد و دخت و حلیش باشد و ایشان مختلفند در اشتقاق زیرا که
 اول های هست زیرا که مشتق است از سفت الريح یعنی سفیا و اسم ما تیف
 الريح من التراب السفي كما فعل بمعنى مفعول كالمقصوع بمعنى المقصوع فاما التقا
 نوادی بدلیل قولهم لعلم سفوا بنه السفا ای خیمه سیرت و بنه ای طهر
 درین کتاب زمثل جوایم آورد و بران اقتضا
 کرد ان المقنطرة تدر الحظیف یعنی بدستی و توانای و دست
 یافتن بر دشمن ابو عبیدر حمد الله سب کو یزید بنی امیه را که بر پیش
 نقل افتاده است که در دو موردی و لغوی هم مقصود بوده است و برسی
 از قرآن خود کینه داشت و کل زمان خود در تمنای فرصت ان مقام
 میکردست چون بروی طرفان او از ما دعوت خود و حصر از او
 و این بلفظ بگفت لولا ان المقنطرة تدر الحظیف لانتقم منك یعنی اگر
 آب قدرت آتش خشم را نشاندی من لامحاله قصد کشتن تو کردم
 و درین باب نهایت مقصود رسیدی این مثل انجا باید گفت که کسی که بر خصم
 قادر شود و از وی التماس غفوه اتبع الله استغما یعنی
 سپس فرست یکی بدی را تا از او محو کند این مثل انجا باید گفت که کسی که

کرده باشد از آن اعراض کند و روی توبه آورد سیم تاج
 المروه التواضع لغیر انسانیت و زینت اشادت بد که تو اضع
 کیما اخلاق حمیده و روح صفات سبیده هست چه پس سبک تکیه از
 اوج رفعت و قربت تخفیف مذلت و معیشت داده در لعنت الهی بر
 خود بکشاد ثمرة الصبرح الظرف یعنی میوه درخت صبر پان
 طوفت زیرا که هر که در مقام مصابرت نبات قدم برزد و روی
 را از قبل طلب بر نتابد و در طلامت و شامت بر سینه خود بکشد
 و از خود در سوخ عنیمت و فوت یت نماید هر تیب میوه طفر از
 درخت طلب نماید و در مای بسته را دست لطف آبی بروی بکشاید
 ثمرة المحب المالح و لاحترا ن یعنی میوه بدولی نه سوت
 و نه زبان زیرا که جهان و بدول از کارهای خیط احتراز کند و بر شای
 معالی و از خا و فضائل دلیری نماید و چون در مقام کاینیت با قوه
 و در قدمگاه شکمت بی سورت بود لاجرم از اسافل و نابت با عاقل
 رفعت نرسد و مقصودهای شریف نه پیوندند حفظ من کالیک
 یعنی نگاهداری خویش را از نگاهداری نده تو این مثل انجا استعمال کنند که در
 نگاه بان قربت است معانده و نهمت عدوت بود و از وی شفقت
 اعتماد زایل شده و جمال احتراز وی حاصل کنند پس کس بر فوطه
 و نهایت تفحص کنند و محامل حضرت و مواقع سعادت برتر اند

حافظ علی الصدیق و لوانی الحرف یعنی که در دست و پایش که
 در آنش باشد مقصود ازین مثل تعریف غایت تخصیص است و در حفظ
 حقوق اصدقا و رعایت جانب اولیا و همانیکو عمدی نیست خصال است
 و مقدم طلال گرفته است و خداوند آن با مانی و جهان رسد
 و بکنه مطالبی که مقتضای خود بنویسد خیر العفو ما کان غیر
 تقدیر یعنی بهترین خوانست که باشد از توانال و سبب این است
 که عفو کردن از قدرت از صفات حق تعالی است و در احادیث
 درست آمده است از مصطفی صلی علیه و آله و سلم تخلوا باطلاق یعنی تخلی
 کنید باطلاق با خدا تعالی و بیج صفت ریختن و هیچ مرتبت با فریاد
 بنود که بنده خدای را از تنزیه حاصل شود و نقص اوم ظفر از وی
 زایل گردد امتناع المعروف یعنی مصراع السوء یعنی گردن
 نیکیونی نگارد از افتادن جای باین مثل اینجا استعمال کنند که
 نیکوکاری تعریف نمایند و از مباشرت افعال بپسندیده تیغ کنند است
 مجموع آن زمثل که درین کتاب خواستیم آورد و الله اعلم
 الاصول الطاهره در معرفت و دست

و فاصل بدانکه چون دو حرف مرکب شود لاحمال اول که متحرک بود دوم
 یا ساکن بود یا متحرک و اگر ساکن بود آن مجموع را ضعیف گویند چون
 قد و هل و اگر متحرک بود از سبب ثقیل گویند حو لم ویم و اگر حرف

مرکب شود چنانکه یکی از آن ساکن بود و الا حمال آن ساکن حرف اول بود
 بلکه دویم بود یا سوم و اگر دویم باشد و سیوم متحرک باشد مجموع را
 و تد مفروق گویند چون قال و باع و اگر حرف آخرین بود از اول
 مجموع گویند چنانکه لقد و چون این معلوم شد گوئیم اگر کلمه مرکب بود
 از دو سبب اول ثقیل و دویم خفیف از فاصله صغری گویند
 چون فعلن و آن چهار حرف است چهارم آن ساکن و اگر مرکب سبب
 ثقیل و تد مجموع بود چنانکه اول سبب بود و دویم و تد مجموع از
 فاصله کبری گویند چنانکه فعلن و افعال کبریا که از آن است
 چنانکه از ترکیب حرف سبب و اول تا حاصل میشود و از ترکیب این سه
 نوع ارکان است حاصل میشود و ارکان برد و قسمت اول خماسی دویم
 سباعی اما خمسی آنست که از ترکیب سببی ضعیف و تدوی مجموع حاصل
 شود و آن دو نوع است اول آنکه هر دو سبب مقدم بود بر و تد
 چنانکه مستقلن دویم آنکه هر دو سبب مقدم بود چنانکه معانی
 سیوم آنکه هر دو در میان هر دو سبب بود چنانکه فاعلان و تد دویم
 آنکه از فاصله صغری و تد مجموع حاصل شود و آن دو نوع است اول آنکه
 و تد بر فاصله مقدم چنانکه معانی دویم آنکه فاصله هر دو مقدم بود
 چنانکه متفاعلن سیم سوم آنکه از دو سبب و تدی مفروق حاصل شود
 چنانکه و تد بعد از هر دو سبب باشد چنانکه معانی سیم معلوم شد که ارکان

کلی که در مقدم بود سبب
 چنانکه فعلون و دویم که معنی
 بود در و تد چنانکه فاعلان و سبب
 است اول آنکه از دو سبب ضعیف
 و تدی مجموع حاصل شود و آن
 سه نوع است ۴

پنداشتند فاعل مستعمل مفعول فاعلان مفعول مستعمل
 مفعولات در اسامی کجور بلکه کجور چهار قسم است اول آنکه
 ترکیب با زبانی اسقاط کنند هر دو در وزن متساوی شوند و
 کجورین قسم در اید اول طویل فاعلین چهارم بار دوم در فاعلان
 فاعلین چهارم سبب است فاعلین چهارم بار دوم و یکم در روی
 دو سماعی مکرر شود و کجورین قسم آید اول خفیف چنانکه فاعلان
 مستعملین فاعلین دو بار دوم مضارع وان مفاعیلین فاعلان مفاعیلین
 دو بار سوم محبت وان مستعملین فاعلان دو بار سوم سوم اگر در وی
 مستعملین و مفعولات مکرر شود و اینشان هر دو متساوی در آنکه
 هر دو سبب اینان مقدم است بر وزن لیکن در وزن مختلفند
 از برای آنکه در مستعملین مجموع است و از آن مفعولات مفرد آید
 او درین قسم سبب آید اول سبب مستعمل مفعولات دو بار دوم مضارع
 مستعمل مفعولات مستعملین دو بار سوم مقتضیت مفعولات مستعملین
 دو بار قسم چهارم اگر در وی یکون مکرر باشد و درین قسم فاعلین
 در اید و از مفاعیلین شش بار کلاً کامل مفاعیلین شش بار
 هر چه مفاعیلین شش بار در مستعملین شش بار رطل
 فاعلان شش بار متفارعین شش بار رکض فاعلین
 شش بار اینت اسامی کجور طویل مدید سبب خفیف مضارع محبت

سبب مقتضیت و از کمال هر چه رطل متقارب
 رکض المشکلا اصل در دو و این معنی و ایره اندر
 عرض کشتن بعضی از نحو است سوی بعضی و بدان کشتن مناسبت
 کجور یکدیگر بتوان شناخت چنانکه وزنی را فاکیری سببی یونند
 از اول و با خراوری و بنگری تا آن وزن چگونه وزنی دیگر شود
 چنانکه مفعولین را کونین فاعولین بر وزن فاعلین بود و مفاعیلین
 را همچنین فاعل کونین مفاعیلین بر وزن مستعمل بود پس کونین
 لن مفاعیلین و این بر وزن فاعلان بود و چون این معنی در همه
 مضارع استعمال کنند پس بکنند تا از مضارع چند وزن خیزد و آن
 همه وزنها را مناسب یکدیگر کنند و همه را در یک دایره نهند
 و در این سبب مختلفه و متولفه و مجمله و مشبهه و متفق و در این سبب

در استخراج وزن دو بیتیه بدانکه دو بیتیه
 این نحو هر چه بر وزن می آید و جمله وزنها
 وان وزنها در شش وزن آوردن و علتهای
 کجورین هفت و چهار وزن اند یا مفرد یا مرکب اما مفرد شش
 خرم بقض کف تحقیق زلال حیب و اما مرکب هفت خرم زلال
 ۲ ۱ ۳ ۲ ۱ ۴ ۳ ۲ ۱ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

تجیین دریا خن

مع التحقیق و در اصل تغییر این لفظها بیاید که در جزم آن بود که اسقاط
 میم کنند از مفاعیلن تا مفاعیلن بگذرد پس مفعولن بجای او بنهند و اما
 قبض آن بود که پنجم حرف مفاعیلن است و حرف ساکن است اسقاط
 کنند تا مفاعیلن بماند و کف آن بود که حرف مقم او را که بون است
 و ساکن اسقاط کنند تا مفاعیلن متحرک اللام بماند اما تحقیق آن بود
 که متحرک بجای از دو رکن کرد و رکن اول و از رکن دوم
 دو متحرک میانگین را که نخستین حرف رکن ثانیست ساکن کردند
 شود و از رکن ثانی جدا کرده آید و در آخر رکن اول متصل شود
 از آن محقق گویند و مثالش مصرعی از بحر مزج چنین مفعول مفاعیلن مفاعیل
 مفعول هر دو مفاعیلن را و فاعل مفعول را ساکن شاید که در هر ساکنی
 از آن برکن پیشین باز کرد و اند تا چنین شود و مفعول مفاعیلن فاعل
 مفعول پس مفعول مفعول مفعولن فاعل بجای آن بنهند اما از آن فاعل
 عملی برکن شود و با و لام و لون که از آخر مفاعیلن بنیدارند
 تا مفاعیلن بماند پس فعل بجای او بنهند از آن گویند تا واجب دو سبب
 از آخر مفاعیلن بنیدارند تا مفاعیلن بماند اسکاها فعول مفاعیلن بجای آن بنهند
 از واجب گویند اما هر کس اول از لیت و آن چنین بود که میم از
 مفاعیلن و لون از وی پیشدارند تا مفاعیلن بماند اسکاها مفعول متحرک
 اللام بجای او بنهند از بحر مزج گویند و میم از لیل مع التحقیق چون

میم ص

انحراف

مفاعیلن

مفاعیلن مفعول شود و بعلمت زلال پس فاعل او را قبیل او الحاق کنند
 تحقیق تا عون بماند پس فاعل را بجای او بنهند از آن محقق گویند و میم
 مع التحقیق چون مفاعیلن مفعول کرد و بعلمت جیس فاعل ساکن کنند
 و با قبیل او الحاق کنند تا عون بماند اسکاها فاعل را بجای او بنهند از بحر مزج
 محقق گویند چهارم البقیض مع التحقیق چون مفاعیلن مفاعیلن کرد و بعلمت
 قبض پس میم او را ساکن کنند و با قبیل او الحاق کنند بعلمت تحقیق
 یا فاعیل بماند اسکاها مفعول متحرک اللام بجای او بنهند و از آن مفعول تحقیق
 گویند اینست شرح آن علمت تا که درین ازان افتد طبقه نخستین
 خاصیت که رکن اول در چهار وزن مفعول آمده است و رکن دوم
 مفاعیلن مفعول مفاعیلن مفاعیلن مفعول مفعول مفاعیلن
 مفاعیلن فعل مفعول مفاعیلن مقبوض مفاعیلن فاعل
 مفعول مفاعیلن مفاعیلن فاعل رکن اول در چهار وزن
 مفعول آمده است و رکن دوم فاعیلن مفعولن فاعلن مفعیل
 مکفوف فعلی مفعولن فاعلن مفاعیلن فعل مفعولن فاعلن
 مفاعیلن فاعل مفعولن فاعلن مفاعیلن فاعل مفعولن فاعلن
 اوست که رکن اول در چهار وزن او مفعولت و رکن دوم مفعیل
 مفعول مفاعیلن مفاعیلن مفعول مفعول مفاعیلن فعل مفعول
 مفاعیلن مفاعیلن فاعل مفعول مفاعیلن مفاعیلن

مفاعیلن مفاعیلن مفعول
 بعلمت قبض
 فاعیلن مفعول
 مقبوض مفعول
 میم الکف مع التحقیق

من رای او منایوم نیت تیم ذل بفضوع هو بدمه واصل اجزاء
 مستقلین و دو بار است اما فاعل در اصل مستقل بوده است پس او را
 بکنج حذف کردند مستقلین باینکه پس فاعل بجای او بنهادند پس تیم ذل
 حذف کردند تا فاعل بماند و اما مقولات در اصل مفعولات بوده است
 پس او او را بر سبیل طی حذف کردند پس مفعولات بماند پس فاعلا
 را بجای او بنهادند و اما مفعول در اصل مستقل بوده فاعل او را
 بر سبیل طی حذف کردند مستقلین بماند نگاه او را مفعول کردانند
 و انداعلم الاصول الظاهره در تحقیق قافیه
 و اقسام او ابو القاسم رقی گوید قافیه نیز یک خلیل بن احمد از اعراب
 باشد باینکه دیگر حرفی ساکن بوی یا آن متحرک که پیش از آن ساکن
 باشد چنانکه گویا ازین مصراع و کحل عنهم ما حملوا و اقسام آن پنج
 متکافوس و متکلب و متدارک و متواتر و متواتر و متواتر
 اما متکافوس چهار متحرک بود میان دو ساکن چنانکه این شعر حدیث
 الدین الاربخ ما وفا وحیم و یا هر چهار متحرک اند در میان دو ساکن
 چنانکه و اما متکلب سه متحرک بود در میان ساکن چنانکه سلیم و نه
 یکلو و صفت بشی ما کان بزربا را و همزه و ما هر سه متحرک اند
 میان دو ساکن و اما متدارک دو متحرک باشد میان دو ساکن چنانکه
 سبیلک لایام ما کنت جاهلا و یا نیک بالا جان من لم تزود و اما

متواتر

متواتر یکی متحرک باشد میان دو ساکن چنانکه ایا صاحبان جزئی محکم
 فقدر اونی مسرک و جدا و اما متدارک دو ساکن بود مجمع یا صاحب
 یا ناک من رسم حال و منته تفرنا و الحلال در حروفی
 که در قافیه افتد عدد آن شش است روی وصل جزویع روی
 تاسیس و قومی دیگری یافتند بعد از جزویع و از آن زاید
 لم نهاده اند و قومی دیگر دو حرف دیگر در آخر حرف افزودند
 عالی و مقعدی ما حرف روی آن حرفت که بنیای شعر بر وی بود
 و از آنکه اران در هر نثنی یک موضع معین گیر نباشد چنانکه تادر
 شعری که قافیت کتب و نصب بود و اما آن پنج حرف دیگر در آن
 بعد از روی باشد و پیش از روی و اما آن دو که بعد از روی
 باشد یکی وصل است و آن حرفی بود که بعد از حرف روی بود و یکی
 حامل که در میان ایشان بود دو حرف جزویع و آن چنانست که
 حروف وصل یا متحرک بود بعد از آن سه حرف بیاید الف و او و یا
 این حرفها جزویع گویند و اما آن سه حرف که پیش از روی باشد و
 روی است و آن حرفی بود که پیش از روی بود و هیچ حامل میان
 ایشان نباشد چنانکه الف بلاد و عباد و او را مضور و مسرور گویند
 دو حرف تاسیس و آن الفی است کن که میان او و حرف روی یک حرف
 دیگر آمده باشد چنانکه الف فاصل و جاهل سیوم حرف و فصل و اولان

قافیه ط

دو او تصور در هر دو ط
 و کله گویند در هر دو ط
 بطور
 ۱۰

حرف بود که میان روی و تیس بود چون صاد از فاضل و نماز
 جاهل در حرکتی که در فایده افتد و انشش است اول
 جری و آن حرکت حرف روی بود و دوم نفاذ و آن حرکتی است
 بود چون حرکتها تقاضا و اختلاف حرکت و عیب بود سوم جزد
 و آن حرکت حرف باشد که در پیش رود و چون حرکت
 مقامها و حرکتها و منظور و عین سعید چهارم رس و حرکت حرف
 بود که در پیش حرف یسین بود و چون حرکت و او از ر و اصل و هم
 از منازل پنجم اشباع و آن حرکت حرف و جیل بود چون روی مطبق
 بود چنانکه گره دال از قوادیم ششم توجه و آن حرکت آن حرکت
 که در پیش روی مجرد بود و در ردی مجرد آن بود که پیش از وی
 الف تیس و حرف و جیل و حرف رود چون سفر و سحر که
 در توفی افتد و چون چنین باشد حرکت حرف را که پیش از حرف
 روی بود خواه تفع باشد و خواه ضم گمرازه که بگوید چون حرکت
 ما سفر و کتابت و باکید **المنکلاصل** در احکام
 حرف وصل بر آن حرف وصل در تازی پیش از چهار حرکت که الف و و
 یا و اما مثال الف بوالقیظ من ذل شیبانا لولن رویت و الف
 وصل مثال و او و قلنا القوم احوان لولن روی باشد و و او وصل
 مثال دلیل انسیطی الکوکیب رویت و یا وصل و اما گاه ساکنه

تیس

روی مجرد

توجه

نویس در سخن
 و یا در کتاب
 ان تفرغ و یا بگوید
 از سخن بیجا

بود و گاه متحرک است که چنین باشد صحی القلب عن سلم و انصر باطل
 رویت و ما وصل و اما متحرک چنین باشد بل الدم الالذ و نهان را رویت
 و ما وصل و اما در شعر بارشش است اول یا چون بسری و ذکر
 دوم بیسم چون بسم و ذکر م بیوم تا چون سرت و ذکر ت چهارم
 چون پریش و ذکر ش پنجم چون افراخته و پر درخته ششم دال چون ناله
 و سگاله در احکام حروف وصل متحرک بود بعد از آن
 سه حرف بیاید الف و و او و یا و این حرفها را خروج گویند الف مثل
 این طبت سیمتة عذوة اجمالنا لام رویت و ما وصل و الف خروج
 مثال و او کان لولن ارضه سما هو همزة رویت و ما وصل و و او
 خروج مثال با من انفضاض الخ من سماهی همزة روی و ما وصل
 و با خروج بدانکه یوسف عرضی در کتاب قافیه خود ذکر حرف
 خروج کرده و در سخن او چنان می نماید که قوافی بسیار خروج
 میت بگره هر چه حرف وصل افتد خواه یک حرف باشد و خواه یک کلمه
 و خواه بیشتر همه ردیف بود و یکی از متاخران ابیات حرف خروج
 و حرفی دیگر که انرا از اید خوانده است میکند و مثال حرف خروج
 این آورده است که بر ذت و لوز دت یا بروم و آورم زا حرف
 روی است و ذال صله و میم حرف زاید است و مثال آن در شعر
 من هم پندینک داده است بر هر دو می نهاده است ذال

۱۰۰

رویت و ماصله است و میم خروج است و نا حرف زاید و این حرف
قائمت مردف موصول مخرج مزید باشد در احکام رو
در توانی عربی پیش از حرف بود الف در بلاد و عباد و آتون
مصور و مسرور و یا چون معبد و شهید و اما در شعر باری هر کدام
حرف ساکن که بجای بن الف و و او و یا یونند چون رای مردود
و قاف نقص و نقص از ادق گویند امتحان حرف
رومی از برای چه روی گویند بعضی گفته اند روی بمعنی مرو
و مشتق از رویت یعنی در مرتب روی گویند و بعضی گفته اند
روی مشتق از رویت و رویت یعنی بود که بدان بار برشته بند
یعنی بین حرف اجزاء است همچنان بسته میشود که بدان رسن باشد
عیوب شعر چند است اغلب آن شش اول فوا و کپا
باشد که حرکت قایمه مختلف شود چنانکه مزد و د اسود و ویم کفا
و ان اختلاف حرف روی بود چون حروف در مخرج متقارب باشد
چنانکه وسطا و در د ایوم ایطا و آن عادت یک قایمه بود هم بلفظ
و هم بمعنی در دو بیت یا پیش چهارم سنا و هر عیب که در قایمه
افتد از اسناد گویند و پیشتر از جهت آن بود که یک قایمه حرف بود
و دیگر مجر و جنم مجرند و آن عبارتست از اختلاف ضرب و ظهور آن
جز بمقابل کردن آن معروض بیت ظاهر شود چنانکه فعل در ضرب

و او ط

نیز ط

مید چون با و فعل در ایشتم تضم و آن مشهور است عیبهای مشهور
که در شعرا فند فرق چیست میان کفا و اجازت باز
المقطوط و غیر المقطوطه جایز آن خوب اگر حرف روی مختلف شود
و آن دو حرف در مخرج نزدیک باشد از کفا گویند و اگر نزدیک نباشد
از اجازت گویند درین علم اصل یا در خواص
کردن بر سبب اختصار زیرا که درین علم ساخته شده است چنانکه بعضی
را مثل آن اتفاق میفتاده است در پنجس و پنجین و انام
است اول آنکه تام باشد و شرط آن باشد که در هر خبر همانند حاصل بود
در انواع حروف و در اعداد آن و در میات آن از حرکت و سکون
و اگر اختلاف در سیما حروف بود از آن پنجس ناقص گویند چنانکه
جهت البر و جز البر و اختلاف در اعداد حروف افتد از ام لیل گویند
چنانکه خدای تعالی میفرماید و التفت الساق بالساق الی ربک یومیند
الساق و آنچه اختلاف او در انواع حروف باشد آن دو حرف یاء
مخرج متقارب باشند یا باشند اگر باشند از آن پنجین مضارع گویند
چون پسر و منیه لیل و امس بطریق مفاص و اگر در مخرج متقارب باشند
از آن پنجین لاحق گویند چنانکه خدای تعالی میفرماید و الله علی ذلک شهید
و انه لیبخیر لشیء و شیء این اقسام بسیار است و استقصاء آن لایق
این موضع نیست در اشتقاق حقیقت اشتقاق در علم

اشفاق گفته است و جمع کردن میان الفاظ که در اشتقاق کف
شده است و جمع کردن میان لفظها که در اشتقاق متحد باشند از جمله
صفهای ستوده بود در نظم و نثر چنانکه حدیثی میفرماید فاقم و جبک
الذین الیقوم و جانی دیگر میفرماید فزوح و ریحان و حبه نعیم و رسول صلعم
میفرماید الظلم ظلمات یوم القیامة و باشد که دو کلمه در ظاهر میان
مشابهت اشتقاق بود و اگر چه حقیقت حاصل بود چنانکه حدیثی
میفرماید و جی الجنین و جاسی دیگر میفرماید و قال ان لعنکم الله ایها
در شرح رد العجز علی الصدق استقام رد العجز علی الصدق مقتدیان
لی ضبط آورده اند و ما از اصناف بطی استخراج کرده ایم آن ضابطه را
درین موضع سپاریم و مانند آنرا عرض نکنیم زیرا که آن مودی بود
یا طنابی که لایق این کتاب نباشد حقیقت رد العجز علی الصدق استقام
نیمه آخر سخن لفظی باشد مشابه لفظی که موجود بود در نیمه اول سخن
یا در معنی و لفظ یا در لفظ مجر و یا در اشتقاق یا در چیزی که مشابه اشتقاق
باشد و این چهار قسم است و آن هر دو لفظ یا هر دو طرف سخن باشند
یا هر دو در حشو سخن باشند یا اول بر طرف اول بود و دوم در
نیمه دوم اگر یکی در حشو نیمه اول بود و دوم در طرف نصف ایض
و اما آن دو قسم دیگر یافته میشود و اول اگر هر دو طرف باشند و دوم اگر
صدر در حشو باشد و غیر در طرف و این صدر حشوی یا در میانه مصرع

اول بود یا در آخر آن بود یا در اول مصرع دوم باشد و ازین معلوم
شود که از قسم اول چهار نوع حاصل شود و از قسم دوم و از زده
نوع مجموع آن شانزده نوع باشد که ازین صیغت در میان شعرا
و مسترسلان مستعمل است در مقلوب و ان در مستعمل
اول مقلوب کل چنانکه حرف و فتح دوم مقلوب البعض چنانکه رسول
صلی الله علیه و آله میفرماید اللهم انشر عورتنا و آمن روعانا سوم مقلوب
مستوی چنانکه جریری میگوید این از طلا ۱۰ ذاعلم لاسا
در صیغ قسام صحیح است اول متواری چنانکه حدیثی میفرماید فیها
مروعة و اکواب موضوعه دوم مطرف چنانکه حق تعالی میفرماید مالکم
لا ترجون الله و قاروا فذلکم اطوار اسیوم متوازن چنانکه حدیثی
میفرماید و غارق مصفوفة و زبانی مبنوثة در تعیین المیز
روح و بچنان باشد که دیر باشد بعد از آنکه رعایت کسب کند و جمع کند
سورشای فریبهامیان لفظهای مشابه در وزن و در حرف روی
چنانکه حدیثی میفرماید و جنتیک من سبنا یسبنا یقین و ایچه مطلق
علیه و سلم میفرماید المؤمنون یسبون لیسون در تصریح و ان
چنان باشد که لفظها بود که در وزن مساوی باشند و در اعجاز
متماثل باشند چنانکه حدیثی میفرماید ان لا یرالی نعیم و ان العجا
لنی نعیم و باشد که صفت ترصیع مقدار صنعت نیست باشد و ان در رعایت

حسن بود در حذف وان چنان بود که فصیح تکلف آن کند
در سخن او بعضی از حرفها در بنیاد چنانکه امیرالمؤمنین علی علیه السلام خطبه بر
پدیده اش کرد بر سبیل احوال چنانکه در وی الف بود و جرری که
صاحب مقامات است ازین جنس بسیار آورده است در مقامات خود
در اعیان و از لزوم مالا یلزم خوانند و حضرت
که شاعر یا در پی التزام حرفی معین کند پیش از حرف روی یار و اگر
از آن مستغنی بود در رعایت حق سجع چنانکه خدا تعالی میفرماید
الینیم فلا تقهر و اما السایل فلا تنهر و درین کتاب برین قدر خلاصه
کنیم تا مودی باطلاب نباشند و الله اعلم درین علم بیت
از پندهای مشکل یاریم و حقیقت از ظاهر کردیم چون در تعالی
او البغیم میگوید قد صبحت ام الحیا تدعی علی ذنبا کرم
روایت از وی چنانست که کلمه مرفوع بود و بیشتر متقدمان اتفاق
کرده اند که هیچ فرق نیست از راه معنی میان آنکه کلمه مرفوع باشد یا
منصوب باشد و این سخن باطل است بلکه با اختلاف رافع و نصب معنی
مختلف میشود زیرا که چون کلمه مرفوع بود اقتضای عموم نمی کند و از
مقصود شاعر حاصل شود و در تنزیه جابجود از جمله ذنوب و دلیل
بر آنکه چون کلمه مرفوع بود اقتضای عموم نمی کند آنست که چون در بیان
از رسول معلم پرسید که حضرت الصلوة ام نسیته یا رسول الله فقال کان

لم یکن و اگر این لفظ اقتضای عموم نمی نکردی رسول الله
عز و آله وسلم درست نبود و چون جواب درست بود معلوم شد
که این صیغه نیز عموم نمی است و اگر منصوب بود مفید نمی عموم باشد
و از منافی وجود خاص نباشد زیرا که اگر گوید لم افعل کل بل فعلت
بعض سخن درست بود و بدین تقدیر بر عرض شاعر درست نیاید
پس معلوم شد که معنی مختلف میشود و بسبب اختلاف این دو حرکت
در معنی این بیت که مبتنی میگوید و حسب الملازمة فی اللذا ذر کما
مطروحه سه ماده و یکایه بقول العادل بهما و العاشق و یکایه علم تک
تبع و لک الیوم فاذا جاز ذلک جاز ایضاً سرح العدل و فیه اشکال
و هو ان مطروحه حال من الکری و هو مذکری فلم یصل مطروحه و او جواب
ان یکان ان بعد عن معنی الکری بلفظ مؤنثه و هی التوتیه و اذا کان کذلک
زال اشکال و ذالیه میگوید و اذ غیر الناس المحسین لم یکدر
سوی من حبیبیه تبرج و اشکال وی آنست که گاه چون در باب
استعمال کنند مفید نمی باشد و چون در نفی استعمال کنند مفید نمی باشد
اثبات بود و سرح ن گفت لم یکد تبرج لازم بود که براح حاصل باشد و این
منافی عرض شاعر است و حکایت میکند که چون ذوالرملین شعر میخواند
یکی از حاضرین بروی این استدل کرد و ذوالرملین شعر را بگردانید و گفت
اذ غیر الناس المحسین لم یکدر رسی الهوی من حبیبیه تبرج چون

از فاضل این حکایت نشیند که تطیع ذوالاربعین صیبه و وفکرت و قحطی
 و امام عبدالقاهر کجوی رحمه الله در بیان آنکه حق روایت اول است میگوید
 لفظ کا و معینه مقاربت است اما آنکه آنچه واقع شود یا نشود و اصلیت
 در مفهوم او و چون چنین باشد کمید از برای نفی مقاربت چیزی معین
 وقوع آنچه نبود پس کمال زایل شد و این همچنانست که خدا تعالی
 میفرماید اذ اخرج به لم یکن یراه و هر دو این نفی رویت است معلوم
 شد که کمید معین وجود آنچه نباشد مانند آنچه خدا تعالی میفرماید
 و ما کا و یفعلون و لفظ ما کا در نفی مستعمل است و معین است
 و جواب این آنست که وقوع ذبح از و ما کا و یفعلون معلوم شد
 بلکه از فدکجا معلوم شد پس کمال زایل شد در شرح بیت
 فرزون و مانند انسان لاممکا ابوامر حق ابوه بفار این از جمله
 پنهان باشد که گمانتاسی بوی مثل زند و تا در وی تقدیم و تاخیر
 بسیار کنند معنی او مفهوم نشود و فرزون این بیت در مدح خال
 هشام بن عبد الملک میگوید و تقدیر بر اینست لیکن او اینست و مانند
 انسان حق بقاربه الاممکا ابوامر ابوه یعنی چنانکه از زندان مثل این
 مدوح بیت الا کسی گوید که پدر و مادر این مدوح باشد و لیکن
 خواهر زاده او باشد در شرح این بیت که امر و العیفت
 است و لو ان ما سعی لادنی معینه کفانی و لم اطلب من المال و کفانی

اسی بحدی موشل و قید در رک المده الموشل امثال ابوالعباس محمد بن یزید
 سب داشته است که مرده و فعل یعنی کفانی و لم اطلب موجبت بر قیل من المال
 باز آنکه عامل در وی کفانی است که ملائق او نیست و این سخن باطل است
 زیرا که لم اطلب روا شود که مستند باشد تقبیل من المال زیرا که حکم
 او امتناع چیزی از برای امتناع غیر او بود پس اگر لم اطلب موج
 بود تقبیل من المال تقدیر شعر چنین بود و لو ان سعی لادنی معینه
 کما کنت اطلب قلیلا من المال فی القرضی عدم سعی لادنی معینه لاجل
 ان اطلب القلیل و ذلك هو وجود الطلب بغير التقدير الا سی لادنی
 معینه لاجل ان اطلب القلیل من المال و هذا متناقض و ایضا در بیت
 دویم صریح گفته است که او طالب مال اندک نیست بلکه طالب مملکت است
 معلوم شد که لم اطلب روا شود که موجبت باشد با قلیل من المال بلکه با
 دیگر مستند باشد و ان مملکت و تقدیر بیت این باشد فلوان ما سعی لادنی
 معینه کفانی قلیل من المال و لم اطلب الملک پس معلوم شد که لم اطلب
 بیت با قلیل من المال در معنی این بیت ابوعبد
 پیامنا لا یباض لانت اسودنی عینی من الظلم مراد از یباض او پری
 است یعنی پری که چرا از روی ظاهر یباض دارد ولیکن آن سفید
 از همه ظلمتها و سیاهیهام سنگر و ناخوشتر است از اجنت که دلیل
 عمر و انتهای جلست و آنچه گفت لانت اسودنی عینی من الظلم از مشکلا

زیرا که در الوان و عیوب از برای تعقیب که صیغه افضل استعمال کنند چو
 این اشکال هیچ بهتر از آن نیست که عرض میگوید سود درین موضع واجب
 سوادست و ظلم نام نیست که در آخر ماه بود پس معنی بیت آن باشد
 که سفیدی ببری را میگوید ترا اگر چه سفیدی آن کیشی از آن نسبت تاریک
 و برین وجه اشکال بود درین بیت که حماسی میگوید
 لکن قومی وان كانوا دوی عدد لیسوا من البشر فی شی وان ما نأخو یا
 گفته اند که او و او ان كانوا و از آن وان ما و او حال است و این اشکال
 زیرا که چون در ماضی شود و او را مستقبل کرد اندک حال نباشد بشری
 شد که گوئیم این و او عطف است جمله شرطی بر جمله دیگر لیکن جمله نخستین
 اسقاط کرده اند از برای دلالت جمله دویم بر وی و تقدیر بیت
 اینست لکن قومی ان لم یکنوا ذوی عدد و ان كانوا ذوی عدد و لیسوا
 من البشر ثم حذف قولنا ان لم یکنوا ذوی عدد لانهم اذ لم یکنوا
 من البشر فی شی وان لم یکنوا ذوی عدد اولی فاطلنا ان الاولیان
 شرطیان و لیسوا من البشر جمله جزیه و هی جواب الشرطیه و ان مع الشرطیه
 و البیانی فی محل الرفع لکن و کذا الکلام فی و او و ان ما و او
 تقدیر شرطی و ان لم یکن و ان ما فیسوا فی شی من در معنی این
 بیت که مبتنی گوید احاد ام سدس احاد لیلتنا المنوط بنا
 و مراد از احاد واحد است و از سدس سادس و اگر چه از راه لغت مراد

بگو

صیغاست و آنچه میگوید سدس فی احاد از طریق محاسبان مقصود است
 بلکه مراد ظرفیت است و مجموع واحد که مظهر است و سدس که ظرفیت بود
 و ایام شش جمع است که بهیچ گویند و چون کل زمان مرکب از ایام
 است و عدد ایام هسبع سبوع است لاجرم تعبیر کرده است از کل ایام
 نیز که سبوع و شاد نام روز قیامت است و تصغیر لیل تصغیر تعظیم است
 نه تصغیر تحقیر چنانکه لیل سبوعه و کل انسان سوق تدخل بنهم و ویرته
 تصغیرها الا نامل و مراد از آن دو ویرته حرکت و او از عظیم ترین
 کار است و چون مفردات الفاعل بیت معلوم شد گوئیم معنی بیت
 آنست که این بیت یک بیت با کل زمانا تا روز قیامت در وی
 جمع کرده اند اینست حاصل آنچه گفته اند در معنی این بیت
 در معنی این بیت که مبتنی میگوید و لکن فی حاکم المال ضرب و قیامتی
 حاکم الابطال المراد بفرق مال بالعطاء فاذا انقضی مال اعدا و غیر
 حاکم و اغار علی اموالهم فعلی من ای چون وقع ضربه فی روسهم اوله لکن
 بکون علی کفهم فی روس الابطال لانه لما فرق مال عادانی قیامتی و استی
 اموالهم و اساعلم در حقیقت منطقی است
 در حقیقت منطقی بد آنکه در آن چیزها بر دو قسم است اول تصور و دوم تصدیق
 اما تصور پیدا شدن حقیقت چیزی بود در درون چنانکه بروی مع حکم
 هیچ حکم کنند زستی و نه باثبات و اما تصدیق آن باشد که از چیزی خبر داد

شود یعنی چیزی زوی با ثبات چیزی و از چون درک چیزها ازین دو قسم
پهرونیت چهار چیز ازین دو قسم پهرونیت و طبعی جملات نگاه باشد
که بطریق صواب بود و نگاه بطریق خطا و اگر نه آنست که فکر انسان در معرض
خطا و زلل است و الا در میان عاقلان خلاف نبود بلکه یک عاقل از
مذهبی بتدیسی انتقال نکرده پس ازین جهت حاجت آمد با استخراج علمی که
نگاه دارنده بود و عقل از خطا و زلت در طریق اکتساب مجبوبات و ان
منطق است و چون معلوم شده است که سعادت باز بسته به علم
و عمل و هیچ عمل چیزی بجز علم بر طریق صواب در وجود نتوان آورد
و در تحصیل علم بملفوظ حاجت بیشتر خلق را این معلوم شد که منطق را
چهار شرف و مرتبت و علو در حجت و منقبت حاصل باشد
در تقسیم دلالت لفظ بر معنی بلکه دلالت لفظ بر این معنی بود که لفظ را از
برای او نهاده اند بابر چیزی که داخل بود در معنی او یا بر چیزی که
خارج بود از مفهوم و معنی او قسم اول را دلالت المطابق خوانند و گمان
باشد که دلالت لفظ انسان و آسمان و زمین برین حقایق و قسم دوم
وان دلالت لفظیت بر چیزی که داخل بود در مفهوم او از دلالت
متضمن خوانند چنانکه دلالت لفظ انسان بر حیوانیت تنها بزرگ
چون لفظ انسان دلیل باشد بر حقیقت انسانیت و انسان مرکب بود از
حیوان فناطق لازم آید که لفظ انسان از دلالت باشد بر حیوان و قسم سوم

وان دلالت لفظیت بر چیزی که خارج بود از مفهوم او لا محاله آنچه
لازم مفهوم آن لفظ باشد و ان دلالت را دلالت التام گویند چنانکه
دلالت لفظ سقف بر دیوار زیرا که دیوار داخل است در حقیقت
سقف لکن لازم او اینست شرح استسم و کیفیت بیان حصر دلالت
لفظ در ان در فرق میان ذات و عرضی بدانکه هر صفت
که چیزی بدان موصوف بود یا آن صفت پهرون بود از حقیقت موصوف
یا پهرون و اگر پهرون بود آن صفت عرضی باشد و اگر حیوان بود یا جز
از اجزاء موصوف بود آن صفات ذات را بود بانفاق چنانکه در ان
و ناطق انسان را و اگر چنانکه جزا موصوف بود خارج بود از حقیقت
موصوف لا محاله آنچه حقیقت و ماهیت موصوف بود و انرا القول
فی جواب ما هو کوبند و در آنچه اطلاق ذاتی بر وی روا باشد یا نه
خلافی لفظیت المسکله اصل در تقیض قضیه وجود
بدانکه در وقصه وجودی اشکال است و سبب آن اشکال آنست که در
تحقق قضیه وجودی ظاهر شود و در تقیض او هیچ اشکال نماند بدانکه
هر محمولی که موضوعی را ثابت بود آن محمول یا ممکن الزوال بود از ان
موضوع یا نه و اگر ممکن الزوال بود یا دائم الثبوت بود یا نه و پس
نست ازین سه پهرون بود یا محمول واجب الثبوت موضوع را یا دائم الثبوت
موضوع بود و واجب الثبوت بود یا نه یا دائم الثبوت بود و در واجب

و چون این معلوم شد گوئیم بدانکه قضیه وجودی را گاهی تفسیر کنند بر
قضیه که محمول او موضوع او را ندانیم بود و نه واجب که پس برین تفسیر
قضیه وجودی جز قسم دوم در نیاید و گمان تفسیر کنند بدان قضیه که
او موضوع او را ندانیم بود و نه واجب که پس برین تفسیر در حکم قضیه
وجودی جز قسم دوم در نیاید و گمان تفسیر کنند بدان قضیه که محمول
او موضوع او را واجب بود در حکم وجودی در ایند و علی بن
قسم دوم و سیوم در حکم وجودی در ایند و چون این معلوم شد
گوئیم اگر قضیه وجودی را بر وجه اول تفسیر کنیم بقیض موجب وجودی
مشکل بود بر چهار جزو و وافق و در مخالف اما موافق اول آنکه
محمول او موضوع او را واجب بود دوم آنکه محمول او موضوع او را
واجب بود لیکن دانیم بود اما مخالف اول آنکه محمول او موضوع او را
واجب بود دوم آنکه محمول او موضوع او را واجب بود لیکن دانیم
بود اما مخالف اول آنکه محمول او موضوع او را متمنع بود دوم آنکه
محمول او موضوع او را دانیم عدم بود لیکن متمنع نبود اما قضیه وجودی
را تفسیر بر وجه دوم کنیم ازین بقیض موجب وجودی مشتمل باشد بر
دو مخالف و یکی موافق اما مخالف اول آنکه واجب عدم بود دوم
آنکه دانیم عدم و اما موافق آنکه واجب الثبوت بود محال بود که داخل
بود در بقیض او زیرا که چون داخل باشد در بقیض محال بود که

داخل بود در بقیض او زیرا که چون داخل باشد در بقیض قضیه محال بود
که داخل بود در بقیض او و ازین معلوم شود که در بقیض وجودی
تفسیر اول دوم را اعتبار باید کرد هم در جزو مخالف و هم در جزو موافق
و بقیض دوم اول را اعتبار باید کرد در جزو مخالف و اعتبار نباید کرد
در جزو موافق و ان شاء الله علم *در حدیث شیخ ابو علی حمده*
در جمله کتابهای خود در حدیث مکتوب تفسیر الموضوع محمول و المحمول موضوع
مع نقایس السلب و الایجاب بحال و الصدق و الکذب بحال و وطن من است
که حدیث شریک زیرا که قضایا بر دو قسمت اول حمل و دوم عکس قضیه
و عکس قضیه حمل بدان باشد که موضوع او را محمول کند و محمول او را که
موضوع کند و اما عکس قضیه شرطی بدان باشد که مقدم او را تا آن کند
و تا آن او را مقدم کند و چون این جمله معلوم شد ظاهر شود که آن حدیث
خواهد بود علی سیمینا گفته است متناول عکس قضایا شرطی نیست پس آن
حدیث باطل بود پس حدیث عکس است که گویند العکس تفسیر المحکوم علیه
محکوم علیه مع بقاء السلب و الایجاب بحال و الصدق و الکذب بحال و نحو
چنین بود شرطیات در حدیث *در تحقیق شکل ثانی*
در احادیثات او بدانکه تماثلات در اوصاف ثبوتی و سلبی شریک
باشد و مختلفات را بود که شریک باشد در اوصاف ثبوتی و سلبی
انواع یک نفس که ایشان لا محاله شریک باشند در حقیقت آن جنس و در سلب

محکوم علیه و المحکوم به

دیگر جنبها از ایشان و چون اشتراک در اوصاف نبوت و مشیت است
میان متواترات و مبتنیات لاجرم استدلال با اشتراک اوصاف نتوان
کرد و نیز توافق موصوفه و نه بر بیان موصوفه و ازین معلوم شود که
در قضیه موجبه یا در قضیه سالبه در شکل ثانی مشیح بود اما اگر دو
را اختلاف بود در بعضی اوصاف خواه نبوتی خواه سلبی آن صفها
از دو حال بیرون بود یا لازم موصوف بود اگر لازم موصوف
اختلاف میان آن دو حقیقت لازم نباید زیرا که روابط دیگر که زمان موصوف
بود بعضی و در زمان دیگر آن صفت از وی زایل شود و چون اختلاف
عوارض موجب تغییر معروضیت چگونگی موجب اختلاف معنی عرض است
و ازین بیان معلوم شود که از تمکن این خاصیت و از مطلقیت نه عاقلانه و از
وجودین و از ممکنه و وجودیه قیاس منعقد نشود زیرا که مطلقه عالی
احتمال آن دارد که وجودی بود و چون زرد و وجودی منعقد نشود
اما اگر بگویم راضف لازم بود و هم آن صفت خبری دیگر لازم نبود
مباینیت میان آن دو چیز لازم آید که اگر آن دو چیز میان نبوت و
آن صفت چنانکه یکی را لازمست بایستی که آن دو هم را لازم بودی و چون
چنین نیست مباینیت لازم آید و ازین معلوم شود که از دو مطلقه عرفی و از
دو ضروری و از عرفی و ضروری بلکه چون یک مقدم ضروری بود و دو
بر هر جهت که باشد چون در کیفیت مخالف ضروری باشد مشیح بر شیخ

ضروری بود بدان برهان که گفته شد و بدانکه اگر یک مقدم ضروری
بود و دوم سلبی بود با وجودی روابط که هر دو مقدمه موجب
یا سالبه باشند زیرا که اگر چه هر دو متوافق باشند در ظاهر لیکن مختلفند
در حقیقت زیرا که وجوب انصاف موضوع محمول در یک مقدمه ثابت است
و در یک مقدمه ثابت نیست و چون اختلاف در حقیقت حاصل باشد اگر
ظاهر حاصل نباشد زبان ندارد و هر کس که شکل ثانی برین وجه تصور
کنند از جمله اشکالات مختلفات این شکل خلاص باید باز اگر صعوبتین علم
منطق است امتحان چه فرق میان معقول
فی جواب ما هو جواب چون کسی سوال کند از حقیقت خبری جواب آن جز
بکر جمله ذاتیات آنچه حاصل نشود پس ذکر جمله ذاتیات آنچه معقول
جواب ما موجود و اما احاد آن ذاتیات هر یک بانفراد داخل باشد و
جواب ما هو لیکن نام جواب ما هو بود کدام نوع است
که از جنس و فصل مستغنیست و کدام است که بهر دو محتاج است جواب آنچه
بر و نوع معنی اطلاق کنند اول آن حقیقت که مقول باشد بر جنس بلکه
مختلف نباشد بصفتهای ذاتی در جواب ما هو چنانکه ما هیتهای نامک
چون نقطه و وحدت و این نوع بدین معنی محال بود که محتاج جنس و فصل
را جنس و فصلی دیگر بایستی و آن مودی شود و اثبات اجناس و فضول است
و این محالست پس معلوم شد که نوع بدین معنی مستغنیست از جنس و فصل آنچه

معنی دوم هر چیزی بود که بروی و بر چیزی دیگر جنبه محمول بود در جواب
 ماهو محل اول و پنجم بود که انسان بنیت یا حیوان نوع بود و این نوع
 چون در تحت جنس است لابد او را فعلی باید و اگر نه دیگر نوعها متمیز
 نشود پس این نوع را از جنس فصل استغنا نبود و نوع اول که جنس
 و فصل احتیاج بود نوع حقیقی و باشد که نوع نوع
 اضافی بود یا از جواب نیز که ما پیدا کردیم که جمله باطن نوع حقیقی است
 و اگر چه محالست که نوع اضافی باشد و همچنین نوع اضافی یافته شود چنان
 نوع حقیقی بود چون هر یک با عدم دوم یافته شود و لازم آید که میان
 ایشان خصوص و عموم نباشد بل نوع الانواع نوع است از آن نوع اصناف
 لیکن نوع الانواع را دو جهت میاید یکی آنکه مقول باشد بر کثیر بر کثیر
 و با بعد و بی جواب مامو و بین اعتبار نوع حقیقت است و دوم
 آنکه نیال علی غیره جنس در جواب ماهو قول اولیا و بین اعتبار
 نوع اضافیت و چون هر دو اعتبار جمع کرده شود و نوع الانواع
 پس نوع الانواع لا محاله نوعی بود از آن نوع اضافی اگر چه نوع جمعی
 نوع او نبود و این فصل از سر این علت
 الاصول الظاهر
 در بیان آنکه او بنود که حرکت جسم لذاته بود و بر ما نایب است
 که آن متحرک یا طالب جیتی بود یا طالب جیتی بود اگر طالب جیتی بود چنان
 به اجنت رسد ساکن شود حرکت و لذاته نبود و باشد زیرا که اگر لذاته

بودی باطل نشدی و اگر طالب مع جهت نبود حرکت کردن بروی محمول
 بود زیرا که حرکت کردن بی توجه به جهت معین معقولست
 در باباه صالحه سجا و تعالی بر طبیعات چون حرکت با اجسام همسانیت
 ایشان لابد محمول باید و آن محمول که متحرک نبود او را نیز محمول باشد و آن
 متسلل که با پس محمول باید تا متحرک و هر محمول او را متحرک بود و لابد جسم
 و جسمانی بود پس جسم را متحرک است نه جسم و نه جهان و آن محمول
 باید که در غایت علم و حکمت باشد زیرا که تحریکات او بر وجهی است
 که از آن کامل معقول بود و نه مبنی که حرکت فلک اعظم مایه از منطقه البرج
 و غیره فتاب در منطقه البروج است و بواسطه میل اقاب از سطح بعدا
 النهار اختلاف فصول حاصل میشود و بواسطه آن اعتدال ساکن و بقیع
 و نمود قوت و کمال حاصل میشود و همچنین از انحراف عماد تمام انسان و حیوان
 حاصل میشود که محمول در ادراک کردن محال آن ترکیبات عاجز است
 پس درست شد که جمله اجسام عالم را بر است نه جسم و نه جسم را و او در
 غایت حکمت و قدرت است اینست طریق طبیعات معرفت صالحه جاب
 و تعالی در حقیقت طبعت بر آنکه نه طبیعات است
 که هر چند متحرک جمله اجسام صالحه است لیکن صالحه سجا و تعالی در هر چیزی
 قوتی یافته که از قوت مبداء حرکت آن جسم باشد پس قوتها جسمانی
 از دو قسم خالی بود یا او را شعوری و ادراکی بود یا نبود و هر دو قسم

که آن قوت
 است

بر دو قسم اند بیان قوتها را افعال بود نامختلف یا افعال بود محتلف
 مقتضای این نسبت قوت جسمانی نیز چهار قسم بود اول قول که اول
 شعوری بود و بخود و افعال خود و افعال و مختلف باشد و این نسبت
 دوم آنکه اول شعوری بود و بخود و افعال خود و افعال خود و لیکن افعال
 او مختلف نبود و از اولی گویند سیوم آنکه اول شعوری باشد بخود
 و افعال خود و افعال او مختلف بود و از انفس نباتی گویند چهارم
 آنکه شعوری نبود و بخود و با افعال او مختلف نبود و از اطیعت گویند
 و اینها بود که طبیعت ارض که مقتضای نزول کند چون زمین که
 در موضع خود بود و با طبیعت آتش که مقتضای صعود کند چون در موضع
 خود بود پس معلوم شد که طبیعت بر مذکور است چنانچه باشد
 المشکل در نفی خلا و دلیل بر این است که اگر موضوعی غایب
 فرض حرکت در وی سبب عقرب بود که حرکت در آب زیرا که آنچه حرکت
 او در آب بود او را حرق اتصال آب باید کرد و اتصال لا بد است
 کند سبب این همانست که در حرکت لازم آید و در خلا چون هیچ مانع
 لا بد بود که حرکت در غایت سرعت باشد لیکن اگر چه در غایت
 سرعت بود هم از زمانی باشد و از زمانه نسبتی باشد بازمان حرکت
 در آب پس اگر بالای رفیق تقدیر کنیم چنانکه نسبت رقت او بارت
 آب چون نسبت زمان حرکت در خلا بود بازمان حرکت در آب کنیم

کنیم ظ

علائی ظ

این که زمان حرکت در آن ملائق چند زمان حرکت در خلا بود و بعضی
 آید که حرکت با وجود معارض مانع مثل حرکت بن معارض و مانع بود
 و این محالست پس لازم آید که خلا متمنع باشد در شایع اجزاء
 برهان این است که اگر تقدیر کنیم خط نامتناهی و کرد تقدیر کنیم و از
 مرکز که خطی بیرون آید در موازات یکسان خط لا بد مسافت آن
 خط شود و چون آن مسافت را اول است لا بد اول است لا بد اول
 مسافت با نطق معین باشد لیکن هر نقطه که فرض کنند که آن نقطه اول
 مسافت است چون خطی از نقطه که بالای او بود و مرکز از برای آن زد آید
 از آن خط حاصل شود و از آن خط حاصل شود و از آن خط حاصل شود
 و از آن خط که موازی بود و هست کوچکتر از آن باشد که زاویه که حال
 شود از آن خط که از نقطه فزوتین بیرون آری و بمرکز پیوستی و آن
 خط که موازی خط نامتناهی بود و هست و معلومت که انتقال کردن
 از زاویه بزاویه بزرگ ممکن نبود الا که زاویه خود در مرکز و باشد
 و چون هیچ زاویه نیست الا که خود در آن ممکن است لازم آید که هیچ نقطه
 نباشد که آن نقطه اول مسافت بود و چون این محالست پس خط نامتناهی
 هم محال بود و آن برهان هر چند سخت مشهور است لیکن بدین تقدیر
 که گفته شد هیچکس گفتنی است در بیان ابطال اطلاق و شایع
 بدانکه قومی اعماد کرده اند که دیدن چنانها از برای آنست که شعاع آرزیم

پروان خود و بدن چیز متصل کرد و دو قومی دیگر اعتقاد کرده اند
که بدن چیزنا از برای آنست که صورتی مبعوثت در چشم منقطع شود
و چون لطیف حاصل شود ابصار حاصل کرد و آن مذمت بیشتر فلاسفه است
و آن هر دو مذمت نیز یک باطل است زیرا که چشم با کوه چلی و محال بود
که از وی چندان ششخ برون شود که بنیبر عالم متصل شود چنانکه جمادات
الطبیعیه میگویند یا او را قوت آن بود که از وی جرمها و افلاک را از افلاک
طبیعت خود دیگر و اند چنانکه بعضی میگویند و بدین یک حجت روشن این
رو و مذمت چگونه چسبندار کرده یا ظهور این حجت بر ابطال این دو مذمت
امتحان انشای صحیح فاهم رو بود که در مرکز
عالم ساکن شود و صحو و کندی میانه جواب رو بود درین صورت که
بیان کنیم اگر تغییر کنیم که زمین از میان عالم برون شود و شعلا انش
در مرکز عالم باشد که آن شعلا از حرکت کند یا یک جانب حرکت کند
با بجز جواب محال باشد که یک جانب حرکت کند زیرا که چون بعد از او
جمله فلک متساوی است حرکت کند زیرا که چون منبسط شود لا محاله باشد
که بجز جواب حرکت کند در میان او و خسته افتد و آن فرجه خالی باشد و
جبال است و چون این هر دو قسم باطل است معلوم شد که حرکت آن انش
از مرکز محال باشد کوزه آب در زیر کوه بر کند و بر پا
پر کند آب آن وقت بیشتر و روی کند که وی بر کوه باشد یا در زیر کوه

جواب انوقت که در زیر کوه باشد آب در وی بیشتر کند زیرا که شکل
طبیعی آب که هست و شکل طبعی جرم غیر زایل نشود و جسم لطیف است
لاجرم آن سطحی که از آب مطلق کوزه بود که نباشد اما سطح با این او
چون مطلق هیچ جسم نیست لاجرم بمقتضای طبع خود میقیب شود و چون
معلوم شد که این چنین کوزه درین کوزه بود و دیگر کوزه دیگر تا بنشین
اگر مرکز عالم را مرکز دایره کم که از مرکز و طرف آن کوزه بگذرد و آنگاه
درین کوزه بود و لابد قوسی از آن دایره بر سر آن کوزه بگذرد و در هیچ
نیت که آن دایره که بعد از مرکز نایب کوه کوچکتر از آن دایره باشد
که بعد از مرکز تا سر کوه بود و آن قوس که آن دایره بزرگ بر سر کوه
گذر کند جرم او کمتر از جذب آن قوس بود که از دایره کوچک بر سر
کوه گذر کند و چون جذب او کمتر بود آب در وی کمتر کند و بجز
و آنچه جذب او بزرگتر باشد بیشتر در وی کمی پس معلوم شد که آن کوزه
کبدر لگانه که کوزه درین کوه بود پیش از آن باشد که آنی که در کوزه
کمی چون بر سر کوه باشد چرا خطای بران نایبستان بزرگ
مقدار و اندک عدد و وسیع لزول باشد جواب در نایبستان هوای که
در زمین در آمده باشد گرم بود لاجرم گرمی هوای سبب آن شود که در وی
ابر از ظاهر و باطن کیزد و چون سرد در باطن محقق شود لابد آن سردی
قوی شود و بخار چون سرد کرد و آب شود لاجرم آن بخار آب شود و در میان

فطرهای بزرگ حاصل آید و چون هو در آستان بغایت متخلخل و لطیف
باشد لاجرم آن قطره سیرج النزول باشد و چون باده بخارهای آستان
اندک باشد لاجرم فطرهای اندک عدد باشد اما در زمستان ماده بخار بسیار
بود لاجرم قطره های باران بسیار عدد باشد و چون هوای که محیط بود
زیرین را گرم نباشد زیرا که سرما از ظاهر ابر در باطن نگیرد و لاجرم قطره
بزرگ نباشد و چون هو در زمستان صافی و متخلخل نباشد لاجرم سطحی
النزول باشد و انما علم الاصول الظاهره در بیان
قوت های مدر که قوت های اومی در آن چیزها بواسطه آن کند یا مدر که جزئیات
بود یا مدر که کلیات اما مدر که جزئیات با حواس ظاهر بود چون بوی
و شمع و ذوق و لمس با حواس باطن و این هم نخست اول حس مشترک است
قوتیست که چیزی را که بین پنج حواس ظاهر محسوس شود آن همه در آن
قوت جمع شود و دلیل بر وجود این قوت چهار چیز است اول آنکه
ماقطره باران را چون خطی می بینیم و معلوم است که آن خط نیست و هر چه
آن در خارج موجود بود بصورتی که نتواند که در پس باید که آن قوت
که قطره را چون خطی می بیند غیر قوت باصره بود و دوم آنکه چون آوازی
کسی بشنوم صورت آن کسی را نبینیم و هر کس که حکم کند بر سموات و سموات
باید که مدرک مهر دو باشد لیکن قوت باصره هر دو را که می توانستند
کرد و قوت سواد را که بجز قوت نتواند که در پس آنکه مدرک مهر دو کنند

دیگر باشد غیر مهر دو و سیوم آنکه چون مردم سخن می شنوند در آن حال که حرف
اول شنوند حرف دوم در وجود می آید باشد و چون حرف دوم
شنود شنود حرف اول باطل شده باشد زیرا که سمع جز ادراک چیزی
نتواند که در پس گرفته است که قوتی دیگر است که صورت محسوس را در وی
باقی ماند بعد از غیبت آن محسوسات و الا باستی که بچشم سخن فهم کردی
و باستی که بچشم را که دیده بودی باز نشناختی چون باری دیگر دیدی
زیرا که حقیقت باز نشناختن این چه می پذیرد است که صورت نزدیک خیال
حاضر بوده است و بدانکه آن قوت که حفظ صورت محسوسات کند غیر آن قوت
که قبول آن صورتها کند و بان قوت را که صورت های محسوسات در وی جمع
شود حسن مشترک نام نهادیم و بدانکه چون صورتی در حس مشترک منطبق شود
الغرض مشاهده شود و دلیل بر این است که هر چه صورتها پدید کرد خارج
موجود نبود و مدرک آن چنین بصیرت پس قوتی دیگر است که مدرک است
که در آن صورتها که در خزینه خیال نباشد تصرف کنند و ترکیبهای غریب
اینگونه چنانکه نیمی او اومی و نیمی او مرغی باشد قوت چهارم و هم است
او است که ادراک معانی جزئی نامحسوس کند قوت پنجم حافظ است و او
خزینه و هم است چنانکه خیال خزینه حس مشترک است و حقیقت
خواب بدانکه قوه و مرکب قوتها مدرک روح است و حقیقت این بخار است
که از لطیف اغذیه منتقل شود و در عروق و اعصاب پراکنده شود و بدان

و بدان سبب اعصار آتوه و حرکت حاصل شود و دلیل بر آنکه مرکب
قوتها و حجت و محو است که اگر سده اند در عین بجانب که او را
آن سده بود جس از وی باطل شود و آنچه و رای سده بود جس وی باطل
نشود و معلومت که سده جز منع نفوذ اجسام نکند پس معلوم شد که قوت
جس و حرکت که با عین می رسد بواسطه روح می رسد و چون این معلوم
گویی هم وقت که این روح بظاهر تن رسد جس و حرکت حاصل باشد و
بیداریست و اگر بظاهر تن نرسد بلکه در اندرون ماند و آن از دو سبب
باشد یا از برای قلت روح بود یا از برای انسداد مجاری و آنچه از قلت
باشد چنان بود که حواس افعال بسیار کرده باشد روح متعل شود پس
بدان حاجت اند که طبیعت بفتح خدا مشغول شود تا روح را از لطیف آن
مددی باشد و آنچه از برای انسداد مجاری بود چنان باشد که مثلا
چون شراب خورده شود بخارات شراب از معده بدماغ صعود کند و با
فرو و آید و آن مجاری را پر کرد و اندک لاجرم روح نفوذ کند تا آنکه در خاک
باید و باشد که چون طعام خورده شود خواب آید هم از آن جهت که گفته شد
لیکن این معنی از شراب قوی تر باشد زیرا که چون شراب در غایت لطافت
است صعود بدماغ و نفوذ او در مجاری روح سخت تر و باشد لاجرم
ظهور از آنرا خواب کامله باشد و در حقیقت خواب بین
ان و بیان مناسب بر مقدمه است نخستین آنچه بیان کردیم که صورت

تور

محوست در روح حس مشترک حاضر میشود و هر صورت که در وی حاضر
شود مشاهده کرد و مقدمه دوم آنکه نفس انانی را قوت آنست که متصل
شود بعلامه و بواسطه آن اتصال او را قوت افند بر معنیات مقدمه سوم
آنکه هر معنی کلی که نفس آنرا درک کند قوت متخیر ترکیب صورتی کند
از برای حکایت آن معنی کلی او چون این مقدمات شد گوئیم خواب بین
را چهار سبب است اول آنکه نفس عالم ملائکه متصل شود و بواسطه آن
مطلع شود بر چیزی از معنیات ابتدایه و حتی سبحانه و تعالی پس متخیر صورت
ترکیب از برای حکایت آن معنی کلی پس این صورت در روح حس مشترک قطع
شود لاجرم مشاهده شود و دوم انصورتها که در خزینه خیال محفوظ
باشد در روح مشترک در وقت خواب ظاهر شود زیرا که در بیداری
چون مشغول باشد بدان صورتها که حواس ظاهر آنرا اعتبار کنند وقت
بیداری چون مشغول نباشد لاجرم انصورتها در وی ظاهر کرد و وجه
سیوم آنکه قوت متفکره ترکیب صورتها کرده باشد در وقت بیداری
باز برای اشتیاق و چیزی باز برای غم او بر قوت و چیزی پس در حال
خفتن آن صورتها در حس مشترک ظاهر شود چهارم آنکه مزاج روح قوت
بخیل میفرم شده باشد لاجرم حسب آن تغییر افعال بخیل مکر و در چنانکه
از حرارت مستولی باشد آتش بپند و اگر برودت مستولی باشد برف و یخ
و اگر رطوبت مستولی باشد باران و سیلابها بپند و اگر پوست غالب بود

چنان پند که در هوای برد و اگر بخاری سودانی مستول بود و ملت پند
 اینست سیب خواب دیدن المشک اول در پیلان مکر که گرام
 خواب را تعمیر باید کرد بد آنکه آن چهار قسم که با کرده شد خرم
 اول معتبر است و آن قسم دیگر اصفاط احلام باشد و اما قسم اول بر کوه
 باشد یکی صبح و دوم آنکه او را نوبل باشد و سوم آنکه او را نوبل نتوان
 کرد و اما اگر صبح باشد آن جزا آثار رحمت الهی بود و در وقتی که مردم
 در مانده شود و هیچ وجه در مصلحت خود ندانند چنانکه جالبینوس در کتاب
 الفصدی آورده که او را در می بود میان حجاب دل و کبد بر کف است
 علاج که دانستم که مردم سود نداشت و امید از صحت بر او شتم تا خواب بیدم
 که کسی مرا گفت برو و آن رک که میان خضر و بفرست از دست چپ
 بکشای و چندینی خون از روی پر و ن کن تا درست شوی و من هرگز
 ندانسته بودم که آن رک را بنیاید کنان و چون این عهد بگردم صحت
 یافتم و پنجم در کتاب جیل البرمی آورده که مردی از زبان بزرگ شده بود
 تا اندر زمان می نگیند و هر علاج که اطبا بگردند سود نداشت ما شبی
 بخواب دیدم که کسی او را گفت بر ک خنی کبیر و باب او مضمض کن تا صحت یابی
 آنم در روزی دیگر از این خواب گاه که در چون نشینم از راه قیاس
 خواب بود باز نمودم در دستش و معصم خواب دیدم که کسی او را میگوید
 که این مصورشتر بان چند کانت که بکنه بزندان تو باز داشته است

چرا او را دست باز نداری چون از خواب در آمد هر چند از شب بیدار
 را ندانست کس فرستاد بر ندان نام روی بدین نام و در زندان است
 باز آنم و با پافتند و پیش وی آوردند چون معلوم کرد آنم و ظولم
 و بکنه بود و اما مثال این اتفاق افتاده است و اما آن قسم که او را نوبل
 باید آنچنان باشد که چون نفس او را که چیزی کند متخیل آن معنی را در صورت
 حکایت کند که مناسب المعنی باشد پس نظر معبر در آن باشد که استدلال کند
 از صورت بر المعنی باشد که متخیل از صورت حکایتی دیگر کند و باید
 صورتها را اشغال کند تا جان شود که معنی از ادراک آن اشغالات
 عاجز گردد و این قسم هم از اصفاط احلام است و سبب ترکیب کردن
 تخیل اینصورتها بسیار استیلا قوت تخیل باشد و قعود کردن ترکیب است
 بل اصل و این است که هر کس که دروغ بسیار گوید بر خواب وی اعتماد
 بود زیرا که تخیل او عادت کرده باشد صورتهای ناموجود را تخیل
 و هم ازین است که بر خواب اعتماد نمود در شرط طبع
 کردن معبر را و حجت که در چهار چیز نظر کند اول آنکه تعلق پندیده
 خواب دارد و آن از چهار جهت است اول صیانت او زیرا که خوابی که
 با دنا پند تعبیر و غیر آن باشد که عالم پند و تعبیر آن خواب در حق عالم
 غیر آن باشد که در حق عالمی دوم عادت بیوم ملت زیرا که اگر چه بودی
 خواب پند که گوشت شتر خورد در روزی مکره و یا بید زیرا که گوشت

شتر نزدیک ایشان از حرام است و اگر از او بگردید نباید روزی حلال
باشد زیرا که گوشت شتر در همه دینها غیر حلال است چنانچه
لغت چنانکه اگر کسی زبانی آبی را در خواب ببندد و بترسد و بزرگ
آبی بپوشد و اگر تازی زبان باشد او را سفری افتد و در آن سفر
رفت باید بزرگ در تازی آبی را سفر جل گویند قسم سوم آن چیز که در
نظر باید کرد آنچنینست که در خواب دیده شود و نظری در روی یا
در موضع او باشد یا در محمول و اما موضع لامحاله آنچنان دیده شود
جسمی بود و آن جسم یا انسان باشد یا حیوانات دیگر یا نباتات یا اجسام
یا آثار علوی یا عناصر یا افلاک یا ستارگان یا چیزی که از آن حرکت
و اما محمول آنچنان باشد که آنچه دیده است چند است و چگونه است
و در کدام مکان است و در کدام زمانست و چه چیز در روی تاثیر
کرد و وضع او چگونه بود و نسبتهای آن چیز با هر چند وجه بود
مکان و زمان چنانکه اگر کسی ببندد که در بازاری برهنه استاده است
دلیل نصیحت باشد و اگر خود را در کرباب برهنه ببندد زبان بود
برهنه بودن در کرباب عیب بود و اگر کسی در تابستان ببندد که کوه
پوشیده است بخی بوی رسد و اگر این خواب در رستان ببندد
از وی دور شود در بیان اجناس با چهارست اول آنکه
چیزی بسیار دلیل بر چیزی بسیار کند چنانکه مردی در غربت بود

در خواب دید که می پرد و چیزی طلب کند چون بر آن خبر رسید با جمعی
از رفغان غریب پرید پس با قبت آن مرد و بطن خویش رسید با جمعی
دیگر از غریبان غربت رفت اگر یک دلیل کند بر یک خبر چنانکه
مردی خواب دید که چشم او زین شده است از غیر برسد معبر
جواب داد که چشم او برود مرد گفت از چه سبب چنین گفت معبر
لفظا ذهب چنانکه گویند نام زربست در تازی میماند استعمال کنند
چیزی برود چنانکه گویند ذهب الرجل و معبر دیگر در بیان این معبر
بزرگ که زربست است که او را از برای آن دارند که برود پس چون
توزین شد دلیل آنرا آن باشد که برود اگر یک خبر برسد
چیز را دلیل کند چنانکه مردی در خواب دید که نام وی از وی پنهان
پس عاقبت او چنان بود که مال وی ضایع شد و او در و پس
و نزدیک مردم حقیر شد نگاه از غایت دلست که خود را کشت
اگر چیزی بسیار بر یک خبر دلیل کند چنانکه مردی خواب دید که مردی
شطح می اوجت و آن مرد از وی می برد و نزدیک از شاه ماست
لیکن پیش از آن بر حاست و بگریخت و بر پهاستان شد که از ایشان
بود و آنجا در خانه پنهان و بر آن وی درخت بر سرش
افزود و آن مهر چه خواب دیده بود دلیل این نکته بود زیرا که
نزدیک رسیدن شطح بنامات و گریختن او پیش از شاه مات

دلیل این حال که نزدیک مرک رسیده ولیکن نمرود و کجین او بر چهاری
و آنچه نام آن چهارستان شتر بود دلیل آن بود که ز چهاری او را در شستن
پای بود چنانکه پای شتر و مانوس چون فرو چسبند و رستن درخت بر آن
او دلیل آن بود که ساق او چون ساق درخت شود که هیچ حرکت
نکند امتحان مردی چنان دید که از خانه وی ده
چهاره بیرون می بردند و ایشان آنچه در آن خانه بود ندیده کسی بودند
با آنکه در خواب دیده بود بعد از آن پای در افتاد و در کس از خار و گی
مبردند و مرد کوش می داشت که نوبت بوی رسد تا زودی در خانه
وی شد و از نام خانه در افتاد و او مرده و هم شد و مالک خانه بجای نیت
مردی در خواب دید که جای همی که رود و آنجا پادشاهی
از فلک گذشته است و او پای بر او همی نهد معتر گفت باید که کجا
خاک پادشاهی باشد مرد برفت و آن زمین را بکند کنج یافت صورت
آن ملک بروی نگاشتند مردی در خواب دید که پای
راست او از چوب آبنوس است معجزان از چوب آن عاجر شدند بر عاقبت
چنان افتاد که بر بنده خبر دادند و سخت نیکو زیرا که پای دلیل بنده است
و پای راست دلیل بنده است و آبنوس دلیل باشد بر آنکه این بنده از
هندوستان باشد این علم از علمای عزیز و دانشمندان
است و اهل روزگار در این صبح خوض نمیند و چون چنین باشد

الذم

آن شکل باشد اولیتر آن دیدم که در اصل اول حقیقت این علم را شرح دهم
و در منت اصل دیگر فرست منت عضو کوبیم و هوا علم بدانکه
خوشحاله و تعالی در آدمی بر قوت آفریده است یکی شهوت دوم غضب سوم
فکرت و مطلوب هر یک از این قوتها غیر مطمان دیگر است زیرا که مطلوب
تحصیل لذت است و مطلوب غضب قهر و انتقام است و مطلوب فکر بصورت
علم بجای است و عمل بخیر و اللت شهوت جبر است و اللت غضب دل و اللت
دماغ و چون این معلوم شد گوینم فعلهای که از آدمی در وجود آید تا
بود یا تکلفی طبیعی آن باشد که ایچه مقتضای شهوت بود بر آن وجه که
او بود در وجود آید و اما تکلفی آن باشد که عقل تمیز از قبح آن احتراز
کند و بعد آن کند که آن فعل را بطریق احسن در وجود آورد و او از
که افعال مردم در وقت تنهای چنان باشد که در میان جمع زیرا که در وقت
طلوت از ملازمت فریغتر بود لاجرم عقل مانع نشود شهوت و غضب را
و در میان جمع از ملازمت مانع نموند بود لاجرم هر دو وقت را در
ضبط آورد و از مطلوبها خودشان منع کند و اما حیوانات دیگر چون
عقل و تمیز نیست لاجرم شهوت و غضب ایشان را هیچ مانع نیست لاجرم افعال
ایشان همه طبیعی باشد و هیچ تکلفی نبود و بدانکه در علم حکمت درست
شده است که قوتها تابع امر جبر است و اشکال مینات هم تابع امر جبر
است لکن کردن از افعال آدمی برخلاف درست نبود زیرا که بیشتر افعال

افعال و تکلفی بود حکما خوانند که طریقی استخراج کنند که بواسطه آن اطلاق
آدمی را بنده پس در حیوان دیگر نامل کردند که نایب باشند که هر شکل موجود
در آن حیوانات ملازم که املق و عا و شت پس در آدمی نامل کردند که
که از آن صورتها یکی بیافزند حکم کردند که از خلق که در حیوان مقارن
الضویرت در آدمی هم موجود باشد اصل علم فرست اینست حقیقت
آن تجربه بسیار و اندیشه بسیار و تنوع صور و اطلاق مردم کردن روی
نمایند و نیز بر یک دلیل اعتماد نتوان کردند بلکه جمله ولیها را یکدیگر
مقابله باید کرد انگاه آنچه قویتر باشد اختیار کردن و ازین جمله معلوم
شود که حد فرست استدلال کردن است از فریض ظاهر بر خلق و عا و
و اند علم در آنچه موی دلالت بر آن کند موی نرغ و لیل
برید ولی موی درشت دلیل بود بر شجاعت موی سپاس بر هر کس
و بر کردن دلیل احمق و دلیری بود موی راست سیاه بر سر و چتر
تن دلیل بدلی باشد در آنکه رنگ بر آن دلالت کند
هر کس رنگ او چون در شیدن آتش باشد سبک و دیوانه باشد
هر کس که رنگ او سیاهی و سبزی زنده خوب باشد هر کس که رنگ او ضعیف
و رقیق باشد شرمناک باشد در آنچه پشانی بر آن دلالت
کند هر کس که پشانی او پهن باشد و سطح او مستوی باشد و در روی هیچ
عضون نبود آنکس خضومت کننده بود هر کس که پوست پشانی او از هر

جانب میاز کشیده باشد آنکس خستناک باشد هر کس که پشانی او کوچک
باشد جاهل بود هر کس که پشانی او بزرگ بود و کسلان باشد
در آنچه ابر و بر آن دلالت کند هر کس که برابر وی و موی سپاس بود اندو
مناک و مهرزه کوی بود ابروی دراز یا از جهت آن بود که بجا نباشد
پیشی فرو آمده باشد یا از برای آنکه بجانب صدر رسیده باشد و در
حال خند و انداز دعوی و لاف بسیار بود در آنچه چشم
دلالت کند چشم بزرگ دلیل کامل بود چشم در کوفتاده و خست
و مکر بود چشم برون چشمه دلیل بی شرمی و مهرزه کوی بود در حد
سیاه دلیل بدلی باشد که هر که چشم سیاه بر هم زنده و نیز در چهره ظاهر
کند محال و خاین بود چشم ازرق بزرگی دلیل نیا هی
اطلاق بود در چهره نای که شکل بینی بر آن دلالت کند هر کس
که بینی او در معاک افتاده بود و سپاس نهوت بود هر کس که سوراخ
پیشی او فراخ باشد خستناک باشد در چهره که لب و دهان
و دندان و زبان بر آن دلالت کند هر کس که دهان فراخ بود و شجاع
بود لب بزرگ دلیل احمق و غیظی باشد رنگ لبها چون صیف بود
دلیل و ضعف مزاج باشد هر کس که لانه نمانک و متفرق بود و صغیف
دل باشد هر کس که نایب او دراز بود شیر بر باشد در چهره
روی او دراز بود بی شرم بود و هر کس که روی او خورده بود

خفت و متعلق بود و الله اعلم
الاصول الظاهر
در شرح احوال غذا و در وی یازده فصل است اندر غذا
بنگ هر غذا که قوی و مزه پیداند از دست مردم را غذا دهد شسته
چون گوشت مرغ و بزغال و ریزه باوسعد باک ازین گوشتها سازد
و نان و کم پیوس از وزن که از گندم پاکیزه بی آفت بچینه باشد و میگو
بچینه باشند و ماهی کوچک اندام تازه که بر سنگ گاوای دانسته باشد و خایه
پنجم پرشت و شیر بز زوبه که از مزاج مدی گذشته باشد و ن ساعت
دوشیده در غذا بداند که اندر وی پیوس بسیار باشد
باز گندم کمین و آفت رسیده باشد یا از آرد گندم بچینه باشد و گو
بز و از آن حرکوش و از آن مرغان که ابی سوزد فراید و مغز نیمه
حیوانات و تنج و رسته و جرات تری فراید و خایه مرغ بنگ
بریان کرده و نیز غلط غلیظ فراید و ماهی تازه بزرگ پیوس فراید
و ماهی شور کرده سود افزاید و سبب و امر و دیتام نرسید و حیاه
و باد رنگ غلطهای خام فراید در غذای که در وی
خون صافی و دقیق تولد کند مغزبان که از گندم شسته بچینه باشند
و گوشت مرغ جوچه دراج و پیه و وبال مرغ بریان کرده و ماهی تازه
حوزد و کدو و ماس پوست کنده و این غذا کسی را موافق باشد که
و ریاضت کند یا کسی که حرارت عریزی و ضعف بود چنانکه

بهار خیزد یا کسی که نخواهد که اندر تن او غلط بسیار جمع آید
در غذای غلیظ هر چه از غذای خشک باشد یا صلیب بالرخ غلیظ
باشد چون حرمای قصب و گوشت ترکوش و چکر خایه مرغ بریان
کرده و گوشت کاه و شتر بچینه غلیظ باشد زیرا که از بچینه است که در
و خشک شود و کرب بچینه و شلخ بچینه غلیظ باشد و نان کفک روی او
غلیظ باشد سبب آنکه با شش خشک شده باشد و اندرون او غلیظ
باشد سبب آنکه رخ باشد و گوشت کبوتر بچینه بسیار فضول باشد و گو
ماهی بزرگ رخ و غلیظ باشد در غذای سریع الهضم
در غذا که ناخوش مزه و سخت بسیار جریو باشد و سخت سرد و گرم باشد
رود کوار باشد و هر چه کس را خوش آید رود کوار تر باشد گوشت
مرغ سریع الهضم تر باشد چنانکه کوز از فندق رود کوار تر باشد و هر
فایده آن و اسانتر بود رود کوار تر باشد چنانکه کمرک و کدو
و کاسنی رود کوار تر از طر خون و کرفس باشد و نیمه پیش از گوشت
جانوران چون کردن و سینه و دست بهتر از نیمه پسین باشد و رود
کوار تر و پخته راست از نیمه چپ رود کوار تر باشد
در غذای بسیار فضول سینه مرغان ابی و ببط و مغز نیمه جانوران
بچکان جانوران که شیر خواره باشد و نخود تر و باقلی تر و هر جانور
که حرکت کند حامه که مراجع او تر باشد که با هویت و با فضول باشد و بچ

و کردن همه جانوران که ماوی اندز کوه و صحرا دارد خاصه که بسیار
و هموت او کمتر بود اندر منفعت و مضرت آنها سگها هم از
گرمی دارد را سود دارد و مرطوب را بسبب آنکه رطوبت را بر دو چاشنی
او از بهر محروم و بر شکر دهند و از بهر مرطوب با یکدیگر سفید مطلق
و او غذای نیک است هم از اجرام معتدل را و مردمان تن در دست راست
الاکسی را که بجایت محجور باشد خام در باستان و اصلاح اوانت
که آب سرد خورده و مقداری آب غوره یا چیزی ترش که آن حرارت
ساکن کرد اندر منفعت و غذا بسیار دهد و دیگر کوار و الاکسی را
که معده او گرم بود نشاند و لذت فضل که با باید خورده و گوشت مرغ و گو
مرغ و کونشت بزبد و غنای شایسته و روعن کا و اندر و بنایر کرد
و جرات با و طرف با هر دو چون دو غذا باشد و آن روز که آن غذا
خورده میوه های تر و فجاج نباید خورد در زمانه قیامت
با سفید با و دو غذا کمتر دهد زیرا که صفرا را بنشاند و رطوبت را بریزد
و مردم گرمی دارد را موافق بود و عوز با گرمی دارد را موافق باشد و در
بستان بیشتر باید خورد و از پس و پیش از میوه های ترش باید خورد را
انار با و سماق و در رشیکا و الو با و صفرا را نیک باشد و طبع گرم کند
و خداوند سر فر این ریشها موافق باشد خاصه که با استفراغ و مغزایم
اصلاح کند قله ای که و قله سر که غذای نیک است مزاجهای معتدل را و در فصل

موافق باشد و از بهر طوبان از اسداب و ستم و پودنه و کر و یا اصلاح
کنند و از پس حلوا را نیکین باید خوردند قله خشک و بطعم هر دو غذای
فوزیت و مرطوب را موافقت خاصه در اجسبی که بر وی پراکنند و مجور
اصلاح او پس که آب غوره زهیمی کوشش هر دو غذا فوایت و طبع
را موافقت خاصه در اجسبی که بر وی دارد و از نفعی خالی نیست که برنی و منطقی
خانه کربت را بناری فبسط کوبند از وی خون سودانی تولد کند و طبع
را نرم دارد و شراب خورکان بیشتر بسیار خورده و باری دهد و خاصه
شراب سبکه که نفعی نفع آرد و غذا بسیار دهد و با ده را سود دارد
و چشم را روشن کند و از وی رطوبتی خام تولد کند هر سه قوت بسیار
و تن نرم کند اصلاح اوانت که کونشت کوسا را با کونشت مرغ سازند
و شبت در وی کنند تا او را لطیف کند بریان غذا بسیار دهد و قوت
دهد و افزایش دهد و دیگر کوار و سرخی گوشت با سفیدی باید خورد و بازو
تراز و دمان بیرون نشود که با در کوار و خاصیت او آنست که اگر
آب او نمزند زود غذا گردد و از پس کباب و بریان است شایسته خورد
در منفعت و مضرت میوه های تر انار گرم و ترست بر چه
اول و گرمی او با اندازه شیرینی او باشد آنچه نیک رسیده است از وی
خون صالح خیزد و فریز کند و طبع نرم دارد و آنچه روزی چند او ننگ کند
باشد نفع او کمتر باشد سرد و خشک است و آب او مردم صفرا

رأسود دارد آنچه گرم و خشک بدرجه اول زود از معده فرو رود
و طبع را نرم کند و تن را از وی حفظ نماید بیشتر باشد از میوه با دیگر لکن میوه
رانب و خشکی آورد و احلاط را سوزد و بدان سبب اگر از میوه
آنچه پیش تولد کند زود از سرد و ترست بدرجه دوم معده را نیک
نباشد و در معده فرو دستیل شود و خلطی که از وی تولد کند
باشد و از پس او بیخ نشاید خورد و شکر نیک بر سردست
که بدرجه دوم و نیز بدرجه اول و تری لوز و دستیل شود و او را
بر هیچ طعام و میوه نشاید خورد و آبیخ از پس آن خورد
گیله سرد و ترست بدرجه دوم هر چه نیرین باشد اسهال کند و هر چه
ترش باشد سرد و تر باشد اسهال کند سرد و ترست بدرجه
اول و ترش در سردی بدرجه دوم باشد و در همه حال دل را قوت
دهد و اگر از معده دیگر بگردد ولیکن معده را قوت دهد سرد
و خشک بدرجه اول و لغز و ترش لطیفتر باشد و سردتر سرد است
باخر درجه اول و خشک باول درجه دوم و طبع را خشک کند و آب را نیرین
چندان خشک طبع کند که آب ترش نیرین گرم و نرم و معتدل است
و تن را زوی غذا تر پذیرد و در معده گرم صفا کرد و ترش سرد
و قابض و لطیف و جگر گرم رأسود دارد و شوته جاع کم کند و خشک
بیشتر گرم باشد و جگر را در سرد آورد و دفع حضرت

بالم

بلكين كنده ترش صفر بنشانند و طبع نرم کند سرد و ترست
بدرجه دوم لیکن تری او پیش از سردی است و سردی او بمقدار
ظلم او بود آنچه نیرین باشد چون معتدل باشد و آنچه تمام رسیده باشد
لطیف بود و زود بگردد و سوده بکناید در منفعت مضر
میوه ای خشک گرم و ترست و از وی خون غلیظ خیزد و دندانها
و گوشت تن دندانها ناه کند گرمی او قوی تر از انگور باشد و لذت
تری معتدل باشد و سینه و خلق نیک باشد و او را صافی کند و جگر نیرین
کند و معده و سینه را زاید و اندر حضرت نیت میوز ترست
اندر کفخ کند خشک در دینت را و تعطیر بول رأسود دارد و کرده
را پاک کند و فربه کند و سینه را پاک کرد اند و قوت باه را زیادت
کند و طبع را نرم کند و خلطهای عفن را از شام بیرون آورد گرم است
بدرجه دوم خشک بدرجه اول کور تر طبع را نرم کند و دیگر بگردد
گرم است بدرجه اول زوایند همت سینه و نش و را و جگر و پیر
و کرده پاک کند و منازک گرم و ریش و دمار رأسود دارد اندر تری
و گرمی معتدل است و جگر و کرده بکناید سرد است بدرجه
اول و غلیظ و غذا دهنده است خشک سینه و نش را نرم کند
و معده را نیک باشد و خون را ساکن کند اندر منفعت مضر
بیشترها در در دیندک با بلكين نیرین ترست و اندر گرمی تری

معتدل است و هر چه کهن تر باشد خشکتر باشد کرم خشک
بدرجه دوم و اصل آن بخاریست که به او بر شود و مستعمل کرد و بوی
زود آید مگر این که از آب بر گیرد و از بهر غذا خود و نفس او را در آن
انرژی است کرم و تر است بدرجه اول خاصه فایده سفید و غلیظ
تراز شکر است سرفرا سو دارد و طبع را نرم کند آنچه از سکر
سازند و نشسته و روغن بادام کنند طبع شکر باشد سینه را نرم کند
و غذا بسیار دهد و مجرور دفع حرارت آن بسبب گلیکین کند سینه
و حلق را نیک باشد لیکن از زمان اوسده تولد کند دفع مضرت او
دفع مضرت با لوده بود آنچه از فایده و جوهر مغز و روغن
خور کنند کرم بود و دانه را بر ماند و از زمان اوسده تولد کند و لیکن
رود تر بگوارد و آنچه از سکر و مغز بادام و روغن بادام کنند مجرور
موافق تر باشد و آنچه از فایده و مغز پسته کنند سده کمر و دفع مضرت
انواع بسبب گلیکین کنند و آب نارزش در نه بر غذا خوردن
باید که طعام بر شهوت صادق خورد و از شهوت صادق طعام نماند
و چنان باید که چون دست از طعام باز کرد و هنوز از اندک شکر باقی
باشد چنان یعنی پس از یک لحظه زایل شود و باید که اندر خوردن خورد
لطیف ابر غیر لطیف تغذیه کند بعد از طعام غلیظ خورده شود و غذا
دیگر را نماند که رود تر بگوارد و بر بالای آن طعام غلیظ نماند که او را بپسند

و کدر نیاید و تپا شود و غذا دیگر را نماند کند و نشاید که از پس
چیزی نماند خوردن چون ماهی تازه و مانند آن زهر آن که رود تپا
شود و اختلاط را نماند کند کسی را که غذا بدضم شود بر آن اعتماد نباید
کردن زیرا که بر روزگار آن غذا ناخلفهای بد کرد آید و اگر غذا
بدعات کرده باشد آنکس را آن غذا بد معادله بهتر از غذا اینک
معاذ باشد و بدترین خوردنیها است که چندی کوزه طعام در یک بویست
خورد و شود و روزگار در از خوردن در غذا خوردن سستی باشد
و بهترین تر نبه اندر طعام خوردن است که اندر رود و رسد بار خور
دیگر روز نماید و سبب گاه و بیک روز غار پیشین و کسی را معده کرم
بود و صفر در وی توانست کند او را با اول روز چیزی اندک بیاید خورد
و بهتر آن باشد که کرم چندان باشد که غایب باشد از سبب گاه و بیک
غذای لطیف بچندان شد و غذا ناخلف بچندان باشد و غذا غلیظ
باید که بر سنگ خورد و بسیار خوردن میوه از خون اسیاک که در
که حرارت بوی رسد چون بچند چنانکه شیره انگور و آب میوه ما
که یک روز بماند و بچند پس عیونش بر آن راه باید و سبب کرد
و غذا خشک شهوت طعام بر دگور روی تپا کند و غذا چرب است
اورد شهوت طعام برود و غذا نشود چشم را زبان و در دستها
که بسیار خوردن شربتی رود و پدید آرد و بسیار غذا است که دو

اندروکروز و اندریک نوبت نشاید خورد چون دو عبا و غویا
و بیج دوازدهس او مشتقالو ورز و الو نشاید خورد و نه از پس
انار ترش و نه از پس بیج میوه ترش و کزنج با چیزی که از هر که سازند
نشاید خورد و نمک شود و آب گامها و پنبه تر و شیر با بیج میوه
تر نشاید خورد و سبکبا و غوز با ماهی شور و گوشت نمک سود
نشاید خورد و کبوتر کج و سیر و خردل یکمانشاید خورد و سرکه کند
خویش و ارز نشاید داشت و سیر و پازرنیک حاشاید خورد
و اکبیر و خربزه در یک نوبت نشاید خورد پس میوه تر با بیج نشاید
خورد و گوشت بریان را که از تنور بر آید اگر چه پختند نشاید خورد
و فندق و بادام کهای نشاید و هر که بر سر لپنت نشاید خورد
از نقرس این نباشد و از سپار خوردن باز کف و سر کشیدن پدید آید
و خرنای شور خوردن از فصد و جومات از و بحق پدید آید و اولی علم
از اصلهای ظاهر در علم طب در شرح احوال ریاضت و در
رضلت در فواید ریاضت چون مردم حاجت مند بقضا
و بیج طعام نیست که مکن آن مغز اگر در دو بکله از هر طعامی در وقت
مضم شدن فضل و رکبا باشد چنانکه طبیعت از مضم آن و دفع آن عاجز
لاجرم حاجت آید و بسیاری طبیعت در دفع آن نابدان از مضم تنها آن کین
کرد و منفعت آن است که حرارت عری بهم تن جز بواسطه روح

نمده و روح پیوسته در تکمل است و چون حرارت عری در معرض
نقص است لابد او را مده باید کرد الا که آن نقصان بود می باشد
بیطلان و بیج حرارت متاثر حرارت عری نیست الا آن حرارت
که در اعضا بسبب ریاضت حاصل شود در وقت ریاضت هر گاه
که معده و جگر از غذا حال باشد و غذا بجز وقت اندر آمد و باند آمد
و از خواب تمامترین بر خواسته آمد و دلیل بر مکن شد و رود و
از نقل آب تهی شد وقت ریاضت در آمد و مضرت ریاضت که وقت
است اگر هنوز معده و جگر از غذا حال نشده باشد حطی خام ناکواید
اندر تن بر آید شود و بندها تو که کند و اگر در تن حطی پس
از آن باشد که ریاضت آن از تکمل تواند کرد آن حطی بگذارد
و از جای خویش بچیند و بعضی دیگر آید و اما سی کند هر وقت که
فضله پیش از بکروز بود ریاضت از تکمیل نتواند کرد و بسیار
باشد که تن ممتل شود و از حطیهای بسیار بد ریاضتی قوی
انفاق افتد و بدن سبب آن حطیها در حرکت آید و بیشتر کرد
و جایگاه بگیرد و بدین سبب مجازی نفس بر شود و بسته کرد و بعضا
حالبه ریاضتی عظیم آید در مقدار ریاضت هر گاه که تک
روی بر می آید و زرد و نشاء حرکت می باشد و رکما ممتل میشود
زدن بر حال خویش باشد هنوز وقت ریاضت است و هر گاه که غلظ

نفس

مانند که پدید خواهد آمد ریاضت تمام شد و اگر کسی را بر ریاضت تمام
شد قویتر حاجت باشد لذت ریاضت فزون صوابتر از آنکه اندر
قوت ریاضت از بهر آنکه بسیار باشد که از ریاضتای قوی فترت افتد
مارک بکشد و پیش از آنکه اعار ریاضت کند نجیب دست و پای صفت
کننده را مالند مایلند معتدل بستهای مختلف یا بجزیره درشت
بس روغن عدس چون روغن باقم و روغن کبچره عصبهای او را
حرب کنند و با سنگ می مالند پس ریاضت قبول شود و طپان را دلک
استعداد گویند و چون از ریاضت فارغ شود بگریا شود و اندر خا
میانین نشیند و آب نیم گرم چنانکه پوست از خوشاید بکار دارد
و لختی دیگر او را مالند و اندر میان مالیدن دست و پای و عضلهها
و اندامها را بکشند و ساز دستک و نفس بکشند و لختی در رو کبر در نفس
را تا باقی فضول که حرکت و ریاضت نکند اخیره باشد مسام برون
آید و این مالیدن هم بروغن باشد صواب باشد و این مالیدن بر طپان
دلک است و او گویند در احوال میانست و موصیحت
آن درین اصله فصل است در مسقت میانست که بوی
حاجت بر شهوت صادق اتفاق افتد فضلا ازین بیان دفع شود
و تن مسکلی باید و مستعد زیادت قبول غذا کرد و همچنین که کوب
چیزی بجنب در مضم نالت بسته اند و طبیعت از جهت تلبیغ

انامه

ان در حرکت آید و بدان سبب طعام هضم زیادت کرد و اندامها بهتر
غذا قبول کند در مضرتها میانست که در تقویت و در بست
صادق اتفاق افتد مضرتهای جماع بی وقت سخت بسیار است خاک
سده و آماس جگر پس برقان و اسقاط باشد که بصرع و سکر و سیان
و فالح و لغوه و رعشه و ضعیف عصبها ادا کند و علی الجرا افراط کردن
در جماعت سبب بیشتر از بیماریها شود و بیج عفو از مضره آن علاج نیاید
و تفصیل آن بایق این کتاب باشد در بیماری آب نشا
معالجت آن بدانکه که از چهار سبب است اول گرفتاری معنی و بعد عیدی
بمیانست و علامت او آنست که آلت تناسل قوی بود معنی بسیار و معنی
بسیار باشد و رنگ و توام معتدل باشد علاج او آنست که کخت رک
زند و طعام اندک تر بکار برد و از نتراب دور باشد و هر باه آب
نوره و آب مار و سنگ کبکین خورد و این داروی نافعت تخم کوک و تخم
جوز از میرکی و دودرم سببول و کشیزه خشک از هر یکی سه درم و یکمفه
بر آن مواجبت نماید و سبب دوم ریش و حامی منی و علامت آن قوام
در رنگ منی علاج او آنست که داروهای گرم قابض خوردن و مالیدن
کرد و طعام گوشت بریان و مطبوخه و قلیه خشک و کلنا در استامست
شیرینی درم با سنگ کبکین و دودرم تخم شنبه زمانا سود دارد و تخم
چمکت دود کردن و قمع دود آن با دوزن رساییدن سود دارد

خوردن او از جنس در زده و مغز این
دارو نافعت تخم کبکین

وضاوی که از قسط نفیاح لا وخر و نصب الزیره و افاقیا و لادن سازند
سود دار و لادن را در روغن با همین با عین آن حل کنند و در او مایه
ببرشند گرمی و تیزی مینی علامت او آنت که مینی در روغن
پرون آمدن مجری را بسوزد علاج شربت ما و طعامها و ضاویا و ماخک و تخم
کوک سود مندست و صندل و کلاب و کافور و بیدن و نیلوفر خاص است
چهارم ضعف قوت ماسکالت مناسل است علامت او آنت که مینی با
نفوط بیرون آید علاج او اگر مزاج گرم بود آنت که در قسم سوم گفته شد
و اگر مزاج سرد و ترست و این بیشتر بود علاج او قی کردن متواتر است
که بدار و مایه سهل چون حب شیخ و حب منین و صطیمقون و طعام
کوشتهای بریان و قله خشک و حلو الکبیین و روغن نرگس باشد که ملاک است
و روغن مور و بار و روغن نرگس و روغن قسط اینخند که در ده طلا کردن
در طعامها که وقت مباشرت زیادست کند و اصل این
مدد کردن آب یادت و آن بر نطعمای که از وی خونی خیزد قوی
و لزوج و گرم و تر تا گرمی او از آن تری بخاری و بادی بر آید و هرگاه
که خون قوی و لزوج بود و بادی که از وی بر خیزد و تحلیل پذیرد و قوت
مباشرت ازین بادی پس طعامهای که از بهر این معنی طلبند در وی معنی
حاصلت اول که عدس پند دهد دوم اگر با دیکه در سیوم اگر نسیل
گرمی دارد و باشد که این هر سه معنی که در مکرر باشد باشد که بنود ما این

غذایانیم

در وی هر سه معنی حاصلت چون با قلا و سپاز و پنجه برین ماند و اما
با قلا باندگی رنجیل و در بیل مشتاقا قلی ترکیب باید کرد و سپاز را گوشت
پنجه تکیسالت ترکیب کنند مقصود تمام حاصل شود و زرده خایه مرغ پخته
و مغز سرد و موستخا و مغز کبچک غذا دهند و تری از زرده است
خاصه اگر باندگی رنجیل و نمک بکار در زرد و اگر مانع بکار در زرده باشد
و نخود در شرب آب شسته نافعست و حبه بار زرده خایه مرکب کرده نافعست
و الیور شیرین و رسیده نافعست و لیون و کنکر و جور با و ام شیرین
و قنق و فندق و کوزهند و وینر تاز و حلیر و کبوتر کچ و بوط و خایه کجک
و خایه خروس و جگر مرغ و روغن کاه و کباب و کرخ بیشتر و پنجه و مویز
الکبیین این درین همه باب سود مند است طعامی نافع است
الیون و باب پهنند پس بر روغن کاه و بریان کنند و زرده خایه را
بر افکنند و اندک دارچینی بر سر آن کنند طعامی دیگر گیرند چوزه
مرح حاکمی غریبه سرد و کبوتر کچ یک عدد و سپه کبوتر کچ مقداری که در حال
آید همه اندامها جدا کنند با نخود و با قلهها و لوبیا و سپاز بسیار
پزند و اندک توایل بر افکنند و نمک او نمک سفوف کنند یا نمکی که با رنجیل
انجمه بود و طعامی دیگر کبوتر کچ شربت جوان دو جز و سپاز سفید یک
نیک بپزند با کاهم خوش کنند و عود کوفه و در دارچینی در افکنند
طعامی دیگر خایه مایه تازه بریان کنند چنانکه رسم است در زرده خایه

مرغ بر افکنند و توایل چون در چینی و در ایسل و ریجیل کنند طعم
دیگر مغز جو را منده و پوست سیاه از او برداشته خرد بر کنند و نان
میده در شیر تازه با این جو را منده وی تراشیده ترید کنند و مرغ قره
و بطا قره بر زر بران سیا و بر نژان کوب سحت نافع بود طعمی دیگر
یکم مغز بادام شیرین معطر و مغز جو را منده وی تراشیده و تخم خنک
سفید و شاقول و کچر خشک سفید رستار است همه را کوبند و کفک خشک
کرده سوخته و چندم وزن همه در هم بیاورد و سه وقته در شیر کوشند
و بخور بزتن را فریه کند و قوت جاع زیادت کند و گفته اند که اگر کسی
پوسته گوشت کج خشک خورد و بجای آب نیز خورد پوسته تصفیه
سختی باشد و آب پیاز بود و پیاز بر روغن کاه بریان کرده و زرده
خایه بروی شکسته سخت نافع باشد دارو ناکه از انواع طعام
سازند یکم مغز نخود سیاه و در آب حرمه تر کنند پس در سایه خشک
کنند و با زهم برین آب تر کنند و با خشک کشیده بار پس از اینچند
او فایده بگویند و بر روغن حبه المصرا بر روغن منق با بر روغن جو را منده
و بر شیریند و با ما در و شبانگاه چند جوی بر رک بخورند و اگر کسی
شرب خواره بود سه وقته پس از آن بخورد دو از وی دیگر
یکم مغز نخود پاک کرده بیشتر تازه تر کنند تا بزرگ شود و پس بر روغن
کاه بریان کنند چنانکه بنور و چند دو وزن آن حسب الصور الصغار

بان کوبند و با انگبین مصفی برشند و اندک در چینی و مصطلک بران کنند
و چند جو بزرگ هر ما در و شبانگاه بخورد در وی دیگر یکم
باقلی و نخود و لوسا و در آب فر عا کنند تا بزرگ شود پس کوشند پیش
قره جوان یکم مغز و یکم گوشت می کنند و یکم پیاز بریده و یکم زین
جوب و اندکی انگر و نمک سفید و در افکنند و توایل آن در چینی و در
کند و مغز کبوتر یکم و مغز کج خشک بزرگ بران کنند و باب کر را ز این
ابو علی سینا یکم مغز کج خشک و مغز کبوتر یکم عدد و زرده
خایه کج خشک پست عدد و زرده خایه مرغ خاکنی ده عدد و مالجم که از کوشند
میس جوان کرده باشند و یکم صاه آب پیاز کوفته و فشارده و سه وقته
آب حرمه و روغن کاه و روغن کاه و روغن کاه و روغن کاه و روغن کاه و روغن کاه
و عجم سازند چنانکه رسم و بخورند و از این مصلحه مضمحل اندکی شرب
ریحان خورند دیگر تخم حرمه دو درم لسان الحصار کوفته
بنم درم کند یکم درم همه را کوفته باز زده خایه مرغ پشترت بخورند
که از برای مصلحه ساخته اند پیاز بریده بر روغن کاه و بریان کند
و خایه کج خشک یا از آن ندر و بروی شکند و نیم درم خولجان و اندکی
نمک سفید بر افکنند حلوی جلعول پاک کرده دو جز و تخم حرمه
پاک کرده و تخم حرمه از هر یک یکم و همه را کوبند و بر روغن کاه و بریان
کنند و نگاه دارند تا سوزد و اندکی در ایسل و در چینی بر افکنند و بنم

بر سر آن کنند و بقوم آورند و اگر درین حلو تخم کز و شقار در
افکنند را بود و اگر کسی این تخمها نخواهد بدل آن حبه الحصرای کند و آنکه
مشک که حلوی دیگر که بر نمائند و شیر تازه و عصاره پیاز را
ستارست و پیزند تا بقوم آید هر با بد و یک اوقیه بخورند دیگر
عصاره پیاز بکوبند و الکین و دو جز و هر دو را بر نمائند عصاره پیاز برود
و الکین با نذ شربتی مقدار دو کفیه وقت خواب با آب گرم است
بگیرند و در لیل و تو ذری سرح و سفید و نفع شقار است
همه را بکوبند و باد و همشک آن همه ملک سفوف پامیزند و اگر زنجبیل
تنها با نغساده پامیزند و در طعامها از انجا که دارند قوت آن قوی باشد
در شربتها که درین باب نافع بود بگیرد کچک فریه
مغن و حله سی درم و نخت کچک را بشویند تا عیار از وی برود و در آب
کنند چنانکه چهار گشت آب بر سر آن بایند اگر زیستان بود و صبیانه رو
جای گرم نمند و اگر تابستان بود یک پیاز روزا که بسیار بود با خزان
دو صبیانه روزا آب قوت کچک بسیار پس خوشی بر نمند و در کربا
پاکیزه پفشارند و پیالایند و آب را در وی سکنین کنند و همسک
آن الکین با وی پامیزند و بعضی گفتن نیم وزن آن کنند و تخم پیون
و تو ذری سرح و سفید هر یک دو درم زنجبیل سه درم دارچینی و
دو رو با و لسان و غیره با انهم یکی دو درم همه را بکوبند و در سه کسان

بمزند فراخ و در وی یک افکنند و بچوشانند تا بقوم آید و هر ساعت
آن سه سه را همی اند تا قوت آن درین سرب و لان شرب بقدر
دو اوقیه میخورند بگیرند کز دره من و پاکیزه بشویند و
سزاوار بکنند و از او درم کنند و در وی یک سکنین کنند و درم
طبله دو من آب در وی کنند سر یک پوشند و بکل بگیرند تا بخار برود
نشود و بر آتش نرم نمند و پیزند چند لکه دانند که بچندند و آتش
گیرند و بنمند تا آسته شود پس سر یک بکنانند و آن آب از وی
پیالایند و کز را بشارند در کرباسی و آب او بتانند و همسک
آن آب کز شرب الکوری با آن پامیزند تا بقوم آید
که در طلا بگیرند بوره و سنبلی و سعد و حزول و دارچینی و فو لیجان
و سداب همه را بکوبند و شیر تازه مل کنند و بنمند تا شیر بخورد
و خشک شود پس بکوبند و بزهره کا و تر کنند و بنمند تا آن نیز بخورد
پس با کپین بشیرشند و بر قضیب و حوال آن غلی کند بر کا
بگذارند و پیاز کز و عاقر قرحا و میو زج بکوبند چند لکه خواهند در
سپه که درخته کنند و بر قضیب و حوال آن طلا کنند قضیب رستی کند
در تدبیر زیادت کردن لذت جماع مردان و زنان را عمل
و زنجبیل پرورده پیش از وقت جماعت آب زمان ریخت کنند
و بر قضیب انداخته شود پس جماعت کنند و کباب و عاقر قرحا

یا آنکه در دندان یک زمان نگاه دارند پس آب دمان در قضیب اندود
بگذاردند بر وی خشک شود لذت زیادت کرد و هرگز نکره این
مرد که این تدبیر کرده باشد حومی کند جز او نخواهد داروی
مرکب عاقر قرقا و ریحیل و در اجنبی راست است بگویند و باندگی کپن
بریشند و صها کنند و نگاه دارند و پیش از وقت حاجت بپا عت
یک حب در دمان گیرند و آب دمان بر قضیب اندود بگذاردند تا
بر وی خشک شود پس بکار برد در کرم کردن رحم بکسرید
وزعفران و مشک و هم را در و سپار بکار دارند تا بیا کرم شود
در زنگی فرج و خشکی آن عود و سعد و لیمک و ارقانیا
و زعفران و اندک مشک همه را بسایند و پشم پاره ملی سوس تر کنند
و بدین دار و آلوده کنند و بخوبی بر آورند داروی کرم
بازوی قام و فتاح اذ احر است است بگویند و نیزند و نیزند بکنند
و خر قه نرم بدان آلوده کنند و بر دارند و هر ساعت تازه میکند کمال
دو شکر که بر آید داروی دیگر پوست صبور کوفته در زربان
بزنند و هر ساعت خر قه بدان آلوده کنند و بر دارند داروی کرم
ضع سوس بر داشتن نافع است و الله اعلم تمت الاصول الظاهره
من علم الطب المشکله بو علی سینا در کتاب قانون در
بیان حقیقت منکوب طوطی از اعلی و ما یوجیه و لم یعارضه من غیره

ظهر مندر بر محسوس و حال ای طوبیت و این سخن موضع کسب است زیرا که
حکم کردید بدانکه برودت محسوس است و سبب این آنست که طوبیت
نزدیک او عبارتست در قبول کردن شکلهای مختلفه سهولت است
عبارتست از غیر قبول اشکال و چون چنین باشد تقابل میان طوبیت است
تقابل عدم و ملکه باشد طوبیت عدم بود و پوست ملکه زیرا که طوبیت
مانندت ناکر دست و پوست مانست کردن و چون طوبیت عدم باشد
او را محسوس نتوان گفت و نیز اگر تقدیر کنیم که طوبیت کیفیتی وجودی
بود باید که محسوس نباشد زیرا که اگر تقدیر کنیم هوای در غایت اعتدال
چنانکه نه گرم بود و نه سرد و نه منخک کسی در آن حرکت کینند باز
که آن موضع خالیست و در وی هیچ جسم نیست و لکن که بدانند که آن
موضع خالی نیست بپایان بدانند که طوبیت محسوس بودی بایستی که طوبیت
آن هو محسوس شدی در نفی خلا هیچ بران حاجت نیامدی و چون
در معرفت وجود هو بران حاجت می آید دانسته شد که طوبیت محسوس
ببستن معلوم شد که شیخ خرا حکم کردید آن که برودت محسوس است و حکم
نکردید آنکه طوبیت محسوس است و اصل دیگر نیز نفی است تحقیق شناخت
و آن آنست که نیز در یک شیخ سولم ارج مختلف نسبت الملت و سولم ارج
موم نیست و حدالم جز حساس المنافی نیست پس اگر طوبیت چهار چیز است
آدمه است اکللی از پیش و لامی از پیش و لامی از پس و دو تشریح از است

و جب چهاره استخوان ندی است که قاعده سرست و چهار باره استخوان
 برج است و استخوانها فلکها زیرین و زیرین شانزده است و دندانها
 سی و دو مهرهای است و گردن سی و پهلوی است و چهار کتف دو
 و استخوان دیگر که بر سر دو کتف است که ایشان را قاعده الکف گویند و
 استخوان بازو و چهار استخوان بازو و چهار استخوان در دو ساعد و شانزده
 خرده دست و مشت و منی انگستان پس جمله استخوانها که هر دو
 دست هستند و استخوان نمی گاو و دو استخوانهای پای پروان
 از پارهای چو ندی که شصت است دو پارها را آنها چهار باره ساها
 دو نین زانها و دو شتالک و دو پاشنه و دو رقی و مشت و
 و ده منط و پست استخوانهای انگشتان جمله شصت است و مجموع این
 دو دست و چهل و شش باره است و کردی حق الفجر را جدا و از آن استخوانها
 نهی که ویدین حساب دو دست و چهل و شصت است حد از استخوانهای
 حوز که از آسمانی گویند و جدا از استخوان لامی که تعلق عضلات
 حصره سمایت و اند اعلم المشکلا اصل در شرح عصب
 چشم بد آنکه تحت جوف عصب از دماغ رسته است جوته خستین از پیش دماغ او
 فزولی پروان آمده است چون دو سر لیان و حس پویندن بدان باشد
 از همسایگی هر یک عصبی پروان آمده است میان قی و اگر از سوی راست
 رسته است یکبار چپ آمده است و اگر از سوی چپ رسته است یکبار راست

آمده است و اگر از سوی و هر دو نیم پوسته چنانکه نیتی میان هر دو
 در هم کشاده شده است و آن تی فراخ تر شده و اینجا یکگاه را مجموع
 نور گویند پس هر دو عصب از هم جدا شده اند و بدو شاخ کشیدند
 شکل که نموده میشود و الله اعلم بالصواب

و آنچه از سوی راست آمده است هم سوی راست بارگشته است و پنجم
 راست در آمده و آنچه از چپ چپ آمده باشد هم چپ چپ بارگشته
 و پنجم چپ در آمده و هر دو آنها فراخ شده و کرد رطوبتهای مذکور
 در آمده در شرح طبقات و رطوبات چشم بدانکه دماغ را
 دو عشارت یکی عشارت صلب که ماس استخوان است و دوم عشارت رقیق
 که ماس جوهر دماغ است و چون منی است عصب فخره دماغت لا جرم
 و دغشا که دو او آمد است و طبقات چشم از آن پیدا شده است چنانکه
 خواهد بود که در چون عصب اجوف سبکه چشم اندر آید با هر دو عشارت این

عشا تا آن غضب فرختر شد و تخمین از کن عشا صلیقه سنت از طبقه
اصیله گویند و در میان و از کناری طبقه دوم رشت و از طبقه
گویند و در میان و از کناری عصبه مجوفه طبقه سوم رشت و از طبقه
خوانند و در میان این طبقه رطوبتی است صافی و قوام و غلیظ چنانکه از کینه
که از آن طبقه اجازه گویند و در میان این رطوبت رجاجی طوبی
دیگر است صافی و روشن و فزده چون نخ و شکل او گرد است و از آن
الجلد پرست و بیداری میل دارد تا به نام عصبه مجوفه اندر نشیند
و روی او مثل بهنی دارد و صورت میرات را روی موضع بزرگتر
باشد و چون شکل رطوبت جلدی کرده باشد دایره بزرگ بر تری
آن باشد که بر میانه او بود و رطوبت رجاجی رطوبت و تا بیره
بزرگتر کرد او در آمده است و بعد از آن از کناری طبقه دیگر رست است
بغایت ننگ لطیف و در رجاجی در آمده از آن طبقه العنکبوتی گویند
و بر بالای و از کناری طبقه ششمی طبقه دیگر است از آن طبقه العنکبوتی گویند
و رنگ او آسمان کونست زیرا که این رنگ نور بصیر را از همه رنگهای
موانع است و او را از برای طبقه عنبی گویند که برابر موضع دید از
مثل ثقیه انکوری که دنبال او کشند تا نور بصیر را عصبه مجوفه بگذرد
و این طبقه بیرون نابد و هر گاه که این طبقه باطل شود پستانی باطل گردد
در اندرون این طبقه ضلالت نرم در روی صلب است حاصل کرد طبقه

و فایده او آنست که تا کناری نایقیه رست بایستد و ثقیه کشاده مانده و بر بالا
این طبقه طوبه قرنی است و از کناری عشا صلب است و این طبقه
و صلب چهار تو اما اگر در یکی لغتی رسد و که سلامت بماند و مجموع این
طبقات مذکورش است سه در زیر جلد است و این طبقه صلب است و نمی
و شکلی و سه بر بالاست و آن عنکبوتی و عنبی و قرنی است و اما طبقه
ملتحه گویند طبقه ایست پدید حرب و باعضلهای که حرکت چشم بدست
گشته است شرح اعداد طبقات رطوبات چشم در سبب
رنگهای جسم بد که سبب سیاه چشم است تخمین در دو بین اندک روح
باصره یا که ورت او زرا که عصب مخوف را میان پر لورست و نور از آن
عصب بر طبقه چشم باید و چون این نور اندک یا تیره باشد طبقه را روشن
نمواند بلکه رنگ طبقه و عصبه بر نور غلبه کند و سبب سیوم و چهارم صفر رطوبت
حدت ما که اندرون بن باشد لاجرم صفا و صفالت او کمتر نماید
و سبب ششم و ششم بسیاری رطوبت یعنی تا ترکی است زیرا که این رطوبت
در پیش جلد است و هر گاه که بسیار بود یا که زیاد باشد صفا رطوبت
جلدی را حجاب کند نسبت سیاهی طبقه عنبی است و هر گاه این سیاهی
جمع شود چشم از رزق بود و اگر بعضی سیاهی سیاهی و بعضی سیاهی از رزق
و سیاهی حاصل شود چشم شل باشد و اگر اسباب رزق چشم بود
امتحان جز البصر مردم در روزگار طفلی

چشم بود و چون بزرگ شود سیاه چشم شود و بعضی باشد که در اول عمر
سیاه چشم بود در پیری شمل شود جواب چون سبب ملاجینی که ز رفت
طوق عینی باشد آن ز رفت با از باغای بفتح او باشد چنانکه میثوی کشید
سبز بود و چون چنین باشد هر وقت که نفع تمام پاید آن ز رفت نایل
شود و دیدن سبب که در ک شمل چشم چون بزرگ شود سیاه چشم کرد
و باشد که سبب ز رفت آن باشد که آن رطوبت که رنگ سبب وی بود
محلل شود لاجرم رنگ زایل شود چنانکه نبات در وقت خزان
بل رنگ شود و دیدن سبب که مردم سیاه چشم چون پیر شود شمل
کردند مفتط طوق عینی چیت جواب بنج میگوید تا مانع طایفه
بود میان رطوبت حلدی در غایت صفا و نهایت شفافیت و میان
رطوبت بیضی که لزوج و کدر است و میوه در کنبای خود می آورد که
میضی در زیر عنکبوتی است و این برخلاف جمل اطلبا گفته است و میدان
تقدیر و وجودی هیچ منفعت نباشد مفتط محبت در آنکه
هر دو عصر در یکدیگر کشاده است جواب تا اگر در یکی خلل افتد روح
بجانب دیگر آید و قوت او را که بکباب ناید قوت هر دو جانب برود
اگر اگر روح با هر دو یکجا به هم متصل نشد نمی آید که یکبار او در
و درین باب مقته است و درین موضع بقدر کفایت و الله اعلم
مراد بین علم دار شناخت است و در اصل ظاهر هر دارد

خواهم آورد و در اصل شکل مسا از عملیات او و بمغزده پاریم تا وفا
کرده باشیم بشرط این کتاب الظاهره اصل در بلسان او
در حقیقت که در مصهرت در جابلهای که از اعین الشمس کینند و برک
رطوبی صلابت و روغن او رجب او بهتر باشد و رجب از عود او بهتر
در روغن او بدین طریق حاصل کنند که او را با مینی شطرا کنند در وقتی
که شعری طلوع کند پس هر چنان روغن شخ شود از ز رفت جمع کنند
برسیند پاکیزه و در هر سال از او رطوبت چند پیش حاصل شود و طریقی از او
روغن آنست که اگر او را بریش چکانند نیز منفعت کرد و اگر بر آب چکانند
باید چکانند با آب مخلط کرد و از اعطی کند و اگر بر کرباس پاره
کنند پس با آب شویندش زایل کرد و بهتر آن بود تا ره باشد و آنچه
کهن باشد و غلیظ شده باشد رنگ باشد و از او روغن صبور و روغن
دیومی که در روغن جان که خزه باشد منوشن گردانند و او در
سیوم است در حرارت در مشک ناز حیوانیت مثل آه
بره و بهتر از جهت معدن سببی است نگاه چینی نگاه مندی و اگر
چنانچه غذای آن حیوان از سنبل بوده باشد یا از همین سرخ و سفید
بنگ باشد و بهترین رنگهای او نفاچی بود چنانکه میل او بر روی باشد
و او تریاق زهرناست و خاص از آن پیش در عود بهترین
اصناف عود مندر است و او آنست که از میان شهرهای آریز

عوج چلی و در وی فضیلت که بوی او در جامها بهتر که در نگاه بود
سمندری نگاه قناری و بعد از آن چینی و او تر و شیرین باشد و طبع
بهترین بود اما آنست که در زیر آب شود و آنچه بر آب بایستد بنگو
بنود و طبع او گرم و حلت بدرجه دوم **المشکل اصل**
در قناری او و در دار و با معدنی بود و با نباتی یا حیوانی
باید که بهتر بر معادن آن دویه باشد چنانکه فلفله قبری و زاج کرمانی
و باید که اعش چیزها غریب صافی بود اما نباتی بر قناری است بعضی گند
و بعضی تخم و بعضی پنخ و بعضی شکوفه و بعضی صمغ و بعضی آن نبات تمام اما
بر کما انوقت باید و بعضی کرفش که بغایت بزرگی خود برسد و پیش
از آنکه رنگ متغیر شود و اما تخم انوقت باید که رفتن که خامی را برشته
باشد و اما پنخ انوقت باید که رفتن که نزدیک برک زیریدن باشد
و اما شکوفه انوقت که تمام بشکند و پس از آنکه برآمده کرده
و اما تخم انوقت باید که رفت که رسیده شود و وقت کمال او در
و اما سناخ انوقت باید که رفتن که تازه بود و پخته شده باشد
و اما آنچه عامی کسیرند باید که تازه بود و تخم او تمام شده باشد و هر چه
ازین اقسام در وقت صفا هوای کسیرند و بهتر از آن بود که در وقت
تری هوای این دار و بایستانی در وقت کم از نباتانی کم که گوشت
بود و بهترین آنچه از کوه بود آن باشد که بر کوهی بود که با دانه بود

متصل بود و آفتاب بروی تابد و هر چه رنگ او کاملتر و طعم او
قوی تر و بوی او تیزتر باشد او بهتر بود اما صغها چون منعقد شود
و هنوز خشک نشده باشد پیاید که رفتن و اما در وی حیوانی یا
کار حیوانی جوان و بقوت کسیرند و بروی عیبی نباشد اینست اقسام
دار و بای در طبایع دار و ما و ترکیب دار و ما از نباتی
بود یا از مرکبات آنچه از نباتی بود و جان باشد که چهار عضو یکدیگر
متخرج شوند و بسبب آن امتزاج ایشان از طبعی پدید آید و اما آنچه از
مرکبات متخرج شود چنان که بود که چیزی که هر یک از طبعی باشد
از ترکیب عناصر پنخ یا باری دیگر متخرج کردند و از امتزاج دوم گویند
و این قسم با صنایعی بود چنانکه در معاصین یا طبعی بود و آن بر
قسم باشد با تقوی میان و آن دو مفرد حاصل شود و بطبع و عمل باشد
اگر نشود چنان باشد که با یون که در وی توینت محلل و قوی با بعض
و آن هر دو قوت بعد العمل و الطبع با او باقی باشد و آنچه بطبع لفرق
ان مفردات حاصل شود چنانکه کرب و مطلق است و حرم او
ناقص و این امتیاز لطف حاصل شود چنانکه در کشته که بر سطح او نیست
که لطیف و حرم او عظیم و بار دست و اگر از این شویند آن لطیف از وی
زیل شوچ و اینست که مصطفی صلی الله علیه و آله فرمود است از شستن
در طریق معرفت طبایع دار و ما طریق معرفت حاصل دویه

باینچه است تا قیاس تجربی بر اهفت شرط است که اول آنکه در وقت
 بودار کیفنای عریب و دوم آنکه بر علتی مفرد تجربی بر کنند چهارم آنکه قوت
 دار و باید گوید بر علت مرکب بود آنکه بر علتای مقادیر تجربی کنند
 چهارم آنکه قوت دار و باید که مقابل موت عرض باشد پنجم آنکه اعتقاد
 بر آن فعل کند که از وی در او حاصل شود ششم آنکه اثر از وی کم شود
 هفتم آنکه بر تجربی بر نرسد و ما طریقی قیاس بسیار است اول آنکه چون
 دو چشم در اقوام منماثل باشند یکی در یک زودتر سخت پذیرد که
 آن دو لا بد آنچه کمتر باشد و در جانب برو دت پنجم دوم هر چه
 طعم او حریف و حار و طبع بود دلیل حرارت کند و هر چه جانمق فانی
 و غفص بود دلیل برو دت کند و هر چه حلو و دسم و تنه بود دلیل
 اعتدال کند سیوم بوی هر چه از آن میل بکلا و دار و در وی بوی
 باشد میل او بجزارت باشد و هر چه میل او بجموضت و کرح باشد دلیل
 برو دت کند چهارم رنگ و بر وی اعتقاد نیست الا انوقت که کبک
 گاه سبید بود و گاه برنگی دیگر پس درین موضع هر چه سبیدی
 بروی غالب باشد میل او ببردش بود و هر چه سبیدی او کمتر
 بود برو دت او کمتر باشد امتحان هر کفنی که در سبط
 و در مرکب موجود بود آن کیفیت که در سبط کاملتر از آن باشند
 که در مرکب و جسمی سبط است و طبیعت او برو دت است بالانکه

برو دت ایفون سخت بسیار پیش از دت که برو دت آب این است
 را جوابت جواب ایفون کیفیت است بلکه با صلیست و فرق میان کیفیت
 و خاصیت است که چون عناصر ممتزج شوند امتزاج ایشان سبب
 کرد که ایشان مستعد شوند صورتی را که انصورت نه حرارت بود و نه
 برو دت و نه رطوبت باشد و نه پیوست بلکه او را حقیقی دیگر بود
 همچنانکه خاصیت مفاطیس آهن را بودن جنسیت بکلان این چهار کیفیت
 خاصیت ایفون در تبرد جنسیت بکلان این چهار کیفیت و چون جنس
 بود اشکال را بل شود چرا چون اسفند بخوردند معارض
 کند و اگر ظاهر تر ننهند مجروح کند و پیا که بخوردند از وی میترسند
 بنود و اگر بر ظاهر تر ننهند مجروح کند جواب پیا چون خورده شود
 قوت ماضیه طبیعت او را بگرداند وحدت او را بشکند و دوم آنکه
 او در اکثر اوقات با چیزی دیگر بخورند و سیم در معده و معاطط
 غلیظ اینجه شود و سورت او کمتر شود چهارم آنکه در اندرون
 در یک موضع مدتی دراز تر از دیگر دو پنجم آنکه در باطن او را یک
 موضع التصاق محکم نباشد ششم آنکه قوتنای طبیعتی که در باطن است
 در حال بجه نسیاست باشد خون گرداند و بجه موافق بود دفع کند
 چون از بیرون بر غصه نمانند این هر شش علت را چه حاصل باشد
 لا جرم ظاهر را مجروح گرداند و اسفند را و او جنسیت غلیظ را

در تمام بسخ نفوذ نباشد لاجرم مجازی روح نرسد و اما چون
خورده شود در مجاری روح مجتنب گردد و از وی حضرت با
حاصل شود پس فزق ظاهر شد فوت حشاش چه مدت
بماند جواب سال پیش فوت ایشان مانند الادر بعضی در و اما که
طریق و غیر آن و چون گفته شود آن فایده آن بدید
بدانکه درین علم جفا و تحلیط بسیارست ما درین کتاب نه چیز از آن
بعقل نزدیکترست از کتاب محمد و کربا نقل کنیم اول سبتان سرکه
بترنجاب تیزی و باره پوره و نوشتار در روی کن و خایه مرغ در
وی نه سبتان روز یکبار تا نرم شود پس او را در روینک کباب
نادر از شود نگاه در شیشه سرکه کن و آب سرد بروی بریز تا
سخت شود چنانکه بوده است و اگر همان سرکه در شیشه کنند آن خایه
پهرون توان آورد دوم آنکه اگر خواهی مایه را برابر در حرکت
آری یکم فنذقی میان تپی و قدری از سبب در روی کن و آن
سویخ محکم کن پس در شکم مایه نه برتابه گرم نه در حال حرکت
اگر خواهی که بر خایه مرغ چیزی نویسی چنانکه چون خایه
بجز شود و پوست از وی باز کنی آن نوشته ظاهر بود قدری از
راج در آب کن و یکد ساعت در انب بگذرانگاه آنچه خواهی
بدان آب بر خایه مرغ نویسی و چون خشک شود در آتش بریان کن

چون پوست از وی باز کنی آن نوشته باقی باشد اگر خواهی انگس
را از خانه برون کنی سبتان حج سرکس و عاقه قرچا و کبریت و در آن کبریت
و آب در خانه بپزاید که سبب کس زنده ماند اگر خواهند که مردم
در وقت شرب خوردن رویهای یکدیگر سیاه بپندیدم از دم
الاحوی سبتان و از وی فیتل ساز و در جاعذانی اینین نه و در
پتق در وی کن و بر او وز بیاید که در خانه هیچ چه اعدالی دیگر نبود
در و عن غبش را باره از کبریت کارران در اندازی دیدن پنج
سفر و زوی همین فعل کند اگر از اینکین و در پنجهل معذر کجه
سبتان و مناع را بدان بیالالی و بازن مباشرت کنی آن زن
بجس از جز تو از تو نخواهد اگر خواهی که مرغان صید کنی
لبایج بخی مقداری کندم سبتان و مقداری کبریت فرو و آن
کندم را بدان بچوستان پس آن کندم را در پیش مرغان بریز تا از
بجزند و یکساعت صبر کن پس ایشان را برست بگیر اگر خواهی
که آتش در دست گیری و دست نوزد قدری از کافور خالص
و باب حمل کن و دست و انگستان بدان نیک مال پس آتش در دست
گیر که دست نوزد نیم اگر خواهی که نخنی در زمین باشی و هم در دست
بروید سبتان شاهانه مندی مغشور و در زمین مپاش و از ابروی
بر رویک سبب صبر کن در حال پهرون آید و ازین نوع هیله سخت

بسیار دیده ام لیکن از آنجمله در آورده ام تا صحیح از باطل جدا گردد
و اینقدر که نقل کرده اند عمدتاً درستی از آنست که همگی یک چیزند
و دیده ام بنام *هو علم الکیمیا الاصول الظاهره*
در نام معدنیات اقسام چهارم معدنی چهارست زیرا که
سبب این معدنیات را با ترکیبی محکم باشد یا نباشد و اگر باشد یا چنان
باشد که اگر مطرفه بر وی رسند نشکند یا بشکند آنچه بشکند چون
با قوت و لعل و زبر چید باشد و آنچه بشکند مفت است چون زعفران
و مس آهن و قلعی و سرب و حاد چینی و آنچه ترکیب او محکم نیست یا تری
او را تحلیل نتواند کرد باستانی کند چنانکه ملک و راک و نونشادر
یا چنانکه تری او را تحلیل نتواند باستانی چون کریست و زرنج و
سیاه و بد آنکه آن مفت چیه که خایک پذیرد و اینها اجساد
سبع خوانند و فلزات خوانند احوال ایشان هم سیاه است و کو
کرد و نمکون کو که در ازانی باشد که خاک و جو نمزج باشد سبب
حرارتی قوی نفی تمام یافته شد تا ریت در وی حاصل شده باشد
و بسبب حرارتی قوی نفی تمام یافته باشد و بعد از آن بسبب برودت
منفقد گشته و یکون سیاه در نمزج آبی یا خاک لطیف که طبع
کو که در دست باشد حاصل شود و باید که آن آب هیچ جایی از وی
ظاهر نشود و مگر این خاک بر آن باشد و آن بر مثال قطره آب باشد

که از وی

که بر روی خالی نرم افتد و جزا خاک لطیف کرد و در آید و همچنان
ماند و اگر دو قطره چنین بهم رسد رو باشد که آن خلاف خاک بشکند
و آن هر دو آب بهم پیوندد و آن خاک همچنان کرد ایشان در آید
پس هم برین وجه سیاه میگون شود در کیفیت نمکون
این مفت گوهر بدانکه ترکیب این مفت در سیاه و کو که در دست
و اختلاف ایشان از برای اختلاف پاک و پلیدی سیاه و کو که در دست
یا از برای نفع و زیادت نقصان ان اسیم از سیاه باشد صافی که
بخار کبریتی صافی بوی رسد و نفع باشد و آنکه به برودت منفقد گردد
و اگر چنانکه این سیاه و این کو که در صافی تر بود و آن نفع کاملتر
بود و در حاصل شود و اگر کو که در سیاه پناه بود و کو که در بخار
پناه بود و در نفع سوختگی نزدیک شود و این آید و اگر سیاه پدید
باشد و کو که در نفع تمام نیابند و ترکیب محکم نشود سرب آید و اگر سیاه
پسکو بود و کو که در بد بود و ترکیب محکم نباشد قلعی آید و هو علم
در آن صفت که کیمیا چگون باید طلبیدن بدانکه چون کسی خواهد
که نقره مرار ز کرد و اندک با مس رانقره لایه او را بر یکی سرخ باید از برای
رز و بر یکی سفید از برای نقره و گوهر مس نرم و سیال شود آن سفید
با وی آمیخته نشود و مقصود حاصل باشد که آن صبح بر آتش بسوزد و باید که
باقی بود و باید که در داخل و خارج او عوض کنند و باید که خاصیتهای

زرقه بپسندند پس دولی می باید که در وی پنج خاصیت باشد اول
اگر رنگ کننده باید دوم اگر با کوه نقره و مس که نقره سپاسیم سوم
اگر سوز چهارم اگر باقی ماند پنجم اگر خاصیت زرقه از وی
پیدا شود و هیچ در وی مفید نیستند که این پنج خاصیت در وی
حاصل بود لاجرم حکیمان عهد کردند تا صغی یافتند که انش او را نوز
و جوهری دیگر که با جاد میخورد شود و جوهری دیگر که خام کنند
بود میان این صیغ و جوهری دیگر که بر انش باقی بود پس این را
را با یکدیگر با میخندند چنانکه ترکیبی محکم حاصل شد و از مجموع آن بجزید
آمد که از وی آنچه خاصیتها که مطلوب بود حاصل شد و آن کیست
و حکیمان صغی را انش نماده اند و آن جوهر که جام کنند بود آنرا انش
گویند و او را طبع هو ماده اند و آن جوهر که با جاد و سپاسیم و او را
روح گویند و او را طبع آب نماده اند و آن جوهر که انش باقی بود
او را کلش گویند و او را طبع زمین نماده اند و چون این چهار طبع در وی
کامل بود اکیس عظم باشند **المشکل اصل و تصدیق**
سیماب و بازاج و سر که یکند چنانکه در راج از سیماب ظاهر بود و نگاه
انرا در وی یکی کنند و سر دیگر را وصل کنند محکم و شکل حکمت در گیرند
در انش نهند کیست پس بگذرانند تا سر در شود و بار دیگر بیرون کنند
و هم بر این طریق که گفته شد بار دیگر و تنویر کنند نگاه بیرون

و یکی از او یک اثال گویند بستانند و پاره درین دیک کنند و آن
راج با سیماب ایخته را در آن دیک کنند و آلتی بر آنرا که خوانند سر
انال نهند و هفت بار یا در او زده بار تصدیق کنند بعد از آن هر چه از
صافی و مظهر روح بود بجز چون بر فیه صدر شود اگر از آن قدری
بر سطح کنند زنی طری که معتبر است بر آن یک سیم که در انداخته
جز دیک خلاص ظاهر شود که آن است در صغی گیرند
دو جز و قلعی قلی و جز و امک آب نرسیده و ده جز و آب کم
و از آن بچوشند تا سیر یکی بود و آنچه باقی ماند یکب را کنند تا صافی
شود و روز دوم همان مقدار از قلی و از امک بروی اندازند
و هم آن عمل که گفته شد بکنند تا بار و بعد از آن آنچه باقی ماند از آب
کنند پس آن آب را بگیرند و در جنبه کنند و مقداری از کوه که با سیم
خالص بستانند و از آنیم کوفه کنند و در کیه کنند و انرا در میان آن
جنبه سپاویزند و باید که آب پیش از آنکه بجا که موضع وارد دست از کیه
نرسد پس آن جنبه را با او بریزند و دیک نهند و در بر کرد او بر از
ریک کنند چنانکه سر جزو دیک بیرون باشد و نگاه انش بغایت
نرم میکنند تا یک کبریت جلد در آن آب آید و در کت با یک کرس نگاه
آن ابر در دیک مضاعف بر طوبت تقطیر کنند تا انش بغایت نرم نگاه
آنچه باقی ماند بر کوه مظهر بنویسند یا با محاض بر صغی مظهر کرده مساوی

و احتراق از وی برود و آنچه از وی باقی ماند صغیر باشد لطیف مطر و چون
 از بار ابروح که یاد کردیم و با کلس ناکند و از او من کسند در بعضی
 تا حل شود و انگاه عقد کنند مقصود حاصل شود و در هر موضع از این
 مواضع اگر بسیار است و اگر نیز که از آن شوق شویم و راز کرد و واد اعلم
 در کسر حیوانی از همه جوها تاثیر نترست و از هیچ بهتر از آن
 نیاید که از موی آدمی و حکمای عالم در موی مبالغتها کرده اند و در
 نسبت که موی آدمی جواب تن درست بگیرد و از مویهای سفید
 پاکتره کنند و در شستن آن مبالغت کنند و از باره باره کنند و قوع
 و اینق از انقبط کنند اول از دهنی آبی بیرون آید انگاه روغن بجز
 باقی ماند درین قوع از بافتن سوخته کنند که تهای بسیار تا کلسی فایم
 النار شود و صغیری که مطلوب است در آن روغن باشد پس آن روغن
 را در آن آب که از وی گرفته ایم طبع کنیم طبع کردن بر فو نازک
 در آن آب آید انگاه آن آب را مقلط کنیم آنچه باقی صغیر شود و روغن در آن
 نیز معتدل طبع کنیم تا مطهر شود پس با راجهار رکن حاصل شود اول
 ضعیف دوم روغن و سوم آب چهارم کلسی سفید و فیضت این چهار
 بر آنچه معدن باشد چون فیضت ایشان بر معدنیات باشد و محمد زکریا
 در کتاب اسرار میگوید که من این کسر کردم چون تمام شد کثیف است
 برای استغفار من راز کرد ایندی و الله اعلم

استحسان

رو آب و کلسی را خاصیت و حقیقت زهر سپید شود جوایب شیخ ابو علی میگوید
 که رو آب و کلسی در رنگ و در نقل چون زرد و در خاک که بگوید و نسوزد
 اما اگر ماهیت زرد کرد و چون از این معلوم نیست زیرا که هر نوعی از فصلی است
 و آن فصل غریب و نقل است حقیقت آن فعل معلوم نیست و چون حقیقت
 او معلوم بود قصد کردن با عدم و تحمیل او ممکن نکرود
 چیزی بوضع رنگین کردن محسوس است اما چیزی سبک را انقیل کردن
 محسوس نیست جواب سفید روی از استخراج مس و قلع حاصل شود با انکه او
 از هر دو نقل ترست زیرا که چون مس و قلعی و سپید روی هر سه در حجم
 برابر باشند چون سپید روی چهل و شش دینار و دو دانگ بود و مس
 چهل و پنج دینار و نیم بود کل حکمت چگونه باید کرد و جواب
 بسا نماند خاک که در وی هیچ سنگ ریزه نباشد و از او در موضعی پاکتره
 و قدری آب بر آن افشانند و دست بدان بزنند پس بگذارند تا خشک
 شود انگاه از اینک بگویند و بشویند پس آب که در وی نخاله دارد
 برنج کرده باشند که شب ساز و ز بر آن خاک بریزند تا گل شود پس کسب
 است را بزنند بر مال و باری دیگر بشویند تا خاک فرود شود و از آن جواب
 نیک خود و کنند و از آن با کل را سناست نیامینند و هر یک از آن
 گل دره درم یک طعام بر کنند و مقدار از سفال کوفته و بخته و کفی از وی
 است خرد کرده و آن کل را نیک بالند و سه شنباز و ز از آن بالید و میکند

و بعد از آن استعمال میکنند و الله اعلم
 درین علم شرح احوال
 از نوع از انواع جوهر با و کنیم بر سبیل اختصار اگر چه شرط کتاب اعراض
 کرده باشیم دریا قوت جناس رنگهای یا قوت چهارم است شرح
 وزرد و سپید و سیاه اما یا قوت شرح بر تمام است اول رمال آن
 دوم بهرمانی یعقوب کندی میگوید او چنان باشد که معصفری که از آب
 سرد کنند تا درین آب سیب کندی سیبوم از غوانی چهارم طمی و بجم کناری
 ششم و ردی از همه نیمی تر یا قوت شرح است و رمالی از انواع شرح فتحی
 نرست گفته اند لیکن یا قوت رمال که سموع باشد و بر شکل مربع مستطیل که
 بنماید که باشد نیمی توده دینار باشد و یک دانگ رسی دینار و در آنک
 ماصد و پیت دینار و در انتقال از حد نیمی در یکدزد و چهار انواع
 یا قوت داشتن خاصیت است اول آنکه جوهر سنگها را سوراخ کند الا آهن که
 یا قوت را به و سوراخ کنند دوم آنکه چون جوهرها را در جلا دهند جریح با
 بگیرند و بسوزند تا چون پاک شود نگاه در آب یکیش بسایند نگاه
 بر حیف و مس کنند و یا قوت رمالان بسایند تا آید از شود و روشن
 کرد و سیبوم آنکه چون ملاحظه کند یا قوت را سوراخ باشد و جوهر دیگر
 را سوراخ چندان بود چهارم آنکه از همه جوهر که سنگها باشند بجم که برایش
 پای دار بود و سیب این هر دو خاصیت که هر چه در میان او هوا
 بود چون درش نماند آن هوا بمقدار بزرگ کرد و چون هو در

زاید کرد و آن جسم را شق کند لاجمله و چون شق کرده باشد آن شق در
 او رود و هم بر نظر بقا بقیت را پاره میکند تا آنوقت که یکی فاسد شود
 و یا قوت چون در میان او هیچ هوای نیست لاجرم از همه ثقیل تر است و از
 اشق زائل نشود و این خاصیت یا قوت شرح را باشد و پس اما رنگهای دیگر
 لایزال شود اما موضوع یا قوت کوهی است عظیم در پس جزیر یا ستر
 از کوه اهون گویند یا قوت آنجا باشد و چون باران بر حق سیلاب
 آن یا قوت پارا افزود آورد و میگویند چون فتاب بر آن کوه افتد
 آن کوه سخت روشن کرد در شب سیخ یا قوت باران و از خاصیت او است
 که مفرح است و هر کس که آن با خود دارد و معظم بود زیر آنکه از سنگها او تعلق
 با قتاب دارد **اصل دوم** در لعل بوریجان میگویند که این جوهر در
 قدیم بوده است بلکه وقت در بدیشان زلزله افتاد و آن کوه مدان
 سبک کافت شده و در میان سنگها در چترها بر شکل خایه مرغ بلکه بزرگتر شده
 چون یکی از آن بسکتند جوهر لعل که از میان آن بیرون آمد پس تا آن
 صفت عاجز شدند در جلا دادن او تا آنوقت که تجربه بسیار میکنند
 یافند که از آن برنج کوهیند مانند قششای ذیبه و از آن بدن جلا دادند
 و او چهار نوع است شرح و بعضی بیرون زد و در بنین همه خسته که او را
 بیازگی گویند **اصل سوم** در زهر دیا باشد که او را زهر جود گویند و باشد
 که نام زهر جود بر آن نهند که سبزی او بغایت کمال باشد و بهتر آن باشد

که در سبزی مانند سیاق خنجر باشد و او را بدین سبب می گویند
و معدن آن در کوهی است در شهرهای که بالای مصر است و بهترین
اوانت که رنگ او بقوت بود و نیکساید باشد و در روی
او هیچ کلف نبود و او جوهر سیخ و نرغ و البته او را قوت
آتش نباشد و بهترین او را یکدم قیمت بجاه دینار بود و خاصیت
اوانت که هر کس انگشتری آن در انگشت دارد و در وقتی مختار چون
ماه بمقدار اوقات بود در زمین این هیچ خوب ناخوش نباشد **اصل**
چهارم در فیروزه او سنگی است که در بعضی کوهها باشد و در بعضی
از وی نرم تر بود بهتر باشد و بهتر اوانت که از معدن بو اسحاق بود
در رنگ او تمام باشد و نرم بود و آنکه آنچه شیر نام بود و قیمت یکدم
بود اسحاق نیکو ده و بیارست و عواقبان ممسوح خوانند در زمان
مدور **اصل پنجم** در عقیق دو نوع است یکی و مندی و دیگری نهم بود
و آنچه زردی بود بر رنگ زرد چنانکه هیچ سرخی در وی نباشد و
نهم بود و باشد که با زردی اندک سرخی بود و صفالت پذیرد
در میان این نوع را دوست دارند و سیم که نیک سرخ بود و
نوع نر دیکه لعین تر باشد و باید که در رنگ او هیچ اختلاف نبود
و بهترین بود که از معدن آرنه که مغربی گویند زیرا که درین معادن
سپارست و آنچه مندی بود او را قدری نباشد **اصل ششم** در بلور

و آن حد دهنه و اگر سنگها پاره کند و نیکوتر و بلور عربی بود و باشد
که در عرب پاره باشد که غشا که در کرد و او در آمده باشد چون آن
غشا بشکند آنچه از میان او بیرون آید در رعایت صفا و لطافت بوده
باشد که از جزیره سرانند آید لیکن در رعایت صفا نباشد و او را کمال
توان که در خن و اگر کسی او را بگذارد و در کین کند چنانکه نقل او باقی بود
و مزه نیک باشد با قوت در الماس او سنگی است پینه
نزدیک بزرگ سیاه چنانکه بکینه فرعون و او را از معدن با قوت
آرنه و گاه باشد که او را شش زویر باشد و گاه باشد که شش زویر
و بیشتر و سطوح این مثلثات کرد او در آمده باشد و او همه سنگها را
بشکند و اگر پرسند آن نهند و خالی یک بروی زمین بسندان شود
یعقوب کنده میگوید بطریق تن اوانت که در میان موم نهند
و آنگاه در میان کلک نهند و آنگاه خالی یک بر فقی بروی زمین بکنند
و اگر در سرب گیرند و خالی یک بروی زمین پاره شود و بهتر اوان
که از وی شجاع چنانکه از آن قوس و فرخ ظاهر شود و مردمان را
در کیفیت استخراج او از معدن رواست و از چنان یکی اندک جامی
از آبگین بر سر خازن خلاف این سنگ پیارد و بر آن بکینه نهند و
که بر آن قوت کنند آن بکینه شکسته شود و این از عجایب حکمت الهی غیب
بنت که هر عکس بدن محقری را این امام از زانی دارد و از خاصیتها

الماس است که چون او در دمان گیرند و ندانند پاره پاره شود
 و چنانچه گفته اند که این بدن سبب که در آن موضع سیم افقی بسیار است
 و این سخن از حق دورست و این سنگ علق بافتاب دارد و او را
 در عالم طلسمات از نای غریب است در مضایق گفته اند
 که او بر دو نوعت یکی که گشت دوم اگر آهمن از وی بگیرند
 خواب او علی بسکوید اگر کسی را سوسن آهمن داده باشند چون مقابله
 مسخوق بدمنند آن سوسن پیار و در جل محمد ذکر یا دیده ام که اگر
 کسی از آن عمل کند و بر کف دست خود مالده و بگذارد در خشک شود
 انگاه آن دست را بر فضل بسته نمند گشاده شود در روز
 بد آنکه هر ویرید استخوان صدق است و او را قسم است اول مخرج
 دوم آنچه بر شکل طلسم زیوتن باشد سیوم که مخروطی شکل باشد چهارم
 آنچه بر شکل شلم باشد و رسم هبا کردن هر ویرید است که اعتبار
 وزن و شکل او کنند و گفته اند آنچه بجایت کرده باشد و در وزن
 او یکمقال بود قیمت او هزار باشد و اگر پنجد آنک باشد قیمت او شصت
 دینار بود و اگر چهار دانگ بود قیمت او پانصد دینار باشد و اگر نیم
 دینار باشد قیمت او دو سیت دینار بود و اگر دو دانگ بود قیمت
 او پنجدینار بود و اگر سه طموج باشد قیمت او سه دینار بود و اگر چهار
 بود قیمت او یکدینار باشد و قیمت زیوتنی بر نکت قیمت مخرج است

و اما اقسام دیگر را قیمت بسیار نباشد و اما علم **الطلسمات لا اصول**
 الظاهره **اصل اول** در طلسمی که از برای جاه و منزلت کنند و زیاده
 است وقت و شجاعت و چون خواهی که این طلسم کنی نگاه دار تا
 اقیاب در یکی از این درجه باشد اما از محل درین درجات **۴۰۵۶**
یوح و اما از نور **ح** و اما از جوزا **و ما** اما از سرطان **ره بو** و اما
 از اسد **ع ع** و اما از میزان **ار طلمه** و اما از عقرب **آ** و من القوس
ح و من الجدی **لو** و من الجبلد **و ح** و من اللوة **د سه** و چون اقیاب
 در یک درجه ازین جهت و پنج درجه که گفته شد نزول کند و مریخ
 باید که تا سه اقیاب بود یا عاشر او و زحل در یکی از برجهای ساقط
 از برج اقیاب پس در آن وقت که اقیاب در افق شرقی باشد شبیه
 گرفتن یکینی از آهن چینی بزرگ و بروی نقش کیند صورت مردی
 بر کرسی نشسته و بر سر او تاجی و از دماغ او در آمده و او در دست
 راست حربه گرفته و انگشت میخی از دست چپ در دمان نهاده و باید
 که این عمل در مدت طلوع آن برج که اقیاب در وی است تمام کرد
 و چون این یکین تمام شود قدر از زر خالص باید که قرض و قالب انگشتری
 بنفش خود بپسند و چون اقیاب بدان حال رسید آن انگشتری بیاید
 بکشت و آن کنگن را بروی ترکیب باید کرد و انگاه انگشتری را جدا باید
 داد و بعد از آن در کوزه از ابلقین صافی با زر و پاشد باید نهاد و سوز

بخوبه پاکیزه استوار کردن و نیز انقباض در مقابل بروج جوزا چنانکه
و هرگاه که جوزا خوب کند آن که در این زمان که در بعد از آن
هر کس که این خاتم بخورد در چشمها و بین معظم بود و در هر جا مظهر
و غالب باشد و فواید آن سخت است و تجربه دلیل صدق است **اصل دوم**
که در طلسمی از برای روان جوان مرغ و یک ازین شش در چه نزل کند
من الشوراء من الطوزاء من الاسد بطا من الجدى ط من الهو
و باید که انساب مقارن مرغ بود پس اگر این مقارنه حاصل نشود باید
که انساب مقارن مرغ پس اگر این مقارنه حاصل نشود باید که انساب
در ناسخ مرغ بود یا در غائر او پس کبر قدری از من نیک پاکیزه
و صرخه او را بگذارد و از وی صورت مردی بر شیشه نشسته سازند و بر
سر او جامی باشند و او را سه فرق باشد و بر دست چپ او خودی باشد
و بر دست راست او نمودی همین باشد پس اگر در یک وقت
این مهر سه کردن ممکن نشود هر یک را از این صورتها یعنی هر دو شیشه
و فرس جدا جدا باید کرد و نگاه بر یکدیگر ترکیب کرد و نگاه آن
صورت را بپوشان راست کند و هر چند که خوبتر باشد بهتر باشد نگاه
درد و رانمزد و سوراخ کند چنانکه سوراخ در شکم شیر مکرر نگاه
مسامری از این در آن سوراخ باید کرد و در سایر آسمان را بپوشان
باید کرد و چنانکه مصلح پیدا نشود در آسمان نگاه و یکی از این مصلحت

و این صورت را در وی نهند و روغن زیت در دیگ کنند و چنانکه
بمقدار آنکه گشت روغن بالای آن صورت بود پس در زیر آواشی
نزد کند تا هفت یا یکوشا نیک بگذارد تا ساکن کرد و پس باری دیگری
یکوشا نهد هفت یا بعد از آن آن صورت را بپوشان او نهد و از آن
پاکیزه کند پس وقت شب در زیر بروج اسد بخیم کنند و در آن وقت
که در زیر اسد باشد بسند روس و اکیلی الملک بچو کنند و چون
اسد غرور کند انصورت را بنمان کند چون این طلسم تمام کرد
هر کس که نذر با خود دارد از حضرت دوکان ایمن کرد و اگر در میان
ایشان شود و بیخ سبع قصد او کند و اگر آن طلسم پس ایشان بنهند
از انواضع و تدلل کنند و از نظر نای کجمن خالی بودی هر چه تعلق آن
کوکب دارد جمع کردندی و عبادت او مقبول گشتندی چنانکه اگر
کسی دعوت انقباب کردی اطلبش و نشیدی و تا جاهای زربفت و نیز
بسیار بر خود کردندی و یا قوت بسیار تاج خود ترکیب کردندی
و بعد از آن در مواضع که لایق آن باشد بنشستی و همگس را نذر یک خود
راه ندادندی و ریاضت و ریاضت تمام کردندی و چون وقت تمام
آن عمل بودی قریان کردندی و آنچه از ملوک حکایت کنند که ایشان
پیوسته با تاج سه و یا جاهای زربفت بودندی از آن جهت بود که
صاحب دین ایشان انقباب و ایشان از آن مقصودی یافته اندی

ولما در بین و شریعت ما ان حرمت بلکه هر کس که فعلها کند کار دارد
و از حسام مردان باشد و اگر زلفت که این نوع و بعضی مردم شنیده
باشند و الاورین کتاب بناوردی لیکن پنهانی کردیم برشته از آن
نام دم کرد آن بگردند که اگر چه مقصود دنیاوی از آن حاصل میشود
ولیکن دین بپناه میشود و لغوی باشد من هیچ الاخره بالذنب
الامتیان استخوان اول این معنی تیاره که منند که میان شانه
و شینف جوب آفتاب مریخ و مشتری یکدیگر را معاونت کنند و جل
و زهره و عطارد و معاونت کنند در انحال یکدیگر و قمر و مریخ
و مشتری همچنین مساعدت کنند اما انان که دشمن یکدیگرند انان
و رطل دشمن اند و رطل و قمر دشمن اند مریخ و زهره دشمن اند مشتری
عطارد دشمن اند و انعلم **استخوان دوم** هر کس که بر اطعمه معین باشد
و لونی معین اکنون از آن هر یک که دست جوب زحل را از رگهای
سیاهی و از طعمها زبالگری چنانکه هیلد و مشتری را از رگهای رنگ
حاک و از طعمها بشیرینی و از آن مریخ سرخ و طلعی و از آن آفتاب زردی
و چوبنی و از آن زهره سپیدی و چوبی و از آن عطارد زار زنی
و نرخی و از آن ماه منبری و مشتری **استخوان سوم** هر سنده رنجور سنگ
که دست جوب از آن آفتاب یا قوت و الکس و عقیق و سینه
و بخور و عود و در آن ماه جریح و هم چه سینه باشد و بخور و کند و از آن

زحل سنگهای سیاه و بخور او بیخه و از آن شتری هر چه برنگ خاک بود
و بخور او حب الغار و از آن مریخ هر سنگ که سرخ بود چون شانه
و بخور او سندر و س و از آن زهره هر سنگ که سپید بود و بخور او
زعفران و از آن عطارد هر سنگ که ازرق باشد و بخور او صطک و
باید دانستن که هر کس که اصول این علم حاصل کند و در روزگار او را
برجوه کردن مساعدت نماید اثر مشاهده کند که اثر او در قلم خوان
آورد و انعلم با سحر مخلوقاته **علم الفلک** در وی نه صلت **اصل اول**
در وقت زمین نیک گفته اند که در آن زمین که خواهند که نیک و بدی
او بداند جای بقدر دور و نزدیک از او برسد و بعد از آن کل دو
سپاره برگیرند و در آن انرا اند و یک ساعت بگذرانند انگاه ان آب
صاف را درون کنند اگر طعم آب خوش بود آن زمین نیک باشد و اگر طعم
آب شور و ناخوش باشد آن زمین همچنان بود **اصل دوم** در وقت
تخم پوشیدن در زمین چون باد شمال آید تخم نباید انداختن زیرا که
شمال زبردتی که در دست روز زمین سخت کند و نگذارد که
تخم نیک در زمین نشیند و اگر در نیمه نخستین ماه باشد نیز در بعضی
اولی باشد **اصل سوم** گفته اند که سر کین بطور اگر با تخم آمیخته کنند نسبت
و زیادتی دخل شود و حاصل از آن کموز و لیکن اگر تخم در زمین خشک
انرا اند سر کین کموز با آن تخم نشاید آمیختن زیرا که از غایت حراره

آن تخم را بوزد و اگر زمین نمناک بود سر کین بگو ترافع باشد و آنرا علم
اصل چهارم اگر خواهند که خبرهای که در میان دخیل برود ایزاد و کنند
چنانکه دیگر بار زوید قدری رز در وی بستانند و از آن تیش یا تیر
سازند پس آن را گرم کنند و بچون بر بری آب دهند بعد از آن هر بنا
نبا که بدان بیزند و بیکر باز نیاید و گفته اند که در شبها محاق در وقت
طلوع این بر جها بیزند و آن سبب و جدی و دولت تا دیگر بار زوید
اصل پنجم گفته اند که اگر مقدار از زبرک درخت نار یا صند با مثل آن کنند
سیار روز کار بماند بی آفت و اگر جره از سر که بر کنند و در میان آنها
جوهند آن نار بماند نشود **اصل ششم** اگر خواهند که ناری باشد چنانکه
در میان او هیچ چه نباشد بکیر نه غرس نار و نیمه زبر او بد و نیمه کنند
و آنچه مغز باشد از هر دو نیمه بیرون کنند چنانکه هیچ مغز نباشد
انگاه هر دو نیمه را بهم باز نهند و به بنائی که از آبتازی بردی گویند
بر یکدیگر سخت کنند انگاه بکاک خود سر کین که کل کرده باشند پیچند
انگاه چند آنرا موضع شق تابان جایگاه در لگنت بماند بیرون بگذارد
و باقی در زمین کنند و بگذارد تا چنگ کند انگاه آنچه بالای موضع شق
بود بیزند و بگذارد و ناری که از آن درخت برود هم آب باشد
بی حبه **اصل هفتم** در حیل انکور را بچند نباشد چوب انکور که انکور از غرس کین
بد و نیمه کنند و مغز آن هر دو نیمه بکیرند و بر سنی از بردی بر یکدیگر

علم کنند و سر کین کا و پندارند و هم بطریق مذکور دفن کنند
و چون وقت آن باشد که بیخ محکم کند آنچه بالای موضع شق بود
بیزند انکور که آید بپازد بود **اصل هشتم** روایت کرده کمی از علمای
خواجگ ابو علی گفت که اگر دانه گد و در میان درخت انکور نهند
و از آن محکم کنند از آن موضع که وی بزرگ که بیرون آید و در میان
او انکور جمع شده باشد چنانکه از جلاب خوشتر باشد **اصل نهم**
گفته اند که کس که خواهد که انکور درختی را بر طبع دار و نازد و ناکند
آن دار و در آب غشتمه میاید که در چنانکه قوت آن دار و بکیرد
انگاه آن ابر او برین درخت انکوری کند و جز میدان آب آن درخت
را آب بناید دادن تا انکوری که بر آید بر طبع آن دار و باشد و چینی
گویند که مامون علیه السلام حضرت امام الحین و انیس علی بن موسی الرضا
علیها السلام بدین طریق زهر داد و آنرا علم بجقایق الامور **علم قلع**
الانار یعنی اگر جامه بچیزی آلوده شود آن الکیش را بگونه بیاید
بردن و بتعویب بن اسحق الکنذری را درین رسالتی است و ما درین
موضع از آن نه چیز که هم ترست بچو ایم آوردن **اصل اول** جامه سپید
بهر چه پالاید سر کین ششتر تر که ده سپان غارند و بکشت بنهند و دیگر روز
بشوند که پاک شود و پاک و صابون هم پاک شود **اصل دوم** مهم
اگر بر جامه افتد بروغن کا و سالاید انگاه باب باقلای گرم کرده

پس بجا بون زدن تا پاک برون آید **اصل سوم** اگر زعفران بر جامه
 بپزد و صابون و آب گرم بپاشند تا پاک شود و اندر غسل
اصل چهارم اگر جامه بآب نار یا لایه بشناند و صغیر عربی بپاشند
 تا پاک شود و اگر بنا بر پوست و آب و میالاید بپزند و نوره میالاید و مالند
 و پس از آن بشناند و صابون بشناند تا پاک شود **اصل پنجم** اگر جامه بپزد
 میالاید بنمک آب بشوید پاک شود و اگر کهن باشد سر کهن کبوتر بآب بپوشد
 و بدان بشوید پاک شود **اصل ششم** همسببها بر تنه ترنج پاک شود و اگر
 بر جامه سیاهی کهن باشد سر که کرم کرده بشوید پاک شود و اگر سر کهن کبوتر
 با وی باری کنی پاک تر آید و در آب بشوید نازه و نمک بپوشید باز هر دو کوه
 پس بجا بون و آب سرد بپاشد که در شنان چوبسند پاک شود **اصل هفتم**
 روغن نار کافور و جامه با سخنان سوخته بر خیزد و بهتر از آن کل نشاوری
 و بهتر از آن آبک و نمک سوخته و اگر بر روغن کا و میالاید بلو یا کونیه
 و شنان و صابون بشوید پاک شود یا بیشتر روغن و اگر در جو و کل شیخ
 و اگر روغن کج میالاید در صابون جالند پس آب با قهلا بشوید و صابون
 بزنند پاک شود و اگر جامه چپین روغن میالاید بسوی جو بآب بپوشد
 و بدان بشوید و چون دو دکنی پاک شود و اگر خواهی بی آنکه زنی
 پاک شود باز و نمک کوفته بر او بر آکند و چیزی هموار و کران بروی
 شمار و روغن بر در و اگر جامه روغن جراح میالاید بدان کرم و اگر بخورد

بلی

بسیار مال پاک شود و نگاه بجا بون در آنش کرده بشوید تا می پاک شود
 و اگر جامه ابریشی بر روغن میالاید بشناند و شنان کوفته بشوید پاک شود
 و اگر جامه جبر بر روغن میالاید بدینچه در جامه کفیم بشوید پاک شود **اصل هشتم**
 هر چه از طعامها بر جامه افتد کل نشاوری بر که ترکند و بر جامه کنند بپزد
 بجا بون بزنند پاک شود **اصل نهم** اگر خوانند که آهن زنگ نگیرد و سپه
 کرده بروی مالند و اگر مسپده تخم مرغ بار و عن بکدر نازند و بپوشند
 و کار د بوی میالاید زنگ نگیرد **علم البصره** یعنی علم چپاری چهار پیمان
 و درین علم معالجه بیماری از ستون یاد خواهد بود **اصل اول** در آنچه
 مریض خورد و از آن بروی ظاهر نشود علاج آنست که سپه
 بپاشند و بکدر نازد و در آب مثل او شرب کنی صافی در چند روز
 آب در وی کشند و بر آنش نهند تا بیک بیکد یکد یکد کشند و نگاه آید
 را بدان حقه کشند **صفت دهم** خون توک یکج و ده جود کهن و جو
 بیکد یکد بپاشند و در کلوی سب بپزند **صفت یازدهم** بپزند و از
 با شش او قه روغن کل بپاشند و در کلوی سب بریزد بعد از آن تا سیکه
 از شش علف نماندش و چون از او در کلوی او بریزد بکلیط او را بکشد
صفت دوازدهم و یکر جو پوست باز کرده بپزد و تخم کتان نیم جزو کتاره
 روده جوک و ساعد و پاره گوشت کوسفند و شانی بر زک از سدا
 حب الفار خشک بپزد و سر بر و سپه بر بپزد و حوضه تر یکناخ جلودار

با کوبند و بر بنزد نامهر شود و انگاه استخوان زان دو کنند و او را
رسند نیم جزو بران پر کنند و سر روز از در کلهوی او بریزند نافع
بود انشاء الله تعالی **اصل دوم** که در سبی فربه که علف نخورد و دیگرند نیک
و نایند از هر یک دو درم حلیت پاکیزه در دم بلبل زرد و بیخ منقال
زیره اهل تخم سپندان ناخواه معتر از هر یک دو جزو منقال جمله کوبند
و پس با یکدیگر با میزند و از درش رطل شراب حرف کن کنند که کتب
نابا عدا و انگاه شراب اصفی کنند و با چهار رطل آب پاییزند و یک
در کلهوی آب بریزند در روز هم این عمل کنند فورا زوی برود و زان
شود و در علف خور و نیک بنشاط بود **اصل سیم** در آنچه آب جو بران
صفت که حوزده باشد بنزد و علاج او است که شراب بارون زیت
آنچه در کلهوی او بریزند و چهار دست هر یک که دره برف در ماه کسند
و هر که دست او به بدن رسد دور کند **اصل چهارم** در آنچه انگ
و خایکان و نیک بزرگ شود دیگرند پر که و موم و بوره کوفته اجزا بر
و از اثرش نرم بنجه کنند و بعد از آن بگذارند تا سرد شود و انگاه بر
متاع و خایکان آب نیم گرم بریزند ساعتی نیک پس آن و در
چند کت بالذنا نافع باشد **صفتی دیگر** که سر آلت آب بسوزنی خون آود
کنند انگاه سر که نیک ترش بران مالند و اگر باره فرط با وی پاییزند
بهر باشد و بسیار باشد که متاع آب بیرون آید و پنهان مانده علاج

انز

است که او را در رکب زان که حرکت او سخت باشد بعد از آن که بر غن
قلم و پیه جوک و بوره کوفته بآلیده و باشند انگاه بدان آب نیک با لند
و اگر دو کت در آب بریزند و یکبار پیش از آمدن دار و دو درم با
بعد از آن بهتر باشد **صفتی دیگر** دو بهر شک بخند انگاه چند پدستر و انگاه
و بدان او و سیاه رنگند انگاه متاع آب را بشرابی که در وی
زخمان کرده باشند بشوید انگاه این دار و در وی حقه کنند
نافع بود انشاء الله تعالی **اصل پنجم** که در تب کرفن اسب علامت
اسب آن بود که سرش ز یک زمین در دو تواند که سر بردارد و
چشم او سرخ و مستقر نیده باشد و لبهای او فاسده بود و نفس
او متاع باشد و تن او گرم بود و متاع او از زوی و نجه کرد و در جو
نخبد بر یک بهر بند و مراغه نگیرد و علف نخورد آن اسب را تب
باشد و اسبانی یا تب سخت بود یا در و ایندن سخت بود یا
از حرارت سخت باشد که بوی رسد یا از خوزدن او علاج او
که از زوی او با از هر دو صدخ او خون بیرون کند و هیچ علف نخورد
نهند و بر آب مجرد قاعت کنند و هر روز او را اندکی بردانند و
اگر در زمستان باشد در جایگاهی گرم دارندش و اگر تابستان
باشد جایگاه بچشش جنگ کنند و بدانکه بیشترین مدت پشت روز
صفتی در وی که در وی که در و مالذ نافع باشد کثیرا یکا و قه تخم نوج

دواوقه سماں دواوقه بیل سپید یکا اوقه می بخت و دواوقه
آن جا و بیشتر اوقه تخم کتان دواوقه ترنجبین پنچس چهار اوقه کند
کنند و اگر چهار اوقه بیل سیاه دواوقه جیطیانا اوقه و نیم همه
بگویند و از آن در حیوان مالند **صفه دارو** که بچوان دهنده اول نمک کند
انگاه این دواوقه جیطیانا نیم رطل زراوند چهار اوقه زعفران و فادو
اوقه فستقین و آنچه نیم رطل تخم کرفس نیم رطل و سستد لب همه را در
دیگی کنند و جندان بچوشانند که رنگ آب سیاه کرد و انگاه از آن آب
نیم کاسه بگیرند و بچوان دهند پیش از آنکه آب حوض در نافح بود و
بر زگی کشند که گفت از برای تب و از زنه این نقش **علم سلط**
بر کاغذ کند و از آن آب شود و باب دهد شفا یابد انشا الله تعالی
اصل ششم در برص چشم اسپیدی در مژه چشم اسپید آید آن برص
بود و باشد که آن اسپیدی بر لبهای اسپیدند و باشد که بر حصیای
اوانند و باشد که در جملتین بر کسند شود علاج اینست که اگر خاک
تخل کنند از این شسته بازند و با حوتیک یا کلنیک در روی کنند
و چون چند کت این کرده شود آن از زایل کرد و اما آنچه در چشم
بود دیگر مذروغن کجیاریا و غن کا و و پست چو برابر و از آن بر شند
و بر چشم اسپیدی نند و روز روز ششم بگیرند زنجیل خشک و زعفران
و فایند از هر یک جزوی و مشک بکند یک و یکدیکر سپا میزند و بگو

بگویند

بگویند و انگاه در چشم کشند و چشم او را بدست بهم گیرند و ساعتی
چند از اسبته کنند و هم برین علاج سه روز موافقت نماید اگر ز
کزد و سه روز دیگر بکنند پس اگر اثری نماند آب سرد بروی ریزند
و روغن کاه در روی کشند نافع بود **اصل هفتم** در ناخن اول از
چنانکه معروفست میرزا انگاه آب و سرکه مالید یکرا میخند بشوید و از
سه شنباز و زببند و بعد از آن معالجه چشم بدین دارو کنند که
فلیسیا یک اوقه تویتانیم اوقه برک سوسن یکمقال و چند انکه حاجت
آید بکنن و آن دارو را بعد از کوفتن و پختن بدان الکتین کشند
و بکار دارند نافع باشد **اصل هشتم** در معالجه ریشها که بر پشت آب
پدید آید و گرم و در آن افتد بگیرند بجز و ترس و بجز و انکه آب
نارسیده و بجز و فلفند پس همه را بگویند و با یکدیگر بسایند و بر
ریشها بر کنند نافع باشد **در وی دیگر** انکه آب رسیده بجز و فلفند
دو جز و مهر دو با هم بسایند انگاه ریشها را آب کنند تا بشویند پس
دارو بروی بر کنند تا گرم مقطع کرد و انگاه بدین دارو معالجه
کنند تا خشک کرد و دیگرند تا پوست خشک و کیشناز و ز در زرب
سیاه کنند و چون بنگ اغشته شود از آن بگویند و در آب و روی
بجوسانند و انگاه صافی کنند و یک رطل از آن شش اوقه شب بمانی
و کند ریشها میزند و بر آتش نرم نهند تا در فوالم چون الکتین شود انگاه

قدری سر که بک تریش بروی کند و با هم آمیخته کنند یک و یکدانه
 تا اخطا محکم گردد و پس از آن بر کبرند و از برای وقت حاجت نگاه
 دارند و این از دارماخت نافع **اصل نهم** در شرح افنون معتد
 از برای ختام از یکی از بزبان شنیدم که این افنون مجربست و اثر
 توقع او هر چه زودتر ظاهر میشود و از اسرار و رازها و با در میزند
 و رور میسبب سنی بیاند و در گوش کسبند نافع باشد در یک طرف
 چنانکه اگر نقطه در چین خطی فرض کرده شود آن نقطه عینا نهایت تقسیم
 بود و بدلیت دیگر تقسیم باشد و همچنین اگر خطی در سطحی فرض کرده شود
 هر آینه آن خط مشترک باشد میان آن دو سطح و اگر سطحی در میان جسمی
 فرض کرده شود چنانکه آن سطحان جسم را بدو نیمه کند آن سطح بوجه مشترک
 باشد میان هر دو نیمه و همچنین وقت حاضر جدا کند ماضی را از مستقبل
 و آن حاضر هم نهایت ماضی و هم بدلیت مستقبل باشد و منفصل آن
 بود که در روی کجی که مشترک باشد میان هر دو قسم یافته شود و آن
 عدد دست زیرا که چون چهار را بدو نیمه راست کنیم از هر دو جانب
 دو قسمت باشند و اگر بدو قسم مختلف کنند چنانکه یک قسم یکی بود قسم
 دوم سه و در میان مشترک باشد و این معلوم شود که اقسام متصل
 چهار است اول خط و آن امتداد است و در جهت دوم سطح و آن امتداد است
 در دو جهت سوم جسم و آن امتداد است در جهت چهارم زمان و آن

تعداد

مقدار است از حرکت و آنچه بعضی گویند خط است که او را طول بود
 عرض بود سخنی باطل است زیرا که طول عبارتست از نفس امتداد
 در یک جهت و خط خود نفس آن امتداد است نه که چیزیست که امتداد
 بوی قائم باشد و همچنین سطح نفس امتداد است در دو جهت آنکه
 چیزیست موصوف بدو امتداد و چون این معلوم شد گوئیم هر
 ایچکان در اول کتاب تفهیم میگوید که الهیست علم المقادیر و این
 سخن باطل است زیرا که مهندس از احوال نقطه بحث کند و اگر چه
 آن کمیات نیست بل چنانکه مهندس ناظر است در کمیات متصل و احوال
 و خواص آن همچنان ناظر است در احوال نقطه و خواص آن **اصل دهم**
 در اقسام خط هر یکا دو نقطه فرض شود خطی که میان ایشان فرض شود
 یا کوتاه ترین خطی بود که میان ایشان ممکن باشد یا بنویسند و قسم اول
 خط مستقیم است و قسم دوم بر دو قسم است زیرا که یا نقطه فرض
 توان کرد در بیرون از آن خط چنانکه هر خطی که از آن نقطه بیرون
 آید و بدان خط رسد متساوی باشند یا نتوان کرد اگر توان کرد
 آن خود مستقیم بود و اگر نتوان کرد سخن بود اما مستقیم بود چون
 این معلوم شد گوئیم خط مستقیم را چهار قسم گفته اند اول از شنیدم
 گفته است که او را کوتاه ترین خطی بود که میان دو نقطه بودند دوم
 او قلیس گفته است که مستقیم همان خطی باشد که لفظ طالی که بروی

فرض کرده شود هم در مقابل یکدیگر باشند چنانکه بعضی بزرگ بعضی
 زبر باشد سووم خط مستقیم همان خطی بود که هر باره که از وی
 بگیرند بر دیگر باره که از وی بگیرند بر دیگر تطبیق توان کرد بر همه
 و ضمناً نیز اگر خطی را چون بدو باره کنی و حد به هر یک از جانبی
 دیگر باشد بر یکدیگر منطبق نشوند چهارم آنکه اگر دو طرف را در دو
 موضع ثابت کنند و آنرا بر تراز کنند اجزای او از هر کل خود بیرون نشوند
 و اما اثبات خط مستقیم زبرین دلیل است چون خطی مستقیم بر خط مستقیم
 قائم باشد و یکی ساکن بود و دوم حرکت کند نامنطبق شود بروی
 و آنگاه از جانب دیگر منقل شود و با موضع اول خود آید و چنان فرض
 کنیم که درین حرکت که طرف طاق از موضع ملاقات زایل شود ^{ملاحظه}
 آن طرف متحرک را بر مرسوم شود **اصل سیوم** در معرفت زاویه قائم او
 هرگاه که خطی متصل شود بخطی دیگر بر استقامت لا محاله در میان هر دو خط
 فرض کنند و آنرا زاویه گویند و او قیاس گفته است که زاویه قائم در خط
 باشد که متصل شوند بر استقامت و شیخ بوعلی او را خطی میکند زیرا که
 نامسل از مقوله اصناف و زاویه از مقوله اصناف است و چون این معلوم
 گویند هرگاه خطی بر خطی قائم بود یا میل او به رد و جانبی او بود یا
 اگر به رد و جانبی مساوی بود آنرا قائم گویند و اگر بر یک جانب باشد بود
 آن جانب را که میل او بیشتر بود از آنجا حاده و آن جانب را که میل او بیشتر بود

کمتر بود از منفرجه گویند **اصول المشکلات اول** در کیفیت عمل مثلثات
 بزرگ متساوی الاضلاع بدانکه عمل مثلث بدان طریق که اقلیدس گفته است
 جز در مثلثها کوچک است توان کردن اما اگر خواهیم که مثلثی کنیم که هر ضلعی از
 وی بکفر سنگ یا بیشتر بود بدان طریق میسر نشود زیرا که بر کاری که
 بعد میان دو سر آن بکفر سنگ بود یا نه نشود و اگر شود هیچ از اینها
 جنبانیدن لیکن طریقی دیگر است درین باب و آن آنست که از خاکها
 که مثلث را هست مایین عمل را مبرس کنیم و از جمله خواص مثلث یکی آنست
 که مثلث متساوی الساقین را آن دو زاویه که فوق القاعده باشد متساوی
 باشند و هر مثلث که دو زاویه در وی متساوی باشند آن دو ضلع
 که در آن دو زاویه باشند هم متساوی باشند و هم مثلثها را مبرس کرد
 چند دو قایم باشند پس با بر این مقدمات گوئیم که **اب** یک کفر سنگ است
 و ما را میاید که بروی مثلثی متساوی الاضلاع کنیم پس بر خط **اب**
 نقطه فرض کنیم نزدیک نقطه **ا** و آنرا **ج** نام کنیم و بر خط **اب** مثلثی
 متساوی الاضلاع کنیم بطریق او قیاس و آن مثلث **اوج** باشد
 و دیگری بر خط **اب** نقطه دیگر فرض کنیم نزدیک نقطه **ب** و آن نقطه
د باشد و بر خط **اب** مثلثی متساوی الاضلاع کنیم و آن مثلث **بده**
 باشد و آنگاه خط **اد** و خط **بده** در جانب **د** بر استقامت بیرون
 بریم و ایشان را لا محاله یکدیگر رسند و از آن مثلثی متساوی الاضلاع

حاصل شود بر این است که مثلث **ا ب ج** متساوی الاضلاع است
 پس زاویه های او متساوی باشند و مجموع هر سه زاویه چند ده قائمه است
 پس هر یک از آن کمتر از یک قائمه بود و همچنین زاویه **ب** کمتر از یک
 قائمه بود و همچنین زاویه **ب** کمتر از یک قائمه بود پس خط **ا ب** و خط
ب ج چون از جانب **د** دور بیرون برند لامحاله یکدیگر رسند و تقاطع
 کنیم که موضع انقاعی **د** باشد پس مثلث **ا ب ج** متساوی الاضلاع
 باشد زیرا که زاویه **ا** و زاویه **ب** هر یک دو مثلث از یک قائمه و مجموع آن
 زاویه چند دو قائمه اند پس لامحاله زاویه **ج** مثلث از یک قائمه بود پس
 هر سه زاویه این مثلث متساوی اند زیرا هر سه ضلع او متساوی باشند و این
 بود مطلوب **اصل دوم** در بیان آنکه هر مثلث متساوی الساقین لابد آن
 دو زاویه که فوق القاعده بود متساوی و آن تحت القاعده باشند متساوی
 باشد و بر این آن یعنی آن طریق که او قیاس گفته است چنین است
و چنان فرض کنیم که مثلث متساوی الاضلاع ا ب ج باشد و چنان بایک
د و ضلع او و آن **ا ب ج** متساوی باشند پس گوئیم زاویه **ا ب ج**
 هر دو متساوی اند و بر این است که فرض کنیم خط **ا ب** نقطه
 چنانکه اندوان نقطه **د** باشد و جدا کنیم از خط
ا ب خطی اند خط **ا د** و آن **ا د** باشد پس خطهای **ا د** و **ب د** هر دو
 گوئیم هر دو خط **ا د** چند دو خط **ا د** است و زاویه **ب ا د** مثلث **ا ب د**

پس قاعده **د** چند قاعده **د** بود و مثلث **ا ب ج** چند مثلث **ا ب د** و باقی
 زاویه ها از هر یک چند باقی زاویه ها از دو هم پس زاویه **ا ب ج** چند زاویه
ا ب د بود و ایضا **ب ج د** است و **ا د** مثل **ا د** پس هر دو خط **د**
 چند هر دو خط **د** بود و زاویه **د** چند زاویه **د** بود و قاعده
د مشترک پس مثلث **د** چند مثلث **د** و زاویه ها چند زاویه ها
 پس زاویه **د** چند زاویه **د** بود و زاویه **د** چند زاویه **د** بود پس
 زاویه **د** چند زاویه **د** بود و ایضا هر دو ضلع **د** چند هر دو ضلع
د بود و زاویه **د** چند زاویه **د** و قاعده **د** مشترک پس
 مثلث **د** بود و زاویه **د** چند زاویه **د** بود پس زاویه
د چند زاویه **د** بود و ایشان دو زاویه اند که فوق القاعده
 بودند پس معلوم شد که هر آن دو زاویه که بالای قاعده مثلث متساوی
 الساقین باشند لابد متساوی باشند **اصل سوم** در قسمت کردن
 خط به سه قسم متساوی و قیاس طریق قسمت کردن بدو نیمه متساوی
 یاد کرده است و تا از این زمین موضع او قیاس طریق قسمت کردن
 بدو نیمه متساوی گفته اند و اما ابو علی الحسن بن الحسن بن الهیثم طریق
 در قسمت کردن به سه قسم متساوی یاد کرده است و ما از او این موضع
 نقل کنیم چنانچه گوئیم که خط **ا ب** مستقیم را به سه قسم کنیم متساوی طریق آنست
 که بروی مثلثی متساوی الاضلاع کنیم و آن مثلث **ا ب ج**

چند مثلث **د**

باشد **د ا ب** و زاویه **ب** بر دینیم کنیم خط **ا ب** و زاویه **د**
 بر دینیم کنیم خط **ب د** و موضع تقاطع
 آن هر دو خط نقطه **ه** باشد نگاه زاویه
د ا ب بر دینیم کنیم خط **د ب** و زاویه **د**
ا ب د بر دینیم کنیم خط **د ب** و زاویه **د** و چون
 چنین بود خط **ا ب** سه پاره متساوی شود بدو نقطه **د** بر آن است
 که مثلث **ا ب د** متساوی الاضلاع است پس هر سه زاویه او چند دو قابل
 بود پس زاویه **د ا ب** چهار دانگ از قائمه باشد و همچنین حساب هر یک
 از زاویه های **ا ب د** دو دانگ بود از یک قائمه و مجموع هر دو چهار دانگ
 باشد پس زاویه **ا ب د** یک نایمه و دو دانگ بود و از آن چهار قسم
 برابر کرده ایم پس هر پاره از آن دو دانگ بود پس زاویه **ا د ب**
 چند زاویه **ا د ب** بود پس خط **ا د** چند خط **ا ب** بود و ایضا زاویه **ب د ا**
 چند زاویه **ب د ا** بود پس خط **ب د** چند خط **ب ا** بود و ایضا زاویه **ا ب د**
 چهار دانگ است و زاویه **د ا ب** دو دانگ است پس زاویه **ا ب د** یک نایمه
 بوده ایضا چون زاویه **د ا ب** یک نایمه است و زاویه **ب د ا** دو دانگ
 پس زاویه **د ب ا** چهار دانگ بود و هم بین طریق زاویه **د ا ب** چهار
 دانگ باشد پس هر سه زاویه مثلث **د ا ب** متساوی باشند پس هر ضلع
 او متساوی باشند پس خط **د ا** متساوی خط **د ب** و خط متساوی خط

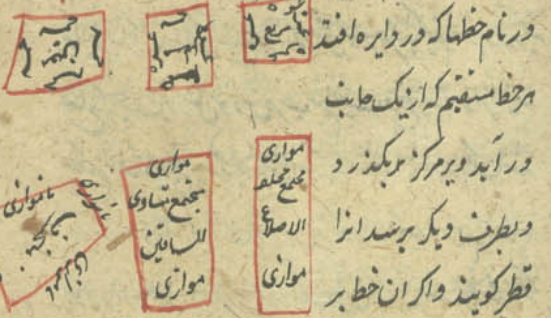

در ازان

هر دو ازان **د ا** باشد لیکن هر مثل **ها** است و هر مثل **ط** است
 پس خط **ح ا** مثل هر یک از **ط ا** است پس خط های **ا ه** و **ط ا** برابرند
 پس خط **ا ب** منقسم شد به قسم برابر **الاستقامات امتحان اول**
 ابرال نسبت جهت جواب اگر نسبت اول بنات چون نسبت ثانی
 بر ابع باشد چنانکه چون نسبت دو و چهار چون نسبتش بر وارزده
 بود نسبت دو و شش چون نسبت چهار بر وارزده بود **امتحان دوم**
 نیز که نسبت و جواب اگر نسبت مجموع اول و دوم سیوم چون مجموع
 سیوم و چهارم چهارم **امتحان سوم** نسبت مولف جهت جواب نسبتی بود
 که از دو نسبت مختلف مرکب شد و بزرگتر چون نسبتی در میان دو مقدار
 بود پس در میان ایشان مقدری ثالث در آید لا محاله نسبت بین
 مولف بود از نسبت اول او میاکنین و از نسبت میاکنین با دو قسم چنانکه
 نسبت دوم با دو وارزدهم نسبت سدس است چون چهار در میان
 ایشان نسبت دوم با چهارم و آن نسبت نهم و از نسبت چهار با دو و از
 و آن نسبت که نثلث است پس خواه بگویند دو با وارزده نسبت
 سدس است و خواه بگویند نصف الثلث است **علم المسامه الاصول**
الظاهر از این چند تا نهی مثلثه بدانکه اسامی مسطحات از عدد و صفا
 ایشان گیرند چنانکه چون سطح مستقیم یک شکل محیط شوند از آن مثلث
 خوانند و چون چهار باشد از مربع گویند و چون پنج بود از مخمس

کوبند و همچنین سید مسیح الی الامتیه که در مثلث که اول اشکال
 مطبق تقسیم او گاه از جهت اضلاع کشند و گاه از جهت زوایا اما از
 اضلاع کشند سه نوع اول تساوی الاضلاع و دوم متساوی الساقین
 و انجمن بود که دو ضلع او متساوی باشند و ضلع سوم با آنها بود
 با کتر و سیم مختلف الاضلاع و صورتها اولینت **اضلاع** و **اشکال**
الاضلاع و مثلث را خاصیت است از جمله آن یکی است که مجموع
 دو ضلع وی بینه متر بود از ضلع سوم و خاصیت دوم آنست که هر
 زاویه مثلث چند دو قائمه بود پس در یک مثلث لا محاله دو زاویه
 بود اما سیم اگر قائم بود و مثلث را قائم الاویه کوبند و اگر منفرجه
 مثلث را منفرجه الاویه کوبند و اگر حاده بود مثلث را حاده الاویه
 کوبند **اصل دوم** در نامها شکلهای چهار ضلع بدان محیط باشد اگر چهار
 ضلع چهار زاویه متساوی باشند از مربع خوانند و اگر زوایا متساوی
 بودند لیکن دو ضلع برابر متر بودند از دو ضلع دیگر که برابر باشند
 از مربع مستطیل کوبند و اگر هر چهار ضلع متساوی باشند لیکن زوایا
 قائم نبود از المربعین کوبند و اگر دو ضلع برابر متساوی باشند
 پس وزاویاها قائم باشند از المربعین خوانند چون دو ضلع
 برابر متساوی باشند و نامتساوی و دو ضلع باقی خواند متساوی
 هر چون که باشد از المربع کوبند و هر شکل که چهار ضلع بود او در زمره

بود غیر این صورتها که نام آن یاد کردیم از اسخرف کوبند و صورتها
 که نام آن یاد کردیم از اسخرف اینست که نموده میشود **اصل سیم**

محیط کذب کشند بلکه دایره را بدو قسم مختلف کند هر پاره را از آن
 محیط قوسی خوانند و آن خط را وتر کوبند و آن قدر از وتر که میان
 قوس و میان وتر بود سهم کوبند و حسب معکوس هم کوبند و آن
 قدر از وتر که میان طرف قوس و میان سهم بود از حسب
 خوانند و آن شکل که قوس از دایره بدان محیط شود و دو خط
 که از هم کن دایره بیرون و بدو طرف آن قوس پیوندند از انقطاع
 دایره خوانند و آن قوس را قاعده و صورت آن اینست که نموده
 میشود و در علم **الاصول المشکله اصل اول** در مساحت مثلث متساوی
 الاضلاع بنیاید و اینست که در جمله مثلثات چون عمود مثلث اندر
 بنده قاعده او ضرب کنی آنچه از ضرب بیرون آید مساحت آن مثلث
 بود لیکن در استخراج مقدار عمود برت نظر حاجت پدید آید زیرا که گفت

عمل آن در مثلث نیکر و اما در متساوی الاضلاع آسانست چنانکه
 چون خواهیم که مثلثی را که هر ضلعی از وی ده کر بود مقدار عمود او
 بر اینم چنانکه ده را که بصلح است در مثل خود ضرب کنیم صد بود و نیمه
 ضلع که پنجست در مثل خود ضرب کنیم بیست و پنج باشد و آنرا از صد
 بکفیم مفاو پنج باشد جذرش سیستایم مثلث در چهار دانگ باشد
 تقریب وی عمود مثلث بود پس از این قاعده برینم از ضرب
 بیرون آید چهل و سه کر و دو دانگ و این کثیران مثلث باشد و کثیران
 اینست **اصل دوم** در مساحت مثلث متساوی الساقین خواهیم
 که مثلثی را که هر یک از دو ساق او ده باشد و قاعده دوازده
 مساحت کنیم کثرت عمود مثلثی استخراج کنیم چنانکه یکی از دو ساق مثلث
 و آن ده گز است که در مثل خود ضرب کنیم صد بود و نیمه قاعده
 و آن شش است در خود ضرب کنیم سی و شش بود از صد بکفیم
 باقی مابقیست و چهار جذرش سیستایم مثلث بود و آن مقدار عمود او
 در نیمه قاعده ضرب کنیم و آن شش است چهل و شش بود و آن
 مساحت مثلث متساوی الساقین باشد صورتش اینست **اصل سوم**
 در مساحت مثلث مختلف الاضلاع چون خواهیم که مثلثی که یک
 ضلع وی پانزده باشد و دیگر چهارده و سیوم سیزده
 مساحت کنیم تحت آن عمود در آن بر ضلع چهارده آید و درین مثلث

المخرج

استخراج کنیم و پانزده را که مهترست در مثل خود ضرب کنیم دو
 بیست و پنج بود پس سیزده را در مثل خود ضرب کنیم صد و شصت
 نه باشد از آن دو بیست و بیست و پنج بود پس سیزده را در مثل خود
 ضرب کنیم صد و شصت و نه باشد از آن دو بیست و بیست و پنج
 بکفیم بیجا و شش باقی ماند از آن چهارده که قاعده است قسمت
 کنیم چهار بیرون آید این عمل قاعده که چهارده است نیم
 سیزده شود و بر نیمه کنیم نیمه آن نه باشد و آن مقدار پاره بود از قاعده
 که میان ضلع پانزده است و میان مسقط الحجر و از چهارده پنج باقی
 ماند و آن پاره است که از مسقط الحجر است تا آن ضلع که سیزده است
 پس یکی از دو قسم قاعده و آن نه است در مثل خود ضرب کنیم شصت و
 یک بود از ضرب پانزده در خود بکفیم صد و چهل و چهار باقی ماند
 جذرش سیستایم بیرون آید و دوازده این دوازده عمود آن مثلث
 بود چون در وقت که بنده قاعده است هر کنیم شصت و چهار بیرون آید
 و آن کثیران مختلف الاضلاع است و صورتش اینست که **امتحان**

امتحان اول منسوبت چو اینشکل باشد که بر سطح مربع
 یا مستطیل که او در آمده باشد و در مثل یک از ابال و دوم
 زیر و باشد که آن مربع معین باشد و آن مستطیل نیز معین باشد و
امتحان دوم مکعبت چو اینشکل باشد که شش مربع از شش جهت کرد و

باشند و او را بدین نام از برای آن خوانند که کعب برین شکل است
اشکانیم حقیقت مساحت کعب جویا ما در سطوح آنکه سطح مربع فرض
کنیم متساوی در طول و عرض و جمل آن سطح را بوی بشمرند و اما در حساب
آنکه مکعبی فرض کنند که در طول و عرض و عمق متساوی باشد و آنگاه
جمل آن جسم را بدان بشمرند و چون کل مساحت بدان مقدار عرض و عرض
میشود و در جرم آن شمردن را یکسر گویند **علم الاثقال** یعنی معرفت
کرانی و سبکی جسم و این علم بزرگت و ما را که شمرند بر وفق سبب
این کتاب پیاریم **اصول الظاهره اصل اول** در حکام جسمان صحت در آن
به آنکه چون جسمی در مساحت با جسمی دیگر برابر بود از حال بیرون
سوزید یا در ثقل متساوی آب بود یا ثقل او بیشتر از ثقل آب بود
یا کمتر از ثقل آب باشد اگر سوزی و جوی در آب افتد در آب غوطه کند
چند آنکه سطح او یا سطح آب یکسان بود و پیش از آن باب فرو رود و در
در آب در آن حالت هیچ ثقل نبود و اگر ثقل او از ثقل آب بیشتر باشد
باب فرو شود و قدر آنکه در آن بقعر آب نرسد و ثقل او در آب بقدر
زیاد ثقل جرم او بود بر ثقل جرم آب و اگر ثقل آب کمتر باشد چون
در آبش اندازند چندان باب فرو نشود که چون آن چیز را از آب کشند
مقدار ثقل آن قدر از آب سوزی ثقل آن چیز بود و آنچه باقی ماند در آب
ماند و او را هیچ ثقل حاصل نباشد اینست تقاسم ثقلها در طوبی این

اصل دوم

اصل دوم در بیان آنکه جمل اثقال طالب مرکز عالمند بطبع بدانکه اگر ثقل
کنیم که ثقلی که از جانبی از جانب فلک فرو گذارند آن ثقل بهج جایگاه
ساکن نشود و اما آنگاه که مرکز ثقل او بر مرکز عالم مطبق شود و اگر در ثقل
بهج فرو گذارند هر یک طالب این حالت باشد پس میان ایشان مدافعت
و مدارعت باشد و آن بر دو قسم باشد یا هر دو در ثقل برابر باشند
یا از آنکه برابر باشند و دوری هر یک از مرکز چند دوری دوم بود و چون
چنین بود و لا محاله مرکز عالم بر حد مشترک بود و اگر ثقل یکی بیشتر بود
از ثقل دوم بعد سطح ثقلی از مرکز چندان بود که زیادت ثقل بر ثقل
و اگر کم خواهد که این معنی مشاهده کند بگیرد بجای آن چون نیم که در
در استدارت وی هیچ خطی نبود و آنگاه از مرکز عالم خطی بیرون آید
در وجه چنانکه بوی بیونند و آنگاه اگر که در وی اندازیم لایه بر مرکز
که بر مرکز خطی مطبق شود و اگر دو که در اندازیم و هر دو در ثقل
برابر باشند فقط فاین بر آن خط بود که از مرکز عالم بیرون آمده بود
و بعد هر یکی از آن خط بقدر نصف قطر بود و اگر یکی در ثقل زیاد بود
بر دو قسمت ثقل ثقل ثقیل چون نسبت بعد ثقیل بود با ثقل و این هر دو
ثقل در اضطراب باشند و آنگاه ساکن شوند که این نسبت حاصل شود
و اینست صورت مکانها **اصل سوم** در بیان منال
دیگرترین که معنی را اگر نقطه در هوا فرض کنیم و از وی که خطی بیرون

از این چنانکه سطح
 افق قائم بود
 بر تقیل نمازان
 نقطه در کوه بند
 لا محاله بران خط
 مرکز انکسار
 مرکز انکسار
 مرکز انکسار
 نزول کند و مرکز او بر سقاط آن خط قرار گیرد و اگر از آن نقطه در جهت
 دو تقیل فرو کند از هر دو در تقیل مساوی باشند و در آن یکدیگر
 دور شوند و آن خط اگر موضوع فاسد ایشان بود و اگر مختلف باشند نسبت
 به مرکز انقل چون زیادت عظمت جرم اصول بود و اگر مختلف صورتش
 اینست که بخوده شود در همین صفحه **اصول** **اصول**
 در کیفیت وزن و شرایط آن بدانکه عمودی است قسم سوی العظما
 که همه او را از یک جوه باشد هرگاه که از او بدینم کنند و اینجا که جایگاه
 نسبت بود بمجلاقی با و نیز از آن عمود معتدل بلیند چنانکه هیچ جانب
 هیچ میل کند و اگر از هر دو

خف بر کوه

ماند و لیکن شرط این است که جملة اعضاء از آنرا و در یک رطوبت بود
 چنانکه یا هر دو دو هوا باشند یا هر دو آب باشند و شرط دوم آنست
 که هر جانب از آنرا وی او آنچه در آن دو جانب از یک جوه باشند
 و شرط سوم آنکه تعلق نمودار میان او بود و شرط چهارم آنکه در عمود
 هیچ کزی نبود و ما درین دو اصل که مانده است بیان این شرطها برین
 طریق کنیم **اصل دوم** اما رعایت شرط اول از آن سببست که چون از اول
 در دو معتدل کنیم آنگاه یک کوه او را در آب نیم و آن کوه که در هوا بود
 راجح شود و علی الحرح چون یک کوه در رطوبتی بود دیگر از اول تقیل تر
 انجامد که در رطوبت خف بود راجح شود و بر آنچه در تقیل بود از آنرا
 اگر سبک دریم که وزن تقیل در آب کمتر از بود که در هوا و اما رعایت
 شرط دوم از برای آنست که اگر مثلا در یک کوه زر بود و در دوم
 آهن آنگاه هر دو کوه را در آب نهند در کوه زر از آب بیشتر در شود زیرا که
 حج او اندک تر بود پس کوه زر بر کوه آهن راجح آید و اگر در آب مساوی
 شوند آنگاه از آب بیرون آید لا محاله جانیست راجح شود بر زر
اصل سوم در رعایت شرط سوم از برای آنست که اگر محوری نیمه گاه بود
 پس در وجه مساوی در تقیل در دو کوه نهند آنکه از نیمه گاه دور
 بود راجح بود زیرا که نزدیک باشد و نسبت بعد از نصف تقیل خف
 چون نسبت زیادت تقیل قریب بود بر تقیل بعد و چون این نسبت

حاصل شود و تعادل حاصل شود مثلا ثقیل بر یک طرف نمود او بخندد و یک
 بر متصف با این طریق و نصف از جانب دیگر باو بخندد باید که او در
 باشد که بر طرف دیگر او بخندد بود و اگر نمیش ماند بود از موضع او بخندد
 تا بخندد باید که چندان ثقیل بود و هم برین قیاس و اما رعایت شریکها
 از برای آنست که تا بسبب اختلاف یکجانبی میل بدان جانب زاید نشود و
 سبب اختلاف در ثقل پیدا نکند و اینست بیان شریکها نمود و ماورائی که از
 وی حاصل شود معتقد بود در اندام علم **استخوان اول** هر چون
 زبان از وی بزرگتر بود و حرکت او پس از آن بود که زبان از وی
 کوچک جواب بزرگتر چون یک طرف ثقیل ثابت کند و طرف دیگر او بزرگ
 کند لا محاله مدار نقطه که بر میان او بود کمتر از آن باشد که مدار طرف
 او و هر چند مدار او کمتر بود و حرکت او کم بود پسندیده تر بود و
 جرم چون زبان بزرگ بود آن قوس که طرف او کند بزرگتر
 از آن بود که آن قوس که طرف زبان کوچک کند **استخوان دوم**
 ثقیل ترین جسد تا که ام است جواب است در برابر ثقیل تر است
 و طریق معرفت این معنی آنست که از هر جسدی از اجسام و شکانه
 مقداری معین صافی کند از گرد و غش مثلا صد دینار معین
 کند و آنچه مساوی باشد در حجم از آب بر کشند هر کدام که حجم آن مساوی
 صد دینار از وی بود کمتر باشند چنان ثقیل تر بود چنانکه درین حد

نموده

علم الآلات

نموده شد و اندام علم **استخوان سوم** در ترتیب اجزاء در ثقل چگونگی است

جواب	از آن سینه	از آن سینه	از آن سینه
از یکی صد	۶۷۶	مار و سه و عشرون	۶۷۶
وزن	۹۱۴	مار و سه و بیستون	۹۱۴
بیاورد	۶۵۰	مانان و شان و ثلثون	۶۵۰
و در کوزه	۷۵۰	مانان و شان و بیستون	۷۵۰
برازاب	۹۳۴	مانان و سه و بیستون	۹۳۴
انداختن	۹۳۶	مانان و شان و بیستون	۹۳۶
لا محاله قدر	۹۶۰	ثلثان و عشترون	۹۶۰
که از آب		ثلثان و عشترون	

ریخته شود و نگاه آن آب که بر کشیدن هر چه ای که مساوی او باشد
 در حجم سبکتر بود و آن جسم ثقیلتر باشد و اما آن ترتیب که برین طریق ابو
 ایجان استیجاب کرده است درین موضع بسیار دریم تا معلوم کرد در هر سبکی

جدول شماره چهارم در وزن هر یک صد مثقال بود

از آن سینه	از آن سینه	از آن سینه	از آن سینه
۶۷۶	۹۱۴	۶۵۰	۷۵۰
۹۳۴	۹۳۶	۹۳۶	۹۳۶
۹۶۰			

یا خواهیم کرد **اصل اول** در ساختن که صورتی که دو در زمین ایشان
پروان آید صورتی بسیارند بر مثال سواران و پیادگان در کستهای
ایشان سپهر او نیز نام استوار کرده و میان آن صورتی که از برنج
یا از نساخته باشند و این صورتی که در نیم ساخته باشند در یکدیگر
ترکیب کرده باندازند و ماده چنانکه دستور ترکیب پذیرد و همان
کننده شود و میان صورتی که گدازد باس پارما تر کرده بآب
کبریت پرورده بنفشه و انگاه آتش در وی زنند و طبق قرار کنند
تا ناپید نماید و انگاه این صورتی که در دو نهند و در پیش صف
ببرند در روزی که باد بر روی عدوی میزنند و بگذارند تا عدو
نزدیک آید و آنکه زخم کز در آن کنند مر این صورتی که بار بپزید
یا به شمشیر و چون زخم عدو بر وی آید صورتی که یکدیگر بار نشود
و میانگاه او کند که در دو روز و دین و تار یکدیگر وی پزند
آید چنانکه بچکس با آن صبر نماید و سیب خرام عدو کرد و **اصل دوم**
در صف آب کبریت بکبریت خالص بکند و بار نشود و جزو آب
و هر یک جدا باین رنگ انگاه همه را با هم باینزند و در سبوی میزنند
و بر اجبار بزنند از نطفه سپید و از زرق چنانکه از او پویند و سبوی
استوار کنند و در سر کین دفن کنند و از ابدل می کنند و میگردانند

نزدیک سی روز پس آن سبوی را بکشند و باید که کوش و پستی استوار
کنند تا بوی آن بر ماخ نرسد و چون سبوی را باز کنند آب کم شده
باشد و سیاه گشته انگاه آن سبوی را از بول پر کنند و سرهای آن استوار
کنند و در یکبار در میان سر کین دفن کنند سی روز یا چهل روز تا جل
حل شود پس از آن بر پرویزن صافی کنند و چند چهار یک آن سر که بروی
ریزند و در روز یکبار در آن سبوی را نگاه کنند و انگاه سبوی را پر کنند
از آن تا بوقت حاجت بکار برند و اگر از این آب سبوی خارا بریزند
شکسته شود و اگر بر این ریزند هم شکسته **اصل سوم** در خار پست
این آلتی است که همان عمل کند که قاروره نطفه و لیکن عمل او قوی
ترست زیرا که قاروره جز سوختن نکند اما خار پست بهر چه برسد
در آویزند و تا تنهای که سوخته نکند جدا شود و ساختن او چنانست
که از خوب که سه سازند طولانی و بر روی او میخامی امین بزنند
و کرباس پارما در وی بچند توتو و نطفه بروی ریزند و گوگرد
بروی بپاشند و آتش در وی زنند و یکبار و شش اندازند تا بهر
که رسد در آویزند و تا نسوزد جدا نگردد و صورتش اینست که نژد
می شود **اصل چهارم** در ساختن شیشهای
سوزنده باید که شیشها سازند کرد و از ارام عدو چنانکه بریزند
پارما باندازند تا آنکه سر از علف پروان بگذارند و انگاه

غلا قرنا
قد

ظاهر از آن نطفه تر کنند و گوگرد بروی بر کنند و بنیله در نطفه
تر کنند و قاروره از آن بر کنند نگاه آتش در بنیله و آن تر کنند و
سوی دشمن اندازند **اصل پنجم** در تند هر مرغ سوزنده اگر خواهند
که مرغان سوزنده بچشم در بر آید تدبیر آنست که مرغان پرنده پاره
و در پایهای ایشان ریشتهای مانده در بندند و در سران رس
پاره تر کرده نطفه و گوگرد پالوده و گرد کرده بر مثال گرد و استوا
کنند و آتش در وی زنده پس سوی دشمن بر آید و اگر این حال
در سبب انداختن منکر و مایل باشد خامه وقتی که شپش خون خواهند
کرد **اصل ششم** که در ساختن طبل و چیز باید تا طبل موجود باشد
یکی کار دوم پوست که در روی او کشند و مادری اصل پیدا کنیم
که کار او چون باید که جماعتی پذیرفته اند که هر چند جوهر گامه صلب
تر و خشک تر بود آواز او سخت تر باشد و این که باطل است
زیرا که هیچ جسم از اینک خشکتر نیست و معلوم است که اگر دولت
سازند یکی از اینک و یکی از جسم دیگر آواز آن آلت که اینک بود
سخت تر بود آواز آن اینک و حاصل آنست که هر جسم که پوست
بر روی غالب بود آواز او غلیظتر و اگر تر بود که چنانکه آن و تر
که آواز او تر خوانند هر نگاه که سخت بود و چون سخت در کشند و
بجایت تر کنند آواز او نیز بود و کوتاه و پای در بود و چون

بلا

میان بگیرند آواز وی تمام و باندام بود پس معلوم شد که کار
طبل که در رعایت صلابت نباید بلکه باید که صلابت وی از نرمی وی
شیش بود چنانکه خوب بانوس و صندل سرخ و از آن گذشته خوب
حذک و شمشاد و خوب عناب **اصل هفتم** در کیفیت ساختن کاسه
طبل چوبی بر آن صفت که گفته شد بپساید و میانش تهی کرده بصفت
و بیخ آفت بروی نباشد لیکن بپساید خوب که طبل از وی توان
ساختن و سخاوت بدست آید و از پنجاه قومی از وی ساختن کردند
لیکن آنچه از وی توان سازند اگر سبتر بود هر چند چسبیدن کپز
و جوشانی آن در اضطرار بسیار آواز او در میان آن چسبیدن و ضبط
ناچیز شود و اگر سبتر باشد آواز او در آن روز و بیست شود پس معلوم
که کار طبل آن بهتر که از خوب باشد اگر طبل کوچک بود از یکبار
چوب کنند و اگر بزرگ بود پارهای خوب بر یکدیگر ترکیب کنند
و باید که آن پارها از آفت دور بود و ترکیبش نیک باندام بود
و نسبت نگاه دارد میان مقدار بزرگی او و سبتری او تا هر چند بزرگتر
بود سبتر تر بود و اندرون او پسند ایند بزرگتر است بهر سهوده
روی و بسوده بکینه و باید که چکانی از روی ریخته در میان این
کار بپزند چنانکه در اسفل کار بود و اگر از نواحی کار بپساید خورد
بروی ترکیب کنند ترکیبی محکم چنانکه مضطرب نشود آواز او درست

پنگان
ند

تر باشد **اصل هشتم** در پوستی که بر طبل کشند باید که پوستی صلب
و سخت و تنگ و پاک کرده از نموی بود تا او را زور و نده بود چه
پوست زخم پذیر تر بود او را و بلند تر بود **صفت آن** سر ششم پنجه
مذکور یکمیزند پوست پارهای پنجه و حشو او بیندازند که آنچه باشد چون
تخته پارها بود تنگ نک بر وی ریزند و در میان یک دهن
کشند تا هر چه در وی و سومت بود زایل شود و انگاه در آب بخوبی
و هر چه کفک و جربش بود از وی برگیرند پس باقی خشک کنند چنانچه
گرت همین نیز کشند تا در وی هیچ دهنیت نماند انگاه خورده شود
برخی میکنند که بوند و سر ششم ماهی بکند از نده هر جزوی از سر ششم ماهی
از آن کوفته و در جزوی دیگر نماند آنچه شود محکم انگاه بکار
برند **اصل نهم** در وضع طبل او از طبل انگاه درشت بود که در
او پنجه بود این معنی حاصل باشد و اما آنکه بر حیوانی سینه باید که بر پهلوی
آن حیوان جوال و چیزی که از پنجه ساختن بر نه بندند زیرا که چون
حیی سبب تو ام ملاصق طبل باشد او از طبل در وی گرفته شود و در
سبب ظاهر نکر دو و اند اعلم **علم حساب انشد الاصول الظاهر اصل اول**
در شش اثنی عشر رقم بداند که از یکی تا نه عددی را صورتی نموده اند
برین ترتیب ۱۰۵۷۶۳۲۱ و صورتی دیگر است که از اصف کوبند
و آن اینست ۵ و باشد که دو چنین نهند و چنین نهند **اصل دوم** در

موت

موت منازل صفر تا نهند یک سطر و هر صفی را منزل نام کنند و
انگاه از منزل اول ابتدا کنند و بر توالی منزل را احاد بگویند و دوم
را عشرات و سیم را مائة هر منزل متوالی یکد و رکوبند و انگاه از دو
ثانی ابتدا کنند و احاد او را الوف بگویند و احاد دیگر را که بعد از او
الوف لوف بگویند و همچنین بر توالی در هر حاوی یک الوف زیادت
میکند و عشرات و مابین هر دوری را با حد و همان دور است
کشند چنانکه عشرات دور ثانی را عشرات لوف بگویند و مابین او را
بین لوف بگویند از نده انکه احاد دور ثانی را لوف بگویند **اصل سوم**
که در کسب هر صورتی در منازل چون صورت الزان از صورت مذکور
بدل صفر در هر منزل نهند که نام آن صورت و نام منزل هم بگویند
آن صورت بود چنانکه اگر صورت هفت را در منزل عشرات نهند
هفت بار ده باشد و اگر همین صورت را در منزل مابین نهند
بار صد باشد و در هیچ منزل زیاده از یک صورت نهند **اصول**
الشکل اصل اول در هر صیغی چون خواهیم که عددی را در عددی ضرب کنیم
طریق گشت که یک عدد در پنجه نهم و عددی دیگر در نوزده نهم که چنانکه
منزل اول از سطر ثانی که او را از سطر اول نظیر بود منزلی تو هم کنیم
در سطر اول تا هر منزل را نظری باشد انگاه آن صورت را از سطر اول
که نظیر منزل باشد از سطر ثانی در هر یکی از آن صورتها که در سطر ثانی

باشد ضرب کنیم و ابتدای ضرب از منزل آخر سطر ثانی کنیم و آنچه از هر ضرب
 حاصل آید را حاصل را در منزل نظر صورت مضروب بریم و عشرت
 آن حاصل را در منزل مابعد نظر بنهیم و انگاه طرثانی را یک منزل سوی
 دست راست نقل کنیم و آن منزل را که از سطر اول که منزل اول باشد از سطر
 ثانی در هر یکی از منازل طرثانی در هر یکی از منازل طرثانی ضرب کنیم
 و آنچه از هر ضرب حاصل آید بر نظر منزل مضروب از بنهیم هم بر آن رسم کنیم
 و همچنین نقل و ضرب میکنیم تا انگاه که تمام کرد و انگاه آنچه در سطر اول
 حاصل گشته باشد مطلوب بود **اصل دوم** در سمت چپ خواهم که عددی
 بر عددی سمت کنیم طریق آنست که عدد و مقوم را بر تخته بنهیم و عدد
 مقوم علیه مقابل منزل آخر مقوم باشد انگاه زیر سطر مقوم مقابل منزل
 اول مقوم علیه بزرگتر عددی بنهیم که اگر او را در هر یکی از مقابل منزل
 مقوم علیه ضرب کنیم آنچه از هر صورتی حاصل آید از منزل نظر که مضروب
 و از منزل مابعد او نقصان توایمیم که انگاه ان عدد که زیر سطر مقوم
 نهاده باشیم در هر یکی از منازل مقوم علیه ضرب کنیم و آنچه از هر ضربی
 حاصل آید از نظر منزل مضروب و مابعد او نقصان کنیم و ابتدا ضرب از سطر
 آخر مقوم علیه کنیم و انگاه اگر نظر مقوم منزل مانده باشد مقوم علیه
 یک منزل سوی دست راست نقل کنیم در زیر سطر مقوم مقابل منزل
 اول مقوم علیه بزرگتر عددی بنهیم همان شرط که پیش ازین گفته شد و اگر

پنج عدد بین شرط بنا چشم صفر بر مقوم در مقابل منزل اول مقوم
 علیه بنهیم و همچنین نقل و ضرب و نقصان میکنیم تا انگاه که تمام کرد
 اکنون آنچه در آن سطر باشد که زیر مقوم است صحیح باشد و اگر از
 مقوم چیزی مانده بود در آنجا باشد از آنکه عدد مقوم علیه از واحد
 باشد و صحیح بر خواهم و در هم یکصحت باشد و آن نصیب مطلوب باشد
اصل سوم در میزان ضرب هر عدد که باشد چون صورتهای منازل
 آن عدد را جمع کنند و از آنچه حاصل آید از نظر ح کنند تا انگاه که در با
 ماند یا کمتر از آن باقی را میزان آن عدد کویند پس کویند در ضرب
 میزان هر دو عدد در اینم ضرب کنند و حاصل را بر تخته مندر انگاه
 هر دو عدد در هم ضرب کنند و میزان آنچه که حاصل آید بگیرند اگر
 مثل آن باشد که بر تخته است صواب بود و الا خطا باشد **امتحان**
امتحان اول وضع کسر بر تخته چگونه بود و الا خطا باشد
 بیاید نهادن چنانکه منزل اول از سطر دوم زیر منزل اول باشد از
 سطر اول و همچنین در سطر سوم انگاه سطر اول را سطر صحیح کویند
 و در دوم سطر کور و سوم سطر مخارج انگاه عدد کور را در سطر کور
 بنهند و عدد مخارج را در سطر مخارج و اگر صحیح باشد او را در سطر صحیح
 بنند و اگر نبود در منزل او صفری بنهند مثلش خواهم که دوازده
 بنم را بر تخته بنهیم دوازده در سطر صحیح بنهیم و انگاه واحد را در سطر

کسور بنیم و دوراد و وسط مخارج از بهر آنکه بنیم بجزو باشد از ویرین
 صورت **۱۲** و اگر با کسور صحاح نباشد چنانکه اگر خواهیم که مثبت پنج را
 از نسبی و در بنیم که در سطح صحاح صفر بجای منزل اول بنیم و در سطح
 کسور مثبت و پنج بنیم و در سطح مخارج سی و در بنیم برین صورت
۱۲۰ **استخوان دوم** چه وقت میان کسور که منسوب میان
 کسور عطف جواب منسوب آن بود که یکی بر دوم مضاف باشد چنانکه گویند
 ثلث ربع و عطفون آن بود که یکدیگر مضاف بود چنانکه گویند نصف
 و ثلث در ربع **استخوان دوم** چه طریقت در آنچه کسور منسوب را یک کسور
 با زانند جواب عدد هر دو کسور را در هم زنند و آنچه حاصل آید در سطح
 کسور بنهاند آنگاه که هر دو عدد و هر دو مخارج را در یکدیگر برد
 آنچه حاصل آید بجای مخارج بنهند مثالش خواهیم کرد و ثلث و ربع
 یک کسور با دریم هر دو کسور را بنیم برین صورت **۳۰**
 آنگاه دورا که کسور اولت در سه که کسور ثانیست ضرب کنیم شش حاصل
 آید این را در سطح کسور بنیم آنگاه سر را که مخارج اولت در چهار که مخارج
 ثانیست ضرب کنیم دوازده حاصل آید از در سطح پنج بنیم برین صورت
 کرده و ازین معلوم گشت که دو ثلث و سه ربع چیزی چندان
 باشد که شش از دوازده همان چیز و اندر علم **علم التالیفی**
صول الظاهره اصل اول که در ضرب حقیقت ضرب باطل است

البره

که نسبت یکی مضروب با و چون نسبت یکی باشد مضروب دوم و آن
 بر نسبت اول که مبلغی که حاصل شود زاید بود بر بزرگتر مضروب
 و آن آنگاه بود که هر دو مضروب بیشتر از یکی باشند و قسم دوم
 اگر مبلغ کمتر از هر دو مضروب بود و آن آنگاه بود که کسری در کسری
 ضرب کنند و قسم سوم اگر مبلغ مساوی بزرگترن باشد و آن آنگاه
 بود که یکی در عددی ضرب کنند **اصل دوم** در تقییمی دیگر هر ضرب
 را ضرب از سه حال بیرون بود یا ضرب صحاح بود یا ضرب کسور
 و تقسیم سوم و آن نسبت که فرضی با از آن معزوی در معزوی بود یا
 از آن معزوی در مرکبی یا از آن مرکبی در مرکبی بود اگر ضرب معزوی
 در معزوی بود آن معزوی با حاد بود یا عشرت یا بیارت یا الوقیالی
 یا الهایه **اصل سوم** در طریق ضرب حاد چون خواهیم کرد و عدد
 از ضرب است حاد و در یکدیگر ضرب کنیم یکی از ایشان در رده ضرب
 کنیم و از آن مبلغ استقامت کنیم مثالش خواهیم کرد هفت در نه ضرب
 کنیم هفت را در رده بنیم معاد بود آنگاه در یکی ضرب کنیم
 هفت بود از معاد استقامت کنیم شصت و سه همان زمان مطلوب است
الاصول المشکله اصل اول در ضرب مغزلات متجانسات در یکدیگر
 بدانکه از ضرب شرات در عشرت میآید حاصل شود و از ضرب
 بیات در بیات عشرت الوقی و از ضرب الوقی در الوقی

الوفوف ویرین قیاس پس چون خواهیم که مرتبه ازین مرتبه دیگر
 مرتب کنیم عقدا هر یک ازین مضروبها را احاد کنیم پس یک جمله
 در دوم ضرب کنیم نگاه به هر یک از این حاصل شود یکی از آن مرتبه که
 از ضرب آن دوم مرتبه در یکدیگر حاصل شود بر کثیر **الاصول** **الاصول** در ضرب
 مضوبات مختلفه در یکدیگر طریق است که هر یک از عقود هر یک ضرب
 را احاد کنیم نگاه هر دو را در هم بزنند و آنچه حاصل آید از ضرب احاد
 در عشرات عشرات بود در ضیاء هم میآید بود و از ضرب عشرات
 در میات الوف بود و از ضرب او در الوف عشرة الالف باشد و از
 ضرب مات در الوف اگر خواهیم که نشد در در چند ضرب کنیم
 را در پنج ضرب کنیم سی و در هر یک صد هزار بگیریم مجموع سه بار هزار
 هزار بود **اصل دوم** در ضرب مرکبات در مرکبات حسن طریق
 است که جمله مرتب هر یک در جمله مرتب دوم ضرب کنند و مجموع آنرا
 جمع کنند مثالش خواهیم که بیت و پنج در بیاض ضرب کنیم پنج را
 در ده ضرب کنیم پس در پنج ضرب کنیم نگاه بیت در ده نگاه
 در پنج ضرب کنیم مجموع سیصد و مفاد و پنج بود **احکامات** **احکامات**
اول بسط و تجزیه بود در جواب جواب چون عددی صحیح را
 خواهیم که از جنس کسری کنی چنانکه خواهیم که مفت و شش را بسط کنیم
 طریق آنست که آن عدد را در مخرج که ضرب کنیم نگاه اجزاء بروی

افزائیم چنانکه درین موضع مفت درشت ضرب کنیم نگاه هر جزء
 بر آن افزائیم **اسمان دوم** عدد اول کدام بود جواب همان عدد که
 جز یکی و آنقدر چون سه و پنج و مفت و آنچه بدان ماند **اسمان سوم**
 عدد مرکب کدام بود جواب همان عدد که عددی دیگر او را بشمارد
 چون چهار و شش و نه و غیر آن و آنرا علم بالصواب **علم الیوم و الیوم**
الاصول **الف** اصل اول حساب و مقابل بر هر چیز یکدرد عدد جذر
 مال عدد عبارت است از مجموع وحدات و جذر همان عددی بود
 که او در مثل خود ضرب کند و مال آن عدد باشد که از ضرب جذر
 مثل خود حاصل شود و ازین اصل شش نوع از انواع معاد را حاصل
 شود در معرود و مرتفن و ابتدا در هر ترکیبی بدان کنند که ضرب
 اما مقررات اول مال عدیل جذر دوم مال عدیل عدد سیوم جذر
 عدیل عدد اما مقررات اول مال و جذر عدیل بود دوم مال و عدد
 عدیل جذر سیوم جذر و عدد عدیل مال و معرفت این شش سلسله موافقت
 بر معرفت اصول بسیار و ما درین کتاب از آن ضرب و نسبت بخوایم
 آورد **اصل دوم** در ضرب بدلیکه چون عددی در ضرب کسری حاصل
 آن جنس مضروب بشود و اگر مضروب بدلیکه عددی بود حاصل عددی
 باشد و اگر جذر بود حاصل هم جذر بود و اگر مال بود حاصل هم مال
 باشد اما جذر اگر در خود ضرب کنند حاصل مال بود و اگر در مال ضرب کنند

عدد
مور

حاصل یکسب بود و اگر مال در خود ضرب کنند حاصل مال بود و اگر
 در کسب ضرب کنند حاصل مال کسب بود و اگر کسب در خود ضرب کنند
 حاصل کسب باشد و پس نسبت یکی یکدیگر چون نسبت جذر مال بود
 و چون نسبت مال یکسب بود و چون کسب مال بود و چون نسبت
 مال مال کسب و چون نسبت مال یکسب و اگر چنانچه جمل بود
 مرکب از دو نوع یا از بیشتر و خواهیم که در جمل دیگر ضرب کنیم هر فرد
 از مفردات این جمل در جمل مفردات جمل دوم ضرب کنیم و حاصل را
 جمع کنیم مطلوب باشد و بدینکه ضرب زاید فی الزاید زاید بود و ضرب
 ناقص فی الناقص زاید بود و ضرب زاید فی الناقص ناقص باشد چنانکه
 اگر خواهیم که ده و چیزی در ده و الا چیزی ضرب کنیم ده در ده
 ضرب کنیم صد باشد و ده در چیزی ضرب کنیم ده ضرب باشد زاید و الا
 چیزی در ده ضرب کنیم ده ناقص بود و شش در شش ضرب کنیم مال باشد
 باشد و چون جمع کنیم همه صد باشد الا مال ناقص **اصل سیوم در نسبت**
 هر یک از این سه مرتبه یعنی عدد و جذر و مال و چون بر عدد و کسب
 حاصل عدد باشد و از نسبت اموال بر جذر و بر جذر و بر حاصل شود
 و از نسبت جذر که بر اموال عدد باشد و از نسبت کسب که بر جذر و مال
 و از نسبت بر کسب عدد و چون خواهیم که جذر عددی بر جذر عددی
 دیگر نسبت کنیم عدد اول را بر عدد دوم قسمت کنیم و آنچه از نسبت بر آن

باید

یک جذر او بگیریم و آن مضروب باشد چنانکه اگر خواهیم که جذر ده بر جذر چهار
 قسمت کنیم نه بر چهار قسمت کنیم حاصل دو و ربعی و جذر او یک و نیم
 باشد و آن مطلوب است **الاصول المشکله اصل اول** در مفردات سه نسبت
 در اموال که معادل جذر باشند و آن بر دو قسمت است یا مال صحیح بود
 یا بنوعی و مثال قسم اول مال که معادل پنج جذر بود و آن مال است پنج
 بود مثال قسم دوم چهار قسم خنثی معادل چهار جذر باشد مال
 را تکمیل باید کرد و طریق سه مرتبه در تکمیل است که آنچه معادل اجزای معادل
 معادل بود در خروج کسب ضرب کنیم و آنچه را بر عدد اجزاء مال
 قسمت کنیم آنچه از نسبت بیرون معادل مال تمام باشد چنانکه در این
 صورت اجزای که معادل مال است چهار قسمت و خروج کسب مال تحت چهار
 در پنج ضرب کنیم اینست بود بر اجزاء مال قسمت کنیم پنج بیرون آید و آن
 عدد و جزانیت که معادل مال تمام است مال است پنج باشد و چنان
 جذر او است بود و معادل مال معادل عدد است مثلا مال که معادل
 شانزده بود و هم شانزده باشد و اگر در مال کسب باشد هم بدین طریق
 تکمیل کنیم مثلا چهار ربع مال معادل بود و از ده بود و چهار در ده و از ده
 ضرب کنیم و مبلغ بر نسبت کنیم شانزده از نسبت بیرون آید و آن مال
 چهار ربع او و از ده باشد مثلا سیوم جذر که معادل عدد است هم
 آن عدد بود و اگر در جذر کسب بود چنانکه گویند ثلث جذر معادل است

جزئی را در ضرب کنیم تا تمام شود پس جزر تمام معادل مال بود
 و مال اوشتاد و یک باشد **اصل دوم** که در مسائل تقدمات نخستین
 مال و جزر معادل عدد است طریق معرفت آنست که نیمه عدد جزر با
 در خود ضرب کنی و آن عددی را با وی ضم کنی پس جزر مجموع بگیرد
 عدد جزر را از وی بپنداری آن جزر مال باشد مثال او مال و ده جزر
 معادل سی و نه است نیمه جزر را و آن پنج است بگیریم و در خود ضرب
 کنیم بیست و پنج بود آن عدد در او انسی و نه باشد با وی ضرب کنیم
 شصت و چهار بود و جزر او شصت بود و مقدار عدد نیمه جزر را و آن پنج
 از وی بپنداریم سه باقی ماند و آن جزر است و مال او نه و جزر او ده جزر
 سی و او ده جزر او معادل سی و نه است و مسئله دوم مالیت است
 یک عدد و جمع کرده عدیل ده جزر خویش طریق آنست که نصف جزر را یعنی
 پنج در مثل خود ضرب کنند بیست و پنج شود و عدد مسله را یعنی بیست
 از وی نقصان کنند چهار باشد جزر آن چهار است و او این دو
 را از نصف جزر با که پنج است نقصان کنند بر جان این عدد را در مثل خود
 ضرب کنند که در و آن زمان مالیت که با بیست و یک عدد عدیل ده
 خود بود مسئله سوم ده جزر است و بیست و چهار عدد عدیل یک مال
 طریق آنست که نصف عدد جزر را که در مسئله است و آن پنج در مثل
 خود ضرب کنیم بیست و پنج کرد و عدد مسله را که بیست و چهار است

بیست و پنج زیاد کند چهل و نه کرد و جزر او بیست و نه است
 مفت را بر عدد نصف جزر تا که بخت زیادت کند و از ده شود
 در مثل خود ضرب کنند صد و بیست و چهار شود و آن مالیت کرد
 جز او با بیست و چهار عدد و جمع کرده عدیل اوست **اصل سوم**
 اگر درین شش مسئله اتفاق افتد که شش نفر پیش از یکی باشند یا که از یکی
 هر یکی را که در آن مسئله باشد از مال و جزر و عدد و شش نفر قسمت
 باید کرد تا عالی واحد رو کرده آید چنانکه اگر گویند سه مالیت با بیست
 جزر عدیل چهل و پنج و پنج عدد و شش نفر درین مسئله مالیت و عدد او
 سه است پس هر بر سه قسمت باید کرد تا بدین مسئله که باز آید که مالیت
 باشد جزر عدیل با زده عدد و **امتحانات امتحان** و معنی حیرت
 جواب حیران باشد که در جمله بود و در یکی استثنای بود و آنستغنی
 بر هر دو جمله افزاید تا جبران نقصان حاصل شود و معاودت باقی بود
 چنانکه سه مال و شش جزر الا ده عدد و معادل سی و پنج و چون ده
 را بر هر دو افزایند سه مال و شش جزر معادل که چهل و پنج عدد و **امتحان**
دوم معنی مقابلیت جواب آنکه دو جمله باشد و در هر دو مقداری
 مشترک بود یا از یک جنس یا از جنس آن مشترک پس از آنکه جزر آنکه
 معادل باقی ماند چنانکه گویند سه مالیت و پنج جزر و در از ده معادل
 پنج جزر و در از ده عدد و **امتحان سوم** تصغیف جزر چگونگی جزر جواب

چنانچه در او در چهار ضرب کنند و جذران مبلغ بگیرند مطلوب باشد
علم الاثرنا طبعی درین علم که بیان خاصیت انواع اعدا و کند و ما
 از آن حاصل بخوابیم آورد **اصل اول** زوج آن باشد که او را بدو نیم نتوان
 کردن بیکر چنانکه دو و چهار و فردان بود که او را بدو نیم نتوان کرد الا
 با کسر و زوج بر نرسد اول زوج الزوج و او هر آن عددی بود که
 او را بدو نیم کنند تا نگاه که بیکر رسد چنانکه شصت و چهار نیم اوس بود
 و پنجاه و شش و نه و اوست و پنجاه و چهار و پنجاه او دو و پنجاه او یکی
 بود شصت و دو و زوج الفرد و آن هر آن عددی باشد که او را بدو نیم
 راست نتوان کرد و لیکن نیمه او را بدو نیم نتوان کرد چون شش
 که نیمه او سه است و لیکن سه را بدو نیم نتوان کرد و نیم زوج الفرد
 و الفرد و آن هر آن عددی بود که او را بدو نیم نتوان کرد و نیمه او را
 هم بدو نیم نتوان کرد و لیکن بیکر باز نرسد چنانکه دو و نوزده که نیمه او
 شش است و نیمه شش است لیکن سه را بدو نیم نتوان کرد اما عدد فرد
 یا اول بود یا مرکب و آنرا شرح گفته ایم در بابهای گذشته **اصل دوم**
 در بیان خاصیت علم جمله اعدا را بدو نیم که هر عدد که باشد او نیمه او مجموع
 حاشیه خود بود چون هر دو در بعد مساوی باشد مثلا پنج را یکجا با
 چهار است و دو م جایش مجموع هر دو بود و پنج نیمه آنست و همچنین
 نیم مجموع هفت و سه مجموع زدی یکی و بد آنکه چون یکی را پیش از یکجا باست

و هر عدد را با بد این خاصیت حاصل است که نیمه مجموع هر دو حاشیه بود
 لازم آید که یکی عدد نباشد **اصل سوم** در کیفیت شماری عدد و ما فرد
 بر توان فرد اول را وضع باید کرد پس زوج باید کرد اول بر توان
 نرسد و آن فرد دو نیم است پس زوج اول را بر آن مجموع مساوی
 پنج شود و آن فرد سوم است و همچنین دور بر آن مجموع مساوی هر
 دیگر در افراد حاصل میشود و از خاصیتهای عدد فرد آنست که چون
 او را بدو نیم کنند یک قسم او فرد بود و دیگر زوج و از خاصیتها
 افراد آنست که چون فردی متوال بگیرند چنانکه آغاز آن از یکی بود
 پس فرد بشمارد آنرا که از وی دور بود و در مرتبه بعدی خود و
 بشمارد مرتبه را که دور بود از عدد و اول بدو مرتبه با عدد فرد دوم
 و هم بدین قیاس بشمارد عدد را که بعد از آن مرتبه معدود بود و بجا
 دور و عدد دیگری را با او اوصاف کنیم چنانکه آن مجموع که حاصل شود
 عددی اول بود و مرکب بود و مثالش بگیریم واحد و این مجموع
 سه است و او عددی اول است پس از اعداد عدد زینم که با یکی جمع کردیم
 و آن دو شش حاصل شود و او عددی نام است و اگر واحد و اثنان
 و او را جمع کنیم که هفت بود و آن عدد اول است و او را در چهار که
 زوجهای مجموع است ضرب کنیم پست هفت بود و هم بدین قیاس
 استخراج می باید کرد **اصل چهارم** در خاصیتهای عدد زوج و آن چنانست

که عدد نامی زوج هستند چنانکه اول آن دو بود زوج اول زوج
 دوم را با واحد خود بشمارد و زوج سوم را با آن عدد که از پس او بود
 و زوج چهارم با آن عدد که از پس آن باشد بر ترتیب طبعی مثلث از
 ثبات برین ترتیب اول دو و چهار را بعد خود بشمارد و شش را بعد
 بشمارد و هشت را چهار بار بشمارد و همچنین تا آنجا که بود **اصل پنجم**
 در عدد تام و زاید و ناقص عدد تام عددی بود که چون اجزا او را
 جمع کنند این مجموع مساوی آن بود چنانکه شش که نیمه او سه است و مثلث
 او دو و سه یکی مجموع آن شش است که چون پست و هشت که نیمه
 او چهار ده و ربع و هفت و پنج و چهار و یک و چهار ده جزو او
 دو و یک جزو از پست جزو او یکی مجموع پست که نیمه او چهار است
 و ربع او دو و نمن او یکی مجموع آن هفت و اگر اجزا بیشتر بود آنرا زاید
 گویند چون دوازده که نیمه او شش است و مثلث او چهار و ربع او سه
 و سه و یک و یک و دوازده جزو او یکی بود مجموع آن شانزده
اصل ششم در عدد نامی که یکدیگر را دوست دارند و آن هر دو
 عدد که مجموع اجزای یکی مساوی دوم بود و با یکی زاید بود و یکی
 ناقص چنانکه دویت و پست و او عددی زاید است و پنجاه آن
 صد و ده است در ربع او پنجاه و پنج و خمس او چهل و چهار و عشر او بیست
 دو و نصف شش او زیاده و یکجزو است از صد و دو و جزو و آن دو

یکجزو

و یکجزو از پنجاه و پنج جزو است و آن چهار و یکجزو از چهل و چهار جزو است
 و از پنج و یکجزو از پست و دو و جزو است و آن ده و یکجزو از نازده
 جزو است و آن پست و یکجزو از دویت و پست جزو است و آن
 یکی و مجموع آن همدو و دویست و شصت و چهار است و این عدد ناقص
 پس این دو عدد یکدیگر را دوست دارند زیرا که نیمه او صد و چهل است
 و ربع او هفتاد و یک و از صد و چهل و دو و یکجزو و آن یک بود
 مجموع آن دویت و پست بود **اصل هفتم** در عدد نامی تام
 مثال در اعداد شش و در عشرة ایت و پست و در مائت و صد
 و دوشش و در لوف و هشت هزار و صد و پست و هشت طریقت
 استخراج او است که بگیریم هر عددی که خواهیم از عدد نامی زوج و یکی
 با او اضافت کنیم چنانکه آن مجموع که حاصل شود و عدد اول بود
 و مرکب باشد مثلث بگیریم واحد و اینین و مجموع ایشان را بود
 و او عدد تام است و اگر واحد و نمان و از بر جمع کنیم هفت بود
 و او را در چهار ضرب کنیم پست و هشت باشد و هم برین قیاس
 استخراج باید کرد **اصل هشتم** در خاصیتی که در عدد تام از خاصیتها
 او یکی است که طرف کوچکتر او همیشه عدد زوج بود و آن باشد
 باشد یا هشت چنانکه هشت از پست و هشت و شش از چهار صد و
 شش و هشت از هشت هزار و صد و پست و هشت **اصل نهم**

در عدد های سطح هر چه حاصل شود از ضرب عددی در عددی
 آنرا سطح گویند و مضروب اگر کمتر از مضروب فیه باشد یکی او را
 الطول گویند چنانکه شش که از ضرب دو در سه حاصل شده و دو در
 که از ضرب سه در چهار حاصل شده و اگر آن تفاوت پیش از یکی
 بود از زاویه الطول گویند چنانکه شش که از ضرب دو در چهار
 حاصل شود و پانزده که از پنج حاصل شود و اگر مضروب مضروب
 فیه مساوی باشد از استمق الطول گویند چنانکه چهار که از دو
 دو حاصل شود و اگر از ضرب در خود عددی دیگر بارید و آن
 عدد محفوظ بود و در جمله انواع ضرب از آمد و گویند چنانکه پنج
 که او را چون در خود ضرب کنند پنج پنج شود پنج در وی هم
 موجود است و هم برین بیست پنج در همه تصرفات که در وی کنند
 باقی بود **علم اعداد الوفاق** و درین عالم نه اصل با خود ایم کرد
 بر سهیل اخصار **اصل اول** در حقیقت وفق بدانکه هر شکلی مربع که
 خانها او در طول و عرض و در هر دو قطر یکسان بود و آنجا
 مبلغ عددی که در طول بود همچند مبلغ عددی باشد که بر عرض
 و همچند مبلغ عددی که بر قطر بود و در هیچ خانه یکجا نکرده بود
 عدد وفق گویند و اول مربع است در سه است برین سه و سه و سه
 و اجزینست که آغاز از یکی کنند و آنکه تفاوت یکی یکی بود بلکه

اعزاز

2	1	2
ط	ط	ط
ط	ط	ط

اعزاز آن نهادن از جمله عدد بار و آن
 لیکن بشرط آنکه آن تفاوت بر همان قرار نگاه دارند مثلا آغاز
 از یکی کنند و پنج پنج زیادت میکنند چنانکه درین صورت **اصل**
دوم در آنچه حکما این شکل چگونه استخراج کنند ابا او غار
 بوزخالی چنین بگوید که حکما چون ربع سه در سه بنهاند و واحد او
 بر نظم طبیعی در آن خانها بنهاند و قطر آن وفق میدار درین
 صورت

2	1	2
ط	ط	ط
ط	ط	ط

 لیکن اضلاع وفق میدار پس
 عدد میانگین را بقرار خواهد شد و عدد واحد را هم یک یک
 مرتبه از پیش آوردند چنانکه یکی در خانه دو نهادند و دو در خانه
 شش و شش در خانه نه و نه در خانه شش و شش در خانه هفت و هفت
 در خانه چهار و چهار در خانه یکی تا برین صورت نگاه مران

2	1	2
ط	ط	ط
ط	ط	ط

دو عدد که در زاویه بودند از یک قطر جای دیگر
 بنهاند تا برین صورت شد

2	1	2
ط	ط	ط
ط	ط	ط

و چون چنین بود و وفق میدادیم
 در طول و هم در عرض اینست که

کثیف استخراج سه در سه **اصل سوم** در خاصیت های سه در سه اگر
 از ابر سفال آب نرسیده نویند هر گاه که زنی را در دوازده کجی کرد
 آن سفال آب نرسیده نویند بوی غایبند و در زیر پای او نهند

حضور که این شکل در ساعت اول زمان طلق نویسد و کبود کند
 نماز بود و کبود کند از وی جدا شود و در هر چهارم از جای
 بیرون آید چون زنده بماند را با خود دارد و در هر روز و خلاص میماند
اصل چهارم در کیفیت عمل مربع چهار در چهار از زاویه و طریق میکنند
 یکی که بر خانه بر موم و قطر باشند فقط از آنجا که در خانه اول
 عددی بنهند و در فاکه در وی نقطه بود آن عدد که بوی رسد

5					
4					
3					
2					
1					
	6	5	4	3	2
	5	4	3	2	1
	4	3	2	1	
	3	2	1		
	2	1			
	1				

در وی بنهند تا خانه همه بر شود برین صورت
 اما طریق دوم آنست که این مربع را چهار ربع کنند
 هر ربع چهار خانه که یکی در زاویه دوم در طول موم
 و چهار در چهار خانه میماند برین صورت
 و چون هر چهار ربع در یک مربع جمع شود و فتح کامل حاصل بود
 چنانکه طول و عرض و قطر و چهار زاویه و چهار خانه وسط و چهار که
 بر طول است و چهار که بر عرض است و چهار که بر یک نقطه است یعنی
 این جمله و فتح دهد **اصل پنجم** و چون ابتدا از یکی بنهند و انتها بنهند
 بود مجموع آنچه در یک قطر حاصل شود کسی و چهار باشد پس اگر خواهند
 کسی و پنج اندر یکی در ربع چهارم در فرزند آنگاه سطر از سطر
 نقل کنند و اگر خواهند که کسی شش آید یکی در ربع سوم در فرزند
 و اگر خواهند که کسی هفت آید یکی در ربع دوم در فرزند و اگر

فصل

خواهند کسی و شش آید نیز آن خود ظاهر است و این مثال آنست
 که خواهند کسی و پنج بنهند اول یکی در ربع چهارم افزاید آنگاه
 یک سطر از دست نقل باید که بدست راست و این از سطر این عملند

5	4	3	2	1	
4	3	2	1		
3	2	1			
2	1				
1					
	6	5	4	3	2
	5	4	3	2	1
	4	3	2	1	
	3	2	1		
	2	1			
	1				

برین صورت که **اصل ششم** چون خواهند که نام کسی
 بوفقی بیرون آید و حرف آن نام بر سطر اول
 بیاید بنشیند و اگر در وی حرفی مکرر بود یا لغت
 یا نام پدر یا چیزی دیگر با آن اضافه کردن و از پنج شدن بر آن
 خانه و حرف اول با خود آوردن و بدان طریق که گفته شد و فوق
 بیرون آوردن آنگاه سطر حسی را بجانب راست که نقل کردن تا
 اول نام بجای خود باز نشود و فوق آن نام حاصل کرد و **اصل هفتم**
 چون عدد سیصد و سیزده عدد دفع و نفرست خواستیم که نامی از
 نامهای حقیقی که بحساب جمل سیصد و سیزده باشد و فوق استخراج
 کنیم و چون سطر طلب کرد در دریا بصیرت معنی یافته شد و

5	4	3	2	1	
4	3	2	1		
3	2	1			
2	1				
1					
	6	5	4	3	2
	5	4	3	2	1
	4	3	2	1	
	3	2	1		
	2	1			
	1				

حاصل بود پس در این مربع مساوییم
 این در نقل بر کات این و فوق بر در کار
 عدد و نیز عالم پادشاه بنی آدم در سالاد
 و چنانکه این عدد دفع و نفرست قرین ایام های یون و روزگار
 میمون او باد بینه و کرم **اصل هشتم** در خاصیت های این مربع

چون آفتاب در درجه شرف خود بود و ماه نیز در درجه شرف این
 مربع را بر پشت کتاب و تحت و در خانه کشند از درو این
 باشند و خاصیت دیگر آنست که چون آفتاب در جوت بود و ماه در ^{سلطان}
 و بیکدیگر متصل باشند این شکل را در اکثری همین نقش کنند با رکاع
 مرز را بر چیزی سپید و با خود دارند نسبت زیاد حقست و غلبه بر جسم
 باشند ان شاء الله تعالی **اصل نهم** چون مربع در درجه و مربع چهار
 درجه معلوم بسیاری از اعمال آن ظاهر شود مطلقا اگر خواهی که در
 نئی اول از مربع در درجه باید که در پس مربعی را در درجه در خط
 در درجه از مربع بر ربع رفتن تا آنکه که جمله خانهها بر شود و اگر خواهی
 که دوازده در درجه و از ده نیمی اگر خواهی آن مربع را چهار درجه
 آنکه هر خانه را از آن در درجه کنی و از خانه بجز طریق چهار درجه
 می آئی و خانه های که در هر یک از آن خانهها افتد بطریق در درجه
 بر می کنی و اگر خواهی مربع بزرگ را در درجه کنی و هر خانه را از آن
 چهار درجه کنی پس از خانهها بزرگ بطریق در درجه می آئی و از
 خانه های کوچک که در هر یک از آن خانه های می افتد بطریق چهار درجه
 می آئی و همچنین برین ترتیب و طریق و فنی بیشتر عدد را بدون توان
 آوردن **علم المظاهر** درین علم اصل بسیار بسیار است و چهار بیان کرده
 شود ان شاء الله تعالی **اصل اول** در آنچه مردم رو خود در آینه بگویند

نیز

می بیند قومی پیدا شدند که صورت روی مردم در آینه حاصل شود
 آنکه انوار صورت را دیده شود و این سخن باطل است زیرا که اگر چنین بود
 بالستی که موضع انوارت جایگاه معین بودی از آینه و مادام که آینه
 ساکن باشد و آنچه که صورت وی در آینه پیدا شود ساکن باشد انوار
 از جایگاه خود زایل نشود لیکن مایه پنجم که چون روی کسی در آینه
 ببینند که ناگهانی از جانب راست آنچه بزرگ و آنچه را در جانی پیدا و
 جانب چپ او بزرگ و آنچه را از جانی دیگر ببیند و چون موضع صورت
 مختلف شود با اختلاف ببیند باز که آینه و آنچه صورت وی در آینه
 پیدا می شود ساکنست معلوم شود که صورت روی در آینه مرتسم می
 شود **اصل دوم** در سبب آنکه چیزی بزرگ را که از دور کوچک ببیند
 علت این آنست که شعاع متوهم که از چشم میرسد می شود که بر شکل
 مخروطی بود و در موازات منقطع مظهر و قاعده او متصل بهر دو دور
 میشود آن زاویه ابصار کوچکتر میشود و چون زاویه کوچکتر میشود
 محال الطباع صورتها خرد تر میشود و چون چنین بود در مریات کوچک
 می نماید و آن زاویه هر چند مری دور تر میشود کوچکتر میشود و ناگاه
 که زاویه باطل شود و هر دو خط بر یکدیگر منطبق شوند آنکه ابصار باطل
 میشود اینست علت آنچه چیزی بزرگ را از دور کوچک ببیند که
اصل سوم در علت آنکه یکی را در آینه در مریات صواب الطباع

آنست که چون در رطوبت جلدی صورت محو شود آن هر دو
صورت که چشم پیدا شود متادی شوند بدان موضع که منقلب العقبین است
و آن هر دو صورت بجا متحد شوند و بصار در آن موضع که حاصل آید
در رطوبت جلدی پس اگر در آن عصبای خلی افتد چنانکه صورت یکی
چشم بموضع النقی پیش از آن رسد که صورت چشم دوم لامحاله یکدیگر
شود زیرا که چون یک صورت از یک چشم بدان موضع رسد بصار حاصل
شود و بعد از آن چون طوری دیگر رسد بصاری دیگر حاصل شود
پس سبب یکی دو دیده شود و الله اعلم **اصل چهارم** در عدد چیزهای که
از آنجا بصیر در توان یافتن و آن است دو و هشت و روشنائی رنگ و
وضع مقدار شکل برزگی تفرق اتصال عدد و حرکت کون درستی نری
شکلان کثافت سایه تاریکی بکونی روشنی همان مانند که اختلاف درین
معانی اینست چیزهایی که از بصیر در توان یافتن و آنچه گفته شد و
نخست یکی ازین بود که یاد کردیم و چون ترتیب که او در زیر وضع
و چون کسافت که او در زیر شکل است و مستقامت آنجا که در زیر
شکل اند و چون کثرت و قلت که در زیر عدد اند و چون تساوی
و تفاوت که در زیر شمار و اختلاف اند و خنده و تازده روی و برین
رونی که در زیر شکل اند و چون بجا که در زیر شکل است حرکت کرد
اینست انواع بصیرت چنانکه ابن الهیثم در مناظره خود آورده است

بگو

اصل پنجم در غلظت های حس بر آنکه بصیرت از پنج بر دویم روشنائی است
و رنگ پس غلظت حس بر رسیدن انفراد درین دو افتد و غلظت کردن
در روشنائی لا ابرای اختلاف آن روشنائی نبود در قوت و ضعف
و اما در لون اگر نیک بقوت بود مانند ظلمت بود و اگر ضعف بود مانند
سایه بود پس غلظت کردن در لون اگر جسم را یک رنگ بود غلظت کردن
چون بقوت و ضعف نباشد و اگر ده رنگ باشد و همه بقوت باشد بصیر
آن همه یک ظلمت بیند و اگر ضعیف باشد از همه یکبار بیند و اگر بعضی قوت
بود و بعضی ضعف باشد بصیر از چون جسمی بیند اینچنین اظلمت است **اصل ششم**
در کیفیت ترکیب لوان اگر سیاهی و سفیدی با هم باینترند پس یک جسم
رنگ خاک باشد و اگر بسیاری و روشنی بود چنانکه روشنائی افتاد
که برابر افتد و دو سیاه که روشنائی بر وی افتد سرخی حاصل شود
و اگر غلبه سیاهی را بود و زردی اگر غلبه سفیدی را بود پس اگر زردی
با سیاهی آمیخته شود و سبزی حاصل شود اینست اصول لوان و دیگر
از ترکیب آن حاصل شود **اصل هفتم** بدانکه اگر کسی جامه با رنگی و
که او را رنگی بود بر چشمانند و بجزئی رنگین نگردد آنچه زبر رنگی بیند
آنچه از رنگ او و از رنگ آن جامه چنانکه اگر آنچه زرد بود و رنگ
آن جامه که بر چشم بندگی آن جامه را برین بیند و اگر آنچه سفید بود
و رنگ آن جامه را از رنگ بیند و درین موضع شکالت نیز اگر جرم

جامه از نخل کثیف هم باز نماده حاصل شده است و در میان آن
نخل و جبات پس آنچه کثیف بود دفع کند و آنچه فرجه بود منع
نکند پس باستی که چون آن جامه بر چشم نهادند از آنچه ماورای
او بودی نقطه های کوچک بر آن رنگ اصلی او دیده شدی لیکن
آنچنین نیست بلکه رنگی آینه دیده میشود و جالب است که نخل
جامه بغایت کوچک صورت آن نخل کثیف تر شود و آن هر دو
جز از بغایت کوچک چون یکدیگر باشند لا جرم هر دو صورت
مخلط میشوند و بدان سبب از رنگ مخلط دیده شود **اصل هشتم**
در بیان آنکه چون چشم در رنگی بقوت بسیار تامل کند پس در رنگ
دیگر نگر و این دو مگر اگر رنگ اول پند چنانکه اگر در چیزی سبز
بسیار نگر و نگاه در چیزی سبب نگر دان سپید را سبز رنگ بود
و علت این است که چیزی دیدن از برای انطباق صورت مرئی
بود در حس و چون صورتی در حس ترسیم شود و حس با آن الفکین
پس چون نظر از آن منقطع شود یقینی از آن کیفیت در حس مایل بود
چون در حسی دیگر نگر و از این کیفیت هم اول پند و اصحاب انطباق
را این معنی حتی قویست بر حجت انطباق **اصل نهم** بعضی گفته اند
که افعال بعضی مبهرت موقوفت بر ظلمت چنانکه اگر دست پرست
که به سیاه یا بالشی سیاه فرود آید در شب تاریک روشنی پدید آید

بدرنگ

دیدن آن روشنی موقوفت بر ظلمت و این سخن باطل بلکه نادیدن
ان در روز از برای آنست که نور آفتاب از ابله کند و طبعت
حس آنست که چون در حرکت بقوت در پاید مددک ضعیف در توند
یا فتن البنت مجموع اهلها که درین علم خواستیم آوردن و آن علم
علم الکوسیقی و درین علم اصل از اصول این علم یاد کنیم
بعون الله تعالی **اصل اول** در حقیقت آواز و اقسام آن بدین سبب
سبب حدوث آواز توجع هوا بود که از کوفتن جسمی نخل باز بر
شدن چنین جسم از جسمی دیگر حاصل شود و لابد هوا موج پذیرد
و آن موج بکوش رسد و بدینکه آواز ناگاه بلند بود و گاه آهسته
و گاه تیز بود و گاه کران و سبب اختلاف معنی نقل و بدست
زیرا که چون آواز تیز و کران مناسب بشند نهماستاب بودند
و اگر مناسب بشند نهماستاب پیوند **اصل دوم** در سبب
کرانی و تیزی آواز بدینکه در بعضی چیزها سبب تیزی آواز سخن
آن جسم بود که هوا و ارفع میکند و مزی او در بعضی چیزها کوتاهی
را کند و سبب کران و در بعضی چیزها تنگی را کند و نزوی یکی آواز
از آنجا منفذ باشد پس اگر این همه سبب جمع شود آواز بغایت
تیزی بود زیرا که چون حرکت هوا بقوت بود در یکد زرم سخت
بود و بدینهم بران شکل بکوش رسد و سبب نقل ضد این سبب است

که یاد کرده شد و بدانکه معرفت نقل و حدت در آوازها بطریق
بهر از آنکه بزرگی و بر و کونامی او و سختی و سستی او توان و نسبت
نسبت زیر آنکه هر چند طول و تر پیش بود و او نرم تر بود آواز
کران تر بود و هر چند کوتاه تر بود و سخته باشد آواز نیز تر باشد
نسبت حدت و تیزی با حدت و تری دیگر چون نسبت طول است
آن و تر بود با طول و شدت و تر و دوم فعلی بعد معرفت نسبت آواز
بین طریق آسان باشد **اصول سیوم** در نامهای اصول و نابریط
او تا چهارست اول و آن از همه غلیظتر است و او را هم گویند دوم و آن
است که در هم باشد او را مثلث گویند بر وزن مطلب و سوم و آن
است که بر او باشد او را مثلث گویند بر وزن معنی چهارم و آن از زیر
گویند و آن از همه بار یکتر است **اصول چهارم** در بیان آنچه مسیقی در آن
مشتمل است بر و بخت یکی از احوال نغمه از آن جهت که میان ایشان
مناسبتی و منافاتی باشد دوم از زمانها که در میان آن نغمهها
و این بخت بر اهل ابداع خوانند و ترکیب نغمهها که سبب لذت از دو
اول از جهت تناسب آلیف او دوم از آن جهت که آن از خبر نیست
که حیوانات را بطبع با آن نفی است زیرا که چون با آواز معنی یا المی
یا فزعی باشد لابد از وی آوازها مختلف در وجود آید پس چون آواز
مربک کند از حدت و نقل بر تناسبی طبیعی الفاظ آن پیشتر بود و

نیز اختلاف آن آوازها سبب اختلاف حالتها نفسانی شود و آن سبب
لذت کرد و زیرا که هر حالت که دائم شود لذت میزند و چون سخته
کرد و لابد لذت کند و **اصول پنجم** در مناسبتهای نغمهها بدانکه اگر
بلکفت متکرر شود و از وی هیچ مناسبت حاصل نشود اما چون مختلف
کردند از مجموع هر دو بعدی حاصل شود و چون یکی نغمت از دوم
زاید بود میان ایشان نسبتی بود و آن نسبت یا متناهی بود
یا نه و بلکه متوافق باشد و آن موافقت نگاه بود که تفاوت
مثل متفاوت بود یا بفعل یا بقوت و معنی قوت است که از آنکه
بر او یکبار یا بیشتر بود و بقوت مثل است حاصل شود و مثال آن
دو متفاوت باشد بفعل دو نغمت بود چنانکه یکی دو بار چند
دوم بود چنانکه نغمت چهارم زیرا که تفاوت چهارست و آن است
مفاوت کو چک است اما آنچه تفاوت مثل متفاوت بود بفعل
برد و سمت اول که تفاوت مثل متفاوت است بقوة و این قسم
نسبت بقوة اما قسم اول باشد که دو نغمت بود یکی مثل دوم مثل
جز او بود پس تفاوت بجز نغمت کو چک باشد و جز نغمت کو چک
مثل او بود بقوت و این قسم را نسبت الثقل و آنچه گویند و نیز
همه نام این قسم نسبت ثقل و نصف چنانکه دو و سه که زیرا که تفاوت
میان ایشان بجز نغمت کو چک است و نیز او یکم که با و رسد

و از پس او نسبت مثل و ثلث است چنانکه نسبت سه با چهار زیرا که
که تفاوت میان ایشان بیک لب یکی ثلث است و او بدو
کی زیادت شود در کرد و لاجرم این نسبت تا آخرت از نسبت
مثل و نصف و بعد از این نسبت مثل و جز بر توالی می آید **اصل ششم**
در میان مناسبات این قسم که تفاوت بر مثل تفاوت بود بقوت
و این نگاه بود که یک غمت اضعاف غمت دوم بود و چون
چنین بود تفاوت با مثل غمت کوچک باشد پس غمت کوچک
بقوت مثل مقدار تفاوت بود و این قسم را نسبت الاضعاف گویند
و اول و نسبت ثلث اضعاف زیرا که تفاوت میان ایشان نگاه حال
شود که تفاوت دو بار مکرر شود و مثالش غمتی را عدد دو است
و غمتی دیگر اثلث است و تفاوت میان ایشان چهار است و دو
که متفاوت است نیمه اوست و از پس این نسبت اربع اضعاف است
چون نسبت مثلاً بدو و نسبت خم اضعاف چون نسبت ده
بدو و همچنین بر قیاس نسبتهای دیگر بیرون آید و بدانکه این نسبتها
دیگر بیرون نمی آید و نیز بدانکه این متفق بر نسبت اول نسبتهای بزرگ
و آن نسبت ضعف است و او را الذی بالکلی گویند و نسبت ضعف
و نسبت چهار ضعف و او را الذی بالکل مرتین گویند و قسم دوم نسبت
مثل و ثلث است و او را الذی بالاربع گویند و قسم سوم نسبتهای

بزرگ

کوچک است و آن نسبتهای مثل و ضراحت و البته او از نسبت مثل
در جهت ناچند که بود و بزرگترین آنکه مستعمل در نسبتهای بزرگ الذی
بالکل مرتین است و از نسبتهای کوچک است که زیادت زاید بر تقصیر
نیمه نیمه نیمه گویند که بزرگترین ابعاد باشند و از اطمینانی خواهند **اصل ششم**
بدانکه بعضی ابعاد باشند که بر غیر این نسبتها و با آن همه متناسب بود بلکه
در غایت تناسب بود و در سبب است که در نسبت ضعف نوع تناسبی
که در دیگر اقسام نسبت یافته نشود بلکه موافقت ایشان چنانست که هر یک
قایم مقام آن دوم باشد هم در حلق و هم در ساز پس چون غمتی را
با غمتی دیگر مناسبتی باشد از مناسبتهای متفق اگر چنانکه او را طرح کنند
و ضعف او را بیدل او بکار برند هیچ نقصان در آن تناسب نیست از برای
آنکه ضعف او قایم مقام او باشد چنانکه چهار بار نسبتی دارد و معلوم آن
نسبت الذی بالاربع است پس اگر یکی چهار داشت باشد آن مناسبتی
مانند زیرا که مثلث ضعف چهار است و همچنین اگر چهار نگاه دارد و بدل
شش بر یکبرند متناسب بر قرار بود و این دقیقه را برای آن گفته شد
که چون حکم کردیم که تناسب جزو در آن اقسام نیست و این قسم که یاد
کردیم چون در ظاهر از آن بیرون بود لاجرم بنشیند کردن واجب
بود و اندا علم **اصل ششم** در میان آنکه هر آوازی که مناسبت حال
مخصوص است آوازی که مناسبتی در وسط است که آوازی

شوند تا نفس از تنب غم با وج طرب و سرور شود آوازی که نشانی
 غم و نوحه باشد آنست که آواز تیز با آواز کران شوند تا نفس از بند
 شدای بنشیند غم آید و آنچه لایق قوت فکری و غضبی بود فیتل
 باید و آنچه لایق تحریک قوت شهوانی باشد سبک باید **اصل نهم**
 در شرف این علم از حکماء فلاسفه اول کسی که درین علم خوض کرد
 غورس بود و گفته اند او شاگردی سلیمان صلوات علیه که ده
 بود پس او شبی در خواب دید که کسی او را گفتی بر خیز و بکنار فلان
 در یار و واران جایگاه علمی حاصل کن و دیگر روز فینا غورس
 برخاست و بکنار دریا آمد و بسیار صبر کرد و بچکس نرسید که از وی
 علم آموزد در شب دوم همان خواب دید و روز دوم هم بر آن
 موضع شد و بی مقصود باز گشت و در شب سوم همان خواب برید
 روز سوم پیامد و بدانت که آن خواب بر کزاف نمی باید که نفس پس
 بسیار اندیشه کرد جمعی از آنکسان در آن موضع حاضر بودند و مقرر
 بر آن می زدند بر وجهی مناسب چون فینا غورس را خاطر باز آن
 افتاد در آن مناسبت مامل کرد و بجا باز گشت و قصد آن کرد
 و بجا باز گشت و قصد آن کرد که انواع مناسبت میان آوازا
 بداند و چون او را آن معلوم شد باز بنده بسیار سازی ساخت تا
 بر آن لبت و قصیده در حید باری تعالی و تکوین و بنا و غایت

کردن

کردن در آخره انسان که در عادت آن روزگار و آن قصیده
 را بر خلق میخواند در آن ساز و بدران سبب پار مردم از طلب
 دنیا روی باختر نهادند پس انسانها در میان حکما مجزود
 و بعد از آن حکیمان دیگر در آن اندیشهها کردند و از اینکو تر میگردد
 تا نوبت به استاد حکیمان جهان رسید از سلفا لیس او در آن
 اندیشه کرد و ساز از غنون بساخت و در جمله بچکس بر او در آن
 عمل این خوض میسر نشود الا انگاه که خاطر و قوا و ذهن صافی و
 طبع راست باری دهد و اگر کسی را قوت علم یا مهارت صناعت
 جمع شود در فن خود بی نظیر بود و الله اعلم **علم التمهید الاصول**
الظاهر اصل اول در اقسام اجسام بدانکه اجسام یا بسیط اند یا مرکب
 و بسیط یا جان آید که تغییر و تبدل بر صورت های ایشان روا بود
 یا روا نبود از اجسام کاین و فاسد گویند و آنچه تغییر و تبدل بر ایشان
 راه نیابد از اجسام ابدی گویند و ایشان را که اندک دیگر
 در آمده بر مثال طبقهای چنان و نیز دیگرترین آن فلکها عالم کون
 و فضا و فلک قمر است انگاه فلک شمس انگاه فلک زحل انگاه فلک الثوابت
 انگاه فلک اعظم و این ترتیب بدان معلوم شد که چون یکی ازین
 کوکب در گذشتن بد دیگری رسد آنکه دوم را پوستاند لامحاله
 باید که در زیر او بود و اما در فضا بدان معلوم شد که هر کوکب

انگاه فلک عطارد انگاه فلک زهره
 انگاه فلک قمر انگاه فلک شمس
 انگاه فلک زحل انگاه فلک الثوابت

که زمین نزدیکتر بود قوسی که از اختلاف منظر حاصل شود بزرگتر
بود پس چون ماه و عطارد و زهره را اختلاف منظر بود و مریخ
و مشتری و زحل را نبود و انساب اختلاف منظر اندک بود معلوم
شد که انساب در میان همه ستارگانست چنانکه بالای زهره بود
و زهره مریخ باشد **اصل دوم** در مقدار ستیری این فلکها چون نصف
قطر زمین را یکی گیریم بهر مقدری که است ستیری که هوای دو و پنجم
چندان بود و غلظت فلک قمری و پنجم چندان و غلظت فلک عطارد
صد و پنجم و پنجم چندان بود و غلظت فلک زهره هزار و پانصد و
مقتاد و دو و چندان و غلظت فلک انساب هزار بار و پنجم چندان و غلظت
فلک مریخ هفت هزار و نهصد و هفت چندان و غلظت فلک مشتری
هفت هزار و صد و هشتاد و نه چندان و غلظت فلک زحل چهار هزار
دویست و چهارده و پنجم چندان و غلظت فلک مکرکب نه هزار و پنجم
چندان و پستای فلک اعظم را کس نمایت بداند ولیکن محوری که
اندرون فلک اعظم رسم شود و باید که چند نصف قطر زمین باشد
چهل و چهار هزار بار و نهصد و هشتاد و هشت و پنج بار **اصل سوم**
جمله آسمانها بدو وارده قسمت کرده اند و هر قسمی را بر حقی نام نهادند
چنانکه هر زره را که بدو وارده بدو قسمت کردند و چون خواستند که آن
بر چهار تعریف کنند بگویند تا از ستارگانی که در آن برج

باشد صورت چه چیز توان ایستاد نگاه آن برج را بدین صورت
تعریف کردند که مساملی برسد که کوکب تا به سحر کند چون ستارگان
که در برج حمل باشد حرکت کنند آن یکی برج حمل حرکت کرده باشد
حرکت کنند آن یکی برج حمل حرکت کرده باشد جواب بداند که از منطقه
معدل النهار و منطقه فلک البروج که با یکدیگر تقاطع کرده دو نقطه
حاصل شده است یکی نقطه اعتدال ربیعی دوم نقطه اعتدال خریفی
و حساب برجهالزمین نقطه است از اول نقطه اعتدال تالی که خود
وارد و وارده جز و از دور فلک کبرج است و چون کوکب حرکت
کند لازم نیاید که برج حرکت کرده بود درین تقدیر **المشکل**
اصل اول در بیان آنکه فلک حاوی فلک محوی را چگونه درازند و چگونه
ابو علی درین معنی دو وجه گفته است و از حکما درین باب خبر
ان نقل نموده است یکی آنکه مرکز فلک اندرونی فلک بیرونی
نباشد بلکه خارج بود از مرکز فلک بیرونی و چون چنین بود مرکز
فلک اندرونی در یکجا است بود از فلک بیرونی و جزئی بود از اجزای
او پس لازم آید که بیرونی چون حرکت کند اندرون هم متحرک گردد
و اما آنچه مرکز او مرکز بیرونی باشد سطح داخل فلک حاوی مکان
سطح خارج فلک محوی بود و اجزاء ممکن منتهی است که باشد با اجزاء
مکان و چون مکان حرکت کند لازم آید که ممکن حرکت بداند

این جواب دوم نزدیک من نیکو نیست زیرا که ملک جسمی سبط
 متناهی الاجزالتسین عمل نقطه که در وی فرض افتد متناهی بود
 و هر چه بر چیزی جایز بود بر مثل او هم جایز بود پس آن نقطه که
 که از حاوی که محاسن قطب محوی بود مثل دیگر نقطه مفروض بود پس
 محال بود که قطب محوی طالب آن نقطه معین باشد از حاوی دون
 دیگر نقطه با از آنکه همه در طبیعت و ما نیست متناهی اند و ایضا خواهر اول
 در علم طبیعیات چون بر این گفت بر سبطی ننگ گفت چون سبط
 باشد حرکت بروی ر و او بود زیرا که هم چیزها که در وی فرض
 متناهی اند پس هر گاه که یک چیز و عاقل چیزی باشد چیزی دیگر شاید که
 محاسن آن جزو که در پس حرکت بروی ر و او بود و چون او این
 معنی تفریر کرده است چگونگی رو ادانت که گوید قطب محوی نقطه
 معین را از حاوی بطبع طالب بود و بدان نقطه متناهی باشد
 پس معلوم شد که این جواب باطل است بلکه حق آنست که تحریکات
 نفسانی باشد که بی واسطه جسمانی بود پس روا باشد که نفس حاوی
 در وقت چنان بود که باقی باشد تحریک محوی بی هیچ الی جسمانی
 بود پس روا باشد که نفس حاوی در وقت چنان بود که باقی باشد
 تحریک محوی بی هیچ الی جسمانی و این سخن تفریح بر مذهب ایشان است
 و الا حق آنست که افلاک در حرکت سخن تفریح را الهی اند فلک کل من

نیز

عند الله و الله اول التوفیق **اصل دوم** در فضلهای سال خط استوا
 و مقدار هر فضلی بر آنکه در خط استوا در یکال شت فضل باشد دو
 لبستان و دو حریف و دو زمستان و دو بهار زیرا که چون فضا
 بر حل آید و از معدل النهار به میلش فاند بر سمت انجا بگاه بود
 و انجا آغاز حریف بود تا انگاه که آفتاب بر سر طان رسد و انگاه
 زمستان آغاز کند بسبب غایت بود آفتاب از سمت سر ایشان انگاه
 میل آفتاب کمتر شدن کیر تا آفتاب بر بنجه اسد رسد سر ما کمتر
 شود و هو اخوش کرد و ان وقت آغاز بهار تا انگاه که انگاه
 بر میزان رسد بار دیگر تا لبستان باشد و درین نصف دیگر که
 از فلک همان چهار فصل برید آید آنچه گفته سخن منقدمان است
 اما حقیق آنست که آغاز حریف ایشان انگاه بود که میل آفتاب نیمه
 اعظم باشد و آن در اوایل ثور بود و درین قیاس آغاز ربیع در
 او آخر اسد افتد و همچنین در جانب جنوب آغاز حریف انگاه کند که
 آفتاب در اوایل عقرب بود و آغاز ربیع انگاه که در اوایل جوزا بود
 باشد و درین قیاس هر دو زمان بهار و تابستان بر بنده زمان نصف
 و زمستان بود و الله اعلم **اصل سیوم** در حقیقت آنکه انجا خط استوا
 بروی گذرد و معدلت یازده انکه اتفاق است اهل این علم را که

که کمترین موضعی بر کره زمین اجابت که مدار حیض نجاست افتاب
 و نزدیک محققان در شده است که اوج افتاب بحرگت و اکنون
 در جواز است و چون بقطر که خستین میزان رسد لا محاله حیض افتاب بقطر
 خستین محل باشد و مدار حمل و میزان هر دو یکی است و آن بر سمت خط
 استوائی در آن روز کاربرد محترقه استوائی باشد پس در آن روز
 کمترین مواضع خط استوائی باشد و لیکن بسبب آنکه بعد افتاب از سمت
 بغایت دوری بود و لاجرم احوال ایشان متناوب بود پس این کسب
 توان گفتن که معتدل باشد و الا در آنوقت که دریم که کمترین
 مواضع آن باشد پس دانستم که آنچه خواجه ابو علی سبنا حکم کرده است
 مطلقا که موضعی که خط استوائی کوزد معتدلترین مواضع است بر طلاق
 درست نیست **الامتنان استخوان اول** افتاب فلک التدیور است
 یا از جواب بطلمیوس میگوید چون افتاب را یافتند که در زمانای متساوی
 قوتنای مساوی از فلک البروج قطع کند یک نصف شمالی در صد و
 شش روز چهارده ساعده و نیم معتدل قطع کرد و نیمه جنوبی را در صد
 و هفتاد و نه روز قطع کرد و معلوم شده است که در حرکات سماوی
 تفاوت بود پس این اختلاف از دو وجه تواند بود اول آنکه چون
 کره اندزه افتاب فلکی بود که مرکز او از مرکز عالم بود در یک نیمه

از فلک

از فلک البروج پیش از یک نیمه افتد از آن دایره خارج مرکز و در نیمه
 دیگر که از فلک البروج پیش از یک نیمه افتد از خارج مرکز و بدین
 سلب افتاب یک نیمه را از فلک البروج بزمانی پیش از آن قطع کند
 که نیمه دیگر را و وجه دوم آنکه کره اندزه افتاب کرده بود خود مرکز
 در سخن فلکی مواضع مرکز و او بر خود میگردد و افتاب را با خود
 می برد تا چون شمش بر نیمه بالا باشد ازین فلک از زمین دورتر
 باشد و بطی حرکت نماید و چون در نیمه زیرین باشد نزدیکتر بود
 و سریع حرکت نماید و شرط بیاید تا هر دو وجه در حساب یکی آید
 اول آنکه نسبت خطی که میان مرکز عالم و مرکز خارج که مرکز است
 و آن دو جز است همان باشد نسبت نصف قطر فلک تدویر نصف
 قطر حامل او و دوم آنکه حرکت فلک تدویر بر خلاف حرکت فلک
 حامل بود و سه دیگر آنکه در هر زمانی که فلک حامل در وی سومی
 قطع کند بر توالی فلک تدویر در همان زمان مثل آن قوس قطع
 کند و چون این همه شرط اعتبار کنند جل حسابها یکی بود خواه افتاب
 بر فلک التدیور بود و خواه بر خارج مرکز و لیکن بطلمیوس از راه
 استخوان چندی آن کرده است که افتاب را حامل فلک خارج مرکز بود
 و فلک تدویرش باشد و اگر چه هیچ دلیل بر نفی فلک التدیور قائم
استخوان دوم ماه رجوع و استقامت بود و یا از جواب باشد

ولیکن محسوس نشود از برای غایت سرعت حرکت فلک حامل او
استحسان سیوم چه فزنت میان وسط ستاره و تعدیل او و تقویم او
حجاب توهم کنی که خطی از مرکز عالم بر او آید و بسه حمل سرد و
خط دیگر توهم کنیم یکی از مرکز عالم و دیگری مرکز خارج مرکز برکز
اقتاب بگذرد تا سطح فلک اعلی رسد آن قوس که میان مرکز حمل و
آن خط بود که از مرکز عالم بر او آمدن آن تقویم بود و اینجینا
دو طرف خط بود تعدیل بود **علم الاحکام الاصول الظاهره اصل اول**
در طبایع ستارگان مشتری و زهره سعدند بر اطلاق از برای آنکه خارج
ایشان در غایت اعتدالت و در ایشان تری و کرمیت و زحل و
میرخ نخس بر اطلاق اند زیرا که زحل در سردی بغایت است میرخ
در خشکی و اقیاب و ماه از ثقلیت و ندیس سعدند و از مقداره و
نیز سح و مقابل نخس و عطارد با سعد سعد و با نخس نخس بود و بدانکه
زهره و ماه هومت اند از بسیاری رطوبت و اقیاب و زحل مشتری
و میرخ مدکر اند و عطارد و با هر کدام جنس که باشد طبیعت او بود
اصل دوم در طبایع بروج بدانکه چون اول بر جهان حمل گیریم که
گرم بود و دوم سرد و در بروج خشک بود و دوی دیگر تر باشد
حمل گرم است و نور سرد و جوزا گرم است و سرطان سرد و هم برین
نیاس تا آخر بر جهان که گرم و دوم سرد و اما در خشکی و تری حمل

نور

خشک اند و جوزا و سرطان تر و اسد و سنبله خشک و میزان و عقرب
تر پس چنین بود لایه برج اول حمل است گرم و خشک بود و دوم
سرد و خشک بود و سیوم گرم و تر بود و چهارم سرد و تر بود و پنجم
بار دیگر گرم و خشک بود و او در طبیعت مساوی برج اول است
لاجرم نظر ثقلیت نظر محبت آمد و ششم سرد و خشک و هفتم گرم و
دشتم سرد و تر و هم برین ترتیب باقی بروج را قیاس باید کرد
اصل سیوم در خانهای ستارگان سرطان خانه ماهیت و اسد
از ان اقیاب و بر دو جانب این خانه جوزاست و سنبله و اینها
خانهای زهره اند و بر دو جانب ایشان دو خانه حمل است و عقرب
و ایشان خانهای میرخ اند و بر دو جانب این دو خانه دلوهست
و جدی و ایشان خانهای مشتری اند و بر دو جانب این دو خان
حوت و قوس و ایشان خانهای مشتری اند و بر دو جانب این
دو خانه دلوهست و جدی و ایشان خانهای زحل اند و بدانکه شرف
اقیاب در نوزده درجه حمل است و شرف شاه در سه درجه نور و شرف
زحل در بیست و یک درجه میزان و شرف مشتری در پانزده درجه
سرطان است و شرف میرخ در بیست و هشت درجه جدی است و شرف
زهره در بیست و هفت درجه حوت و شرف عطارد در پانزده
درجه سنبله است و هر دو درجه که در مقابل این درجهها باشند آن

مبوط بود در آن ستاره را **انتهای آسمان اول** بدانند در حکمت
 درست شده است که جسمهای فلکی غیر محض اند پس زحل را محض
 کفین تا ویلی وارد خواهد و تحقیق آنست که آنچه زهره در میزان است
 و ماه در قوس است و آفتاب در اسد است پس میان زهره که در قاف
 خویش است و میان ماه سه برج است و میان اسد که خانه آفتاب است
 و میزان که خانه زهره است هم سه برج است پس بعد زهره که در خانه
 خویش است از ماه چند بعد خانه آفتاب است و آن اسد است از
 خانه زهره و آن میزان است که **آسمان دوم** انشاء عشره به باشد
 جواب چون ستاره در برجی باشد برجه معین بگرداند تا عدد آن
 درجات چند است آنگاه هر درجه دوازده گیرند و آنچه جمع شود
 سی و سی اندازند آنجا که برسد انشاء عشره آن ستاره بود مثل شنبه
 طالع هفت و شش درجه و پانزده دقیقه از قوس باشد از او در
 دوازده ضرب کنیم سیصد و پانزده بود از برای قوس کنیم و همچنین
 از برای برجهار دیگر که از پس اوست یعنی شنبه طالع در پانزده
 درجه میزان انشاء **آسمان سوم** چون اجرام دو کوکب مختلف بود نقل
 چه وقت باشد جواب جرم آفتاب پانزده درجه است و از آن قدر
 که دوازده و از آن ستارهای علوی نه و از آن زهره و عطارد **اصول**
 پس چون ستاره ستاره دیگر رسد اگر بعد میان ایشان مثل شنبه

مجموع هر دو بعد باشد آن اول اتصال بود آنگاه چون بعد مثل
 بنده آن بعد کرد که او کمتر است از آن دو بعد اتصال در قوت
 و کمال باشد آنگاه چون هر دو کوکب بدرجه و دقیقه از وی در
 گذرد وقت انحراف باشد لیکن هنوز قوت باقی بود تا آنگاه
 که از یکدیگر بگذرند جرم جدا شوند یا اگر نه بگویند دیگر بنویسد **علم اول**
 بدانکه این علم از جمله علمهای غریب است و ما از وی نه اصل یاد کنیم
 بر وفق تربیت کتاب **اصل اول** در کیفیت این صنعت بیاید
 که قفن که یکی یا کیزه که هیچکدامی بر آن ستاره باشد و المکس که بر
 کبره باید که شخصی بود که نابالغ باشد و آیه انکرسی خوانند و معوذتین
 و آنکه این دعایین دعا خوانند اللهم انی اسألك بكل اسم دعا
 به احد من خلقک فایما او قاعدا را کعبا او ساجدی فی
 السموات او فی الارض او فی البیر او فی البحر و بین سینه و
 عنقبات و عند المقام و بینک الحرام دعا که هر جمله او فی
 ملاک حالیا فی ظلمة اللیل او فی ضوء النهار تسبعت دعاه
 و کثرت بلاه اسألك ان ترزق حاجتی فی هذه الخطوط
 بحول و قوه انک علی کل شیء قدير و چون این دعا
 بر خواند انگشت بران ریک میزند بجهاب و پشمار و اگر آن نفسها
 نیک نیاید از باطل بایر کردن و بار دیگر آغاز کردن و سبب این

با پدیدي خاک بود يا انکه انکس از برای او می کنند با پدید با حاض
 یازانی با کاز و اگر چنانکه انکت بسک بزه افتد که انکس را که از برای
 او میزند زخمی باشد خواه مرد باش و خواه زن و این کار در روز
 که باد بای سخت آید و یازان بار دیگر باید و این عمل از باد آید تا نماز
 پیشین باید که در آنجا که یکبار نماز دیگر آنجا که از آنجا خواهند نماز
 تمام روا بود عمل کردن و آنجا که از آن خطما که بر آن یک پسر شود
 شکله استخراج کنند چنانکه بیان کنیم و بر آن حکله کنند **اصل دوم**
 در کیفیت استخراج آن شکله و ملکیت عدد آن بدانکه انکت بر آن یک
 می باید زدن و حساب آن از آن نقطه داخل پسر شود و هم بدین طریق
 چهار خط ظاهر شود آنجا که دو دو می باید سترون و آنچه در آخر
 آن چهار خط باشد از آن یک شکل حاصل شود و آنجا که از آنجا است
 نام کردن و بعد از آن از شرط اول چهار شکل دیگر حاصل کردن
 و ازین مثل شکل که چهار شکل دیگر حاصل کردن و ازین چهار
 شکل دیگر و ازین دو یک شکل و ازین شکل و شکل اول مهات
 شکلی دیگر استخراج کنند و مجموع آن شانزده شود اینست طریق
 تولید شکلهای علم رمل **اصل سوم** در صورت این شکلهای شانزده
 کاز اول رافره خارج کوبند دوم رافره خارج کوبند سوم داخل
 کوبند مسبوم را صاحب و قائم و حلیمان چهارم رانکوس کوبند پنجم را

نقل الحد ششم را کوبند هفتم را حمره هشتم را پیا من نهم را عنبه خارجه دهم
 را عنبه داخل یازدهم را قبض داخل و دوازدهم را قبض خارج سیزدهم
 را اجتماع چهاردهم را عقیل یازدهم را طریق شانزدهم را جماعت برین
 صورت که نموده میشود
 ۱۶ ۱۵ ۱۴ ۱۳ ۱۲ ۱۱ ۱۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱
اصل چهارم در ترتیب خانها که در وقت عمل بر وزن آید شکل اول در
 نشان شده دوم دلیل مال سیوم دلیل صدقت و الفت و خون جهام
 دلیل پر و عقار و ملک پنجم دلیل فرزندان ششم دلیل زمان و نکت
 ششم دلیل هرک و نکتها نهم دلیل حرکت و سفر دهم دلیل حرم و سلطان
 و معیشت حوب یازدهم دلیل امیدها و دوازدهم دلیل دشمنان سیزدهم
 خانه سایل بود چهاردهم دلیل خانه مسؤل باشد یازدهم چون طلب
 خانها و دیگر را شانزدهم خانه عاقبت **اصل پنجم** در اشارت با حکام
 بعضی ازین شکلهای رافره خارج دلیل بود بر ملوک و محنتان و محاب
 عقل و بر سفر نیک و راز و نیکو عاقبت و طبع او گرم خشک است و رافره
 داخل دلیل بود بر جمال و جمال و روسا و علما و اصحاب بویشت و نکت
 کردن مردم بر صلح و نیکو عهدی و ضاحک و دلیل بود بر جمال فصاحت
 و علما و کسانی که اظهار حق و ابطال باطل کنند و تعلق او بختی بود
 و منکوس تعلق بر جمل وارد او و دلیل مردم ناکس و سفلهت و از
 دینها بر جود آن و زنادقه **اصل ششم** و اما نقلی الحد تعلق بر نهم

دارد و او دلیل بود بر برنان و مردان و خادمان و شادی
و سماع و آنچه بدان ماند و اما کویح تعلق ببطارد و راس و اولیت
بر مکاری و زرق و فابوقی و مخنی و جایگاه ناخوش و اما همه
دلیلت بر زن بشود دادن یا بر بیماری و مجوسی که خوفند که
او بود و بر غایبی که باز نیاید **اصل نهم** غایب خارج دلیل بود بر
سفر و بر غایب و خداوند سوال به نجات باشد الا در سفر و اما تبه
داخله دلیل بود بر نیکی در جمل کارها الا که نبض داخل دلیل بود
بر بشارت که بدان کس رسد یا غایبی که باز رسد یا کم شده که
بیاید و او سفر را نیکو بود و قبض خارج دلیل بود که خداوند سوال
از نجات خود می پرسد و او پس او را بشارت ده بهر چیزی و خوب یا
اصل ششم و اما اجتماع دلیل بود بر رسول و از غایبی که باز رسد
یا از مناظره و ضومتی و او بدست سفر را و اگر در دریای بودیم
غرق باشند و اما عقله دلیل بود بر بیماری صاحب فراتین بر غایبی
که باورسد یا بر چهار پایان تمام بار و او نیکوست سفر او بیع و شرف
را و اگر چیزی کم شده باشد بزودی باز رسد و اما طریق دلیل
بود بر سفر و انکس بر او را سفر احترام باید کردن از حیانت یا زود
و اما جماعت دلیل بود بر سفر دریای که او را در آن سلامت نیاند
این مختصرت که او را در جماعت حکمای بن شان زده شکل و اگر چه نظر

در بای نباشد لیکن از برای نمودار بقدر کفایت باشد **اصل نهم**
در بیان محبت این علم و سواد که آن در شریعت این عباس رضی الله عنه
روایت میکند که از مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم پرسیدم از علم خط
و کفتم یا رسول الله مردی نشسته بود و بر یک خط می کشید و مردم
بر وی الحاکم کردند رسول فرمود که یکی از پیغمبران این دین نشسته بود
است هر کس که عمل او موافق عمل آن پیغمبر بود عمل او صواب باشد
و گفته اند که آن پیغمبر صلوات الله علیه بوده است **علم الخواصم الاصول**
الظاهره اصل اول در حقیقت جن جن است که گویند هوای
که قادر بود بر آنکه خود را بر شکلهای مختلف کند و عقلا در وجود
او خلقت کرده اکثری از فلسفه منکر او باشند و بیشتر مکتولان است
او کنند و ابو البرکات بغدادی در آن متوقف بوده است و نایب
از جهت عقل نفی میکنند و مبتنان اثبات امکان او را عقل میکنند
و اثبات وجود او بسمع است اما حجت نقاد اینست که هویت
آن یک شخص جنی یا حیست یا رجم و جنس همان محال بود که جسم بود
که اگر هویت او حجت جسم بودی پس هر جا که جسم بودی هویت
او بودی و این محال است و اگر هویت او چیزی همان است آن چیزی
با کیفیتی سبط بود یا مرکب که سبط بود پس طبع جزو طبع کل در آن
متساوی باشد پس هر چیزی را آن اجزا یعنی که فرض کرده شود

او خود و خلقی که مشغول به سر خود و چون جسمی عملی است با مینمایند در سر
از اشخاص منبایست موجود بود و این محالست و اگر آن هویست کیفیت
و ترکیبی بود پس از اجزای معین باید و اخلال آن ترکیب موجب
آن کیفیت باشد پس آن حیوان قادر باشد بر شکلهای مختلفه بر فصل
کردن اجزا خود و وصل آن پس جنی بود زیرا که سخن در حیوان
میرود که درین کار قادر بود و اگر هویست او به جهت ذمه همان
آن هویست را لا محاله تعلق باشد بیدن و الا حیوان نبود و آن
بدن فاسد شود و محال باشد که او را تعلق بود ببدن دیگر زیرا که
تسایح محالست معلوم شد که حیوان که او را جنی میگویند وجود
او محالست جواب گوئیم چرا و این بود که هویست او کیفیت جنی همان
باشد و آن کیفیت به طبیعت بلکه مرکب بود و مادام که آن ترکیب
باقی بود و حیوان باقی باشد لیکن اگر چه بقای آن مرکب واجب بود
لیکن بقای آن شکل که واجب بود و محتملست که هویست او متوقف
باشد بر بقای آن ترکیب و اگر چه متوقف نبود بر بقای شکل
چنانکه مزاج شخصی انسان را قدری معین است از اعتدال که شرط بقای
او بود و زیادت و نقصان چون ما و او را آن معتبر نباشد در بقا
آن حیوة و چون این حجت باطل شد دانستند که هیچ دلیل عقلی قائم
نشد بر استحالت وجود جن و جز صادق آمد پس لا محاله بوجود او

الغرض

اتراف باید کرد و قال الله تعالى وخلقنا الانسان من طين
وقال الله تعالى قل وحي الي ان الله اشجع لفظه الجن و احيا موت
از جمله سبب است در اثبات جن پس لا محاله حرم باید کرد و در اثبات اینها
اصول دوم در فرق دو موی میان جن و شیطان بعضی گفته اند که اصل
شیطان و جنی یکیت زیرا که خدا تعالی همه را از افریده است لیکن
گفدر شیطان خوانند و مسلمانان را جنی و اگر از اهل این صفت برند
که شیاطین از نسل ابلیس اند اما جن از نسل ابلیس نیستند و رسول
صلوة الله علیه میفرماید که ایشان صفت اند قومی در موامی برند و
قومی در زمین ساکنند و قومی ماران و سگان و کژدمانند و حشر
گفته اند چنان روحانی میباشند یا هیولانی یا راضی روحانیانند
که می برند و ایشان در زیر آسمان دنیا باشند و خدا بر اسمی پر
چنانکه ملائکه و از اکل و نرسبستنی اند و اینها از اند دنیا جزوی
خوش هیچ حمد نباشد و آنها هیولان در زمین حاکم و تصرف کنند
و ایشان را پادشاهی باشد و هر یک را مسکنی معین چنانکه آدمیا
و ایشان کاه و در بطران کنند و کاه در زمین ساکن باشند
و اما در رضیان کاه خود در ابصورت آدمی نمایند و کاه در صورت
حیوانات دیگر و در اخبار می آید که جماعتی از صحابه در سفر بودند
و ماری عظیم پیش آمد یکی از صحابه شمیری بروی زد و او را صحر

کردار بگنجت و از چشم غایت چون بجزت مصطفی صلوة الله علیه
پهستند و نمود که چکار از شمار وجود آید که جنس نکات میکنند
گفتند یا رسول الله پیش ازین نکریم که ما بر آنچه حرج کردیم رسول
صلوات الله علیه گفت که آن ما را زنیان بود انگاه رسول از جن
عذر خواست و جهان بازگشتند و گفته اند که آنست که گشتند از بار
نت والا از وی تقاضا طلب کند مالی **اصلي** سوم در فایده
تجیم و تیز شدن سحر و عزیمت بدانکه تجیم گاه از برای سحر بود
چنان باشد که جنی تحت باهت و قهر بود و تجیم او جز از برای
انفال بود و معرفت او نتوان کرد و بدانکه سحر و هم غریت
تمام نشود الا بدانکه کل هست و جل غریت بوی مصروف شود و لابد
بنوعی از انواع طاعات و عبادات مستعمل باید بود پس اگر آن موافق
شرع با عزیمت بود و اگر در شروع منکر بود و مقصود از آن چیزی
بود که نسبت و فساد بود از سحر خوانند **اصول المشکل اصل**
در کیفیت اعمال تجیم اول جامه و باید که نو و لطیف باشد دوم جامه
باید که خاز در گوشکی بند که در صحای خالی باشد چنانکه در نزدیکی
او آب روان و در خنایان باشد سیوم زمان و ابتدای عمل حروری
ازین اول ماه باید چنانکه اتصالات کوکب محمود باشد و مقصود
موافق بود و ایام عمل تجیم هفت است و اگر روزی در چند روز

صائم

صائم بود و اولتر باشد چنانکه شمار روز چهارشنبه خام تسبیح و و کین
بروی ترک یک بند و روز آدینه نفس نکلین کنند پس عبادت مستعمل
شود و شب شنبه بر تخیم مستعمل کرد و بعد از آن و بعد از آن
هفت روز روز و زده دار و چهارم در کیفیت خط کشیدن باید که
مفت خط بکشد و ابتدا بدان کند که دورتر باشد و آن خطهای
بآهن فولاد کشند و اگر کار دی بود و روپا باشد و باید که سر
سوزنی از آن خط خالی نگذارد که در آن خطر باشد و آن خط را که
از دست راست و با چاک سرهای خط بهم رسان آن امن را آنجا
ز و برد و از برای خط دوم آهنی دیگر بگیرد و جوزی که در
اصل دوم با دو خواهم کرد بر هر خطی هفت بار بخواند و پیر کرد
بر کرد آن آیه الکرسی و فاتحه و سوره اخلص و معوذتین و
آن رسول و دیگر آیهها از توابع قرآن بنویسند و در کیفیت
نشان و در میان خط هفتم باید نشستن چنانکه از وی هیچ بیرون
نمورد و حجر نخورت با خود برد و در جراح آهنین بر دست
خود بیند و روی بقبل آرد و در مقابل منبری بود ششم در
کیفیت دعا دعا الله لا اله الا هو و اللدیکه و اولو العلم
فانما بالصلاة لا اله الا هو الغیر الحکیم ان اللدین عند الله
الاسلام اللهم كما الله لفت بن النبلج والنار فالقین

قلوب عبادك المؤمنين اللهم اغفر لامة محمد صلى الله عليه وآله
وسلم اللهم ثبت نور الايمان في قلوب امة محمد وآل محمد
ممن طلبا وجهتكم اللهم صل على محمد وآل محمد وسلم **اصل دوم**
در علامت اجابت و فائده ان يك انت كه بعضى از اعضا معزم در علاج
آيند بر سبيل عادت و خارش تمامه در اندام او پديد شود و گران
او ظاهر گردد و باشد كه مردم چنان شود كه كوفى دل و كوفى
بر كنه ميشود و آواز او در خواندن بلند شود بى اختيار او
كريم بى اختيار بروى غلبه كند و آواز ناى منكر چون آواز بوق
و طبل بشود و باشد كه صورتى مكره پديد در او بود كه اجابت
حاصل شود و علامات آن ظاهر نشود و اما غوايد اجابت مبارك
چنانكه هر حركت بنويسد در هر كار كه باشد بوصول بوند و
جمله اين صفت است كه هر چند اعراض مردم از علايق حسد
كاملتر بود و ظهور آن آثار قاهر بود **الامانات امتحان اول** طريق نيت
اين علم عقلست يا نقل جواب هر چه تعلق بخصيفه مطن دارد و بعقل
تعلق باهوائى خدا تعالى دارد و نامهاى ملائكه و ملائكه خبر عقل
حاصل نشود و پيشتر آن روايت از سليمان است صلوات الله عليه
و از اصف بن برخيا و از رسول صلوات الله عليه هر چه است و است
و همچنين از ائمه المؤمنين على عليه السلام و اما در حقهها و بخوارى او بود

الامانات

كه تجرب حاصل شود علم آن **امتحان دوم** جريان علم را عزيمت كويند
جواب عزيمت نيت است و روح ابن علم تقويت است و احلاص
و گفته اند عزيمت عليك يعنى او جيت عليك **امتحان سوم** چه وقت نيت
انسون خواند و تعزيم و تعجيم جواب انسون جنس است و تعزيم نوع او
و تعجيم نوع تعزيم و چون تعجيم بنظر است در وجود آيد ملائكه
حد و نهايت نيت **الاصول المشكوك اصل اول** در اثبات
واجب الوجود بهج شك نيت در وجود موجود است پس درين موجود
يا موجودى كه عدم بروى محال بوده باشد يا باشد اگر چنين موجود
مستسبب او واجب الوجود باشد و اگر عدم بر همه روا بود پس ممكن
الوجود باشد و هر چه ممكن باشد نيت وجود و عدم بر ويگان
بود پس بگيرد بر دوام راجح نشود و الا لازم براى هر چه مستسبب وجود
جمله ممكنات موجودى واجب الوجود است **اصل دوم** در وحدت
واجب الوجود و اگر دو موجود واجب الوجود باشند در وجود
وجود مشترك باشند و در تعين متميز و جهت آنست كه غير امتياز باشد پس
و چوب وجود هر يك غير تعين او بود پس ذلت هر يك مركب بود از
دو جز و بايد كه هر يك از آن اجزا واجب باشد زيرا كه مركب محتاج
بيضا بود و آنچه واجب الوجود محتاج او بود او بوجوب و ايتري
ولا محلا از يكديگر متميز باشند پس هر جزئى مركب بود از دو جزئى

علامات الاصول الاطراف اصل اول

دیگر پس لازم آید که هیچ جز سبب طروری نبود و اگر سبب طروری بود
هم نبود پس لازم آید که مرکب بود و مرکب بود و این محالست پس
معلوم شد که واجب الوجود جز یکی نیست **اصل سیوم** در نقی کثرت از
واجب الوجود هر چه متکثر باشد و مرکب از اجزا بود و محتاج اجزا باشد
و اجزای هر چیز غیر آن چیز باشد پس هر چه مرکب بود محتاج غیر بود و
چنین بود ممکن الوجود باشد پس هر چه که در وی کثرت باشد ممکن الوجود
بود پس هر چه در وی واجب الوجود بود در کثرت بود **الاصول المتکثر**
اصل اول در آنچه فلاسفه میگویند الواحد من کل وجه لا یصدر عنه الا الوا
حجت تمیز این نشان است که مفهوم اگر از آن علت فلان معلول حاصل
شد غیر آنست که از وی معلول دیگر حاصل شد و این دو مفهوم مختلف
یا هر دو ذاتی آن علت اند یا هیچ دو ذاتی آن علت نبود با یکی ذاتی
بود و دوم بود و قسم اول موجب کثرت است و قسم دوم باطل است
زیرا که لوازم ماهیت معلول ماهیت بود پس مفهوم اگر از وی فلان
لازم شد حاصل مغایر مفهوم آن بود که لازم دوم حاصل شد پس اگر
آن دو مفهوم سبب دو لازم دیگر باشند تسلسل لازم آید و اگر یکی
مفهوم لازم بود و دوم مقوم و هر چه مقوم بود معلول شد پس
معلول آن باشد که لازم بود و لازم یکی است پس معلول یکی است پس
معلوم شد که یک علت و اجزای یک معلول بود و بدین ترتیب که

این مذنب باطل است و این حجت معالط است از وجود بسیار که در
کتابهای خود باستقصا نشان کرده ایم و یکی از آن درین موضع یاد
کنیم آن چنانست که گوئیم مفهوم آن که فلان چیز نیست غیر مفهوم است
که بخیر نیست پس مقتضای آن تقسیم که گفته شد باید که آن دو مفهوم
داخل باشند در ماهیت معلوب غیر لازم آید که از یک نام مرکب
پس از یک نام سبب بتوان کردن و این باطلست و چون چنین است
معلوم شد که اختلاف مفهوم عایدست یا با سبب یا با معلوب و عاید
ماهیت با معلوب غده و چون این روا باشد همچنان روا بود که اختلاف
المفهوم غیر ضروری در المعنی نیز بکثر عاید ال تعدد الایضاً اذ ال تعدد الایضاً
بترین ال ال المؤثر و ازین اشکال جواب میتوان گفتن و چون بطلان
این حجت معلوم شد که بهترین از اصول فلاسفه باطل کرد و و پیدا شود
که آفرید کار عمل ممکنات که با ریتعالی بود در وی هیچ محال نباشد **اصل**
دوم در حرکت فلکی نزدیک فلاسفه آنست که نفس فلکی که نوسنت جسمانی
چنانکه ابو علی در کتاب سغایم میگوید نسبت النفس العنکرة ال نفس العنکرة الیه
النفس الجویة التي لنا الیینا و انما یسکو یفرض که یک جسم فلک اسکند
از برای آن میکند که میخواهد پیشه کند بمقتل مفارق و بدینکه این سخن
بر اصلی متناقض است زیرا که عقل موجودیت حجر از ماده و عقل
ماوه و توته جسمانی این چنین موجود داور آن تواند که و ن و نفس

جهانیت بر عقل او را که نتواند کرد و چون او را در آن نکند محال بود
 که او متشاکن نشد باشد بعقل زیرا که اشتیاقی بجزی بعد از او را که بجز
 بود و پیوسته تعجب من از آنست که مردمان صاحب خاطر حکیمانه غافل شدند
 از مثل این تناقضها ما حش **اصل سوم** اکثر فلاسفه بر آنند که حق تعالی
 عالم نیست بجز نبات بغير تعالی مدعی توأم علو اکبر او جت این است
 که هر چه او در کس تجزات باشد جسم بود یا جسمانی و غیره ان حجت طولی
 دارد و هر البرز و تعالی هدایت که در بعضی قطعی بر بطلان این مذهب جمله
 حکما اتفاق کرده اند که آنچه مدرک کلیات است از ادسی قویست بجز جسم
 جسمانی و از انفس ناطقه گویند پس دعوی کنیم که آن نفس ناطقه مدرک جزئی
 زیرا که چون ما شخص انسانی بجز دست از جزئیات ماهیت فرس نیست
 و هر چه در وجه حکم کند باید که عالم بود و هر دو چیز پس یک چیز است که هم
 مدرک کلیات است و هم مدرک جزئیات لیکن مدرک کلیات نفس است
 پس مدرک جزئیات هم نفس باشد پس معلوم شد که او را که جزئیات لازم
 نیاید که مدرک جسم بود یا جسمانی و شبهه فلاسفه بدین گفته باطل باشد
 والحمد لله الذی هدانا لهذا و ما كنا لنهتدی لولا ان هدانا الله **اتحاشات**
امتحان اول موجود در احد است باز جواب نیز که هیچ علم
 ظاهر تر از آن نیست که در وجود موجودات است و حکم کردن بوجود
 موجودات بعد از تصور حقیقت وجود بود و هر چه معرفت او مقدم بود

بر معرفت چیزی اول آن چیز او بهتر بود که اولی باشد پس باید که تصور وجود
 اول باشد **امتحان دوم** معدود را توان دانست یا نه جواب اگر در زمین
 موجود بود توان دانستن و اگر نبود نتوان دانستن **امتحان سوم**
 حاجت فعل بفاعل با در حال وجود بود و این محالست زیرا که حاجت
 از برای آن بود تا موجود و شود و موجود با ری دیگر موجود و نشود پس
 موجود محتاج فاعل بود و محالست که در حال عدم محتاج بود زیرا که
 عدم نفی محض باشد و او را هیچ حاجت نبود و بفاعل جواب حاجت در حال
 وجود بود لیکن از برای امکان زیرا که ممکن آن بود که نسبت وجود
 وجودی با وجودی نسبت عدم باشد و هر چه وجود و عدم در حق و انفس
 بود که یکجا نباشد بر دیگری نگاه راجع شود که در حال رجحان هر چه باشد
 و باره التوفیق **علم مقالات اهل العلم** درین علم اصل با و خواصم کرد
 بر سبیل اختصار بچون آمد و توفیق **اصل اول** در تقسیم مذاب اهل عالم
 بر وجهی کلی اند که جمله اهل عالم را که انفاست بر آنکه این عالم که متشاک
 میکنند و او را بحسب درسی با هم محتاج موجودی است واجب الوجود و بگویند
 را از عقله که بنظر و فکر است ایشان اعتباری باشد درین معنی شک
 بنوده است لیکن خلاف در صفات آن موجود است بعضی از مردم
 میکنند که فرستادن بغير از وی درست آید و بعضی میکنند درست
 بناید آنان که میکنند که فرستادن بغير از وی صحیح است ایشان را اصحاب

اشراخ گویند و آنان که میگویند پیغمبر فرستادن از وی در نیاید
بعضی میگویند سبب این آنست که حق تعالی چون عقل براده است هر
عقل بحسب آن حکم کند بیاید کرد و هر چه بفرمان حکم کند بیاید کرد و چون
عقل کفایت است پیغمبر فرستادن عیب بود و باری تعالی عیب نکند
و این قوم را بر اهل گویند و قومی دیگر انکار محبت پیغمبر فرستادن کند
از جهت انکار علم و قدرت خدا تعالی کنند و این قوم ملاحظه و دیگر
ابنت تقیم جمله مذاهب اهل عالم **اصل دوم** در تقسیم اصحاب شرایع نیز گفته اند
در میان هر دو مت و نامهای آن مذهب است چهارست اول سلم دوم
ترسای سیوم هجودی چهارم کبری و ایشان از کتابینت مابینه کتابینت
اصل سیم در تقسیم فرق اسامی بدانکه اصول فرق اسلامی بدانکه اصول
فرق اسلامی بزرگ شش است عیان و معتزله و صفائیان و جبریان
و خوارج و مرجیان و ابن شس فرق مفاد و در فرق می شود چنانکه
رسول صلوات الله علیه میفرماید استفرق استی علی ثلاث و سبعین فرقة الی
منها واحد و مردمان را در آنچه این مفاد و در که کند خلافت و امامت
فرق با کنیم و بتفصیل مابین ایشان مشغول نشویم که این کتاب به حال آن مکتب که
اصل چهارم در نامهای فرق معتزله و ایشان چهارده اند اول و اصلیا
تبع و اصل بن عطاء الغزالی و دوم هذلیان تبع ابو الهذیل حمدان
بن الهذیل العلوی سیوم نظامیان تبع ابو اسحق بر ابراهیم نظام چهارم

بشریان تبع بشر بن العترة خیم میران تبع بن عباد ششم نامیان تبع تا
بنا ششم هفتم مستامیان تبع ششم بن عمر و الفوطی ششم جعفریان تبع
جعفر بن حرب و جعفر بن منبزم با حلیان تبع ابو عثمان عمرو بن بحر الی
دوم حیا طلیان اصحاب ابو الحسین المیثاق استاد ابو القاسم یحیی یازدهم
حلیان تبع ابو طلحه محمد بن عبد الوهاب الحلیان دوازدهم بر شمیات
تبع ابو ششم عبد السلام بن محمد بن عبد الوهاب الحلیان سیزدهم قضاویان تبع
قاضی عبد الجبار بن احمد الاسد ابادی چهاردهم ابو الحسینان تبع
امام محقق ابو الحسین محمد بن علی البغوی رحمه الله **اصل پنجم** در اسامی فرق
خوارج و ایشان پست فرقت اند الحکمه الاول از ارتداد بحدت بسیار
بخارده صلیان میویان حمیریان ماضیان اطرافیان شغبیان
غازیان معلومیان مجهولیان و تعالی احتضیان سعیدیان ریاضیان
خصیان یزیدیان ابنت نامهای فرق خوارج لعنه الله علیهم **اصل ششم**
در اسامی فرق صفائیان و جبریان جبری محض اکثرینند که نفی قدرت
کند و صفاتی آنکس که خدا را عالم بعلم و قادر بر قدرت گویند گمان
محض همینان و مضرریان و کجریان و اما صفاتی محض چهارم از اشعریان
سلفیان و کلبیان مجسمه **اصل هفتم** در نامهای فرق شیعیان بدانکه
ایشان ششم اند امامیان زیدیان عالیان امامان میان دوازدهم
کلبیان مختاریان مامشان نینان در میان با قریان نادر و بسیار

افطیخان همطیان امییدیان موسویان انشاغریان و اما زیدیان ^{فرقتند}
خار و دریان سلیمان صالحیان و اما عالیان یازده فرقت اند
سبانیان کاملیان علیانیان معینان منصوریان خطاپیان کمالیان
مشامیان نعمانیان نصیریان علویان **اصل هشتم** در نامهای چنان
وایشان شش فرقت اند یونسیان عسیدیان عسائییان ثوبانیان صلیانیان
تومنیان لیثیان مجموع نامهای هفتاد و سه فرقت اسلام و مجامعی باشند
که گویند جز یک فرقت که بر حق اند جمله کافرند و اما اهل تحقیق این مرتبه
اختیار میکنند زیرا که کفر و اسلام از احکام شرعیست و حضرت سالت پناه
صلوة علیه در وقت اسلام عرض کردن یسبانیان این اصملاک
است میان اینست قول سندی و اگر صواب و خطا دران کفر
و اسلام کردی واجب بودی که رسول صلوات پان آن نفرمود پس
انت که خطا درین اصملا اقتضای کفر نکند **اصل نهم** در اشارت
بشرح مقالات کفر با کبار فرق کبران و بصانیان ما ثوبانیان زرد
مرفیونیان مرذکیان و اما منکران پیغمبر بعضی بت پرستان اند و بعضی
خود هیچ چیز را طاعت نداشتند و عبادت نکند و ایشان معطل و ^{بیگانه}
اند اینست اشارت بشرح مراتب اهل عالم بر سبیل اختصار و باید ایستاد
علم الاطلاق لا اصول الظاهر اصل اول در حقیقت خلق حکما که در
حد خلق گفته اند الخلق علی تصدیقها علی النفس افعال ایهولایم غیر تقدم

رویه و حقیقت این نگاه ظاهر شود که معنی ملک معلوم کرد و بداند که کیفیت
بعضی جماعت و بعضی نفعان و سخن ما در جهانیست ما نفعان برود
قسمت یکی اگر اثری از روی در وجود و اید و دیگر اگر از روی اثری در وجود
نیاید اما آنچه اثری در وجود اید برود و قسمت یکی اگر حاصل شدن
آن اثر از روی محتاج تفکر و اندیشه باشد و دوم اگر حاصل شدن آن فعل
از روی محتاج اندیشه نباشد و مثال قسم اول چنانکه گوییم خطابستن ^{مورد}
لیکن دست او بران نبود و او از پیشتر آن هر حرفی با اندیشه جدا گانه
حاجت اید مثال قسم دوم چنانکه کاتب ماهر که او را در حرفی که نوشتن
با اندیشه جدا گانه حاجت اید مثال قسم دوم چنانکه اگر در هر حرفی فکر نمی
خاص کند نوشتن بروی دستوار که در پس هیات نفعانی چون ^{حسب}
بود او را خلق گویند **اصل دهم** بدانکه مقصود کلی از علم اخلاق اینست
که بدانند که چه طریق باید کردن تا نفس انسان مستول باشد بر توهمات
جوان و این مقصود آنگاه پیدا شود و شود که معلوم کرد که توهمات
خندت و مطلوب هر یک صحت و مسازعت ایشان از چه بود اما
تفصیل توهمات باید دانستن که توهمات که در مردم است یا در اهل کلیات
بیکر و یا در اهل جزئیات یا خود مدرک هیچ چیز نیستند اما در کلیات
نفس است و اما مدرک جزئیات پنج حسن ظاهر است و پنج حسن باطن بدان
تفصیل که در علم تعبیر گفته شد و آنچه مدرک هیچ جزئیات یا توهمات نیست

و سخن در آن نیست با جوهریت و آن قوتی است محرک بود و آن بزرگ
اول محرک قوی و آن در قوت یکی شهوت و آن طالب نفع بود
دوم غضب و او طالب دفع ضرر باشد و این تقسیم معلوم میشود
که قوتی است که طالب چیزی بود و آنکه با اختیار چهار قسم است انسانی
و قوت فکر و قوت شهوت و قوت غضب است تفصیل قوتی است
طالب با اختیار **اصل سیوم** بدانکه مطلوب با وجود چیزی بود یا عدم چیزی
و هر دو قسم تقسیم میشود بر دو قسم زیرا که آن مطلوب بالذات مطلوب
بود یا بعین و از این قسمت چهار قسم که بیرون آید اول آنکه وجود
مطلوب بعینه باشد و او را نافع گویند سیوم آنچه عدم مطلوب لذت
باشد و او را مضر گویند چهارم آنکه عدم او مطلوب بعینه باشد و او را
موردی گویند و هر چند که در حکمت درست شده است که شرط طبع
عدم دارد و لیکن عدم عدم اعتبار توان کرد و چون از این چهار
قسم معلوم شد گوئیم این هر چهار قسم که با حقیقی بود یا حقیقی نبود
فاما عقل طالب این اقسام نگاه بود که خیرات حقیقی باشد و اما مایل
و شهوت و غضب قصد مطلوبها که خیرات حقیقی نباشند و بدانکه مطلوب
که بحقیقت سبب کمال بود تا بقای ذات طالب یا بقای صفات انسانی
او و چون این قاعده معلوم شد مطلوب نفس انسان حالتی است که بقای
ابری صلاح حال او بود و دیگر قوتها طالب چیزی اند که سبب لذت

شهر

بود در حال که لیکن سبب نقصان حال نفس بود و مقصود از این علم
آنست که نفس چگونه باید که باشد تا از ضررت افعال این قوتها خلاص
یابد و مواعظ **اصول الشکلاصل اول** باید دانستن که هر چه ملایم چیزی
بود در یافتن آن ملایم نقصان لذت کند مراد در اینجا سبزه را و چون
در علم حکمت برهان درست شد که ملایم جوهر نفس انسان او را که حقیقی
موجود است و اطلاع بر مجردات و انقال بدیشان لا جرم امور
ادراک آن چیزها سبب لذت بود و نفس انسان را با وجود نفس لذت
بود و چون نفس انسان با هیئت کتاب این علوم کتاب سبب لذت
باقی بوده تعلق لذت جسد چون ملایم جوهر او نیست او در آن
سعادت و بهجت نبود و ایضا چون آن لذت منقطع است لذت
گرفتن با وی سبب نهایت ألم باشد بعد لغافرت پس چون بود باید
که نفس انسان بران دیگر قوتها مستول بود و ایشان مقهور او
باشد **اصل دوم** در کیفیت کتاب این استیلا طریق آنست که این
قوتها را از نقصان و از استیلا نگاه دارند اما قوت شهوت را در
طرفت یکی در نقصان و از اجحور گویند و دوم در طرف زیادت
و از اجحور گویند و اما قوت غضب را در طرف نقصان چنان گویند
یعنی بر دل و طرف زیادت را شهوت را گویند اما تخیل طرف نقصان را
گویند و طرف زیادت را کبرزی گویند و این هر دو طرف که در

که در زیاده و نقصان می اندریم ناپسندیده است که در جانب
زناوت بودستولی بود و نفس را از غلظت و بهای روحان خود باز
دارد و تحصیل مطالب بدن مشغول گردد اما در طرف نقصان از برای
آن ناپسندیده که در هر یک ازین توهاست نقصان است که سبب کمال
حال نفس بشود و اگر چنین بودی آرزوی او عیب بودی و چون
در وجود ایشان منافعت نقصان ایشان مضاد کمال باشد معلوم
شد که کمال در اخلاق رعایت وسط کردن و ازین است که مصطفی
صلوات علیه فرماید که خیر الامور وسطها و جماعتی میگوید از خیر اول
معانی اینها لفظ المستقیم یکی است **اصول سوم** بدانکه در طرف
افراط و تفریط تضاد و ندرت است که دو معنی وجودی است
بریک موضوع چنانکه جمع شدن ایشان محال باشد و میان ایشان
عاقبت خلافت اما هر دو متضاد و وسط اند از جهت حقیقت و
وسط زیرا که از شرط تضاد عاقبت بعد است و چون وسط در غایت
نبود چگونه ضد باشد بلکه از آن جهت تضاد و وسط فضیلت است
و هر دو طرف روی نیست و میان ایشان تضاد باشد پس
تضاد باشد هر دو طرف در ماهیت است و تضاد و وسط
و هر دو طرف در عارض **الامتنان امتحان اول** اصول اخلاق
چهار است که عفت و ان و سطر است در فرشته است

بخش

و نجاعت و آن وسط است در قوه غضب حکمت و عدالت فاما عدالت
عبارت است از مجموع آن خلق و اما حکمت بر کسب ندرت از روی وسط باشد
و افراط در روی مذموم و این باتفاق باطلت زیرا که حکمت هر چند بیشتر بود
بتر باشد جواب حکمت و گاه اطلاق کنند بر حکمت نظری و افراط در کسب ندرت
است لیکن اگر از حساب اخلاق نیست و گاه اطلاق کنند بر حکمت عملی و پسندید
درین باب وسط است زیرا که طرف افراط او کسب نیست و آن مذموم
است و این اشکال از آن افتد که تیز کرده نشود میان حکمت نظری
و حکمت عملی **امتحان دوم** تندب اخلاق کردن سبب عاقله است تا از حیا
سبب نجاست اما سبب عاقله است زیرا که تا از علم اخلاق پیش از آن نیست
که نفس را تعلقیهای بر پدید نشود و وضع حضرت کردن سبب نجاست بود و اما
رفت در جاه نبود مثال آن دار و خورون سبب لذت نباشد
لیکن سبب دفع غلظت های مودی بود فاما لذت بطعامهای لذت بخش
شود و اینجا نیز بواسطه این علم نفس خلاصی از عیبات نفسانی مودید لیکن
سعادت او جز بعلیهای تیریف اتصال بروحانیات نبود **امتحان سوم**
خلق بر ابطال توان کرد جواب ابطال خلق خیر ابطال آن قوت
که مبدل بود توان کردن و این محال است که چنانکه معلوم شد ممکن
خیر تندب خلق نیست و ان بدن حاصل شود که نفس را طوره بر دیگر توها
مسئولی بود و الله اعلم **علم الیاس** درین علم شامل بر سبب اختصا

بیان خواهیم کرد بعون الله تعالی **اصل اول** در بیان اقسام حرفتها بدانکه
 حرفتها و صناعتها بر سه قسم است اول آنچه صورتیست که در معیشت و کار آدمی
 بی آن منتظم نشود و آن چهار صنعت است اول زرعیت تا کار طعام بدان است
 شود و دوم بافندگی تا کار جامه بدان است و سوم بافندگی تا کار خانه
 بدان است و چهارم سیمیا تا کار مردم بدان منظوم شود و زیر اگر یک آبی
 ممکن نیست که نحوه همکاری مصالحه قیام نماید بلکه یکی باید که زرعیت کند دوم
 و دوم حیانت و مجموع همه کار تمام کردند و از اینجا گفته اند که انسان
 مدنی بالطبع و چون کار آدمی جز با اختلاط تمام نمیشود و اختلاط سبب آن باشد
 که هر یکی بر آن دیگر ظلم و تعدی کند پس هر زورت شخصی باید که بواسطه وسعت
 او مردمان بر یکدیگر ظلم نکنند پس معلوم شد که نظام عالم بی وجود پادشاه
 ممکن نیست و ازین سخن معلوم میشود که پادشاه خلیفه خداست **اصل دوم** در بیان
 حرفتها که مقصود نیست در نفس معیشت دان برد و تسلیم است اول آن حرفتها
 که باید که در مقدر افتد تا اصحاب حرفتهای اصلی بکار خود مشغول شوند
 چنانکه عبادی که در مقدر بیاید تا رزق بهم خود مشغول شود و حلاجی
 ریسمان ایشان بیاید تا جولاها بکار خود مشغول گردد و در قسم دوم است
 که چون اصحاب حرفتهای مقصود را بکار خود فارغ شوند ایشان تمام
 کردن آن مشغول گردند چنانکه چون زراع از صفت خود فارغ شود
 طحان بیاید که کندم آرد و کند چنانکه اگر در رزق پادشاه و زویان سار و

صدا
ن

حکما گفته اند انسان عالم صغیر و العالم انسان کبیر یعنی آدمی عالمی کوچک
 و عالمی آدمی بزرگ است پس همچنانکه اعضاء ریشه در تن چهار است دل و دماغ
 و جگر و المثان و اصول حرفتها در عالم چهار است و همچنانکه هر یک از آن
 عضوهای ریشه خادمانند چنانکه معده جگر راوشش و ریشه المثان و راد اعضا
 غذا را و عصبهای دماغ را و اینها از اعضا آدمی که مولود مین باشد چنانکه
 این حرفتهای اصلی را خادمانند چنانکه شرح داده شد و چنانکه عضو ریشه
 دست حرفت بر من مطلق سیاست است **اصل سوم** در مراد سیاست بدانکه
 تاثیر سیاست یا بر ظاهر پیدا شود یا بر باطن یا هر دو و آنچه بر ظاهر پیدا
 شود سیاست پادشاه است و از این نمایان ایشان و آنچه بر باطن باشد
 سیاست عالمیان است که ایشان عقیدههای باطل را از درون مردم زایل
 کند و عقیدههای درست بواسطه همین در درون مردم راسخ گرداند
 و اما آن سیاست که از آن هم بر ظاهر و هم بر باطن بود سیاست پنهان است
 پس هر کسی که در علم و پادشاهی کامل بود سبب مطلق او بود و سبب
 خلافت صاحب شریعت او را بود و بدانکه سبب و بیکان کردن و در **اطلاق**
 حال ایشان جدا نمودن نگاه توان کردن که افعال و در ضبط عقل بود
 و قوتها حیوانی او متفوق بر نفس مطمنه او بود پس ازین که شرایط خلافت است
 صفات اول عفت دوم نجافت سوم کفایت چهارم علم و اما در کتب
 از صفات کفایت و نجافت است و سلام از شرط علم و عفت است و اما

عالمان

شرطی است و عقلی نیست **اصل چهارم** در بیان فضیلت نسبت به دیگر
شرف صفتها به جز ظاهر شود اول مجموع منفعت او و هیچ ناکسیت که منفعت
صفا باشد تا آنکه در میان اینان از همه نفعا مسترس تر بلکه بواسطه این
و فرغت جمله حیوانات مطلوب خود بیایند و فساد را مقصد خود محصل کنند
و چه دوم آنست که هر صفت که آلت کتاب او تشریف بود او تشریف باشد
و معلومت که سیاست غیر عقل کامل و رای روشن و تأیید آبی و ارشاد غیبی
نتوان کردن و بر سیوم آنست که هر صفت که محل عرف او تشریف بود آن
صفت تشریف باشد و معلومت که محل تفریح سیاست نفوس را و اوج اوست
چون جوهر انسانی از همه مرکبات تشریف ترست باید که صفت سیاست از همه صفها
تشریف تر باشد **اصل پنجم** در کیفیت صفا کردن شهر سایش باید که اول شهر
را بر شهر هند اول گمان که صاحب پر باشد دوم صاحب فغان سیوم
بگاه بانان و هر جنس ازین جنس نیست بود و در زیر زمان هر یک از ایشان
فوق باشد از آن جنس همچنان در زیر زمان هر یک از آن اوصاف قوی
دیگر باشند تا بقوی رسد که ایشان خادم باشند و محذور نباشند و
از حرفتها باید که بجز حرفتهائی که سبب نظام حوال آن شهر باشد مشغول
نشوند و اما حرفتهائی که نسبت به عقول باشند چون تشریف و تشریف
فساد مال چون فساد باطن یا بیستادن بود چون جادوی آیین و دین
بود چون بدین با نسبت و نسل چون فوادی این همه حرفتها را نیست

باید کرد

باید کرد و بهیچ وجه نمکین آن نباید کرد که کسی بدین مشغول کرد و
و عمل الحله هر حرفت که سبب نظام این پنج مصلحت بود یعنی صلح عقل
و دین و نسل و جان و مال از رعایت باید کرد و هر چه نسبت او آن
بود از اعدام باید کرد **اصل ششم** در بیان اگر شخصی اذیت
نشود که در وی این صفات جمع بود چگونه باید کرد آن اگر در شخصی باشد
که یکی از علم تشریف بود و دیگری راری و کفایت صاحب کفایت مقدم بود
بر صاحب علم بشرط آنکه در مشکلات علمی عالم رجوع کند چنانکه در حق
بود اما اگر شخصی باشد که موصوف بود بجز این صفات دیگر
بود که در وی بعضی صفات باشد مقدم مفضول بر فاضل و او بود
باز مسئله حلاقی است و اولتر آنست که گویند اگر در تقدم فاضل
بسی فتنه بر میگردد نشود تقدیم او متعین بود و اگر تقدیم فاضل موجب
شرف و فتنه بود تقدیم مفضول اولتر بود **اصل هفتم** در وجوه و ظل
پادشاه و آن مال را رعیت بود یا زنی یا از مالها که از مالها میبود
چون او قاتی که از امتولی و منفردی که معین نبود از ارباب المال
صرف باید کرد و از آن آلت و عدت سخن در قیاس و دفع کفار
و اعدای دین زیرا که مهمترین همه کارها معاونت که پادشاه است
و دفع اعدای دین است مصلحت کار و سبب نظام مصلح عالم و استقامت
مطالب بنی آدم

آدمی محتاج غذا افزیده است و غذا او طبعی نیست چنانکه از آن حیوانات
 دیگر که بعضی دانهها برچینند و بعضی گوشت خام بخورند بلکه غذا آدمی نوالی
 مخصوص باید زینت با از حیوان و نگاه از آنچه کردن و باید یکدیگر بستن
 تا از اصلاح آن باشد که غذا آدمی گردد و چون جمله مهمات یک شخص
 تنها حاصل نشود بلکه جمعی می باید که چنانکه میان ایشان معامله برون
 هر کسی چیزی از آنچه دارند بجزی که کسی دیگر دارد و بدل توان کرد
 از دو حال بیرون بود با چیزی بود در میان مردم که او معرفت ندارد
 قیمت چیزی نیست و آن مال است و اگر نبود مودی باشد بسیار
 یکی آنکه چون کسی مثلا کندم دارد و دیگر شکر و خداوند کندم خواهد کرد
 که کندم شکر خود پس اعتبار قیمت و مالیت هر دو متاع نگنند باشند
 که خداوند شکر را هیچ حاجت نبود کندم پس آن مصلحت باطل شود و دیگر
 اگر اگر اعتبار مالیت قیمت نگنند قیمت هر چیز یک چیز با باید دانست چنانکه
 با دیگر در یک شکر یک چیز کندم باشند و بچند من جو و بچند من کرخ و بچند
 بچند انواع متاع و آن بنک در وقت باشد پس معلوم شد که از ضروریات
 نیز بر منزل اول مال است که هر دو متاع و بر قیمت است **اصول دوم** در کردن
 بدانکه در کسب احتراز باید کرد از زنده چیزی جو رونا ت عار اما جو رجحان
 بود که با کسی معامله کنند حق او بدو رسانند و این مستفیضان کسب خود
 زیرا که چون آن ظاهر شود مردم از وی احتراز کنند و اما عار و رجحان

علم تدبیر المنزل درین علم نه اصل بر طریق احتقار یا بکنیم
اصل اول در اصول چیزی که تدبیر منزل بدان محتاج بود و آن چهار است
 مال و خدمتکار و زن و فرزند اما حاجت مال از آن سبب است که حق

بود که حرفتها کنند که در آن ننگ عار عظیم بود چون سلسلی خوردن
 دشنام شنیدن و اما در آن بود که کسی صفت اسلاف خود بگذارد
 و صفتی کمتر از آن اختیار کند و بداند که هر کس که صفت اسلاف او حرفتی
 بود و او بر همان صفت تکریم را دوستی طلبت بود و الا این بسیار
 عالم شود زیرا که حرفتهای بد نمی باید که باشد در جهان لیکن سختی هم
 آنست بود که صفت ثیراف بر بگذارد و صفتی خیر اختیار کند **استحسان دوم**
 در حفظ مال هر کس که دخل او از خرج او بیشتر بود مال او در نمون بود و چنان
 باشد که کسی در سن نمون باشد زیرا که زیادت اجزا او بیشتر از عمل اجزا
 او باشد و هر کس که دخل او مساوی خرج او بود حال مال او چون سن
 و قوت بود و هر کس که دخل او کمتر از خرج او بود حال او چون سن
 بود و چنانکه بری که سن نقص است لا محاله بمرکب تمامه خرج زاید بر دخل
 بفقرو بی برک انجامد **استحسان سوم** در نظر کردن درین باب از چهار صفت
 احتیاز باید کرد از خیرستی و از تبصره و از سرف و از سوالت بر جهانت
 آن بود که بر حیوانات و در سلسله و ضد استکاران خرج کند و اما
 سوار اند بر آن بود که تصد او آن باشد که خرج بر وفق مصلحت بود
 لیکن آن مقصود حاصل نشود بلکه بعضی از آنچه در محل حاجت بود
 کرده نشود **علم الیاسا** در تیر هذ مسکار بر آنکه بر سر است
 یکی بزرگی بر قاتان باشد و دوم سبذکی است و سوم سبذکی
 پنجم

بطبع سبذکی بر قاتان باشد که شریعت بر وی حکم سبذکی کرده بود و بداند
 ستموۀ آن باشد که شہوت او غالب باشد بر وی چنانکه مخالف آن نتوان
 کردن و این کس را شایستگی هیچ نبود و اما سبذکی بطبع آن باشد که کسی را
 بدلی بقوت باشد و نفس او را هیچ استعداد و فضیلت بود پس کس در طبیعت
 نزدیک بود که چهار بابان را در جمیع سبذہ بود **اصل ششم** در تقبل
 احوال سبذکان چون کسی خواهد که سبذہ رفتی بدست آرد باید که او سبذہ
 بود و چون سبذہ شہوت بود سبذکی خواهد تواند کردن و چون سبذہ
 شہوت نبود یا او را از خود و فضیلتهای نفسان نه نصیبی بود یا سبذہ اگر
 او را بجز نت خاصه خود منقول باید کردن و اگر سبذہ بطبع بود او را بجا
 صحبت منقول باید کردن و سبذکان جز نت مانند سبذہ است که احوال
 تن بر زمین است نتوان کردن و سبذکان عملهای که دشوار مانند باید که
 پیوسته در پار کشیدن باشد **اصل هفتم** در تیر بر زن عرض از زن
 دو چیز است یکی طبیعی دوم اختیاری اما طبیعی آنست که چون حق تعالی چنان
 نظیر کرده است که نت حاصل نشان همیشه نماید حاجت افتاد و بداند آنچه
 بر تعاقب باشد زیرا که اگر شخص بگذرد و دیگری در زین سبذکی منقطع شود
 و مادام که حق تعالی تقییر بقای عالم کرده باشد منقطع کرد و چنانکه
 الهی چنان تقاضا کرد که لذتی بمبایستت کردن مشغول شوند و آنچه
 مقصود بود از بقا، نوع حاصل شود و اما سبذکی اختیاری آنست که در

مرد کم است و آن زن سر پس مرد را پر و ن بود و مباشرت انفعال است
 کردن لا بقدر آمد و چون مرد بپوسته پر و ن باشد لا بد و از سر یکی زن
 بود تا هم بدین مصلحت هم بصلح نخستین قیام کند **اصل ششم** در اختیار
 کردن زن بدانکه رغبت کردن زن از برای جمال و از برای مال و از
 برای نسب پسندیده نیست زیرا که چون زن را این خصلمتا باشد نخستین
 حقی و اندر شوهر و شوهر را هیچ حقی بر خود نداند و چون چنین بود
 بر شوهر مستولی باشد و آن سبب فتنه و فساد شود بلکه عرض از زن یا کافر
 است با نگاه داشتن منزل و کار و زیندگانگی گوید که زن در مزاج درست
 و نیکو و بقوت باشد و اما اندر منزل را چه خلعت بیاید اول عقل دوم قوت
 دل و قوت تن سوم اگر برهنه استولی بود و شوهرت بر او دل نبوده
 چهارم اگر او را هر ای بی بود تا آنچه عمل باشد در همه کار با نگاه دار و در
 طریق وسطا کند و از آن بهیچ وجه عدول نماید و هر چند در عقل و انصاف
 لیکن حاجت نامش کسب کردن نسیان پیش از آن بود که حاجت کامل **اصل**
نهم در احوال فرزندان اول صلاح حال فرزندان بود که مادر و پدر او را
 در تحت مزاج و استقامت انفعال نفسانی کامل باشند زیرا که وضع علی کل
 حال شا بر اصل بود و ازینست که نسبت اعتقاد و شرعا اعتباری عظیم است
 و بعد از آن تادیب کردن و بر وفق مخرج و عقل و جهد کردن تا بر آید
 کار هر کارهای ستوده و کسیرتها و پسندیده نه پسند زیرا که اگر تدریس بر آید

در اول کار بطلان ان امتناع نمودن از آن فعل معتذر باشد و پس از
 که کسی شستی کاری و اندک لیکن چون الی اعلق بلکه شده باشد از آن در
 نتواند کردن و علی الخیر جوهر نفس انسان قابل جمله صلواتهاست خاک
 مصطفی صلوات الله علیه میفرماید کل مولود یولد علی الفطرة فبیحه جاهلا
 پیش پند و میدان بسیار نیز مشغول کردن از آن خلق او را استحکام باشد
 و الله اعلم **علم الاحزمة** درین علم ناصل باریم بر سبیل ایجاز و اختصار **اصل**
اول در امر طهارت کردن صاحب دلالن کفرا اندک طهارت را
 چهار مرتبه است اول پاکیزه کردن ظاهر زینبند با و فضلهما و تشریفا و اگر در
 از حد شهادت دوم پاکیزه کردن اعضا و جوارح از کناهما و عیبتا سیوم
 کردن اعضا و جوارح دل از خلقهای ناپسندیده و افعال نگویم
 چون عجب و کبر و حسد و غضب و شهوت و غرور و مانند آن چهارم
 پاکیزه کردن خاطر از ماموی اند زیرا که چند که خاطر را انقیاد بود
 بغیر باری تعالی فطاعی بود از حضور ذکر باری تعالی و ازینست که باری تعالی
 میفرماید قل الله ثم درهم پس طهارت اول طهارت عوام است و طهارت
 دوم از آن خواص است و طهارت سیوم از آن خواص خواص است و طهارت
 چهارم از آن شرافت خواص خواص است و الله اعلم **اصل دوم** در امر آغاز
 سر نماز اگر حاصل بود و کوشش جز حاصل شود اول حضور دل یعنی دل را در
 حال نماز کردن بهیچ چیز غیر باری تعالی نباشد دوم فهم کردن معانی ذکر

و آنچه که در نماز بود چنانکه دل در فهم معانی الفاظ مطابق زبان باشد
سیوم عظیم چنانکه درین حال که آن معانی را تصور می کند عظمت
معبود و در خاطر او بود چهارم نسبت آن چنان باشد که از غایت
تعظیم معبود خوف بسیار غلبه کند که نباید درین عبادت تقصیری بود
پنجم امیدوار بودن و آن چنان باشد که معلوم شود که او اگر م
الاکرمین است پس از غایت کرم او امید آفرین برسد در حاصل آید
ششم شرم و آن چنان بود که بر سینه خویش و عبادت خود را از
حقیر تر دانزد که شایستگی آن دارد که او را عرض کند برب الارباب
اصل سیوم در سر زکوة چون شرطها که معتبرست در او را زکوة چنانکه
در علم نقد بان کرده اند بجای آورده شود باید که منفعت آن معلوم
و منفعت بزرگ و دهنده آید یا بزرگوست مانند اما آنچه با و میدهد
آید آنست که مال محبوب مردم است و دوستداری دنیا سر خطا
ست چنانکه مصطفی صلی علیه السلام فرموده است که جلیلترین آن
کل خطی است چون آن مال را از دست بیرون آن سبب قطع که علقه نقصان
محبت مال شود و آن سبب بنامه آخرت بود اما آنچه باستانده آید
که مصلحت نبی جنت مستقیم شود و سبب زیادتى الفت و مودت دفع
شرها و قطع فتنها آید زیرا که اگر بعضی را حاجت بود و بعضی را پسند
از حاجت حاصل باشد صاحب قصد تو اندک کند و از آن منفعتهای

بسیار و منفعتهای بسیار حاصل آید **اصل چهارم** در سر زکوة نیمه به لکن
روزه چهار یک مسلمان است زیرا که مصطفی صلوات الله علیه میفرماید که روزه
نیم صبرست و جان دیگر میفرماید که صبر نیز ایامت پس لازم آید که روزه
ربع ایام بود و او را تشریحی است که هیچ عبادت دیگر را نیست و آن
چنانست که بار تعالی میفرماید که الصوم لی وانا اجری به یعنی روزه
از آن منست و علما گفته اند این صافست از برای دوستی کسی که
بچسب بر روزه دیگرى اطلاع شود که پس چون روزه خیرست که بجز
خدا را بر آن اطلاع نمود لاجرم روزه در روز ~~در روز~~
نذر دو روز و مگر آنکه کسی سبب بغضان شهوت و غضب است و پسند
بواسط این دو حضرت راه نیاید بر بنده کسان خدا تعالی که پس روزه
پس برست گاه در نده از آفت دشمن بار تعالی لاجرم او حاضر از آن خدا
بود **اصل پنجم** در سر حج کردن چون آدمی را لا محاله از دنیا می آید
و بجز آنکه از سجده و تعالی حساب باز می باید و او از آنکه و پسند
باید که در دنیا با این همه دو حالت الف کبر و اما معارف از دنیا برین
آسان کرد و که مردم از خلد خود بیرون آید و از اسباب ولدت و
زائفت اعراض کند و رخ سفر و مشقت غنبت اختیار کند بدین سبب
رفتن از دنیا چندان رنج نکشد و اما بجزت بار تعالی رسیدن
و قطع که فردای قیامت خواهد بود و بهره مند شدن **اصل ششم**

روزه را بجز از بر خدا

در هر روز قرآن خواندن دو چوبست اول دانستن عظمت کلام باری تعالی
 زیرا که در لفظ از همه سخنها فصیح ترست و در معنی از همه کاملتر دوم
 تعظیم مکلم و باید که قدر حال قرآن خواندن از همه و عظمت باری تعالی
 یا چیزی بود سیوم آنکه دل حاضر باشد و هیچ چیز دیگر التفات بود چهارم
 آنکه در معانی و اسرار قرآن متفکر باشد چشم آنکه مرتبه مرتبه آیتی بداند و آن
 بدان باشد که آیتها که در ذات بود و آنچه در صفات بود و آنچه در
 افعال بود و آنچه در احکام شریع بود و تمیز باشد نزدیک او ششم آنکه
 بتکلف آیتها بر چیزی حمل کند چنانکه عاده صحاب مذکور است که آیت
 را بتکلف بر مذنب خود در است از نزد مفسر آنکه از آیات متاثر شود چنان
 چون بیایات ذات صفات رسد سپت بروی غلبه کند هشتم آنکه چون
 بیایات وعد و وعید رسد رفت بروی غلبه کند نهم آنکه چندین استغفار
 شود که وسایط و وسایل از خاطر او زایل گردد و جهان شود کاش
 که کلام خدای از خدای شنود بی واسطه و هم آنکه از حول و قوت خود
 بزار شود و در روی از دوام قرآن خواندن هیچ از عجب کبر و عظمت
 پدید نیاید **اصل نهم** در تربیت او را اوقات اول و در وقت است
 اول از وقت طلوع صبح تا وقت طلوع قرص آفتاب چنانکه باری تعالی
 قسم بر او یاد کرده است که الصبح اذا تنفس دوم که آنوقت که آفتاب
 نیم بنزه بالا ارفاع کند و آن است که خدای تعالی میفرماید که سبحان

الطبی

بالعی و اشراق سیم جانبت بلند و آن است که خدای تعالی که سبحان سبحان
 واللیل اواسی چهارم آنکه از وقت زوال تا وقت فراغت از نماز پیشین
 و در پنجم بعد از آن نماز دیگر و در ششم وقت نماز دیگر چنانکه خدای
 تعالی میفرماید که والعصر ان الانسان لفلح خسر و در هفتم وقت غروب
 آفتاب و آن که اینست که باری تعالی میگوید سبحان الرحمن ثمون اینست
 اوقات او را در روز **اصل هشتم** در اوقات او را در شب اول آنکه در میان
 نماز شام و خفتن بعبادت مشغول گردد و در دوم از اول نماز خفتن
 بعبادت تا وقت آنکه مردم خواب مشغول شوند و در سوم بر بیدار شدن
 از برای آنکه تا وقت بیدار و بعبادت مشغول تواند شد و در فصلت چنین
 خواب بسیار اجبار آمده است و در چهارم در پیش خواب مشغول بودن
 چنانکه میفرماید که و انزلنا نوحا کوبینا و در پنجم در آخر شب پیش از صبح بعبادت
 مشغول بودن چنانکه میفرماید که و ایاک نعبد و ایاک نستعین **اصل نهم**
 در آداب دعا و آن ده است اول آنکه دعا در وقتهای شریف کند دوم
 در حالتهای شریف چون وقت که حرب کردن با کفار سیوم آنکه روی
 بقبله آرد چهارم آنکه بعبادت خضوع و خشوع گوید چشم آنکه تکلف و طعنه
 نکند نیکدان باشد بگرم باری تعالی مفتخر آنکه در دعا الحاج نکند و سه بار باز
 گوید ششم آنکه خرم نکند زیرا که دعا در محل اجابت است نهم آنکه در سینه
 دعا ذکر خدای تعالی کند نگاه بدعا مشغول شود و هم نگاه از جمله کلمات

توبه کند و اگر تواند در مظالم کند و ما بر عتق این نه دعا از دعواتیست
بیاریم و از آنچه رزمی بود از رسول صلوات بر علیه **دعای دوا لهم**
از آن آدم صلوات بر علیه عایدت گرفت آدم در وقت توبه کردن این دعا
بگفت خدای تعالی توبه او قبول کر اللهم انک تعلم سری و عبادتی فاعف
قبل معذرتی و تعلم حاجتی فاعطنی سؤلی و تعلم ما فی نفسی فاعف
د و فی اللهم انی اسئلك بما ناکبیا شر قلبی و یقینا صادقا حتی
اعلم انک لن یصیبنی الا ما کتبتہ علی فارضی بما قسمتہ لی
و چون این دعا بگفت و توبه او قبول افتاد وحی کرد در بار تعالی بوی که
بچکس از دریت تو این دعا کند الا که توبه او قبول کنم و کنا مانش بیا
مرزم و اندومان از دل او بیرون کنم و او را از در پیشی نگاه دارم
و دنیا بروی جمع شود **دعای دوا لهم** از آن بر پیام صلوات بر علیه و آ
انگاه گفتی که از خواب برخواستی اللهم هذا خلق جدید فاصحه
علی بطاعتک و حمده بمعرفتک و رضوانک و انزل فی فی
حسنة تقبلها منی و نیکها و ضعفها و ما اعلت فیہ من شیة
فاعف عالی انک عفود رحیم و دو دیگر **دعای دوا لهم** از آن بر
بر پیام صلوات بر علیه اللهم انی اصبح لا استطیع دفع ما کره و لا املک
ما ارجو و اصبح لامید غیر فی و اصبحته مرتهنا بعملی فلا یقر فقیر منی اللهم
لا تلمت بعدوی و لا تسوی صدیقی و لا تجعل مصیبتی فی ذنبی و لا تجعل

الدین

الدینا کبره می و لا تسلط علی من رحمی **دعای دوا لهم** از آن خضر علیه السلام
گفته اند که خضر و الیس در هر موسی که بهم رسند چون خواهند که از
جبار شوند این دعا بر خوانند **اللهم انماشاء الله لا**
قوة الا بالله ما شاء الله کل نعمة من الله ما شاء الله الخیر کل
بیلا الله ما شاء الله لا یضر السوء الا الله هر کس که این کلمات بخواند
دران روز از غرق و از غرق زمین بود در دعای پنجم رسول صلوات
بر علیه این دعا بکند از صحاب اموات اللهم فی اسئلك محمد بنیاک و ابراهیم
خلیلک و موسی حبیبک و عیسی کلمک و روحک و کلکوم سبی
و انجیل عیسی و زبور داود و فرقان محمد و کل وحی اوحیته
او قضاء قضیته او سائل عطیته او عقی اغنیته او صالح هدیه
و اسئلك باسمک الذی انزلته علی موسی علیه السلام و اسئلك باسمک
الذی نبت به ارازا و العباد و اسئلك باسمک الذی وضعه علی الکواکب
فانسفرت و اسئلك باسمک الذی وضعه علی السموات فاسفرت
و اسئلك باسمک الذی وضعه علی الجبال فارت و اسئلك باسمک
الذی اسفل به عرشک و اسئلك باسمک الطیر الطاهر الاحد لصد
الروح المنزل فی کتابک من لادنک اسئلك باسمک الذی وضعه
علی النهار فاستار و علی اللیل فاظلم و بعظمتک و کبریاک و نور
و جملک انزل فی القرآن و العله و تخلط بلحمی و دمی و سحی و

نشود و ایما بلکه هر کس را از ادنی و بکر دیگر باشد و بمقتضای آن مخالفت
حاصل شود پس اگر پادشاه و املا حکم نفرماید و با تمام مشغول شود و بتر
خلق دشمن او نموند و سبب مغرب عالم و تفرق موانعی آدم کرد
اصل دوم پادشاه باید که کریم بود و چنانکه دنیا بخدا نهد و در چشم
او نیفتد و این نگاه بود که معلوم کرد که باری تعالی این چهار شرط
جمله مرکبات پادشاه در مرتبه اول در مرکبات رز و سیم و جوا
هرست و دوم آن نبات و سیم آن حیوان و از جمله حیوانات
شریفتر آدمیست هر کس که خواهد که دل آدمی که شریفترین چیز است
که درین عالمت مملوک او شود و اگر در آن باب بخرج کردن جنین
ترین اجسام مرکب حاجت آید و در نبود و ایضا هر کس که چیزی طلب
کند طالب باید بود که بجز بته کمتر از مطلوب بود پس اگر نفعی باشد
که محبت رز و سیم بر وی غالب بود که آن دل بمرتبه متر باشد
اندز رز و سیم و هر کس که دل از همه چیزها که درین عالمت شریفتر
چنانکنند که او را جنین ترین چیزها جنین تر در داند که از ذر و
کمال بغایت دور بود **اصل سوم** پادشاه باید که اندیشه او بر
دفع او غالب بود و از کار با مبادی قانع بود و گفته اند معاویة میگفت
که در وجه کار خوض نکردم الا آن وقت که تیرین احتمالاً در آن
واقع فرض کردم و از آن چیزی معقول بدست آوردی و بداند که

باری تعالی از جمله ممکنات همچکس اشرف خلقت خود را از ترانی انداخت
در زمین الا آدمی و آن جز بواسطه عقل نبود زیرا که سپهر حیوانات
در شهوت از آدمی بقوت تر هستند و سپاری در غضب و قهر کردن
از آدمی کاملتر باشند پس معلوم شد که خاصیت انسان عقل است
و عقل بطبیع بر همه قوتها مقدم است نه بینی که هر حیوان آدمی را بیند
از آدمی حشمت کرد و یا از وی بگریزد و اگر در خوف قصد کند
باز آنکه آن حیوانات در قوت کاملتر باشند چون عقل را این
منقبت و مرتبت حاصلست افعال پادشاهان باید که بر وفق
عقل باشد و مطابق فکرت صحیح بود و چون چنین باشد باید که
پادشاه و رعیت حاصل بود **اصل چهارم** پادشاه باید که در
عفو ز نمودن تاخیر نفرماید و در عقوبت کردن اندیشه فرمایند زیرا که
بایستد که در زمان الحال پشمان هیچ نفع حاصل نشود که آورده اند
که یکی از ملوک وزیر را از وزیرای خود نامیدند که در نگاه نامه از
دور با و روزه و از امعی نوشته بودند و هیچکس معصود از آن نامه
حاصل نتوانست که در حاجت آمد بدان وزیر پس وزیر از
بجلی معلوم کرد و او بدان سبب شرف فرست پادشاه پانته
پادشاه فرمود که مراد واری تامل از حاصل کنم و وزیر گفت حاجت
من آنست که چیزی از کسی سببانی کران بوی باز توانی دادن

اگر حاجت آید و در حاویش آمده است که نشاد با برهما و کردن
 با کار و جندان قدر نذار و در کتیار با نفس که در وقت ختم نماز
 کردن و مقصود او حاصل نکرده **اصل پنجم** پادشاه باید که
 بر رعیت نیک مشفق بود و بر طریق عدل کردن ملازمش نماید
 شخصی در بعضی که مارون الرشید را میگرد گفت که بدان خدا
 که مبدع کائنات است که چگونه برده کن حکم نکند الا که روز
 قیامت او را می آید و هر دو دست او بر کردن او محکم کرده
 و هیچ جز آن بندر نکند الا عدل و در حکایت می آید که چون
 حاتم طائی از دنیا رحلت نمود یکی از اصحاب او شبی در آن اندوه
 و ماتم میکردید و قطرات عبرت بر رخسار خود می بارید در انشای
 ملایم امواج احزان و تراکم حساب اندوهمان آوازی شنید که
 که الله المنتقم من یعنی خدای انتقام من از **سنانه**
 اشخص ان تحت مشکف آمد پس آن شخص نزد یک آن عجزه رفت
 و گفت چرا این چنین سخن گفتی بر زن گفت هر روز
 پیامی و آنچه ما بحتاج من بودی پیاموردی و یکسوی آن خبر نیاوردی
 اکنون سر روز است تا بیاورده است و اتفاق چنین افتاده
 بود که از قوه حاتم تا آن روز سر روز بود پس اشخص آن عجزه
 ازان واقف خبر داد و مایکدیگر در آن ماتم و اندوه موافقت

کردن

کردند پس معلوم شد که سعادۃ میفرماید که عدل ساعه خیر من عبادت
 سنه و علت این آنست که نفع او عبادت با آنست که در دما نفع
 عدل با کار و حلایق کرد و در بوسط امن حاصل شود و متعبدان
 عبادت مشغول توانند بودن پس انچه عبادت نما که اهل آن اقلیم
 کنند چون بوسط قهر آن پادشاه باشند لاجرم او را در کل طاعاه
 و جمل عبادات بفضیلت باشند بلکه خطا و جمل و نصیب اهل آن
 وی باشد و از نیست که حرمت پادشاه ظالم را بد گفتن
 رید اگر هر چند ظالم است لیکن چیزی که از وجود او حاصل
 شود بیشتر است از آن شر که از وجود وی حاصل شود **صل**
مفتم پادشاه باید که مخالفت و مجالست با اهل علم و فضل کند
 و در برابر سپردار دیم که کار پادشاه سیاست کردن ظاهر است
 و کار عالم سیاست کردن باطن و نظام و قوام عالم بوجود
 هر دو حاصل شود و از نیست که مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم
 فرمود که الدین و الملك تو امان دین و ملک دوی را در هم نذار
 و چون نور علم با کمال حدت و مصاف کرد و در انظام عالم
 حاصل شود و جز با روی در تزیاید نهند و اگر اهل عالم را
 زیادت در جتنی و منقبضی بود و داعی در تحصیل علم فایز
 شود و جمل استولی کرد و خلق از تحصیل نصایب اعراض کنند

این عبارت از
 اردشیر باصفی است
 و همه سوره خان
 آن پادشاه روایت
 کرده اند

بسم الله الرحمن الرحيم
 فتح کلام خیر انجام بنام حکیمی سز که جمیع ذرات وجود بجز او خلق
 وان من شئ الا بیه وجمعه و ختم پیام مرت التزم بکلام علی لایق
 که جمیع مبدهات سلو وجود نسبت بعلم او در دعوی جعل خود صفا
 سبحانک لا علم لنا الا ما علمنا انک انت العلیم الخبیر و در و خجسته
 بر محبوب حضرت معبود که غرض اصل از ایجاد موجودات و استخراج
 کمونات وجود فایض الوجود است لولاک لما خلقنا لولاک صلی
 علی و آل العظام و اوصیاء الکرام ما دم النبایم و مع الکرام **اما بعد**
 میگوید اضعف الخلق الی الله القوی ابو الجود احمد بن نصر الله التوسی مخفی
 فانه که باتفاق ارباب عقول سید و اصحاب اصول سقیمه از لغا برده
 کمال و اتجا بر مسانه عز و جلال بی تندیب اخلاق و تخلق با خلق بر کبر
 کان خلاق که عبارتند از انبیا و اولیا و حکمای که انوار علوشان مقبس
 از مشکات نبوت صورت نبی بندد و اند حضرت رسالت پیاختی
 صلی الله علیه و آله وسلم که متمم کارم خلاق است امت عالی مرتبت خود را

بقره

میفرماید که مخلوق با خلق الله و بعد تقریر بقره المقدمه مخفی و مستور
 فانه که چون تصدیق انبیا علیهم السلام از جمله ضروریات دین است
 جمهور علما و وی الله و فضلا اولی الایدی و الابصار اکثر
 مصنفات خود را تحقیق احوال ایشان مزین ساخته نوعی در لغت
 خاص و عام قرار داده اند که مزیدی بر آن مقصود نیست بخلاف احوال
 حکما که از هر یک یکی را بر حالات ایشان اطلاع نیست و اگر مت موافق
 نفس الامر نبی بنا برین اکثر اوقات بخاطر فایز می رسید که کتاب مشتمل
 بر تحقیق احوال و خلاصه اقوال و افعال حکما نوشته شود تا مردم بعد از
 اطلاع بر احوال ایشان دانند که این طایفه عظیم الشان نیز آن مرتبه
 دارند مناسبت ایشان در اقوال و افعال مشتمل بر مرتبه عالیه دین نبی باشد
 نه منتهی دخول در کات و یه چنانچه در ا زمان که هنوز از رتبه تعلیم
 ربانی نیافته اند قریب است اما انقلاب نیال و ایام بر خلاق هر ا کیستند
 مانع حصول این مقصود می بود تا آنکه درین اوقات با برکات شایسته
 باشرت از جانب ملذذ الانام مفر الایام علیها انما صلی آدم مستخدم
 الامثل و الاعاظم الذی استلذ صیت فضایل و فضاله مایین المایز
 و فایز افعال الجمیل و اعمال المصیبه سعادت الدارین المایز قضایات
 عن القرآن فی جمیع الامکنه و الازمان دستور حکما و اسوة الوزر الایم

سجده

بتایند الملک الخلاق و التبرکیم علی الاطلاق ابو الفتح ابن عبد البر
 فتح الله علی البواب الماغلاق غرضه در یافت که باید که سخن در
 تحقیق احوال حکما بزبان پارسی نوشته شود تا فایده او واضح و سهل
 باشد بنابرین بمقتضای المأمور معذور استغانت از ملک استغانت است
 مشروع در ترجمان کتاب که مسمی بجلالیه الحیوه است و مرتب بر یک
 فایده و دو مقصد و یک خاندنیر و دو اما فایده اول است بر چند نفع
نفع آ در بیان آنکه از ابتدای آفرینش عالم تا خلق آدم و از خلق آدم
 علی السلام تا ظهور خاتم علیه السلام چه گذشته **نفع ۲** در ذکر تقسیم کتب
 اصول جمیع مذمب بنی آدم تویند بود و بیان تعداد طریقی که سالکان
 مسالک شریع و مالکان ممالک امرای حقایق بران رفته اند **نفع ۳** در
 تعریف حکم و تقسیم آن اصولا و فروعاً و شتم از وصف حکم و حالات
 حکما درین نفع مذکور خواهد شد از آنکه **نفع ۴** در بیان قولی
 که در سپردن صنایع طب در کتب قدما مسطور است **نفع ۵** در ذکر
 حدود و ولایت یونان و بیان آنچه در نسبت یونانیان گفته اند **نفع ۶** مقصد
 اول شملت بر ذکر حکما که بتل از ظهور انوار ملت محمدی علیه السلام
 التسلط بودند **نفع ۷** مقصد ثان در ذکر حکما که در زمان اسلام بود
 خواه کلیه اسلام و یا عان محلی شده باشند و خواه یکی از زبان سابقه

بم...

باشند اما خاتمه در تعداد مذمب تعیین است و مخفی فایده که ختم بر
 ترجمه هر یکی از حکما بیاورد و کلمه چند که خلاصه نتایج افکار ایشان تویند بود
 و مرتبه هر یکی از آن سخنان معلوم تون نمود و ذکر کرده خواهد شد
 لیکن چون نقل کلام از نفعی بطبعی بی تفاوت نمی باشد و سخنان حکما
 یونان یک مرتبه از لغت یونانی بلفظ عربی انتقال یافته اکنون اگر ما نیز باز
 مرتبه دیگران عربی را محض بزبان پارسی دانایم و بکن که تفاوت خوش
 که نقل در اصول مقصود باشد ظاهر شود و دیگر آنکه فهم معانی از عبا
 سجدی کات بسیار متفاوت می باشد بنابرین ایراد آن فقرات بزبان
 عربی التزام نموده شده تا هر کس بقدر فهم و حالت خود از آن معنی
 نماید و معنی فقره از آن فقرات احتیاج ترجمه داشت از برای عموم
 نفع حاصل ترجمه آن نیز مذکور خواهد شد از آنکه **نفع ۸** اول در بیان
 آنکه از ابتدای آفرینش عالم تا خلق آدم و از خلق آدم تا ظهور خاتم علیه السلام
 الی یوم القیام چند مدت متعقی گفته شده مخفی فایده که جماعت از حکما بلکه
 کل ایشان ابتدا و انتها آفرینش عالم را منکرند و میگویند که عالم لازم
 ذات واجب الوجود است و هر که نبوده که نبوده و هرگز نباشد که باشد
 و میبیند اگر چه ماسوی ذات واجب الوجود را ذاتی ابتدا و انتها میسند
 اما ابتدای آفرینش عالم را تعیین کرده اند و حکمای هند و چین و خطا

در بیان آنکه از ابتدای آفرینش عالم تا ظهور خاتم علیه السلام
 چه گذشته است
 در ذکر تقسیم کتب
 اصول جمیع مذمب بنی آدم
 تویند بود و بیان تعداد
 طریقی که سالکان
 مسالک شریع و مالکان
 ممالک امرای حقایق بران
 رفته اند
 در تعریف حکم و تقسیم آن
 اصولا و فروعاً و شتم از
 وصف حکم و حالات حکما
 در بیان قولی که در سپردن
 صنایع طب در کتب قدما
 مسطور است
 در ذکر حدود و ولایت یونان
 و بیان آنچه در نسبت یونانیان
 گفته اند
 مقصد اول شملت بر ذکر
 حکما که بتل از ظهور انوار
 ملت محمدی علیه السلام
 التسلط بودند
 مقصد ثان در ذکر حکما که
 در زمان اسلام بود خواه
 کلیه اسلام و یا عان محلی
 شده باشند و خواه یکی از
 زبان سابقه

وقتیسیان و در کتب آن ابتدا خلقت آدم را از هزار هزار سال در گذشته
 اما معتقدان اینست که چندین آدم بوده اند و هر یکی بنبی مخصوص
 و چون نسبی که منقطع می شد دیگری وجود میکرد و مؤیدین آن عفا
 آنچه شیخ محی الدین عربی در باب سید و مشا و ویکم فتوحات مکتبه
 از حضرت رسالت پناه ختمی علیه الر شریف التجات نقل میکنند که آن
 فرموده اند که ان الله تعالی خلق نیا الف آدم و هم در ان
 باب حکایتی نقل میکنند که آن نیز مؤیدین محقق است و خلاصه آن
 حکایت آنست که میگوید که در بعضی شایسته عالم مثال که با بعضی از
 اولیا در طواف بیت الحرام روی نموده چنین ظاهر شد که هر اثنی
 جماعتی طواف میکنند که در این ایش از انمی شناختم و در انشا طواف ایشان
 دو بیت عربی خوانند که یکی از خاطر من رفته یکی در خاطر من
 و ان بیت که در خاطر من مانده بود اینست **شعر** لقد طغنا كما طغتم
 سينا **بهدا البت طر الجعينا** یعنی نیز قبل ازین چندین سال
 طواف این خانه معظم کرده ایم همین که الان شما طواف میکنید شیخ
 میفرماید که چون من این پیشه میدم در خاطر من گذشت که این
 عالم مثال اندمقار این خطور کی ایشان بجانب من نگاه کردند
 که من از جمله اجداد تو ام من پرسیدم که چند سال از نوت تو گذشته

فرمود که از نوت من زیاده از جمله هزار سال گذشته من از روی
 تعجب گفتم که از ابتدای خلقت آدم ابو البشر صلوات علیه تا این نوت
 امروز هفت هزار سال تمام نشده فرمود که تو از کدام آدم میگوئی
 اما این آدم که در اول دور این هفت هزار سال خلق شده شیخ
 گوید که درین وقت مران حدیث حضرت رسالت پناه ختمی علیه
 شریف التجات که سابقا نقلی شده مضمون آنست که حق سبحان صد هزار آدم
 مانند ابو البشر صلوات علیه خلق فرموده بخاطر رحمت بعد از آن شیخ
 میفرماید که بنا علی هذا میگویند بود که بعد از انقضای هر دوره
 از دور است بسیار نسلی منقطع شود و دیگری خلق شود و در
 و از روی نیز مانند اول نسل حاصل شود و در بعضی از آنست که در
 عالم و فضای آن بالا خدند در دو وجه آمده فاعل مختار هر گاه که انبیا
 این وضع سخن عالم تعلق گیرد انشا ان مانند اجداد آنست
 ممکن نیست تواند بود که بالاتر از انهمین که جمع انبیا و رسل صلوات الله
 و سلامه علیهم جز در اندک این وضع بقیام قیامت منتهی کرد و در
 ر و ر حق سبحانه و تعالی جمیع اولاد مستحق آدم را با اولاد ایشان بر
 وجهی که فیصل آن در کتب طینین مسطور است یکبار شتر نماید نسبت
 این فاعل مختار هیچ استبعاد ندارد و الله اعلم بحقایق الامور و مؤلف

چه از احوال عقلی از کجا که انوار
 ای وضع انوار که در اول

نقاری الفون آورده که در تاریخ خطان چنانست که از ابتدا محمد
آدم ابوالبشر صلوات الله علیه تا این زمان که تحریف و تبیین و
هجرت مشد و شصت و سه روز و نه ماه و شصت سال است
و ن پیش ایشان ده هزار سال است و پیش برابره من لانت که عمرها
که آن طبع است صد سال بر همین هفت هزار سال سیصد و شصت روز
و هر روزی از آن چهار هزار و سیصد و هفت هزار سال است این یک
روز را کتب خوانند و میگویند که چون یک کتب که روزی بر هفت کتب
طبع آن زمان از خلق نیاساید مانند شب که حیوانات از ویاسیند
و تر که پیوسته از عالم کون و ف و بر ضد و باز چون آن شب بر همین
بگذرد و ابتدای صبح بر فوز و بزرگ شود و طبع است که در و بوقول بر چون
که بزرگترین حکمای منزه است از هر طبع که عبارت از آدم است
سال و پنج ماه و چهار روز که شصت که آن پیش از آدم است
و ارب و دو روز و هفت و شصت هزار سال باشد چه با اصطلاح
حکمای هند صد هزار یک کتب است و هر صد یک که در و هر صد که در
یک ارب و هر صد ارب یکین و اصطلاح اول و کن است که صد ارب
یک کیل گویند و صدین یک که در و صد که در و یکین صدین
یک سال صد که یک کرن و صد کرن را یکین صدین است

در
نجاه و چهار

یک کتب گویند و این هفتاد و دوین باب اقول بسیار است که از اول آن
مال خواطر میگرد و بیابان بر این را آنچه معتقد است ان بود که گفته اند
شد و آنچه در کتب محققان هفتاد و دوین است مثل شیخ محی الدین عربی
شیخ سعدی الدین حموی در تحقیق ایام الهی و ایام ربانی و ایام
و تقسیم بسیار و صفار و تع است چنانچه غریب و در همین فتح محلی از
مذکور خواهد شد ان الله تعالی چون در این مدت مابین خلق اقم
و طهور خاتم علیها السلام میان زمین که عبارت از ارباب کتب است
اختلاف بسیار است که از اول آن اقول لیالت باین موضع ندر و بنا
بر ان باید اقول صحیح و شکر که صحت آن بدلیل نجومی مؤید گشته است
می نایم و همچنین درین کتاب در جمیع مواضع که میان علما اختلاف
بسیار واقع شده این شیوه یعنی ذکر صحیح روایات و اقوال
دشته خواهد شد اکنون بیاید و نیت که اصح اقوال درین است
که از زمان خلقت آدم تا ظهور خاتم علیها السلام شش هزار سال گشته
بود و ظهور آن حضرت در روز هفت هزار ششم روی نمود و این تقسیم
که انوار الایض است که در اثبات الحیات در وی ساطع است و یقین
این قول است که بعضی از محققان حکما در بیان طول اعمار مردم سابق
و قصر عمر مردم این زمان گفته اند و خلاصه آن سخن این است که چون

قریب به ایام هر سال است

حکیم علی الاطلاق که مبعوع و موعود جمیع کائنات است افضای آن نمود
که اجرام علوی و ثوابت باشند در حجاب سفلی و از اجرام علوی بسیار
که تاثیر ایشان در سفلیات متحقق و متیقن است و لهذا اجرام علوی
را با اصطلاح حکما ایا و عناصر بر اجرام ثبات میگویند و آنچه از تاثیر علویات
در سفلیات و امتزاج سفلیات با یکدیگر حاصل میشود از اثرات
ثابت که عبارت از معاون و تکیه و حیوانات است می نامند و میگویند
که درت سلطنت و ظهور آثار هر یکی از این بسیار است و هرگز نیست
و چون حضرت آدم بوالبشر در روز اول خلقت وجود یافته تا با
عمر او و فرزندان او که در آن دور متولد شدند بسیار می بود
چنانچه عمر آدم نهصد و سی سال رسید و همچنین فرزندان او که
در آن دشتند و چون زمان ظهور دولت حضرت رسالت بنا شد
علیه السلام بر او مقرر متعلق بود و عمارت او اکثر بنا شد
بشخص می باشد چنانچه از کلام معجز نظام آنحضرت که می فرمودند
که اکثر اعمار منی علی همین است و تعیین معلوم شود و لهذا تحقیقین
علا بر آنند که چون این هزار هفتاد و یک سال رسیده است از ایام الهی
که هر یک روز از آن عبارت از هزار سال است با تمام خواهد رسید
و لذت که ایام الهی نزد ایشان بر دو قسم است صفار و کبار و اوصاف

ایام

ایام ربانی تقویم میکنند و از کبار ایام الله و کثیر این تقویم در کتب
مطول تحقیقین مستطورت و بوم ربانی که عبارت از بوم صغری است
هزار سال است چنانچه گردید و آن بوم اعظم ربانی که کائنات است همانند
اذان فصیح است و بوم کبر که از جمیع ایام الله است عبارت از پنجاه
هزار سال و کبر بروج الملائکه و الروح الیه فی بوم کان قدره عین
الکسنة و الی است بر آن و برین تقدیر و دفع تانی میانه این دو
آیت که معرک نظارت ظاهر است تکلمه نافع برستعاضیر و تویح
مخفی و مستور فانه که جمیع افضلای رور کار که بمقتضای کبریه نقل
ریمه و انی لا یرضی فانظر و کیف کان عاقبه الحجین که مستند است
تواریخ و مشاهده عدل ایشان است بر آنکه حق سبحانه و تعالی امر بمطالعه
تواریخ و دانستن احوال اعم مایه و قرون خالیه از برای تحصیل عبرت
و تندی اصطلاح و صبر بر مصیبت و نوایه دیگر که ایراد آن موجب تطویل
میشود فرموده کمال اعتناء و اتمام تحقیق احوال گذشته گان داشته
از برای ضبط وقایع و حوادثی که در آن مشاهده بظهور رسیده است
شش هزار سال را که باصح روایات زمان مابین خلقت آدم بوالبشر و حضرت
رسالت پناه ختمی علیه السلام است باعتبار آنکه در هر جزوی از اجزای
این زمان طایفه از اولاد ابوالبشر صلوات الله علیه سلام داشته و آن زمان

زایه
در این زمان
طایفه از اولاد
ابوالبشر صلوات
الله علیه سلام
داشته و آن زمان

او نیت بالضرورة از عجم می آید و از زبان یحیی و انبیا
برآمد و از زبان و منبج و از منبج مکتوبی موریتی قیصر نوشته و از نامه در
واعانت در دوع بهرم بن مرزبان خواست و اگر چه در تواریخ عجم که
ایشان احوال ملوک خود بهتر تحقیق کرده چنین مذکور است که خرد
پیر و نیز از خوف بهرم که نیت پیش موریتی قیصر رفت و موریتی
اورا اعزاز و اکرام تمام نموده و خرد خود در مریم نام را در سلک
از دواج او کشید که از آن شروید بهم رسید و بعد از یک سال و نیم
قیصر بهر خود را بالشکری فراوان همراه خرد پیر و نیز دستاورد بهرم
را از ولایت عجم بر رون کرد و در بهر تفسیر منافات بمقصودند
و تواند بود که این مکتوب پیش از اطلانات بقیصر نوشته باشد بهر حال
صورت مکتوب خرد پیر و نیز موریتی که بعضی از مورخین عرب آورده اند
اینست لادب المبادک والسید المقدم موریتی ملک الروم
من کبری ابن هر مرزبانیه السلام اما بعد فانی اعلم الملک
بهرام و من معه من عساکر الجبل و اقدیم و سنو انهم عید
وانا مولاهم و کفر و انعم الی الله یم فاعتدوا علی و ارا ادا
واقبل فمهمت ان ارفع الی ملک و اعظم بفضلک و لکن ضعیفا
لک لان الخضوع لک و مشک و ان کان عدو الیس من الوقوع

Handwritten marginal notes in Persian script, including the name 'عظیم' and other illegible text.

فندی

فی ایدی العبید للرد و دة و لان کون موتی علی ایدی
الملوک افضل و اقل عا دامن ان بگری علی ایدی العبید للرد و
تفرغت الیک تقه بفضلک و رجائی ترا و علی مثل و تمد
بجو و شکلا قوی یم علی محاربه العدا و ایدیک ولدنا
مطیعا انشاء الله تعالی و چون موریتی قیصر بمضمون مکتوب خود
بر وزیر اطلاع یافت در صدر داد او شده از زر خالص قتل
و از مردان جنگی بست بر اسوار جزا نیزه دار باه او فرستاد
و جواب مکتوب او چنین نوشت که من موریتی عبدالشیخ المسیح
لو ملک الفرس کسری و لیدی و اخی السلام اما بعد فقد
قرات کتابک و نمت ما ذکریت فیده من امر العبید الذی
مرد و اعلیک و کونتم غمضوا نعم ابایک و اسلاک عظمای
و خرد و جهم علیک و و خصم یک عن ملک متداخلی من
ذک المرحوم کنی علی التراف بک و علیک و امدادک بما
سالت و ما ذکریت من ان الاستاذ تحت جناح ملک عدو
الاستطال بکنفه الیس من الوقوع فی ایدی العبید المروم
و الموت علی ایدی الملوک افضل من الموت علی ایدی العبید فاک
اخترت افضل المصالح و رعیت الینا فی ذلک فقد صدقنا

عظیم

تو ک و قبلا کلامک و حققتنا الملک و المله و نفسک
و قضینا حاجتک و حمدنا عینک و شکنا حق ظلمک بنا
و وجهنا الیک بمسالتنا من یحیوشر و الاموال و حیرتک
و لک ا و کنت لک ابا فاقبض الایمان المبارک الیک یها
و خذ الحیوشر من سر علی بركة الله و عونہ و لا یفر لک البخر
و اللبغ بل شمر لعدوک لا تقصر یها یحیی علیک فاذا انقضا
طات من درجتک لخطت عن رببتک فانی ارجو ان یظنک
الله لعلدوک و یجعلک تحت و طین فدیک و یرد کیک
فی سخره و یعیدک الی رببتک انشاء الله تعالی و السلام
 این بود و محفل از احوال ملوک باخیزد و امم خالید بر وجهی که لایق این
 مقام بود و تفصیل احوال هر یکی از اباب این دون و حواله
 که در زمان هر یکی بظهور انجامید و در کتاب صغیره العجایب که در چین
 تالیف این محقق نظر کاران نوشته شده بود در وجه اتم و اول
 مسطور خواهد شد انشاء الله تعالی و الحسب ان کنایت که بعد از انام
 مشتمل خواهد بود بر ذکر عفایه طوائف امم و احوالهم و لاریع ان
 لو و فقیه ان تکتابا تمامه لکان ذلک الکتاب معشوقا لملکها و محبوبا
 للفضلاء فاجوز من ان بو فقیه الله علی تمامه اولی ذلک و القادیر

فتح دوم در ذکر تعیمی که ضابطه جمیع مذمب نبی آدم تواند بود و پیا
 قدا و طریقی که ساکنان ملک شریع و مالکان ممالک اسرار حقایق
 بران رفتارند و قبل از ترتیبیم ناگزیر است از ذکر مقدمه نافه در
 معرفت کیفیت اشعاب نبی آدم بعد از مختلفه و حاصل آن مقدمه آنست
 که صاحب عل و نقل آورده که اول نبی شده که در عالم پیدا شد شیطان
 و منشا صدوران استبداد او بود برای خود در مقابل رض
 الهی و استکبار او بوده آفرینش خود که آتش بود بر ماده آفرینش
 آدم که کل بود حیث قال انما خیر من خلقی من نار و خلقه من طین و این
 استبداد و استکبار منتهی شده او را سماع شده و بعد از وی در سایر
 خلایق آن شبیهات در شرح اماچیل اربعه از انجیل یوحنا و یوحنا
 و متی و مارکوس است و همچنین در توره بدین منوال مسطور
 که چون ملائکه ایلیس ابترک سجده مامور به اطاعت کردند گفتند
 مگر تو هستی خدای تعالی و تقدس را منکر می یابنی وانی که ذات
 مقدس او بجمیع صفات کمال آراسته و از صفات نقص منزّه و بریت
 او عالم است بجمیع اشیا و قادر است بر ایجاد هر چه اراده کامل او بان تعلیق
 کیر و بدلیگت من میدانم و معرفتم باکر ذات واجب الوجود کمالست
 من جمیع الوجوده و از جمیع جهات نقص منزّه و بریت است و موجود جمیع

این کتاب در ادب بسیار وصال
 بسیار و آن شبیهات

کایا ماکان اوست و بچکس در ایجاد آنچه مراد اوست مجال منع و رد
 نیست لیکن برابر سیاق حکمت کامله او سوال چندست ملاکه کرام
 از نیادی آن ظنون و او نام سوال نموده گفتند که سوالات تو کدام
 و چندست همیشه این ملعون گفت که منفی شده در من کبر فکر من شده
 اول آنکه چون حق سبحانه و تعالی پیش از آفریدن من بعلم کامل میداد
 که از من چه فعل صادر خواهد شد پس از جهت کبر آنچه از من بزرگتر
 آفرینش من چه بود در ویم تکلیف نمودن من بمعرفت و طاعت خود
 چه بود و حال آنکه ساخت کبر ای از منفی طاعت و معرفت بصیحت
 منزه و برتر است سیوم چون مرا بمقتضای مشیت از نیاید و غیر
 خود تکلیف فرمود و من ملزم و منقاد آن تکلیف گشتم ای با حکمت
 در تکلیف طاعت آدم و سجده او چه بود چه این تکلیف خاص بحق
 موجب زیادتی معرفت و طاعت من نیست چهارم آنکه چون مرا
 بیافرید و تکلیف حاصل کبر عبارت از سجده آدم باشد مقتضای مشیت
 ذاتی من گفتم که دانید و چون من سجده او نکردم حکمت در لفظ و طرد
 و اخراج من از جنت چه بود حال آنکه من درین امر ترک مسیح امیر صحیح
 نشده ام الا آنکه گفته ام لا اسجد الا لک یعنی من سجده میکنم الا ترا
 پنجم آنکه چون مرا بیافرید و تکلیف عام و خاص فرموده چون در تکلیف

این که چون مرا بیافرید و
 مشیت خود را در آن حکمت
 ۴

و تفلسف که در ذات
 و حق الوجود خود در حق
 که از آن تکلیف

خاص انقیاد و طاعت تو زیدم ملعون و مطر و و کشتن یا بعد
 ازین همه حکمت در تکلیف من بدخول جنت مره نامیه چه بود تا آنکه آدم
 را بوسه خود مغز و سر ساختم وارد رختی که از خوردن آن منع
 بود او را نخوردند تا آنکه او نیز مستحق اخراج شده با من از آنجا برین
 آمد ای حکمت درین چه بود و حال آنکه اگر بعد از اخراج من باز تکلیف
 دخول در جنت میداد آدم همیشه در بهشت برکت می بود و ششم
 آنکه بعد از تسلیم جمیع این مراتب حکمت در مسقط ساختن مرا بر اولاد من
 آدم کجستی که من از شما می بینم و ایشان را نمی بیند و سوسه من در
 اثر میکند و حول و قوت ایشان در من مؤثر نیست چه بود و حال آنکه
 اگر ایشان بر فطره اصل خود می بودند در جمیع احوال الهی مطیع و از
 نواهی او محبت می زیستند بحال ایشان ایق بود و هفتم آنکه بعد تسلیم
 این مرتبه با من است با تو حکمت در صفت دادن من تا بر وز قیامت
 چنانکه نص آنکه من المظفر من الی یوم الوقت المعلوم بان ناطق است
 چه بود و حال آنکه اگر من از هر ساعت ملاک میکردم و سید تمام خلق لحظ
 می یافتند و هیچ شری در عالم نمی ماند ایاتی عالم بر محض خیریت
 بهتر نیست از منترج آن بشر در و چون آن طریقه از تقریر هیچ فاسد
 و او نام کاسده که میر می از آن محل اشعاب در آب برع و حاصل نشا

کفر و بال است چنانچه مفصّل آن در مکان خود مسطور است فارغ
 گشت از ساخت کبریا آئی بلکه کرام فرمان رسیده که در جواب آن
 طریقه بگوید که ای دور مانده از نظر عاطفه قریب است از تربیت
 که سببشان وان او من الیون کیت العنکوت ظاهر و اهورست
 که تو در دعوی اول خود که گفتی که من مسلم میدارم که او خدای من
 و خدای همه عالمیان است و عالم و قادر است کاذب چه اگر در آن دعوی
 صادق می بودی و حال بچون و چه می کردی فانی اما الله لا اله الا
 لا اسأل عما فعل و هم یسئلون این بود مناطه میان این دو
 میوه که در شرح کتب اناجیل از همه مسطور است و برابر با
 سلیمه مخفی و مستور غنما اگر چه ظاهر این شهادت در نظر ارباب عقول
 صغیره که از دریافت حکم و مصلح الهی قاصرند صورتی داشته باشد
 اما بر اصحاب عقول سلیمه و اصول مستقیم بعد از ادنی تامل و تدبر در
 عانیه تکالیف شریکانه که آن امتیاز مطیع است از عاصی و اطهار آن
 بر همکنان ظاهر میشود که آن سوالات محض از پیش نیست و نسوالات
 باطله شیاطین است که مانند سرب میوزی بود و در در نظر
 تشنگان بصورت آبجیات میباید عادت باشد و یا کم از کم میباید شایسته
 الجن و انس و چون از تقریر مقدمه که منشا اشعار است و اصل

آرا بود فارغ شدیم و در شروع در تقسیم می مضابط اصول صحیح مذکور
 بنی آدم توان بود نمود میگویم که مجموع اهل عالم و و اگر در نظر ارباب
 دیانات و ملل و اصحاب آمو او کل چه اگر پیشتر بعضی از شرایع و عقول
 از ملل و اصحاب عقیده باشند در باب دیانات اند و الا اصحاب آمو
 و خل و تقسیم مضابط جمیع فرق است که طایفه که قایل بود و محسوسات
 و معقولات نیستند و همه موجود است را و نام و حیالات میدهند
 ایشانرا سوسطایمه خوانند و جامعینی که ایشانرا منخر در محسوسات
 میدهند و معقولات را مطلقا منکرند سوسطایمه و بر برخی که قائلند
 محسوس و معقول اما مجرد و احکام قایل نیستند ایشانرا فلاسفه و بیه
 گویند و گروهی که قایلند محسوس و معقول و مجرد و احکام عقولند
 قایلند اما قایل بشریعت انبیا نیستند ایشانرا صابیه گویند و بعضی که
 قایل بشریعت اند اما بشریعت حضرت رسالت پناه ختمی علیه السلام
 التحیات قایل نیستند منخر در سه فرقه میوزی و نصاری و مجوس
 و جمعی که قایلند جمیع شرایع و بشریعت حضرت رسالت پناه ختمی علیه السلام
 شریف التحیات نیز قایلند و معتقدان آنست که شرعیات حضرت
 ناسخ جمیع ادیان و شرایع است از مسلمان خوانند و چون تفصیل
 ارباب دیانات در خانه این کتاب مذکور خواهد شد انشاء الله

وابطال سوسطایند از اهل بدیهیاتت درین مقام محلی از اطلاق
طبیعی و فلاسفه دهر به مذکور مسکود و من الله تعالی التوفیق
مخفی نماید که معتقد طبیعی نیست که عالم مظهر است در محسوسات و افراتین
آدم حکم کیا می و از آنکه یکی شک میشود و دیگر تازه بر می آید و این
وضع را هرگز انتمهای نخواهد بود و لذات مظهر است در مطامع و شایسته
و منافع و مرکب و و رای این عالم نشانه و یکرست چنانچه حق مجاز
و تعالی در کلام مجید از احوال این طایفه خبر نمیدهد چنانچه قال غفر عن قایل
ما جده الاجوتنا الیهنا موت ونحی و ما یسلکنا الا الله و ما له من
من علم ان هم الا یظنون و اما فلاسفه دهر به اگر چه و رای عالم محسوس
اثبات عالم معقول میکنند لیکن قائلان ایشان است که محال است که مطلوب است
از نوع انسان عبارت از آنست که بعد از اثبات مبدء و معاد و حقا
خود را بر تبه عالم معقولات رسانیده فایز جمیع سعادت گردد
و نزد ایشان عقل در تحصیل این سعادت متعلقت و با وجود عقل
او را هیچ احتیاج به یکره از بنی نوع خود نمیشود و لهذا در زمان
مسح علی السلام می از حکما ایشان مکتوبی نوشته است که کیفیت وصول
آدمی بر تبه محال است عبارت از آنست که در مسکن خود است سوال نمود
و حضرت روح الله در جواب او چیزی نوشته که صحیح است در آن که

بجز

بجز عقل و وصول بر تبه محال مکتوبی است و اگر چه جمیع از ارباب توحیح
مثل پیشی برانند که آن مکتوب از جالینوس بود اما بعد ازین در
ترجمه جالینوس و تحقیق احوال او ظاهر خواهد شد که جالینوس با
حضرت عیسی روح الله معاصر نبوده و او را که زمان ایشان نبود
و علی ای حال مکتوبی که بان حضرت نوشته بود در ذی انت الای
یا طیب النفس المریضه بدا الیه بالهذیة المکتسفة بالکتاب و الایة
للمغسفة العادین الی الدیة المکدرة بالکد و الی الطعیة
یا موقظ القوم عن قده العافین و منیة العیاد عن
مضیق الجاهلین یا منی الیه الکلین و یا عیبات المستعین
ذاتا هبطت فاعتربت و تبادرت فحنت حال الی و صوم من سبل
و جوابی که مسیح علی السلام نوشته است یا من شرفک الله بالاشهدا
العقلیه و الرموزات النقیله کن طالبا لتسوی النفس الاکوار
الالهیه القدریه الجاذبه من الدار الدمیة الفاسیه
الی الدار السنیة الباقیة الی محلی الارواح الطاهر
و النفس الزکیة فان تجرد العقل غیر کاف فی الهدایة الی الصراط
مستقیم و السلام و اربع عبارت فان تجرد العقل غیر کاف فی الهدایة
چنین معلوم میشود که اگر چه سبب ظاهر از کیفیت حصول سوال نموده

الزوال

اما معتقد آن بوده که عقل کامل در آن باب کافیت اکنون بداند نزد
فلاسفه در هر شقاوت عبارت از انحراف از اوضاع مستعد عقل
است و معتقد ایشان آنست که شرایع اوضاع است که بمصلح عالم
انسان متعلق باشد و همچنین بیان حدود و احوال حکام و تعیین حلال
از حرام امور اصطلاحی وضع است که بنا بر رعایت مصلح عالم عبارت
و از نظام مدن و بلاد قرار یافته و جمیع شرایع عبارت از این است
که ایشانرا علم باین امور بر وجه اتم و اکمل حاصل می شده باشد و گاه
باشد که ایشانرا از جانب فیاض علی الاطلاق مویذ شوکند باینست
احکام و بتبیین حلال از حرام از جهت مصلح عباد و عمارت بلاد و
ایشان جز می بینند از احوال عالم ارواح و ملائکه و عرش و کرسی
و لوح و قلم امور معقولند که جهت تفهیم علوم بقیه علوم از آن بصورت
و جمانی میکنند و همچنین آنچه از احوال معاد جسمانی و از جنات و نار
و قصور و انهار و طیور و غار بازی نمایند از محض قبیل ترغیب است
از برای تسخیر قلوب عوام کمال انعام هر که اکثر شریک طایع ایشان
باین امور می باشد و آنچه از اسلح و اعدا و خزنی و مکان و غیر
جز می بینند نیز از قبیل ترغیب و تحویف آن طایفه است و الا چگونه
در عالم علوی اشکال شما و صور جبرانی صورت بندید این بود محمل

انفال

معتقدان

معتقدان این طایفه اما حکمای الهیه که فلاسفه حقه مثل بقراط و سقراط
و افلاطون و ارسطاطالیس و امثال ایشان همه قایلند به ثواب
و عقاب و معاد جسمانی و اگر چه عقل را در اثبات آن مستقل نمیدانند
چنانچه در احوال هر یکی از ایشان کلام که تصریح مثبت باین امور باشد
مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی خصوصا از مکتوبی که معلوم اول یعنی
ارسطو بعد از فوت اسکندر ذی القریین از جهت بی ولد او از تبه
صیغه نوشته ثبوت معاد جسمانی و ثواب و عقاب در آن نشأ
ظاهرست چنانچه آن مکتوب بتفصیل در احوال اسکندر مذکور خواهد شد
انشاء الله تعالی و اگر چه جماعتی که وعد و وعید را باین شرایع از ترغیب
و ترهیب حمل میکنند مکتوب از ارسطو را نیز ترغیب و ترهیب بود
اسکندر حمل می توانند نمود اما چون از ارسطو و مشابه او و غیر
آن موضع بسیار تحیر کات در آن باب است شده چنانچه تفصیل
در ترجمه هر یکی مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی حمل این کلام بر خلاف
آن محض از قبیل کلمات معانیه میباشد و الله علم بحقیق الامور اکنون
باید دانست که طرق که سالکان مسالک شرایع و مالکان ممالک است
حقایق بر آن نسبت اند مخضرند در چهار طریق جو که با اتفاق عقلاء کمال
مرتبه است آن عبارت از معرفت مبدء و معاد است بلکه غرض از این است

تکلیف معوقه مبداء اعمال من صفات الکمال و انقیاد و امر و دست چاکریم
 و ما خلف البرج و اللبس الایعبدون هر کجا مناطق است بان و طریق این معرفت
 یا فکر است یا ریاضت و هر یکی ازین دو طریق منقسم میشود بدو قسم
 که حال صاحب فکر خالی ازین نخواهد بود که مقید بقید شریعتی از شریعت
 خواهد بود یا تسلیم و لایعنی صاحب فکر مقید بقید شریعت است و طبیعت
 اسلام مستلزم کونیه چنانچه در مثل سابقه او نیست که فتنه و تفریق
 عبارت از حکامی است این اند که مقدم ایشان است و بود و همچنین
 صاحب ریاضت و تصفیه نیز ازین دو حال برون نیست و تسلیم لایعنی
 صاحب ریاضت و تصفیه باطن مقید بقید شریعت است و طریقه اسلام
 صوتی می نامند چنانچه در مثل سابقه در میان می گفتند و تسلیم
 عبارت از حکامی است این اند که ایشان را اولین نیز گویند و مقدم
 ایشان افلاطون بود و محی مرسم ایشان در ملا محمد علی علیه السلام شریف
 التجانی شیخ شهاب الدین مقول بود و برادگیای که بر حقایق این عقاید
 طوائف اطلاع دارند محقق و مستور است که هر دو از قید بقید شریعت
 که در مفهوم شکل و صوتی معتبر است و همچنین معقود از عدم بقید
 بلکه در مفهوم شایین و شایسته این ما خود شده است که مستلزم و صوتی
 قدوه و مقدر شرع است و عقل و ریاضت ایشان هر دو کامل و قول اند باین

روایتی

معنی که اگر اتفاقا فکر مستلزم مودی بچیزی شود که ظاهر مخالفت شرع
 بی داشته باشد و البته ملتفت بان حکم عقل نباشد بلکه تا تواند
 حکم عقل را بچیزی از ویات موافق حکم شرع ساختن تاویل بر وی
 و طبیعت و الامتثالیت ظاهر شرع نماید و همچنین آنچه از وارد است
 در اشائی ریاضات بصورتی وارد شود که مخالفت بشرع او داشته باشد
 باید که او را اعتدال و اعتبار نمایند بلکه از جمله وسوسه و وسوسه
 شیطان دانسته از آن استغفار نماید تا بیاض علی الاطلاق و از بقصد
 کریمه و الذین جاهدوا فینا لنهینهم سبلنا از کرایم مومنت خود خط
 مستقیم که مطلب مقصدی جمع اولیا و انبیاست هدایت نماید بخلاف حکم
 مستقیم که ایشان را مدار بر عقل است باین معنی که اگر میانه حکم عقل
 و حکم شرعی که ایشان ظاهر بعقل و ده آن مخالفت ظاهر شود ایشان شرع
 را تاویل کرده موافق حکم عقل می سازند و حکم عقل را معتد و اصل
 میدانند که ایشان التزام مخالفت شرع نموده اند چنانچه در او
 ناقصان قرار یافته که هر امری که مخالف شرع است و راست بجا میکنند
 و همچنین شریعتین نیز در تصفیه باطن و وارد است ریاضات را اصل
 معتد خود دانسته اند باین معنی که اگر اتفاقا میانه شرع و آنچه بر
 در جهات خفیه ظاهر شده باشد نوع مخالفی باشد ایشان نیز شرع

معتقدند

را نایل کرده موافق آن می سازند نه آنکه مخالف شرع زمان خود را
شمار و ذمار خود دانند و مؤیدین مقال است آنچه معلی نانی یعنی
ایضا فی ارباب از زیتون کپیر که از کبار تلامذه معلم اول یعنی ارسطو بود
نقل میکنند و حاصل آن اینست که زیتون کپیر میگوید من از استاد
خود ارسطو طالبم شنیدم که میگفت من از استاد خود افلاطون شنیدم
که میفرمود که من از استاد خود سقراط شنیدم که میفرمود که باید که
طالب حکمت جوان باشد فارغ القلب یعنی در اول و هیچ چیز غیر از طلب
علم و حکمت نباشد و ملقب بزخارف دنیا نشود و دوست اهل
بود و محبت باشد از آن جماعتی که بر علم چیزی دیگر ترجیح میدهند
و بان مشغول می باشند و باید که راست گو باشد و غیر از صدق
در راستی زبان او گویا نباشد و محبت انصاف باشد بطبع نه بکلف
و باید که آئین و صاحب دیانت بود و در عالم بود و بو طایفه شرعیه
و اعمال دینی بوجه احوال و اتم بچینی که کمزور در هیچ عمل از اعمال
خلل و نقص وارد نشود چه اگر هر کسی تا وین نماید در ادای آنچه بنی
آن زمان از جانب حق سبحانه تعالی بر وی واجب کرده باشد با وجود
این دعوی حکمتش را از آنست که نام او از صحیفه حکما محو کند و باید که
حکیم حرام داند بر نفس خود آنچه حرام باشد در طلبی او و موافق با

باید

باعاد خلق در رسوم و عاداتی که میان ایشان متعارف باشد
و باید که خوش خلق باشد که سوا خلق همان حکمت است و باید که
مشفق و مهربان باشد بر جماعتی که در رتبه از او پایین هستند و بسیار
اکول و برهنه از موت نباشد و در بعضی بر جمع مال نبود و الا بقدر
احتیاج که به اشتغال تحصیل مال مانع شد از طلب علم و یافتن مراتب
عالیه آخرت و باید که در اظهار علمی که فیاض علی الاطلاق بروی
ارزانی و دشمنی است به دشمنان بخل و خست نوزد و در رتبه
فوائد حکمت و در کتب معنی بیع نماید اصحاب آن صفت بعد از موت او از
منتفع شوند پس او نیکو کار باشد در حین حیات و در اوان حیات
و باید که استسکان و تنگ نوزد و در اقلم آنچه نازل از مهر که باشد
چرا که ارسطو و افلاطون و سقراط بسیار بود که از تلامذه خود متعلم
و بخوردند و این معنی الظاهر میفرمودند که موجب نشاط و ترقی تمیذ
و دیگر آنکه اگر ترا در اصلاح اسباب معیشت احتیاج مالی شود که علام
تو یا کسی که بسیار از علام تو زبون باشد و آن مال را داشته باشد
یعنی که در قرض کردن از ایشان استسکان و تنگ نخواهی ورزید
پس در تحصیل علم از برای اصلاح امور آخرت از مهر که باشد بطریق
اولی باید که استسکان نوزدی از کمالات اشخاص مردم غانی این بود

بود آخر کلام زیتون کبر که معلم نام از وی نقل نموده **فتح سیم**
در توفیق حکمت و بیان اقسام آن اصولاً و فرغاً برابر باب بصایر
مخفی دستور غامد اگر چه حکمت عبارتست از دانش حقایق
موجودات علی ما می علی نفس الامر بقدر طاقه بشری اما اسماء
او مختلف میشود و بجهت اختلاف طرق تعلم آن چه اگر معرفت حقایق
موجودات بر وجه مذکور حاصل شود بی تعلم بشر و صاحبان
معرفه مأمور باشد از نزد حق سبحانه و تعالی با صلاح نوع انسانی
بتمهید رسوم و تشریح که مستلزم انضمام بی نوع باشند آن معرفه
بنوع و صاحب از نبی یا امام خوانند و اگر حصول آن معرفت تلمذ
و استفاده از نبی نوع خود باشد از حکمت و صاحب از حکیم نام
و این حکمت در اصطلاح عبارتست از توانستن اشیا چنانچه باشد و نام
نمودن بکار ما چنانکه باید بقدر استطاعت نفس انسانی بکار که
بمقتضای اصل اوست و اصل که در وقت اول تقسیم شود بدو قسم
علمی و علمی که از نظری نیز گویند قسم اول یعنی علم عبارتست از مهارت
حرکات و مزاولت صناعات از جهت بیرون آوردن آنچه در قوت او
باشد بجهت فعل و ببارتی دیگر حکمت علمی آنست که باعث بود از احوال امور
که در وجود آن بقدرت اختیار راست و غایت این حکمت است تا خبر و آفتاب

از کتب

از شریک و حکمت نظری عبارتست از تصور حقایق موجودات و ^{تصرف}
بالحکام و لواحق آن بر وجهی که مطابق نفس الامر باشد بقدر طاقه
بشری یا علمیه که بحث میکند از اموری که وجود ایشان بقدرت
و اختیار مایست و غایت نموده این قسم تحصیل اعتقادات چهار قسم است
فقط و بیاید و آنست که اقسام حکمت اولی این دو قسم بنا بر آنست
که نفس انسانی میانه سایر نفوس مخصوص است بقوه لفظی که آن قوت
بوساطت آلات یابی و ساطت آن در کار جمیع اشیا و تمیز میان
درکات خود میکند و این قوه را از آن حیثیت که متوجه است
بمعرفه حقایق موجودات و احاطه اصناف معقولات عقل نظری خوانند
و از آن جهت که متوجه باشد بقدر در موضوعات بر تمیز میان
مصلح افعال و مفاسد آن و سنباط موضوعات از برای انضمام
امور همیشه که عقل عملی گویند پس باعتبار انضمام قوت لفظی باین
دو شعبه علم حکمت برین دو قسم کرده اند و میرنگار این دو قسم
حکمت تقسیم میشود بدو قسم اما اقسام ثلثه حکمت عملی کی تندیب اخلاق است
که از اطب روحانی و علم فرمنک نیز گویند و ثمره این عبارتست ^{علم که}
از تخلیه نفس از زوایل که بمنزله امراض نفس است و تخلیه آن بفضایل
که منشا بحال صحت و اعتدال نفس است و بنا بر حفظ صحت است مریدان

حق

صناعات

راجعت شخص واحد علی انفرادہ دویم تدبیر منزلت کہ از اعلم کد خدا
 نیز خوانند و آن علمیت که فایده و منفرد آن ریاضی جماعتی است که شایسته
 در منزلت مثل مادر و پیدرو زن و فرزند و محلوک و خدم سوم
 سیمتا مدنی است کہ از اعلم مملکت داری نیز گویند و آن علمیت که فایده
 آن جماعتی عاید است کہ مشارکند در شهری و قلمی این علم مخصوص است
 سبلاطین و اهل ریاست بلکه ایشانرا ناچار است از دستن و بکار
 بردن تمام شکر علم علی و اندر اساطین حکما هر گاه میخواهند
 کہ شخصی را امتحان کنند کہ آیا لایق ریاست عالی و خلیفگی است یا ناولا اورا
 تدبیر بدن کہ بمنزله مرید است امتحان می نمودند پس اگر آن شخص
 در ماکول و مشروب و ملبوس و سایر ضروریات نوعی قیام نمود
 کہ موادی بفیاد بدن او نیست بلکه صحت و اعتدال مزاج او روز
 بروز در ترقی می بود اورا لایق تدبیر منزلت دانستند
 می ساختند بعد از آن کہ در تدبیر منزلت نیز انچنان سلوک مینمود کہ
 انتظام انجاعت و التیام ایشان با یکدیگر روز بروز استحکام
 اورا اهل ریاست دانستند ریاست عالی خلیفگی را با و حواله می نمودند
 و ازینجا ظاهر شد کہ در سلطنت و ریاست از دست حکمت باقیامها
 ناچار است و اگر با وجود آن عالم بابت علم نظری که بعد ازین تحصیل

در منزل

سلاطین

مذکور

مذکور خواهد شد انشا و اند تعالی نیز باشد کہ عالم در زمان خلقت
 او بر یوز نورینه متجلی خواهد بود و بعضی قسم آخر حکمت علی از بر
 قسم کرده اند یکی اگر متعلقت با برای ملوک دویم منوط و مربوط
 بنیوت و تریوت قسم ثانی را اعلم خوانند و اول ریاست
 مدنی اما تمام شکر علم نظری می آید است کہ از اعلم اعلی و بالعبود
 و عاقل الطبیعه و علم کلی و فلسفه اولی نیز گویند و آن علمیت که بحث
 کرده میشود در بیان از اموری که در هر دو وجود یعنی خارجی
 و ذهنی محتاج با ماده نباشند مثل ذات باری تعالی و حجرات
 بعضی این قسم را بدو قسم اختصم کرده اگر آن امور با وجود استخوانها
 ذاتی از ماده در وجودین معادن ماده شوند از اعلم کلی و علم
 بالعبود الطبیعه و عاقل الطبیعه و فلسفه اولی گویند مثل علم بوحث
 او کثرت و مانند آن و اگر از مقارنت ماده منزه باشند مثل ذات
 باری تعالی و صفات کمالیه او و مجردات از اعلم الهی و علم اعلی
 خوانند قسم دویم ریاضی که از اعلم اوسط و ریاضی نیز گویند
 و وجه تسمیه آن با اوسط از تعریف آن ظاهر خواهد شد و اما
 تسمیه آن بر ریاضی بنا بر آنست که چون حکما اولاد فرزندان خود
 این علم تعلیم می نمودند ایشانرا اورا ریاضی تحصیل آن ریاضی شایسته

حاصل میشود و آن علمیت تا تحت از اموری که در وجود خارجی محتاج
 نبوده معینند اما در تعقل احتیاج باده معینه ندارند همچو خطوط و
 وسطوح و دایره که صاحب علم ریاضی از احوال ایشان بخت
 میکند قسم سوم علم طبیعی که از علم ادنی نیز گویند و آن علمیت
 با بحث از احوال اموری که در مرد و حیوان و جمادات با هم
 علم با احوال انسان و حیوان و نبات و هر یکی از این اقسام گفته
 منقسم میشود بفرع و اصول اما اصول علم طبیعی هشت است
 قسم اول اسمع الکیان گویند و درین قسم بحث کرده میشود از
 احوال امور عامه که شاملند جمیع طبایع را مثل ماده و صور و حرکت
 طبیعی و نبات و لایمات و امثال آن قسم دوم باب السماوات
 العالم خوانند و درین قسم بحث کرده میشود از احوال آسمان و زمین
 و آنچه درینهاست و احوال عناصر دیگر و طبایع ایشان و قسم سوم
 را باب الکون و الفساد گویند و درین قسم بحث کرده میشود از
 احوال بسایط جسم از حیث کون و فساد و تولد و توالد و امثال
 آن و قسم چهارم را آثار علوی و درین قسم بحث میکنند از احوال
 عناصر اربعه بقیل از امثال ایشان باینکه هر از حیثیت آنچه عارض
 میشود ایشان را در حرکات از تعلق و تکلیف باعتبار تاثیر علویات

در این

در ایشان و تحقیق احوال مرکبات غیر تامه مثل شنب و نیار که در
 و برق و قوس قزح و هاله و امثال آن نیز داخل این قسم است و نبات
 دانست که مرکب نزدیکها در قسم هفتم تام و غیر تام است که
 حفظ صورت نوعیه خود در زمان معتدبه نماید مثل معادن و نبات
 و حیوان و غیر تام آنکه زمان معتدبه بر حفظ صورت نوعیه خود میکند
 مانند کاینات چون پشم و عسل و امثال آن نیز داخل مرکب غیر تام
 فلا تحتل صهر المركبات التامة فی الموالید التامة و قسم پنجم از اصول
 باب معادن است درین قسم بحث کرده میشود از احوال مرکبات جمادات
 و کیفیت تولد آن و درین قسم بحث کرده میشود
 در وی از احوال اجسام نامیه من حیث النمو و قسم ششم باب حیوانات
 که غرض ازین قسم معرفت احوال اجسام است من حیث الحركة و الحس و قسم
 هفتم را باب النفس المحسوس خوانند و درین قسم بحث کرده میشود
 از احوال نفس طایفه انسانی و قوت و زکات و محرکه آن و ما فرغ
 علم طبیعی منقسم است اول علم طب که بحث میکند از احوال بدن انسان
 حیث الصحة و المرض و غایه او حفظ صحت حاصله و رد ماده زاید است
 دوم علم نجوم که غرض و غنیه آن استدلال است از اشکال و اوضاع
 و حرکات کواکب بر حوادث عالم سفلی علی وجه التخیل و الطن سیوم علم

و مقصود از آن استدلال است از خلق بر خلق چهارم علم رؤیا و تفسیر
 و غرض ازین فن نیز استدلال است بطریق تخمین از تخلفات نفس و مشتاق
 آن صور بر وجهی را در حال بطلان جواس ظاهره بر حدوث کونیة
 نجم علم طبایع است و مقصود از آن تحصیل افعال غریبه است بواسطه
 تخریج قوی اجرام علوی با جرم علوی سفلی ششم علم نیز نباتات و مقصود
 از آن تحصیل و تفرقه آن نیز نظیر افعال غریبه است سبب تخریج قوی
 سفلیات با یکدیگر به مقام علم کلیات و غرض از وی ایجاد طلا و
 باین کیفیت که از بعضی اجسام معدنی خطوطی است از اسلب نمایند تا از
 ترکیب و استخراج آنها با یکدیگر طلا و نقره حاصل شود اما اصول
 حکمت ریاضی چهار است اول علم عدد که با بحث از احوال انواع عدد
 مثل زوج و فرد و نام و ناقص و زاید و استخراج نموده میشود
 بقواعد این علم مجهولات عددیة را از معلومات آن دویم علم هندسه
 و درین علم بحث میکند از احوال خطوط و سطوح و اشکال و نسبت کلیه
 مفاد بر ابایکدیگرمی باشد و بر اصول این دو علم شملت کتاب
 اقلیدس صوری سیوم علم هیئت است که بحث میکند از احوال بساط
 اجرام علوی و اجسام سفلیه در حقیقت که جبهه و قدر و ترتیب و وضع
 و سایر ما پیش گفته دین چهارم علم موسیقی که بحث میکند از احوال

اجساد

تفسیر

من حیث الاتفاق و الاختلاف و کیفیت الیف اللحن عنها و هر یکی از این
 اقسام اربعه اصول ریاضی را فروعی چند است مثلا علم جبر و مقابل علم
 جمع و تقریب بطریق اهل هند از فروعی علم عدد است و علم مساحت
 و علم جرائف و علم مناظره و مرایا و علم نقل میاه و علم موازین و علم
 اگره منجر که از فروع علم هند است و استخراج تقاویم و استنباط
 ریج و ارصاد و امثال از جمله فروع علم هیئت است و علم سخن
 آلات از ما مثل ارغنون و قانون و عود و مانند آن از جمله فروع
 علم موسیقی است اما اصول علم آبی پنج است اول نظر در امور عامه مثل
 هویت و وحدت و کثرت و قوت و فعل و علیّه و معلولیه و امثال
 آن دویم بحث از اصول و مبانی خواه از علم طبیعی باشد و خواه
 از ریاضی و منطق سیوم نظر در اثبات ذات باستیال شان که
 واجب الوجود است و اثبات تفرد و وحدانیت او و بیان
 انصاف او و جمع صفات کمال و تنزه او از جمیع کمات نقص و زوال
 چهارم نظر در اثبات جوهر و روحانیه که مبداست الهی اند و اقرب
 موجودات اند با و و نظر در اختلاف مراتب و طبقات ایشان
 پنجم دانستن کیفیت شیخ و انقیاد اجرام علوی و اجرام سفلی آن جوهر
 روحانیه را و کیفیت ارتباط سفلیات با علویات و کثرت

با وحدت و از زرع آلی است دانستن کیفیت وحی و نبوت و نشان
 حقیقت معجزه و کرامت همچنین معرفت معاد نیز از جمله نزوحات علم
 آلی است چنانچه تفصیل میری ازین فروع و اصول در مکاتبات
 مبین و مبهرین است فمن اراد الاطلاع علی تفصیلهما فلیرجع الی الکتاب
 الحکیمه المسبوطه و اما است منطلق که نزد بعضی از اقسام علوم حکمی
 بلکه آن که علوم است و پیش بعضی داخل در علوم حکمت است بلکه
 غرض از منطلق تحصیل مجهولات است و آن مختصرت در تصور
 و تصدیق پس غرض منطقی باید که منحصر باشد در موصل تصویری یا
 و نظر در موصل تصویری یا باعتبار نفس آن موصل خواهد بود
 باعتبار مقدمات قسم ثانی را با الیسا فوجی یعنی کلیات ختم میشوند
 و قسم اول را قاطعاً بر یاس یعنی باب حرف قول شارح و همچنین
 بحث از موصل تصدیقی یا باعتبار مقدمات آن خواهد بود و آنرا
 باب بار یا میناس یعنی باب قضایا گویند یا باعتبار نفس موصل
 تصدیقی خواهد بود و آنرا انولو طقیاً یعنی باب قیاس گویند
 یا باعتبار ماده و آن مختصرت در صناعات حتمه که عبارت
 از یرمان و جردل و معالط و خطایات و شیرانت و بعضی نامها
 ضم مباحث الفاظ با ابوابی که مذکور بود ابواب علم منطق

علم

باب تصدیق
 و آن نیز

را ده اعتبار نموده اند و لا مشأخه فیہ و چون از تعریف حکمت
 و تعداد اقسام آن فروعاً و اصولاً پر خستیم لاجرم ایضاً لما
 و عدناه فی العنوان بندی از کلام آلی و احادیث حضرت رسالت
 نبیانی که و التذ بر تعلیم و تنجیم حکمت ایراد باید نمود اما کلام
 الالهی الدال علی تعظیمها فیکن فی ذلک شأها قوله تعالی و من
 الحکمه فقد اولی خیراً کثیراً و اما کلام نبوی که دال است بر جلالت
 شان حکمت چون پیش از آنست که این مختصر کجا پیش ایراد تمام
 داشته باشد بنا برین بر ذکر بعضی از آن اکتفا نموده میشود
 و العاقل کیفیه الاشاره و یکی از جمله آن حادیت اینست که
 فرموده اند که ما انفق منفق و لا تصدق مستصدق افضل من
 کلام الحکمه اذ اکلم به الکلیم و العالم فکل مستمع منهم منفعه یعنی منفعه
 منفق و هیچ تصدق مستصدق افضل از کلام حکمه امینتر که حکیمی
 بان مستکلم باشد و جمع مستمعان از شنیدن آن استماع یا بندیت
 و نیز از آنحضرت منقولست که میفرمودند که نعم الهدیه و نعم العطیه
 الکلمه من کلام الحکمه یتبعها الرجل المؤمن و ینطوی علیها حتی یندیها
 لآخیه المؤمن یعنی نیک هدیه و نیک عطیه است که داشته باشد
 و در دل نگاه دارد تا آنکه از برای برادر مؤمن خود برسد

ار که حکمت که گوید آنرا
 حروی که این کلام

برساند و نیز از آن سر و منقول است که فرمود الحکمة تصاد المؤمن
یاخذها من حیث وجدها و لایبای من ای و عا حزب یعنی حکم که شد
مومن است میگیرد او را از هر جا که می یابد و پاک نمیدارد از غم و آن
از هر طرفی که باشد مانند چیزی که از کسی کم شده باشد و او در
طلب او سرگردان بود و مقصود از این حدیث آنست که مومن
باید که از تعلم آنچه نداند شگفتی نبرد و از هر که باشد فکر در تمام
جهل که بدترین صفات ذمیه است از خود دور کند و در لفظ
مومن ایمانیت بانکه هر که چیزی نداند و از تعلم آن استسکاف و زور
جانان از حلیه ایمان عاطل است و درین باب حدیثی دیگر نیز منقول است
کراش ان لا یعلمان السیجی و المتکلف یعنی دو طایفه هرگز بیزور علم
اراسته نیستند و یکی مستحی که میگوید که الحال من باین سن پیری چگونه
از کسی که برابر فرزند فرزند من تواند بود چیزی از او فرمایم و دیگر
متشکف که بواسطه شان دنیاوی میگوید که در این شان عظم چون
از فلان مغلوب کند بوز که از اسیب و مزخرفات دنیوی مطلقا
بغیبت چیزی یاد گیرم و اکثر اهل عالم بواسطه این دو صفت بدین
جهل گرفتارند و درین مقام بعضی محققین بمثل لطیف آورده اند
و حاصل آن اینست که اگر شخصی در حوائی باشد و بسبب درنده قطعه

درم یام

دان

و آن شخص را یقین شود که استخلاص از دست این سبع پرخیزان ممکن
نیست که پناه بیک از حیوانات خبیثه مثل سگ یا آدمی که در خفاست
ادون از سگ باشد مثل حلال حوری که بخدمت کت تعیین شده باشد
بروید آن شخص درین باب استسکاف و زور زیده خود را بر دست
آن سبع هلاک خواهد ساخت یا هر نوعی که باشد خود را بر پنا اجماع
رساینده خلاص خواهد نمود تعیین است که شوق ثانی اختیار خواهد کرد
بسبب اگر کسی از روی انصاف نامل و تدبیر نماید هیچ سبع درنده
که قاصد هلاک این کس است برابر جهل نیست پس سعی در استخلاص
از دست آن مهر و جوی که باشد باید نمود و نیز از آن حضرت منقول است
که تفکر ساعة فی مضعه خیر عند الله تعالی من عبادة سبعین سنة
یعنی فکر کردن یک ساعت در مبعدهات و مصنوعات الهی که میرکی از آنها
بلکه هر دوزه از ذرات موجودات بر کمال قدرت حق سبحانه و تعالی
بهرت است نزد حق سبحانه و تعالی از عبادت معنا و سال که مقارن
بفکر باشد و مراد از فکر ترتیب مقدمات و نصب اوله از جهت
ادراک معقولات که خلاص حکمت عبارت از اذلت و نیز از آن سر و
منقولست که بخندیده ایمانی فرموده اند که ای خیر نوه خالط امکی و سیال
العلماء و جالس الکبر یعنی با حکما امیر سخن و از غلامی پرسید و باز

مجالست غای و بر دکنی هم فظن پوشیده فامد که لفظ مخالف است که لغت
 عرب عبارت از شدت این ترش است مشرک که صبح و در آنست که حکما
 پیشتر از سایر مردم آید ترش باید نمود و میباید بود که مراد از علما
 و کبر اینتر حکما باشند و در کرا محض از برای تفنن عبارت که یکی از
 محتسبات کلامت باشد چه علمای نفس الامری و بزرگان حقیقی ایشان
 و اند علم و بصحت سیده که هرگاه سید البشر صلوات الله و سلامه
 و اذکری از اصحاب خود در کمال معرفت و دانائی ستایش فرمودی
 او را بخطاب است خطاب یا اسطاطالین هذه الامة مخاطب ساحی
 و این منایقی است در وصف حکمت و فاضل شهر زوری در
 کتاب مزنة الارواح که تاریخ الحکما شتمار دارد آورده که گو
 عمر و عاص از اسکندریه سفر پیشین غیر صلی الله علیه و آله و سلم آمدن در
 از وی پرسید که ای عمر و عاص در اسکندریه چه دیدی گفتی تا رسول
 الله جماعتی را دیدیم که طبلها پوشیده حلقه حلقه می نشینند و از اسطاطالین
 نام مردی که زوی کفر است لغت الله سخنان نقل میکردند و چون حضرت
 رسالت پناه ختمی علیه و آله تریف الیهات این عبارت شنید از روی
 غضب فرمود منة یا عمر و فان اسطاطالین کان بنیا جهلته قومه
 جاموش باشن ای عمر و بی و با به تکلم منهای که اسطاطالین یعنی بود

پیشتر

نمایشش قوم او را شناختند و نیز از آنحضرت صلی الله علیه و آله است
 که من زهر فی الدین اسکن الله حکمة فبقدره و نطق به بالسان یعنی هر که خود را
 از لذات دنیا وی باز دارد و حق سبحانه و تعالی حکمت در دل او
 ساکن گرداند و زبان او را بان گویند اسرار و از امیرالمومنین
 و امام المتقین و یعسوب الموحدين است الله العالی علی بن ابی طالب
 علیه الصلوة والسلام منقولست که میفرمودند روح جوده الصلوة
 و اطلبوا لها طریقه الحکمة فانها عمل کما عمل الابرار یعنی دلجای
 خود را بشنید طریقی حکمت راحت و آسایش دهید که همچنانکه
 ابرار اطلاق است دلها را نیز از زو و کمال می باشد و رزق ان نیک
 نیت الایاصفا و کلمات حکمت و از امام ناطق جعفر صادق علیه الصلوة
 پرسیدن که مال الحکمة فرمودند که النور جوهرنا و الحق مقصدنا و الهام
 سابقنا و القلب کتمان و العقل قایتنا و الله ملهمنا و الله مطهرنا
 یعنی حکمت جوهریت نورانی که مقصدش حق است و راننده و الهام
 در مسکن او دلی پاک و پذیرنده او عقل صاف و معلم او حق سبحان
 و تعالی که نیازش علی الاطلاق است و مطهر آن زبان راست گویند
 بعضی بزرگان منقولست که من تحت الحکمة لجاما استخذه الله الحکما
 یعنی هر که حکمت الهام خود سازد و بفرموده آن کار کند مردم را

امام و پیشوای خود سازند و از حکیم کنیت که من لم یکن حکیم بن
سقیما یعنی هر که حکیم نیست همیشه عیتم است محکم کلام انکه کتبت سماوی
و احادیث نبوی و سخنان اولیای ائمه با طبقه بوصف حکمت و جلال ایشان
حکما و بس است ترا در شرف حکمت که از حق سبحانه و تعالی است منصف جمیع
صفات خود را بان وصف فرموده و مانند یکی از اسماء مقدسه او حکیم است
و زوایا که تحقیق حکیم هم اعظم است چه در فضل لا حکیم مطلق غیر کسی
نیست و تطلاق این اسم بر اسوی و از روی تجویز و مشابهت چنانچه
از حکیم فاضل سترقا مقولت که میفرموده که میفرموده که هر که پیش
ما می آید و ز عرش است که من حکیم غلط کرده و از جا زده صور این سخن
و زیده حکیم نیست لاجن سبحانه و تعالی تکلمه بذا که حکما امر استغفار
ست و شیخ مقول طبقات ایشان را در ده طبقه منقسم داشته طبقه اول
حکیمی است متوغل در تاله و بخت نبی کامل در حکمت نبی و ذوق
و این طبقه بسیار را در و اعزاز کبریت امر است و از قدماء حکما هیچ احدی
با این صفت متصف یافته نشده چرا که ایشان اگر چه در تاله توغلی
ممودند اما در بخت چندان توغلی میفرمودند طبقه نایه حکیم الهی متوغل
در تاله عدیم البخت چنانچه اکثر انبیا و اولیا علیهم السلام طبقه نایه حکیم
بخت عدیم الالبختی مثل اکثر هشتاد و یک سیما الشیخین ابن الفاریابی

تقرظ و

و ابی علی بن سینا طبقه او نبی حکیم الهی متوغل در تاله متوسط و بخت
طبقه سادسه متوغل در بخت متوسط در تاله طبقه سابعه متوغل در بخت
ضعیف در تاله طبقه ثامنه طالب تاله و بخت طبقه نایه طالب تاله فقط
طبقه عاشره طالب بخت فقط پس اگر اتفاقا در وقتی متوغل در تاله
و بخت موجود باشد خلاف تالی و ریاست عالم عصری را سر و ارا او
و غیر آن حیقت نمی کند و اگر آن خلاف است که حق است بروی منعقد
شود و ظلمت بروی علم نماید عالم نورانی خواهد بود و چه هرگاه
سیاست افراد نبی نوع در دست اهل افراد استانی باشد تعیین که
در نشر عدل و علم و حکمت و سایر اخلاق مرضیه و قیقه مرعی نخواهد
گذشت و نورانی است زمان عبارت از ترویج اخلاق حمیده است
و اتفاق عقلی است حاصلی است علی و آل و سلم و ایمانی است حصول است
از طبقه اول اندر چه که تا ایشان اظهر من الشمس است و بر و اتفاق سیر
و اخبار حقیقی و صورت خواهد بود که مکر را با پیغمبر و هر یک از ائمه معصومین
صلوات الله علیهم جبار مثل سابقه و رایان ادیان مختلفه در مجالس
متعدده معانده متصدی بخت شده الزام یافته اند چنانچه تفصیلا
ان مباحث در کتب مبسوطه مذکور است و مجمل آن مناظره در خاندان
مختصر مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی پس در زمان وجود ایشان بلا

م

خلافت کبری در ریاست عظمی حق ایشان بوده اللهم از قضا معیتهم
وارنا فیم ما تقر به عیوننا و اگر همانا متوغل در تاله و بخت موجود
نباشد پس متوغل در تاله عدیم البخت نیز و اختلاف است و روی
زمین هرگز از وی خالی نمی باشد و هیچ ریاستی نیست متوغل در
بخت عدیم التاله را بواسطه آنکه در خلافت ناچار است از تلقی او
باستخفاف چنانچه خلیفه ملوک و وزیر و اناچار است از ملقات ملوک
از برای فکر گرفتن آنچه محتاج الی خلافت است و این حالت متاثر
حاصل است از بخت فقط را چه که متاثر از حاصل است با اتصال ریاست
توه اخذ می نماید از برای سمانه و تعالی و عقول مجرده و از و جلا
بخت فقط که او بقوه فکر و نظر احد آنچه محتاج الی خلافت است
نمی تواند نمود و بیاید دانست که مراد از این ریاست استحقاق است نه
ریاست ثقل جبر می تواند بود که مستحق مستولی باشد چنانچه از انبیا و
سابق که با وجود نبوت استیلا ظاهر و شوکت مطب نیز داشتند مثل
سلیمان بن داود علی بنی اسرائیل و اسکندر ذوی القیصرین و بعضی
ملوک حکما مثل کیومرث و افریون و کیمر و کاسی مستحق خلافت کبری
مغلوب و محنی می باشد و قوت استیلا و اخذ خود ندارد و آن مطلب است
نزد عامه و امام منظر است با عقا د فرقه ناچیزه بخانا الله جل جلاله

علاء الامراء

غلبه الاعداء و علامه شیرازی در شرح اشراق شیخ مفید را از
طبقه اول نموده بلکه در زمان او طبقه اول را منقح در وی داشته
و استدل علم بحقایق الامور **فتح چهارم** در ذکر خلاصه اقوال که در
پایان ابتدای طنور صناعت طب در کتب قدما مسطور است و نقل
از شروع در مقصود بیاید دانست که اصح آرای در پیدا شدن
جمع علوم حکمی که از آنها بواسطه آنکه بتغیر و تبدل دیان و ملل متغیر
و تبدل میشوند علوم حقیقی نیز بتغیر میکنند و علوم شرعی را بسبب
و تبدل آن بتغیر ملل و ادیان علوم غیر حقیقی می نامند آنست که
جمع علوم حکمی حقیقه بر اول حکما آدم ابوالبشر صلوات الله علیه
نازل شد چنانچه غفر فی اذن در ترجمه ابوالبشر صلوات الله علیه
خواهد شد و برین تفهیر اگر چه علم طب که یکی از فروع علم طبیعی
نیز داخل درین حکم خواهد بود اما چون حکما در بیان ابتدا علوم
این صناعت غیر این رای آرای بسیار است و هر یکی بر صحت رای خود
دلیل معتبره که اطلاع بران مستلزم فواید رجحان تواند بود و ایراد نمود
اگر خلاصه آن آرای و مجمل از فواید منبع صحت آن در پیمانده کور کرد
ایند که نزد باب طایع سلیم و اذنان سقیمه سخن و مقبول است
بفرین شروع در بیان نموده میگوید که حکما در قدم صفت

اخذ فم طب و حد و شان اخلافت و این مستثنی است بر خدانی دیگر در
 حد و ثلجیام و قدم آن دارند چه جماعتی که قابل بقدم اجسام از عشا
 طب را نیز قدیم میدانند و میگویند که صناعت طب نیز مانند نوع انسا
 بلکه سایر انواع که همیشه بودند قدیم است و طایفه که بعد و ثلجیام
 قایلند ایشان طب را نیز حادث میدانند و این جماعت با وجود اتفاق
 در حد و ثلجیام نوع انسانست بی ترافی چه او از جمله چیز نایب است که حد و
 واعتدال انسان با منوط و موط و بوطت و معتقد فرقه دیگر که جمود
 حکما انداختند که طب بعد از خلق نوع انسان پیدا شده و ایشان
 نیز دو فرقه اند جماعتی را اعتقاد آنکه در حد و ثلجیام بطریق وحی
 و الهامت از جانب حق سبحانه تعالی که فیاض علی الاطلاق و مظهر صغ
 علوم و صناعات است و این را یقرط و جالیوس و جمیع اصحاب قیاس
 و شعرای یونانست و ایشان را الهامیده گویند و فرقه دیگر که عبارت
 از اصحاب تجربه اند و از باب میل و تلمیس ملطی و فیل و فیاق نیز
 ایشانست بر آنند که صناعت طب همچو سایر صنایع از جمله مستنبط
 عقول بشرت و ایشان را استنباطیانه خوانند و این فرقه استنباط
 باعتبار مستنبط اول و مواضع استنباطی بحد فرقه سنده اند چه
 بر ناحیه راز و احوی ریح مسکون که در اینجا این صناعت شیوعی و

مازد و زوز از فرقه است
 طب حادث است با حد و ثلجیام
 با حد و ثلجیام

اعتقاد شیوعی دارد و اعتقاد آنست که این صناعت لا و را بنحاطه
 و بعد از آن بنواحی دیگر شایع گشته و لذا اهل مصر بر آنند که صطب
 اولاً در مصر استنباط یافته و دلیل ایشان بر صحت این دعوی آنست
 که میگویند در قدیم ایام که هنوز صنایع طب پیدا نبود در مصر
 را در سن جوانی طالمی عارض شده که همیشه مغموم و مخزون می
 بویج و جسمه و در خوشحالی پیر من خاطر و نمیکت و هر چند مادر
 و پدرش امور می که موجب طرب و خوشحالی خاطر میشد و جهت او
 میساختند فایده بر آن مرتب نمی شد و مع هذا رفتند نسبت بصفا
 و امتلا سینه از اخلاط رویه و جسمای حس نیز مبتلا گشت و حالش بجاکی
 که مردم از خود او نا امید شدند اتفاقاً درین وقت طبع او را
 میل بر این که بزنجبیل شامی بشمارد و در سپید شد و از روی میل
 طبعت چند نوبت از آن قدری صالح تناول نمود و روز بروز
 در اعراض نقاتی و بدنی او حقیقی ظاهر میشد و چون چند روز
 بر این مداومت نمود با کلیه ازان امراض مملکه و مغموم و غیر کما
 الت و چون این تقیه در مصر شیوع یافت مردم در مقام تجربه بر آن
 شده هر گوی یکی از این امراض مستلای بود در این با و میدادند و نفع
 کام می یافت و لذا متاخرین از این شراب می خوانند که از اثر آن
 می مانند و نشان آن در کتب طب متداولست بعد از آن مردم شروع

بولیس

در تجربه او دیده نموده بر وریام صاعه طب را در وقت و مکان
و فرقه دیگر بر آنکه اول این صاعه در بلده بولوس از بلاد یونان
ظاهر شد و اصل استخراج آن از او دیده بود که دایره جهت حرم ملک
از زمان ترتیب داده او را از مرض خمی که مدتی از آن شکایت
داشت خلاص کرد و نیز در جمعی بر آنکه اول ظهور این صاعه در
جزیره از جزایر بلاد یونان که عبارت از جزیره رودوس و رودس
و نوکر مسکن و مولد بقراط بود روی نموده و این مهر سه جزیره
و در وسط اقلیم رابع واقعند و آل تیلیسوس بموجب وصیت او
درین جزایر متولد می بودند و اعتقاد اکثر ایشان آنست که طب
تالیسوس نازل شده و او مخترع این صاعه جلیل الشانست چنانکه
تفصیل این ترجمه در مینوس مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی
و بعضی بر آنند که مستخرج صاعه طب کلید یانند و بعضی استخراج
از اسبوحه یمن استناد کرده اند و جمعی سبوحه بابل نسبت داده اند و طب
بابل فارس منسوب داشته اند و گروهی بابل مند و برخی اهل افطیس
را مبداء ظهور این صاعه دانسته اند و جمعی سکان طور سیندا
مبداء ظهور این صاعه را اعتقاد دارند و هر یکی در بیان ابتداء
ظهور این صاعه مثل قضیه آن عورت که بر این صحت یافت از یاد
خود نقل میکند و از آنستند خود میداند و چون این نوع امورا از

جمله افتاعات و خطایات و موجب یقین میشوند تا قایلین بالمام
و وحی بر فرقه استنباطه تشیع نموده اند و دلایل بر روی ایشان
ترتیب داده که خلاصه آن دلایل آنست که آدمی بواسطه وحی الهی
و الهام ربانی استنباط این صاعه تحلیل القدر که یکی از اجزاء استنباط
عقائره و حشایش و معادن و خواص تیرگی و مقدار قوت هر دو
و مناسبت آن بهر مزاجی الی غیر ذلک ماموست و شرح فی کتب الطبیعه
ممکن و مقدور نیست و آن تصورات و توضیحاتی که استنباطه از
معمول ساختن معتقد خود را و نموده اند الهامی جمیع آنها را بنا بر
ثبوتی که در مضموم الهام که عبارت است از معنی در قلب لا بطریق
الاکتساب سوا امکان چیز او شر اکما ذلک البسیه القاعی بقوله تعالی
فالمها فجورنا و تقویها او مختصا بالبحر کا علیه الجهور اخذ کرده اند
که شامل وحی و روایه صادقه و میل طبیعت و اتفاقات حسنه
بود داخل الهام دانسته و منشا ابتداء ظهور این صاعه مانند سایر
و صاعهات محض الهام ربانی دانسته اند که چون ما چاره است که محمل
استنباطه که در بیان ابتداء ظهور این صاعه آورده اند و چندی
از روایا صادقه که در باب معالجه امراض صعبه از بدایع و قایع تواند
بود و همچنین آنچه درین صاعه با اتفاقات حسنه وقوع یافته
در چنانکه کرده شود تا بعد از اطلاع بر آن معلوم شود که مبداء این

انعام

صناعت با اتفاق حسنه و قبح یا فتنه جلیل القدر غیر از الهام حقا
چیزی دیگر تواند بود و از جمله تصویرات استنباطیه که در باب پیشین
فصد که یکی از ابواب کلیه این صناعت است آنست که میگویند تواند
که اول با شخصی که است کرده باشد و بدنش گران شده و رنگ جسم
و سایر بدنش سرخ گشته و با جمله قاعی علامات امتلا فی خون بر وی
ظاهر شده و آن شخص در آن حالت حیران و سرگردان مانده که
ایا در این اعراض مهملکه بچه جیله توان نمود که بی اختیار او را علاج
ظاهر شده و خون بسیار از وی رفت و حالات بالکلیه از این
یا آنکه بعد از ظهور علامات دموی اتفاقا بر دست او زخمی رسیده
جراحت آن خون بسیار رفت تا آنکه بالکلیه از آن اعراض بجات
یافت و علی ای حال بر آن شخص ظاهر شد که این اعراض غلبه خون بود
و علاجش مخفی در اخراج آستی بنا برین بعد از مشاهده این حال
آن حالت عارض میشد باخراج خون مبارک می نمود تا آنکه اتفاقا
انکار رفت و رفت این صناعت مکمل و مدون گشت و همچنین مخفی
دیگر از بسیاری طعام خوردن امتلا حاصل شده و از شدت
اعراض امتلا که عبارت از غثیان و کرب و قلق و تهوع و مغمض و
باشد حالش بجای رسیده که بهلاک خود و تبیین گشت که درین اثنا
طبیعت او قوت کرده بر یکی از آن طریقین که عبارت از قی باسهال

باشد اقبال نمود و مواد بسیار دفع شد و آن شخص از آن اعراض
مسلکه بالکلیه بجات یافت یا آن شخص در آن حالت از عین اضطراب
و سراسمگی گویا می که در اینجا حاضر بود بکم طبیعت در دمان انداخته
خاوید بعد از خاویدین فرو برد و بعد از ساعتی قی باسهال جاوش
شد که بواسطه آن بالکلیه از آن اعراض خلاص گشت پس این شخص
را درین واقعه چند معرفت طبعی حاصل شد یکی اعراض امتلا و دیگر
آنکه علاج آن مخفیست در قی یا در سهال و دیگر آنکه در واهی
مقی باسهال نیز معلوم او شد و همچنین شخصی دیگر بعلت سهال گرفتار
شد و در باب علاج خود حیران و سرگردان می بود و نمیدانست
که کدام غذا و وجه دوا یا و نافع است و کدام ضار اتفاقا طعمی که
سماق داشت جبهه او بهم رسید چون از آن تناول نموده فایده
یافت روز دیگر بار از آن غذا تناول کرد و تخیف از آن بیشتر ظاهر
شد تا آنکه بعد از چند روز بواسطه مدومت بر سماق بالکلیه از مرض
سهال شفا یافت دانست که سماق قابض است و بعد از آن خلوت
که تحقیق نماید که آیا این خاصیت از رکذر جموضی است که سماق دانه
با منشا آن امری دیگر است بنا بر تحقیق این حالت مرتبه دیگر که باز
او را یا شخصی دیگر را سهال عارض گشت مگر ترشی دیگر با و داد
بچ نفع نیافت دانست که آن قبضه از رکذر ترشی بود دیگر از خصوص

الانها

سماقت بعد از آن تبلا حق افکار و مشاهده آثار رفته نرفته
 از کثرت تجارب و قیاساتی که در او دیده کرده اند مثل آنکه در وانی
 در طعم یا در لون یا در رایحه قیاس میکنند و هر دو انی را ضعیف
 کرده بر حیوانات امتحان مینمایند صناعت طب تکمیل و تیمیافت
 و علی بن القیاس و در عیون الانبیا مسطور است که اول علم آن
 هر دو انی را ضعیف می باشد از دو انی که بقابل پیش شتهار دارد
 حاصل شد و خاصیت آن نبات است که با وجود آنکه پهلوی درخت
 در پیش می رود که او را بر درخت پس نهند آن درخت با کفایت
 و خشک میگرد و حکما از آنجا دانسته اند که هر دو انی ضعیف که نقش
 مبطل اثران دیگر باشد خواهد بود و اما آنچه در نبات این صنعت
 از انبیا غیر آدم ابو البشر و ادریس علیهما السلام که بهر مساله شتهار
 دارد و منقول است که ابن عباس رضی الله عنهما از حضرت سالت بپناه
 حتمی علیه و آله شریف التحیات نقل میکنند که آن سرور میفرمود که
 هرگاه سلیمان بن داود علیه السلام در نمازی ایستاد و درختی
 مقابل او ظاهر میشد و سلیمان علیه السلام بمقتضای حکمت آلی از آن
 درخت می پرسید که نام تو چیست و فایده تو کدام و طریق کاشتن
 و نگاه داشتن تو چیست آن درخت بگم ای کرمه و انطقنا الله انی
 انطق کل شیء نام و فایده و طریق تربیت و محافظت خود بمقتضای

رحمت

بیا

میگفت و زعم میبود است که طب از جمله علوم است که حکیم اندناز شده
 چه جمیع تفصیل علم طب در توریة در سفر شفا مسطور است و عقلاً
 صایر است که طب از میاکل ایشان بوساطت کاهمان و در میان
 ایشان که بعضی برویا صادق و بعضی انام در یافته اند میداند
 و میکل عبادت از خانه است که حکما صایر جهت عبادت میر می از کوا
 سبب بسیاره رعایت مناسب آن کو یک در لون و وضع از جوهر
 آلات و ادوات آن خانه ملحوظ داشت بنامیکردند مثل امیکل
 شمس امیکل مشتری میر می را بر یکی و وضعی که مخصوص آن کو یک است
 و از جوهری که منسوب باوست می ساختند و علی بن القیاس خلیج
 تفصیل آن در کتب صایر مسطور است و طایفه از صایر العقلاء
 آنکه که در بعضی از میاکل ایشان یدر پضا ظاهر میشد که علم طب را
 نوشته بود و زعم مجوس است که علم طب را زردشت که عباد
 ایشان از زمره انبیاست ظاهر ساخت چه ایشان میکنند که
 کتبی که بر زردشت نازل شده دو از ده هزار پوست
 کا و میش را جلد آن کتباته بود و از آنجا چهار هزار پوست
 بجلد کتبی طبی را ص فرشته و اصناف بنطراق مثل سوار سین
 و کلد سین و کنشد سین دعوی آنکه ایشان مبادی علم طب این
 و معتقد ایشان است که هر مساله را میسایر ایشان می بود و اوزا

سوار سین و کلد سین و کنشد سین

آن علوم را فرا گرفته بمصرفت و از آنجا جمیع صناعات علمی
 که از آنجا گرفته بود شایع گردانید و هرمان را بسا کرده و از
 آن علوم پیونانیان انتقال یافته و امیر ابوالوفا این حکم فاکند
 در کتاب مختار الحکم و محاسن الحکم چنین آورده اند که علم طب
 اسکندر ذی القرنین در وقتی که بر مملکت فارس تسلط یافت
 از فارس پیونان نقل کرده فرموده تا از لغت فرس طبعت یونانی
 بردند و همچنین آنچه در کتب خانه ملوک فارس از کتب نجوم و سایر
 حکمت یافت پیونان فرستاد و آنچه از کتب دین مجوسیه و شعری
 ایشان یافت همه را بسخت محفی نامه که این سخن بسیار از وقوع
 دور مینماید چه با اتفاق عقل و در یونان پیش از زمان اسکندر
 حکما و اطبا مثل بقراط و سقراط و اسکلیپوس و امثال آن چند نفر
 ایشان مقدم و مینت بودند آری در آنکه اسکندر کتب حکما و فرس را
 برده از لغت فرس طبعت یونان کرده باشد استبعادی نیست بلکه حکم
 جزم بان نیز توان کرد چه آنچه از اوضاع و احوال اسکندر در محبت
 علوم حکمی و شوق و از اطلاع بر آن معلوم میشود مقتضی است
 که هر جا که کتب حکمت یافت از برای اطلاع حقایق آن از زبان آن
 میبرد اما دعوی آنکه که قبل از آن علم طب در یونان نبود بسیار
 بلکه افتراء محض مینماید و یقین است که غرض این فاکند است که اسکندر

الحکم

ک

کتب حکمی اهل فارس را از زبان یونانی ساخته پیونان فرستاده بود
 نه آنکه قبل از آن در یونان این علوم نبود غایتش نقل این سخن
 در سلسله تقد و احوال و مذمت مبادی این ضاعت چنانچه
 صاحب عیون الاثنا کرده بسی بی مناسبت است و موهم آری
 که مستبعد بلکه تواند بود و نیز در عیون الاثنا مسطور است که شیخ
 ابوسلیمان منطقی منکفت که من از ابن عدی شنیده ام که میگفت
 که علوم حکمی از هند پیونان آمده و اما بعد از نقل این کلام شیخ ابو
 سلیمان نوشته که ویس از روی من این واقع له ذلک یعنی من
 میندادم که ابن عدی را این نقل از کجا رسیده و علما را سلبید
 که مستخرج علم طب لوقال لابن محبت شایع است و الله اعلم بحقیق
 الامور و اما آنچه از طب بر وی صادر ظهور یافته که جالینوس
 در کتاب قصد خود نقل میکند که اول باعث من بر قصد کردن
 عرق ضارب که میان سپاه و ابهام دست راست من بود
 که من در ایام جوانی مدتی مدید در موضع اتصال کبد بحجاب حساس
 المبرح میگردم و هر چند بمعالجه آن پردختم فایده بران نداشت
 تا آنکه شبی در خواب دیدم که شخصی وجه من میگوید که ای جالینوس
 فلان عرق ضارب را فصد کن و آن مقدر بگذارد خون خود را پسند
 تا این در دستهای علی الصباح من بموجب گفته آن شخص عمل نمود

مقال

لوقال ابن محبت شایع

آن عرق رفسد کردم و جندان که ختم که خون خود با آن استاد
و بعد از آن الم بالکلیه از من زایل شد و هرگز معاودت نمود و نیز
جالینوس در آن کتاب آورده که در مدینه فرغاشش شخص بود که تحت
مید پهلوی او بسیار در و میگرد و از هیچ معالجه انتفاع نمی یافت
و از بسیاری در و صاحب فرانس گشت تا آنکه در خواب شخصی با او گفت
که فلان عرق ضارب را که در کف دست واقع است فصد کن تا
از در خلاص شوی علی الصباح آنمزد آن عرق رفسد کرد و آواز
و حج مبرم بالکلیه نجات یافت و هم جالینوس در مقاله را بود از
کتاب جمیل البر آورده که قریب با خزر روز شخصی را دیدم که زبانش
آنچنان ورم کرده بود که در دهان او نمیگنجید و آن شخص را هرگز
معاذ باخراج خون نشده بود و در آن وقت بیست سال
رسیده بنا برین من از جبهه او جبهه منهل که مرکب از صبر و قنویا
و شحم خنظل بود ساختم در وقت عیشا با و خوریدم و با و گفتم که
امشب بعضی میردت بر زبان خود بند تا فردا معالجه تو کنم چون
در وضع میردت بر زبان آن شخص از طبای که در اینجا حاضر بود
غیر از یک طبیب هیچکس با من موافقت نکرد آن شخص نیز ملاحظه نموده
در آن باب بر گفته من عمل نمود و بر صیاد که همه متفق بودند
خورد اتفاقا در همان شب بخواب دید که شخص با و میگوید که

معاذ بر بی زنی بود در روی
نصرت روح درم

علاج توانست که عصاره کاهورا در زمان خود نگاه داری پس
آن شخص با و میگوید که علاج توانست که عصاره مسورت پر است
و با استعمال عصاره کاهورا که از جمله میردات بود از آن مرض بالکلیه
شفایافت و از جمله رویا صا و قه درین باب آنست که از بابینوس
حکیم در کتاب کبر خود نقل میکند که شخص سنک مثانه داشت و من
او را مبر و و او ای که در نقتت سنک مثانه نفع داشت معالجه کردم
مطلقا اثری ظاهر نمیشد و آن شخص شرف بر ملاک شد و درین
اثناء در خواب دید که شخصی با و میگوید که اگر خواهی که از تحت این
مرض نجات یابی این مرغک کوچک را که در دست منست و این
سفر اعون میگویند در کنار نای آب و پیشهای باشد که بر زبان
و خاکستر او را تناول غائی چون آن مرد از خواب بیدار شد آن مرغ
را پیدا کرده خاکستر او را تناول نمود بعد از ساعتی سنک مثانه
ریزه ریزه شده مانند خاکستر بول پیرون آمد و از آن مرض
خلاص یافت و هم از قبیل رویا صا و قه این باب است آنچه در طبقات
الاحم مسطور است که بعضی از سلاطین مغرب را مرض عاودت شد
که جمیع طبای آن دیار از معالجه آن عاجز شده و دست از معالجه
او باز داشتند درین اثنا شبی آن پادشاه حضرت رسالتی پناه
ختمی علیه و اله شریف التیجات را در خواب دید و از آن سر و آفتاب

معالم نمود آنحضرت فرمود او حسن بلاء و اکلا تر بادشاه از خود خلا
پیدار شد و علما و فضلا و معبرین آن دیار را طلبیده معنی آن
عبارت که از آن سرور شنیده بود از ایشان استفسار نمود و از
جماعت احدی پیا معنی آن عبارت نبرده و معجز خود معترف شدند
که علی بن ابی طالب قیروانی که از مشایخ فضلا آن روزگار بود
غایت آنکه میان ایشان بر نفس متم بود و لهذا جمعی از علمای امامیه
اشی عشره که شکر گفتن را با میرالمومنین و امام المقتین علی بن ابی
طالب علیه السلام نسبت نمیدهند اشعار دیوانی که مشهور بدیوان میر
المومنین با بن علی بن ابی طالب قیروانی نسبت میکنند و میگویند
که اوست که مضامین کلمات امیر علیه السلام بیس نظم در آورده
و بعضی بر آنند که این کلام امیرالمومنین است علیه السلام و اگر چه صورت
شعر در ادما شعر نیست چه شعر آنست که قایل تصدقافیه و وزن
کرده باشد و حضرت امیر علیه السلام مطلقا قصد اینها نمی فرمود بلکه
کلام ایشان برین پنج صادر میشد و لهذا بسیاری از آیات قرآنی
با وزن بجز و عروض موافق میشوند اما داخل شعر نیستند چنانچه
تفصیل آن در مکانش مسطور است البقیه علی بن ابی طالب قیروانی
بعد از عجز جمیع علما و معبرین گفت که معقود حضرت رسالت پناه ختمی
ازین عبارت آنست که پادشاه را بر و عن زیتون تدبیرین با نیک کرد

و زیتون باید خورد تا ازین مرض نجات او حاصل شود و میوه
آنکه مراد از کله لادین کلام معجز نظام زیتون است که میوه منجریه
مبارک زیتونه لاشرقیه و لا غریبه است و چون بر تدبیرین رو
زیتون و خوردن آن چند روز مداومت نمود از آن مرض
بالکلیه شفا یافت و علی بن ابی طالب قیروانی را انواع رعایت
نمود و بر او کثرت محبت نمود که اگر شخصی از فضلا که با وجودت
این بیت علیهم السلام بجزیت موافقت امیرالمومنین علیه السلام و بهم
آنحضرت امتیاز داشته باشد تفسیر کلمات حمیدی علیه السلام از تفسیر التبیان
که موافق نقل الام باشد میگرداند باشد هیچ جای تعجب نیست چه مناسبت
و موافقت ایشان شمر آنگشتان چنانچه تفسیر است الام مجتمه و متابعه
فی الاقوال و الافعال حتی یکتشف علیا حلیه احوال ما تحیر فیهم قول الربا
و هم ازین قیل است آنچه علی بن رضوان در شرح فرق جالینوس
آورده و خلاصه آن سخن اینست که علی بن رضوان میگوید که چندین
سال بود که در سر عظیم لازم من شده بود و چند نوبت قصد
کردم مطلقا سفید بختا و دمن از زهر که در الم آن پسر پریشان
حال بودم تا آنکه شبی جالینوس را بجزوب دیدم که مرا بقراه کتاب
جیل البراء خود دستارت فرمود من در خواب شروع در قرات
آن کتاب کرده بروی میگذرانیدم تا آنکه با خود مقاله نفهمید

اسرار غصه و حنین

که در اینجا نوشته که جماعه محمد و ه در بعضی اقسام صداع بسیار نافع است
درین وقت جالینوس بمن گفت که ایامعالجه صداع خود فراموش
کردی برو محمد و ه را حجابت کن و چون پیدار شدم در ساعت
بران عمل نموده از آن وجع لازم مبرم خلاص شدم و نیز ازین
پیل است که عبد الملک بن زید در کتاب تیسیر که در او مرقوم است
توت با صره نوشته آورده که نوبتی مراد در چشم عارض شد
و آخر بجای رسید که در هر دو حدقه من انتشار و اتساع بهم رسید
و خاطر من از آن مر سپا نشویش و بریشان کشت بنا برین
صد در معالجه آن شده این در آن باب نافع بود بکار میداشتم اما
بیچ فایده ظاهر نمیشد تا آنکه شبی در خواب می بینم که شخصی از اطبا
بمن میگوید که در دوشتراب را در چشم میکشیده باش تا ازین
علت نجات یابی من بمقتضای آنچه در خواب شنیده بودم عمل
نموده از آن مرض خلاص شدم و از آن وقت تا این زمان که
تا لایف این کتاب مشغولم همیشه باستعمال در دوشتراب مداومت
دارم و اما از اتفاقات حسنه که در باب ظهور این صناعت
روی نموده کمی آنست که در دست ایلیون بر اسفکسوس و می
پیداشد که از شدت وجع و الم او پتقر کشت بنا برین روزی
از که ورت الم از خانه پیرون آمد بطریق سیر متوجه کنار رود

نمر

حی العالم در اینجا بسیار در اینجا میکشست چون بانجا رسید از برای
تسکین خوارت موضع متورم دست خود بر شاخ حی العالم نهاد
بجز و نهادن آن اندک خفت در ره وجع حاصل شد و چون
مدتی گذشت اثر آن ظاهر گشت بعد ایلیون فرموده تا حی العالم
را آورده اینجا بستند و بعد از دو سه روز مطلقا از آن ورم
اشری باقی نماند و لکن بعضی را اعتقاد است که اول دروانی که تا اثر
آن ظاهر شد حی العالم بوده و از جمله اتفاقات عجیبه آنست که
متسقی بود در بصره که جمیع اطبا از معالجه او عاجز آمده بانفاق
گفتند که این قابل علاج نیست و چون آن مرد این حکایت را شنید
امید از حیوة خود مستقطع گردانید گفت مرا بکنداید که چیزی رو
که حیوة دارم آنچه خواهم بخورم بگر سنگی نیرم اطبا گفتند تو هر چه
میل داری بخورم که بعد ازین بچکس ترا مانع خواهد بود پس
مرد فرمود که بر سر کوچ برید که آنچه خاطر من خواهد از حاجتی
که در کوهها میگردند و چیزهای خوردنی از حلاوه و غیر آن میگرد
بخورم اتفاقا اول بار نظر او بر شخصی افتاد که طبع نجات میفرخواست
طبعت همه از آن طبع قدری صالح تناول نمود و بعد از ساعتی
شروع در اسهال شد و چندان آب زرد و متعفن از شکم استسفی
برون آمد که کان هیچ احدی نبود که این مقدار آب در بدن

در اینجا بودم

ص ۴۰۰

طبع ارسع رود او
م

آدمی تواند بود اما بعد از آن با کلیه ازان مرض نجات یافت
 چنانچه بپسکس او را نمی توانست ساخت و چون این خبر با طبانی
 که در تمام اوقات خود را در معالجه او صرف نموده بودند و آن
 علاج او را بوسیله دست از وی باز داشته بودند رسید حیرت
 ایشان زیاد شد چه طبع باطبع قاضی است نه سهل آخر یکی از آن
 اطبا که حدس او نسبت بسایر طبیان قوی بود با طبع طلسم
 از وی پرسوی پرسید که تو این طبع را از چه طور زمین صید کردی
 بودی و در آن زمین چه گیاه می بودی و طبع فرم کرد گفت من این
 طبع را از جای صید کردم که در آن موضع عین از مار ریون هیچ
 درخت دیگر نبود و خود را که این همان مار ریون بود پس
 طبع چون این حکایت شنید خاطرش از آن و غرغره خارج گشت
 چه خاصیت مار ریون سه سال رطوبت رقیقه است عایش چون
 او در آن فعل بسیار قوت دارد چنانچه اگر بوزن یک درم تنها
 از مار ریون شخصی دهند بچهل که آن مقدار سه سال از درخت
 آن ممکن نباشد بنا برین خطری که دارد اطبا مار ریون تنها
 در سه سال اقدام نمی نمایند بلکه اگر ضرورت شود او را بصلوات
 دیگر استخراج نموده استعمال میکنند اتفاقا درین مقام چون
 مار ریون دو طبع یافته بود یکی در جوف طبع و دیگری در قوت

سه سال

طبع آن قوت او با عدال رسیده بود تا آنکه سبک کان مستقی بود
 تا اول آن شفا یافت و این نیز از چهار الهامات طبیعت است و از
 عجایب اتفاقات این باب است آنچه در پیداشدن تریاق فاروق
 اندر و ماخس اول را روی نموده و همچنین آنچه در داخل لجم
 افاعی درین بر اندر و خمس ثانی که ستم و مکمل آن تریاق ظاهر
 شده چه از کتب تحقیقین اطبا چنین ظاهر میشود که تریاق فاروق
 بسی و اتمام نکس از حکما کبر که عبارت از اندر و خمس اول
 و ابر قلیس و قلا غورس و زرافلس و فور تا غورس و یا زنبور
 و میغلی و اندر و خمس ثانی و جالیوس اندر در مدت هزار و چهارصد
 شصت و نه سال تمام رسید و هر یکی ازین حکما نیز از جالیوس و آن
 تصرف بزیادتی یا نقصان کرده اند و جالیوس اگر چه تصرف بزیادتی
 و نقصان کرده است و تریاق فاروق بواسطه آنکه اندر خمس
 ثانی او را بمرتب تمام و مکمل رسیده بود بگذرد اما اظهار منافع و
 تعیین مقدارش و بسا از آن در هر مرض و امثال این امور که از کتب
 امور محتملات بود از جالیوس ظاهر شده و اما او را نیز در تمام
 و مکمل آن داخل داشته اند و بعضی این مجمل که ابتدا تریاق فاروق
 چنین بود که روزی اندر و خمس قدیم در سن بیست و یک نفر
 پیرفت و در انتای راه بموضعی رسید که درخت غار در آنجا بسیار

تریاق
 فاروق
 اندر

در
 دیشا غورس

بود و هنوز از آن موضع گذشته که نظرش بر پیری افتاد که در
بیخ دیوار شکسته بول میکرد که ناگاه ماری از سوراخ آن دیوار بر
واگشت ایهام بای آن پیر را بگریزید پس فی الحال مار را بر لب سنگ
گشته متوجه درخت غار شد و از جب غار قدری از آن درخت
برگرفته در دهان انداخته بنیاد جاوید کرد و قصه بر حسب غار روزه
متوجه راه شده اند و خمس از مشاهده آن حالت متعجب گشته بجا
پسر توجه نمودند و وی پرسید که ای پسر ترا که مار گزید و هیچ آزاری
تو نرسید پسر گفت اگر من جب الغار نخوردم هلاک می شدم اما چون
آنرا خوردم از زهر مار باکی نندادم اندر و متعجب گفتم تو این
را از روی چه میگوئی پسر گفت که پدر من همیشه این کار میکند که الغار
را گرفته بعمل همچون می سازد و هرگز ماری یا عقرب گزیده باشد
باو میدهد و ایشان از مضر آن ایمن میشوند و چون اندر و
خمس این حکایت از آن پسر شنیدم و عجب مضرش و از آن کردند
آن مار مشاهده نمود در مقام تجرید جب الغار شد و از آن
درم دفع محوم مارهای کوچک و عقارب و سایر هوام نفع پیدا
یافت بنا برین بعد از مدتی بخاطرش رسید که اگر با این جب
الغار چند دوانی دیگر که در دفع سموم که و معین و مقوی آن
باشند ترکیب ساخته شود یقین که قوتش در دفع سموم بیشتر خواهد

تاریخ

تاریخ

تاریخ

بود پس از چندی در وی دیگر که عبارت از حیطانیا و
مروقط باشد بان ترکیب ساخته آنرا تریاق اربعه نام کردند و
این سه دوا بنا بر آن بود که حیطانیا و اقوی اوویه است و دفع
مضرش لسج حیات بلکه اکثر هوام و دفع عض کلب بلکه بعض
جمع سیاح و مهربترین اوویه است در دفع مضر لریغ عقاب
و رسلا و قطره مرفاع ترین دوا است در دفع سمیت و سم
نمش جمیع هوام سیما افامی و ایراد آثار و نوایدی که بر مجموع
این مرکب یعنی سریان اربعه مرتب است همچون ذکر علل آن مناسب
مقام نیست من اراد الاطلاع علیها فیلطالع الکلب الطیبیه و بعد از
مدتی مدید این تریاق اربعه شایع و ذایع بود و هیچ تغیر نیافته
تا آنکه اندر و خمس در سن چهل سالگی وفات یافت و بعد از وی
بهشتاد سال در بلاد یونان ابرقلیدس اشتهار یافت و ریاست
حکما باو تعلق گرفت و او بر اجزاء تریاق اربعه چهار فرود کرد که
عبارت از لعل سفید و در چنینی و سلخه و زعفرانست اصفاف
نمود و از تریاق صغیر و تریاق ثمانیه ملطیب گردانید و فایده
تریاق اربعه ظاهر شد و چون ابرقلیدس بعد از آنکه هفتاد سال
عمر او گذشت داعی حق الجابت نمود و بعد از وی چهل و هفت سال
غورس حکیم پیدا شد و فضیلت و دانی او در بلاد یونان اشتهار یافت

تاریخ

تاریخ

تاریخ

رای و بعد از قوت وی بعد از قوت وی بعد از قوت وی بعد از قوت وی
 در بلاد یونان منسخت گشت و قدوه حکار زمان خوشتر و او
 بحدت فم و قوت حدس از سایر حکما آن روز کار ممتاز بود
 و لهذا چون او قاتل و تدبیر در ترکیب فلاغورس نمود حکم
 بصاد و نقصان آن کرد اما نقصان بوسط اسقاط عمل بود
 چه عمل بوسط لطافت و لزوم است و در این یکدیگر استخراج و حلال
 تمام نمیدهد مگر آن که مرکب هیئت و جلدان مظهر آثار هستند
 میگرد و قوت او در نگاه میدارد و بشناط طعم او ویر
 نیز زائل میکند چنانچه طبیعت با اقبال میخورد و با وجود آن منتهی
 سیند و جگر است و در لیسع هوام و غضب کب و دفع نکات از وی
 سمیه بار و مثل خفاش و بیخ نظر نفع تام دارد اما سانس
 از آن جهت است که چون او ویر را بشرب همچون ساخته بوسط
 مایستی که در شراب می باشد از عروس تغییر و تقفن همین خواهد بود
 و لهذا جالبینوس سفیر باید که شراب باید که گفته باشد و اقلش باید
 که سه سال باشد تا مایست از وی با کلیه تجلیل رفت باشد و خوب
 تغییر و تقفن کرد و در یارین فراغورس حکیم عمل باز اعاده نموده
 و پیاز عضل و آرد کرسنه با شراب کهنه همزوج ساخته و رضی
 که الحال بقص سفیل شهر وارد در است کرده اند بعد از این

است و صلیب نمیدهند
 م
 معوی

در نیامین

بعد از

خسک ساختن یک جزو اعتبار نموده داخل گردانند و چون سدا
از حکیم فرقی گذشت او نیز داعی خود را اجابت نموده بعد از
فوت وی به پیتال میثا غورس طبیب ظاهر شد و آوازه حکمت
او در بلاد یونان انتشار یافت و ریاست اهل علم آن زمانه باو تعلق
گرفت و او بعد از تامل و تدبیر تمام در تصرفات حکما رویه سابقه
اصل تریاق را بر جاندر و خوش پسندید اما چون غلط با طبیعت
معرضه بود بعضی قسط را از او داخل ساخته چه زراوند
در سموم هموم و ادویه سینه تال نفع تمام دلرد و اولان این
تریاق را بعد متعارف و متداولست و چون میثا غورس طبیب
مفتا و ساکن وفات یافت و بعد از وی نهاد سال دیگر ماریوس
حکیم پید شد و صیت فضایل و کمالات او در اطراف و کناف بلاد
یونان شهرت یافت او بعد از تامل و تدبیر بسیار نه دوا دیگر که
عبارتست از سنبلی و فراسیون و فلفل سیاه و دار فلفل و فلفل
ادختر و قتل و حرم و مسطوخودس و مشک و المیش بر ترکیب
اضافه نمود که مجموع ادویه مفرده مفرده شد و با قرص آمیخت
غضل پیچده اگر از آن یک جزو اعتبار کند و اگر اجزاء قرص را
علیه اعتبار نمایند جزو میشود و با عسل پیت و یک
جزو و خصوصیت میرکی از این ادویه تسعه که ماریوس حکیم

اضافه

اضافه نمود بر واقف اسرار طب مخفی و مستور خواهد بود و مع
هزار در کتب ادویه تفصیل مسطور است و چون از عمر ماریوس صد
سال گذشت او نیز بکار سابق پیوست و بعد از فوت او بیست
سال حکمت و دانای مغنیس حصی عالم را فرود گرفت و رای دوا
اندیش او بعد از تامل و تدبیر در تریاق ماریوس بران قرار گرفت
که قرص از دوجون که یکی از حکما بلده اندر و خون حیمه در دفع
سموم ختمه و از آن نفع بسیار یافته بود بر تریاق ماریوس افزا
ناید لیکن چون در آن قرص بعضی ادویه تریاق ماریوس بود
مغنیس و وزن آن ادویه را از قرص کم کرده و آنچه در آن
ترکیب بود وزن آنرا افزود بر موده ادویه مذکوره
دوا دیگر که آن تخم کرفس و کما فیطوس و سینه لاله و مر و حاما
و نار دین و امینون و قلف طامح و ایرسا و تخم سلیم و دررد
مالس و صمغ بطم و نظر المسالیون و زنجبیل و جعد و اوقا قیا
و اشق و فردمانا و جاویش و دوز فابا باشد اضافه نمود که مجموع
ادویه مفرده سی و هفت باشد و از اینها ظاهر شد که آنچه از بعضی
حکما متأخرین مثل ابن سیرک در مختار خود آورده که صیدر
این تریاق مغنیس که او را ماریوس تیزی بوسند تخم و مشک اندر
مانس و پیچتر و زین سبیلخس و حین بن اسحق که از طبقات

مغنیس

شلم

در مورخین

و سوره بنام

جبل

چهارزاده حبش بن اعمش است سرایع این تریاق بخینس و شبیه
 سهو محض است و نشان آن عدم تمیج و تقصص نام است چنانچه این ایضا
 در شرح مسائل تصریح بان نموده و چون از خمیس بود کمال
 گذشت او نیز سفر اخوت اختیار نموده پاران سابق پیوست
 و بعد از وی بصد و پستال اندر و خمس ثانی که متمم و مکمل تریاق
 فاروق است در زمان اسکندر دوی التیرین ظاهر شد و در
 پیشگاه صیت کلمات او عالم را فرود گرفت و او بعد از آن
 نام در تریاق مذکور چنانچه از کتب معتبره قدما چنین معلوم میشود
 که اندر خمس ثانی مدت پانزده سال در باب تصرف در تریاق
 مذکور همیشه متفکری بود تا آنکه بعد از پانزده سال در ایش بران قرار
 گرفت که گوشت انبی را بواسطه تجرید که درین مدت او را در باب
 گوشت انبی حاصل شده بود چنانکه عنقریب تفصیل مذکور میگردد
 باسی و مدد و دیگر که عبارت از قنده و فوف و سوج و سفیر
 دیون و طین مخموم و رب سوس تخم رازیانه و ناخواه و در
 سازج و صمغ عربی و در بلبلان و عود بلبلان و روغن بلبلان
 و صمغ کمر و سوناقون و مصطکی و سیالیوس و کما دیوس و جوز
 بابلی و و فوفه کوهی و بغیگت و فاسطیدس و ریوند و غایقون
 و شیخ جلی و سنگ و قاقباد کندر و انبون و چند سیر و غیره

حس
 بیت

دقیق و روان

و مقطوریون است اضافه نماید که در مجموع او و سه سفره مفقود
 میشود و غیر از اقراض ثلثه که عبارت از قرص سه قیل و قرص اندر
 و خون و قرص انبی که اندر خمس ثانی از اضافه نمود و غسل و شیخ
 این ذرها در کتب طبی مبطوطه است و چون عرض انجایان شد
 تریاق فاروق است ایراد اجزاء اقراض مناسب عام نیست
 اندر و خمس ثانی بود سال سیده و فالت یافت بعد از وی
 بصد و پنجاه سال جالیوس ظاهر شد و او هر چند که خواست که در تریاق
 فاروق تصرف بزند ولی با نقصان گذر از خوف اگر مبادا بعد از تصرف
 در آن اتاری که الحال بران مرتبت است محتمل گردد و نتوانست تصرف
 نمود اما مظهر منافع او جالیوس بود که هر چه قاضی و صاعد انبی
 در طبقات الام اظهار منافع از این نسبت بستاد جالیوس
 ایانوس حکیم میگنید و میگوید که در زمان ایانوس است و چنانچه
 جالیوس در بیزنظایک بود بسی مردم را تریاق فاروق از
 شر آن طاعون خلاص نمود چه هر که پیش از مرض تریاق خورد
 بود مطلقا اسپیدی او را نیافت و آنها که بعد از مرض خوردند
 بعضی خلاص شدند و بعضی چون مرض برایشان استیلا یافته بود
 هلاک شدند و چون جالیوس در شتاد و وقت کلی وفات یافت
 یافت بعد از وی تا این زمان هیچ احدی از حکما مجال تصرف در

مضموم

روم طاعون و کشت و خون
 ایانوس و طاعون بود

فاروق تجربه حاصل شده بنود اکنون بیاید دانت که خوش
نمانی را در باب اول و خال گوشت افعی درین تریاق تجربه حاصل
بود که از آنجا بروی یقین شد که گوشت افعی در دفع همه
نهایت قوت دارد چنانچه هیچ دوا دیگر در آن باب با او
رسیدگی از آن تجربات نموده بود که برادر اندر آن جنس ثانی مردی
سیاح و ستار بود اتفاقاً روزی در انشای سیر و سیاحت خواب
بروی غلبه کرد و در پاپای درختی بخواب رفت تا گاه افعی از
سوراخ برآمده دست او را بگریزد و او را زبول هر چه تا متر
پیدا شده دانت که افعی او را گزیده و غشی واضطراب عظیم
عارض او میشد و با وجود آن حالت تشنگی بروی غلبه کرد نگاه
کرد دید که نزدیک آن درخت کویست که قدری آب در آن
جمع شده از شدت تشنگی رفته قدری از آن آب نوشیده خورد
بجز آب خوردن فلق واضطراب تسکین یافت و بحال اصلی
آمد چنانچه کویاب هیچ ماری او را نگزیده بود و او از آن حال بترسید
با خود گفت ای درین آب چه خاصیت بود که یک جرعه آن دفع ترس
اینچنین افعی نمود بنابرین چوبی برداشته و آن آب را برهم زد
و دید که در واقع با هم آمیخته در آن آب مرده اند و از شدت که
اضطراب مهر آید چون این حکایت به برادر خود اندر و با نقل کرد

اندر دهم

اندر و خمس متفطن شد که گوشت افعی مقاومت بهم خود میکند و
انرا اعضای ریز آوی دوم از تجربات نشد که اندر خمس را در
نمودان بود که اندر و خمس از برای جامع از مزارعان خود هر
طعامی با یکسوی شرب میفرستاد که ایشان در کار جلد باشند بسیار
کار کنند اتفاقاً روزی چون مزارعان او طعام خورده متوجه شرب
افتاده شدند و چون سرسبور گنا دند دیدند که افعی در میان
آن شرب افتاده ممترا شده بنا برین ایشان از آن شرب منفرد شد
با یکدیگر گفتند که صلاح در آنست که این شرب را با قدری از طعام
از برای این مجذوم که در پیرون این قیر افتاده و مردم او را زود
خود پیرون کرده اند بفرستیم تا او ازین عذاب خلاص شود پس این
شرب را با پاره طعام برده پیش آن صاحب جدام گذاشتند و او
بعد از تناول طعام از آن شرب بسیار خورد و بعد از ساعتی او را
پنجودی و بهوشی حاصل شد و چون بهوش آمد دید که گامی بوی
از وی جلا شده و آن مقدار آب عنق از سلامت پیرون آمده که او
آن تصور نیست و از آن مرض با یکدیگر خلاص یافت و چون این خبر با
خمس رسید دانت که گوشت افعی در مال این امر ضایع نیز نفع تمام داد
و تجربه سیم آنکه اندر ماضی را روی نموده آن بود که پادشاه آن زمان
عظامی داشت که بصفته غازی موصوف بود و از جمیع مردم سعادت

و غم فیکرد و بواسطه غم از می و علامت جبار پس آن پادشاه کمال
 تقرب بهم رسانیده بود و چون بواسطه غم وسعایت او بمراد
 بسیار میرسد ارکان دولت با یکدیگر برقتل او متفق شده او را
 بر سر ضیافت بناغ برده مقدار دو درم اینون در شرب او
 دادند و چون ساعتی برین گذشت آن علامت پهبوش افتاد و چنانچه
 همه حاضران اعیان شده که او مرده بنا برین با اتفاق یکدیگر در آن
 خانه را متعلق ساخته متوجه ملازمت پادشاه شدند که او را خبر کنند
 که غلام در شای صحت بخواجه ببرد و هنوز ایشان این معنی را برین
 پادشاه نرسانیده بودند که نکامانان آن خانه را متعلق دیدند
 که افعی از بناغ برآمده و متوجه آن خانه است و چون افعی آن خانه
 در آمد بعد از ساعتی از اندرون او از غلام برآمد که فریاد میکرد که
 در وازه را بکشاید که مر افعی گزیده بنا برین این مردم دویده
 در وازه را شکستند و آن غلام بیرون آمد و هیچ تشویش نداشت
 و چون این خبر با نذر و محسوسه دانست که قوت حرارت سم افعی
 با برودت اینون معاومت نموده دل او را از نکایت او نگاه
 داشت و برودت اینون بواسطه تخلیط خون سم افعی از سر ^{اعضا} در
 مانع آمد القصد اندر و جنس بعد از مشاهده این سم در مقام تحقیق
 و تجزیه گوشت افعی شده بعد از تامل و تدبیر مدت پانزده سال از کشت

افعی قرصی که حال او بر قرض افعی اشتباه در وساخته بشرطی که در کتیب
 طب مسطور است داخل تریاق فاروق ساخت و آن ترکیب بان
 قرص مرتبه کمال یافت و فواید از جمله آن و بطور رسیده و از جمله
 اتفاقات عجیبه پیدا شدن باب قاذر فانه هر سه در ویلا
 فارس و کیفیت ظهور آن در کتیب معبره حکما چنین آورده اند که در
 ایام حکومت ملک جرم را در که یکی از اجداد بهمن بن اسفندیار بود
 اخنوش نام مردی که اصلاح و صدق زبان هشتم داشت
 و اوقات او از صیقلت یعنی ادویه از محال آوردن و آن میکشید
 او هر روز بجزای ولایت فارس و کوهها آن دیار میرفت
 و ادویه و عقایق جمع جمع میکرد و بشهر می آورده اتفاقاً روزی
 در شای میر و سیاحت و تفحص او دید نظرش بر کوزن کوهی افتاد
 که بر فلک کوه ایستاده فریاد میکرد و گاهی دست و گاهی دین خود را
 بر زمین میزد و حرکات عجیبه و اوضاع غریبه از رفتار او مشاهده
 می نمود و گاهی در شای سحر کباب آسمان نگاه میکرد و از روی
 نشاط و خوشحالی آوازی غیر مکر میکرد و القصد چون اخنوش این
 حالات از آن کوزن دید حربه خود را برداشت از کین گاه توجه
 او شد تا آنکه خود را به نزد یک اور رسانیده بنحمان حربه بروی زد
 که از فلک کوه پائین افتاد و اخنوش در ساعت خود را باور رسانید

زنده بود

تجسس کرد و در اثناء و بخش دید که در دهن او سرفسی بزرگست
که نیم جاویده در دهنش مانده خوش چون از مشا به نمود
تجی او زیاده شد و در حال شکم او را شکافت که بر حقیقت حال
اطلاع یابد و چون رودهای او را ملاحظه نمود اندر روزه که زبان
فارس از انرا نشان کوزیر سکی امیر هموار یافت اخنوش ان
سنگ بر چوب زر شک نهاد به جهت ملک خرم زاد آمد و آنچه از احوال
کوزن مشاهده نموده بود بر عرض رسانیده ملک خرم زاد حکیم را سنا
سیوس را که از اجراء امام تقراط و از ملازمه حکیم اقلیدس صاحب یاق
صغیر و برادر زاده او بود در محکمت فارسی ضرب وزارت ملک
خرم زاد چنانچه رسم آن زمان بود که غیر حکیم را وزارت نمیدادند
باو تعلق داشت طلب نموده آنچه از اخنوش سید لالی شنیده بود
باو تغییر کرد و حکیم رسنای سیوس بعد از ساعتی نامل کرد و در
ماخوش آورد و گفت ای اخنوش یا دهن آن کوزن کج
داشت باز اخنوش گفت دانش بسیار داشت حکیم پرسید که
در دهن او هیچ ورمی ملاحظتی بود یا فی اخنوش گفت در
طرف دهن او که می بزرگ بود و ظاهر اجماع متران میشد
که پوست از آن موضع کنده اند از سنا سیوس حکیم چون این حکایت
از اخنوش شنید متوجه ملک خرم زاد شد بعد از ادای دعا و شفا

کوزن

سنگ

کوزن

که در آن زمان وزیرای در وقت عرض تمام بلاطین میگردید
گفت ایها الملک خوراک این کوزن انسی است و در دهن او همچو
اخنوس میگوید که بزرگ و همیشه دهن او کف میکند و در
رودهای او دو سنگ همچنین متولد میشود یکی از آنها تریاق
جمع زهر ماست و دیگری خاصیت زهر ملامل دارد که در
از آن قاتل تواند بود پس ملک خرم زاد قسم کرد که گفت ایها حکیم
الکون این را تجرب باید کرد حکیم رسنای سیوس گفت شخصی که بر تریاق
و اجیسه باشد حاضر کند که این را تجرب کنیم ملک خرم زاد حکم
فرمود که از نیکان خدمت نفع حاضر ساختند و چون آن جماعت
بخدمت ملک حاضر شدند ملک از ایشان پرسید که آیا در ملت ایا
و اجاد و مامل شما واجبست یا فی ایشان گفتند بمقتضای شرع قتل
ما واجب شده ملک گفت اکنون مرا سنگ است تبه میان زهر ملامل
و تریاق از ایز برای امتحان بشما میدهم اگر زهر بوده باشد شما
بستیا خود در سیده از عقوبت اتروی خلاص میشود و اگر از قتل
تریاق زهر باشد شمار امانت بدین بسیار حاصل خواهد شد
و بعد از آن از او خواهد شد با یکدیگر مصلحت نمودند قبول آن کردند
و حکیم رسنای سیوس آن سنگ را که ورزش چهار دورم بود در میان
دست نفع سوئی قسمت نمودند ایشان را در حضور ملک خوریدند

کوزن

کوزن

و برایشان جماعتی موکل ساختند که رخ روز ایشان نگاه دارند
حقیقت حال مشخص شود اتفاقاً در وقتی که ایشان از مجلس ملک
میرفتند یکی از ایشان نارنجی از دست شخص گرفته آب و آب تمامه مکیه
و هفت نفر دیگر بالای آن هیچ چیز نخوردند و بعد از پنج روز ملک
خزم زاد ایشان تحقیق نماید که هر یکی را بعد از خوردن آن سنگ چه
حالتی شده یکی از ایشان گفت که مدت یکسال بود که مرا حصفان
حادث شده بود و اینچنان شدت داشت که من بهلاک خود
جزم کرده بودم اکنون بخوردن این سنگ آن مرض پاکیده
از من زایل شد و دیگری گفت که مر در روز قدیم بود هیچ لحظ
و لمح از وجع این آرام نداشتم الحال بعد از تناول آن سنگ پاکیده
آن در دس از من زایل شد و هیچ اثری از وی درین پنج روز
در خود نیافتم سیوم گفت که چشم من بسیار ضعف داشت اکنون
بخوردن آن سنگ در بصره من قوت عظیم پیدا شده که در جوانی
نیز آن حالت را در بصره خود نیافتم چهارم گفت که مر در معده
وجع قدیم بود اکنون بخوردن و در این سنگ بر معده من آن
مرض مزمن بصحت تبدیل گشت پنجم گفت که من مدتی مدید بود
که از درد زانوی نالیدم اکنون که مر او پس منو لم بود الحال
آنالم بالکلیه زایل گشت و در بدن من نشاء و قوت

طلب است حکیم اسرار
را از بود که امال این را

این در بالکلیه از من مغارت
ششم گفت

پیدا شده هفتم گفت که مدتی مدید بود که بر ساقین من قروح خفته که
همیشه صید میقتضی از آن میرفت پیدا شده بود اکنون آن همه روی
نخستین نهاد و مبدل شده و رنگ اصلی بر جای ظاهر میشود هشتم گفت
که مدت دو ماه شده که مر در دستم عظیم پیدا شده بود که من همیشه
از شدت آن می نالیدم اکنون بعد از خوردن شدت او بیشتر شد
حکیم از او بیشتر حکیم از ثانیوس از وی پرسید که تو هیچ چیز بخورد
خوردن آن سنگ خورده بودی گفت آری آب یک نارنج پاکیده
بودم حکیم فرمود که این شدت در و فعل آب نارنج بود فعل
آن سنگ چرا که ترش نارنج بار دیابست و برودت مستدم
جمع و قبض است چنانکه پوست مویز یا ساک و حفظ و این مرد و
صفت آن بعد از انتشار حرارت این حجر و ظهور آن آن و اند بعد از آن
حکما بالکلیه از ترشها منع فرموده و در هیچ دوی دنی خاصیت
که مثل ناز و تریاق فاروق و غیر آن را تجویز هیچ قسم ترشی کرده
اما وجه تسمیه این سنگ پازهر آن گفته اند که چون آن شخص ششم که
نارنج مکیه بود بخورد در دست او بر تپه شست و دیانت که ظن
بر چشمهای او مستول گشت بنابراین آن شخص از روی کمال اضطراب
و لرزه می لرزید و سرش می مالک خرم زاده آمده فریاد بر آورد که مرا باز
برسند و چون او را او یکوش ملک خزم زاد رسید فرمود که نام

بصحت م

در مقام تجزیه و استخوان شدن در الیام جراحت و جبر عظام

مکسوره از وی تا در جبهه یافتند چنانچه تفصیل آن با تعیین
مقدار شتر و سبازان در هر مرضی از امراض در کتب مسبو و طب
مسطورست من اراد الاطلاع علیها علی جمیع الیه و مسائل این امور
عجیبه از ظهور او و در تعلیم کیفیت معالجات از اقسام ظهور و حیوان
بسیار در کتب مسبو و مسطورست که ایراد آن مرحوم طهارت میکند
ولذا احتراز عن الملل با این مقدار کفایت نماید شکسته باید دانست
که جمیع از این تعلیم که اصلا را کجی تحقیق بشام ایشان نرسیده
صناعات طب انکار نمودند و از اجتناب دانه و جرح و جرح
و دعوی باطل دلایلی که اکثر ایشان مؤدی باطل عالم است
میکرد و بلکه ابطال وجود نانو و ایشان نصب کرده اند
اگر میکوبند علم طب محتاج آید چه اگر خوش بماند و تعاصی شخصی که
بیماری باو داده تقدیر کرده باشد البته بیماری و بصحت
مبدل خواهد شد و الا فلا پس هیچ احتیاج لطیف و ضعف او نیست
و این دلیل ایشان معارض است بلکه هیچ احتیاج بطعام خوردن
و ایراد بدین ما تجمل نیست چه اگر سیری و رود بدین ما تجمل
خواهد بود بی طعام خوردن هم خواهد رسید و الا بلکه هیچ احتیاج
تزوج مجامعت و کرم باشی از برای بقای نوع نیست چه اگر تکثیر از

این سنگ باز میاید قرار داد و معرب آن فائز است و طریق
خوردن و مقدار شربت از آن در هر مرضی از امراض در کتب معتبره
طب مفصلا مسطورست باب مومیائی و از جمله عجایب اتفاقات ظهور
مومیائی کان بود در عهد فریدون و کیفیت ظهور آن در کتب
معتبره چنین آورده اند که در ایام حکومت فریدون جمعی سپاهیان
او در حواله دارکردن فارس کار میکردند تا گاه یکی از ایشان
بزرگاری بر قوچ کوهی زد و آن قوچ بعد از آنچنان زخم از نظر
ایشان غایب شد و هر چند تقصیر و شیع کردند از وی شری یافتند
و همان اتفاقا بعد از یک هفته بازان جماعتی بکار رفتند و همان
قوچ را دیدند که صحیح و سالم میگرد و آن تیر در پوست او کوفته
و قوچ آنچنان خیز میزد که گویا اصلا با او زخم نرسیده آن جماعت
از مشاهده آن حالت تعجب نموده در مقام گرفتن آن شده بودند
که بود او را بدست آورده چون نیک ملاحظه نمودند قدری از
مومیائی در اندرون زخم او در حواله آن چسبیده بود چنانچه
معلوم میشود که او خود را بموضع که مومیائی در شته مالیده و آن
مومیائی سبب الیام و التهام زخم کاری و شده و چون این
خبر بفریدون رسید حکامی که در ملازمت او بودند ایشانرا
جمع نموده و حقیقت حال را بایشان تقریر و معلوم و ایشان بعد از آن

در مقام

انواع کایات و بقای آن مقدار آبی خواهد بود بی جماعت که طاهری
 و عادت بهم خواهد رسید و لافلا و علی هذا القیاس بقول فی کل مال
 سبب طبیعی او ضایعی و دلیل دیگر ایشان بر ابطال علم طب است که
 میگویند که بسیار چهار آزادی میم که پیش اطبا حاذق میروند و از ایشان
 با وجود سعی و اهتمام تمام فایده نیاخته ملک میشوند و این نیز مانند
 و دلیل سابق و اهمیت همه بر صاحب عقول سلیمه مخفی و مستور نماند که
 هر ضایع را ناچار است از غایتی و ماده که تا نیز آن صنعت قبول
 کند و غایت او در وی ظاهر شود مثل اگر غایت تجاری خستند
 سیر و کرسی و مانند آنست و ماده آن خوب و غایت صفت
 صناعی رنگ کردن جامه است و ماده آن کربس همانا که
 چه با چه چوبی بوسیله کنسکی با کچی یا عدم فوت جوهر شلیت
 ساخته کرسی یا سیر رنگدانه باشد ابطال صنعت نجاران لازم
 نمی آید و همچنین اگر جامه بوسیله مانعی مثل جزی و مانند آن قابل
 مطلوب نباشد مستلزم ابطال صنعت صناعی نخواهد بود و چون
 غایت صنعت طب حفظ صحت و از الراضی است و ماده او بدن
 انسانی اگر بعضی امراضی مثل صلح و مبول و مرتبه ثالث حمی و قی
 قبول تا نیز آن صنعت نماید ابطال آن لازم نمی آید و نیز صانع برود
 قسم است یکی است که از اول تا آخر با اختیار صانع است مثل نجار

دو

و صناعی و قسم دیگر آنست که اول آن با اختیار صانع است و آخر منوط
 و مربوط بقدرت آبی مثل فلاحه که او آن عبارت از تسویه
 زمین و تخم انداختن و وقت مناسب است و دولت متعلق اختیار
 صانع است و آخر آن که عبارت از حصول علم است منوط و مربوط
 بر آده حکیم علی الاطلاق است و صنعت طب از قبیل ثان است
 و بعضی از متکرران صنوبر را دلیل بر ابطال آن اینست که میگویند
 که یافتن اینچنین صنعت و قیقه عجبیه و فکر آدمی را ممکن نیست
 و جواب این نیز دو نوع است یکی آنکه ابتدا این صنعت و حی حقا
 و الهام ربانیت جنبانچه مفضل این معنی مذکور شده دیگر آنکه
 همانا این جماعت از دریافته مرتبه عقل انسان که از اجل نعم
 الهی و در سلسله اول مبدعات یعنی مجردات بالذات و لکن کاین
 تعلق را بالماویات بالتأثیر و التصرف بنظام وارد عاجز و
 خواص عجبیه و آثار عریسه ذاهل و غافل اند چنانچه استنباط
 عقول بشری علی احد القولین علم نجوم است که بسیار اذوق و اشکل
 از طب است چه بر شک و دریافتن احوال کواکب ثوابت سیاره از سر
 و بیضا و سقما و اقامت و رجوع و لغطف و بعد هر یکی از
 دیگر و امثال آن و احکام و آثار آن و جمعی که مطالبی و لغت بی شک
 از دریافتن خواص عقایره و حشایش و حجار و مساببات ایشان

بعضی

است

بافرجه ان در صنعت و مضرت و همچنين كمي از دست نبطات عقل
شري صنايع موسيقي است كه اذق صنايع است و است تاثير اني
النفوس الالهيه بل الخيونه من ساير ما بوتر فيها حتى انك بعضي از حكما
سابق كه در صنعت موسيقي مهارت مي داشتند بسي از امراض فرزند
صعبه رفتنات موسيقي معالجه مي نمودند بلكه حكما بر آنند كه نفوس
وساير حيوانات پيش عارف كامل در صنعت موسيقي حكيم كولي دارند
كه فارسان مضار شيا عت در حين مفاخرت و مسابقت بان نوعي نمانند
و بهر نحوي كه خوانند و اورا ميگردانند چه حكيم كه در ان صنعت مهارت
داشته باشد ميتواند كه آلات اورا تارة نوعي نوازد كه مستعانه
بچنده ارد و تارة اخري نوعي از ساز كند كه مستعانه بگردد
در آيند يا پيوش كرده و نذ چنانچه از معلم ناني يعني ابو نصر فارابي
ابن معني وقوع يافته و در ترجمه احوال او تفصيل مذكور خواهد
شد انشا الله تعالى و همچنين آنچه از حكيم الهى افلاطون يوناني
كه ايشان هر گاه كه ميخواستند كه در ابحاث حاجات و تحصيل مهارت
كه عبارت از جلب منفعت و دفع مضرت باشد از مبدعات الهى يعني
عقول مجرد و انما در نمانند و بوساطت ايشان از واهب العطايا كه در
الحقيقه فاضل حاجات و دفع بليات بر تحصيل مطلوب خود ظفر يابند
ميفرمودند كه در حضور او جمعي از تلامذه بعضي آلات موسيقي ايشان

عود كه در شعر اقوال از مخرجات آن حكيم نامور است با الحان خوش
بر و هر كه محرك و مسجع بعضي قوي طعمه شويده و غضبه مالمون است
المطلب توانست شدي نوحند تا نفس ايشان از استماع آن نغمه عذوبه
و الحان موزونه قوت عروج و حالت اتصال مجرودات حاصل تواند
نمود با مراد ايشان كه عبارت از تصرف و تاثير علويات در سفلويات
تقضا بر مطلوب خود تواند بود و فرمود چه مير كمال است بر آنكه تقاضا
موسيقي را هر گاه كه با و از خوش كركه اوقات مستلزم حسن صوت
مي باشد چه هر دو تابع قوت اعتدال حقيقي اند بلكه در اين مستلزم
دعوى كليد توان كرد چه هر گاه كه حسن صوت و حسن صورت
لازم و ملزوم بكيدي كرا باشند با اين طريق كه صاحب صوت خوش البته
حسن صورت ميبارد و بالعكس و چون اين لازم از يكديگر قرب
اعتدال حقيقي است بايد كه استلزام كلي باشد و اگر در بعضي مواد تكلف
مشابه افتد يعني حسن صورت بآن حسن صورت يا فتنه شويده يقين كه قبح
صورت الشخص بنا بر عوارض خارجيه خواهد بود و مو لا يخل في المقصود
و تفهيمه بايكل كافي عدم استلزام حسن صورت من الصوت من النظر
الظاهر و ليس هذا موضع علي ما هولمذ كور في اصول الحكمة اذا غاب في
نفوس بشيره ان مقدار تاثير است كه بقوت آن اتصال اجال مبدعات
و ارواح مجرودات حاصل تواند نمود بلكه ظاهر آنست كه غرض آن حكيم

توضیح

صوت

كسوكت فافهم

نامور در آن وقت از شنیدن نعمات خود و مثال آن با الحان خوش
نه بجز در یک توی طبع خود بود فقط بلکه مقصد اصلی در حرکت نسج
عقول مجرد و محض یعنی ذاتا و فعلا که ادراک ایشان اتم و اکمل است
از ادراک عقول متعلقه باین بود از برای تصرف ایشان در سلسله
واعانت او بر تحصیل مطلوب بلکه توان گفت که هرگاه التذات از نعمات
بقدر ادراک است التذات واجب الوجود استماع آن بیشتر از
التذات سایر ارباب ادراک خواهد بود و اگر چه بنا بر آنکه اسما الله
توفیق است نسبت التذات با و نتوان کرد چه در شرح حتمی مندر
وار و نشده اما از معنی التذات الهی در شرح برضا بقدر زرق و لند
یکی از اسما الهی ارضی سبب و از کلمات فلابون است که من کم تحرکه
العود و اوتاره و الحس و انا و الیسع و از ماره فهو سقیم المزاج یعنی
الالعلاج و در مفتاح طب مسطور است که یکی از حکما در صفت موسیقی
مهارت تمام داشت با جمعی اصحاب خود در موضعی واقع شد که طایفه
از اعداء او که قصد طلاق او داشته او را زور گرفتند و چون نزد
اصحاب حکیم در آن وقت سلامی که بان دفع اعداء و مخالفت ایشان
توانند نمود حاضر نبود بسیار مضطر و پریشان شدند و حکیم مذکور
چون آن حالت را مشاهده نموده دست بآلت موسیقی بر آورده
اینچنان فعلی نواخت که موجب ستر خافضه اعداء شد چیزی که ایشان

آن در این شرح در مشل

را قدرت بر نگاه داشتن آن خود را ندیده جای استعمال نشد حکیم
بلا محال بخود از آن نماز بیرون آمد و از آن منکر خلاص یافت و این
علی بن اردوبق سلیم نامی در نقل چه بهرگاه که قرار یافت که تا ستر
نعمات موسیقی در نفوس بقدر ادراک آن می باشد چگونه تا ستر آن
نعمات مخصوص باعداء آن حکیم شده است از این هوش گردانید و حکیم
در صحابین مطلقا از آن متاثر نشدند آیا ادراک ایشان در آن وقت
نصیب اعدا بود مگر آنکه گوئیم آن طایفه از شنیدن آن نعمات
آن مقدر در ذوق و ایستاد حاصل شد که عدوت حکیم از خواطر
ایشان محو بلکه مبدل بصدقت گشت و امید علم و در باب انکار
طب در کتاب مفتاح استاد ابو الفرج حکایتی که حال از ضحاکت
مسطور است و خلاصه آن حکایت این که نوبتی محمد بن عبید الله را یکی
از اعظام قتها و مشکبندان زمان بود و در انکار طب تصدیق عالم داشت
اسهال عارض او شد و یکی از دوستان او طبیب را خبر معالجه او حاضر ساخت
و چون طبیب آمد دوا میفرد و غذای مناسب است او تعیین نمود
ان مسکم محض و بقیه صرف از جهت اثبات عقیده فاسده خود و بیخ
آن نزد معتقدان خود از طبیب سپرد که کدام غذا و چه دوا باین
مرض منافات و ضدت دارد و طبیب با اعتقاد آنکه عرض او را بر سر
آن این خواهد بود که از استعمال اجتناب نماید و نادانسته چیزی

مغرب

باشم

چیزی که نامش استیلا و نایب یعنی ادویه و غنیه که مرض اسهال مضر
 بود میان فرمودن آن مقصود حاصل فی الحال آن ادویه نایب اسهال مضر
 در آن طلب داشته باعد آن که در صدان مرض استمال باید کرد تا اول
 نموده جان بقا بعضی ارواح سیر و برابر با طبایع سلیمه محضی و مستوی
 نماید که انکار علم طب عینه انکار شرع است چه در صنعت طب هیچ مخالفه
 بنیز یعنی از تشریح میت بلکه اکثر انبیاء بان صنعت مزاولت فرموده اند
 چنانچه الحال در تشریح مصطفوی طی که با حضرت منسوبست معارف
 و متداولست و در آن باب کتاب که بطب الینی موسومست مدون
 شده و بعد ازین در ذکر حکماک اسلام بعضی ازین فواید مذکور خواهد
 شد انشاء الله تعالی و بسبب است در شرف علم طب آنچه از حضرت رسالت
 بنای صلی الله علیه و آله منقولست که العلم علان علم الابدان و علم الابدان
 و همچنین از امیر کرامت علیه السلام منقولست که من الملک القدر منقولست که من
 صحتی طبیعتی صحت تیر غیرت **فصل پنجم** در ذکر حدود
 ولایت یونان و آنچه در نسبت ایشان گفته اند باینکه بلاد یونان در
 ربع مغربی شمال واقعست و حدود ایشان از جانب جنوب و بحر می
 و لغور شامی و جزیره یست و از جهت شمال بلاد لادن و از جانب مغرب
 تخوم بلاد امانیه و از جانب شرق بلاد ارمنیه و باب الا بواب و جلجلی
 که معروفست بسیار بحر روم و بحر بنطس شمال در وسط بلاد یونان

کتاب

کتاب

بود

کند و قسم شده قسم اعظم بجانب شرق بلاد یونانست و قسم اصغر بجانب
 مغرب ایشان اکنون بسایر دانست که در باصل و نسب یونانیان
 اختلاف بسیارست جماعتی را عقا دانست که یونان پسر اسحق بن ابراهیم
 علیه السلام و طایفه برانند که یونان پسر یافث بن نوح علی السلام
 و گروهی را عقا دانند که یونان پسر ارس بن سادون بن یافث است
 و اکثر برانند که یونان برادر تحطاست از فرزندان غابر بن شالخ
 و مولد ایشان در بلاد یمن بود و چون نسل ایشان بسیار شد میانه
 هر دو برادر نزاع بهم رسید و یونان با فرزندان چشم از یمن بر
 آمده بجانب بلاد مغرب رفت و در آنجا توطن اختیار نمود و بعد از آن
 زبان فریجی و رومی که معارف آن ولایت بود یاد کردند و زبان
 خود را فراموش کردند و نسل ایشان از بلاد یمن منقطع شد این
 یونان مردی قوی و مکیکل و خوش صورت و صاحب سستی بود و در
 رای تدبیر و شجاعت و سخاوت از اسباب روزگار ممتاز و از حکمای
 متاخرین یعقوب بن اسحقی گندی این قول را بدلیل خطایه تصحیح نمود
 و ابو العباس بن عبد الله محمد ناسی در قصیده که در تحقیق احوال یونان
 اشنا کرده رد این قول نموده و ادعا علم بحقایق الامور و علی ای
 حال چون یونان کخیل چشم بود بمغرب زمین رفت از برای توطن
 خود در آن دیار مدینه افریسیه را که در آن زمان بمدینه الملکه

شیمی

اشتیاق داشت و در لطافت آب و هوا و سایر بلاد مغرب امتیاز
 تمام داشت اختیار نموده و چون اجل موعود یونان رسید پسر بزرگ
 خود جرمیوس را وصی خود کرد و ایند و او را نصابی سودمند نمود
 که از جمله این نصابی این فقره مذکور میگردد که باینانی قدر و قدر
 و تربیت من الختم الواجب وانی لاجل عنک و مفارقتک و مفارقتی چونیک
 و اهل بتیک و قدر کانت احوالکم حسنه النظام بی و کنت لکم قیام
 فی الشداید و عونا علی المحن و مجیباً فی الکربات فیلک و مفارقتک
 و باب السیاده و کن جریصاً علی اقساء الرجال بالانعام علیهم و
 الاحسان الیهم کن سیدار شیدا و ایاک و الخذ عن الطریق المثل الی
 علیها هی العقل و ایاک المذرا حکامه فان من ترک برای اللب و غیره
 العقل توسط فی الممالک و وقع فی مفاصل الممالک خلاصه این
 کلام آنکه یونان در چین وفات بر پسر خود جرمیوس گفت ای
 فرزندان اجل موعود من سید و من از تو و برادران تو و اهل
 تو جدا خواهم شد و قبل ازین احوال شما بوسط من انعام و نیت
 و من از شداید و محن پناه و معین شما بودم اکنون باید که تو خود
 و سخا را که نطفه ملک و یک سیاست و بایستاید استعاره و ذنا
 خود ساری و عریص باشی بر جمع مر و ن دلیل انعام و حسان تا
 پیشوای ریشه شوی و آنچه خلاف مقتضای عقل باشد مطلقاً پیر آن

در کسفا
 با وجود فطرت
 م

والمجید

کردی

کردی که هر سینه ترک مقتضیات عقل مرد در ممالک و متانف می
 و چون یونان فوت شد جرمیوس نفی نصابی او عمل نموده و در
 اندک روز اکثر بلاد مغرب ملوک فرنگ و صقالیه و غیر آن مطلع
 نموده بران بلاد سیلاب یافت و حکماً تجارت انبساط و فکریم تمام
 پیش آمده در مقام رعایت ایشان شدند تا آنکه باندک مدت اولاً
 یونان در علوم فلاسفه نوعی مهارت پیدا کردند که ال یونان چرا
 حکمت ایشان مستحق است و نام غیر ایشان متروک و منسوخ و در
 وفات لایمان چنین آورده که یونانیان جماعتی بودند مشهور
 بکلمت و قبل از عهد اسکندر ذی القریب من مسکن ایشان بلاد شرق
 بود و چون اسکندر بر بلاد و ترس سیلاب یافت یونانیان از بلاد
 خود بحریره اندلس انتقال نمودند و اول آن جزیره را اندلسین
 یافتن بن نوح علیه السلام آبادان ساخته بود و بعد از طوفان نوح
 تا زمان اسکندر ذی القریب من بچگونگی مهارت آن جزیره بمنکر و
 بوسط آنکه آنچه بعد از طوفان نوح از روی زمین معمور و آباد
 شده بود مردم از آن تشبیه بر می که سرش مشرق و درین شهر
 و پاریش جنوب و شمال و مابین شمال و جنوب شکست کرده بود
 و چون درین بخش اعصاب منع بود و بچگونگی آن رکذ زبان و پارسل
 بمنکر و تا آنکه این جماعت از یونانیان که همگیشان مصر و تحصیل

علوم و تکلیف نفوس ایشان می بود سایرین از خنک و جسد سپید
متغیر بودند از میان فرس پرون رفته بوطن آن جزیره که از
معموره در کنار بود راضی شدند و بعد از مدتی آن جزیره را بچنان
معمور و آبادان ساختند که موجب شک جمیع بلاد و مصارکت
ولند بعضی از فضلا که جزیره اندکس را مشاهده کرده بودند از
لطف آب و هوای و کثرت ثمار بجا نماندند و گفتند که ظاهر
آن طایری که معموره ارض لبان نشسته گردند طاوس بود که معظم
جمال او در دنیا است القصه یونانیان در آن جزیره عمال عظیمه
و میاکل جسم بنا نهادند و دارالملک ایشان را طیلله گفتند که
در وسط آن جزیره لغت و چون اواز لطف و نزار است
ان دیار شایع گشت و مردم از اطراف و جنوب روی بجا نهادند
یونانیان از اختلاط آمدند مردم بنیک آمده نرسیدند که با
جمعی راهبوس کردن این دیار پیدا شود که ما از دفع این عاقل
و اکثر تریشیان از دو طایفه بود یکی عرب و قوم اهل بربر که دنیا
بر بریان و ایشان فاصله همین و ریاست و پس چون اهل بربر
چون طبیعت طالب خنک و فتنه بودند یونانیان از استانی ایشان
بسیار تنفر و استکاف می نمودند و لذا اهل یونان میان بر بریان
و اندلسیان عداوت عظیم می نمودند از پنجه ملوک یونان حکما خود را جمع

تا بجا از عام وضع کرده آن با بوس نام

کرده انعام نمودند که باید طلب کسی نماند که هیچ دشمن را در عینه
کردن این جزیره پیدا شود و اگر قصد کند نتواند گرفت پس حکما انعام
نموده در اوقات مناسب کسی نماند و او را در پست الملک طیلله
که دارالملک ایشان بود نهادند و در آن خانه را مقفل ساخته گفتند
که این طلسم درین خانه مقفل خواهد بود و هیچکس را اراده کردن این
دیار پیدا نخواهد شد بنا برین ملوک یونان در حفظ آن طلسم را در میان
میداروند و هر با و شاهی که دارالملک طیلله داشتی بر در آن
خانه مقفل دیگر زدی تا آنکه میت شش بادشاه در آن جزیره سلطنت
کردند و هر یکی مقفل بنام خود بر در آن خانه زدند و میت و مقفل ایشان
ملک در بقیق بود که در زمان تسلط امیت حکومت آن جزیره با او
متعلق بود و چون حکم الهی مقفی آن بود که عرب بر تمام عالم استیلا
یابد ملک در بقیق را بجا طر رسید که این خانه را که چندین سال گذشت
که مقفل است و هر یکی از ابای بلبه کشوده واجد اما که بر سر برانیت
نشستند مقفل دیگر بنام خود بروی می نهادند باید کشود تا حقیقت
حال معلوم شود که درین خانه چه سر است و حکمت در ضبط و احکام
آن جهت و چون درین باب با حکما و وزراء و امراء مشورت
دیدند با اتفاق گفتند ایها الملک صلاح در آنست که تو قدم از در
منابت با او واجد خود بپرونی نهی و ازین خیال در گذری و تو

نیز مانند با و واجد خود قفل مجدی بردارن خانه زنی والا
 مبادا که حادثه روی نماید که تلافی آن مقدر و مایه باشد و اگر همانا
 ملک را همان آفت که در آن خانه خزینه خود بود باید که ملک یا خود
 تخمین کند که چه مقدار در آنجا تواند بود تا ما در میان خود و بر
 آن توجیب کرده بخواند ملک و اصل سازیم القصید هر چند ایشان
 درین باب سعی و اهتمام ورزیدند بمقتضای آلائه آن عرض
 علی بن ابی طالب پیشتر جدی و زرید و چون ملک و زریق پادشاهی
 جبار و قهار بود و چاکس را برای منع صریح او بنود ما که بمقتضای
 رای و خواهش خود فرمود که در آن خانه را کثرت و چو بنام
 درآمد دید که خان بزرگ از طلا مکلان بجا آورده و بر آن خان
 نوشته اند که این مایه سلیمان بن داود علیها السلام است و تا بوقی
 مقفل در کوشه آن خانه نهاده و چون تا بوقت را کثرت و غیر از
 صورت سوری چند بزی بریان که بر سپان عربی سوار و کمانها
 بردوش انداخته و شمشیر افلا ده ساخته چیزی دیگر نیافتند و چون
 نیک ملاحظه نمودند طوماری نوشته در کوشه آن تا بوقت ظاهر شد
 مضمون طومار آنکه هرگاه این خانه و این تا بوقت ظاهر را بکشاید
 بصورت این سوران جزیره اند پس از این یونان بستند و بعد از آن
 یونانیان را درین جزیره جای نخواهد بود و چون ملک و زریق مضمون

مکون

مکوب اطلاع یافت از کرده خود پشیمان گشت تا آنکه بعد از اندک
 زمانی در ایام حکومت ولید بن عبدالملک طارق مولی عبدالرحمن
 موسی بن نصیر که از قبل ولید حاکم دیار مغرب بود و بخزیره اندیش
 و زریق را بقبل رسانید و بران دیار مسئول گشت و تفصیل حول
 در تواریخ معتبره بسبب و مسطور است که در آنکه فاضل شهر زوری
 در تواریخ الحکما آورده که کمان بعضی است که جمیع حکما قدما
 یونانیانند و بعضی هم را رومی عققاد دارند و اظهار است که اکثر قریب
 ایشان یونانیانند و بعضی رومی و بواسطه قرب بلاد ایشان مردم
 را التباس شده و صاحب عیون الانبیا آورده که یونان جزیره
 حکماست و یونان منسوب با و ابو معشر عجم در کتاب الوفا آورده
 که در قدیم الزمان در مغرب زمین شهری بود که را اعریت گفتند
 و اهل آن شهر او را از غیر خود نمندی و بعد از مدتی او را یونان
 نام کردند و اهل آنرا یونانی آنرا بکثرت استعمال کنند یا که متوسط است
 میان یونان و الفس اقطا شد لفظ یونان باقی ماند و اسد علم بحقوق
 الامور و نیز در تواریخ الحکما مسطور است که عالم اهل یونان صایانند
 و بعضی بت پرست و تحقیق صایان بعد ازین مذکور خواهد شد است
 و تعالی و لغت یونان که او را اعریت گویند و نفع لغات بنی آدم است
 و زبان رومی که او را بطینه گویند و لغت یونانست همچنانکه بلاد

الانبا
اعراض

اعریتیه - سراد کرکله
بطینه - سراد لاتیین

ایشان از بلاد یونانیان ممتاز است چه حدود بلاد یونان است
 که سابقا فلیکی است اما حدود بلاد روم است که از جانب جنوب ایشان
 در یونان است که طبع مغرب تا بام کیشده که الحالی در یار و دریا
 روم گویند و حد شمال ایشان بلاد روس و صقالیه است و پاره
 از بحر مغرب که مشهور با وقیانوس است نیز در جانب شمال ایشان
 واقعست و حد مشرقی ایشان بختم بلاد یونانست و حد مغرب آنها
 بلاد اندلس است تا بحر محیط اوقیانوس و دار ملک ایشان روم
 عظیمی بود که بان که آن قبل از زمان مسیح علیه السلام به بقصد و پناه
 چهار سال ملک روم بود و همیشه بلاد ایشان از بلاد یونان ممتاز
 می بود تا آنکه اعطیطس متبرکه که اول قیصر روم بود در مملکت
 یونان استیلا یافته بلاد ایشان را با بلاد روم منضم ساخته حکم
 کرد بعد ازین هر دو مملکت را روم گویند چنانچه اهل فارس و تنی
 که بر کلدریان استیلا یافته مملکت بابل را با فارس منضم ساخته بر همه
 فارس اطلاق میکردند چنانچه الحالی که بلاد عرب را که در مغرب
 رومیان است باعتبار حکومت ایشان بلاد روم میگویند بعد از
 میرنه رومی عظمی دار السلطه بلاد روم و یونان مشرقی
 که الحالی باستنول شهرت دارد بنا کرده و او را قاعده و دار
 السلطه روم گردانید و رومیان نیز قبل از حکومت تسطیطوس

از طنجیه
 صقالیه - سراد بلقار
 قدیمت که در آن روم
 و آنکه بعد از یونان
 در سوم بوده سکونت
 در رومند و این
 غیر از صقالیه
 صقالیه و صقالیه
 نام جزیره است
 در مغرب یونان
 است

تسطیطوس
 صالیه بود و چون
 م

دین رضا اختیار کرد و هیچ رومیان را بین خود در آورده و طس
 قیصر بجایه و شش سال سلطنت کرد و در سال چهل و سیوم سلطنت
 او در شش شصت و هفتاد و نهم که نون الاول مسیح بن مریم علیهما
 السلام متولد شد از زمان اعطیطس قیصر تا ظهور تسطیطوس رسید
 هفتاد و شش سال گذشته بود و چون فتوح فاطمه با تمام رسید
 شروع در مقاصد میرود بعون الله و حسن توفیق مقصد اول
 در ذکر حکامی که قبل از طویح انوار ملکت محمدی علیه و آله شریف
 التیمات و کرام التیلمات بوده اند و چون در فاطمه مذکور
 شد که از ابتدا جمیع علوم حکمی بوحی ربانی و الهام نیردانی
 بوده پیشک اول حکماء ابو البشر آدم صلوات الله و سلامه علیه
 بود و تحقیق این مقام است که چون حق سبحانه و تعالی مقضای
 الهی حکمت ازل و میشت لم یزل خواست که انبیان اسما جسد و حقا
 مقدمه ذات خود را از حد و احصا متجاوزند در کون جامع
 که مشتمل بر جمیع آن اسما و صفات و منزهه را محبوس باشد برای
 ظهور ثمار و آثار آن مشاهره نماید چه چنانچه خود را بصورت پیکل
 انسان که بنوعی کریمه لقا خلقنا الانسان فی حسن تقویم که خوبتر
 میاکل عالم محسوس تواند بود و خلق فرمود بعد از آن بقدرت کامل
 خود لایحه از الطایف ربانی که عبارت از روح نیردانی باشد چنانچه

و نخت نین رومی از آن ناطق است در آن میکلساکن کردین
و چون آن روح که پوسته بمشاده انوار ملکوت و حکمت
لاهور استیناس داشت خود را محسوس قفس ظلمان و محسوس
یافت استیاض تمام باور راه یافت چنانچه هیچ وجهی نتوانست
گرفت بنابراین حکیم علی الاطلاق جل جلاله و علم نواله از برای اطمینان
در استیناس او را میقت خط دار الملک ابدی و مدینه السلام سردی که
گذاشته تا بمشاده نعم آن دارالسرور که مالا عین رات و استیاض
نعم شوق کینه ساکنان آن سرای بر حضور کولاد اذن سمعت وصف
حال آن تولد بود در وحشت و کدورت اوزایل کرد و چون چند
مدت آدم در آن خط دارالسرور باستیفای انواع لذت و نشاط
عیش و مزلت گذراند خسته او بر روحانیتش مشغول گشت و او را
بالکلیه از مشا هره انوار لاهوتی محجوب کرد پس چنانچه دیگر از این دنیا
حضرت کبریا و مجردات عالم بالا هیچ یاد نمی آورد و در روح او که بر
صفت در بنمایندی سرگشت گشته انحنیا فاجیت آن اعز و مطلقا
نرسیدی و غرض لغزش که بکرم و ماخلقت الحین و الانس الایعبود
که معرفت و عبادت الهی است فوت شدی و وعده انی جاعل فی
الارض حلینه تخلف نمودی پس از در تعالی بکرم و لا تقربا هره الشجرة او
از خوردن گندم نمی فرمود تا او بنا بر قاعده انسان حریص علی منع

پلیس پس در ساعت نهم از روز جمعه پنجم ماه نسیان بواسط نوا
شده شجره منی عنهارا انجا پیرون آمد و آدم بکوه سرزید زمین
هنده افتاد و چون بگریه و ماری که پلیس با عادت او بهشت در راه
بود با معنایان و ابلیس صحره یا ایل علی ای لا اختلاف الی ولین جنایه
تفصیل آن در کتب سیر مطهرت و بعد از مدتی که حضرت صلی الله
بواسط زلیتی که از وی صادر شده بود شب و روز میکسیت
و چهره اهل خود را با سخن مذمت میخراشید حق سبحانه و تعالی به
برکت کلماتی که او را تلقین فرمود و چنانچه که میفرمود فقلی آدم رب کلک
فما علیک از آن منقح است توبه او را قبول فرمود و در تعیین
ان کلمات میانه علماء اختلاف بسیار است بعضی بر آنند که مراد از آن
کلمات این عبارت است که سبحانک لا اله الا انت علت سوا
و ظلمتشی فاعفول و انت خیر الغافین و طایفه بر آنند که مراد از آن
کلمات سما محمد و اهل بیت او اند علیهم السلام چه بر کاه حق سبحانه
و تعالی توبه آدم علیه السلام بوسیله شفاعت سما ایشان شرف
یافت و درین باب روایات دیگر بسیار وارد است که اگر دانست
مقام نبوت و علی ای حال بعد از آن حق سبحانه و تعالی بر آدم صلی الله
جمله صحیفه در بر و ابی بیت و یک صحیفه که مشتمل بود بر حرکت طبیعی
و علم طب و کفایت تسخیر جن و شیاطین و صفت در معانی و در

و بافتن و جامه دوختن فرو فرستاد و بعضی بر آنکه فرزند مستحق
 نیز در آن صحف مسطور بود و ظاهر کردیم و علم آدم از اسماء کلمات
 منقطفی است که حق سبحانه و تعالی جمیع علوم و صنایع و حرف ابوالشیر
 را تعلیم نمود بعضی را جبرئیل شافیه مثل دهقانی و تخم افکندن و ز
 بشیر کو سفندان رشتن و حیه بافتن و بعضی را بالهام و العاق
 کیفیت آن صنعت در قلب بجناب چنانچه تفصیل آن در مکان
 خود مسطور است و فاصل شهر روزی در تاریخ الحکما آورده
 که من بعضی از کتب مصنفه حضرت آدم در تعویضات و غیر آن در سلم
 علوم مشاهده کرده ام و بجز این مکتوب شرح تلویحات نقل میکنند
 که از جمله نوایدی که بر بعثت انبیا مرتب است یکی آنست که چون شیطان
 که با ایجاد الهی در روی زمین ظاهر شده از نباتات و حشائش
 و غیر آن بعضی از آنها اغذیه و بعضی ادویه و بعضی از قبیل سموم می
 شنند
 و تمیز مینماید ایشان بی ارشاد و تعلیم شخصی که از جانب و بالعلوم
 بطریق وحی بالهام معرفت آن و تمیز میان ضار و نافع حاصل کرده باشند
 از طرق بشر بر و است چه بر تقدیری که تجربه بعد از مرور از همه
 مشاغل و مشتمل معرفت خالص بعضی ایشان تواند شد بی خطری نخواهد بود
 و همچنین معرفت احکام نجوم را نیز از جمله نواید بعثت انبیا علیهم السلام
 دانند از چه و قوف بر آنرا که کواکب یا قواکب تجزیه معتقد است

در تعقیبات

چرا که در تجربه نگار معتقد است و آثار افراد انسان هیچ وجه با دو بار
 کواکب ثابت و فانی تو اند نمودن پس با چارست که معرفت احکام آن
 نیز بطریق نبوت و اعلام الهی باشد و نیز مؤید آنست که بعد از جمیع
 علوم و صنایع آدم صغی الله باشد چه احتیاج فرزند آن و اولاد
 او را با اغذیه و ادویه ضروری الوقوع بود و تمیز میان ضار و
 نافع بی ارشاد و ان جناب تصور نمود و در بعضی کتب معتبره
 آورده که سبب قبول توبه آدم بد مکه الهی آن بود که چون ایام
 نذامت و تضرع و زاری و استمادی شد روزی در انشای مناجات
 گفت الهی که مرا که آفریدند از حق سید که من آدم باز پرسید که اگر
 مرا جان که بخشیدند آرسید که من آدم گفت الهی بجز عمر را تو آفرینند
 و امر رزق دیگر منت ندر سید کن پس آدم گفت یا رب چون
 چنین هست من بر گناه که روم و عقوبتگاه خود را که جویم چون
 این گفت حق سبحانه و تعالی توبه او را قبول کرد و آدم خاطر از آن
 جمع کرده روی پشیمان نهاد و در طلب حوائج میگردید تا
 بیطهار سید حواری بر گناه عرفات شناخت و از پنجهت آن گناه رها
 میخواند و اگر چه در وجه سید آن عرفات و جوه دیگر نیز گفته اند
 و چون حواری دریافت از حق سبحانه در جهلست که در آن سرزمین
 از برای او خازن مهیا سازد حق سبحانه و تعالی در موضعی که الهی کعبه

معظمه و اینجاست خانه بدید کرد که سنگها و همه با قوت او بود
و از ایت المعولم نهاده و بعضی بر آنند که آنرا از بتفیم و تعلیم
جبرئیل بنا نهاد و بر هر تقدیر اینجانب مدت مدید در آنجا
اقامت انداخت بعد از آن به بند وستان رفت و اینجاست که شد
و هر سال از آنجا معظمه می آمد تا که عمر او بنز سال و بقول بعضی سال
و کسری رسید چهار شد و چون رفت که محل سفر اخوت است و اولاد
و اعیان خود را که در آن وقت مجلس هزار رسیده بود در جمیع روز
فرمود که امر حق چنانست که شیت وصی و خلیفه من بهر و پیغمبر شما
ایشان بلوچ فرموده اینجاب و امثالاً لامر الله سبحانه و تعالی
شیت را نبوت قبول کرد و در وصفی الله بعد از ایت و یک روز
از چاری داعی حق را اجابت فرموده حق سبحانه و تعالی جبرئیل این
را پیش شیت فرستاد تا طریق تعمیل و تکفین آدم و را تعلیم کرد و بعد از
تکفین بروی نماز گذارده در کوه ابوقیس او را دفن کرد
و در بعضی تواریخ مسطور است که چون ایزد تعالی عزت شانه فراد
بنی آدم از برای عهد است صورت می بست که و کوه کرده ایشانرا
بر آدم ابوالشعر عرض میکرد و اینجانب از آنجا که و کوه می پرسید
چون کوه اینها بروی عرض شد یکی از ازان کوه پرسکوه دید که
از حالت سرور پیش از آنکه قطرات عبرت بروجات او روان

شده از

شده از حضرت عزت کبریا بی جل جلاله سوال کرد که این چه کس است
نیز رسید که این او در پیغمبر است آدم پرسید که عمر او چند سال باشد
جواب شنیدم که چهل سال آدم گفت من از عمر خود شصت سال بخشیدم
چون عمر آدم هفتاد و چهل سال رسید عزرائیل علیه السلام خواست
که قبض روح او نماید آدم گفت که مرا حق تعالی وعده فرمود که عمر
هزار سال باشد هنوز از آنجا شصت سال مانده خطاب حضرت عزت پدید
کرد آن شصت سال را بر او بخشیدی آدم انکار کرد و گفت مرا چیزی
نیست حق سبحانه و تعالی و را شصت سال دیگر عمر داد و در رسم کوه
گرفتن بر ملتوق و عبود و ایقاعات و عقوبات و ازان وقت بدیدم
و در نفایس الفنون مذکور است که چون آدم علیه السلام برگوه
سر زینت چهل روز هیچ غذا نخورد بعد از آن حق سبحانه و تعالی
جبرئیل را فرمود تا کینه از کدم بهشت پیش او آورد و او را از درج
و حصا و طین و طحجان پاموخت و در بعضی روایات چنانست
که آدم مدت صد سال در سر زینت تقیصر خود می نالید و زاری
میکرد چنانکه از آنجا چشم او در خان بیمار از نفل و در جبرئیل و سایر
کرم بدید آمد بعد از آن جبرئیل این آمد و او را بعد از تقین کمان که سب
قبول توید او شده بود علی اختلاف روایات فی تعیین تک الکلمات
علی سبقت الاشارات الیه مرده عفو آبی و خلافت روی زمین رسانید

س

و آدم علیه السلام از استماع آن فرود خوشحال و خورم شده و طایف
شکر آبی بجای آورد و بعد از دیگر که خوشحال کرد و زان احببم
بنفشه و انواع ریاحین خوشبوی برآمد و امثال این روایات که در کتب
علمای متبحرین مسطور است اگر چه نسبت بقدرت الهی که با ایجاد عالم اسباب
تعلق یافت چندان بعدی ندارد اما چون نزد اکثر ارباب عقول ^{مطلقا}
یا بنا بر عدم انبساط ایشان با امثال این موضوعات مذکور
بر وجه مذکور یعنی رویندن ادویه ریاحین از کیه صفت است
می نماید باین امثال این امور از قبیل رموزی که در عبارات
حکامی باشد حل توان نمود و الله علم بحقیقه طایفه بوجود و حوا
بعبارت نوت انجلیب یکسال و بقول بنفشه و فانی یافت
و شیت او را در پیلوی آدم دفن کرد و در مقام دفن آدم
اختلاف بسیار است بعضی بر آنند که در زمین ان جناب کوه سرزنب
است و بعضی گویند که کوه ابو قیس و صبی بر آنند که در وقت
طوفان نوح علیه السلام بموجب وصیت آدم علیه السلام که بنیت کرد
بود که در ایام یکی از فرزندان من که نوح نام خواهد داشت طوفان
عظیم خواهد زد باید که در آن وقت هرگز از فرزندان من که ممکن
باشد استخوانها بر درند و در سفید بخت نوح در آیند نوح بکم
وصیت استخوانهای ابو البشر را بر دشته با خود در کشتی داشت

و چون طوفان بر طرف شد بعضی گویند که انرا در بیت المقدس
مرفون ساخت و بعضی بر آنند که در موضع که الحال نجف مشهور است
و مدفن امیر المومنین علی است علیه السلام مرفون ساخت و نزد نجف است
نوح نجی ام نیز در کجا مرفونست و لهذا الحال را ایران در آن موضع
در وقت زیارت هر سه را باین عبارت خطاب میکنند که السلام
علیک یا آدم صغی امه و السلام علیک یا نوح نجی امه و السلام علیک
یا امیر المومنین علیا ولی الله و وصی رسول الله فایده تعینت بسیار است
که اگر چه مشهور میان علماء اعلام در میان نزاع میانه نایل و قایل
که بواسطه آن نزاع نایل بر قیل بر در خود نایل اقدام نموده
است که چون حواد در بطن پسری و دختر تو ام می زاید تا آنکه
در بیت نوبت چهل کس حاصل شد بیت پسری و بیت دختر و آدم
علیه السلام ممالک استبقا و القارة و استعظاما لوفوع الازواج
بن الاخ و الاخت الذی هم منکره عند العقل السليم مع قطع النظر
عن الشرع القویم بالضرورة و غیره که بطن را به بطن دیگر میداد
و چون دختری که تو امه قایل بود در زیور حسن و حیدر جلال
تو امه نایل بسیار از او بود و حضرت آدم بنا بر مقررینخواست
که تو امه قایل را در سلک از دوایج نایل کند و تو امه او را نایل
دهد که قایل بنا بر شرارت ذاتی درین باب بر پدر خود انکار

نموده تراخ مبار در خود یکی ساسد که بر قتل او اقدام نمود چنانکه
 نقطه خلیل آن در مقام خود مسطور است اما آنچه درین قضیه از اهل بیت
 رسالت بنا به ختمی علیه و الا شریف النجیات منقول است مخرجات اینست
 چه از معاویین عمار که از راه صادق و کاظم علیه السلام بود مر و است
 که من از صادق علیه السلام سوال کردم که آیا این رسول الله اما آدم علیه السلام
 و خیر یک بطن را بر یک بطن دیگر ترجیح میفرمود آنحضرت فرمودند که
 عمار معاذ الله از آنحضرت علیه السلام چنین کرده باشد چه درین آدم و درین
 محمد بلکه درین سایر انبیا علیهم السلام در امر نکاح بر یکدیگر تمیزه بوده و اگر
 اما اما آدم ابو البشر همچنان میکرد و پیغمبر درین باب از آن عدولی
 و رزید را وی گوید من کفتم با این رسول الله این روایت شهرت
 تمام دارد و معتقد که اهل عالم است آنحضرت فرمود که این نیز از
 جمله غیرات مخالفین است که با اول انبیا آدم صلی علیه السلام نسبت
 کرده اند بعد از آن آنحضرت فرمود که با این عمار آنچه ما و درین
 از ابا و معصومین خود رسیده که ایشان معصوم از سبع صلوات الله علیه
 است که چون حق بجای آدم علیه السلام را بدینا فرستاد و میافزود
 حرکت تعالیت و جماعت بهم رسید و لا فایسل تو لشد بعد از آن پل
 و چون فایسل پس بلوغ رسید حق بجای خنی از اولاد جان بن جان
 را مصور صورت انیس فرستاد حضرت آدم علیه السلام فرستاد و نام آن

جان بود و آدم علیه السلام نامور شد با آنکه خدا در سلسله از دواج تا پل
 در او مرد و کتب استنفا لامره جان را با فایسل ترجیح فرمودند
 چون فایسل مرتبه بر جان رسید حکیم علی الاطلاق یکی از جورای بهشت نزل
 نام را مصور صورت انیس که درین نزل و صفتی اندک است که این را
 به فایسل عهد با پدر نمود و آدم بفرموده الهی عمل نموده نزل را در سلسله
 از دواج تا پل در او مرد و چون نظر فایسل بر حسن صورت نزل افتاد
 و کمال شیر او را مشاهده نمود آتش غیر و حسد از درون او شعله
 کشید و باید بر خود در مقام نزاع شده گفت تو فایسل را از من بیشتر
 میجویی با وجود آنکه من پسر کلان تو ام از برای او اینچنین زین حاصل
 بهم رسانیدی حضرت آدم هر چند او را نصیحت فرمود که این امر بسیار
 من نبود بلکه من با بر بان و وحی اتحالی کار کرده ام و اگر با او
 نزاری و خواهی که صدق قول من بر تو ظاهر شود برادر تا فایسل
 قربان گیند و قربان میری که مقبول در گاه الهی شود و بفضل و عنایت
 از پدر کار سزاوارتر خواهد بود پس بفرموده پدر هر دو برادر
 در صد قربان و فایسل که رزمه کوفسد و سایر مواساتی با و تعلق داشت
 کوفسد فربه و بعضی کاو نیز گفته اند برای قربان حاضر است و حق سبحانه
 و تعالی آنست سفید رنگ فرستاد که کوفسد فایسل را فرود برد و کندم
 فایسل را بحال خود گذاشت چنانچه گریه و اهل علم بنامی را بر اهل بلوق

بر دو تو م

فایسل بر سر زین است
 قدر آن گندم زبون بر جان
 آورد

اذ قربا قریبا فضیلت من احدهما ولم یقبل من الاخر قال لا ضلک قال فما
 یقبل الله من الحقین بان تطقت واین محنتی موجب زیادتى حجتی
 بر این شد تا آنکه اقرار الامر ورا بقبل سینه مجازین خود را بگوید بعد از
 صادق علیه السلام زمودای عمار بداند که بعد از انبیا و اولیا و پیغمبران
 بهما از صلب نایل و رحم نزل بوجود آمده اند و شقیان و کفار و سبانیان
 انس نام از صلب نایل و رحم جاری بنظر رسیده اند و الله اعلم بحقیقی
 الامور فایده اخری در کتاب جامع الاسرار و منبع الانوار که کبریا
 علماء و روزگار و فضلائى اولی الابدی و اللباصه و در جمع بن الزمر
 و الحقیقه نوشته مطهر است که انبیا صحاب شرایع از زمان آدم صبی
 الله که فاتح شرایع و اودیانست از زمان پیغمبر اکرم و ایزه سیالنا
 صلی الله علیه و السلام شناس بود و الله آدم صبی الله و نوح نجی الله
 و ابریم جلیل الله و موسی کلیم الله و عیسی روح الله و محمد رسول الله
 و حبیب الله و نیز لاحق ازین شش نام شریعت سابق بود و بیاید دانست
 که در نسخ شریعت رفع کل احکام آن معتبر نیست بلکه رفع بعضی آن کما
 و سنت الهی بران جریان یافته که شرع هر یکی تا زمان ظهور دیگری
 باوصیای ایشان که بضر الهی و صیانتشان ذاریافته باشند محفوظ و
 باشند و عدد اوصیاء هر یکی دوازده است چنانچه فیصل اسمی
 مذکور میگردد و باید که احوال اوصیاء هر یکی صاحب شریعت آینده را در

و در

و در وقت صاحب شرع سابق بلا حق رسانند و هر اوزان و ولایت
 اعتقادات خویش است که هیچ وجه تغییر و تبدیل بر این نشان نمیکرد
 تا احکام فرعی علیه که باعتبار مصالح افراد انشا و نظام کل عالم در هر
 زمان تغییر و تبدل میگرددند و نسخ شرایع عبارت از انست و اساسی
 او صیای فاتح شرایع ابوالبتر آدم صلوات الله علیه است نایل که
 در زمان حیوة ایشان شیش قبیلان میباشیم تا اوس قیدق الملح
 ادریس و یوسف ناخو و که ادراک محبت شریعت حضرت نوح نجی الله
 که صاحب شریعت کسی است که صحبت جلیل الله نوشته است کرده و اساس
 او صیای نجی الله اینست ام یان شرایع نوح تا نوح تا نوح بود و هیچ
 درین جا استخار و او کسی است که صحبت جلیل الله که شریعت ثالثه است
 در یافته و اساسی او صیاء انجیل است اسماعیل اسحق یعقوب و یوسف
 ایوب زینون و اینال کبر انبوع اما فاستدج که بنزف ملازمت موسی
 کلیم الله است یونع که صاحب شریعت رابع است مشرف گشته و اساسی
 کلیم الله اینست یونع عرف بنید و توف و غیر برار میا و او و سلیمان
 آصف اوقاف میغارا رون و اعث که بنزف صحبت روح الله که صاحب
 شریعت خامه است مشرف گشته و اساسی او صیاء روح الله اینست شعون
 عروف قد و رض غیره و ذکریا یکی هدی شینی طاووت قس استین یکرا
 راهب که بنزف صحبت خامه الرسل و صاحب شریعت السادسه و فاتح

وصح

از زبان ابوعبیده و الشیراز التیجات مشرف گشته و اسامی او میآید
آنحضرت اینست امیر المؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام
محمد بن جعفر الصادق موسی کاظم علی بن موسی الرضا محمد تقی علی بن نقی
الحسن العسکری المهدی المنتظر المعصوم و علیهم صلوات الملك المعبود و بر این
الباب محقق نماید که از اوصیاء شریع سابق بر شریعت خاتم بعضی انبیا بود
چنانچه از اوصیاء ابوالبشر است و ادریس و جعفر غیر انبیا بخلاف اوصیاء
مکه محمد تقی علیه و آل التیجه و السلام جمیع کبری ایشان بواسطه آنکه باب
نبوت در رساله مبعوث خاتم الرساله منتهی شده بود و بصفت نبوت
و سمت رسالت مضاف نموده و چون عرض کردیم تا درین تالیف بیان
حکماست تحقیق احوال انبیا و اوصیاء چنانچه در و پیاپی کتاب محقق
بآن شده باین مجمل از ذکر ایشان گفتار کرده میشود و از اوصیاء ابوالش
1 نموده از تربیت ایراد نموده خواهد شد که سلسله تعلیم و تعلم علوم حکمی
و معارف یقینی که در ابواب الهی اند و اشاعت آن بر مابهل غیر مومن همچو
ضنتان از مستعد مومن محرم شرعی و محظوظ عقلمت من شرح الهیال
علماء اصاعده و من مع السخفین نقد ظلم و اولد الحکما استفسوس که از نظر
کبار همسر الامم ادریس بن علی علیه السلام منتهی شود بعد از آن تربیت
ذکر حکما کرده خواهد شد انشاء الله تعالی ذکر ایشان در مصلی علیه السلام
باید دانست که لفظ سیرا یعنی سیرت است یعنی بخشش آبی و او کس است

سخ
اجرای
سلسله تعلیم و تعلم علوم حکمی

بلو

که تعلیم حکمت و درس و کتبت علوم پر درخت بنا برین باصطلاح
حکما و اوریاء اول یعنی مقلد اول گویند چه اوریاء در لغت سیرا
بمعنی معلم است و اغانا دیمون نیز از لغات آنجانب است و معنی
این لفظ بر جمیع تفادیر یکجاست و همسر الامم ادریس از جمله
تلامذه اوست و وی اول کسی است که از اغانا دیمون علوم
حقیقی و معارف یقینی فرا گرفت و این روایت اگر چه مستتر یافته اما
تحقیق آنست که همسر الامم تلمیذ عازیمون مصری است که با وی
ثانی اشتمار دارد و او را یکی از انبیا یونان و همسر سید اندر چنانچه
در ترجمه همسر الامم تفصیل مذکور میشود انشاء الله تعالی و صاحب
خود را بشیخ علی السلام نسبت میکنند و عترت نبوت او دارند
و کتب که در میان آن طائفه است بعضی را منسوب با او میدارند و بعضی
بجعی بن ذکریا و ایشان قایل معاجز همان نیستند بلکه معاد را منحصر در
روحان نمیدانند و کتاب ایشان بخط بنعلی می باشد بطریق واجده
بترتیب است و ایشان از کاتبان عظیم است مثل بر صد و
سوره کوچک و بزرگ و او را زبور اول گویند و قبل ایشان
پست المقدسات و میانه صابیه که در ایشان بر تعصب و حقیقت
و عبادت ایشان خفا مفتخرند و از اطاعت انبیا شفره و محقق
که باطاعت انبیا مفتخرند در تفصیل روحانیات بر انبیا چنانچه

معتقد صایه است یا عکس آن چنانچه اعتقاد و حقاقت مناظر است پیا
 واقعت و ما بر خیزان در حالت این کتاب که مشتمل بر احوال مبین
 خواهد بود ذکر خواهیم کرد انشاء الله تعالی و تولد نبی علیه السلام
 بعد از قتل تاویل پنج سال روی نمود و بر روایت معالم التنزیل
 در وقت تولد نبی ابوالبشر صفی اصد و کسی نبود و نبی
 علیه السلام آنجناب بود بی توأم متولد شده و محمد بن جریر طبری
 آورده که انساب مجموع افراد انسان امر و نبی متهمی میشود
 چنانچه باقی ولاد آدم در زمان نوح علیه السلام انقطاع یافت
 و نبی علیه السلام در میان فرزندان آدم علیه السلام کبریا و باکی
 سیرت و کثرت فضایل و عموم فواضل ممتاز بود و حضرت صفی اسد
 اور الزمه فرزندان عزیز تر میداشت و چون بام آلی او را وصی
 خود کرد و ایند ساعت شب و روز را بد و تعلیم کرد و جهت او پیا
 فرمود که هر کسی در هر ساعت باید که بچه عبادت مشغول باشد و بعضی
 بر آنند که تعیین عبادت در ساعت لیل و نهار از جمله تسبیح خاطر او
 و او بیان مهم شده و حضرت آدم او را از اختلاط با اولاد فانی پنج
 فرمود و از واقعه طوفان نوح او را خبر داد که در دیده و فرمود که
 در زمان یکی از انغاب من که ما بش نوح خواهد بود پنجین حادثه
 ظاهر خواهد شد که توان زمان را در یابی استخوان مر محافظت نموده در

همه از آدم بر محمد کریم
 اراده در احوال فانی
 م

کشتی در آری تا از غرق ایمن کردی و اگر توانم تا از او را کنگر
 بفرزدان خود وصیت کن تا حفظ عظام من قیام نمایند و اکثر
 اوقات نبی علیه السلام در زمین شام می بود و گاهی بصیحه مصر
 بنز اقامت میفرمود و پنجاه صحیفه بروی فرود آمد که مشتمل بود
 بر جمیع علوم حکمی سیما ریاضی و آلی و ضایع مسکله چون صنعت کبیر و غیره
 و نیز بعضی موافق ملت ابوالبشر علیه السلام و نبی بام آلی در میان
 اولاد فانی که بسیار شده بودند و بر معاصی و فسوق اقدام می نمودند
 رفته ایشان را بلوک طریق هدایت دلالت نمود و اندک از ایشان
 اطاعت آن جناب نموده بصلاح آمدند و اکثر ایشان مطلقا
 بزواج آلی منزه گردیده همچنان بضلالت و گمراهی میگذرانیدند
 و چون پست للمعروف بود از فوت آدم علیه السلام از روی زمین غایب
 شد نبی در همان موضع خانه گنبد را از سنگ و گل بنا نهاد
 و بعد از آنکه بنصد و در آن سال زندگان کرد روی بعالم بقا
 آورد و از سخنان نبی علیه السلام کسبت پادشاه عبادت
 نبی نفس است باین همی که نفس کنفس از نعم بدین غافل نیست
 پادشاه باید که یکلیله از تقصد و دلجوی رعیت غافل نباشد تا علما
 مطیع و منقاد او باشند و او سرور ایشان تولد و اگر عیادت آیت
 پادشاه بیک روز احوال لشکر و رعیت و دوست و دشمن عقلت

ورز چندان خلل پیدا شود که تذکر آن نتوان کرد و کاه باشد که
از غفلت ساعتی فساد ظاهر شود که مطلقا اصلاح پذیر نباشد
و فاضل شهرزوری در تاریخ الکما آورده که از سخنان شیخ
سید علی سلیم که باید که در مومن حقیقی شناخته خصلت اول
معرفت باری سبحانه و تعالی و روحانیت و حمل عرش و اهل عتقا
او دویم معرفت خیر و شر تا خیر را حاصل کند و از شر دوری
گزیند سیوم اطاعت و انقیاد و پیادشاهی که حق سبحانه و تعالی
او در روی زمین بر عباد و بلاد خلیفه ساخته چهارم بگویی با
و پیر پنج عظیم و توفیر استاد ششم احسان بخلاق بقدر طاقت
مفتم اعانت فقر و مساکین ششم تعصب جبهه غرناقم ششم شجاعت
عزوجل دهم نگاه داشتن بغض خود در الزفق و فخر باز دهم
بر مصایب دوازدهم رستی زبان سیزدهم عدل یعنی ادای حق
در مواضع خود چهاردهم قربان و صیحه کردن جبهه شکر نعم الهی
پانزدهم حمد کردن حق سبحانه و تعالی بر مصایب و تلقی نمودن
مصایب را با بساط خاطر شناخته دهم حیای یعنی ترک الحاحیت
ذکر انوش بن سید علی سلیم چون انوش ارشد اولاد
بود بعد از وی بموجب وصیت نجف فایم مقام او گشته بود
داری طوایف نام پر دخت و معنی انوش صادق است و اول

طایفه های م

کسی که صدقه داد و امر بصدقه دادن کرد انوش بود و قاعده
خون الوان و ضابط صدر و صف فعال و علم حساب و اوقات
ایام و شهور و سال از مخزعات زمین اوست و باتفاق مورثین
انوش اول کسی است که درخت خرما نشاند و ماور انوش بر او
اکثر تحقیقین جوزی بود که حق سبحانه و تعالی بواسطه انوش او را
افزیده و بیشتر از زانی داشته و در چین ولادت انوش شیخ
سید پنج ساله بود و مدت حیوة انوش بر ولایت احبار بود
و نصاری سید پنج سال بود و بزعم ابن جوزی نهصد و پنجاه
سال و بر وایتی که قاضی پضاوی آورده است سال و اید علم کشف
الحال ذکر قینان بن انوش بعد از فوت انوش ارشد اولاد او
موجب وصیت پدر بزرگوار مقدر ریاست است آدم گشت و معنی
قینان مستولی است و او بنام شهر بابل کرد و رسم باغات و بنا
و طرح عمارت و شفاء در روی زمین احدث نموده و مدت حیات
بقول مشتمد و چهل سال و بر وایت ابن جوزی نهصد و ده سال
ذکر مهلائیل بن قینان بعد از فوت قینان بموجب وصیت او مهلائیل
منصدی امر حکومت کردید و معنی مهلائیل مدوح است و مکن او
زمین بابل بود و شهر سوس از آثار اوست و مدت حیاتش
بر وایت طبری نهصد و پست و شش سال و بقول ابن جوزی

دین

ل
شش و سیاه

هشتاد

هشتاد

تمت

مشتد و نور و پنج سال ذکر بر دین مهلائیل عبادت فوت مهلائیل
بعض او بر دستکفل منام انام کردید و لفظ بر دیبا اموجه بر
و بر وایتی بار و بز یادق الف با بعد از یو با و علی جمیع القادیر معناه
الضابط و اول کسی که احداثت جوی و رودخانه کرد انجناب بود
و گوشت مرغ و ماهی خوردن از مخترعات اوست و او را حق
و تعالی چهل پسر از زن داشت که کوچکترین ایشان اخنوخ بود که عبادت
از ادریس است و چون بر دانه رشد در نایم اخنوخ مشا به می نمود
او را ولی عهد خود کرد دایند و مدت عمر او بر وایتی که این جوزی
در اعجاز الایمان آورده مصد و شصت و شصت سال بود که ادریس
الهرامه مهرس و ادریس لغت یونان عطار دست و هم شیرین بنام
اخنوخ نفع الماء للجمجم السنون ثم الواو فانی المعجم و بعضی نفع حاء
معلمه در اول ضبط نمودند و علی التقیدین بز یادق الف در اول
نیز خوانده اند و ادریس از القاب انجنابت و وجه تسمیه ادریس
بتدریس صحف و تعلیم سنین باست و او را بزبان یونانی طریحین
یعنی مثلث التسمیه نیز خوانند چه انجناب هم نبوت داشت و حکمت
و علم نجوم از جمله عجزات اوست و او را یونانی ثلث در کلام حکما عبادت
از ادریس است و او را یونانی اول شیت و او را یونانی ثانی غادیمون
مصری و فاضل شهرت زوری در ترجمه مهرس الهمامه آورده کرده و

یرو بیا مشروط است
در تطبیق تحت با

اواخر
در اواخر

حکومت

در اواخر

در اوایل حال تلمیذ غادیمون مصری بود که او را یونانی ثانی و یکی از
انبیای یونان بمصر است و در ترجمه شیت تصریح نموده که استاد
مهرس الهمامه شیت است که او را او را یونانی اول و غادیمون نیز
خوانند و مناسبات میان این دو کلام ظاهر است و ابو معشر طبری
آورده که هر اهرامه بسیار است اما افضل و عظم ایشان رسته اول
ایشان مهرس الهمامه که عبری اخنوخ و عبری ادریس است و عقدا اهل فرس است
او پسر که بمصر است و همانا که بمصر نزل ایشان آدم خواهر بود
و اول کسی که سخن در شیاء علویة و حرکات ستارگان کرد او بود
و اول کسی که مردم را از طوفان نوح علیه السلام اندازد و جبار نمود
نیز او بود و محقق نامه که این سخن ابو معشر مخالفی همین دارد با آنچه در
سایر کتب عبرت است که جمیع علوم و صنایع و حرف آدم علیه السلام تعلیم
فرزندان خود نمود و همچنین انجناب از طوفان نوح شیت را خبر
داده بود دیگر آنکه نسبت علوم و صنایع بغیر از ابوالبشر باعتبار تکمیل
و تعظیم آن باشد و الا ابتدا علوم و صنایع بل شمس از ان جناب است
کریمه و علم آدم الاسماء کلها صیرحایان ناطق است لیکن نسبت باین
اعتبار تکمیل سنن است که در مرزانی از از منته کسی که تصرف
در چیزی از علوم و صنایع کند بر وجهی که آن تصرف موجب تکمیل و تمیم
آن صنعت می شده باشد باید که آن شخص را مظهر آن چیز تون گفت

و این معنی اگر چه ظاهر است بعد مینماید اما بهر شی تا کمال خود نرسد
حکم عدم دارد و بنا برین اگر مکمل را مظهر نامند چندان مستند است
هرمان و تصویر جمیع ضایع و آلات و ادوات آن در آن بنا حوت
الذباب العلوم و الضایع از انار اوست و علم حیاطت و کتاب نیز
از مختصات اوست چه قبل از وی مردم جلوه حیوانات می پوشیدند
و محققانند که این نیز با وجود شهرت تمام منافات دارد و یا آنچه در
ترجمه ابوالبشر مذکور شد که صفت شستن و بافتن و دروض و نجس
رزق و طعم و طبع چیزها مانند بادم علی السلام تعلیم فرمود و همچنین
مشغل بر اسرار سماویات و تسخیر روحانیات و علوم و فنون غریبه
و معرفت ضایع موجودات بروی نازل گشت و قاضی صاعده
اندلسی در کتاب طبقات الامم آورده که هر مس الهامیه را مصافقا
بسیار است اما آنچه درین زمان از آن کتب در دیار مغرب میسر
و متعارف و متداولست سه کتاب است یکی کتاب الطول و العرض
که در آنجا بیان طول و کواکب که از تقویم کواکب نیز گویند و آن عبارت
از دور کواکب از اول محل بهرتوالی بروج و عرض کواکب است
از دوری کواکب است از منطقه البروج و احکام آن هر دو بیان
دویم کتاب صنعة الذهبیوم که کتاب طالع همیشه الکوکب است
السیوت و دویم از هر سه نامه هر مس با ابل است که بعد از طوفان

ثانی که عبارت از طوفان ثانی نوح علیه السلام بود و بنا است
بابل از انار اوست و این هر مس در علم طب را مد روز کار خود بود
و فیثاغورس از جمله ملامده کوست و بسوی این هر مس با ابل آنچه از علوم
طوفان نوح علیه السلام مندرس شده بود با کمال وجود تجدید یافت
و مسکن او مدینه مکه آن که او را مدینه فلاسفه مشرق گفتندی بود و بنا
دانست که طوفان سه بود دو عام و یکی خاص بابل مصر که در زمان کلیم
موجودی است از غوغا و قبطیان شده و یک طوفان عام که قبل از آدم
علیه السلام بود و اندک فاضل شهر زوزی در ترجمه ابوالبشر آورده
که آنجا کتاب در در اول بود و بعد از خرابی ربع مسکون بطوفان
اول و طوفان ثالث طوفان نوح بود علی السلام بیوم هر مس
استاد اسقینوس و صاحب کتاب حیوانات ذوات السموت و او نیز
در جمیع علوم با علم طب از انار روزگار و حکما ذوی الاقدار
ممتاز بود و او اکثر اوقات بی سفر و سیاحت گذرانیدی و در علم
کیمیا کلام او را سندی می دانند اما مولد هر مس الهام یعنی در مدینه
منیف بود از دیار مصر که از آنجا تم بقسطا مصر دوازده میل است
و آن مدینه را قبل از آنکه اسکندر ذوی القیرین اسکندریه مصر بنا
گذر مدینه الحکما گفتندی و چون اسکندریه بنا شد بفرموده ذوی
القیرین جمیع حکما از منیف بگرا از سایر بلاد و اطراف روی با کینه

بسیار

که در لطافت آب و هوای آن بهتر از زمینف بلکه اکثر بلاد بود
نهادند تا آنکه اسکندریه بجز آنکه گاه شست یافت و هر سال
از مصر بر آن آمده ریح مسکون است و نمود و خلایق را بهفتاد
دو زبان بجا آورد آبی دعوت فرمود و صد شهر از برای مردم
بر روی زمین بنامها داد که کوچکترین آن شهرها مدینه زنا که از شهرهای
جزایر است و بعضی از داخل حجاز میدانند و آن مدینه زمان ملک
خان سپاه محمود و آبادان بود ملک کوخان او را خراب ساخت و جمیع
اهل ارض حق سگان جزایر بجان او را طاعت کردند و او از حجت
انالی هر قلمی رسومی چند که لایق بحال ایشان و مستلزم انتظام
احوال و اتسام همکنان می باشد وضع فرمود و چهار کس را بگو
رگوزین مقرر کرد ایند یکی ایلام یعنی مهران دوم سپهسالار
سیوم سقینوس چهارم امون که او را ابو سیلو خوش نیز گفتندی
و مردم را بوحزینت باری تنگ دعوت می نمود و در بار دفع ظلم
و اشاعت عدل و ادای غازی که در شیر عشق مقرر بود و روز
داشتن ایام معلوم در هر ماه و بجهاد و زکوة و غسل از جهالت و بیض
و نفاس و سمنیت سپاه سالار میفرمود و گوشت خوک و شتر
و خروسک و خوردن و پیاوردن و آنچه مضر دماغ است و جمیع کس
از محرومیت شریعت کنجاب بود و هنگام انتقال نیز اعظم از برچی

به برچی و ریت هلال و وقت رسیدن کوکب سیاره بخانهای
شرف خود و در حین انظار سعد از ایشان با یکدیگر عید بختار نمود
مردم را بعبادت و قربانی امر میفرمود از برای قربان حسین
مقرر بود یکی بخورد و دوم آنچه سیوم شریاب انکوری و در ایام
ربیع از با کوره یعنی نوری رسیده هر چیز مثلاً از کلهای گل سرخ و از
حبوب کندم و جو و میوه انکور نیز داخل قربانات میکردند
و بعضی رسیده که هر سال الهام است خود را از احوال پیغمبر آن که بعد از او
مبعوت خوانند شده و عدد ایشان خبر داده بود و میفرمود که از
جمله صفاتی که جمیع انبیایان متصف خواهند بود است که باید ایشان
از جمیع عیوب جسمانی و افات نفسانی که موجب تفرط طایع خواهند
بود بری و منزله باشند و جمیع صفات حمیده و سمات پسندیده ظاهر
و باطنی آراسته و پیراسته باشند و از جواب هر چه از ایشان سوال کنند
از امور علوی و سفلی باید که عاجز و قاصر نباشند بلکه بر وجه اتم و کمال
تقدیر استعداد سایل جواب گویند و لذا حضرت رسالت پناه حتمی علیه السلام
و شریف التجات فرموده اند که سخن معاشره الانبیاء امرمان حکم الناس
علی قدر عقولهم و نیز فرمودند که یکی از صفات انبیاء است که دل پسند
بر چیزی که موجب خلاصی از اللام دارند باشد و باید که مستجاب الدعوة
باشند و در هر چه از ایشان طلب نمایند و باید که ساعی باشند در انتظام نظام

عالم و عمارت آن و فاضل شهر زوری در تاریخ الحکا آورده که
 هر سه الهامه مردم را در سه مرتبه مرتب کرده اند و ملک و دولت
 و مرتبه کینه را بر مرتبه ملک مقدم داشته بوسیله آنکه ما من از حق تعالی
 سجاده اصلاح نفس خود و رعیت او را سایل و طالب است و ملک طلب
 میکند الا اصلاح نفس خود را بجا نیاورد تا میرسد که این عین دلایل
 افضلیت ملک و سلاطین است بر آنکه چرا که چون اصلاح دولت او که
 مستلزم اصلاح جمیع طوائف است که گمان نیز داخل ایشان است پس گویا که
 او در ضمن طلب اصلاح نفس خود اصلاح جمیع را سایل و طالب است
 بخلاف آنکه که اصلاح نفوس ایشان مستلزم اصلاح غیر ایشان است و
 عیون الانبیا آورده که حق سبحانه و تعالی هر سه الهامه در پیش علی السلام
 مردی کندم کون بالابنه قام اندام محاسن بنوه خوش روی قوی
 استخوان ششها چشم اندک گوشت آستین و پشته اوقات خاموش
 بودی و بوقت رفتن نظر بر زمین داشتی و خود را در عود می اند
 نوزیا لا برده و اعتقاد اهل هند و خراسان آنست که عمودی که هر
 الهامه میان بالارفت از آتش بود و بنا برین آبی خود را بعد از موت
 در آتش می سوزاند و بعضی در حال حیوة از برای تقرب بجای خود را
 در آتش می اندازند و همانا که صعود در عود و آتش زمینی و آتش
 بتخلیه نفس از زوایل و تکلیف آن بعضی از چنانچه عنقریب در ترجمه اقلیدوس

و ملک خود

بقره

تفصیل آن مذکور خواهد شد ان الله سبحانه و تعالی در عود دست طیبه
 هر سه الهامه را در پیش علی السلام مردی کندم کون بالابنه قام اندام
 محاسن بنوه خوش روی قوی استخوان ششها چشم اندک گوشت آستین
 سخن و پشته اوقات خاموش بودی و بوقت رفتن نظر بر زمین
 داشتی و خود را در آن حال نگذاشتی و در وقت تکلم ملک است
 سبابه را حرکت دادی و نقش نیکین انگشتین او که در ایدم پوشیدی
 این بود که الصبر مع الایمان بورت اللطف و نقش خانی که در روز
 عید پوشیدی عام الفرح فی الاعیاد بالاعمال الصالحه یعنی خوشحالی
 عید بار کتاب اعمال صالحه است و همانا همین مضمون است که تفسیر النبی
 آل ابی طالب علامه الوری علم الندی در بعضی از خطب خود ذکر فرموده
 که لیس العید لمن لبس الجدید ولكن العید لمن لبس من الوعید و لیس العید
 لمن ركب المعطایا ولكن العید لمن تقف على الخطایا یعنی عید نیست کسی را که
 جامه نو در بر کرده باشد بلکه عید کسی است که از عتاب امر در گمان
 باشد و عید عید کسی را که بر سپاه نازی بجا رسد و سوار باشد بلکه عید
 آنکس است که مژده مغفرت خطایا و عفو ذنوب او رسیده باشد
 و نقش نیکین که در وقت نماز میت با خود داشتی این بود الا عمل
 حصاد الموت و الموت رقیب غافل و نقش گری که در ایام در میان
 بستی این بود که النظر فی العاقبه یورث سلامة النفس و البدن عن العار

نزد اکثر احوال سیموس

کاری

براد

الموديعي ايديت عاقبت كارخوش كردن موجب استي نفوس
 است از امور نا طلبيم و نقش كرمي كه در وقت نماز ميت برميان
 مي بست اين بود كه من نظر بفضله و شيع الكل عند بره الاعمال
 الصالحه يعني هر كه معرفت خود را بنظر صحيح حاصل كرد بمقتضاي كرامت
 از معرفت مبداء كل موجودات تا كرامت و اعمال صالحه هر شيع او خواهد
 شد و شيعت هر من الهامه كه از ادين خيفه و ملت قيمه نيز كفتند از
 مشرق تا مغرب در تمام طرف معموره شايخ و مشهور كرامت و قبل او
 جهت جنوب بود بر خط نصف النهار ادب هر من الهامه كه قال شد
 الاعمال ثلثه الجود عند العلة والورع في الخلوة والعفو عند القدرة
 يعني تشكيل اين اعمال بر جبهه است بخشش در زمان قلت و بر ميز كاري
 در صلوات و عفو در حالت قدرت و بعضي استي در وقت غضب
 نيز داخل شده اعمال دانسته اند و قال ايضا العاقل من لا يتخجل بالثبات
 والعلماء والاصدقائين عاقل الكسب است كه با كس استخفاف كنند اول
 با پادشاهان دويم بعلماء سيوم بدوستان چه هر كه با سلاطين
 استخفاف و رزيه عيش و زينه كان بر خود مكرر كه وايند و هر كه
 علماء را خوار داشت دين خود را بزبان آورد و هر كه با دوستان استخفاف
 نمود بهمان مروت از پنج بركند و قال من اراد بلوغ العلم و صلاح
 العمل فليترك من يداد له الجهل و هو العمل كمان الصانع الذي يعرف

فانه
 نفس

العلم

الصانع الذي يعرف الصانع كلها اذ اراد الخياط اخذ الثياب وترك
 آلة النجار و اراد الكاتب اخذ الثياب وترك آلة الخياط فلهذا يتاوت
 الاخرة لا يفتحان في قلب ايديهم هر كه خواهد كه در علم مجربتره كمال
 و مصدر اعمال سكر و در بايد كه آلات جهل و اعمال سته را از خود
 دور كند مانند كسي كه جميع صنايع را داند اگر خواهد كه خياطي كند
 الت نجاري از دست بايد انداخت و سوزن كه الت خياطي است
 بدست بايد گرفت و هر كه كه خواهد كتابت كند الت خياطي را
 بايد كنداشت و علم كه الت كتابت است بدست بايد گرفت و از چي
 بر لبه فطن ظاهر ميشود كه در دنيا و جنة الاخرة هر كه در يك دنيا جمع ميشود
 چه تحصيل هر كدام از آلات علميه بايد و قال اذا ايقنت ربك وجبت
 الطرق المودية ال الشريعة يعني هر كه كه ذلت پروردگار
 خود از روي يقين چنانچه در وقت تصفح جميع صفات كمال او
 از جميع صفات نقص و زوال دستي مي يابد كه هر كه ظرفي كه مودى بشتر
 ميشوند با و راه نذر نذجه ذات اقدس حضرت كبرياي جلت قدرته
 خير محض و كمال مطلق است و محالست كه مودى بشتر راه نون بخير محض
 شود و قال ايضا لا تملك الدنيا والهوى وحلاوتها الصارمان
 لك عن العمل بما و كفيكون كالميزان المشغل عن تدبير خلاصه عمل
 بجانة ثقيل انظر الحسنا و هي سبب تقوية يقين ميل كمن بدنيا و اول

نفس خود و طالب حلاوت ایشان که مانعت تر از شغل عباد
 و مباحش که مثل تو در آن مقام مثل شخص است که در حال غرق شدن
 بجای خود نیز درازد و سعی در بیرون آوردن بضاعتی که کن
 آن فریفته شده مینماید تا آنکه بکرات آن خود نیز غرق شود و قال بنی
مکر البشیر لیسندی الی معرفه عظمه الله لولا ان عرفتم نعمه و هداهم الی عباد
 باوسایط من انبیاء و مخلوقیه المصطفین التاطیفین عن روح القدس المجتهد
 المرشدين الی تقوی الله عزوجل و سبیل طاعة الموقنین لنا علی حد
 و اوامر و زواجر و حفظ سنته و السلوک فی المذاهب رضا الله
 المودیه الی الحیوة الدائمة و النعم المتصلة یعنی مرکز نبی باین عجز و نقصان
 بی معرفت عظمه الله نمی توانست بردارگری حق سبحانه ذات کامل خود را
 ایشان می شنایند و راه عبادت خود را بر ایشان واضح میکرد و ایند
 بوسط انبیا و حجج و وحی که بر کف ایشان نازل میگردد و انفقند
 از روح القدس و مرشدند بر رسوم پریمی کاری و طریق اطاعت و زمان
 بر واری حضرت باری جل جلاله و عظمت نعم او و واقفند دانستگان
 مانند برحد و اوامر و نواهی الهی و حفظ سن سینه او سلوک مذکور
 مرضیه که موصولند تا الحیوة الدائمة و نعم باقیه و قال ابن ایضا ابن و استقیوا
 ان تقوی الله سبحانه الکیه الکبری و العظمی و السبیل الی الخیر و النجاة
 الابواب الفهم و العقلین یعنی یقین باید داشت که حکم گری و نعمت عظمی

و نعمت

التقوی

الحی

و سعی که موصول جمیع خیرات است از ابوالنعم و عقل و نواح کمال است
 عبارت از ترس حق سبحانه و حفظ حد و اوجبت حلاله و قال ابن
 اشهر و الحکم و اتبعوا له یانه و خود و النفس الوقار و السکینه و الخوف
 بالادب و الحسب الجید و رد وافی امورکم و لا تتعجلوا استعجابی مجازه الهی
 و اجعلوا لیا ما و وجهکم و الخشیه من الله سبحانه حشوه بچونکم و تدبروا
 بالصبر و الاستقامه و احذر و اعواقب الندم و التلویک بها السبیل
 یصل الی الله عزوجل من حق الجلاله و عبودیه الخلد یعنی حکمت را که عبارت
 از وضع جمیع شیاه در مواضع خود است شعار و در تار خود سازید و این
 الهی را متابعت کنید و نفوس خود را بوقار و سکنه معاد گردانید
 و با ادب جمیل و اخلاق حمید و متادبت سخن شود و در کارهای
 خود دیشوره روت و تاق مرعی داشته است مجال امتثال غایب
 سبحانه در مجازاه مستی تدبر و تأمل و لجب دیند و حیال ربوبیهایی
 خود گردانید و پهلویهای خود را از خوف و خشیه الهی پر سازید و در
 نعمت صحیح و استقامت تدبیر مکرده از عواقب ندمه خد کنید که سلوک
 این طریق نفس از زرق جهالت و عبودیت حلاله از او میگرداند و قال
 ایضا و ان کن من احدکم فوطه او را کسب کر فلیقلع عنها و لا تحمله السلامه
 منها علی العباد و ده الهی و التوبه و الاطلاع عنها فانه وان سبحانه
 الذی یصون یقتضی بها یوم الدین و یجازی علیها بعقوبه لارحمه

ای از کتاب مکر

معمای اگر نمی فرستی و معیشتی بوجو و آید باید که در ساعت از ان پشیمان
کرد و وایه و وز زود و سلامتی او از عقوبت آن منزلت در عاقل
باید که او را مغرور سازد و باعث بر معاوتت با مثال آن نشود
چه اگر حق بجایه و تعالی مقتضای حجت از لب خود درین دار تکلیف
او را بر وی پوشیده داشت تا مابین در در جرات با بر عاقل
او را بقبول بی که از نشایب هر حجت میبر خواهد بود و بجز خواهد رسید
و قال ایضا لا تخلفوا بالله کاذبین ولا تجملوا علی الله بالیهین واعلموا
للصدق حتی یکون نعم من قولکم نعم ولا لا تؤذوا عن تکلیف الکرهین
بالله عز وجل فانکم تشارکونهم فی الاثم اذا علمتم منهم الخیث ولیکن الاثر
فی نفوسکم ان تکلمتم الی الله بجهاد عالم السیرة فربما یکرمکم من حکم بجزئی حسن
باحسانه والنسبی باسائه یعنی باری بجهاد و تعالی را بسو کند دروغ
یا دمکنند و بیوسته اگر چه راست نیز باشد او را دست او نیز سو کند
خود سازید چنانچه کریمه ولا تجعلوا الله عرضة لایمانکم از ان مفصحا
بله صدق و راستی را عاقل خود کرد و نیند تا اگر نعم شما نعم باشد و لا
و از سو کند و لون بنام خدا است که را که بگذرید بشهر و معروف اند
اجتناب و بریز کنید که اگر با وجود علم بگذرید تا ایش از
سو کند و مید شما در اثم و وزر و ایشان شکر و سپاس خواهیم بود
بله ایشان را بحق بجهاد و تعالی عالم سیر و ضایر و جزا خواهد بود

کار و بر کار است بسیارید که او پشیده است شمار از مکافات ایشان و الله
تا تو با او با الله سبحانه العی و عالم الیهام و امرکم بحفظها و ابعوثوا الیکم و العلماء
و خذوا عنهم الفضائل ولیکن شئوا که مرفوعه الی طیار الخ و تحقیق
المرح و لا تصرفوا فی الفضائل الی الشرور و معالج الامور یعنی متباد
شودید با دلبستی بجهاد و تعالی آن را بی که با رسال رسل و از نال
کبت شمار با کتب آن دعوت فرموده و بحفظ آن مامور کردید
و مناصبت حکما ربانی و علمای حقان را که تحت احدیات جهان
و چه هم ذی نعمت خود ساخته از فضایل کمالات ایشان کجلی
کامل و بیستی مل بهره و بر کردیده و باید که شوق و ارادات شما
با فناء اموری که مستیج ذکر جمیل و ثناء حقیق تواند بود و حضور
و مقصود باشد و از اکتشاف شرور و معالج امور مجتنب و دور باشد
و قال ایضا امروا من الماکل الخیثه و اجتنبوا من الماکل الخیثه
فانها وان ملئت الیکم من الماکل فانها تفرغ قلوبکم من الایمان
یعنی بگریزید از کل خبیثه و بریزید از کتاب و نیند پس استی
اگر چه از کتاب این امور کینه بنای شما برز و میشوند اما و لهای
شما از ایمان خالی میگردند و همانا مردان ماکل کینه و نیند و ماکل خبیثه
الکتاب اموال از وجوه محرمانه شرعیه تواند بود و چه خلوت قلبان
ایمان صریحا و دست بران و الاخصیل اموال از وجه حلال مستیج خلوت

قلوب از ایمان نیست و همچنین از تکاسبیه و ماکل خینه صنایع و حرف
که در عرف و عادت اهل عتق ایشان را دینی دانند مثل حجامت و حیات
و امثال آن هر دو نیست چه اولت این صنایع در هیچ طبعی از مملکتی
و محرم نبود و مزاول آن نیز محرم علیه بگلو ایمان نیست و لایق
عود و انقیاد اگر ام لاخیار و الاشرار اما الاجناب فخرتیم و اما اشرار
فدستگاف شرم بی نفوس خود را معتاد سازید با کرام اخیار و اشرار
اما کرام اخیار نیز کار بوسیله اتفاق ایشان است با کرام و اما اشرار
بکار راحته دفع شر از خود و و لایق اجنبی این محبت اللہ
و محبت الحکماء و تقوی انفسکم علی عیلمها و ان قدرتم علی ان
یکون زمان ایفایم فی هذه الدیامصر و قال سلمه و الذلک
دون عین فافعلوا و می کتم به هذه الصفة من علیکم
ما صعب علی غیرکم و کان ما یحصل لکم من شرف الفضل الفع
من ذخایر الذهب و الفضة و سایر اصناف النفسیه لایق
و ثواب الله عزوجل یعنی جمع کنید میانه محبت دین و محبت حکمت
و وقف سازید نفوس خود را بر فکر کردن آن بلکه اگر قادر باشید
بزرگ حدت بودن درین نشاء که تمامها صرف کتابت حکمت
اقتباس حقیق آن کرد و از این نعمت دریند و عمر عزیز خود را
در غیر آن صنایع مسازید و اگر شما باین صفت متصف شوید برین

سهیل و لسان میسکد و در بر شما اموری که بر غیر شما صحت و شوری
می باشد و هرگز نیست شمار از ثمرات این کتاب حاصل میشود و بر
انفس واقع خواهد بود و از رخایر ذمیت و فضیله و سایر نفاس جوایز
آن همه در معرض فنا و زوال است ما کلک سیه بقا و دوا مارتا
و لایق سا و باطلکم و ظلمکم فی الخلیقا و لایق السلم
لصنایع که یعنی ظاهر خود را با باطن خود در مخاطبات و محاورات
موفق سازید و از مخالفت زبانهای خود با دلای خود بجنب
باشید که این شیوه عاجزان و منافقان است و لایق الطعوا
سروا کم و لخصعوا السلطانکم و لکموا کبره کم و تو و لایق
بکم و لیغلب علیکم بحبته الله سبحانه و الحق و لایق القول
الذی الصواب و تتكلموا بالصحاء لنا منوا السلمة و لیکن
افوا حکمنا و لیکن الله و حمد عند الشدة و الایفاء و الفقر
و الغنا یعنی بزرگان خود را طاعت و فرمان برداری کنید
و نزد پادشاه خود را خاضع و خاشع باشید و خضوع عبارت ساز
فرمان برداریست با فرستنی و عبودیت و کرامی و ارید جماعتی
را که در سن از شما بزرگترند و نیکنوی کنید با موزبان
و معلمان خود و باید که محبت حق سبحان و تعالی و طلب حق در نظر شما
بهری چیز غالب باشد و هیچ شئی بان دو چیز مساوی و مساوی

مخالفت

ندیند و از مخالفت رای صورت نصحا نیز شکیند تا در وقت
کار باند امت و پشمانی مبتلا نشوند و باید که همیشه در همه حال
یعنی در شدت و رخا و فقر و غنا زبانه ای شمای بیاس
و ستایش الهی ناطق و گویا باشد و از ظهور امری که مستقر
بخلاف رضا بقضای الهی باشد قولا و اعتقادا احتراز نماید
که موجب خطا الهی است و انما در حدیث قدسی وارد است
که عبیدی لیرض بقضای و که نه یصبر علی بلوغه و کینک
علی نعمانی فلیخرج تحت سبانی و لیرطلب ربنا سوی یعنی بند
من اگر راضی بقضای من و صابر بر بلا من و متاخر بر نعمی
من نباشد پس گوپرون رو از تحت سبای من و طلب کند
پروردگاری سوی من و قال الله لا یفصاوا الا با
عناکم ولا تجوروا فی الحکم ولا تستعابوا الفساق ولا
توکوا الخوثة ولا تحونوا لادکیا ولیکن الفقیر مع الاثقا
لحب الیکم من الشرور مع الاثم فان الممالئ یعنی و العمل البوی
یعنی یعنی تفاضل و تفاخر بر یکدیگر مجوسند الا با اعمال حمید و انوار
پسندیده چنانچه کریمه ان کریم عند الله تعظیم بان ناطق است
و در حکومت میان خصما عدالت برعی داشته از جور و میل مجتنب
باشند و از تفاسد قولی و فعلی خود را دور و درید و بیگانه از بیخیه

نسبت میکنند و خایانرا امتدین میبایند و باید که هر فقیر را با تقوا
و را و امر الهی بهتر و محبوب تر دیند از غنای که باعث بزرگنمای
معاصی باشد هر که مال فانی است و اعمال سنده باقی و فانی ایضا ان
ظهوره من احد علی عاقله او عونه او حلاله من همه فلا یحییوه
ولا تصحوا لهنه و عیبه و اوجعوا لی الله سبحانه فان الشیء
یکفیکم و اتم و هم من طینته و لحدیة و لیسر الضاحک یا من
من ان شاله من الله و المستغنی بل الوجع علیکم اذا ولیمت ذی
البیوی ان ترغوا اولظکم لی الله سبحانه و تعالی و حکموا
و علی العاقبة و تسبلوه الاعاده یعنی هرگاه که یکی ازین نوع
را برضی یا عیبی یا بحالتی زشت مبتلا بینید او را بران حالت
عیب و سرزنش نکند و از بیخوت و استنبر روی محمد بلکه
از مشاهده ان حالت عبرت گیرید و بحق سجاده و تعالی بازگشت
نمایند که شریعت و خلقت از یک طینت در ممکنان مشترک است و
پس عیب کننده و جده کننده از عرض مثل ان حالت و ابتلا یا
محبت این نیست پس واجبست که هرگاه یکی از این مبتلا بینید
روی توجه بچنان حق سجاده و تعالی که قبل حاجات و کافی هماسا
کرده بر اسم حمد و شکر بر سلامتی زان حالت تا ملایم قیام نمایند
و از عرض ان مبدء و ابتلا بان محبت استفاده و پناه

ادا

فان

باز

طلبند و قال ايضا اذا جاءكم المخالفون لكم في الدين بالظن
 وسوء القول فلا تقابلوهم مثل ذلك بل بالرفق والدلالة وا
 هدانية و لطف المخاطبة و اعصموا بالله سبحانه و قولوا
 يا جمعك اللهم صلح بدينك و اجر عليهم من فضيلتك و قد
 ما يفودهم الى الاغتر و السلامة و الايمان و الصدى
 يعني هرگاه مجادله و محاصرتند با شما جماعتی که در دین و عقا
 قوه با شما مخالفت دارند بدین شیوه با استعمال الفاظی که در پیش
 شما در مقابل ایشان رفق و همگامی و مدارا پیش گیرید و ایشان را از
 روی نصیحت و دلالت بر راه راست نمایند و در مخالفت و رکاب
 عیارت پدید میزنید که موجب لجاج و عناد و میگردد و غرض مجادله
 و مناظره که آن طهارت از میان فوت میشود و در جمیع امور معتصم
 بحق سبحانه و تعالی باشید و همیشه همچنان نوع خود را باین عبارت
 از حق سبحانه و تعالی طلب هریت کنید که ای نادای مطلق خلق خود را
 بصلاح راه و از قضا و قدر بر ایشان جاری ساز و آنچه ایشان را باین
 الفت بایکدی برکشاند و بسلامت عاقبت رساند و موجب هدایت
 و نجات ایشان گردد و قال ايضا اكثر و امن الصمت في الحال و لاها
 تطلقوا السننكم بحضرة المحققين عليكم بما عسى ان يجعلوه
 سلاحا يقاتلوكم و لا تقولوا النباها و الفضول من القو

عظمت

فان

یعنی در محافل و مجالس ترا خاموش باشید و زبانهای خود را در حضور
 جماعتی عیب جو نگاه دارید بجزئی در حضور ایشان مستکرم نشوید
 که در وقت کار ایشان از آن بجزئی سلاح خود ساخته با شما مقاتله
 و محاربه نمایند و از لجاج و همدیان و سخن بی فایده خود را نگاه دارید
 و قال ايضا لا يمكن ان يكون الانسان عادلا وهو غير حايض
 من الله عز وجل و لا يمكن ان يكون العادل عادلا اذا استنكر
 و من حيث انه الله عز وجل و بذلك يكون مع روح القدس
 في يوم القيمة يفتح له ابواب الفردوس حتى يتبع انفسهم
 في النفوس المطهرة و المعاملات مع الله المستحقة للحياة الابدية
 یعنی ممکن نیست که آدمی عادل یعنی وضع جمیع ایشان در موضع خود
 باشد مادم که خوف و ترس حق سبحانه که عادل علی الاطلاق است
 بر روی غالب باشد چه حجاج منافی عدالت است و متعنا محقق
 آن است و چون هر یکی از افراد آدمی جمیع است با مورد ضرورت
 از ماکل و مشارب و ملائین و مسلک و سایر مستلذات که تحصیل آن
 باین منازعت و محاصرت با این نوع مغرور و متعذر است پس اگر خشیته
 و خوف الهی بر کسی غالب باشد برکت شایسته خود میتواند نمود و هر که
 قادر بر ترک مستلذات و مشتهیات نیست از صف عدالت بر محل
 سپید خواهد بود و از اینجاست ظاهر میشود که در هر کسی بقدر خشیته و خوف

عدالت حاصل میشود مجاورت ارواح مقدسه در روز جزا و بوی
عدالت درین نشانه گشاده میشود برای ایشان ابواب برود
تا آنکه نفوس ایشان در سلک نفوس مطهره و ارواح مجرد که همیشه
بسیح و تمیل بری سجده و تعالی اشتغال دارند و لحظ از آن عالم
وسامی نیستند منظم گشته مانند ایشان در استحقاق حبه ابدی و مجاز
بارگاه صمدی میگردند و قال ایضاً روضه اولاد که بالتعلیم
قبل ان یکر والنلا یمردوا علیکم ویسلوا الی الله ویحکمکم
اللام منسوخ یعنی فرزندان خود در پیش از آنکه بزرگ شوند
شهرت ایشان فوت یابند و یا سفا لذت همان متوجه میشود
تعلیم علوم و ابواب هما جمیل و اخلاق پسندیده ریاضت فریاد
تا نفوس ایشان در کعب علوم تهر و کسلان نورزند و مایل نبور
که عبارت از لذت همانست که در روز جزا بوسیله ایشان عاری دین
نشانه و نمی در روز جزا عاید نشود و لهذا حکما گفته اند که تحصیل
علوم و معارف باید که در سن صبی کرده شود تا آنکه در وقت
بلوغ قوی جهمانی حلاوت علوم و کمال لذت جماعتی را معلوم
سازد و مضمون قول بعضی از محققین حکما که لو علم أبناء الملوك
ما حصل لنا من لذات الحکمة و المعارف الباطنه و الجاهله
بالنیوف الفاطنه یعنی اگر ابناء ملوک در آن پنج مار از لذات

عصیان

گفته اند

ع

حکم حقیقی و معارف یقینی که مرد در اجد کمال میرساند حاصل میگردد
همیشه بشیفته بران باه مجار و مقارن میشود ظاهر کرد و چنانکه
کسی مثل از بلوغ قوی شهوانه کمال خود و تحصیل معارف یقینی پذیرد
و خود را از مرتبه مرارت و قلی علوم که عبارت از اوایل تحصیلت
است بر چه جلوت که عبارت از مشتمای در آن مطالب عالیست برینند
کثر است که مشتمل است لذت جهمانی بر وی غالب آیند و او را از
تحصیل کالات انسانی باز داشته در سلک بهایم که لذت آنحضرت
در ماکل و مشرب و مسکن و ملابس و مرکب و لذت منظم گردانند
از علیه قوت شهوانیت تحصیل علوم را در سن کودکی فایده دیگر
است که چون مزاج صبیان حار رطبت و حرارت تقضی و کما
و حدت فم سبب و رطوبت است سهولت انقباض صورت علیست در اوج
اوقات لاجرم در سن صبی تحصیل علوم باسان منمهورست و قال الاضنا
لیکن مما یرتبه الله رب الارض و السماء و افعال الیه صلواتکم
و دعایکم بصفا من ضمیرکم و علی غیر بشور من خواطرکم فانکم
ان تناوجه قلبکم بسلامت منکره و یستجیبکم و یسئلکم
اما لکم و یفتح لکم ابواب الی الله سعیدکم و متوجهاتکم
و یعصمکم من ارتکاب السوء و یحفظکم انفسکم من المکانه
من مخاخ الاثام و یرد عنکم المخادف و یکیب و یوس

ن

اعتدایکم تحت اقدامکم یعنی باید که هم و تو جبات شاد و صبح مطاب
 و مهمات خروف باشد بجای حق سجاده و تعالی که رب زمین
 و آسمان و ما پناه است و صلوات و دعوات خود را بوسط صدور
 آن از ضایر صافیه و خواطر غیر مشوشه مستعد صغور مبارک گاه
 احییت که محل عرض حاجات است که در این دنیا بجز که بید الیه بصلوات
 الکرامه الطیبه و اللعل الصالحین فعد بان ناطق است چه هر گاه
 شما مناجات کنید حق سجاده و تعالی را که بادی کل موجود است
 بدلمای سلیم و نیات تقیم هر این مناجات شما بشرف حاجات شرف
 میگرداند و حق سجاده و تعالی شما را بجمع مال و امان میرساند و اول
 رشد و هدایت بر شما متوجه میدارد و شمار از ارتکاب آنچه نا
 مرضی است در عهت خود نگاه میدارد و نفوس شما را از نگاه
 و اللهم محافظت مینماید و از دماکاههای گناهان شما را بجات دهد
 و جمیع محاروف و ممالک را از شما باز میدارد و سر نای دشمنان
 و باطنی شمار در زیر پای شما سر کنون میگرداند حکایت مناسبه بکفیم
 من هذه الکلمات چون حسد برادران یوسف بواسطه مشاهده
 انار ختم آبی بر ناصیه کنایه و زیادتی توجه حضرت اسیر ایلان فرزند
 از جنم به نهایت رسید با یکی که گفتند که پدر یا یوسف را بر همه روز
 فضل میدهد و حال آنکه با جماعت تقوی ایم و از ما جمیع ممالک او بکرام

ترجمه

میاید و از یوسف بچکاری آید و گماناید بر عوام مرد در وادی محبت
 یوسف و ترجمه بر ما بسیار غلط که در پس مصلحت است که او را بشیم
 یا بجای می فرستیم که دیگر پدر ما در او را نیند بعد از آن در خستگاری
 پدر چو روزیم تا محل قبول یاپیم و چون آرای ایشان برین قرار
 گرفت پیش پیر بزرگوار آمده التماس آن کردند که فرود یوسف را
 همراه ایشان میانستان فرستد که از تفرج صحرا و ریت کله کوناگون
 زمان بر بیع خاطر او منشرح و منبسط گردد و جناب اسیر ایلان
 گفت که من از آن تیرسم که فرزند ولیدم را بصحرای برده از وی غافل
 شوید و او را اگر که بر باید ایشان درین باب میباید نمود و محافظت
 او را متعهد شدند حضرت اسیر ایلان چون میل خاطر یوسف را برین
 همراه ایشان دریافت بان رضی گشت در روز دیگر چنانچه رسم
 عاده است یوسف را جامهای پاک پوشانید همراه ایشان کرده
 خود نیز از شهر کفغان بمشایعت یوسف بیرون آمد تا بموضع که انرا
 شجره الوداع گفتندی رسید چه عادت مردم آن شهر آن بود که هر سفر
 که سفر رفتی خویشان و دوستان و تاپای آن در تحت بمشایعت
 او رفتندی و چون با بنام رسید فرزند انرا در محافظت یوسف بسیار
 وصیت فرمود و گفت من تا زمان بارگشتن شما در همین جا
 خواهم بود باید که زود بازگردید و یوسف را نگو محافظت نماید

مروج

که او طفلت و هر که بجای زفته قصه برادران یوسف در حضور
بدر او بر دوش برداشته متوجه صحرا شدند تا یوسف از نظر اسیران
غایب شده بود برادرانش نوبت نوبت او را بدوش میکردند و کمال
مهربانی و خاطر جوی او می نمودند و همین که از نظر پدر دور شدند
او را از دوش خود بر زمین ذلت انداخته یکی از آن برادران
طبا پنجه بر روی وی زد که ای دروغ گوی من زمان یازده
ستاره و افتاب و ماهتاب کجا اند که ترا سجده میکردند تا آخر
قصه چنانچه در مطمان خود منظر است اکنون در پنجاه مرتبت
با آنکه مر سنده از بنده کان الهی ما دلم که خود را بواسطه ارتکاب
اعمال مرضیه و التزم سنن نبویه و اطاعت و انقیاد الهی در تو امر
و نواهی منظر نظر عاطفت ربانی میکردند هیچ دشمنی از هیچ
جهتی بر وی دست لطمی نداشت بلکه جمیع اعدا ظاهری و باطنی مطیع
و منقاد او می باشند اما عیاذ بالله بجز در ارتکاب اعمال نامرضیه
خود در از ساحت عاطفت در نظر مرتبت خود در انداخته جمیع
اعدا مانند برادران یوسف او را بر زمین مذلت و خواری انداخته
استقام دیرینه از وی باز می کشند اللهم وفقنا بما تحب
و ترضی و قال ایضا اذا دخلتم فی الصیام فظلموا و انفسکم من
نجس و دینس و صوموا لله تعالی بقلوب خالصه صافیة

مسطور

در حدیث و آیه

مرفوع

من هیز من انکار السیئة و الحوجس المنکره فان الله سبحانه
سخط القلوب الملتحیه و النیات المدخوله و مع صیام فولم
تلبصم حوا حکم من المائم فان الله سبحانه لما یرضی ان
تصوموا عن المطاعم فقط لکن من المناکیک کما و الفواحش
باسرها یعنی عنکم لیت شعری الصوم اذا کانتا نفعالکم مد
مومنه و بصایرکم متوبه و تقصوا فی صلواتکم علی نبوت
و عمرها بالصوة و الدعاء و لا تشکبه و بالعباده و لا
تروا بها السعده و الشرف بل استعملوها بالذل و الاذلة
و اذا ادیتکم فرائضکم و عیدتکم اعیادکم و انقلبتکم الی مساکنکم
مسرورین باز و لجمکم و اولادکم فا ذکر و اهل الضراء
و المسکنه و مد و ایدکم الیهم بالبر و المواسات یعنی هر کجا
شمار و زه میدارید باید که نفس خود را از نجاست ظاهر و باطن
پاک سازید و روزه دارید از برای حق سبحانه و تعالی بد لما خالص
از ریا و تمع و صافی از کدورت لغراض دنییه و منزه از انکار سیه
و خواطر منکره چه حق سبحانه و تعالی دشمن میدارد و لهای ملتحمه بر لب
دینت را که بمنزله نجاستند و ناسد خود را بریا و مومر را که
از زور خلاص که موجب صعود اعمال است بدرگاه صمیمت معاند
و باید که در ایام صیام همچنانکه در منهای خود را از ناک و مشرب

سینجد

نگاه میدارید و بسیار جوارح خود را نیز از نام و معاصی باز دارید
چون سبزه و تعال تنها از اساک از کول و مشروب راضی نیست
وان تنها از حضرت از ایام صیام محبتی ما دومی که از جمیع مشکلات
و فوحت مجتنب نباشد چه کاشکی نمیدانستیم که اساک از کول و
و مشروب با وجود افعال مذمومه و بیات مشرب چه فایده بشمارند
و باید که در ادای صلوات در پیوت خدا که عبارت از مساجد و
معاذت موطبت و مراومت نماید و خانه های خدای عزوجل
را صلوة و دعا معمور و آبادان و عبادت خود را بسیار و برگ
مبندارید خود را نصیب کنید عبادت خود را شش ماه و اوله بند
از روی تدبیر و استکانت و عدم اعتداد و اعتبار آن در دنیا آنچه
محبوب و حقیق لایق آنست بر آن نیامد و خود را از ادای حق
عبادت حق سبزه و تعال و شکر نعم او قاص مطلق و عاقر دین
و هر گاه که در ایام مبرکه مثل عیدها و نوروز زمان عبادت ادای فریض
کردن ایام اداء آن واجب باشد بمنازل خود بازگردید در
حال که از روبروت بل و عیال خود مسرور و خوشحال باشید یاد
آورید اهل ضراء و مسکت را و بقدر امکان در مقام شفقت
و مرحمت ایشان شده در حستان و امتنان بسوی ایشان دراز کنید
و قال تعال عن المکر و بین و فرجوا عن المحز و بین و افعدوا

داریدم

الاساری

الاساری و عالجوا المر اضی اصفوا العزباء و اطعوا الجبایح اروا
و العطاسین غفر و المل المصاب و جملوا الطلوب من عظیم
لا تزیل و المحز و بین حزنا و لا یضر و اعلمهم مع خطوب
ذما لهم عونا بل عزمهم و سلوهم و عا و نوهم عاصروهم
و واسوهم بالفول الحسن و الفعل الجمیل و ان كانوا ممن
استفوا کمالا ساءة فاعفوا و اخصروهم علی ما نالهم من
الحقوبه یعنی در تمیشت و تخلیص غم و اندوه رسیدگان قول اول
اهتمام نمایند و ایشانرا از کدورت پرورن آید و سپس از
از نیت و جسد خلاص کنید و بیمار از المعالج فرمایند و غیر باینر ایتضا
و تقفد احوال بنوازید و کسنگار از بسیار زیر و تشنگار از آب بید
و عیالان محبتند که کار اشعار خود سازید و مظلومانرا از دست
ظلم خلاص کنید و سبب زیادتی اندوه اند و یکسان مشوید و محمد
و معاون حوادث زمان که بایشان رسیده مگردید بلکه ایشانرا
پریش کنیز و تسلی دهید و معاونت و معاضدت و مواسات
ایشانرا بقول و فعل جمیل لازم دیند و اگر قبل از وقوع این
حوادث ایشان نسبت بشما بری کرده و مکر و مهی بشمارند
باشند باید که شما درین محل عفو کنید و بهمان مقدار که عفو میکنی
بایشان رسیده اخصار نمایند در صد و انتقام در نیایید

در
اسفلو کم

عده پریش م

وقال كتبوا لاصدقاء وقد نوا الاحتيار لهدم قبل الامتياز
 اليه ولا يمكن تجاوزه باليهنهم قبل المحبة لهدم لنا ولا يعلم
 الندم الدنيا لهم المصرة يعني دوستان صميمي هم بسايند
 وايشان در جميع امور محل اعتماد و موثوق و ايشان با قبل از اعتماد
 و ايتمان ايشان را امتحان كند تا آنكه بعد از آن بواسطه ظهور امرى كه
 مخالف صدق ايشان نشان مذمت و پشيمان لاحق نشان كرد و دو
 از ايشان مضر نشان سازد و چون بخواهى حديث قولى كه گفتند
 محفيا فاجبت ان اعرف خلقى فخلق الخلق لا يعرفنا ايجاد عالم بر محبت
 معرفت بود و مقتضائى الانسان هدى بالخلق بقا و ان يتر متقى
 بر الفت و محبت است بنا برين اگر ديرين مقام مجمل از اقسام محبت
 ايراد نموده شود و در نظر ارباب الباطن بعد و مستنكر نخواهد بود
 الكون بايد دانست كه اكثر محققين بر آنند كه محبت امر و جلال و ذوق
 و وجدانيات را تعريف كردن بعد و در رسوم حكمرانيت و لهذا
 قبل حقيقه الحب لا تجلى لفانها فاستبشع الواجب التعريف بالقبل
 لا يعرف الشمس الا من يشاهده لكن تعريفها في عين التصيل وكل
 فاقدر ليس ملكية ادراك محسوس من باب تخيل و آنچه از افعال طاهر
 در تعريف محبت منقولست كه محبت عبارت از ميل با محبت است و همچنان
 تعريف ديگر كه بعضى از محققين مسافير گفته اند كه محبت بهنا محبت

فخلقت

تصور

بتصور حضور ذات ماى كمال المدرك از قبيل تعريفات رسى اندر
 حد و حقيقى جبريل با اتحاد و ابتهاج و سرور و سر از امور وجدانيات
 و مع هذا تعريف اول صادق نمى آيد بر محبت واجب الوجود خود را
 جبريل با اتحاد معتق اثنيت كه انجا مفقودست مى باشد و خوانست
 كه محبت امر وجدانيات و وقت و ابتهاج و سرور و ميل با اتحاد از
 لوازم آنست و حكما محبت در نوع انسان منقسم بدو قسم خواهد بود
 طبعى و ارادى طبعى مانند محبت مادر فرزند را و ارادى مثل معلم تلمذ
 خود را و محبت ارادى را چهار نوع کرده اند اول آنكه سريع المحل و سريع
 الزوال باشد دوم بطى المحل و سريع الزوال باشد سوم سريع المحل
 و بطى الزوال عكس ثانيا چنانكه عكس اول بطى المحل و الزوال و چه
 انحصار محبت در اقسام اربعه است كه مشاء محبت يا لذت است يا نفع
 يافى يا مرام كبر و لذت كه سهل المحل و سريع التغيير است و اول آن محبت
 است و نفع كه بطى المحل و سريع الزوال است و دوم چه بواسطه
 انكه ميان اهل خير مولدت روحان و مناسبت جانى حاصلت با محبت
 ميان ايشان حاصل ميشود و محبة انكه اتحاد حقيقى لازم خير است بطى الزوال
 بلكه توان گفت با دوام كه خيريت جايز نيست زوال محبت متصور نمى آيد
 از دو علت هم رابع است و بعضى از ماخرين آورده اند كه نظر دقيق معتق
 آنست كه مراد از لذت و نفع در انقطاع متوسط است و در كمال است

محبت

و غير قسيم سوم

و مرکب از لذت و حیر در انفعال و در متوسط مرکب از حیر و نفع
در انفعال و متوسط و اکمال بطبی احتمال رابع را که مرکب است از حسینی حیر
و نفع و لذت باشد بطبی الانفعال و الاکمال تواند بود و علی این حکام
بجز از ملاحظه انقیاد هر یکی از بساط ظاهر است و بیاید دانست که محبت
عسرت از صداقت چه محبت میان جمعی کثر تواند بود و صداقت کثر
میاید جمعی محقق میشود و عشق انحصار از صداقت چیست در یکدیگر عشق
حکس کثیر و علق عشق یا با فراط طلب لذت باشد یا اقراط طلب حیر
و اول را عشق بهیسی گویند و آن مذمومت و ثانی را عشق نفسی که از
حصال جمیده است و چون صداقت جوانان با یکدیگر بیشتر از یکدیگر
استیفاء لذت که سیرج الزوال می باشد لاجرم صداقت ایشان تیز رو
زایل و میسر میگردد و چون بصیافت پیران و اهل تجار بیشتر نفعی
باشد لاجرم صداقت و دوستی ایشان نیز امتیاز مییابد و در چنین منشاء
صداقت و ایقان محض حیرت است و آن امری است غیر مغرب مودت
و دوستی ایشان نیز زوال پذیر نیست و چنین پیران است از طبایع
مختلفه مرکب است ناچار لذت هر طبعی مخالف لذت طبع دیگر خواهد بود
چه لذت عبارتست و بعد از طایع طبیعت است و چون طبایع با یکدیگر مخالف
البت طایع یکی مخالف دیگر خواهد بود و با برین لذت جسمانی شایسته الم
نمی باشد بخلاف لذت که مخصوص نفس انسان که جوهر بسیط است و از تضاد

و چون طایع است که در علقش این مرکب

کثیرم

منزه و مبرح است آن لذت از شویب الام خالص و معاً خواهد بود و از لذت
حکمت و محبت که منشأ این نوع لذت باشد اعم مراتب محبت
و اکل درجات از او دارد و از او را اصطلاح حکما عشق تام و محبت
الهی خوانند و از سطر ای حکیم از افیطن یونانی نقل میکنند که چیزهای
مختلف را با یکدیگر التیام و تالیف نمی باشد فاما چیزهای متشکل به یکدیگر
مشقان می باشد و در شرح ایضاح این کلام میگوید که چون جوهر
بسیط با یکدیگر متشکلند و به یکدیگر مشقان میمانند میانه ایشان تالیف
روحان و اتحاد معنوی حاصل است و تباین نیز در نفع چه تباین
از لوازم مادی است و در مادیات این نوع تالیف تواند بود
و تلافی ایشان بذولت و حقایق متصور نیست بلکه تلافی میان ایشان
به نیایات و سطوح و مکرر است و این تلافی بدرجه ان اتصال روحانی
نیز سرد و برابر باب الباب مخفی و مستور غایب که ظاهر این کلام از سطر
که در بیان سخن افیطن این را در مودت و حیرت کامنایست با آنچه از کلام مجتهد
حضرت رسالت پناه خلی علی و اگر تالیف التیامات که الارواح جمود
و مجذبه فاما تالیف منها ایستد و اما تالیف منها مختلف است معلوم میشود
چه از این حدیث ظاهر است تباین و اختلاف میانه ارواح می باشد و غایت
آنچه در تطبیق میانه این سخن توان گفت آنست که حیرت روح با تالیف
حکما در قسم انداز روح سفید تالیف در صانع و ارواح شقیق در

اثبات سعادت و تفاوت روحان جمع حکما متفق است بر عرض
 ارسطالین آن باینکه میانه ارواح متعالیه روحانی و انسانی و حیوانی است
 و میان و مخالف میانه ایشان متصور است باینکه ارواح شقیه با یکدیگر متعلق
 و متحدند و اگر چه این دو نوع با یکدیگر متماثلند و متساکنند و مضمون جسد
 بنوی علی و الهی شریف القیاسات میان این دو نوع است چه
 و طیفه بنی علیه السلام و الصلوة نیز میانه شقیه و سعادت است و عرض
 حکما بیان حقیقتش اینست که اول را مقصود است که افراد هر نوع با
 یکدیگر متحد و متماثلند و میان ایشان مرتضی و متعرض نشاکر
 بین النوعین نشده اند مخالف بینهما فاعلم اکنون بیاید دانست
 که هرگاه که نفس انسانی که جوهر سبب است از کدورت جسمان
 پاک گردد و محبت لذات طبیعی را از خود دور کرد و اندک بکام نسبت
 بجز در عالم قریب ملحق میگردد و بنظر بصیرت ملاحظه جمال حقیقی نماید
 و چنانچه منصف استی خود را در افوار قاهره کلیات الهی محو میکند
 و بمقام وحدت که نهایت مقامات برسد و این مرتبه حق یقین
 است و صاحب این مرتبه را در تعلق به بدن و بجزوازان چندین
 تفاوتی نباشد چه استعمال قوی بدنی او را از نظر کمال حقیقی باز نمیدارد
 و سعادت نیز که دیگر از بعد از قطع تعلق که از امتوات خواهند در نشاء
 اخروی مترقی است او را درین نشاء حاصل شود و بیک بعضی کمال

میانه

درین نشاء، بلکه خلق بدن حاصل میگردد و چنانچه از افلاطون آریستو
 رباعی هر روز در آن کوش که مینا باشی حیرن جمال آن دل آری باشی
 شربت با و اچو کوه کوهان در شب عید تاجید در انتظار فردا باشی
 آری این مقدار است که لذت عارف کامل بعد از قطع تعلق و سعادت
 کلی از بدن کمال و اصغر میگردد چه هر چند کامل درین نشاء بود
 مواظبت بر ریاضات شاد و مجاهدات حق و التزام قانون متابعت
 سنن سینه انبیا و اوصیاء استغفار خود را صیقل زده زنگ قوی
 جسمانی از صفی توجه آن که محل انطباع صور موجودات است کاینجا
 ماکان دور ساخته و او را بجای رسانیده که بنور بصیرت که کجلی
 الجواهر حکما ربانی و اطباء روحانی و روشنائی یافته از روزینا
 آسمان صفا مشاهیر و وحدت ذات مینماید اما هنوز با کله خالی
 از شوب و ثواب که مقتضای نشاء تعلق است نمواند بود و شوب
 تمام بی دغدغه از محبت قیام بجز در خلوتخانه بجز در کلی میسر نمیکردد
 و لهذا کمال افراد انسان همیشه منظر و مترصد رفع این کجاست
 این نقاب می باشد چنانچه از کلام مجرب نظام سید الانام علیه السلام
 والسلام که من بشری بخرج صفر شترت بدخول الجنة شوق بان عالم بر تو
 اکل و اغم ظاهر میشود و پنجم از کلمات امام المقتین و سید المرعین
 الدین امیر المومنین علی بن ابی طالب علیه السلام که و الله لعن من ابی طالب

عال همت را بزرگ شاعر و از دیا و محبت مودت اهل بیستان سرور
که بخواهی که یقین لایساک علیه بر الا الموده فی القربى مزدیالت
تواند بود حاصل آید و عقلت و احترم سید نام نزد ملک عالم
ایشان را یقین کرد و از اینجا بر لبست غن ظاهر میشود که غرض شاعر
در جمیع نکالین غیر تحصیل این نوع الفنی که مستحفظ نظام کل عالم
تواند بود و لهذا بعضی از حکما گفته اند که همتی که دعوت جمیع انبیا
حیثیت علم اثبات توحید پروردگار است و نفی نیرنگ از وی
از روی عمل نیز جمیع اعمال کجول و حدت راجع میگردد و از اینجا
که در باب نماز جماعت از حضرت سیدانام علیه السلام سبانه
درین مرتبه مفعولت که میفرمودند که هر که در نماز جماعت سنان
ورزد مستحق آن تواند بود که آتش بر او وزند و او را در اینجا
اندازند اکنون بیاید دانت که توضیح و تفصیل آنچه گفته اند که محبتی که
مشاء آن اول لذت یا نفع باشد بنا بر آنکه این امور سریع الزوال آن
محبت نیز عملی عرض تغییر و تبدل می باشد دانت که گاه باشد که آن
محبت سبکبار زهر و طرف زایل شود و گاه باشد که از یک طرف زایل
شود و در طرف دیگر باقی باشد چون محبت از یک طرف لذت پذیر
و از طرف دیگر نفع در آن محبت بنا بر اختلاف شیکی است بسیار است
چون محبت مطرب سماع مطرب را از جهت لذت که از شنیدن نغمه

در اول

دوستی بسیار و مطربان از نفعی که از وی توقع دارد
و همچنین محبت عاشق و معشوق که عاشق معشوق را محبت لذت
دوست دارد و معشوق او را محبت نفع و سبب و شکیات
درین نوع محبت که طالب لذت است استعمال در سبب آن نماید و طالب
منفعت از موقوف بر حصول مطلوب خود دارد و موافقت نماید از آن
که حاصل میشود و ازین جهت است که پیوسته عشاق مشک و منتظم
می باشند و حال آنکه در حقیقت خود طالب اندازند احتیاط لذت نظر و اول
به تحصیل آنند و در حکایات آن منفعت ناخیر کنند و این نوع محبت
بویژه یعنی مقرون بلامه خوانند و محبتی که چنانچه پادشاه و رعیت
و حاکم و محکوم و غنی و فقیر و مالک و مملوک است همه بنا بر اختلاف
بواعث از طرفین حال است شکایت و طاعت نمی باشد چه هر یکی از صاحب
خود چیزهای طلبند که در اکثر اوقات نمی آید و فقدان مطلوب
شکایت و طاعت میگرد و در این قانون عدالت که مستلزم بر طاعت است
این جایز تر نفع میشود و اما محبت اتحاد چون مشاء آن را بیاطلاق و گاه
جانیت نه عارض نفع و لذت چه طلب این است که حصول و سبب
را مطلقا با آن راه نیست از شایه مخالف و منازعت و طاعت و شکایت
منزله و میراست اینست که هر چه گفته اند که دوست و کسی باشد
که در جمیع عین تو باشد و در صورت غیر تو لیکه وجود و چنین مید

بسیار دوست و اگر بافت شود بمنزله کبریا حضرت و این شرح الیه
ابن علی بن سنیاقدر بره در اول رساله طبره در اندر تالیفاتش اینچنین است
صدیق مبالو عام فرمود و در عبارت شرح در اول ان سالی است که ان
لاحد من اخوان ان لا یسب من یحب قدره بل یلتم الیه من یجان عناه یحل
عنی بالیکر بعض عیالها فان الصدیق لم ینذب عن النوبیة احد لم یض
فی حوائج الکر صغاه و ان لکی الصدیق الفاضل و قد جعل الخویجان
یخرج الیهما و استغنی الی الخلیل و غیره و فی بعض مواضعها ان
استغنی و ان یزید رفیق الا اذا زارت عولده و ان یدکر الخلیل الا
اذا ذکرت عاریة الهم للاخوان جمعهم للقرابة الا انهم و الفی ینتم
العلو و یزید و لا یحظو الخفا بق عین البصره و جعلوا الیه انکس السیره
حاصل ان کلام بلاغت تنظیم است که شرح درین معنی است که ایما
بمعنی یکی از دوستان و برادران من است که گوش دار و من
ان مصلحت در مال که من براه از شیخان و اخوان خود با و بگویم که
که در تحمل بعضی از ان غنما با من شرکت و در زود و سبکی کرد
پس صدیقی صدیق هرگز از شما بچکان پاک می شود مگر وقتی که با
دوست خود در وقت نزول حوادث و عرض شیک
سده او را بفاصلت خود را که در وقت ان حوادث بیرون
و کماست ترا چنین صدیق محض و محبت طالبان محض و تحقیق

درین زمان دوستی را عبارت از حالتی میدانند که هرگاه با کسی
احتیاج افتد با او اظهار مودت و آغاز امیرش نمایند اگر قضاء
و طر خود کنند و بجز حصول استغنا و تحصل حاجت مطلوبه با کمال رعایت
جانب او را نیامنیامیکند از ندیس بهرینه عادت است با او و کما
است که هرگز زیارت صدیق خود نمیزوند مگر وقتی که عوارض
و حوادث متوجه زیارت ایشان گردند و یا میکنند اطلاق خود
مگر وقتی که ایشان را مآرب و مقاصد خود یا و میاید مگر جماعتی
که منشا دوستی ایشان محض قرابت الیهی که عبارت از طلب خیرت
باشد و علت الفت میانه ایشان مجاورت علوی باشد که ایشان
حقایق استیاری بعین بصیرت ملاحظه نموده صفای سیر خود را از
رنک شکوک و لو فام جلد و او دانه همانا این صداقت است که حکما
انرا از قرابت انفس میدهند و اگر چه قرابت را قوی از صداقت دانسته
این معنی بهمثیل روشن ساخته اند باین طریق که میگویند صداقت را
بمنزله جواهر نفیسه لعل و یا قوت و الماس که یک مثقال آن چندین
مثقال تواند از زید اعتبار یابد کرد و قرابت را بمنزله طلا میگویند
لعل و یا قوت نفاست و اعتبارش بیشتر دارد اما باندک عارضه سکتن با او
راه می یابد و بعد از سکتن التیام ان نوعی که از شکست ظاهر نشود
مکن نیست و بخلاف طلا که هر چند سکتن با او راه یابد باز انچنان

النیام پذیرد که اصلا اثر آن تفرقه ظاهر نمیشود و صداقت و دوستی
 نیز در تقاضای عدم النیام مانند آن جواهر است و قرابت مانند
 طلا و کوباکه صدیقی که بشنید بگوید غیبی محل عرض انفضال است
 غیر از صداقت الهی خواهد بود چه یقین است که آن صداقت بواسطه
 دوام علت از عرض انفضال منزله و مبتدا و انقض و اعلی از آن جواهر
 فضلا عن ان یکون مشبهه بالله متعاقبا بصدق الهی و رفیق ربانی
 بخیا من حیال شیاطین الخیال خلاصه کلام آنکه هر محبتی که علت و نشأ
 آن غیر متعین است از شرف نام محبت و محلی تجلیه دوام و ثبات خواهد بود
 و هر محبتی که علتش محل عرض زوال و غیر است و از شرف نام است
 و معوض زوال و انکلال خواهد بود اکنون بیاید دانست که محبت
 اکثر سلاطین عادل با ذل بارعایا ازین جهت است که ایشان باری
 منعم و مفضلند و نیز منعم منعم علیه را دوست مدارد چنانچه منعم
 علیه نیز منعم را دوست میدارد اما هر یکی اولاً بالذات و دیگر ثانیاً
 بالعرض است چه منعم منعم علیه را بی توقع منفعتی دوست میدارد و محض
 از آن جهت که وی قابل اثر خیر است و منعم علیه این نوع محبت
 با منعم نیست بلکه اولاً بالذات احسان را دوست دارد و محسن را
 بالعرض و ایضا چون منعم بسیار جد و سعی در ایصال نفع بمنعم علیه و نیز
 شیکبسی است مال که مشقت و عقب حاصل کرده باشد پس هر آینه

امرباب

اوان

اوان مال را دوست خواهد داشت و در هر فرمان خود رعایت
 خواهد نمود بخلاف آن کسی که بی مشقت مال موردی با و رسد که
 هر آینه او قدر آن نخواهد دانست و در بذل آن احتیاج عامری
 نخواهد داشت و از جهت است که مادر فرزند پیشتر از پدر دوست
 میدارد و چه او معاصات ریخ و عقب در تحصیل و تربیت آن پیشتر کشیده
 و بیشتر غمت است در آنکه شاعر شعر خود را پیشتر از دیگران دوست
 میدارد و بان مفتخر می باشد و بیاید دانست که حکما در باب محبت
 پدر فرزند خود را چند وجه گفته اند یکی آنکه محبت او فرزند را
 از قبل محبت منعم بمنعم علیه است و دیگر آنکه او فرزند را عزیزتر از
 خود میداند و دوست او را نسخه دانند که طبیعتاً از آن صورت
 او نقل کرده و مثال که بر لوح نظره علیه از بنیاد او نقل نموده چه
 بر سبب صوری وجود فرزند است و ماده بدن او جزوی از او
 و لهذا اکثر فرزندان در خلق و خلق شبیه به پدران می باشند و این
 جهت است که پدر هر کمال که خود را خواهد فرزند را نیز میخواهد بلکه
 فرزند میخواهد که از وی کمال و افضل باشد و با فضیلت و اکملیت
 او از خود خورم و خوشحال میگرد و وجه دیگر در محبت پدر
 فرزند است که او را وسیله تحصیل مقاصد و مطالب خود میداند
 و خود او را بعد از خود مستخدم بقای وجود خود میداند این

محبت

جہات محبت اگر چه اکثر بر از تفصیل معلوم میں ان امور اجمالیان
دارند مانند کسی که صورتی را از پس پرده مشاهده نماید گمانست
فرزند پدر را از محبت پدر با او کمتر است چه وجود او سبب
وجود پدر نیست و متاخر از او و او بعد از مدتی برین حال
اطلاع می یابد و لهذا تا پدر را ندیند و از وی مهربانی و انقیاد
نیاید محبت او در وی پدید آید و از این جهت است که در تشریح
فرزند از محبت والدین و رعایت ایشان وصیت یار کرده اند
بخلاف والدین را چه اگر محبت ایشان بفرزند جلی است و از زود
سنت ایشان کسی و اما محبت برادران از مرتبه محبت پدر و فرزند
کمتری باشد چه ایشان در مرتبه وسبب وجود و تشریح کمند و نسبت
متفقین منازعت است و لهذا از بعضی حکما سوال کردند که برادر را چه نسبت
یاد دوست در جواب گفت برادری که دوست نباشد بچکار آید و حکما فرمودند
که با دشمنان را نباید که شفقت و مهربانی با رعایا بنماید پدران مشفق باشند برادران
بر رعایا و نسبت است که ظاهر و باطن خود را در طاعت و انقیاد و خلاص
و در توجیح پادشاه موافق داشته و در خدمت و بندگی ایشان مستحق
بظهور رسانند و لهذا از بعضی اکابر منقولست که همه کس را باید که لشکر پادشاه
عادول باشند تا در ملک باغبان شلغم نباشند و اگر چه خدمتی صورتی بیاید
از دست کسی بر نیاید بر عادت مدد نماید تا در ملک سبها بیاید

باشد و محبت رعایا یکدیگر باید که مانند محبت برادران مشفق
باشد و باید که هر یکی بقدر استحقاق خود طالب مرتبه باشد
که فرزند حال اوست تا زمین و زمان بیور عدالت روشن کند
و عرصه جهان از زمین راحت و الفت نکشند و اگر عیاد با الله برین
ادب و چه نباشد مزاج ملک از اعتدال منحرف گردد و نظام
مصلح عالم بزوی و انقطاع و انضمام بزیرد و نفا و مرم
و خلاصه مقام بدانکه محققین حکما محبت مطلق را در چهار مرتبه تشریح
داشته اند مرتبه اولی محبت واجب الوجود است که منبع خیرات
و معدن کمالات است و حقیقت این محبت عرف کامل را که بعد
ایمان بر حقیقت تحقیقات قبل ربانی و نوح جلال سبحانی اطلاع
یافته باشد حاصل میشود چه محبت بی معرفت صورت نمی بندد
و مدعی محبت بی علم و معرفت جاهل است مغرور چنانچه حقیقت این مقدمه
لایحکام مجوز نظام سید نام علم و الالحمیر و السلام که ما اخذ الله
و لیا تا جملها ظاهر است مرتبه دوم محبت والدین است که سبب
وجود فرزندان بود و این محبت تا ان محبت است که هیچ محبتی
را این مرتبه نیست لیکن محبت منقول را باید که او که از این محبت باشند
چه اگر پدر سبب قرب وجود تربیت جسمانی اوست معلوم کمال است
روغانی اوست و معنی صورت انسانیت بر او با الحقیقه معلوم پدر

روحانی است و بمقدار شرف روح نسبت بدین باید که معلم روح
را بر پدر صوری شرف باشد پس محبت روحانی محبت موجد حقیقی
باشد بالترتیب محبت پدر و از آنکه پدر رسیدند که پدر را دوست
داری یا هستاد را گفت استاد و زبیر که سبب حیوة فایز و معلم
حیوة باقی و در حدیث بنویس و وارد هست که ابوک نشسته است
من ولدک و من علمک و من زوجک و غیره با آن علمک و از
امیر المومنین و عیوب الموحیدین علی بن ابی طالب علیه السلام نقلت
که من علمتی حرفه نقد حیرت علی را چون محبت علم درین مرتبه از
تاگدی باشد پس محبت شایع که با وی حقیقی و تکمیل اولیست
بعبارت محبت حق سبحانه و تعالی منع و اولی که جمیع محبتها خواهد بود و چنان
کلام محض نظام سید الانام علیه السلام و السلام لایون احدکم حتی اقول
احدکم من نفعه و اولی و ولده مرگیا بان ناطقت و تا فری مرتبه محبت
والدین مرتبه محبت ربنا غایب است با پادشاه خود را و بعضی محبت
رعایا سلطان را و کذا محبت پدر و پادشاه نم و این قول محقق
چند بدو و این است سلطان انفعال پدر و پادشاه چنان مقصود است که
پدر استیا فرزند میکند سلطان استیا پدر و فرزند هر دو میکند
مرتبه چهارم محبت معارف و شکر است و از برای حفظ نظام کل
که ممکن است یا یکدیگر قانون محبتی حق هر یکی مرتبه داشته بمقتضای

المسلمین

ان عمل نمایند مثلا با خالق بطاعت و طلب مناسب او بوجه قربت
و با پسران و بیمه ملت با نفاذ احکام و مراعات تعظیم و حرمت و با
سلاطین با جلال و مطاوعت و با والدین با کرام خدمت و با
الناس بمرافقه و مدارا **پس** آسایش دو کیتی تقییر این دو حرفت
با دوستان هر دو با دشمنان مدارا و بیاید دانت که حیات و حیات
و مودت انجمن است از حیات در اموال چه حیات در محبت راجع
بصفات نقصان است که شرف و لذت از معلم اول یعنی از سطون است
که محبت مغشوش زود مرتفع میشود و همچنانکه زود مغشوش زود پناه
میکرد و بر حکیم صاحب خبرت که دیده بصیرت او بکل حقیقت
یافته باشد مخفی و مستور است که هیچ ذرّه ذرات وجودی محبت
بلکه توأم جمیع موجودات بصیران محبت است و این معنی در جمادات
مثل مقناطیس و کبریا و امثال ان هوید است و لهذا اگر کسی خواهد که در مقام
استیفاء تقاصیل و زووع محبت شود در مجلد است مبطول از ان مشهور
بنابین درین مقام با بنی مجمل انفا نموده با شروع در ایراد حکم
هر سر الهی است می نماید و میگوید و قال ایضا حیوة النفس فی اللک و اللکة
فی الایمان با مدغز و جل و الامان بالله فی حفظ الیدین اولی و لا تعلمون
ان الحکمة و الایمان بالله سبحانه لا یفرقان و جدا جدا و جدا و فر
وان عدم عدم الامر یعنی حیات نفس با طو آدمی عبارت است از تجل

از او خبر است

میکرد

ان حکمت و دانستن حقایق اشیا علی ما هی علی بقدر طاقت بشری
و این علم مستیع ایمانست بحج سجاد و تعالی و اعتقاد بیکامی او و انصاف
ذات مقدره واجب الود بصفات کمال و متره آن از حیات نقص
وزوال و این ایمان مستلزم است محافظت دین الکی را و عدم تجاوز
از نولیمین ربان و اجتناب از ارتکاب معاصی و نواهی ایامنی دیند
شما که هر اینه حکمت و ایمان بحج سجاد و تعالی از یکدیگر جدا نمیشوند
بخشیشی که وجدان یکی مستلزم وجدان دیگریست و فقدان یکی
فقدان دیگری را لازم آید و از اینجا ظاهر میشود که حکیم غیر مومن
بانه سجاد یا فایده نمیشود و قال ایضا یحفظوا عن مخالفة القوم الیدین
لا ینتدون للحق ولا ینکفون بمعرفته ولا یتبعون منه بعضه غیر ان ینتفون
سماعا ولا یعقلون فعالا ولا ینصوا لکراهه انفس الحایل و پیغمبر
الغوایل و یسوی الیسیم المفضرة فان ذلک لا یخفی و منی خفی فی الاول
لم یخفی فی المستقبل و ارفعوا نفوسکم ان یفعلوا اهد الفعال و ان یقوموا
بهذا المقام یعنی نگاه دارید خود را از مخالفت قومی که از بهتد یعنی
از قبول هدایت حق دورند و از برای معرفت حق تکلم نمیشوند و از
برای عصمت خود بجز در معنی آویزند و از حق بجز در سماع کتفافی
نمانند و بجز و اقدام بر تعقل حق بروحی که باعث برکرداران
شود و نمی نمانند و باز بطریق التفات از غیب کجای که از بلاغت کلمات

میفرماید که از برای فریب مردم و اهما منیند و از برای بنی
نوع طالب نکبات و شرمباشند و سعی در اضرار و اندام ایشان
می نمایند چه بدرستی این امور پوشیده و پنهان نمی ماند و جمیع
رسوایی و بعضی در قلوب خلایق میشود و اگر همانا درین تاسف
پوشیده ماند در درج ظاهر و هویدا خواهد شد پس باید که گفتار
خود را از امثال این افعال خسته متره و مرتفع و اریب و خود را
درین مقام باز مدارید که این مرتبه از ازل و رعایا ناسبت
و قال ایضا احذر و الا شرار و الاحساد و اشمخین علی العدا و ات
والاحقاد و السکاری و الهمال و اذا اهتمم بالحقیر فقد موا فیل لیل
یعارضکم سواء الخاطر فتوقفوا عن من یعنی حدز کنید و دور باشید
از اختلاط و اشتغال شیرران و فتنه انگیزان و حاسدان یعنی
ارز و کسندگان زوال بختی نوع خود را از کس که در سینه
خود دشمنی و کینه دارند و پریز کنید همچنین از صحبتستان
که جوهر عقل ایشان پوشیده شده و از صاحبان جهل مرکب
احتراز نمایند و هر گاه امری که در آن خیرت خلایق باشد بخاطر
شما گذرد بر کرداران تجمل نمایند و قبل از آنکه سوراخ خاطر معارض
شما شود و شمار آزان باز دارد و از اینطور رسانند **نهم**
و توضیح بیاید دانت که چون حسد اقیح عیوب نفس است و صفا

ان عقل و شرع مذموم و معلوم و همچنین جبل مرکب از اراضی ملکه
نضایت که اطباء در وحالی از علاج آن بجز معرقند که بعد از صبح
حقیقت هر دو شمشاد را بچند در باب از این دو مرض ملکه
نضایت که از حکما ربانی که علاج ارواحند منقولت درین مقام
بر ادموده شود هرگز در نظر ارباب البیاب بعد نخواهد نمودن
ان التوفیق و قبل الله شروع در تعریف و توضیح دور رس
ناچار است از ذکر مقدمه نامه که شش تنی بر تحقیق و تحقیق اصول
فضایل و زایل علی وجه الاجمال و خلاصه کلام حکما درین مقام است
که اصول اخلاق فاضله منحصرت در چهار حکمت و شجاعت و عفت
و عدالت پس ذایل که عبارت از طریقی افراط و تفریط فضایل نیست
خوانند بود و جسم انحصار اصول اخلاق فاضله در چهار اصل که نض
انسان را سه قوت است یکی قوت عاقله که از انفس ملکی نیز خوانند
و ان مبداء فکر و تمیز و نظر در حقایق امور بود و دویم قوت غصبه
که از انفس حی نیز خوانند و ان مبداء غضب و جرات و اقدام بر
اموال و شوق تسلط و ترغ و مزید جاه بود و سیوم قوت شهوانیه
که از انفس لایمی نیز گویند و ان مبداء شهوت و طلب غذا و شوق
التذاد باکل و مشرب و منکر بود و فضایل عبارت از اعتدال
قوت این قوی است در آنچه از ایشان صادر شود چه هرگاه که قوت

قوت عاقله با اعتدال باشد و شایق بود با کتب با عارف یقینی
از ان حرکت نضایت علم حاصل شود و از اعتدال قوت غصبه و انقیاد
ان قوت عاقله نضایت علم حادث شود و از اعتدال شهوانیه قوت
و مطاوعت ان قوت عاقله را نضایت عفت بحصول می انجامد و مرکب
ازین نشانه را عدالت میخوانند و همین وجه صحر را بطریقی دیگر ادا
توان نمود که هر جا فضایل از جبل سبیل باشند و خلاصه آن تقریر است
که نضایت را دو قوت یکی ادراک بذات و دویم تحریک بالذات و دیگر
ازین منشویب میگردید و مستعبدا قوت ادراک بقدر قوت نظری
و قوت عملی و اما تحریک بقوت رفع یعنی غصبه و قوت جذب یعنی
شهوان پس برین اعتبار قوی چار شود و چون تصرف بر یک
موضوعات خود با اعتدال یعنی مودی با افراط و تفریط نباشد
نضایت عفت حادث شود پس فضایل نیز چار بود یکی از تند قوت
نظری و ان حکمت بود و دوم از تند قوت عملی و ان عدالت بود
سیوم از تند قوت غصبه و ان شجاعت بود و چارم از تند
قوت شهوانی و ان عفت بود و بر لیس نضایت پوشیده نباشد که اگر چه
ظاهر تقریر اول هر کادالت بر انکه عدالت مرکب از فضایل نشسته است
تحقیق است که عدالت نیز مانند فضایل نشسته است و لذا محقق
طوسی قدس سره در اخلاق ناصر در تقریر اول عدالت را چنین تعریف کرده

فصل
دو

که احوال هر دو یعنی بساطت و ترکیب دارد و چه بعد از تعدد و فیض
ثابت میگوید و چون از این هر چه در فضیلت حاصل شوند و بیا یکدیگر
متماثل و متمایز شوند از ترکیب هر سه حالتی متمایز حادث و حاصل کرد
که کمال و تمامی آن فضایل این باشند آن فضیلت عدالت خوانند اکنون
بباید دانست که اگر چه این عبارت احوال هر دو دارد اما بساطت
بلفظ اقرب چه خلاصه این عبارت است که عدالت اعتدال حلقه است
بمیزان اعتدال مراحج که از ترکیب و از دو واج عناصر مخالف الکلیف
و تفاعل و تامل ایشان حادث میشود و در اصول حکمت مقرر شده
که مزاج کیفی بسط است و اگر چه بعضی مزاج را مرکب از عناصر میدانند
و علی ای حال ملکات ثلثه یا اجزاء عدالت اند یا بمیزان اجزاء
همچنانکه کیفیات عناصر را بمیزان مزاج نیز این دو احتمال دارد
و متمایز محققین در هر دو وجای است و محتمل نماید که بر تفریق
عدالت کمال قوت عملت و بر تفریق اول بهر خصوص بقوه عقلی برود
مگر آنکه گویند استعمال هر یکی از قوی و اگر چه آن قوت نظری باشد
معلق بقوه نظری میدارد و کمال قوت عملی عبارت از است که قوت
که در تحت امر او باشد تصرف از موضوعات خود بر وجه اعتدال نماید
بمقتضای عدالت که با انجامیده باشد پس ملکات کماله قوت علیه
عدالت اند چه ظاهر است که ملکات تصرف مجموع قوی در حال لایق بر آن

عقلی

بر وجه اعتدال کجب روید و مصلحتی ملکات اعمال یکی از آن صورت
نمی یزد و توضیح کلام درین مقام آنست که هرگاه ملکات ثلثه حاصل
شود هر سه این عقل عملی را قوت و استیلا بر قوی بدن حاصل کرد
چنانچه جمیع قوتها بر آن با هم و مفاد او می باشند و او از ایشان
متمایز نشود پس اگر آن قوت استیلا را عدالت نامند چنانچه
غزالی در احیاء العلوم این شق اختیار نموده و لهذا در تعریف
عدالت چنین آورده که العدل حالة للفرد قوت بها الحوش
الغضب والهوة و یجلبها علی مقصی الحکمة و یضبطها فی الاسترسال
والانقباض علی مقصی الامری سبط خواهد بود مستند ملکات
ثلثه و کمال عقل عملی و این فکر عقل عدالت از یک وجه برین مطلق است
و دیگر ملکات بمیزان خدم چه استعمال قوی و اگر چه عقل نظری باشد
بر وجه مصلح کجب دقت و کیفیت و کیون و هو قوت باین قوت
و اگر چه از وجهی دیگر برین مطلق قوت نظریست و سایر قوی خدمتکار
چه غایب الغایات و منتهای معادلت کفیل قوت نظری که عبارت از
او کجائقی موجود است و اگر عدالت را بر نفس ملکات ثلثه اطلاق
کنند مرکب باشد اما درین مقام تعدد آن است و فضایل مناسب چه
مجموع است همی دیگر متمایز بالوجه و نمیشود و کماله قوت بر اعتبار
الوحدة فی المقسم و بمنزله برین تقدیر تعیین بر ذیل مخصوص در مقابل

فصل
دو
عدالت

او چنانچه مشهور است که در ذیل که عبارت از طرفی از اقسام و تقیید فضائل
 هستند و ایراد انواع معینه در تحت او نیز ملایم آنچه برین تقدیر
 انواع او در ضمنی مجموع انواع بر او خواهد بود و مقابل او در مقابله
 ایشان چه عرض میبند و حد آن که سبب ان عدالت نوعی حقیقی
 ممتاز از انواع ملکات که گفته شود ظاهر دانسته راجع مجموع
 قوی نشانی شده معروض بیکر انواع و مقابله او نشده بیکر دیگر
 انواع ملکات گفته و مقابله ایشان اختصار نموده و آنچه دیگران
 در انواع عدالت آورده اند شیخ بنی کثر از او در تحت حکمت درج
 نموده و از اینجا ظاهر شد که عدالت امر کب ان ملکات است و این
 و علمه تعداد انواع و مقابله او نمودن چنانچه در بعضی کتب اخلاق
 واقع ظالی از تصور می کنند آن عدم ندرت تواند بود و اینست که
 نباید دانست که درین مقام اشکال مشهور است و حاصل آن اینست
 که حکمت اولیای معینه نظری و عملی انفسه که دیندار اند نیز هم
 یکی از آن است بلکه علم اخلاق که مشتمل است بر فضایل جاری
 کار که یکی از آنها حکمت است پس حکمت نیز نفس خود باشد و محقق طوسی
 قدس سره در اخلاق ماصری در حلال اشکال و جواب ایراد
 نموده یکی است که میگوید که بعضی که عملی است این نظر و بدین
 علوم نفسی که مقصود بود بر علم با موری که وجود آن تعلق بتصرف

نیست و آنچه اشکال در
 اخلاق حقیقی عدالت را
 درک دانسته است

این اشکال
 در بعضی کتب
 مذکور است

عالم دارد و موسوم شده است تجسم عملی نظر را نیز مطلق است
 بعلی حسب نظر از امور است که وجود آن تعلق بتصرف ناظر دارد پس این
 جهت که اصل حکمت نفسی از اقسام حکمت عملی است اما چنانکه عدالت
 از حکمت است حکمت نیز از عدالت بوده جواب دیگر آنست که مواد از
 حکمت درین مقام استمال عقل عملی باشد چنانچه باید و از آن حکمت عملی
 نیز خوانند و بر حسب اختلاف از قسمت زایل شود و شک بر خیزد
 و صاحب اخلاق جلالی میگوید که جواب آنست که عدالت جامع
 جمیع فضایل باشد و در خلاف آن این معنی تفریح نموده اند پس تحقیق
 در جواب سایر اشکال آنست که عدالت جامع جمیع فضایل باشد حقیقی
 که منقسم است عبارت علم با حوال موجود است و جز علم همه در آن بگشت
 علم از احوال جمیع موجودات او هم باشد و این محذور نیست چه بجز
 حکمت بسیار تعلق حکمت از آنچه که ملک است محمود و بیکه طرف آنست
 آن باید کرد و نظایران وح همین لازم آید که علم حکمت خود موضوع
 مسائل از مسائل خود ذکر جز او است باشد و درین معنی محذور نیست
 بلکه نظایران در علم عملی واقعت چه بگشت در و از موجودات است
 و چون نفس علم از موجودات است تواند بود که خود موضوع مسائل
 از مسائل خود واقع شود و اصلا این لازم نمی آید که شئی بر نفس خود

اخلاق جلالی

باشد زیرا که علم عبارتست از تصدیقات یا قضایای که متعلق اند
تصدیق ازین رو که متعلق بان تصدیقا یا قضایا از ان حیثیت که
متصورند از جهت که متعلق تصدیق اند موضوع مسلک و کلامی محذور
بودی که سایل علم حکمت تصدیقات متعلق بان بعضی اهل حکمت علی
با تصدیقا متعلق بان بودی و این اصلا لازم نیست فایده چون بعضی
اعتدات فضایل در جناس اربعه مذکوره بوضوح مبیوت اکنون بیاید
دانست که در تحت هر یکی از اینها چند انواع مندرجست اما انواع که
در تحت جنس حکمت مندرج اند مشهوره است اول دکا و آن ملکات
که موجب سرعت انجام قضایا است و سهولت استخراج نتایج آن می باشد
و حصول این ملکات از کثرت تفرات و ممارست مقدمات نتیجه است دوم
سرعت فهم و آن عبارتست از سرعت انتقال نفس از نظر زوایا و اشیاء
و عکس آن سیوم صفای ذهن و آن عبارتست از انکه نفس استعداد
استخراج مطلوب بصیرت و تشویش حاصل کرد و چهارم سهولت تعلم
و آن عبارتست از انکه نفس ناطقه در نظر حدی کتاب کند که بی غمت
خاطر متفرق بیکر خود متموجه مطلوب تواند شد پنجم حسن تعقل و آن
عبارتست از انکه نفس در حین بحث و استکشاف حقایق حدی که باید
نگاه دارد اما اعمال کینه باید و اعتبار کینه نباید که ششم تحفظ و آن
عبارتست از نگاه داشتن صورتی که عقل با او هم پیوسته توسط قوت

عقل با تخمیل طوط یا متعلق گردانیده باشد بضم تذکر و آن عبارتست
از ملک که بواسطه ان نفس ملاحظه صور محظوظ خود را هر وقت که خوا
بانگ تواند کرد اما انواع که در تحت جنس نبیوت که عبارت از ملک
انقیاد و نفس غضبیه است با نفس ناطقه در محاف و مماثلت نسبت
فایده و تزلزلان بجز راه منهد و بر مقتضای رای صحیح عمل کند چنانچه
و مستخضر در بارزده نوع اول که نفس و آن عبارتست از انکه نفس
بغرت و خواری متاثر نشود و توانگری و درویشی در نظر او
یکش فایده و بر احتمال شدید و مصایب قدر باشد و جوع و عطش
ظاهر نمند و دوم بکثرت و آن عبارتست از وثوق نفس بر نبات خود
یا در حال خوف و بیم جرع بروی عارض شود و موکات غیر منظم
از وی صدور نیاید **سیوم** علو ثمت و آن عبارتست از انکه نفس را
در طلب تحصیل سعادت و شقاوت هر دو نشاء در چشم نیاید و بد
استیسا و صبحه نماید تا بجدی که از هول مرگ نیز نمیند شد چهارم
نبات و آن عبارتست از انکه نفس را قوت معاومت لام و محس جنان
استحکام یافته بزم که از عرض آن هر چند صعبه بزم متاثر نشود که توسط
بچشم علم و آن عبارتست از انکه نفس را جنان طابینه و فراری حاصل
بزرگ که غضب نیاید و او را بیکر تواند کرد اگر چه مکر و مکر بزرگ بوی رسد
او در شغف فتنه بکثرت و در طلب و در نیاید ششم سکون و آن عبارتست

جمله

صحیح

از آنکه در خصوصیات یا در هر یک که جهت محافظت صورت خود یا شریعت
واقع شود و سختی و سبکساری نماید و از این بعد هم طیش نیز بقیری
نماید و تمام تمامت آن عبارتست از حرص نفس بر اشیای موعوظ
از جهت حصول تکمیل ششم تحمل و آن عبارتست از آنکه نفس از جهت
کتاب امور پسندیده و اخلاق حمیده آلات بدن را در استعمال
فرسوده و معطل دارد و نهم تواضع و آن عبارتست از آنکه شخصی خود را از
کسانی که در جاه او از او کثرت نازند و هم محبت و آن عبارتست از آنکه
در محافظت خود از چیزهای که محافظت از آن واجب بود تا و نغافل
نماید یا از دهم زنت و آن عبارتست از آنکه نفس از مشاهده نام آسای
جنس متاثر شود و اما بعدی که اضطراب در افعال او پیدا شود و اما اول
که در سختی که عبارتست از آنکه قوی شهوان مطیع نفس ناطق نشود
بجستی که تصرف ایشان بجهت بقضای رای صحیح عقل باشد و اثر حریت
و اطلاق از قید هوای نفس آتزه در وی ظاهر شود و مندرجند
مخفزند در دو دوره نوع اول حیوان عبارتست از نگاه داشتن
نفس از ارتکاب امور مستحبه جهت احتراز از استحقاق عذبت و دوم
رفیق و آن عبارتست از انقیاد نفس امروری را که حادث شود
از طریق نزاع سینوم حسن هدی و آن عبارتست از اشتیاقی نفس بتمجیل
محالات جلیل و کسب اخلاق پسندیده چهارم مسایل و آن عبارتست

فازر
نفس

از آنکه نفس در وقت تنازع آراء مختلفه و احوال از روی قدرت
و این اضطراب محامله نماید پنجم در عفت و آن عبارتست از آنکه نفس
در حین حرکت شهوت زمام خود را نگاه دارد و مقتضای شهوت
عمل نماید ششم صبر است و آن عبارتست از تقاومت نفس با هوا و بنا
داشتن است خود را از صد ور لذات ناشایسته و صبر برد و ششم
یکی صبر از مطلق که ظاهر تعریف پذیر بابت دویم صبر مکرره و این معنی
مخصوص بقوت غصبتی است و نهم صبر ظفر مطلوبت و لهذا در صحیفه صغرا
که حکمای فرس در میان کل و معابد خود و آنچه بود در هر مسکن بود که
بهمینا که امن بالطبع عاشق متفانی است طفر نیز بالطبع طالب صبر است
مفتم قناعت و آن عبارتست از آسان گرفتن امور ماکل و مشاکل
و ملاس و عیزان و انعام نمودن بقدر ضرورت از هر جنبه که انعام
است از جهت استسباب بان از جهت حرص جمیع مال که آن نصیحت
عقل و شرعاً هشتم وقار و آن عبارتست از آنکه نفس از روی طمأنینه
و آرامید که متوجه تحصیل مطالب گردد و از اطلاق استعمال از حد
اعتدال تجاوز نماید اما بشرط آنکه مظلوم فوت نشود نهم درج
آن عبارتست از ملازمتش بر اعمال پسندیده و افعال حمیده
دهم انظام و آن عبارتست از آنکه نفس را تقییر و ترتیب اموری
بر وجهی که لایق کمال او و موافق مصالح باشد مگر شود یا از دهم

سبائیة

حیرت وان عبارتت بکتاب مال زوجه مکاسب و صرفت
 در وجه مصارف پسندیده و امتناع اراقتنا ان از وجه مکاسب
 زینم و صرفت آن در مصارف قبیح و زودهم سخاوت آن عبارتت از عدم
 مبالغتس با نفاق قال و سایر متمنیات تا آنکه چنانکه باید و چندانکه
 شاید بخل استحقاق رساند و در تحت سخاوت ضیق مندرجست اول
 لکه کرم وان عبارتت از آنکه بر نفس انفاق قال بسیار در اموری که بفض
 ان عام و قدرش بزرگ بود و بر وجهی که مصلحت اتفاق کند سائل
 دویم ایشان در وان عبارتت از آنکه نفس را از سر با احتیاجی که تمام خوش
 تعلق داشته باشد گذشتن و از استحقاق دیگر بزد کردن آسان بود سوم
 عفو وان عبارتت از آنکه غرض از وجود قدرت و عکس بر افعال تمام
 ترک ان نماید و بعضی ترک طلب مکافات یکی خود را با وجود قدرت
 بران نیز از قسم عفو نموده اند چهارم عزوت وان عبارتت از استیفاء
 نفس با ایش خود در یور بزلالاید بر سر یا زیاده بران بچشمیل وان عبارت
 از اشتهای نفس بگذشت افعال پسندیده و معلومت اوضاع حمیده
 ششم مویسایه وان عبارتت از معاونت و دوستی و مستحقا در معیشت
 و نیز بکبودن با ایشان در قوت و مال مفتم ماحت وان عبارتت
 از بزدل بعضی چیز با بطیب طلب و تشریح صدر که بزدل آن بروی جواب
 نباشد مسمحت وان عبارتت از ترک بعضی چیز با بطریق اجتناب

اصناع
 یارون
 خوت

که ترک آن بروی واجب نباشد اما انواعی که در تحت محبت است که عبارت
 از محلت و موافق این توبتها با یکدیگر و امتثال این قوتها م قوت
 میزه را تا اختلاف هوی و تفاوت قوی صاحبش را در وسط حیرت
 نیکنند و اثر انصاف و انصاف در و ظاهر شود مندرجند نیز مندر
 در دوازده اول صداقت وان عبارتت از محبت صادق که باعث
 شود بر تمام حکلی بسبب فریفت صدیق و علامت صدق محبت الکلام
 اشنییت و درونی در این شرفا و عقلا رفیع ان توان کرد در رفع غایب
 و رابطه محبت ریحان مستحکم در هر چه هر چه بر خود زین پسند بر صدق
 نیز رواند و در هر چه در حق خود خواهند در حق او نیز او نمایند
 و از جمله بضایح ارسطو با سکنند این بود که ای سکنند رفیع میان
 دوستان حقیقی و مجازی که ایشان را دوستان باطن خوانند بسیار
 مشکل است و فصل میز میان این دو طایفه است که دوستان حقیقی
 مرا که یکدیگر نه و عیب و منکر یکدیگر را بازمی نمایند بخلاف دوستان
 مجازی که در حضوره آحادند و در غیبت عیب جو بلکه از روی
 حسد وی را در نظر شخص محاسن بازمی نمایند تا آنکه بر آن کتاب اول
 دلبر شده در نظر با بخل و زناد در سلک خود ان نظام باید
 نمود و با من مده لکمبت الظاهرة التي هي كسرب بقیعة بحیها الظاهر
 ما و شمد از تحقیق محبت و صداقت با فاکر است دوم الفت وان عبارت

بطلان محبت

الک

از الزام طریقی عبارت
و معادنت مجاورت
نماید که هر دو عبارت
عبارت از آنکه

از آنکه آراء و عقایدت کرده و بی زحمت تدریس میشت تا یکدیگر متفق
سیوم و فاون عبارت از آنکه لغزش از الهی که بد بگری رسد متالم
شود و عقلی است بر از آن که کار و پنجم صلح و ان عبارت از آنکه
که دریندن خویشان و پوسکان خود را در نفسی که حق سبحان و تعالی
با و از زان ده ششم مکافات و ان عبارت از آنکه از هر کسی
نفعی یا ورسد در مقابل آن مثل آن یا زیاده بر آن بوی رساند و اگر
مضرت از کسی بوی رسیده باشد با و کمتر از آن رساند نعمت کردن
و ان عبارت از آن که معاملات بر وجهی کند که موجب انحراف خاطر
شکرگانه شود و بحسب امکان و بشرط محافظ قانون اعتدال ششم حسن
قضا و ان عبارت از ادای حقوق بر وجهی که از منت و مزب دور
باشد بحسب علم تو در و ان عبارت از طلب دوستی انکاف و افاضل
بطریق کلام و اکرام و انعام و دیگر اسباب که شکر محبت تواند شد و هم
تسلیم و ان عبارت از آنکه باری سبحان و تعالی تعلق داشته باشد
یا بکسانی که برایشان اعتراض واجب است از روی رضا و خوشحالی
تلقی نماید و اگر حسب موانع طبع او نبود و حاصل مفهوم تسلیم آنست
که احکام الهی و توأمین بنوی و رسوم از باب دخول بچشم
تلقی نماید و اظهار کرامت نکند هر چند مخالفت طبع او باشد یا از هم
توکل و ان عبارت از آنکه در کارهای که از وسع و طاعت بشود

بعضی

بنوعی بر او است و از شریع احدی را در آن مجال تصرف نباشد زیاده
و نقصان و مایه و تحمل بطلد و وارده هم عبادت و ان عبارت است
از تعظیم و تجید معمول در جل جلاله کرده و معربان حضرت است چون ملائکه
و انبیا و اوصیا و طاعت و مطابقت ایشان و انبیا و اولاد و نواهی صفا
شرعیست را بلکه خود ذکر و اندوید بر نیز کاری را که مهم و مشکل این است
هم شمار و شمار خود سازد و فایده بسیار دانست که هر یکی ازین فضائل
نامتدی بفر شود و صواب آن نیز اولاد و مستی این بیکر و دو لاند
صاحب بلکه اتفاق در وجود لایقه را تا از و اشرفی نیز نرسد متعلق
هم میجویند و صاحب ملک قوت غضبی را درین حال عیور کویند و شایع
و صاحب تنبیه قوت عقلی را مستقیم خوانند حکیم تا چون قدری بکینند
موجب خود را جایگزین شود و احتیاج و اہست او در دلمای خلاق
سرخ کرد و در صرح او بر دم هم لازم آید و اما ما که مراد با استحقاق
مرح درین تمام حکم عقلیست و موجب مدح او ظاهر است که بدون
خوف و رجاء عقل حکم بلزوم مدح او بر دیگران نمیکند چرا که بعضی
صفات کمالات را استیجاب از او و ترقت نفعی و ترقت ضرری
نباشد عقل مدح او را بر کسی مستقیم و لازم نمیند و چون یکی ازین
دو حالت با و عارض شود عقل تقرب با و مدح و دیگر جمیل از برای
جلب نفع با و دفع ضرر مستحق بلکه واجب دانند علی اختلاف مراتب الخوف

والرجاء فایده اضری فی بیان ضد و نهده الازبع مخفی مانده که چون
 فضایل منحصراست در جاتر بس در با وی نظر همین ظاهر میشود که در زایل
 که ضد فضایل نیز جار خواهد بود اول جعل که ضد علم و عقل است
 دویم جهن که ضد شجاعت است سیوم شره که ضد عفت است چهارم
 جور که ضد عدالت است اما باندک معان نظر و مامل خلاف این واضح
 میگرد و وجه هر فضیلتی احدیت که چون از آن حد تجاوز نماید خواه
 در طرف افراط و خواه در طرف تقریط بر دولت تبدیل میگردد و این
 پس فضایل بمنزله اوساطند و در زایل بمنزله اطراف مانند مرکز نیستند
 با آنکه بعد نقاط از محیط است و دیگر نقاط غیر منتهای از جوانب است
 از طرفی محیط نیز دیگر پس از آن هر فضیلتی در زایل غیر منتهای بود
 و چون در یافتن وسط حقیقی در نهایت صوبت و بعد از یافتن متنا
 بر آن شکل با جرم بازی هر فضیلت در جنب زایل مقرر شده اند
 که آن فضیلت بمنزله وسط باشد و آن وجهی در زایل بمنزله محیط است
 در ذایل منجز در درشت و در بزرگ و اولاً با از حرکت که سو که طرف
 افراط حکمت است و آن عبارتست از استعمال قوت فکری در آنچه
 بر وی واجب بود و یا زیاده بر آنچه بر وی واجب بود و از آنکه
 نیز خوانند دویم که طرف تقریط حکمت است و آن عبارتست از تطیل
 بار او و اختیار و ترک استعمال آن یا بقصر در استعمال بجز آنچه واجب

اضری مندر از آن محمود و عجز است

و اما در طرف عجا یکی تصور است که طرف افراط اوست و آن قدرت
 بر آنچه اقدام بر آن پسندیده نباشد و دویم جهن که طرف تقریط اوست
 و حذر کردن است و اما در طرف عفت یکی شره است که در طرف افراط
 اوست و آن عبارتست از میل به شهوات و لذات زیاده از مقدار حسن
 دویم محمود که طرف تقریط اوست و آن سکون نفس است از حرکت
 و طلب لذات مزوری که شرعاً و عقلاً از جایز بلکه مستحسن و امیدوار
 از روی اختیار زایل از روی نقصان خلقت و اما در طرف عدالت
 یکی ظلم است که طرف افراط اوست و آن عبارتست از تحصیل سبب
 معاش از وجهه و نیمه دویم انظلام که طرف تقریط اوست و آن
 عبارتست از قدرت و تکلیف ظالم بر ظلم خود و اقیاناً نمودن او را
 در آنچه منتهای آزوی او باشد و بعضی هر دو طرف عدالت را جوهر
 خوانند یکی بر نفس خود و دیگری بر غیر و در جمیع انواعی که در حکمت
 این چنان فضایل مندر چند همین قاعده مری باید داشت که بعد
 هر نوعی در ذیل ظاهر شود و پندیده بر لیب متعطل مخفی و مستور ماند
 که در بعضی از محققین بر آنست که در نوامیس شیر اربع الهی وارد است
 که صراط الهی که از وی بجز محدود و علی جهنم نیز بقسمی فایده از موی بماند
 و از همیشه نیز خواهد بود و همچنین آنچه در آنست حکماست اول و اول
 که اصابت نقطه هدف است و اول عدول عنها و لزوم الصواب بعد از آن

حتی لایحه ای بر وجهی است که در مرتبه وسط است و وجود وسط
 حقیقی در میان اطراف نامتناهی معتدلات و بعد از وجود معتدلات
 معتدلات و بیاید دانت که لفظ وسط را بردارد یعنی اطلاق میکند
 یکی بوسط نفس نیز معتدلات و در آنجا آن از مرتبه وسط است
 مانند چار که وسط است میان دو شش و دیگر وسط اضافی است
 اعتدالات نوعی شخصی نزد اطباء وسطی که در فضایل معتدلات
 باین معنی ثانی است چه اگر وسط ماحوز در تعریف فضایل معنی اول
 بودی اختلاف در فضایل معنی اول بودی اختلاف در فضایل معنی
 اشخاص و افعال و از من و او وضع مقصود بودی وسط حقیقی
 قابل که توسط نفس نیز معتدلات و در آنجا آن از مرتبه وسط است
 معتدلات مانند چار اختلاف و حال آنکه اختلاف در فضایل
 کج امور که لازم است و باز هر فضیلتی از فضایل شخصی
 در ذایل غیر متناهی تواند پس ذایل غیر متناهی هر شخصی در غیر
 نتوان آورد و اینجهت است که دواعی و بولعی بسیار است
 و دواعی غیر اندک و استنباط غریبات و غیر متناهی آن بر عارف
 موضوعات اخلاق است فایده اخروی فی بیان التیاز بین الفضل
 الحقیقه و الاحوال است پس باید اگر بسیاری از افعال مردم شایسته
 اهل فضایل بود و در حقیقت غیر فضیلت باشد مثلا از فضیلت حکمت

صفت که

جامعی که مسائل علوم حکمی حفظ کنند و در اشیاء محاوره و مناظره بی
 ان تکلیف و حقایق که بطریق تعین و تلقین یا در کتب باشند
 و چیزی دانند که اگر مردم بروی و نور دانش و کمال فضل آنکس گواهی
 دهند اما چون و توفیق نفس و اطمینان خاطر که شرف حکمت است ایشان
 حاصل نباشد و غیر از تشکیک و حیرت چیزی در فضایل ایشان نقش
 نگرفته از احکمت و اورا حکیم خوانند مگر مثل آنکس در تعریف علوم مثل
 بعضی حیوانات بود در محاکمات افعال انسانی و همچنین در عمل عفت
 هر گاه از جمعی صادر شود که در حقیقت عقیف نباشند همچو آنکسانی
 که از شهوات و لذات دنیوی عواض نمایند با توسط آن جمعی میرود معتقد
 ایشان شده از اسباب لذت و شهوات زیاده از آنچه ایشان
 بسی خود بهم میرسانند جهت ایشان باسانی میسازند یا از جهت آن
 ترک نمایند که در آفت از لذات احوال و اعم از این لذات محفوظ و بهره
 شوند یا ترک بعضی مستلذات بوسط آن کرده باشند که استعمال آن خوب
 بیماری و مرض ایشان می باشد یا بوسط آنکه احساس بعضی اقسام
 لذات بی نصیب باشند و ذوق آن در نیافتد مانند عین پس بر یک
 از میانرا عقیف خوانند چه عقیف است که حقیقت است که حد
 و حقیقت نگاه دارد و شرف عفت آنکه حد و ثبات را برساند
 عرضی و توسط مرضی بروی تریب کرد و در هر مرضی از مستلذات

بقدر حاجت بروجی که مصلحت اقتضا کند اقدام نماید و همچنین عمل
 اسمی صادر میشود و از جمعی که سخاوت حقیقی از ایشان منتفی باشد مانند
 کسان که در طلب جمع از شہوت یا طلب عزیز جاه یا بواسطه دفع ضرر از
 مال یا اجبت بتذریع یا چنانچه جماعتی از آنها که مال وافر میراث یافته
 باشند و از کمال سعادت قدر برزاینده اند و این حالت میسر است
 را افسه که از تعجب و صعوبت جمع مال چشم پنداشند پس هر یکی ازینها
 را سخنی توان گفت چه سخنی بحقیقت آن بود که بدل مال را بفرضی دیگر
 غیر آنکه سخاوت لذتیا جمیل است و بواسطه آن شایسته عملی که چو
 مطلوب است حاصل میشود و مشوب میگرداند و همچنین افعال شایسته سخاوت
 صادر میشود و از جمعی که از سخاوت مطلقا در ایشان اثری نباشد
 مانند کسان که بواسطه طلب مالی اوصالی مجبور خود را در ورطات
 مملکت اندازد و موت بضریات اختیار کند و این حالت را سخاوت
 می نامند و حال آنکه در حقیقت آن سخاوت است بلکه باعث برین
 طبعی که از جمله ذایل است می باشد چه نفس شریف را در معرض تلف
 انداختن بنا بر طلب مالی مانند آن نهایت است و رکاکت طبع است
 و تنگی و محققیت کسی باشد که افعال سخاوت منتهی حکم عقل از وی
 صادر شود و غرض اصلی او فضیلت باشد و هر گشته ترس او از
 ارتکاب امور قبیحه زیاده از ترس او بجز از انقطاع حیوة و قتل نیست

شهرت اشرار کند یا بدل
 مال اگر است

مکر دانند

ترد و تهرست از حیوة با مذلت و هر چند لذت سخاوت در بدت
 حال ظاهر باشد چه بدت این موردی بخوبی هلاک است اما با لاجرم
 لذت و منفعت آن مشاهد صاحبان انظار صایبه میگرداند و اجلا
 و عاجل است یا چون بدل نفس در حمایت دین و تقویست شرح میسر
 بوده باشد و لهذا حضرت امیر المومنین و امام المتقین بعین الموحین
 اسد الله العالمین علی بن ابی طالب علیه السلام و الله الصلوة والسلام من الملک
 الغالب در چین تحریص صحاب بر جهاد میفرمود که معاشره اصحابی آنکس
 لم یصلوا لم یولدوا فی نفس علی بن ابی طالب سیده لافضله بیسیف
 علی الرأس امون من مئیة علی فرانس یعنی ای کرده و اصحاب من مرتب
 اگر در جهاد کشته نشویند از چنگ ملک الموت جان نخواهند برد پس
 از چنگ جلالی تر شد بدت از جهاد چرا باز میدارید و عارفان چه روای
 بر خود رو و لمدارید پس گویند بان خدای که روح پسر ابی طالب در
 اقدار اوست که هر ضربه شمشیر بر من آسان تر است از یک
 بر فرانس چه مردن بطریق مردان پسر تهرست از جان سپردن
 شیوه زنان و همچنین افعال شایسته عدالت کما فی از جمع که عدالت حقیقی
 از ایشان مقرر فرسنگ و دست صد و می باید یا بنا بر جلب قلوب
 عوام باریا و سمعت یا اغراض دیگر مانند آنکه در فضایل سابقه
 یافت و در حقیقت هیچ کس از ایشان را عادل نتوان گفت چه عادل

در

مقدم

خطی

حقیقی کسی بود که تعدیل قوای نفسیه و تقویم افعال و احوال که از وی
 صادر شود بوجهی مقدم رسائیده باشد که هیچ یکی از قوای او زیاده
 از آن قطعی که عقل از برای تعیین کرده باشد نطلبد و بر یکدیگر تعلب
 و تسلط نوززد و بعد از آن در معامله با این نوع نیز همین سلوک مرعی
 دارد و نظر او در عوم اوقات بر اقتصار و انساب فضایل باشد
 نه امری دیگر بتجسس فضائلیه و یا کم تنزیل الاطلاق بحق متمم کارم خلاق
 و الهی المتدین علی الاطلاق فایده سابقان ذکر شد که هیچی که هر یکی از
 فضایل اربعه را طرفی فراط و تفریط که داخل زایل اند می باشد هر یکی از این
 انواع را که در تحت این جناس اربعه مندر چند نیز در دو طرف که داخل زایل
 می باشد استخراج آن بر عارف ماهر در وصاحت اطلاق آسانست
 و مع هذا بعضی از ازانها نامی مشهور بود مثل وفات و خوف که
 در طرف فضیلت جایند و افسوس و غم که در طرف که حفظ فضیلت
 سخاوند و بکره و تدبیر که در طرف فضیلت تواضع و بیادانت که چون
 که چون بعضی از فضایل اربعه وجودی می باشد و بعضی عمدی و یکی از
 طرفین ایشان البته در وجود ما عدم موافق او تا طایفه باشند و
 دیگری مخالف پس با چار اشتباه فضایل طرف موافق متصور خواهد بود
 نه بظرف مخالف مثل سخاوت و شجاعت هر دو وجودی اند و طرف
 افراط ایشان که عبارت از بنزیر و تهور است نیز وجودی و لکن اکثر

مردم مبتدر و متهور رسخی و شجاع می مانند و چون طرفی تفریط هر دو
 که عبارت از بخل و جنین است عمدی اند اشتباه بان مکن نیست چه در
 میاز عدم و وجود و میانیت ظاهر است و در توضیح و حکم که عمدی این
 عکس این وقت یعنی اشتباه بظرف تفریط که عبارت از نذول است
 بواسطه آنکه آن نیز عمدی است و بظرف تفریط که بکثر باشد هر که آن وجود است
 و این معنی در عدالت مفقود است چه امتیاز آن از طرفین واضح و
 و اشتباه آن بهیچ یکی از آنها متصور نیست و این حکم در جمیع انواع که در تحت
 اجناس اربعه مندر چند جاریست فایده اجزای بیاید دانست که هر یک
 طب برد و تسلیمت جمان و روحانی امراض با روحانی خواهد بود و
 جمان امراض جمانی ظاهر است و امراض روحانی عبارت از زایل است
 و این امراض روحانی نیز مانند امراض جسمانی سبب و مرکب می باشد چه
 ترکیب این زایل با یکدیگر چند زایل شد و فحش از بسبب حادث
 میشود که احصاء آن مستعجب بلکه مستعده است مادر کتب اطلاق بعضی از آنها
 یاد کرده اند و طریق مخالف ایشان باز نموده و از آن جمله حمل مرکب است
 که هر سه الهامه در فقره مذکوره با جناب هر دو آن امر فرموده
 و برابر با نظمت مخفی و مستور نماید که معالجه امراض روحانی بعین مانند معالجه
 امراض جسمانی است چه همچنانکه در علم طب جسمانی مقرر شده که حفظ صحیح
 با سلامت مثل می باشد و رفع مرض میان ضد در طب روحانی نیز این

قاعده رعیت لیکن صد در پی همین مصطلح حکایت چه صد بیان معنی
 متعدد و نتواند بود بلکه صد در حکا معنی مخالفت اکنون بیاید دانست
 که همچنانکه در طب همان معالج ابر از اول اول از معرفت جنس و سبب
 و علامت آن و کیفیت معالجه تا که برست معالج روحانی نیز شناختن این
 امور واجبست و چون قوی انسان در سر نوع منحصرست قوت تمیز
 و قوت نصب و قوت شهوت ابراز می نماید در کیفیت خواهد بود
 یا در شق عملی قسم اول تجا و ز نمودن است از حد نظر و مبالغه در تقیین
 تغییر و توقف نمودن بن جایگاه بیا بر شمع و امید که بعرفت مصلحت که
 لذت تحقیق بخشیده اند از آن تحقیق خوانند و بدن اوسط از ادراک مطلق
 یقینت بازمی مانند و قسم ثانی که در امور کیهان و تقوی در قوت
 نظری عبارت از نمودن و بلادیت و در قوت عملی بلاست و امارت
 کیفیت در قوت نظری عبارت از آنست که شخصی را شوق باکت علی
 که غرض آن کمال حقیقی نباشد زیاده بر مقدار که محدود معادن و تحصیل
 علوم یقینات تواند بود پس دانش و مثل علم جدل و خلاق و مغفلت
 و کمانه و رمال و شجده مگر اگر غرض اطلاع بر حقایق آن باشد و اما
 افراط قوت معضی عبارت از آنست که شخصی همیشه در مقام معضی بماند
 باشد و اشتغال بیره عصبیت او درین باب زیاده بر حد اعتدال باشد
 و تفریط آن عبارت از بی غیرتی و بد ولایت و وراثت کیفیت آن

یا در کت و قوت
 صد اول خواست بود
 پس در قوت از روح
 بر وی تواند بود از افراط
 و در اول کت اما افراط
 در قوت می باشد و شیطانی
 ظاهر بود
 اگر در امور خود با آن
 کبری خوانند و م

عبارت از آنست که شخصی خشمناک شود و از جماعتی یا بچیزی که عقل سلیم
 خشم از آن قبیح و از مثل اطفال و بهایم و جهادات و مانند آن مایض
 مالا قدره و اما افراط در قوت شهوت مندرج در اکل و شرب زیاده
 از حد اعتدال و مبالغه در جماع و تفریط در آن عبارت از ترک اکل و شرب
 ضروری و تنها در حفظ نیکی که از اجتناب شهوت نیز خوانند
 در دانه کیفیت آن چون خوردن کل و انگشت و سگد شیشه
 و امثال آن و جماع بکورت و بهایم اکنون بیاید دانست که همچنانکه
 در طب همان معالج و اما باید که مراتب علاج را معنی حار در میان طریق
 که اول معالجه تصرف در غذا که از اصطلاح ایشان تدبیر تصرف
 گویند بکار دارد و اگر آن سنج و مفید نیست با استعمال و اشتغال
 نماید و درین مرتبه نیز و اسپت بر مرکب تقدیم باید نمود و اگر
 اسپت مفیدتر که قلیل از اجزاء اختیار باید کرد و علی امور مسطور فمطابق
 و نگاه باشد که استعمال احتیاج افتد و اگر در او نیز مفید نباشد
 بقضای ایضاً از دواء الکلی بعمل احتیاج افتد تطیب روحانی را
 نیز رعایت این مراتب لازم است بدین منوال که اولاً تنبیه
 اخلاق و از آن درین بار کتابچه و عیاد بان که بمنزله تصرف غذا
 تواند بود باید نمود و ثانیاً توجیح و شربش قولاً و فعلاً مگر اگر این
 بمنزله دوست در مقام اصلاح نفس و از آن مرض از او باشد و اگر این

نیز ممکن نباشد بار تکاب چهار دینتی دیگر که خلاف آن باشد که این بنظر
 استعمال سم است در دفع و از آن باید که بیشتر چنانچه در عرف ترک
 این خون بعد از موت بنک شراب میکنند و اگر این نیز منج نباشد تدریجاً
 شتم و ضرب و تخریب است که بمنزله اجزاء الدواء الکی تواند بود و چون
 طریق عالی امراض روحانی بر وجهی ظاهر گشت و با تفصیل
 جزئیات آن تعدد یا تقسیم اجزاء بر بعضی از آن که در میان مردم کم
 الحده در اندمانند جبل و حسد و غضب و لاشالان اکتفا نمود و خواهد شد
 و من الله التوفیق اکنون بیاید دانست که چنانچه در امراض جسمانی بعضی
 امراض ملکی باشد مانند جلی و قی در مرتبه اجزای و در بعضی بری
 در امراض روحانی نیز می باشد مثل حیرت و جهل و غلبه غضب و بدی
 و خون و حسد و ابل بر لفظن پوشیده نماید که گاه بود که علاج
 مرض روحانی بطبیب جسمانی باید نمود و بیان این سخن آنکه چون میان
 نفس و بدن شدت تعلق و ارتباط بجای رسیده که هر کس قتی که در یک
 پیدا شود و در دیگری میرت تواند نمود پس معالج روحانی را در توج
 معالجه ملاحظه باید کرد که ایامبدا این را ذکر کرد در مقام از آن است
 در بدنت یا پس اگر مبداء آن ملکه را در او غرضی بدن است مثل
 المزاج یا سوء التکلیف باشد معالجه آن بطیب جسمانی باید نمود و الا بطیب روحانی
 اکنون بیاید دانست که اگر چه امراض قوت نظری بسیار است اما مخوف

و معلوم است

و مسلکین ایشان در نوعت کبر حیرت که از قبل از ما قوت نظریست
 و دویم و سیم جهل تعسبه یعنی جهل سبط و مرکب و اول طرف نظر
 قوت نظریست و دویم و اول جهل در آن کیفیت اما حیرت عبارت از آنست
 که نفس بواسطه تعارض اول در مطالب نظیره از حکم جزم بطرفی عاجزاید
 و علاج این آنست که اول قضیه بر هیله اجتماع النقیضین و استقاء هما
 مجال است که باشد تا از دو طرف حق و موافق نفس الامر خواهد بود
 و بعد از آن تخصص مقدمات و عرض آن بر قوانین منطقی در رعایت شرایط
 ان البتة طرف حق از باطل متمیز میگردد و باسانی و حکم جزم بر یکی از دو
 طرف تواند نمود و اما جهل سبط عبارت از عدم علم است با عدم حقاقت
 آن در شان خود و این حالت در ابتدا و حال در نومینت بلکه نیز
 تعلم و بعد از آن تواند بود چه اگر دانند یا اعتقاد دانش بخورد و به
 تعلم و حال خواهد بود و لیکن درین مقام مانند ان عظام و شرعاً و غایب
 در نوم و صاحبش ملوم است و علاج این مرض آنست که از روی غیر
 در حال انسان و سایر حیوانات بعلم و غیرت نظر کنند تا بر وی یقین
 شود و کیفیت انسان بر سایر حیوانات بعلم و تمیز است پس جاهل که
 بجد علم و تمیز راسته نباشد در سلک حیوانات عجم مسلک خواهد بود
 بلکه از ایشان خسیتر چرا که حق سبحانه و تعالی بکلم اعطی کل شی خلقتم

جمله

تا مردم که آن احوال معلوم
 و او که در هر چه است
 مناسب آن طلبت بر نمود
 بعد از حد آن که معلوم

هری ملک را عقل را دینی شهوت و غضب و حیوانا شهوت و غضب را دین
عقل و انسانا هر سه را دینی عقل و شهوت و غضب پس اگر انسان
و غضب را مطیع و متفاد عقل کرد اندک بکمال عقل رسد و
از ملک علی خواهد بود وجه ملک را در کمال مزاحم و مانع نیست بگردان
باب او را اختیارانی و هرگاه که انسان با وجود مزاحمت شهوت و غضب
عقب سببی و اجتهاد خود را در دشمن قوی را مغلوب داشته باشد بقدر
که مرتبه او بلندتر خواهد بود از درجه ملائکه اگر عیاد باشد عقل را
مغلوب شهوت و غضب کرد دیننده باشد مرتبه او از نیایم فرود خواهد
بود و حیوانات بواسطه فقدان عقلی که رادع و مانع شهوت و غضب
تواند بود در نقصان خود معذورند بکلاف انسان که او را با وجود
عقل هیچ جا عذر نیست قطعا آدمی را در هر مرتبه معجزیت از فرشته
و از حیوان که کند میل این شود کم این و کند میل آن شود زیاد
و از جمله این شاه جامعیت انسان را با استحقاق خلافت الهی حاصل است
چنانچه رض کریمه و هو الذی جعلکم خلائف فی الارض من ناطقت و مرد
اللفظ امانت در کریمه اما عرضا الامانة علی السموات والارض والیبالی
فاین ان جملهها و استغنی عنها و حملها الانسان یزین مرتبه خلافت است
چه اگر لفظ امانت را چنانچه در اکثر تفاسیر آمده است طور است حمل عقل

کنند بر اول وار و میشود که جن و ملائکه با انسان نباشد و سوت
بهر در عقل نمیکنند و بر ثانی متوجه میشود که جن با آدمی در تکلیف
مشارکت پس تحمل امانه مخصوص با انسان نباشد و سوق آیه دلالت
صریح دارد بر اختصاص آن با انسان کما لا یخفی علی من له ذوق صحیح
بأسالیب الکلام و محل آن بر خلافت الهی مخصوص با انسان است **بیت**
آسمان بار امانت توان کشید ترغ فال بنام من دیو از زدنند و اند
انسان را ملسان اهل تحقیق عالم صغیر خوانند چه عالم کبیر با وجود کثرت
انواع و اصناف منحصر است در دو قسم مجردات و مادیات و در بیان
انمودن بی نام است از هر یکی از مجرد و مادی موجودات چنانچه از کلام
حضرت امیر کل امیر علیه الصلوة من الملک القدر حیث قال مخاطبا لمرتبه
الانسان یند اتحب انک جرم صغیر و ینک الفطوی العالم الاکبر ظاهر میشود
بلکه بعضی از محققین انسان را عالم کبیر میدانند چنانچه از بعضی عرفا منقول است
که لو ان العرش و ما حواه مایة الف مرة فی زاویه من زوايا قلب العارف
لما استیعب یعنی اگر عرش این وسعت که بیان کرده اند یا آنچه عرش از
احاطه دارد صد هزار بار در زاویه از زوایای دل عارف در آید
هرگز قلب عارف از آن حس نمیکنند چه بمقتضا حدیث قوی که او سنی
ارضی و لا سماوی و لکن و معنی قلب عسیری المومن یعنی زمین و آسمان را که
عظمت من نیست لیکن دل بنده مومن من کی بجای مراد از هرگاه دل

نعمانی

کنشایش ذات قدیم داشته باشد اگر احساس بجدت نکند عجب
نیست اگر سالی گوید که غریت انسان عالم کسیر را بدینست چون زاید
بر کل خود تو اند بود جواب گویم که انسان از آن حیثت که یکی از موجودات
خارجیست بر عالم است چه عالم عبارت از موجودات خارجی است
و اطلاق عالم کسیر بر انسان از آن جهت است که اشغال مجموع دلد در هر موجود
زمین پس از جهت زیادتی دارد بر عالم اگر سالی گوید که هر گاه
عقول و نفوس فلکی ناطق هر کس شاید باشند عالم نیز مشتمل خواهد بود
بر موجودات زمین پس زیادتی انسان بر عالم از جهت مقصور
خواهد بود و جواب است که چون مقرر است که احساس ظاهری و باطنی
موقوف بر قوی متعلقه بیدانست عقول مطلقا یعنی ظاهر و باطن
حساس نخواهد بود علی هو المقرر عندهم و نفوس فلکی را اگر حس طبعی که
هر که غریبات مادی است اثبات کرده اند احساس ظاهری مطلقا
نزد پس زیادتی انسان بر عالم باعتبار حرکت حواس ظاهر است
و اطلاق عالم کسیر بر وی باعتبار محوز و بیاید دانست که مقتضای
اشیا ریتن باضدادها هر گاه که جایی در محافل علما و مجالس فضلا در
وقتی که ایشان بایکدیگر در تحقیق مباحث حقایق و متفحص بر ارفاق
مشکل باشند حاضر شود و خود را مطلقا از صفت نطق عاجز و عاری یابد
بر وی ظاهر میشود که آنچه او با مثال خود گفت و شنود میکرد هم از

قیل از اصوات حیوانات بود چه اگر آن کلمه و کلام داخل نطق
انسانی می بود درین مجلس نیز تکلم توانستی کرد پس اطلاق آن
بر اینچنین شخصی مانند آنست که عوزه را انکور گویند و گیاه را کسند
را کسندم گویند و خستیت طحال از حیوانات عجم بنا بر آنست که هر یک
از حیوانات عجم بحسب بنا بر آنست که هر یکی از حیوانات فطرت اصلی
برای کاری که مخلوقند در آن مهال نور زید ماده بخلاف آن عمل
که عرض از خلف او تحصیل کمالات است و چون آن در مرتبه
جبل ماده و از تحصیل آنچه مژده خلق او عاقل گفته فیاوت
و خاست او از حیوانات عجم بدینست و لهذا در کلام مجرطافا
این معنی وارد است حیث قابل عز من قابل الحمد و لا یفقیون
بها و لم یعین لایمرون بها و لم اذان لایسمعون بها و لکن کلام
بل هم اصل اولیک هم الفاعلون و مؤبدینت آنچه از معلم اول یعنی
ارسطا طالس منقولست که اگر بینائی و مایمان مهر دو در جا افتند
ناینا بوسط فقدان استبا احتراز معذ و راست مایمان نزد عقلانست
و معلوم **بیت** و لم اذنی عیوب الناس عیبا کفضل القادرین علی التمام
یعنی هیچ عیبی برابر آن نیست که کسی با وجود قدرت بر کمال خود نهی
ماند و بر لب نطق مخفی ماند که چون علم تیرین فضایل و ممکن صیغ کلام
پس جبل که ضد دست برترین ذوال خواهد بود چنانکه امیر علیه الصلو کلام

خوانند

من الملك القدير منير ما به العلم تابع للفتى والعقل طوق من ذنب
 والنهسل واولاد واهلها والنجل للعرب وكريه قل تبارك
 علما که از جانب حق بجهت و تعالی تعلیم است حضرت رسالت پناه ختمی
 علیه السلام اثر ایشانی بطلب زیادتی علم صریحا و التبرکات بر آنکه علم بهین
 فضایل است و همچنین آنچه از آن سرور نقل میکنند که حضرت امیرالمؤمنین
 میفرمودند که با علی اذا تقرب الناس بالوحد التبرکات بفضلك
 تسبقهم بالدرجات والرفق یعنی ای علی هرگاه که نزدیک می جویند مردم
 بخالق خود در سبب انواع طاعات و عبادات پس تو باید که با اعمال آلت
 عقل و فکر در آنها الهی و صفات نامشایی تفریق نماید درجات
 و قربت بر ایشان سابق شوی و نیز در کلام امیرالمؤمنین علیه السلام آمده است
 که الناس ثلثة عالم ربانی و معلم علی سبیل النجاه و هیچ رعا علی اتباع کل
 ناعق میبوی مع کل یح لم یستضوا بنور العلم و لم یجاءوا الی کن و شیعیانی
 مردم سکر و اندک صف اول علماء ربانی مثل انبیاء و اوصیا و صف
 ثانی متعلشانند که مقصد اصل ایشان از تعلیم نجات از عقاب الهی است و صف
 ثالث جماعتی عوام کالانعامند که از ایشان حضرت امیر کل میرایم که
 عبارت از کس که جلالت تغییر فرموده و همچنان که آن کس باشد که از باب
 جانی بجای میرود ایشان از میزان صفت یاد فرموده که هر جای که با سبیل
 میکند میرود و باندک روشنی بطلعه شمس طریقی حق از دست

عفی عنهم

میدهد هر چه که بنور علم خاطر ایشان روشنی نیافته و بر توفیق
 بر دمای ایشان نفاقه و چون برکن و شیخ که عبارت از علم یقین است
 التماس کرده نه نیت و اضطراب عقاید و حیرت می باشد اعاده نامه
 و ایام از جهل و جاهل مرکب که عبارت از اعتقاد و دانیت با وجود
 عدم آن مرضیت منک که اطباء در وحالی از علاج آن بجز اعتراف نموده اند
 و لهذا از حضرت عیسی روح الله علیه و آله صلوة و السلام منو
 که ایشان میفرموده اند که من از علاج آنکه یعنی کور ما در زرد و ابرص
 عاجزیم اما از علاج احمق عاقرم و حکما کف انکه اقبلاجی که از او
 در جهل مرکب نفع منصور تواند بود و استعمال علم ریاضی است عالم
 اندر و حساب املین و مبرهن است فمن اراد الاطلاع علی طالع
 من طالع چه در مطالبان علوم حق از باطل امتیاز نام دارد و در دم
 را در مطالبان علوم چندان مجال تصرف نیست و چون نفس بعد از
 دریافت لذت یقین در مطالبان علوم در معتقدات خود رجوع
 کند و آن نوع لذت یقین در وی نیاید البت بر فساد عقاید
 خود را اطلاع پیدا میکند و چپش سپط می شود و استعدت کتاب
 فضایل در وی بطور میرسد و فاضل شریز زوری در تاریخ
 الحکا آورده که در زمان اطلاق فلاطون در میان مردم و بای علم
 پیدا شد و ایشان را مدحی بود و بشکل مکعبی که از انبیاء و نبی امیر است

موسی

و حی که تصنیف آن مزج کینند تا با بر طرف شو و بنی اسیریل فرمود
بنی خود پهلوی آن مزج مذکی دیگر بنا کرد و مذا انفاقا چون مزج دیگر
باقام رسید و بایز آرد و با بر تصاعف سد بنی اسیریل فریاد کرد که ای
بنی خدا تو ما را فرمودی که طریقی را مضاعف آید تا با این شام تیغ
شود اکنون که مزج دیگر بنا کردیم و با زیاده شد بنی بدرگاه آله ما
کرد و حی رسید که ایشان مزج دیگر مثل آن در پهلوی آن بنا کردیم
مکتوب است استعانت و التماس با فاطمون بر و نزد چون مردم آن زمان
بسیار منکرند بود و فاطمون ایشان گفت که خجی بجان و قتالی قادر است
که بی این تصنیف مکتوب آن مکتوب عام را از شمار دارد اما چون شما
از علم منکر سپار نفرت میورزید شما را خجی بجان و قتالی با این طریق
تزیین میاید بجز از آن ایشان را تصنیف مکتوب فرمود و چون بر آن
عمل نمودند و با لیکه بر طرف شد و طریق تصنیف مکتوب در کتب مندر
و حساب پتین و بر من است فمن اراد الاطلاع علی مطالع من مظاننا و بحت
رسیده که فاطمون بر در خانه خود نوشته بود که من طریقی را
باست لای دخل دارنا یعنی هر که علم مندرند در خانه ما در نیاید و اما
حد که عبارت از آن بودی زوال نمیشد است از امراض مملکت است
و حاسد همیشه متون و مخزون می باشد چه فیاض علی الاطلاق است
صغیر یا بجمیع مخصوص میدارد و حاسد چون از شما به رسم آلهی تعالی

بر بنی نوح او فایض است و متوزع خاطر میگرد پس این حالت همیشه
با او خواهد بود و در حدیث نبوی علی فایض شیره ایضاً یحیات و آرد
که ان الحسد یا کل الحسنة كما باكل انار الحطب یعنی حسد کوینها را میخورد
همچو کواکبش همه را و علاج این مرض با این تواند بود که از روی
تحقیق مامل کند که درین آرزوی غیر از ضرر عاجل و آجل خودش
ببجز ضرر بجز و عظیم راجع میشود یا بی و چون هر کس دوست
خود است دوست خود و خود دوست پس هر گاه میاید که صفت
خستیا که درت و اندوه خاطر او میشود بجز و علیه که با عرض
عدا و دوستی مکر و ای عاید نیست یقین برکن آن سعی و اتمام
خواهد نمود و حکما گفت اند که هر که دوست که شری بر دشمن او
رسد همیشه بود و در محبت شری بود و شیر تر از این کس بود که خود
که شری بر دشمن او رسد و هر که خواهد که چیزی کسی رسد شری خواهد
باشد با کس و اگر این معاد با دوستان کند باه تر و زشت
بود پس خود شیر تر از این مردمان باشد و همیشه اند و مکن
بود چه بجز مردمان غمناک باشد بلکه خیر خلق منافی مطلوب او بود
و چون بجز مردمان غمناک باشد بلکه خیر خلق هرگز از اهل عالم منقطع نخواهد
بود غم و اندوه او نیز با این نخواهد بود داشت و محقق طوسی قدس
سره در اخلاق که ناصری آورده که تباه ترین انواع حسد نوعی بود

مقدم

مقدم

که میانه علماء افتد چه طیف منافع دنیا و دین است و قدر محال
 وضعی که لازم داده است موجب باشد رغبت را بالغرض تعلق
 اراده بزوال مرغوب و از غیر عارض شود و اگر چه این معنی نزد
 او بالذات مرضی بود و ایند حکما دنیا را بکلیبی کونانی که مردی دراز با
 بر خود افکند تشبیه کرد و ایند چنانکه بر سر بدن پوشد پای او برهنه شود
 و اگر پای را محروم کند از دستش برهنه نماید و همچنین در دوزخ دنیا
 اگر شخصی معنی مخصوص متع شود دیگران را از آن متع باشد لیکن نعمت
 علم ازین تصور منزه و عبرت چنانفاق و شرح از آن و مشارکت در
 انبای حسن را در دفع از آن مقضی زیادت لذت و کمال تمنع بود
 پس حسد از آن جهت است که از طبیعت شر مطلق خیزد و فرق میان
 حسد و عینت است که عینت عبارت از از روی حصول کمال یا مصلحت
 که از غیر خود حسد کرده باشد برای خودی که زوال او از آن
 دیگر خواهد بود و حسد از روی زوال است از غیر اعم از آنکه حصول خود
 منظور باشد یا نه و عینت بر دو قسم است یکی محمود و دیگری مذموم عینت
 محمود است که از روی حصول کمال آن که از غیر احسن کرده برای
 خود از روی حسد و عینت مذموم است که شوق آن که از غیر حساس کرده
 برای خود از روی حسد زوال آن از وی این بود و محلی کلام در علاج
 جهل و حسد اللآن جان وقتان جمعاً الکنایه من نقل حکیم مس

الهامه فاقول فال هرس الهامه فی جواب من سال عنه ما بال العلماء یقون
 ابواب الاغنیاء اکثر مما یاتی الاغنیاء ابواب العلماء ان العلم ذکر
 لمعرفه العلماء بفضل العناء و جعل الاغنیاء بفضل العلم وان العلم مذموم
 بكل لسان یتیزین به فی کل مکان یعنی هرس الهامه در جواب شخصی
 که از وی سوال کرد که چرا علماء بجای اغنیاء سپاریم و نه اغنیاء بجای
 علماء می آیند فرمود که سبب این است که علماء فضیله اغنیاء را میدانند
 و اغنیاء فضل علماء را نادان و جاهلند و میدانند که علم ستوده شده
 جمیع زبانها و صاحب واراسته است در جمیع مکنته و قال من احب ان
 یجاد علیه عند فاقته فلیجده ما وسع له علی اهل الحاجة یعنی هر که دوست
 دارد از آن که مردم در وقت احتیاج بوی احسان کنند باید که او
 در وقت قدرت بر اهل حاجت احسان کند و قال ایضاً الهامه
 ان لا یعیاد المراد احد و لا کمون لاساده ال من عاده واضربه بل یکن
 وایله و یلین ل القول یعنی لامتی درنت که با پیکس دشمنی کند
 و هر که با او بدی کند در مقام اضرائش و بلکه با او سکوتی و ولایت
 در زد و قال ایضاً افضل الاعمال ثلثه ان تبدوا العبد و یصد
 و الجاهل عالماً و الفاجر برابری افضل اعمال سیز است یکی اگر دشمن
 را دوست کرد و داند دویم جاهل را بجد علم بیاید سوم اگر فاجر بر کافر
 را از اعمال پستی باز داشته شود کار کرد و داند و قال فی جواب من سال

عنده عن الجواد هون کچو د بآلک ویصون نضک عن سوال غیر ک یعنی
 جو عبارت از آنست که از مال خود آن مقدار مستحقان برسان که خود
 بسؤال محتاج نشوی که زیاده از آن تضرر است و از صفات مهمه
 و بنیاید دانست که این تغییر جو را باعتبار عرف عامت و الا خود
 نزد حکما عبارتست از فادده مابین معانی المعوض و لا العوض و اما
 اطلاق جو را حقیقه بر غیر حق سبحانه و تعالی که فیاض علی الاطلاق است
 نزد حکما مجوز نیست و قال من لم یکن موضعاً لیسطان قاهر و قائل
 عادل و طیب حاذق عالم و سون قائم و نهر جار فقضی نفعه فاعلم
 و مال یعنی هر که برای توطن خود جای که در آنجا با دستانه نافذ لکم
 و قاضی عادل و طیب حاذق و انا و بازار رایج و نهر جاری باشد
 اختیار کنند هر سینه در تصبیح نخل و اولاد و مال خود سعی کرده
 باشد چه هر گاه پادشاه غالب نافذ لکم باشد متجزه متغلا ز مال
 و عیال و اطفال مردم آنچه خواهند تسلط و تغلب در آن تصرف
 خواهند نمود و اگر کسی در آن باب ممانعت و ممانعت ایشان کند
 مودی بقتل و هلاک آن شخصی خواهد بود و در نفع مغفده بوجود پاد
 نافذ لکم سبب منوط و مربوط است و اگر قاضی عادل باشد از باب
 جیل و کفر و اهل انفراد در تحصیل شایسته خود صد هزار مکر و جیل مثل کوهان
 دروغ و رشوه و حقوق بی نفع خود در این حق متصرف شوند و نفع

اشغال
 و ادل و ان
 ما اعدا که خواننده حال
 م

این منفرد که بوجو و پدید است نافذ لکم ان بوجو و قاضی عدل
 که بوجه خوف و خشیت الهی در احکام شریعت میل بطرف نکند
 و مخرجات دنیاوی را در نظر او بسبب رسوخ اعتقاد با
 مجازاة و مکافات افزوی مطلقاً و قعی و اعتباری نباشد
 و مربوط است و همچنین اگر طیب حاذق عالم بظرف معاملات ممالک
 بملا واه مضر متصف بصفتا و شریطنی که امام الاطبا بقراط
 در طبیب شرط کرده چنانچه در ترجمه او بتفصیل مذکور خواهد شد
 انشاء الله تعالی چهاران از دست اطبا جبر شویست که این
 صنعت شیرین و وسیله تحصیل قوت لا یوت بقریب الاطین خسته
 نادانته شروع در معاملات مضر میکنند و در آن باب بچنان
 دلیرت فرات میمانند که اگر یکی از مشاهیر اطبا می بود بملاحظ تمام
 در معاملات آن امراض تصرف میکرد و از رویا در مرض اهل کت
 مریض مطلقاً نمی اندیشند و نادانسته آنچه خواهند بچار می بینند
 خواه مناسب شد و خواه مهملک جان سلامت من برودند نمود
 باشد من شرور و فتنه و درین سیاه عالمنا و همچنین اگر بازار رایج بنا
 کامللاً معطل مردم که مدنی الطبع اند معطل میمانند و این معنی بود
 مساند نظام بنی نوع تواند بود و همچنین جای که نهر جاری باشد
 آب بسیار در مثل اسبجاه و آب غیر که هر یکی موجب قسام امراض

می باشد چنانچه تفصیل آن در کتب سبوط طبرستان مسطور است تا به
 خورد و استعمال آن موجب انحراف امر جبرکات آن بلاد خواهد بود
 و چون حکم و مواعظ که از هر مسلمانی منقول است از آنست که هر کس
 در یک کتاب توان کرد بزرگ و تیمنا باین مقدار انکفا میرود و با
 التوفیق در اکثر تواریخ معتبره مسطور است که در سینهی هر مسلمانی
 رایست و شمر زنده و همه در طفولیت و فانیافتند بنا برین
 ایشان بزرگ کردند که اگر حق سبحانه و تعالی مراد فرزندی که گمته نماید
 صد تیرم را تمهید کنم و جمیع مایحتاج ایشان را منیا سازم تا شاید که بسط
 آن خیر فرزندی که گمته نماید بجناب بزرگ شود و علم و حکمت
 پیاموز و پس حق سبحانه و تعالی ایشان را پیری که گمته و فرودستی
 بمشوخ دوی در سن نه سالگی تمام صحف زیاده و معنی از آنرا گرفت
 بعد از آن رنجور شد مرض زوی باز زیاده نهاد و هر مسلمانی از آن
 عمر بسیار اندر و مناک شد و گفت آئی تو حاکمی و فرمان تراست باین
 و این غم و اندوه بنا بر آنست که میخواستیم که را خلفی بود که پوسته ترا
 عبادت کند و خلاق را علم و حکمت پیاموز و متعاقب این مناجات
 جبرئیل امین در رسید و گفت حق سبحانه و تعالی میفرماید اگر میخواهی
 که فرزندی ترا جاوید زنده داریم مقصد نذر بار بپسند کوی بعد از آن
 مساجات کن تا ما او را حیوة ابدی که گمته کنیم هر مسلمانی که گمته کرد عا

من در

از کتاب اربعین
 در توحید و ایمان
 او بیست و یکمین باب

حیات ابدی ممکن است از برای خود دعا کنم جبرئیل گفت اختیار تراست
 پس هر مسلمانی مقصد نذر بار بپسند گفت و دعا کرد و حق سبحانه
 و تعالی بموجب وعده کریمه او را حیات ابدی بخشید و او را چنین
 روح کرد در حال زنده که دریند و حکم و رفعا مکانا علیا او
 با آسمان بردند و آن جناب هنوز زنده است و خواهد بود در آسمان
 کریمه و نفع فی الصور وضع من فی السموات و من فی الارض الا
 ماشاء الله اشاره بدوست و مشوخ را نیز حق سبحانه و تعالی
 بخشید و بعد از پدید آمدن اولاد آدم مشغول گشت و او را فرزندان
 بسیار شدند بعدی که شماره ایشان مستعد بود اما در هیچ یکی ایشان
 استعداد خلافت و نیابت خودی یافت تا آنکه بعد از نهدال
 او را حق سبحانه و تعالی پیری که گمته فرمود که اما خلافت در ناصیه
 او میاید بود و او را ملک و بعضی لایح نیز گفت اند نام کرد
 و از وی حضرت نوح بنی الله بود آمد چنانچه در تواریخ مسبوط
 مبین است اما آنچه فاضل شهر زور در تاریخ الحکما آورده
 که پسر هر مسلمانی درین علی السلام طاط نام داشت و او را ضا
 نیز گفتندی و صلیبان با و منوبند و در هیچ یکی از تواریخ معتبره که
 بنظر تتبع رسیده یافته نشد مگر آنکه طاط و صاب هر دو از
 القاب مشوخ باشند و حکیم صاب هر مسلمانی درین علی السلام

راج

قال من لم يملك عقل لم يملك غصبة يعني هر که مالک عقل خود نیست
مالک غصب خود نیز نخواهد بود وقال الملك للبيوع بالرفق والداره
مالا يبلو بالبعثا والصور خاصم الاختيار يعني پادشاه عاقل بر رفق
وعدا بجای میرسد که هر که بقیه و صولت با نجا تو نذر رسید خصوصاً جفا
و نیکو کاران با نسیه موجب زوال دولت است وقال ايضا سيل
الملك المازم ان يعتبر الرجال انعاما ليسا يثابروا من عظم اجسامهم وكنه
لا يظهر الخلاف على من ليس رطاوي يعني پادشاه صاحب عزم ثابت
انديش را باید که مردمان را بکبر و ارشاد اعتبار نماید بزرگمندی
که الما با صوبه یعنی بزرگی و لسان لا بکشته در جواب مع بال مقصدی خیر
من ان ترا به حقیقت موصوفت و باید که پادشاه ظهار مخالفت
کسی نکند که طاق مقاومت او نداشته باشد وقال واجتمع
الملك لا موال ولم يتفق منها في مواضع الحقوق كان ذلك سببا
تضعها مع اطلاق ملكه یعنی هرگاه پادشاه در صد جمع مال در آید
و از در مجال لایق صرف نماید هر آینه باندگ زمان این مود
بتضع مال شود باز مالک وقال جمع المال يحتاج الى الاعوان
والاعوان يحتاجون الى المال یعنی جمع مال به اعانت و اتفاتی
بسی نوع متصور است و اعانت اعوان و اطاعت ایشان بی اتفاتی
مال مستعد وقال سيل الملك ان يضبط المروء من عرف بالکذب

لا يضبط

والشر تغدير امتداد اذا اصطفت زال عن طبعه و خیر تا فان تعبير الطابع
و نقلها مستعد علی صاحبه یعنی پادشاه را باید که کسی که بر روی
کونی و شتر است استنهار و از ندر رعایت و تربیت کند بکمان
انکه که شاید که ایشان بوسط تربیت و التفات پادشاه صفات
مذمومه که در طبایع ایشان مرکوز است از خود زایل کند چنانکه
تعبیر مقتضای طبیعت مستعد بلکه مستعد است علی خلاف الارا و ارجحت
است که جمع حکما در باب منع تعلیم علوم یقینی که بمنزله غذا آورده
هر زمانه ان شیر را نبات مغالطه نموده اند و اندر در موزات
استقلینوس آمده که البدن الی غیر النقی کما غذوه زوده شتره ایچی
بر ان که از اخلاط فاسده پاکست هر چند که او را غذا میدهند بی خوب
از دیبا و اخلاط فاسد میگردد و در کلام بحر نظام کل امیر علیه
و ال الصلوة من الملك القدير که آرای الاحسان عند المرشد
القن منقصة و فاعا کما المزن فی الاصداف و راقن مکر فاذ و نشد
نون علام زاده من مردم یعنی به اصل و فی جوف الافرغ صا رسما
اشاره باین معنی است یعنی احسان و یکنونی کردن ب مردم میگویند
موجب عبودیت او میگردد و هر محس را و نزدیک و شتره
مستلزم منقده و ذم محسبت مانند ایشان که در صدف در مشود
و در جوف انبی بسم میخیل میگردد و از چمن است که حکما گفته اند

اصره

که همچو فاعل از اجزاء فعل دخل در قابل در تکمیل آن دخل است
 و قال صبا ايضا لا تاخذوا من الناس جميعا معندهم لکن بیعتی ان
 تاخذوا من هومن الناس محمود فی جمیع حاله جمیع ماعنه و ممن بشوکی
 محمود فی شی واحد ذلك الشی فقط فان العاده یلزم منها بر ایچتها
 فقط بل یلزم مع ذلك منها با کلهما فان از هر فاعلی یلزم بیعت
 فقط بل فی بعض النظر ای فقط مثل ورد الله فی واما الخ فاعنها یا کلهما
 یلزم منها بشوکی واما شجره الورد فی غیره با بعد ان میونی شوکی فاعدا
 کان الامر علی ذلك یعنی ان یوخذ ممن هو محمود فی الکلام و العفل
 جمیع ماعنه و ممن هو محمود فی الکلام و النظر مع ذلك التوکید
 بل است کقول الاحده فان النقطه العلی من الزهر یکن النخل و لایکن
 الانسان یعنی اخذ بکینه از مردم تمام حصال ایشان را خواه یکله
 و خواه بد لکن سزاوار است که کثیره از هر که محمود و ستوده
 باشد در جمیع حصال خود جمیع عا حصال او را و از هر که در یک حصله
 محمود و ستوده باشد همان یک حصله را باید گرفت و از جهت
 توضیح این معنی بمثل تمثیل فرموده اند که چون لذت سبب محض در
 بویدن نیست بلکه از خوردن آن نیز لذت حاصل است از وی
 در هر دو جهت لذت باید گرفت بخلاف بعضی کلهما که لذت در
 ایشان فقط و بعضی را دیدن فقط مثل ورق گل و در نخل لذت

عطف محمود و الکلام

در قرآن

در خوردن میوه است فقط نه در دیگر و در بعضی مواضع می
 مثل خارد و کل که بمنزله حصال زمین است پس همچنانکه استند
 از رای که کل موقوف بر دو مسأله جار باید که در هر که حصله
 و زمین باشد که کند او را بمنزله خارد استند از وی احتراز واجب
 دانند پس هر که سخمش و فعلش هر دو مستوره باشد از وی هر دو
 باید گرفت و هر که کلامش تنها مستوره باشد از او باید گرفت
 و هر که با وجود حال نظریه خود باید گرفت که آیا تو کفو و قابل
 اخذ آنچه اراده ان کرده استی یا نه چرا که چیدن عمل از سکو نه
 نخل را ممکن است اما آدمی را ممکن نیست فایده اختیاریه در اکثر
 تواریخ معتبره مسطور است که ابتدا پیرش اصنام را بنی آدم سبب آن
 بود که هر مساله را مستور و سستی بود که اکثر اوقات ملازم رکا
 سعادت استجاب بجناب بودی و از وی در سفر و حضر مفارقت
 نکردی و از کلمات حکمت امیرش همیشه نصیب و لغو و خطا کامل گرفت
 و چون انجناب بکم و رفعا مکانا علیا بجای که اراده از لیبیا
 تعلق گرفت بود و صورت فرمود آن عزیز در مفارقت انجناب
 علی الاتصال میفرموده و همیشه مکتوب مخزون می بود ایوا
 الحنا لیس بر حال ان عزیز اطلاق حاصل شد و کدورت

مردوب

واندوه او را بر مفارقت هر سال الهی در یافت بنا برین
در مقام زین و کمر آمده و در ساعت بزنی یکی از صلی خود
ظاهر ساخته قصد از دست آن مخزون نمود و بعد از ساعت
با یکدیگر انس و الفت گرفتند از وی سبب دوام و اندوه استفسار
نمود و چون آن از وی سخن گفت از حد مشاهده میکرد و حقیقت
حال خود را با وی گفت ایس گفت اگر میخواهی صورتی مشابه
المرآة که تو ترتیب و هم نماز دیدن آن تخفیف در اندوه تو حاصل
شود و عبادت الهی بغایت آسان بی تو ترغیب خاطر قیام توانی نمود
القصه آن مرد مساده از وسوسه شیطان فریفته شد آن صورت
را مستحسن بنیداشت و ایس از صبح روز دیگر صورتی مشابه
هرس الهی تراشیده و جهت آن عزیز آورده آن مرد از دیدن
آن صورت بسیار خوشحال شده او را در جلوه گانه خود نگاه داشت
و صبح و شام از دیدن آن خود در اتساع میداد تا آنکه روزی آن
عزیز در پهلوی آن صورت بجاگاه در گذشت و بعد از چند روز
چون مردم او را ندیدند در خانه او را باز کرده با نذر رون آورند
دیدند که آن عابد در پیش آن صنم مرده افتاده مردم از مشاهده آن
صورت متعجب و متحیر ماندند که یک ناگاه احوال او کسوس در میان آن جلوت

مرد

بصورت پرموتو ظاهر گردید و گفت تعجب شما از جهت چیست ایس
ایس و این مرد که از محض صانع و محرمان او بود این صنم را که
خدای زمین است عبادت میکردند بنا برین دعای ایشان مستجاب
میشد چون این سخن شنیدند در ساعت هر کسی مثل آن صورت را
تراشیده عبادت آن مشغول شدند و در راه و ایلی و کفر در ظهور
بست چندی که قبل از ظهور هر سال الهی بیخ نفی از صلی استسجاء الدعوة
بوده اند که نام ایشان و د و سواع و یعیوث و یعوف و یغوث
بعد از فوالتش این هر یکی از فرزندان آنها جهت اطینشان خاطر خود نمائند
پدر خود ساخته پیش خود نگاه داشته و چون بمرد و ایام آن عبادت
بمردند ایس بل ولاد و اهدا دایستان گفت که این اصنام الهی است
و برستش ایشان موجب حصول مقاصد و رفع درجات شما خواهد بود
و این سخن آن بر ناصح را بسبب قبول هم نموده عبادت آن تمایل
مشغول شدند و در طوفان نوع ان اصنام از میان برفت اما ایس
و نداد و سپار کرد تا با آن اصنام را سید صخره بر بنیاب عرب
تقسیم نمود باین طریق که در راه بنی کلب سواع را هدیه و یعیوث را
بر حج و یعیوث را بقصاعه و نشر را کعبه داد و ایشان تا زمان ارتقاء
اعلام شریعت عبادت آن عبادت مشغول می بودند و غوغو بنام

یوحنا در صومالی
 احوال و طب
 من و سورت شیاطین لانس و الحی بعضی الی بعضی ز عرف القول عز و را
 ذکر استغلیس بنی الحکیم والد حکما و مرتبه او ذکی الطبع و قیل بی
 و او جمل نمازده هرس اله میاست و اگر چه از کلام ابو مخرم طنجین
 ظاهر میشود که وی از شاکردان هرس مهربت که بعد از طوفان نوح
 بوده و در طبقات لاطبا آورده که استغلیس مانند عیسی بن
 مریم علیهما السلام بی غیر متولد شده و آنچه در بعضی کتب مسطور است
 که استغلیس بن تقیر یوس نبت نبوت یکده مادی است نه پدربنی
 و وی یادم طبابت و اکثر حکما یونان مثل اسقلیدس و افلاطون و ارسطو
 از فرزندان او نیز و بقراط یطین نشان دوم از اولاد او است
 و چون بقراط از جانب مادر پدید بر استغلیس می رسید و اراکم
 الطریقین گفته و در عیون الانباء فی طبقات لاطبا مسطور است
 که علم طب را استغلیس در یککل امیوده یعنی اقیاب یافته و آن
 موضع الحال در شهر رومیه پسکل البشیر شتهار دارد و آنچه بقراط
 در بعضی کتب خود آورده که وضعی که حق سبحانه و تعالی مرا از
 مرض دپیل قبلا شفا داد و قصد روم کردم زیارت خانه او را که
 مسمی پسکل اسقلیدس است نیز میوید این قول است و نیز جالیونوس
 صدر کتاب جمیل الی آورده که از جمله اموری که محقق و مبتد علم

نزد عامه خلایق آنست که ایشان روایت میکنند که طب آئی در یککل
 استغلیس است و در سلسله صاحب قصص یونانیان آورده که در
 مدینه همیکل اسقلیدس صنم صورت انسان ساخته بود مذکر هر چه
 از او سوال کرد مذ جواب کفنی و واضح صورت اسقلیدس بود
 زعم مجوسیه و رومیه انت که تکلم انصورت بنا بران بود که او را
 بلا حفظ حركات بسیاره و رعایت مناسبت اوقات کرده بروچی
 نصیب نموده که یکی از روحانیان کواکب در وی طول کرده
 و لذا هر چه از وی سوال کرد مذی جواب کفنی و نام آن صورت
 سفالین بود و آنچه در باب تیزل روئیات کواکب در وی طول
 کرده و بعد از هر چه از وی سوال کرد مذی سبب حال بسیار حکما بنا
 متعارف است میوید این معنی است و تفصیل آن اعمال اگر چه در کتب
 ایشان مسطور است اما درین مقام از برای تمیثل طریق دعوت
 روحانیت اقیاب که سلطان اجرام علوی است و موثر در کل کائنات
 و طلب کجیل مقاصد از وی بر برخی از حکما صابیه فتولت ذکر میکنم تا
 طالب صادق را نمودن حجبی باشد و باید التوفیق اکنون باید دانست
 که حکما صابیه هر یکی از کواکب بسیاره ملک ثوابت را دو جهت اثبات
 کرده اند یکی استفاده از مانوق حوز و دیگری جهت افاده و افاض

رومیه درم

دو کواکب بسیاره و عاقبت
 اوقات که بر زمین موقوف بود
 که از روحانیات

بر ماتحت و ازین دو جهت بد روحانیت نیز دو جهت بد و
 روحانیت نیز تغییر میکنند و معتقد ایشان است که روحانیت
 استفاضه انسانی یعنی جهت تفاده اولی و سطر استحضرت از ذات
 واجب الوجود که فیاض علی الاطلاق و منزله از استفاده است و
 روحانیت فاضله یعنی جهت فاده او شامل جمیع موجودات است
 کانت فوتهما او تحتها و لذات حق سبحانه و تعالی فلک چهارم را که بنظر
 وسط حقیقی است فلک است را مقرر او کرد و ایزده تا بمقتضای خیر الای
 او سطرها ایچو که ذات او خیر محض است مکانش نیز خیریت داشته
 و مع به فیض او علی السویه بسیار اجرام علویه میرسیده باشد مانند
 اکثر دل که سلطان بین است در وسط صدر قرار گرفته و همچنین
 ذوی الاقدار را عادت و دواب است که در اسطر را در میان
 ولایت خود قرار دهند تا آنها فیض و صیقلیت ایشان بر همگان
 علی السویه میرسیده باشد و این معنی موجب این خلائق و این نظام
 رعایا تواند بود بلکه محققین حکما صایده باشند که هر یکی از کواکب
 سبب بسیاره را هست روحانیت است یکی روحانیت و یکی روحانیت
 حرکت است و شش روحانیت دیگر باعتبار جهات بسیاره در هر یک
 از اینها نامی معین است چنانچه در کتب نجوم نیز بجات مسطور است

معتقد

از انجا

از انجا اسامی روحانیات است که از اناب بدین منوال است روحانیت
 اصل پیداوش و روحانیت حرکت طهارتش و روحانیت خوف
 و بیمگوش و غسل اندو لاش و در بعضی کتب چنین معلوم میشود
 که عبرانی اند و علی ای حال بعد از تتبع و تفحص بسیار بر معانی بعضی
 چنین اطلاع افتاده که پیداوش یعنی ضعیف کننده همه و طهارتش
 یعنی رویاننده و اندو لاش یعنی پیدا کننده از همه چیز و در بعضی
 قوت و اطفاش کننده و باز دارنده و مغوش یعنی تاریک کننده
 اکنون بیاید دانست که طریق تنزیل روحانیت آفتاب و استعانت
 و باری خواستن از وی چیست که در وقتی که آفتاب در برج جد
 که خانه اوست در آید و ماه در پانزدهم درجه یا نوزدهم درجه
 حمل به در روز یکشنبه شروع در عمل بایر کرد و بعضی از
 حکما چنانچه از کلام ابو معشر و امام فخر رازی در سر مکتوم معلوم
 میشود در تنزیل روحانیت جمیع کواکب را در وقت شرف ایشان
 اختیار کرده اند و علی التقدیرین طریق عمل است که خانه پاک
 مغروش بفرشتهای نیکو همیا و آماده سازند و هفت تمثال از طلا
 مرصع بجا هر مثل بقوت و لعل که بنویسند و آفتاب باشد ساخته در آن
 خانه نصب نمایند و اگر قدرت بر تمثال طلا ساختن نداشته باشند

تفسیر

و در بعضی کتب طهرند و لاش نیز
 یعنی قوه و در کتب دیگر
 و شال اطفاش و قد نام
 و ضعف و لاش و ان

از جوب سازند اما باید که لب ایشان از چرخ باشد و از طلا و جواهر
آنچه مقدور و ممکن باشد در ایشان باید پوشانند بعد از آن تمام آن
قائیل را در وسط خانه بنهند و در پیش هر یکی از آن تمثالها یک
خوان بر از نامهای تنک و اتمام طلا و وی خشک با مقدور شراب
انگوری تمزج بمشک و عنبر و کافور باید نهاد و بعد از آن یک
شع کاغذی بزرگ روشن کرده در پیش آن صورتها باید نهاد
و بر کرسی باید نشست و اسامی روحانیات شگانه بر تپان مقدم
زمان که شمع تمام بسوزد تکرار باید نمود و از روی بوجه و نطق
خو ظاهر متوجه آفتاب که خلیفه اعظم حق سبحانه و تعالی است باید بود
و چون شمع با خورشید مقصدی که دارد بواسطه روحانیت
مذکوره از خورشید طلب باید کرد که پیشک طلب خود میرسد
مگر آنکه در نشای عمل شکی بخاطر او کند و با از روی امتحان باین عمل
قیام مینموده باشد و آن طعام و شراب بر خود و یاران خود
صمت باید کرد که همه از آن تناول نمایند و برین قیاس است
طریق استعانت از روحانیات ای که کب چنانچه در مظان خود
مسطور است و چون درین مقام تقرب ذکر میکل سفلیوس
که مشهور به کل ابو یعنی آفتاب است ذکر تمزج روحانیت اولی است

نمود مجمل از آن بر او نمودند و من اراد الاطلاع علی تفصیلهما
فیراجع الی الکتب المبسوطه فی الیهجات و الطلسمات و جالیوس
سپار مواضع از کتب خود آورده که طب اقلینوس طب الی بود و
آلی طبها همچون طب طباطبایطه طرفین و نیز جالیوس ابرکت
که غرض از تالیف آن ترغیب بر تعلم صناعت علم طب است و در حق
میکوید که حق سبحانه و تعالی وحی فرستاده بسوی او که هر کس
تسمیه تو بگویم ملک از دست نزد من از تسمیه تو با انسان فقط از
ایقراط منقول است که حق سبحانه و تعالی سفلیوس را در نمودی از نور
بجای آسمان صعود نمود و در عین لایه آورده که هر کس
را حق سبحانه و تعالی در نمود نورانی با آسمان برود و عقدا خوانند
و این آیت است که صعود میرسد الهامه در نمودن استین بود و اینها
بعد از مردن جهاد خود را باقی می نماند بلکه بعضی از زمانه و عباد
در زندگی خود باقی می ماند از این معنی را موجب تقرب خود
حق سبحانه و تعالی میدانند مجمل کلام آنکه سفلیوس پیش یونانیان
سپار بزرگ بود چنانچه یونانیان بعد از فوت وی در معرض ملک
که اطبا عاجز می آمدند توسل بقرب وی مینمودند و شفا می یافتند
و هر شب هزار قندیل بر سر تراور روشن میکردند و میکوید که در روز
هزار شاکه و او اکثر ملوک و حکام یونان از سنبل او بودند و از افلاطون

منقولست که لوطی مردی با زن خود بواسطه حسنی که آن عورت
 بان حامل بود و حضور کرده پیش اسقلینوس آمد و گفت این حمل
 من نیست و عورت کذب او میگرد که این حمل از تو است چون
 من از عت میانه ایشان بسیار شد اسقلینوس روی بان عورت آورد
 فرمود که ای ظالمه در وقت که شوهر تو در یکل افسان بر حق جا
 بقا و سلامتی تو میخواست تو با عظام فلان صحبت داشتی و بعد از
 سه ماه فرزندی غیر مستوی الخلقه آنجوبه زمان از تو بطور خود رسیده
 و بعد از انقضای آن مدت پسری زاید که چهار دست داشت دو
 در سینه و دو دیگر بطریق متعارف و چون این خبر با اسقلینوس
 رسید بان مرد گفت که چون تو این زن را نه بوجهی که لایق بود عقد
 کرده بودی زیاده از آنچه گاشتی مید روی و عبرت اسقلینوس
 بود سال بود پنجاه سال نهایت سعی و مشقت در تعلیم علوم و اخذ آن
 از نوادرجال و زرید بعد از پنجاه سال حق بجز او را بقوت که در
 طب روحانی میگرد آید و جهل سال با فاده ان علوم بیما علم
 اشتغال داشت اما از حمت حفظ شان این صناعت غیر از فرزند
 خود کسی را تعلیم نمیداد و از وی پرسید که مرد و در صفت طب
 بودند و او فرزندان بسیار وصیت میکرد و مبالغه میفرمود که
 این صفت را بغیر با واجبت یادند مید و از وسط هموره یونان

در غیب یکی بزرگ بود که او را
 عمی بود که کشیدی شورا
 یونان در آن روز او را
 مانی هم یاد میکرد که در علم
 م

که بعد از

که غبارت از سه خبر بره است یکی خبری که مولا بقراط است
 دویم خبری که رودسکس یوم جزیره افتد و س پر و ن زوید و
 نازمان بقراط بموجب وصیت تیلیوس عمل میکردند و غیر از فرزندان
 خود را تعلیم علم طب نمیکردند و تدوین ایشان بطریق رمز و رمز
 و لغز بود تا آنکه کسی بر حقایق ان علم را تعلیم وارثان بران اطلاع
 نیابد مثلا از جمله رموز اسقلینوس در تعریف نبض است که النبض رسول
 لایکذب یعنی نبض رسولیت که هرگز دروغ نمیکوبد و امثال ان و چون
 نوبت ریاضت با بقراط رسید وی این صفت را در میان عزیزانش
 گردانید و ایشان را بعد از وجدان شریطنی که در ان باب نوشته و از
 کتاب یان بقراط نام نهاده چنانچه تفضیل ان در ترجمه بقراط خواهد
 آمد انشاء الله تعالی تعلیم ان صفت می نمود و اکنون بیاید دانست که مال
 فرق طب سه فرق است یکی اصحاب تجربه دویم ارباب ریاضت سیوم اهل
 حیل و رانی اسقلینوس اولاً مقصود بود بر تجربه و بعد از فوت وی مدت
 چهار هزار چهار صد و شانزده سال مدار بر تجربه بود تا آنکه ریاضت طب
 مینوس طبیب فرار گرفت و او تجربه تنها را خطر و استه قیاس بلایان
 منظم ساخت و مدت مقصد و باز در کمال این رای در میان بود
 تا آنکه صیت بر ماندن طبع علم را فرود گرفت و او تجربه را مطلقاً از
 نظر اعتبار ساقط کرد آید و مدار بر قیاس نهاد و بعد از فوت

بر مانند میان شاکردان و مخالف بهم رسید و افضل بلائمه او کس
 بود تا سالیس و افرا عطفی و دیونس و ایشان بعد از مناظرات
 و مجادلات پیار و امانت حج از هر جانب فرود شدند و دیونس
 با جماعت که متابعت او اختیار نمودند قیاس را اصل دانست و مدار
 عمل خود بر قیاس نهاد و افرا عطفی که او را قردوس نیز گویند با متابعت
 قایلین تجربه تنها شد و قیاسین با جماعتی بر آن رفتند که علم طب عبارت
 از دانستن و کاربردن حیل چند است ایشان را اصحاب حیل گفتند
 مدتی معضد و پنجاه سال این سه فرقه با یکدیگر مناظرات و مجادلات
 داشتند و هر یکی برای خود عمل می نمود تا آنکه ریاست اطباء از افرا
 طب قرار گرفت و وصیت فضل و دانش او در بلاد او شمار یافت و بعد از
 تامل و تدبر در اقوال قدمه چنین قرار داد که تجربه تنها بی قیاس خیر است
 و قیاس بی تجربه مستلزم هلاک بنا برین قیاس را با تجربه معتبر داشت و کتب
 فرق نشد را بسوخت و از کتب قدیمه آنچه مشتمل بر تجربه معضد قیاس بود
 از آنست که داشت چون اوراشش تمیز بود یکی میر و نس دوم فرود نسیم
 فور نس چهارم تنازوس پنجم سر و نس ششم و نایب صفتی بر ایشان
 مستقیم اخذ این طریق که از الامراض برای میر و نس معضد داشت و بعد
 ابدان یعنی حفظ نجات را بقوروس حواله نمود و فور نس را جده ضد
 ترک و فرود کرد و بعد از عمل جراحات و اصلاح ان بر هم مشابه

متابعانش

بنیاد دوس

بنا فرودس رجوع فرمود و از وی عین کما امامه حسن تقویض نمود
 و نایب تجربه حیل عظام مکسوره و در محله معین کرد و ایند و بعد از
 فوت ملاطون طبیب بزرگ و چارصد و بیست سال صیت علم و دانش
 اسقینوس ثانی در بلاد یونان اشتهار یافت و ریاست حکما بر وی مقرر
 گشت و او نیز برای ملاطون پسندیده ان طریقه را مرضی داشت و بعد
 از جمل بلائمه اوست و بعد از فوت وی ریاست اطباء بر بطراط قرار گرفت
 و قضیة کمال و کمالات او بچنان اطراف و کثافت علم را فرود گرفت که در
 قدمه مطلقا محو منسی گشت و بعد از فوت بطراط جالینوس برسد
 قرار گرفت و روس نماینده نزد اطباء عبارت ازین هفت گشت که اول
 ایشان اسقینوس و اخر جالینوس و ششم غورس است که بعد از اسقینوس
 اول بنشصد و پنجاه سال نوبت ریاست او بود اما چون در باب تقویة
 تجربه و عمل بران موافق اسقینوس بود و غرض از انجاسان طب است
 حال کمالی نه در کار روس نمائند بعد از در اسقینوس بر مانند حکیم را که نفی
 تجربه کرده مدار بر قیاس نهاده بود و ایراد نمودیم و در طبقات
 الاطباء مظهر است که اسقینوس اول در ایام که در ملازمت هراس
 بود از بسکرتون تحصیل حکمت جمود عالم بود هرگز در سفر و حضر با اختیار خود
 از ملازمت ایشان جدا نمی شد تا آنکه وقت هراس الهامه از بلاد هند باز

غورس

بخط فارس استقلیوس آنچه ضبط امور شرع و اعلام عالم آن بیابان
فرستاد و از کلام فاضل شهر روزی چنین ظاهر میشود که هر سال
وقتی که بهند میرفت استقلیوس از فارس بواسطه احکام شرع تویم
و ترویج قواعد دین مستقیم بیابان فرستاد و برین تقدیر استقلیوس
سند زیاده باشد و کلام عیون الانباء بخلاف این صرح و ادله علمیه
الحال کشف بر و ابصاح لغزیدانکه در کتب یونانیان در احوال
استقلیوس چیزی چند مسطور است که عقول سلیمان قبول آن بی واز
فهم آن عاجز اند و لهذا جالینوس میگوید آن الاقاویل الحق مجذبا
مکتوبه تی تا که استقلیوس غایب با عرافات الالباحی چه یکی از جمله
اموری که نسبتا استقلیوس در میانه یونانیان شهرت یافته است
که ویرادر نمودی از آتش به عالم علوی برده اند چنانکه در حق دیو
دیو نویوس و دانیفلس و حمانی دیگر در نوع رس اندن
خلایق مانند استقلیوس اتهام داشته اند نیز این نمود
را اثبات کرده اند و میگویند که عرض حق سبحانه از صعود ایشان
در عمود آتشین آن بود که اجزای ارضی که قابل موت و فساد
بان آتش فانی نمود و جوهر مجرد که قابل موت و فساد نیست از آتش
ان جوهر طمانی خلاص یافته در سلک مجردات عالم نورانی منسلک

کرد و در همانا همیمن اعتقاد حکماء هند است در باب سخن الموت
خود حسین بن اسحاق از جالینوس نقل میکند که همانا عرضی ایشان این
کلام رمزیت با که چگونه آدمی مشابهت و اتصال بچی بسیار و تعلق
بیدار تواند کرد و در بیان آن رمز میگوید که هرگاه شخصی شهوت
صحان را که از مقتضیات بدن است و جوهر ارضی قابل موت در عبارت
یونانیان عبارت از است باشد صهر و مجاہدت خود در ریاضات آت
فال کرده اند و نفس ناطقه خود را بفصائل اخلاق انسلک که در سلک
مجردات و صعود به عالم علویات در عبارات آن طایفه اشاره بانب
محل ساخت تعیین کرده و اطلاع بر حقایق موجودات مشابهت و اتصال
ببیدار حاصل میشود و از جمله اموری که کشف عظام آن واجب است
بیان آنچه در تصویر صورت استقلیوس او را بصورت پرمو و دامن فرهم
آورده و استین جامه از ساعد تا بخرق بالا کشیده بنصه در دست و کلنگی
از درخت غایر بر سر نهاده بر عصائی که از جوهر خطمی پستانخ دار
یکه زده و صورتش بر آن عصا نقش کرده تصور ساخته در میان
عبادات خود نصب نموده بودند هر یکی ازین اوضاع را که در تصویر
او مرعی داشته اند اشاره در رمزیت بصفاتی که طبرستان متصف با بود
اما اشاره در رمزیت بصفات طیب باید که باخفف الفرج و نظیر
باشد و چون سن پیری اکثر اوقات سخت را لازم دارد و مناسب چنان

دید که او بصورت پیران باز نمایند و دامن پیمان زدن و استین زدن
آوردن اشارت با آنکه طبیب باید که در پوشیدن اعضا که کشن
آن عقلا قبیح و مذمومت شامل نوزد و اما اعضای را که در
صناعت طب باغات آن محتاجت باید که همیشه برده و مطلق مکتوف
باشد یعنی طبیب باید که همیشه بر وضعی باشد که میسر آید و بیضا
که در دست اوست اشارت با آنکه جمیع افراد عالم پیش طبیب طاق
مانند این پخته اند در قبول تصرف یعنی حکیم حاذق را می رسد که بهر
کوی که خواهد در افراد عالم تصرف کند مانند صاحب چینه که بهر طریقی
خواهد در وی تصرف نماید و اکیلی شجره عاری است با آنکه بی که
درخت عاری از سموم و رافع هموست طبیب نیز باید که باعتبار ریزش
در صناعت دفع امراض باشد و بصورت پندیده و بیست پنجه و حلا
پیان و طلاقت زبان رافع هموم و اخزان باشد و اما یک بر عصاره
رزمیت با آنکه هر که بموجب صناعت طب در مائل و مشرب و جمیع حو
نفسان و جسمانی عمل نماید عمرش بمرتب رسد که در آن مرتبه احتیاج
بعضا میشود و اختیار درخت خطمی از برای کثرت منافع خطمی است
و لهذا حکما گفته اند که درخت خطمی رافع امراض است و انوع جابج و شیب
عصا بقول جالینوس اشاره بکثرت شوب طرق علم طب است و نقش
صورت تین بر عصاره رزمیت با آنکه همچنانکه سبب بحدت نظر و مد او مست

سایر حیوانات ممتاز است تسلیوس نیز بقوت حدس و حدوث و کما
و دوام تنبیه و متعظ از سایر حکما ممتاز بود و در اینجا اشارت
با آنکه طبیب را باید که با وجود حدت و کما و قوت حدس همیشه پدید
مستمل در احوال مریض باشد تا او را قدرت و مکن در آن صناعت
حاصل کرد و در احوال ماضی و حال و استقبال بیمار خبر دار تواند
بود و لهذا بقراط میگوید که ان اری از من افضل الامور ان استعمل الطب
سابق نظر و ذلک انه اذا سبق تعلم و تقدم فانه ز المرض بالشی الخ
مما هم و ماضی و مایستلف و بعین المریض کما تصرع عن صیغه کان حوا
بان یوثق منه باذن قادر علی ان تعلم امور المرض حتی یدعو ذلک المرض
ال الشف و الاستسلام به الطب و نیز در نقش صورت تین رزمیت
با آنکه همچنانکه وی از سایر حیوانات بطول عمر مخصوص است حتی آنکه بعضی
حکما گفته اند که عمر تین تمام دهر است ماهر در صناعت طب و عامل بر آن
آن نوشته بود که در طول عمر بجای رسد که از اعراضی نوع خود ضعیف
مضعف زیاده باشد بلکه در نقش تین رزمیت با آنکه همچنانکه وی هر
پوست خود را که بزبان یونان از اشجوخه گویند می اندازد و عمارت
طب و عامل بوسیله ای طبا نیز میگوید که از خود لباس پیری که عبارت
از ضعف پنه و کلال حواس ظاهر و باطن است و در ساز و و همیشه بقوت
و طراوت مانند جوانان باشد چنانچه جمیع کثیره از انالی یونان بواسطه

عمل بوسایا اطبا عمرای درازناقت بنه وصفت جویس زندگان کرده
 مثل نمونو الطس وارودیطس که هر یکی سیصدال زندگان کرده بود
 و جالیوس بعد از بیان احوال عقینوس میگوید که وقت آن رسید بانتهای
 فریادها که در سیکل سقلینوس تقریباته میکرد اندکیان کینم و مجمل آنچه
 در احوال فرامین گفته است که میگوید ما شنیده ایم که یکمیش با سیم سقلینوس
 فریاد کرده باشد چیا وجود آنکه موی او با سال یک مینفو و گوشت
 او پنهان روی لغز است که هرگز روز بر خوردن آن مد و متفاید
 البته در امراض مملکی اندک بلکه اکثر در قریان اسقلینوس مرغ را احتیاج
 میکردند و لهذا بقراط مشهور است که هرگاه میخواست که چیزی در دریا
 اسقلینوس بچ که مرغ اختیار میکرد و باز جالیوس آورده که چون
 اسقلینوس مدون صناعت طب که حافظ صحت و مزیل مریض است بود
 فضل او بر دیونوسیوس که مستخرج غرامت با عقاید یونانیان و
 ذمیطریس که مستخرج جو سبت با عقاید ایشان ظاهر است با نفع بخوا
 و خیر بی حد ممکن نیست مجمل کلام آنکه صحت امر است که در خیرت مرتبه
 کمال دارد که متوسطا میان خیر و شر باشد و در درجه نایب از خیر باشد
 چنانچه جمعی از متفانیان بر آن رفتند از جمیع چیز از خیرت بدتر است
 که در که صحت از آن استقامت توان گرفت و آنچه از بعضی حکما در تفضیل
 فضیلت آسن بر سایر خیرت و فضایل استقامت منقول است آن نیز در

بعضی

حقیقت راجع بانست که اکمل از آن صحت که عبارت از صحت نظام کل
 و مسی با من تفضیل دارد بر صحت هر فرد از افراد عالم نه آنکه غیر صحت
 بر صحت تفضیل یافته باشد و توضیح این مجمل آنکه در مجلسی که در آن
 یونان میان دو دو حکیم مناظره واقع شد در آنکه کدام نعت انعم
 الهی اکمل و اشمل باشد یکی گفت صحت و دیگری گفت امن و بعد از آنکه از
 طرفین دلائل مقول اقامت کردند مدعی اکمیت امن گفت من این معنی
 را بنوعی محسوس میکردم که بر همگنان ظاهر شود و بعد از آن فرمود
 تا دو کوسفند یکی صحیح المزاج و دیگری چهار حاضر ساختند و هر یکی در خانه
 علویه بیت و در برابر کوسفند شدت گرگی را در رنج کشید
 و در خانه مغفل ساخت و بعد از دو روز چون هر دو فانی گشتند
 کوسفند چهار کمال خود ایستاده است علی بنیورد و کوسفند شدت
 از ترس گرگ مطلقا علف نتوانست خورد و در جای خود خشک شد
 مرده بود هانا چنانچه قبیل ازین تحقیق کرده شد که امن عبارت از
 صحت مزاج کل عالم است مدعی فضیلت صحت تواند گفت از تفضیل امن
 بر صحت تفضیل امری که مغایر صحت باشد بر صحت لازم نمی آید و صحت
 ماوراست بلکه آنچه لازم می آید تفضیل اکمل فردی از افراد صحت که عبارت
 از صحت مزاج کل عالم است بر فرد ناقص که صحت مزاج فرد واحد است
 و در اینجا هیچ مزاج نیست و الله اعلم بحقائق الامور نه سلیل بلکه

انسان

و توضیح

حکمای مشاخرین بر اینست که اسباب فرغت **منحصرا**
 در سه چیز است مال و صحت و بعضی خلوت را نیز اضافه
 آن نموده اند و یکی از حکما اعتراض کرده اند که مدار استیفاء لذات
 از امور رعبه بر شتاب است و این معنی را بسط در آورده بقولون
 اسباب الفراع ثلثه و راهها خلوت و هو مدارای و قدر ذکر و امانا
 و مالا حظه و لم یعلو ان الشباب قرارنا و علامه تحقیق طوسی در کسره
 در ذریع این اعتراض فرموده که این شتاب داخل صحت است و این معنی
 را بجز نظم را همیشه فال یقال فرایع المرصحه نفعه و ضم الیهما امنیایا
 و قدر از اینها معشره را بعلما بقولهم ان الشباب مدارا یعلیم لم یبر فوالصحة
 التي تعذر فی غیر الشب اعتبارا فان لم یروا بالشباب منوطا را هم اذنا
 فانت الشب اختیارا کانه بعض الثلثه کسره فوا و کان یفایمیل کخذنا قیل
 و فاضل شهرزوری در تاریخ الحکما آورده که در وقتی که عقلموس
 بمرض موت بیمار شد جمعی از ملازمه او که ایشانرا در اطراف و کتاف
 عالم حبه ارشاد خلایق تعیین نموده بود بعبادت او مدند و کتاف
 چون آن جماعت را دید که عابد و مساجد را خال کرده اند نزد بی طریق
 عتاب و از روی نصیحت ایشان گفت که بار شما را وصیت کرده ام که
 معابد را خال مکنزید و خسته حق سجده و تعالی را شعار خود سازید
 برای که مقصدای جماعتی جهال باشند از آفا و سوره را پیش میگیرند

از جهت اطاعت و انقیاد ملوک و کان تذویر و مکر سازید و دنیا
 فانی را بر آخرت باقی اختیار کنید و از طریق شارع یعنی همسر الهی
 که بر کنیده حضرت حق است جل جلاله رسول رب شاست عدول
 نمایند و ملازم انقیاد و طاعتا و باشند تا عاقبت شما جموع و باشد
 حکیم به قلموسن قال کل واحد منکم بین نعمه من باری سبحانه و بین نوب
 من عله و ما یصلها بین الحمد للمعم و الاستغفار من الذنب یعنی هر یکی از
 شما را دو حالت شاملت یکی نعم پروردگار و دویم اعمال نفس بگرد
 و اصلاح این دو حال بمنظور کرد الابد و چیزی یکی دوام حمد و شکر
 تا مقصدی که میباید شکرتم لا یدیکم همیشه نعمتها الهی انا فانا در مقام
 تزیید و ترقی میباشند و دویم استغفار از کار نامانجا خود و بدکار
 ملک عفار و قال ایضا کم من دهر و میوه فله صتم ال غیره حمد توده و کم
 من امره عصمت او یاید و تسک عله او اخره علیه یعنی بسنا زمانه بود که او را
 مذمت و نکو شمس میکنند و چون زمان دیگر از ان تا ملائم تر میسر زبان
 بتنایش این میکشایند و چون زمان دیگر از او بهتر از زمان زمانه
 میطلبد و بسا امری که در اوایل حال از وقوع آن ناواقف میباشند و
 آخر وقت ان کرد و زاری میکنند و قال ایضا المعجبه بغير معرفه کما العاصه
 لا یزال یدور و لا یدری ما یفعل یعنی عابد بغير معرفت ان حکم خراسیا
 دار در کوهنید که در آسیا میگرد و هیچ نمیداند که در جبار است و قال ایضا

فوت الحاحه جز من طلبها ال غیر آنها یعنی فوت حاجت و محرومی از
 مقصود بسیار آسان تر است از طلب آن از غیر اهل و فال ایضا ال تعجب
 ممن یحیی من الماکل الرویه مخانه الصبر و لا یبع الذنوب محاذه عذآ
 الا حرة یعنی من در تحیم از حال شخص که از ترس بهاری اجتناب از اطمینان
 رویه و اشرب نام ضمیمه نماید و از صیم عذاب افزونی و عقوبت بادی
 از انکاب معاصی و خطایا احتراز عین نماید و از وصایا اجتناب است که به
 پسر خود کرده می فرموده ای پسر پوسته صبر و مجاهده و تعیین را
 سفار خود ساز و از ارتکاب محرمات پرهیز کن تا در دنیا زاهد باشی
 و برزق مقدر خود قناعت کن و چشم بر روزی دیگران میفکن
 تا از زنجار بندن نفس خود سلامت یابی و خاموشی از سفار خود ساز
 که ان سلامتی از موت است و سخن است کوی که صدق نیست نطق است
 و با مردم درشت مگوی از شتر ایشان ایمن باشی و با زیر دستان عتد
 منمای و ایشان را حقیر شمار تا عزت یابی و چون خواهی گویی عقد موت
 در میان آری و علامت صحت با وی است حکم سازی تا در شدت
 و رخا و سزا و ضربه از انکار آید و از انجشم اگر در حالت غضب او را
 مستغنی بانی بدوستی و برادری و میل کن و الا بزحدر باش ذکر کنم
 ایلینق رومی در طبقات الاطباء سطور است که ایلینق حکیم اول کسی است
 که در بلاد روم و در این شهرها یافت و واضع کتاب لغزینی از

در کتاب طبقات
 حکیم رومی

برای میامس ملک تصیف است و وی در طبقات من معتبر و شتی و
 عمل کردی نقل میکنند که وی بعد از زمان موسی کلیم آمد با نیکو خان
 ظاهر شد و در آن وقت حکومت آن بلاد و ملک بدق که او را همین شهر
 گفتندی تعلق داشت و در کسب که بنظر تشیح رسیده از احوال محل
 نوشته اند که ایلینق حکیم در روم مانند استقلیوس است در یونان و از وی
 عجایب امور در معالجات مرضی بطور رسیده و لهذا در بلاد روم
 او را انقدر معظم میدانند که در یونان استقلیوس را و انقدر معظم
 الامور و در طبقات لام فاضی صاعدا ان لیسیم سطور است که در زمان
 موسی کلیم آمد علیه السلام طوفان شیوم که اکثر مردم آن دیار
 هلاک شدند و بعد از طوفان جماعتی از حکما پیدا شدند که بار دیگر جهان
 علوم حکمی کردند مثل تا سالیان و انوش حکیم که مخترع علم سیمیا بود
 و حیرون حکیم که محی علم طب بود و همچنین از سفار ما نید و سفار
 پیدا شد که اختراع نوعی از شتر کرد که در زبان یونانی از فرموده گویند
 یعنی ذکر در ذایل و قبایح و بهجویات و پستان تر که مردم با بهایم در
 صفات و میمه چنانچه سفاری که مشتمل بر فضایل و مایج و مرانی مردم
 باشد از زبان یونانی طراجم و با گویند و مخترع این نوع غیر مانند و
 سفار دیگری بوده بیاید دانست که کچه الحال شهرها یافته که شهرها
 عبارت از کلام سجع و مقفی بود و همانا خلاف و لغت و منشا این

ع

است که آنچه از شعرا یونان مثل او میرسد و مثال او از کلمات
 و حکم نقل میکنند باین قافیه است و حال آنکه این حالت از هر کس نقل
 زبان یونانی بلسان عربی روی نموده والا آنچه او میرسد در
 شرایط خودت منقولت صحیح و ال است بر آنکه قافیه در شعر ایشان
 مرعیت چنانچه عنقریب فیصل آن در ترجمه او میرسد مگر در خود او
 انشاء الله تعالی فایده نغیسه در مقدمه مذکور شد که جمعی از محقق
 ارباب سیر و تواریخ زبان بابی آدم و خاتم علیه السلام باعتبار آنکه در
 هر چند مدت طایفه از طوایف بنی آدم سیتلا داشته اند برتر دولت
 منقسم گردانده اند و بنام دولت عرب است که فاتح آنحضرت خاتم
 الرساله صلی الله علیه و آله بود و اکنون بنا علی ذلک اصطلاح بنایند
 که دولت ثانی را از اولیا بقضاة بنی اسرائیل انشاء الله تعالی قافیه مشهور است
 باین است و اول ایشان ایوشع بن نون بود و وصی موسی علیه السلام
 علیه السلام و چون عبرت ایشان در زمان خود و اکثر اوقات مجاریه
 سایر اعم و فتح بلاد و امصال اشغال داشته اند غیر از علوم شریع
 خود و احتیاج اینها به علم دیگر سیمای علوم حکمی ملتفت نمیشدند بلکه
 اجبار ایشان تعلم علوم حکمی را حرام میدانستند مانند آنکه در وقت حضرت
 جمعی از متفکران در باب منع از تعلم علوم حکمت آن مقدار مطالب کرده اند
 که تعلم علم کلام را که اندک آشنائی ببعقولات دارد و نیز فراموشی

حتی قال علماء الکلام زنادقة و از مالک لیا م منقولست که لایحوز
 شهادة اهل البدع والا هو اوصحاب او در میان اهل بدع گفته اند
 که مراد از ایشان اهل کلام اند در هر مذهب که باشد و از ابو یوسف نقل
 ابو حنیف نقل میکنند که من تعلم الکلام یزندق و از شافعی مطلق نقل
 میکنند که اگر شخصی کتب علم برای شخصی وصیت کند کتب کلام داخل
 وصیت او نخواهد بود و چون که کلام علم نیست القصد در زمان غیر علم
 حکمی بلکه مفسر است تا آنکه بطنو مسیح روح الله علیه السلام دوست
 ایشان زوال یافت و جمعی ایشان بر ایشان کشت و الحال عبرت ایشان
 در قام بلاد غیر از حوزة عرب متفرق اند و جمعی قلیل از ایشان
 بواسطه مخالط با طوایف الناس میل حکمت کرده و در آن باب کوی
 از میدان ر بوده اند چنانچه در مطاوی این کتاب مذکور خواهد
 انشاء الله تعالی اکنون محل از احوال سلاطین عبرت که ایشانرا
 قضات بنی اسرائیل گویند ذکر کرده میشود و در زمان امیر کی
 از ایشان اگر امری غریب واقع شده باشد نیز مذکور خواهد شد
 انشاء الله تعالی ایوشع بن نون اول قضاة بنی اسرائیل است و وصی
 موسی علیه السلام و وصی مدتیست و معتدل و بروایتی
 پست و ز نسال حکومت بنی اسرائیل کرد و فرزندان آنجماعت را که
 با کلیم الله از مصر بیرون آمده بواسطه عدم طاعت امر الهی در مجاریه

احوال سلاطین عبرت

عالمه مدت چهل سال در تیره گرفتار بود و در جنبای تفصیل آن در قصص
انبیاء مطروبت حکیم نص توریه بارض میعاد که عبارت از زمین شام
سیما بیت المقدس در آرد و عبارت توریه بعد از تعریف است
که یا موسی قل لینی اسرائیل ما شئت السومی انا الی الی الی یصلون ضالیین زمین
اربعین سنه حتی تقع اجسادکم و تبلی فی هذا الی و اولادکم و هم یخولون ارض
المیعاد و ما انتم فلذاتقا و ناسوی کالایب بن توفیا و الیوشع بن
نون حاصل این کلام آنکه چون حضرت کلیم الله هر چند بنی اسرائیل را
در باب مجاز جباران شام مبالغه بسیار فرمود و از جانب حق سبحانه
و تعالی مرزده ظفر و نصرت بایشان میرساند ایشان بر جنگ الیائیا
اقدام نمی نموده اند و حق سبحانه و تعالی یکیم الله فرمود که بایشان
بگوید که ای گروه بگردار یقین شما باشد که من همیشه بصفا حیوة
انتضای خواهم داشت و شامت چهل سال مذذب حال و کمراه
مال دین تبه که میانه فلسطین و ایله وارون و مصر واقع است
و طول آن دوازده فرسخ است گرفتار خواهد بود تا آنکه تنها شما غیر
از کالوب بن یوحنا و الیوشع بن نون هیچ یکی از شما میان زمین
نخواهد برداری فرزندان بان زمین خواهد رفت و منشا استننا
کالوب و یوشع آن بود که چون کلیم الله بانی اسرائیل که عدو باطن
ایشان جبار بود بعضی کتب معجزه مطراست شبیه در رسیده

بجوالی زمین مقدس رسید و وارزه نفرز که عبارت از دوازده
بقیابا شند از میان بنی اسرائیل اختیار نموده برار الملک جباران شام
فرستاد که ایشان پیشه بان شهر رفتند با و شاه ایشان را بنیوت
کلیم الله دعوت نمایند اتفاقا عوج بن عقی که یکی از آن قوم بود چون
شنیده بود که لشکری از بنی اسرائیل بقصد گرفتن بلاد شام متوجه
آن دیار است برای نقض ایشان پرونده در آن محو نظاره میکرد
که ناگاه نظرش برین دوازده بقیابستوی الحلقه افتاد و فی الحال همه
ایشان را بر گرفته در سستین یاد رفتن نموده روی بجای شام روان
شد و آن دوازده نفر را پیش پادشاه خود بر زمین نهاد و علمه
جبار بر او لایمیخواستند که آن دوازده کس را بقتل رسانند آنگاه
جمعی گفتند که صلاح در آنست که ایشان را باز فرستیم تا بنی اسرائیل را
از طول قامت و محامنتیته ما خبردار گردانند باین بایشان
تعرض نرسانند خلاص گردانند چون یقینان از دست جبار برآید
باقند متوجه ملازمت کلیم الله شدند در راه با یکدیگر شکر طراک و مذکر
احوال طول قامت و عظم بدنه عالمه را بانی اسرائیل بخوابیم کوفت که
مباد ایشان برسند و قدم از دیره انقیاد حضرت کلیم الله بیرون
نماده مستوجب عقاب الهی گردند المقصه قرار باین معنی داده چون
باردوی حضرت موسی ملوک شدند غیر از کالوب و یوشع آن ده نفر

تمامی احوال عماله و طول قامت و ضخامت ایشان را بر وجه اهل بی بی
اسرائیل تفریز کردند بنا برین بنی اسرائیل از جنگ ایشان تقاعد نمود
هر چند کلیم اند ما با فرمود قبول نکردند تا آنکه مستحق عقوبت
شدند اما چون یوشع بن نون با رض مقدسه در آمد وقت کرده عظیم
از عماله کنعانیه مقهور گردیدند و طواری ایشان را بقتل رسانید و سی
یک شهر معمور را خراب ساختند و ولایت خود را میان سباط شمش
نمود و بهدم تجانما امر فرمود و بنی اسرائیل را از زن کنعانیه
خواستن منع کرد و ذوی باح کنعانیه را بر ایشان حرام گردانید و مقرر
گردانید که هر سال یک نوبت جمیع بنی اسرائیل از اطراف و اکناف
بلا و خود باید که زیارت بیت المقدس آمده از زبان سفاح بن
البعار کاهن تورات استماع نمایند و بعد از چند روز بنی اسرائیل
قدم از دیاره طاعت یوشع بن نون بیرون ننهادند در جمیع حکام
او مخالفت کردند و زمان کنعانی را ترویج نموده از ذوی باح ایشان
میخوردند و در زیارت بیت المقدس نتوان می ورزیدند چو
مرد و وطنیان بنی اسرائیل از حد تجاوز نمودند حق سجده و تعالی هکلی
را بصورت انسان مصور ساخته نزد یوشع فرستاد که بنی اسرائیل
را در موضعی که الحال بقیع البکا اشتهار دارد جمع کن تا فرمان حق
سجده و تعالی بایشان رسانیده شود و چون بنی اسرائیل در آن

مرد

موضع جمع شدند هکلی بصورت آدمی در موعک ظاهر شد و با و از
بلند مضمون این عبارت تورت را تلاوت نمود که اسمی با بنی
اسرائیل فقول الله تعالی فانه يقول ما ربکم خلصکم من عبودیه البعیرین
و فلفتم لکم البحر و در بزمکم فی البر اربعین سنه و اطعمتکم المن و السوی
و اجنتکم عن اطمینا لم یسل لکم لباس و لا یثبت لکم راس و لا یمنح لکم
نوب ثم انی کلمتکم من النار و انزلت لکم کتابا و اورثتکم ارضان
السین و الخلیل و دورا و عصمتونی و نقصتم تعدی و لیستتم ایالی
فبا اسمی اسم ان لا اید منه ابرم من بنی ایدیکم لکن انتم هم بین طریکم
و یکنون ذلک سبب یوارکم فلما سمعوا ذلک جلسوا یکون و لذلک
سمیت تلک البقیع البکا و چون سن البیوشع بن نون که اورانیز
یوشع بنیوشع نبی و پستال رسید و ای حق را اجابت نمود و در
فینیاش بن بغار بن مارون الکاهن بعد از فوت یوشع بن
نون حکومت بنی اسرائیل بر فینیاش کاهن تر گرفت و وی قول
ایاس موزع عبرانیست و چهار سال بتدیر امور عبرانیست
داشت و در زمان او چون بنی اسرائیل سپاه طغیان نموده
ارکتا معاصی می نمودند حق سبحانه و تعالی بفرستاد
که چون این طایفه بنی اسرائیل از نهایت و نأت طبع و خنثی است
اهلیت آن نذرند که کلام ما بشنوند پس تو یک خمی از سر راست کن

بقیعه
بغاری

و صح سفر بوزیر رباب و لوح دیگر و عصا موسی را باقی می ماند
 که نبرشته بود در آن خمینه و سران خم را بر صاعق شکستند و چون
 فیلیش تمبضای فرموده عمل نمود خم را راست کرده آن سفار
 بالوحین و عصا و قیظ را در آن بهنا و از حق بجانه و تعالی امری
 که از ایزدوار که ملائکه کرام انرا در جای که مامورند بانجا خواهند
 و چون فیلیش آن خم را برداشت ملائکه او را بجانب بیت المقدس
 برده در بالای صخره نهادند و صخره بام آبی منشق گشت و فیلیش
 بانفاق ملائکه آن خم را در جوف آن صخره نهاد و صخره باز بجای
 اصلی خود معاودت نمود و بعد از فیلیش کوشش ایشم بر بنی
 ایشم اسرائیل تسلایافت و منتال بنی اسرائیل را معذب با لوع
 غلامی داشت و چون بنی اسرائیل از جور و ظلم کوشش ایشم بیان
 رسیدند و دانستند که تسلط او محض عقوبتی است از جانب حق سبحان
 و تعالی بر ایشان بواسطه آنکه ایشان مطلقا پای از دایر اطاعت
 انبیا خود بیرون ننهادند و در بجز عصیان خود خور و نذر بفعل
 گذشته خود نادم و پشیمان شده روی بضرع و ابتهال بگذر
 ملک متعال بر آورده بشد و روز خلاصی خود از جور کوشش
 ایشم درخواست کردند حق سبحانه و تعالی از کمال رحمت خود دعای
 ایشانرا استجاب کرد و عشا ییل بن یوحنا را که از سبط یهوذا

احوال کوشش ایشم

بن ص ۴۱

چشمه استخلاص بنی اسرائیل از دست کوشش ایشم مویذ کرد و ایند تا آنکه
 عشا ییل کوشش را رسانید و چهل سال در میان بنی اسرائیل ترک انکار
 حکومت کرد و در زمان و بنی اسرائیل ترک افعال شینه خود کرد
 بعبادت الهی و انقیاد او امری که انبیا بایشان رسانیده بودند
 اشغال داشتند و کمال رفاهیت ایش اوقات میکند رسانیدند
 و چون عشا ییل در گذشت بنی اسرائیل باز شروع در عبادت
 اصنام و ارتکاب اثام کردند و بشامت معاصی ایشان حق سبحان
 و تعالی عجلون ملک معاش را بر ایشان مسلط کرد و ایند و مدت
 پزده سال بنی اسرائیل در ذل عبودیت عجلون گرفتار بودند
 و چون از جور و ظلم عجلون سبوه آمدند باز روی بضرع و ابتهال
 بدرگاه ذی الجلال آورده خلاصی از عجلون و بلاک می مسالت
 نمودند قاضی الحاجات دعای ایشان را مستجاب کرد و ایند و اهور نام شخصی
 را که از سبط افرایم بود و دست راست او شل شده بود در قتل
 عجلون موالی مسلط کرد و ایند و کیفیت قتل اهور عجلون را چنین آورده
 که اهور چون دست راست او شل بود و همیشه کوجک که برابر بر دست می
 تواند بود بر آن خود بسته خود را بوضع ربهانان پیش عجلون رسانید
 گفت کله خدا بمانست منو ایشم که انرا در خلوت بسع تو رسانم عجلون

قتل

و چون اجلس رسیده بود مردم را از پیش خود دور ساخته
با همور بگولت در آمد که با ستاج کلمه اند شرف شود و چون امهور
عجلون را در خلوت تنهاییافت فی الحال سیفاندر ایجای کلمه اسرورد
انجمنان بر شکم عجلون فرورده که همان لطف جان بداد امهور در خانه
را بسته پرون آمد و بنی اسرائیل از مزده قتل عجلون رسایند و
دو سال امورین کرد و ده هزار کس از بنی موت که قتل عجلون
بقتل رسایند و هرینه حلب با مرطوس ملک امورین حاربا کرده شد
و چون مذکور در گذشت سمعون عیاش بر بنی اسرائیل متولک شد
و مدت پیرده سال حکومت بر اینه بسمه فعلن داشت و در زمان او باز
بنی اسرائیل بت پرستی شروع کردند تا آنکه حق سبحانه و تعالی باین ملک
حاصور که از جمل ملوک کنفاین بود بر ایشان مسلط گردانید و مدت بت
سال باین حکومت کرد و تقام جور و تعدی ایکنه مقدور او بود
بنت بفرمان یقینتگر و خصوصاً بسالار و سیسترا از خانه خود بر
بر در سرای خود بایستاد که ناگاه بارق با جمعی کثیر پیداشد و در مقام
تقص و تفتیش سیر امدم را با طرف و جوانب میفرسادی و بنا بر
این محالت را مشاهده نمود پیش رفت و بارق را بر حقیقت اطلاع
گردانید و چون بارق سیرت را گشته یافت خاطر از رکزد او جمع
کرد و در مقام تفتیش سیرت را در میان او و امومین
و در مقام تفتیش سیرت را در میان او و امومین
و در مقام تفتیش سیرت را در میان او و امومین

حاکموتی اسرائیل
یعنی تلدو وصل در
امور

و حال سیرت اسرائیل را در
سینه امومین که با جمعی کثیر
مست آمده و در میان امومین
و تب لاد و نزل کبریه و بنی
و عایش بن نمون و عدیل را از شرط
او ایم با این ملک است
و امومین در اردو دار
چون بنگر و در آن روز اینه و الله
کمانی اندر در کوه و عیاش
صفت که در نزل تصدق بنی
و در مقام تفتیش سیرت را در میان او و امومین
و در مقام تفتیش سیرت را در میان او و امومین
و در مقام تفتیش سیرت را در میان او و امومین

در مقام سپه گردن مابین ملک محصور شد و بعد از پنج و شصت سال او را نیز بست
آورده تعقل رسانند و چهل سال در نورا حکمت بنی اسرائیل کرد و چون
در نورا و یارق وفات یافتند بنی اسرائیل باز شروع در بت پرستی گشتند
و طیرتومضه در نورا از دست زده بعضی کجوسال پرستی مشغول شدند
و بعضی اقسام اصنام دیگر و مدیانیان که از قبایل کنفاین بود در
استیلا یافتند و در مقام اتمام قبایل خود شده عیاشیان را بدین
فرو گرفتند و مدت سال کار بنی اسرائیل انجمنان نکند که اکثر ایشان
از شهر ما که نخته کوهها و جنگلها در آمده باب و علف صحرائی او قایم گشته
تا آنکه جدعون بن نواش که یکی از انبیاء بنی اسرائیل بود در مقام فرغ
مدیانیان در آمده قتل ایشان را برانداخت و بنی اسرائیل را بعبادت الهی
دعوت کرد و ایام حکومت جدعون در تواریخ معتبره و بنظر متبع نرسیده و بعد از
فوت جدعون ایملک بن جدعون نایم مقام بدر شد و بر معنی اعطای ایملک
در لغت عبرانیان بسره کنکر بود و این ایملک شصت و نه برادر خود را
رسایند و مدت سال حکومت کرد و بعد از فوت ایملک بن جدعون
یو فیع بن نوک که از سبط اساحره بود بتدبیر امور بنی اسرائیل مشغول
گشت و مدت سال یو فیع حکومت بنی اسرائیل گشته چنانچه تفصیل آن در
را تا و قتل پنجم زنادی در کتاب امیرشش گو که از زبان سیرانی جز نقل

که در روز زمان او مدینه طبرستان
نشد و مدینه امیران کارشهرهای
زرک بود قواست و خوال
شهر نوا را اعظم تصا بود و نوا
او میرانش عرب و رومی برای ولادت
ایمبول م

نقل کرده ایراد نموده و بعد از فوت یونع ناپه جلعدی حکم بنی اسرائیل
شد و در پست و دو سال حکومت کرد و بعد از فوت ناپه جلعدی حکومت
بنی اسرائیل به یونین که عبارت از بنی لوط باشد تعلق گرفت و مدت نیز
سال ایشان حاکم که از شهرهای بزرگ بود در بکت و خرابی آن شهر
یونانیان را اعظم صایب بود و امضا او میر شش و چند مرتبه برای خرابی
هریزایعون کوفه بود و بواسطه کثرت ظلم و تعدی ایشان عیش بنی
اسرائیل مکرر بود تا آنکه بعد از انقضا مدت مذکور بفتح نام شخصی
بنی اسرائیل ظاهر شد که همه استیصال عومیان گماشته تمام ان طایفه
را متاصل و ناپه و مکبر کرد و در وقتی که فلاح بقصد عیون
از خانه خود بیرون آمد و با خود نذر کرده که اگر من بر ایشان ظفر و خنجر
یا بم در حین مرگت بر هر کس از فرزندان و خویش خود او لا نظر من
می افتد او را در راه حق سزا و تعالای قربان خواهم کرد اتفاقا چون فلاح
از جنگ عیون مظهر و منصور از کشت اول با نظرش بر دختر خود که
که او را بسیار دوست داشتی افتاد چون دختر پیش از همه همه تهیت
پدر بر آمده بود و چون فلاح دختر را دید شروع در عراض کرد و
وکنایه چیزی چند بگفت که بر دختر ظاهر شد که وی چنین نذرنا شخصی
کرده بود و از سر لیمان نخواهد گذشت بنا برین از پدر خود و همایون

بلیا

که یکماه او را مهلت دهد که او با دختران هم سن خود نام خود بدارد
و بر جوانی و بکارت خود توجه و زاری کند فلاح طاعت او را مندول
داشت و درین یکماه علی الاتصال با تراب خود میزنا می نمود و خود
میگرد و چون یکماه با تمام رسید فلاح به یونین نذر کرده خود دختر
خود را قربان کرده ایام حکومت این جوان شش سال بود و بعد از
ایضا نام شخصی بر بنی اسرائیل ستول گشت و مدت متوال حکومت
کرد و در اکثر تواریخ نام ایشان در سلسله قضات بنی اسرائیل مذکور است
و بعد از ایشان مدت ده سال آون نام مردی که از نسیط ایولون
بود حکومت بنی اسرائیل شغال داشت و اگر چه در نقل سبعین نام
آون در سلسله قضات بنی اسرائیل مسطور است و بعد از آون میرود
بن هلیون مدت شش سال حکومت بنی اسرائیل کرد و بعد نیز
فلسطیان بر بنی اسرائیل استیلا یافتند و مدت حکومت فلسطیان بر بنی
اسرائیل بقول ابن اسرئیل کس از بنی اسرائیل بود و بقول اندر
پستال و بعد از انقضا این مدت شش سال جبار مستغف باشد و
فلسطیان را متاصل گردانید و پستال بر بنی اسرائیل حکومت کرد
و بعد از آن حکومت بنی اسرائیل بمسح الامتقال یافت و ایشان
نیز مدت شش سال یا چهل سال علی اختلاف القولین تدبیر بنی اسرائیل

کردند بر وجهی که مطلقا درین مدت با کسی جنگ و خصومت واقع نشد
 و بعد از شایخ الامامه عالی کاهن بنی اسرائیل استیلا یافت و وی بقول
 سبعین بیت ان حکومت کرد و بقول یهود و جبل سال و بعد از فوت علا
 کاهن حکومت بنی اسرائیل بشوایب بنی قلع گرفت و شموئیل زین طبولیت
 تا آنکه عالی کاهن وفات یافت در یک سال بعد از آن او میکرد و او نیز
 مدت تسال بعد پی بنی اسرائیل اشغال داشت بعد از آن دولت از
 تصات بنی اسرائیل بلوک ایشان انتقال یافت و اول بلوک بنی اسرائیل
 شادل که بزبان عربی اورطالوت گویند بود و چون از حکومت متوال
 مدت تسال چنانچه برای او سابقین مورثیت یافت چنانچه برای ایشان
 منقضی گشت چنانکه فلسطینان رفت و در آن جنگ پیش بونانان بن
 برادر خود قبیل رسید و اول از خود کردی بگریز نهاد و از ترس آنکه
 مسبا و فلسطینان وارد ریاستش بر شکم خود نهاده آنچنان زور کرد
 که از پیشش برون آمد و بعد از فوت شادل حکومت بنی اسرائیل بر دودین
 ایسی که داماد شادل بود و بشرف نبوت مشرف و زبور بروی
 زد و آمده ترار گرفته و در زمان او با علوم حکمی حیایافت و مضمند
 قلس حکیم که یکی از اسلافه سالف نموده که عبارتند از اعتدال یعنی را معتقد
 قلس و فیثا غورس و سراط و افلاطن و ارسطاطالینس بود ظاهر شد

این حکیم که یکی از اسلافه سالف نموده که عبارتند از اعتدال یعنی را معتقد
 قلس و فیثا غورس و سراط و افلاطن و ارسطاطالینس بود ظاهر شد

بهر

وصیت فیضت او عالم را فرود گرفت و او کسی که نفی صفات از ذات
 باری تعالی کرد او بود و در آن باب دلایل که تا کمالت میگرد حاصل
 آن اینست که ذات واجب الوجود یعنی وجود اوست و وجود او عین
 ذات و همچنین سایر صفات آن مثل علم و حیره و قدرت عین ذات
 نه بزیاد بر ذات و نه موجب اختلاف در آن و ویرا کتا پست در بطلان
 معاد و در حالی مضاعف الحسان و قاضی صاعدا ندرسی در طبقات لام
 آورده که سلیمان بن داود علی بنینا و علیه الصلوٰة والسلام در کتابی
 که خود را در آن کتاب خوملاش یعنی نام جامع کرده مذکور حکیم
 انضد قلس را که معتقد حکما و هر یست و قبل از وی مذکور میر
 مطلقا شیوعی مذکور بقضیل نقل کرده اکثر مورخین استیلا بر
 که لقمان حکیم در زمان داود علیه السلام بود و ابنا و فلس نظام
 اوست و از بعضی کتب چنین معلوم میشود که وی سیقوریدوس عبارت
 از لقمان است و الله اعلم بحقایق الامور و اگر چه در عین لابانی طبقات
 الاطبا چنین آورده که در زمان نهرت میاز بقرط
 و جالینوس بودند و وی سیقوریدوس معتقد کتب ابقراط و دیگر دینوی
 یروس عین از آن که نام موضوعی است ولین وی سیقوریدوس صاحب کتاب
 رک میهن شور و معروف است چه وی همیشه از برای تحقیق ادویه مفروضه

دو و سه هزار پند می کند
 و در صحاح و ذخایر و دیگر کتابها
 و تصویب او در اشعار و حدیث
 احوال و در فروعی بری است
 و لذت ابد از وی نمیکند او در آن
 حق رتبه او در اصل است که محسن

را بوی پیرنایند و سخن او را در آن باب ننویسند و حسین بن اسحق
آورده که در سیفوری در کس نیز قوم او و در بین پیاوشن است و ملین
لفظ و تصفیوید بر زبان بزل خارج متاعنی برون نرفته از میانه است
و معنی لفظ و سیفوری و س که در سیفوری و س نیز خوانده اند
بلکه یونانی شیار و دوس است یعنی الذی الهامه و طلعه علی حوض
الاجار و الحاشیش و کتاب و سیفوری و س تلمیح بر سخن مقاله
اول در بیان او و حبشوی و ناره و اوان و صومع و اشجار که مقاله
دویم در بیان حیوانات و طریبات ایشان و جوب و بقول کور و
ادویه حریف نیز درین مقاله یا کرده مقاله سیوم در بیان اصول نبات
و نبات خار دار و شرور و صومع و حشایش که خاصیت فادر دارند
مقاله چهارم در بیان حشایش بارده و حاره مسله و مقلد و حشایش
که نافعند در دفع سموم مقاله پنجم در ذکر انواع انکور و اصناف شرب که
از وی حاصل میشود و ادویه غذایه نیز درین مقاله مذکور است و مقاله
دیگر طوطی باین معالجه یافته میشود و مثل بر سموم حیوانات کوبیدن
در مقالات نیز از دیسیفوری و س است پس برین تقدیر کتاب مفت
مقاله باشد و الله اعلم با علینش الامم و فاضل شهر روری در تاریخ
الکما آورده که لقمان غلام حبشی بود از حبش تو بر علیظ الشقیق مصنف

العزیم

القدیمین و اکثر اوقات در ملازمت حضرت داودی بود و الحلال
در مدینه در ملازمت حوالی مصر کویز روزی لقمان در میان مردم
ایشان مشغول بود که شخصی بوی رسید و گفت آیا تو آنکس هستی که در
موضع کل بزرگ پسر ایندی لقمان گفت آری من همان کس ام آن شخص گفت
الحال چگونه باین مرتبه رسیدی لقمان گفت بلیغ بنده از بر خدا
الحديث و اوار الامانه و الصمت عمالا یعنی یعنی لوسط راست کنون
و اوار الامانه و سکوت از مالا یعنی باین مرتبه رسیدم و نیز در تاریخ
شهر روری مسطور است که صاحب لقمان مردی بود از بنی اسرائیل که همیشه نماز
می اجرت و تقاضای بی دینان وقت خریده بنیم آوردن مقور گردانید
بود و وی هر روز بصومع میرفت و این مقدار بنیم که در خانه او بکار
میرفت جمعی ایشان می آورد و آن مرد اکثر اوقات نزد باطنی تعلق
داشت و بر در خانه او هنری جاری بود روزی در نشانی نزد ختن
صاحب لقمان با حریف خود شرط کرد که اگر نوبای داوی آب این رود
خانه را با تمام بپوشی یا خود را بیاخته من بپوشم داده از دست من خلاص
می شوی و اگر من بازی را بختم نیز همین شرط مرا رعیت اتفاقا صاحب
بازی را برای داده و آن بخشد که یا با تمام آب این رود خانه را
باید خور و یا بیاخته در ملک توست تمام بمن باید و او صاحب تمام بسیار

نشته م

نادم و پنهان گشته یکر و ز از جریف خود مهلت طلبید و مخزون و مخفی
نشسته بود که لقمان پخته میزد را بر داشته آمد چون صاحب خج در مخزن
و مهموم دید پیش آمده از وی سوال کرد که سبب این غم و حزن چیست
آن مرد از روی اعراض گفت ای علام تر این امور چکار بر و چکار
خود باش لقمان بار دیگر از وی سبب حزن سوال کرد و او نیز عرض
نمود و بویست یوم و لقمان گفت ای سید مردم را بظرف حفات نمی آید
دیگر سبب حزن را بمن بگوی شاید حق بجا و تعالی را سبب دفع این کینه
تو ساخت باشد صاحب لقمان چون این عبارت از وی شنید بوی
ازین نیز گاه گاه کلمات عاقلانه از لقمان می شنید با وی گفت که
اندر وه من بنا بر آنست که آنچه از نظر علی کرده بودم الحال آن مرد شرط
را برده یا تمام آنچه در ملک منست با و باید داد یا این رو و خانه
را باید حوز و لقمان گفت ای سید حل این مشکل بسیار آسانست ازین
مهر اند و مناک نباید بود صاحبش پرسید که خلاصی ازین چگونه ممکن
لقمان گفت تو فرود بان مرد بگوی که شرط ما آنست که هر کدام که بازی
بای خواهد داد تمام آبی که میان این دو طرف رود خانه است بایش
خورد اکنون تو این مداب را نگاه دار تا من این آب را بخورم یعنی که
او از جسد مرا خارج خواهد شد صاحب لقمان چون این مقیاد را شنید

فوق

افتح حال و حوزم کردید و لغمان از ملک خود از او کرد و لیند و سلین
عظیم از مال خود بوی بخشید و صباح که حریفش آمد جهان تعلیمی که از
لقمان یاد گرفته بود از دستش تان او خلاص گشت و باین تصرف
لقمان اشتهای یافت گویند روزی صاحب لقمان کو سفندی را گشتند
بود لقمان را گفت بهترین چیزهای کو سفند را چه زمین بیار لقمان و گو
پیش وی بیاید روزی دیگر باز گفت که از کو سفند بهترین چیزهای
بیار لقمان باز وی را حاضر کرد و سفند عرض کرد که این از او بود
دل مرد و وقت اشاره بود با کبریک او بدی همه متعلق بقابل است
و نیز در تاریخ الحکما شهر از وی سطور است که از جلیف حق بجا و تعالی
در جواب بلغان نذر رسید که ای سرگ ان کون خلیفه فی الارض فانی
تجربان ربی سمعوا و طاعتوا ان تجیران فاحضار العاقبة و لمن کون فی
مهمانا ذلیل الامون من ان فیها قویا عزیزا و من بلع الا حرة یا لیدینا
تخرجهما عاقضی الله سبحانه ذلک من قوله فارسل الله الیه مسلما
یعط بالحق فاعطاه بالحق عطا فاصبح وهو حکم الاله لارضیعین
حوق سبحانه و تم بلغان خطاب کرد که ای لقمان ایام سرور و خوشحالی
میشوی تو با که خلیفه روی زمین باشی لقمان در جواب گفت که پرورد
ممن این را از روی جبر و حکم بمن حواله میکند غیر از سمع و اطاعت

و اگر بخیر میگرداند پس من اختیار عاقبت کنم بهرینه بودن من در دنیا
 همان و دلیل آسان ترست از آنکه باشم در دنیا قوی و غالب هر که
 آخرت را بدینا فرزند هر دو از دست او می رود پس حق سبحانه
 این جواب صواب را از وی مرضی داشت مگر کیان او برستاد
 کرد او را حرکت بجهان مملو و پرست که صباح که نشانی بر خاست
 احکم و دان بر جمع اهل ارض بود و ما و عطا لایزاله ثلث من و کمال
اللائذ یابنی علیک الخیر و احذر الشر فان الخیر یطغی الشر یابنی
کذب من قال ان الشر یلبس یطغی و ان صا و فاطمه و نورا الی
نار و لی نظر الی یطغی و لکن الشر لا یطغی الا الخیر کما یطغی الماء النار
 یعنی ای بپرک من لازم بگیر خیر را و هرگز کن از شر هر که بدستی
 که خیر و سوره و شدی را فرزند شوای بپرک من در روح کو است
 کنسی که میگوید حرارت و کیفیت شر را شر فریشت از جگر این سخن
 درین کلام صاف باشد پس کواشتی را در پهلوی آتش برافروز
 و نیک نامل کند که آیا آتشش فریشتند تا زیاد میشود و بطرف
 نایره مشر ممکن نیست الا بخیر چنانچه اطفا نایره آتش بدون آتش
 اوست مقصود نیست و قال یابنی امر بالمعروف و نه عن المنکر و صبر
 علی الصابک و تهاون بالمصابی و حارثک قبل ان سبق الیها

و لیب

دوازدهم

و عرف العشرة فانک انما عرف العشر و لم یفطر فی امرک یعنی ای بپرک
 من وقت قدرت امر معروف و نهی منکر شعار خود ساز و صبر
 کن بر آنچه ترا میرسد از جانب حق سبحانه و تعالی که عادل علی الاطلاق
 است و تحمل اعیان مصائب و مشاقی که تو میرسد بر خود آسان بند
 و حق نفسی و دین پیش از آنکه از تو حساب آن خواهند و معوق نیست
 باصناف خلق و جهت تمت خود ساز پس بدستی که هر گاه که تو طریق آید
 باصناف خلایق دانستی مرکز در کار خود قدم از جاده صواب بیرون
 نخواهی نهاد و همانا که مدد امیرش خلق برود و چهرست مروت باستان
 و مدارا با دشمنان چنانچه قدوه مضی عجم حافظان نیز میفرماید
 آسایش دو کستی یقین ازین دو حرفت باد وستان مروت با دشمنان مدارا
 و قال یابنی اگر من ذکر الله و اگر من ذکره یعنی ای بپرک من همیشه بپرک
 خود باش که بدستی که حق سبحانه و تعالی همیشه ذکر است و اگر خود را
 و مذکور حضرت که محبوب است و قال یابنی لیکن عیوب یک بین عینیک
 عملک حلف ظهرک یعنی باید که عیوب سوی تو در پیش نظر تو باشد و عمل
 در عقب تو و این کنایت از آنکه حال عبودیت عبارت از آنست که کنه
 همیشه تذکر تقصیرت و سیئات خود باشد و ناسی اعمال صالحه که این معنی
 مشر المنکر و عدم عجبی که معیار قبول درگاه الهی است میگرد و دو

فان - ۴

در حدیث قدسی وارد است که ما عند المنکسرة قلوبهم ولسندسته قلوبهم
والمرا بالقبور منا الا بدران واندلس آن عبارت از ضعف و مغایرت
قوی شهوات و قال یعنی فرمن ذنوبک الی الله و لیسندسته عمارک
اطع الله فان من اطاع الله کفاه ما اهتمه و عصمه من خلقه یعنی بگریزاز
کنایان خود بسوی درگاه الهی و گریختن از کنایان کنایست از
ندامت بران و استغفار از آن و عمل خود بیشتر میند که این علامت
عجیب است معجز مردود درگاه الهی است که انطق به قوله و تعالی ان
الله لا یحیک کل محال فخور و طازم اطاعت و انقیاد و او امر الهی باشد
هر که در اطاعت او ثابت قدم است خود سبزه و تعالی جمیع مهمات
او را من حیث لایه ری کفایت میکند و او را از شر جمیع خلائق در
کشف خود نگاه میدارد و قال ایضا باینکه کن الی الدنیا و لا تشغل قلبک
بجتها فانک لسن تخلقنا و خلق الله خلقا امون علیه منها لانه لم یخلقها
نوا باللطیفین و لم یجعل لاه اعقوبه للعاصین یعنی اشی که بر کفر و کین
کمن و دل خود را به دوستی و مشغول مدارد که بدستی که ترا از برای
دنیا نیافریده و هیچ چیز را حق سبحانه و تعالی بی قدر تر از دنیا نیافریده
و لذت نعمتهای او را شوی مطیعان محاسبه می نماید و ابتلای او را در عفت
عصاة اعتبار می نماید و لایحی ان هذا الکلام یخرج الی لامل و یوق حتی بطهر

حتی به حلیه الحال علی وجه لایسعی للسؤال بحال و قال ایضا باینکه لایفوح
بطول العافیة و کتم البیوی فانه من کسوز البتر و اصر علیها فالله
ذکر للمعادین عافیة مسر و شوش و ابتلای خود را از مردم پوشیده
و پنهان در کتمان و کتمان مصایب از نظر حلال بق از جمله اعمالیت
که مانند ذخایر در روز احتیاج بکار می آید و صبر کن بر مصایب
که آن از جمله ذخایر روز بازگشت است اکنون بیاید دانست که طول
عافیة تر از محققین اهل انرا جمله استدرجات الهی است چنانچه کبر
فما نسوا ذکر و ابغینا علیهم ابواب کل شیء حتی اذا فرخوا بما اولوا
اخذناهم بغیبة فاذا هم مسلمون فقطع دابر القوم الذین ظلموا و اولوا
رب العالمین هر یک با آن ماطق است چه حاصل این کبریه است که هر گاه
طایفه از بندگان من قدم از دایره اطاعت و انقیاد ما برون بمانند
و از موشن تذکیرات و موعظه ما را که بواسطه انبیا علیهم السلام با ایشان
رسایند ایم شعار خود سازند بمقتضای هوای نفس خود آنچه خواهند
بل حروت بی وحشت برار کتاب ان اقدام نمایند و مقیدان او امر
ما را بنظر استخفاف و استهزاء نمایند و نعیم این نشانه فایده امضو
بالذات دانسته از نشانه جاوید که محل ارواح طاهره و نفوس
را که است با کلیه قطع نظر کنند ماینرا جهت آنکه ایشانرا استخفاف

اول

حومان آن بود که مقتضای عدم استعداد ذاتی ایشانست حاصل شود
 درین نشانه ابواب جمیع مرادات بر وجه دلخواه برایشان می کشیم تا
 آنکه ایشان بمرات دیگرا همیشه قرین علم اند و حلاوت آن لایزال است
 سم اند خوشحال و خورم شده زبان بطین و طریقه جماعتی از دوستان من
 که بنا بر استعداد و استحقاق ذاتی و برپایندشاه یافته از منزلت که در
 این بنام فایز و مندر کشاید و این جوایز انزله افعال پسندیده که در
 نظر فاضل ایشان پسندیده است اند و چون خوشحال ایشان بان
 مخرجات بغایت میرتا مقتضای تعاریف خود مانگا ایش از اینچنان
 فر و میگیریم که از رحمت تا که مقتضای وسعت رحمتی گنجایش همه چیز را
 و ما یوس و ما امید میشود معصاه اصم سابقه بالکله آثار ایشان از روی
 زمین مناصل و ما بود میگرد و تحقیق مفعال درین مقام آنچون یکی
 از فواید مفرره اهل تحقیق است که هر یکی از اصیان موجودات عالم
 و سفلی منسوبت یکی از اسماء الله تعالی که آن تعیین است هم اشیا
 اسم آن نزد ایشان عبارتست از ذات واجب الوجود باعتبار انصاف و نصف
 من الصفات علی هو المسطور فی کتبهم الملبوطه و جو درین نشانه مقتضای
 اسم رحمت چنانچه از کلام معجز نظام سید نام علیه السلام التمجید من الملک
 العلم که یا رحمن الدینا و رحیم الاخرة معلوم میشود پس که قطع نظر

و مانند

از بنام باقیه نشانه اغت یا خود قمر میدید البت مقتضای رحمت رحمانی
 از صفات این من شده بر وجه احوال و اتم بهره و میگرد و در جابجای گریه
 قل من کان فی الضلاله فلیمد له الرحمن ما یرحمنا طاق است بان و خیر
 اسم الرحمن بر اسم حسنی درین آیه بنا بر است که این نشانه مقتضات اوست
 و ولات یروا لوان یمن ان الله واحد لجلال من ینزل الهمم
 سفقا من فضله و معارج علیها یظهر و ن ولیو تم ابوابا و سر را علیها یخون
 و رزقنا و ان کل ذلک الامتع الحیوة الدینا و الاخرة عند ربک للیقین
 برین مضمون صراح است از ولات یسابقه فاعلمه و یا اول الباقی حوا
 بطول العاقبة و تو اتر النعم العاقبة و احذر و امن و خاتمه یوم الحساب
 و قضائه و یا کم سلوک طریق القلوب و چون کلمات حکمت آمیزی که از
 لغمان منقولست پیش از است که این مختصر گنجایش نام آن در ششده باشد برین
 چند کلمه اکتفا نمودند شد فال سعید کیفیه و احده منها و الشقی لا ینفعه کلها
 و العاقل کیفیه الاشارة و کرا تالیس مطی و در طبقات الامم قاضی صاحب الدلی
 مسطور است که از کتب معتقدین حکیم دهری چنین ظاهر میشود که او کسی
 که از یونانیان معلوم فلسفه اشغال نمودند تالیس مطی حکیم بود قبل از آن بود
 سال در میان یونانیان صنعت شمشاد میشد و مبدع فرینور یوس حکیم
 چنین آورده که تالیس مطی نزد وی او میرش شاعرت و اما کرا یوس حکیم

احوال طاهرین
 احوال طاهرین

نوشته در این باب نویسنده
با کمال کوه در حین آورده
تا نایس ملطی از ظهور کوه
بود و در وقت و شب در یونان
هنگامی که آورده که نایس ملطی
کوهی که بعد از آن در ظاهر
ضم

در کتابی که در یونان نوشته و او سانس قیصران در تاریخ خود که بخود
موسوت چنین آورده که نایس ملطی اول کسی است از یونانیان که مبعوث
حکمت از قبضه استفاده نموده باز بمیلیه یونان اول چیزی که در یونان
اشتهار یافت اخبار بود که موق شمس در وقت معینی و چون این حکم او
مطابق واقع امر یونانیان او را معظم داشتند و همانند او عبت نمودند
بعد از آن حکمت در یونان شیوع یافت و الا قبل از نایس ملطی یونانیان
مانند حال عرب بود که غیر از علم لغت و تعلیم اشعار و امثال و خط نجی
دیگر نمی برداشتند و اول کسی که قایل با طراوت یعنی ان اوجود لا موجود
شد نایس ملطی بود و واضح علی مذاقاتش بدین عالم من الزور و مکذا
یعقدا بل الهی مخالف با آنچه کرده نوشته چنین آورده که نایس ملطی
پیش از ظهور کوه نضر بود در وقت و شب در یونان و در یونان کوه چنین
آورده که نایس ملطی بعد از کوه نضر در وقت و شب در سال ظاهر شده
نوشته در این باب نویسنده و طایفه برسد که اول فلاسفه یونان دنیا نویس
و اسلام این اعتقاد است که اول کسی که بگفت شهرت یافت و این صفت
مستفک است همان بود و چون بنا بر کثرت اختلاف که ناشی از طول
و تحقیق ترتیب میان حکما در نسبت متعبر که معتقد و عرض ما ذکر مقالات
و تحقیق حالات ایشان است تشخیص از مندر در اکثر مواضع ترتیب طبقات

الانتم و انکم فی زمین باقی میمانید و در زبیده و اکثر متاخرین نقل آور
معتبر میباشند اعتبار نموده میشود و اکنون بیاید دانست که اعتقاد و دانش
ملطی در ذات باری تعالی است که وی مبدع عالم است و عقول بشری
از درک موی مقدمه ان بلکه از معرفت اسما حسنی من حيث الهیة والذات
عاجزند و راه شناسی بساحت جلالت ذاتش غیر از یکدیگر از یکبار مضوع است
و ابداع مبدعات ممکن نیست چه با قوت و استقامت درک حقایق اسما
مقدمه ان از اجنت که با و منسوبند میت مگر آنکه معرفت اسما حسنی ان ذات
مقدمه ان از یکدیگر ذوات خویش یعنی ذات حقیقت که هر یکی از موجودات
مظهر اسمی اسما الهی اند حاصل کنیم مضمون است پس حاصل کلام نایس ملطی
که عقل از درک و صفات مبدع کل عاجز و قاصر است و بعضی از فضلا
متاخرین در بیان این سخن چنین آورده اند که مقصود از این حکم و دانش
است که معرفت ذات الهی هیچ احدی را ممکن نیست و معرفت که اسم
ان ذات مقدمه ان نیز چنانچه لایق ذات مقدمه است و سبب تعلیم بنیامرسل
بتعریف الهی و بواسطه وحی راه ان معرفت برایشان مفتوح گشته است
و از محلت است که در شرح مظهر معرفت اسما الهی توفیق است یعنی باز
شایع موقوف و نیز از سخنان نایس ملطی است که مبدع کاینات در ازل
انزال بوجود است و موصوف بود و در ان وقت برقیع موجودی

بر صغیر بود پس ابراع کردن چیزی را که از ایداه اولیا و ابراع این
تعلق گرفته بود و در ذات مقدره هیچ صورت از صور مبدع
منتقض نبود چرا که قبل از ابراع غیر از ذات مقدره مبدع که بود
مخبر و فردا نیست مقصد بود هیچ چیز دیگر نبود پس در آن هنگام
نموان گفت مبنی و مبنی آن هویت مقدره باشد و صورتی و همچنین
در آن وقت هیچ حیثیت را نیز نمیباشد بود تا توان گفت که ذات
مقدره بحیثیت بان حیثیت چه وحدت صرف و فردا نیست محض مانی
دو وجه است و ابراع عبارت از ایش است تا ایش یعنی شیخ
چیزی را که شیخ بوده و حاصل آن مبدع بر مبدع نمانده باشد
و چون بایش نشان هویت مقدره است پس هرگز پیدا
نه از چیزی نماند بود که برین نمانده باشد و
این دو مقدره مقرر شد پس یکدیگر که مویس ایشان یعنی مبدع نمانده
ماند و آن محتاج نخواهد بود باستخار صور ایشان از وجود چه اگر چه صور
استیحا محتاج باشد و از آن منفرد تواند بود و اما قبل از ابراع و آنچه
دو چیز خواهد بود یکی هویت مقدره و دیگری صورتی و حال آنکه
مبتل ازین موضوع بیرون است که پیش از ابراع هویت مقدره
منفرد متوجه بود و دلیل دیگر بر آن قبل از ابراع مبدعات است

مقدره بخت بودی تصور بودی نه انست که اگر در آن وقت است
مقدره صورت بودی الهیست حال خالی از آن بودی که آن صورت
مطابق وجود خارجی بودی یعنی اگر مطابق وجود خارجی باشد پس
باید که صور وجود است بعد از آن مقدره باشد و صور کلیات مطابق
جزئیات و باید که تغییر جزئیات خارجیه صور نیز متغیر شود چنانکه
اگر ایا که میگردند و این لازم باشد محال است چرا که مانی
خاله است و اگر مطابق وجود خارجی باشد پس لا شاک صورتی
خارجی نخواهد بود بلکه آن صورت چیزی دیگر خواهد بود علی حالها و بر
ارباب البیاب محض و مستور فانه که آنچه تا ایش مطلق اثبات کرده که
ذات مقدره قبل از ابراع ممکنات و وحدت صرف و فردا نیست
بود و بحیثیت هیچ حیثیت بود حق است و مطابق واقع و لهذا اصحاب
گفتند و ریاضت جمیع اعم این مرتبه را از اعلی مراتب معرفت دانند
و در اصطلاح کل است حضرت صلی علی السلام و الامم الطیبات انما
که صفت کردیم خبرنامه اخرجت للناس بهترین اعم از این مرتبه را
مرتبه حدیث و عمای مانند چنانچه از کلام معجز نظام حضرت صلی علی
و الابرار الطیبات که در جواب تریس مخفی در آن وقت که رسید
که با رسول الله این کان ربنا قبل خلق الخلق یعنی کجا بود پروردگار تبارک

حیثیت و هر صورتی مطابق م

از یکا و خلق فرمودگان نمی نماید و گفته می شود و خلق عرشه
 علی المظاهر میشود و عمار در لغت بر رقیق را گویند و چون بر محسوس
 هوای فوق و تحت لازمست انحراف یعنی لازمست تنبیه فرموده که مراد از ^{مغزیت}
 ماهویت مقدمه درین مرتبه باین اعتبار مبدع کائنات در سنن از صلا
 زور می نماید چرا که ذات در مرتبه ابداع است که کجاست ابداع مقیده خواهد
 و این مرتبه از اصطلاح اهل کشف و وجدان مرتبه واحدیت و الیه
 و مقام جمع می خوانند و درین مرتبه عین از علم میسر میشود و چون خود
 صورت در عالم منافی وحدت عین نیست چرا که در حالت کمال کلیت
 الهی را در هر موطن از موطن خواصی که لازم آن مرتبه باشد فقط
 محقق است پس ناچار درین مرتبه که هویت است باطنیت با اعم
 را مقتضای ابداع می کشاید که بصورتی تخصص خواهد بود که در مرتبه ابداع
 آن خصوصیت را مجال طریق نخواهد بود و بهمان این حکم و آن صورت
 مرتبه واحدیت و الهیت که مقرون است بصفات علم که اجزای صفات
 کمال است و از این باقی صفات که در ابداع و پدید آمدن حلیت در مرتبه
 بر مرتبه احدیت و تمامیت مرتبه داشته و از این معلوم میشود که چراغ
 عقل راه معرفت ذات و صفات الهی غشا نمی توان دید و بواسطه این
 بظلوب اصلی نمیتوان رسید بلکه داشته آفتاب نبوت بر دل طالبان

نظر

را ایضا

راه مقصود خود دنیا را اللهم از قضایتا بعین ایدت تم تبانی که استیتم
 سببیتک و بعد از آنکه تا لیس ملطی بر لاین عقل که هر یک از آن از موق
 که شکر استند لایسنت همین نیستند اثبات نموده که در مرتبه ابداع
 هیچ صورت با هویت مقدمه نبود میگویند لیکن مبدع کائنات و ابداع
 عنقریب که صورت جمع موجودات و معلومات در وی انقاس داشت
 نمود پس از هر صورتی از این صورت موجودی درین عالم برینا که
 در آن عنقریب بود و بود پذیرفت و نزد ابداع موجودی در عالم عقل
 و عالم حسی تصور میشود اما اگر در ذات عنقریب مبدع اول و محل صور
 و منبع موجودات صورتی و مثال از آن متمثل و منسحق خواهد بود
 باز تا لیس ملطی میفرماید که از جمله کالات ذات حق بیاید و تعالی است
 که ابداع چنین عنقریب نموده که آنچه عوام الناس تصور میکنند که صورت
 استیاء و ذات کائنات مقدمه است در آن عنقریب که مبدع اول است
 اوستام پذیرفته و هویت مقدمه حضرت غنا باشد بصرفت و حدیث
 و محضت فرودیت خود منزه و متعالیت از که منصف شود با آنچه از صفا
 مبدع اوست و از جمله امور عجزه که از تا لیس ملطی منقول است که میگوید
 که مبدع اول است چرا که او را استعداد و قابلیت صورت جمع شایان بود
 اکل و اتم حاصل است تا برین آفریننده کائنات جمیع جواهر از آسمان

ذات م

وزین و نیز در میان ایشان کباب ایجاد فرمود پس با چار آب
 علت جمیع مبدعات و در کسایتها تواند بود باین طریق که از خود
 آب زمین کمترین یافت و از آن کمال آن هوا بود جو و ام و از صفویش
 تحفوف گرفت و از دغان و بخارش آسمان بجاویافت و از مشغال
 که پیشه حاصل شد که آب بتکون شدند و در گردم که از خود از روی که
 دوری متحرک شدند همچون دوران صیغ که در مسیح و از روی شوق
 که صیغ را بسوی بیب خود می کشد و نیز یکی از معتقدات نالیس مطلق است
 که از عناصر اربعه در مرتبه علوی ترانش نامند که و هوا را هوش میداند و نیز
 در مرتبه سفیدین آفتاب را مکر و خاک را هوش اعتقاد دارد و نیز
 از سخنان نالیس است که یکدیگر که عنصری که صلاحیت اولیت و اولیت
 دارد و عنصر صیغ است که عنصر روحانی بسط و باز میگوید که آن عنصر را صفو
 است و که درونی و ما آنرا از صفو حاصل می شود و از اجزای ایچم و کسایت
 از که را و بوجود می آید از اجزای حیوانیم و جسم زوال پذیر نیست و جم
 قابل فنا و زوال است و جرم بمنزله پوست کثیف و ظاهر است و جسم بیکی
 لب لطیف و باطن و میگوید که هوشش را تا نایب امر بکس خراب بود یعنی
 جسم لطیف ظاهر خواهد شد و جرم کثیف باطن و نیز از نالیس منقول است
 که بالای این سهو است بی عوامل عجیبه نوزانی که ناطقه ما از میان انوار

و از بعضای دانش

آن مجر معرفت و عقول از از کمال حسن و بهار آن بقصو بر صفت و تحقیق
 و میگوید که این مع ان عوالم از غیبت است که عقول بشری را دور که که آن
 غایب و قاصد چه نطق و نفس و طبیعت و دون مرتبه آن عنصرند و آن
 عنصر عبارت از دهر محض است اما از طرف آفرین از طرف اول و کمال
 جمیع عقول و نفوس عبارت است از وصول بان عنصر و لذا عقول و نفوس
 با سر از روی شوق و آرزوی طالب وصول آفریند و این آن غیبت
 که ما در نشاءه ثانیه اورا باسم و ملوید و بتو میخوانیم ان ما کلامه است
 الملتطی و صاحب مل و محل آورده که از اشارت این حکیم چنین ظاهر است
 که مراد او از آنکه گفته اول مبدعات است است که آب مبداء است
 جسمانیست که عنصر اول باید که قابل جمع صورت باشد خودت که از برای توضیح
 در عالم جهان طریق تمثیل چیزی با او نماید که استعداد نام قبول جمیع
 داشت باشد و همچنین عنصر در عالم جسمانی غیر از آب نیست بنا برین آ
 را مبدع اول گردانید و جمیع جام اراضی و اجرام سماوی را از وی نشا
 نموده و این رای نزد یکت با نچه در میان مبداء مخلوقات در سرفول
 از توریست و طوطی است و علامه آن کلام است که حق سجده و تعال اول
 کلام خود جوهری ایجاد فرمود و بعد از خلق و ایجاد آن بنظر میدید و طاعت
 در روی کرست و آن جوهر از سطوت نظر طلالی الهی بکساخت و آب شد

نه اند اول برود
 عاقل رای او است م

واز آن لب دخال متصاعه گشت و از آن آسمان مخلوق شد و آنچه مانند
 بر روی ماند از آن زمین پدید آمد بعد از آن زمین را بحال از سیات
 که بمنزله او ماند مستحکم گردانید و نیز صاحب مل و کل میگردید که از سیات
 میشود که تالیس ملطی مذنب خود را از مشکوه نبوت اقتباس نموده چه قول
 اول او که عبارت از انبیاست که او را مبدع اول میدانند
 بسیار است بلوح محفوظ نیز مشتمل بر احکام جمیع مخلوقات و صور
 جمیع موجودات و اخبار هر کایات کایات ماکان و قول ثانی او که اول
 مبدع جمیع است پسر پسر است با آنچه از کرم و ماکان عرشه عالم
 معلوم میشود و اده اعلم بحقایق العباد و ذکر کتب غورس ملطی
 نیز از جمله اساطین حکمت و رای و در واحد است حق سبحانه و تعالی
 موافق رای تالیس است مادرتعین اول کونات مخالفات اوست
 چه اول کونات نزد کتب غورس امری مشابه اجزاست که از کمال
 لطافت آن اجزای حس از دریافتان عاجز و عقل از ادراک آن قاصر است
 و نیز در او جمیع اجرام علوی و حسب کمالی از آن امر مشابه اجزای کون
 یافته چرا که هر کبات مسوق بساط مشابه اجزای مشابه انبیا است
 و حیوانات و هر چه متعزیت غدا او یا بالفعل مشابه اجزای خود
 با غیر مشابه اجزای که بعد از اجتماع در مده مشابه اجزای خود باشند

که در کتب التی مدور و
 هر چه نمودم
 کاینام

العالی
 السلام علی من اتبع الهدی
 صلی الله علیه و آله
 و آله

و باطن و عین و صوت است
 هر چه در کتب مدور و
 مضموم

و بعد از آن

و بعد از آنکه بشریانات و عروق در می آید اجزاء مخلوق مانند خون و گوشت
 و استخوان از آن حاصل میشود و بر این باب الباب مخفی و مستور فایده که بگوید
 اگر امری مشابه اجزاء در باوی از این پیدا و بعضی بود کونات کن
 حکیم دانشور بطریق مثال ایراد نموده می نمود و باستانه بجزم کردن
 بمبدا اینان هر جمیع موجودات را مشکل است چه در علم بر مان مقرر
 شده که استقرا تمام مفید یقین نیست مفضل عن الاستقرا انهن
 و یقین با وی از ای از جمله کنت که بر تقدیری که مسلم داریم که استقرا
 مفید یقین است لکن که هر امر که او را اول دخل در بطور و پسدانی باشد
 البته او را مبداء آن چیز باید بود چه می تواند که از قبیل شرط و طوار
 علت باشد کون بیاید و ذات که صاحب مل و کل را کتب غورس حکمت
 میکند که او با جمیع حکما موافق است در آنکه اول مبدعات عقل فعالیت است
 لیکن مخالف است با ایشان در آنکه باری تعالی نزد او ساکن است و حرکت
 و زیون کبر و نیز مقراط و او میسرش و بلکه سایر شعرا یونان با آنکه غورس
 متفق اند در آنکه حق سبحانه و تعالی را حرکت نتوان گفت چرا که حرکت نشانه
 الا حرکت را انانیت و قس و فیثاغورس و متابعان ایشان با انانیت
 همه فایده با آنکه باری تعالی بی نوعی از حرکت و سکون متصفاست و تحقیق
 سخن درین مقام آنست که هر از حرکت و سکون که ذات باقی تعالی

چیزی فایده

را بان متصف میدانند یعنی متعارفست چه حرکت در عرف عبارتست
از انتقال از مکان و لیت در مکان دیگر یا از تغییر در مکان یعنی
از حال بحال انتقال کردن علی سبیل التدریج و سکون ضد حرکت
یعنی ثبات جوهر و دوام آن در مکان واحد بر حاله واحده و این
معانی منافی زلیس و قدامت بلکه مراد از حرکت و سکون که برابر
میقالی اطلاق میکنند فعل و انفعال است چنانچه متاخرین حکما در عقل
و نفس بان تصریح کرده اند و گفته اند که چون جمیع حالات عقل را با عقل
حاصل است و هیچ حالتی منتظر ندارد تا چار از حرکتی که آن فاعل را طلب
کمال باشد مستغنی خواهد بود و این معنی است مراد از سکون عقل نیز
حکما امانتست چون ناقص است و طالب در هر عقل پس با چنانچه حرکت
یعنی طالب در هر عقل که از جمله کمالات منتظره اوست خواهد بود و اینها
ظاهرند که عقل ساکن است و نفس متحرک اما محققین اینند که عقل با وجود
سکون یعنی کمال و این متصف است نوعی حرکتی چرا که عقل فاعل است
یعنی نفس را از قوت عقل می درآرد و بخودش انتقال میدهد و عقل
نوعی حرکتی است در سکون چنانچه کمال نوع سکونیت در حرکت عقل
چون بانه کمال است و مکمل غیر پس با چار ساکن باشد نوع حرکتی و این
تفصیلات واضح میشود و که ذات باری تعالی که کامل علی الاطلاق و مکمل

جمع ارباب کمال است کن است نوع حرکتی یعنی مستغنی از تحصیل کمال است
و معطل کلمات بسیار موجود است و فرجور بوس حکیم از آنکه نوعی نقل
میکنند که اصل مشابهت در محسوس و احد غیر مشابه است که موضوع کل
گوناگون است اما میان آن کرده و که آن جسم از غنا است یا خارج از غنا
میگوید که جمیع جسم و قوی جسمانی و انواع اصناف از آن جسم کل
آمده و اول اول کسی است از حکما که بگویند و بر روز یعنی ظهور و نقصان قابل
شده و بگویند نزد او عبارت از اندام جمیع اشیا است در جسم کل همچو اجزای
خوشه در روایه و نقل سابق در سخنان فرما و انسان کامل الصورة و نظمه
و مرع در پیرو و بر و عبارت از طواری پس شبیه است از آن جسم کل همچو ظهور
خوشه از روایه و نقل از حسته فرما و آدمی از نظره و مرع از پیرو و نیز از سخنان
آنکه غرضی است که جمیع اشیا در مرتبه اول ساکن بود و اند بعد از آن عقل
ایش از حرکت ترمیمی در آورده و یعنی هر یکی در موضعی که لایق بحال او بود
و وضع نمودند باین بعضی عالی و بعضی سافل و بعضی متوسط گشتند و بعضی
را متحرک ساختند و بعضی را ساکن باز از حرکتات بعضی را حرکت مستقیم و بعضی را
که این نیز بعضی را حرکت مستقیم و سکون بود که مجموع این موجودات حرکتی
باین ترتیب ظاهر جسم کل اند و در بعضی اقوال او واضح است که مرتب
طبیعت است و بعضی از وی نقل میکنند که مرتب بنیان از اول تا آخر است

و بعضی از حکما
اینکه در بعضی از
حکما گفته اند
که در بعضی از
حکما گفته اند
که در بعضی از
حکما گفته اند

وصاحب ظل و نخل آرزو که چون میدان اول نزل و اول جسم مذکور است
پس بقضای امر است او باید که معاد و با کشت جمیع موجودات با زمان
جسم باشد و چون نشانه اول عبارت از ظهور شبها بود باید که مقتضا
تجربیت او نشانه ثانیه کون شبها باشد و این نیز به بیان دیگر است
چون کسی که مایل است به اولی که جمیع موجودات در وی حادث میشوند
و تفرقه در میان این دو در آنست که آنکس غورس اشیاء را در
غیر شبها میکند و صاحب بیوهی اشیاء را با فعل میکند و آنچه حکمای
مناجین در روز و سخنان آنکس غورس معاد را بطلال کون و بیرون
معتقدات است در کتب خود ایراد نموده اند از جهت تطویل و ایراد است
سبب آنست تعرض بان ملامت نمی نمودن از اول اطلاع چنانچه فی ظالمه سانی
مطالبا و اسطواروی که معتقد او آنست که جسم کل جمیع اشیاء در
کماله باطن اکثر است از جانب باری تعالی بوقوع آنجا میدهد و این نیز مانند
معتقدات او بیهی السطال است و اگر کتب اسطواروی که احوال آنکس غورس
بود آن مشهور و معلوم است و فاضل شهرزوری در تاریخ الکما اوده
که اکثری است در دنیا حکما قدامت را مباح بود و می پنداشتند و در
چیزی میکشیدند که در ایام نخستان برنده بر روی برف می نشست
و چون جمعی از ایشان او دیدن بابت اول از پیش میکشیدند و وی در جواب

حکایت میکنند
است و بعد از آن اسطواروی که
عصر او در مردم است
کرت م

ایشان گفت که نفس بسیار سرکش و مایل بر و راست می ترسم که در ایام
بنده و سستی قوی بر من استیلا یا بد بنا برین میخواهم که او را با کتابت
رام خود سازم تا او را درین سن علم خود ساخته بر کتابت فواید
دیگر نگردد و گویند وقتی در شهری که آنکس غورس می بود نشسته و شوهر
رسید و مردم همه مضطرب احوال شدند و هر چه و هر چه نام با آن شهر را
و اما آنکس غورس همچنان مجال خود می بود که گویا که در آن شهر شخصی
بوی گفت که ای حکیم تمام مردم این شهر مضطرب و پریشان حالند و چیزی که تو این
فست مطلقا اندیشه نداری و مجال خود را امید داشته آنکس غورس در
آن مرد گفت که اگر شما این نیت را در خواب میدیدید یا در پیداری هیچ
میکردید آن شخص گفت که آنکس غورس گفت پس من چون از وقوع این نیت
مضطرب حال کردم و حال آنکه پیش من جمیع امور این عالم مانند خواب است
رای عبارت از پیداریت و نیز در تاریخ الکما فاضل شهرزوری اسطواروی
که روزی زن آنکس غورس بر وی عرض میکرد که تو هیچ فکر خانه خود
نداری و میکشوی که این جماعت چه حال دارند و مثال این چیزها پس چگونه
مینموی آنکس غورس مطلقا جواب او می برد و خت بلکه نظر در کتاب کرد
داشت میکرد و آن سخنان را می شنید تا آنکه زانش از تعافل او پیشتر غضب
شده الی که بان خت می شد بر سر حکیم آنکس غورس فروریخت و بگفت

است م

حکیم چون این حالت مشاهده نمودند کتاب را از دست اندر روی
 بزن خود آورده فرمود که از غلظت و برقی غم امطری یعنی رعد و برقی
 آخو باران می باری و غیر از این چیزی دیگر نکند و نیز فاضل تر زورگی آورده که
 شخصی عریض فریاد و اسفاهت میکرد و دشنام میداد و وی مطلقا بی نیت
 او التفات نمیکرد تا آنکه مردی بوی گفت که ای حکیم این شخص این
 سفاهت کند و دشنام بگوید و تو هیچ نمیکوی گفت آنرا توقع
 آن اشبح من الغراب هیر الحام و لامن الکرکی عریبه القری یعنی من هرگز توقع
 آن ندارم که از کلاغ آواز بگوید یا از کرکی آواز قمری شنوم و هر گاه کسی
 او را مدح و ستایش کردی بسیار مضطرب و آزرده خاطر شدی ذکر
 انکسما نس حکیم منطی و نیز از جلال طین حکمت و از بعضی تواریخ چنین
 معلوم میشود که انکسما نس مقدم بر انکسما غورس بود و بعضی عکس آن گفته
 و علی ای حال برای او در ذات باری تعالی که میگوید که اول تعالی
 ازلی و باریتینی اولیت و اخیت را بر ابرق جلال کبریای او بجا نطق
 نی و مبداء و بجا و جمیع شیاوست و آنچه در حوصله او را خلق از آن در می
 پیش از آن نیت که هویت معده و در ذات یکتا و منفرد است هیچ هیوت
 مشابه هیوت معده او نتواند بود چرا که مبدع جمیع هیوات و حیات است
 و هویت مبداء و وحدت زمانند و احد اعداد چرا که واحد اعداد متکثر نمی شود

اعمال اولی
 حکیم

و ذات معده بسیار متعالی از عرض کثرت متزه و برکت و از جمله معتقدات انکسما
 است که صور جمیع مبدعانی که بر مظهر ظهور جلوه کردند در عالم آفتاب بود
 بویوس در علم قدیم جل شانزه صور غیر متشابهی خواهد بود و چون اشکاش
 صور مبدعات در علم ازلی چنانکه معتقد انکسما است تمام ازلیه صورتها بود
 و تفریح با زلیه صور شکا کرده و لیکن میگوید که با وجود اشکاش صور غیر
 متشابهی در ذات باری تعالی یکشکل معلومات و تعیین این تغییر معلومات لازم
 نیست و ظاهر دلیل که بر اشکاش صور معلومات در علم ازلی ترتیب داده است
 که میگوید که حال ازین دو احتمال بیرون نخواهد بود یکی آنکه قایل شویم که
 باری تعالی ابداع شیا بر وقت ابداع ازلی او بود و نموده تا آنکه گوئیم
 ابداع شیا از او بجا اتفاق روی نموده نه بر وفق علم او و احتمال ثان
 بیخاست و منبع بر ذات که من جمیع الوجود کمالیت تجا زینت و احتمال
 ناچار مستلزم ازلیه صور شیاست و نیز از معتقدات انکسما است که باری
 اولاً بوجد نیت خود صورت ابداع فرمود و صورت اول ابداع باری تعالی
 شان از آن عظم ظهور رسید بعد از آن عظم بقدر آنچه در عقل لطیفات انوار
 و اصناف نام بود در روی مرتب گردید و آن طبقات بیکدیگر ترتیب
 زمانی بصور غیر متشابهی متبلش و بعد از آن صور علی الترتیب در آن طبقات
 حادث گردید و در هر عالمی بعد از عالمی که ترتیب که در طبقات اول عالم ترا

مفردات بار تعالی

عظمه

یا نماند صورتها تنزل می یافت و ظاهر نمیکردید تا آنکه بر مرتبه رسید که نور
صورت در میوان نیز بنگاشت در روز اول و حالست بر مرتبه رسید که بعد از آن
صورتش روحانی و نفس حیوانی و نفس نباتی نیز از وی استغنا گشت و باطل
انور هر چه قابلیت حیوه در حس و ادراک از انان نور تو بود و چنانچه
حیثیت اول ماخلق القدم بان اطقه و اگر چه در بعضی حادث است آمد اول
ماخلق العقل و در بعضی روایات اول ماخلق انور نیز واقع است و از
مترسب یکدست و پیوسته انان است مخلوق باعتبار جهات متغایره و جنبات متغایره
نبوی که در مظاهرش مذکور است کرده شد و مراد از عقلی که از ان عظمی است
یافته همانا لوح تواند بود چرا که قابلیت انعکاس صور جمع موجودات زود
اشکل و مرتب کل مخرست در وی و از جمله مستعدان است که میگویند
این عالم البته زوال و فنا پذیر است چرا که این عالم بمنزله نقل این عالم است
و نسبت این عالم بان عوالم نسبتی است باقی فشر البتة و در می اندازند و با
این عالم بقدر کچ از انواران عوالم در وی باقی مانده خواهد بود و اگر
انواران عوالم باین عالم ممتزج بودی هر چه یک طریقه العین این عالم
و نایز سندی و مانند اودام که میرگی عقل و نفس خود را که ممتزج است
باین عالم صافی و خالص کرد و از فنا و ال را درین عالم طیران خواهد بود
و چون ایشان هر دو اجزا خود را استخلص کنند این نشانه هر طریقت

گشود و هوس
و همانا و او کسالی بران عمل اول
بسیع قدم ترا بود و جی حکم

اصلی

اصلی قبل از امتزاج خود را باین عالم نورانی داشت باز میکرد و در صورت
چو کین بی نور و سرور و رحمت و لطیفان درین ظلمت با باقی می ماند
نمود با نماندن انواریه و الهامه و انواریه که یکسان است قولت که اول مبدعات
جمع مکنونات عالم حدوث از اجرام علوی و اجسام علوی و اجسام سفلی موارثت
طریق که این صغوه هو اکون پذیرفت لطیف و روحانیت و هرگز انور
و نسطح عینت کرد و در فنا و زوال را با تسلط یافت آن حال طیران
و بر آن گذر هو اکون یافته کشف ظلمات و قابل و نشخ خانه طبع و مرض
فنا و زوال خواهد بود پس آنچه بالا موست از عوالم روحانیات است
صفون ظهور یافت و آنچه در تحت انان عالم جمالیات عام از گذران
کن یافت و چون عالم جهانی بکثرت وسایع که ظاهر است و معلوم
طبیعی است و ممتزج است هرگز ساکنان این عالم بتکذبات نیاید
ان سنیاسن گرفته خود را مرد و از این با دیدن سرب نادر کند سینه
در عالم کثیر اللطافه و ایم التمر و بر مباحث نور صغود تواند نمود
زیر طهارت و در بان حرکت و او شاخ الوده کرد و اینده هر سینه
الابدین در سفل سافلین با ندرت و تقیبات و ترضی و جنبات العنایات
و المرای و صامل و نقل آورده که در این عینان قریب نیست
چنانچه است و چیز میگردی و می غرضی که او را مبد اکون عالم روحانیات

در مظاهرش مذکور است کرده شد

و دیگر

میدانست اب که اورا مبداء عالم حساب میداشت و لکن همانست نیز همچنان
اولا اثبات عنقریب کرد که اورا مبداء عالم روحانیات پنداشت و در
مقابل میدانست موافق شده و غالب ظن آنست که او نیز هور المبداء عالم
جهانی میدانند و بر باب الهی بخش و مستوفیاند که توحید صاحب عمل و کل
در هر دو مجاری وجهی و لکن حاصل عبادت ایشان بر آن ممکن نیست چه
انکه سراسر دنیا قبل ازین تلمی کشت تصریح نموده با که عالم روحانی
و جسمانی در او از هوالتون یافته عایش کی از صفوان و دیگری از کدش
و بهیچ شکل تصریح نموده با که آسمان و زمین و هر چه در میان ایشان
همه از اب ایجاد پذیرفته و الله علم در آنجا طرح کردیم او نیز از جمله عظمای
حکماست و در میان یونانیان بدقت نظر در علوم منفرد و ممتاز بود و در
اوایل حال از یونان حقه تحصیل علوم بیرون آمد و چون بارض مقدس رسید
ملذذ و دو علی بنیاد و الی علیه الصلوٰه والسلام شرف کردید و مدتی
مدیران مشکوت بنوه آنحضرت اقتباس می نمود و تلمذ آنجناب متبحر و مباحی
می بود و گاه که پیش لقمان حکیم رفتی و از وی نیز استفاده نمودی و اقتباس
حکمت کردی و بعد از تحصیل نون کلمات و اجزاء فصیلت عاقلات
باز بوطن اصلی خود که عبارت از یونان زمین باشد معاودت نمود و نوعی در
حلقه طایفه حکم میفرمود که ظاهر آن در امر معارف قاری می نمود و بنا بر این

اعمال حلال آبادی

لام

عوام که از دریافت مقاصد حکیم قاصر بودند و او را که مطالب آن بر
که می است نمیکردند ترک ملازمت او کرده و در صد و کار بکر در مقام نزر
اوشندند چنانچه همیشه عوام بمقتضای المذلل لایزال عدد و الماهل یا فضلا
زمان خویش می باشد و اگر چه مناسبت بود که آن حکیم دانشور همچو ای کلام
علی قدر عقولیم با هر طایفه بقدر استعداد و او را که ایشان حکم می نمودی
تا بدیت او عالم را شامل می بود و فاضل شهرزوری در تاریخ الحکما آورده
که اکثر باطنیه اسمعیلیه را از حکیم پناه و قلیس اندر وطن ایشان آنست که رموز
ابنا دقلیس را همسختی نمودند و همسختی محمد بن عبد الله باطنی که از مشاهیر علمای طایفه عرب
بود و تدریس کت ابنا دقلیس و مصلک سخن او مولد القصایا دقلیس در میان
یونانیان عظیم الشان چلیل القدر بود و چون با وجود نهایت مرتبه حکمت متافیه
دینا معروض بر اوست مقبل بود چرا که با وجود نهایت مرتبه حکمت و معرفت
نفس و مجردات و احوال آن و بر مرتبه ایشان کمال مهارت داشت و نیز فاضل شهرزوری
میگوید که من کتابی از صفات ابنا دقلیس دیدم که دال بود بر کمال ذوق
و کشف و قوت و کرم صنف در علوم الهی و حاصل کلام و حکمت مفرح منوالت
و او اول کسی از حکمای یونانست که معانی صفات متضاده الهیه را بشی واحد راجع
انتیاز صفات کلا اقدس از یکدیگر بخشید که مختص باشد با ساحت مخلوق محال
و میگوید که اینها غیر ذات حقیقی که از جمیع وجوه کثرت و الاعتبارات ممتزجه بود

معارف

فصلی

موجودی دیگرست بخلاف باقی موجودات که حادثاتشان فاعل کثره اند
اما بجز اینها او بجا اینها او بظایر ما و ذات باری تعالی از حیث جهات کثره
منزه است و کلام منجم نظام امیر کل امیر علیه اله التیمه من الملک القدر حیث قال
فی بیان التوحید الالهی اول الدین معرفت ذکال معرفت التصدیق له و کمال التصدیق
توحید و کمال توحیده الاخلاص له و کمال الاخلاص له فی الصفا علیه بشهادت کل
اشیا غیر الموصوف و متناوره کل موصوف ان غیر الصفه من وصفه که بجهت
قرن و من قرن قد نشأه من نشأه قد غراه من غراه فقد جهل صریحاً ما نظر ساین
رای و لهذا از فرق مل محمد علی السلام قرن با چنین شیئی غیره در وصف باری تعالی
نیز همین اعتقاد التسمی ازنا الحق حقاً و از زفا التسمی و ازنا الیال باطلاً
و از زفا جبار و بجز اینها و بلیک تحقیق ذات باری تعالی منقول است که میگوید
اول تعالی شایسته در هیئت تعدد یکسانی موسوم و متصف بود آن ذات
پسینه علم محض و از محض وجود و عزت و قدرت و عدل و غیره و حق
این اصناف شیره یعنی ذات قدر بلند که باقی قوتی از قوتها باشد عاید است
که باین اسمی قسم تواند شد و میگوید که جمیع موجودات مبدع و پدید آورنده او
و پس مانده باین طریق که ایشان را از چیزی پدید آورده و در وقت ایجاد ایشان
با و معارف بود بلکه اولاً بالذات که در واره میستی بیکله بدیع و ایجاد شایسته
کشود و پس مطلقاً بقول ابرع فرمود بعد از آن بر شایسته بود از آن پس بدیع

و اگر در این است

ق

اول اظهار و بساط یافتند و مرکبات از بساط کون و ترکیب پذیرفتند
از سخنان ابنا و بلیک است که مبدع شیئی و لاشی عقلی و فکری و و همی است بجز
مبدع متضادات و متقابلات عقلی و خیالی حسی ذات محده الیه
جلب کبریا و عمت نعمه و نیز از وی منقول است که ابرع صوراً باری تعالی
نه بطریق اراده مستانفد بلکه بخوعلت فقط و چون ذات مبدع عین علم و ارادت
پس ابرع آن اشاده را بجز علقت سلم است که در مرتبه تحقق عقیده الهیه
معلول محقق میباشد چه اگر معلول در مرتبه تحقق داشته باشد یا در ایشان
معیق قلی خواهد بود و هرگاه که معلول معلول بودن اولی نخواهد بود و از
و همچنین از عل تعلیبت اولی نخواهد بود از معلول بلکه جرات اید اولی نخواهد بود
از معلول بلکه جرات اید که معلوم علم باشد و علم معلول و چون این بدیستی
پس با چار معلول بالذات معارف علت تواند بود و هیچ جهته بلکه معلول الهیه
تحت علم و بعد علت باید بود و الا تمیز میان اسم علت معلول از مفعول
و باز میگوید که معلول اول غیر است و معلول ثانی توسط غیر عقل و معلول
ثالث توسط این هر نفس و نیز از این ترتیب بیست و هفتم است و بعد از
مرکبات است و نیز از سخنان ابنا و بلیک است که لفظ از غیر طاق است هر که
و دیعت نموده شده قاصر و عاجز است چرا که عقل بسط و تحدت و نظن
و تجزی و کار عقل یکا و شایسته قدرت و لهذا تجزیات در وطن عقل مجتمع

بانه است در این است معلول معلول

وندی باید بود و ازین سخن بوضوح هر که نطق وصف باری تعالی
 تواند کرد و الا بعضی واحد که عبارت از اکثر ذات حیرت است متصرف در پنج
 یکی از خواص سبط و مرکب بصفت خود متصرف بود و چون هیئت تقدیری
 متصرف بود و هیچ شئی از ایشان بود پس هر اینکه شئی را شئی هر دو مدبر است
 و باز از سخنان ابان و قلیس است که میفرماید که عنصر اول سبط است یعنی
 که از وی فروتر است یک مرتبه تا عقلی سبط یعنی واحد محض است اما
 حیث علت از علت اولی واحد محض است و باقی همه مرکب یا ترکیب عقلی است
 پس هر اینکه عنصر اول بالذات مرکب خواهد بود از جهت غلبه و میگوید ازین دو
 یعنی از عنصر اول بوساطه این دو صفت جمیع خواص سبط و حایه و جواهر مرکب
 جماینه بدیع پذیرفته و چون این دو صفت عنصر اول با دو صورت او بدیجین
 جمع کمالات این پس هر اینکه جمیع روحانیات بر حسب نوع عقلی از دو عالمی است
 بر غلبه مرکب از روحانی است بر مجموع طبیعت و غلبه و میگوید که بعد از
 و غلبه شریف و مقادیر روحانیات در جسمانیات از پنج مرتبه است که انواع
 و اصناف مذوبات یکدیگر استلاف و التیام و از مذکورات انواع و اصناف
 متضادات که ایشان با یکدیگر مختلف و منازعه و آنچه در مرکبات استلاف
 و محبت است بوسیله صفات جسمانیات و ال نه ان را میسرید الکل و الکل
 نیز این الحجات حیث قال لا روح حیوانی و جمده فاعرف منها ایتلاف و اما که

روحانیات در حاکم
 و علمیت و طوطی است
 م

منها اختلاف فی غیر عن غلبه اصناف الروحانیات بالعارف الذی هو من صفاتنا
 و عن غلبه الحیات و بالتناکر الذی هو من لوازمها و لکن کاه باشد که محبت
 و غلبه هر دو در نفس واحد جمع شود باعتبار دو صفت مختلفه و کاه باشد
 محبت را بیشتر و زهره اضافت میکند و غلبه بر بل و مرغ و میگوید که گویا
 این دو گوشت شخص شود بصورت سعد و حسن و نیز از سخنان ابان و قلیس است
 که نفس ناطقه نفس بی حیوانیت و نفس حیوانی نطقی نفس عقلی و همچنین بعضی
 که در مرتبه اولی است نفس مرتبه اعلی است و اعلی با او کاه از نفس و کاه
 و روح نیز تقسیم میکند با نفس ناطقه را چند نفس حیوانی و نفس حیوانی را روح
 میگوید و همچنین اگر منتهی شود و بعقل و نیز از سخنان ابان و قلیس است که میگوید
 چون عنصر اول تصور نمود در عقل آنچه نزد او بود در صورت عقلی روحانی
 تصور نمود و نفس کلیه آنچه از عنصر اول استفاده کرده بود و نفس تفاوت
 خود را از عقل در طبیعت یکدیگر تصور نمود پس در طبیعت یکدیگر نشوری چند حاصل کرد
 بهیچ وجه نشاء طبیعت داشت و بعقل و عالی لطیف بعد از آن عقل چون
 روی توجه توجه آن صورت و مشاهد روح و لبوبی که در جسد تصور
 محض بود مذکور و جامه و اکمل نمود و بر وی محقق کرد دید که بسی از صور بسته
 شریفه بنده یعنی صور نفوس خیره که شاکت تصور عقلی روحانی لطیف را در تکلیف
 احسا در کنار مذخواست که تبذیر و تصرف از لبوب از نشوری جسد ساطع
 که ان لبوب را که عبارت از نفوس خیره است تعالم خود که عبارت از نفس

حوان قفسی و نفسی

مکه

ملحق گرداند و نیز از سخنان بنا و قیاس است که خاصیت کل محبت و عشق است
 چه هر که که نفس کل را نظر بر حسن و بها عقل می افند چنان محبت عشق بر وی
 مستول میگردد و غیر از طلب اتصال عقل بلکه اتحاد با وی بهیچ چیز دیگر نمیتواند
 نمیکرد و بکلان طبیعت که خاصیت او غیر است بواسطه آنکه چون طبیعت کلی
 در اصل فطرت از ادراک مرتبه نفس و عقل و در ریاضت حالات ایشان محجوبت
 در وی شوق اتصال و طلب اتحاد با ایشان که عبارت از محبت عشق است
 بود و مفقود و لهذا از طبیعت همیشه قوی متضاده ظاهر میشود و اما در سبب
 ما ارکان که میرکی را نهضت دیگر است و اما در مرکبات مانند قوی برانی
 طبع و نباتی و حیوانی و باز بنا و قیاس میگوید که چون طبیعت از ادراک
 مانوق خود محجوب است لایزال از طائفه کلی و عقل تمبر و عصیان موسوم
 و همچنین نفوس جزویه نیز بواسطه آنکه از ملک خود دور افتاده اند و از
 ادراک لطایف حسن و بهائم عقلی روحانی عاجز مانده در مقام طاعت حسن
 و انقیاد طبیعت کلیه در آمده بهیستفاد لذت عالم محسوس که عبارت از نظام
 بنیسه و مشرب رویه و ملاس طریقه و مناظر بهیه و مناجات شهین و رگشته
 از مقصد اصلی خود دانسته اند و چون نفس کلیه تفریطت کلیه و اتصال
 آن نفس جزویه را مشاهده نمود و جزوئی از اجزاء خود را که لطف و ازکی و از
 بود و از نفس سببی و نباتی و از آن نفوس متفرقه بلدت محسوسه بسوی ایشان
 فرستاد تا سعی در اصلاح ایشان نماید و ایشان را به عالم خویش گردانید تا از مندر

نفس

از آن

ایشانرا آنچه فراموش کرده باشد و تعلیم نماید ایشانرا آنچه بجهل آن موسوم
 باشد و پاک گرداند ایشانرا از زوایا و ساقطه و نجاسات عارضه که در هر
 از ادوار در وقت سیلان احکام طبیعت است اتمام عالم از ظلمت میبوشد و
 و امور این عالم برین عقل و عطر اجرا میفرماید نزد انبیا و قلیس عبارت از آن
 جزوئی نیست و نیگوید که از ایشان آن جزوئی است که به نظر رعایت
 قاعده محبت و غلبه که طریق مرطبه عقل و عطر اول است بعضی نفوس جزویه
 را با بعضی بکلیت و اتمام بر این حق با مواعظ حسنه و دلایل خطایه این
 ایفک گرداند و بعضی را بطریق تفرقه و غلبه راه سید و رسا ند و گاه بخلق
 حسن ایشان را بجا بخت محبت و واد خواند و گاه بصفت شبیه آبرایشان
 از راه کمر ای باز دار و چنانچه که میرد و اقی هدیه لایسلسل یک حکم مالک
 و المواعظ الحسنة و جاد هم بالقی حی حسن میر کما ناطقت بان پس در تکلم
 ناچار آن نفوس جزویه تیر تیر که در تهای مدید در بند تمویجات باطلان
 و در نفس فکر گرفتار بوده اند از آن بند برائی یافت و به عالم اصلی خود باز
 میگردند و هر گاه که باشد که آن دو نفس مضل مومنه نیز نمیکوه صلاح و
 در آمده در سلسل نفوس شیرین منسلک گردند و صفت شویز ایشان بخت
 خیر و حق و صدق بتدیل و وصف مغنیه قلب شود و بعلت و بر سر و باطل
 غالب که در پس آن نفوس جزویه شیره مستفزه با این دو نفس نیز از سید
 و مسووم که در آن عالم بر سر

صحت و سوره
 اول عالم
 و مسووم که در آن عالم بر سر

ان نفوس جزیره شریف خواهند بود چنانچه درین نشانه نیز اثبات زاید است
حسد بوده اند و چون علی بن ابی طالب استخوان نفوس خروید
از طبیعت کیهن مقرر تا جارا باید که بی خلقا و خلقا مری الصور و التماثل
بجستی که هر چه او کند و فرما بد موجب و مرغوب اهل کمال نوازند بود تا آنکه
وی به عادت کثرت احباب را خندا و نحو و غالب تواند آمد و نفوس
جزویره از قید ایشان خلاص تواند کرد و لذت قیام ان کانت الدوله
والجمله لاحد حب کمال نعلب مجتهد را خداده و ابنا و فیلان از کمال
یونان اول کسی است که قایل بکون و برور شده و کون و کون
و نمون الابطال خود و معتقد وی آنست که هیچ یکی از عناصر بود که بسطی
و عالم عقل ایشان ترکیب یافته بایکدی که استعمال پذیرینت و آنچه سایر حکما
استعمال میدهند نزد او راجع بکاشف و تکفل و بکون و ظهور و ترکیب تکلیف
و ترکیب در مرکبات بروی مبنی بر مجتهد چنانچه تکلیف در محالات مبنی علیه
و تفصیل این معنی سابقا مذکور شد و وی حق سبحانه و تعالی استصفی
و سکون بان معنی که قبل ازین مشروحا پیش گشت میداند و صاحب مثل و مثل
از ابنا و فیلان در باب معاد عبارتی نقل کرده که بعضی از فضلا متاخرین
که مقصدی ترجمه آن شده اند بعضی فقرات آن عبارت را نیز ترجمه و
میدانند و صاحب مثل و مثل از ابنا و فیلان در باب معاد عبارتی نقل کرده که

نعمت

سجی

بعضی از فضلا و متاخرین که مقصدی ترجمه آن شده اند بعضی فقرات آن
عبارت را نیز ترجمه و جمالی میخوانند و عبارت مقول اینست بالابنا
ذو نفوس امر المعاد یعنی هذا العالم علی الوجه الذی عندنا و ان نفوس التي
تشبهت بالطباع و الارواح التي اختلفت بالثبات حتی تستعین فی الامر
النفوس الیکه فیضع النفس الی العقل و یضع العقل الی الباری تعالی
فیصح الباری تعالی علی العقل و یصح العقل علی النفس و یصح النفس علی العالم
بکل نور یا فی نفسی الانفس الجزیره و یشرق الارض و العالم بنور ربها
یفاصل الجزایات کلها تا یختص من الشکیرة فصل بکلها تا و تستقر فی عالمها
بجوره و من لم یحیل الله له نور الا لا من نور انمی خلاصه کلام اگر ابنا و فیلان
در اثبات معاد میگویند که این عالم بروحی که ماقبل ازین بیان کردیم که
نفوس جزویره مشبیه بطبایع و ارواح و احد و ارواح متعلق بثبات بکلیه
هستی مدید باقی خواهد بود تا آنکه احوال این نفس کلیه متغایر نماید و نفس
بعقل التجار و تفرغ نماید و عقل از حضرت باری طلب استخلاص کند باری
بعضی خود متوجه عقل شود و عقل ایداد نفس کلیه کند و نفس که تمامی بود
خود متوجه نفوس جزویره متشاکر کرد و در زمین نورانی روشن و متصفی
شد و نفوس جزویره پیکانی ابدان و بسته بکلیات خود مطلق میشود
و در عالم خویش مسروره و مجبوره قرار و ایام میگیرند و در آن سرور

آدم

بوم

انگلی

وقت

لم يجعل له نوراً فالمن نور ظاهر مشهور الكون بيايد الاشارة ان قوله
 اين كلام فقرة که نزد آن فاضل و اشرف دال است بر معاد جهان فقر
 و اشرف الارض بنور بهاست و در بيان کيفيت دلالت ان بر مطلوب
 افاده فرموده که حشر بر وجه که از انبيا و رسل صلوات الله عليهم فرست
 زمين خواهد بود و الامعا و روحان را اشراق راضی در کارين و بر
 ارباب انصاف محقق و مستور مانده که ظاهر است که مراد از ارض درين
 عبارت نفوس جزو است که با بران عالم سفلی تعلق يافته و بقبر
 ازان عارض بنابران تعلق است و اشراق آن عبارت از اخلاص ان
 نفوس است از شکنجاي اين عالم و اتصال ایشان بعالَم مجرب و عطف
 اين فقره سابقه يعني فليت نفس الانفس الخ و به از قبيل عطف بقية
 و همچنين در بيان دلالت فقره نايه که عبارت از تخلص من الشک
 و يشترق عالمها مسروره و مجبوره است بر معاد و همچنين فرموده
 که اين فقره اشارة باصناف نفوس جزو به عالم چنان و کيفيت حال
 رسنگاران عايشان کيفيت حال اهل نزع و خسران ساکت گشته و بار
 ميغرايد که در لفظ تخلص من الشک اشارة بجلاص اهل معاد در روض
 قيامت و بار گشته ایشان چنان که محل روح و روحان بر نطق که با
 شرع اظهر ان جمله را بهر شده و عدم ظهور اين دلالت و ارجاع صحیح

اجود

برفقه

عالمها بچنان که در کلام ان حکيم لفظاً و تقديره مذکور است اظهر من
 الشمس و آيين من الاله اس بلکه ظاهر است که ضمير عالمها راجع
 بنفوس جزو است و مراد از عالم ایشان مجرد است و باره بفرموده
 که در فقره که برده و لم يجعل له نوراً فالمن نور اشارة است که در
 اين تلويحات ايمان لطيف بچنان دريافت جان که اهل کيفيت است
 و همان اين فاضل دانشور استعدا و دلالت اين فقرات بر معاد و جانی تعریف
 بوده که در آخر کلام ميگويد که عاثر بر مطاوي اين اشارة است پاره کس که
 سخن قدام حکما بر موز است بر خفايا کون با نکل ايمان در يافت راه
 را کافي تواند بود و اکثر متوعلان در اجرا حکمت نظري بوساطه نفوذ
 اطمان ایشان است نسبت عقل و نظر اين تاويل امکان پذير است و معذور
 داريم که انگاشتن حقيقت اين سخن از منهل موق ایشان بلند تر اندوده
 قدام حکما بطريق تبين مقاصد منحصراً در پرت مقامات و تالیفات
 بوده چه تبين حقايق بعضی مقاصد را نوع حدسي و کشي که حقيقت
 مطلب بان تواند شد مقرر داشته اند و سخن اين حکيم درين موطن
 باین نوع تبين پاره است پس عاثر بر تاويل موافق شرع با تعويل استعدا
 بطريق حود و الی دیگر اید که هر شکلي حاصل از زميت هر کس حوصله باز
 اللهم ثبتنا علی المنهج القويم و اهدنا الصراط المستقیم همین الحق القويم

عالم

ادمانه

با تعديل

زینت

صلی الله علیه و آله و سلم
صورتی بعد از آنکه عین ظاهر شد و در حالت اول از افواه رجال
و اتمام بیشتر از آنکه انبانی زمان خود را نموده بود و در آن وقت
او در زمان خود در جلال و کثرت عالم آنجهان استوار و استاریت
که جمیع مکان که معاصر او بود و در او بر او قدم خود میزدند و محفل کفایت
مخضبل او درین مقام مذکور میکرد و در تواریخ معتبره چنین معلوم
که چون بنابر سبب انقباض کعبه عبارت از قبله لیمون و بنابر بعضی
و قبله سحر و ن است بر بنده صورانی آن مله جلا و وطن اختیار نموده
بهر یکی بجای رفته خود را در آنجا و تعدی نمایان مذکور خلاص کرد و در
پیشانی غورسین را پس خود که بزرگ بود موسوس و میانه طور موسوس و کوچک
دینا غورسین نام داشت نیز از صور که وطن اصلی او بود و در هر دو
رفت و از پیکره بساموس آمد و در آنجا اعتبار تمام یافت و بعد از
چندگاه بواسطه آنکه مکرر تعریف هوا بلند انظالیا و نیز است
بود از ساموس تعجب بر انظالیا متوجه آن صوب که دید و درین سفر پیشانی
همراه داشت و مدتی در انظالیا احوال قامت انداخت احوال امر بواسطه
که در آن شهر حادث شد باز بساموس آمد و وال ساموس در آن وقت اندر
دوما و وس بود و چون آثار شد و بجات در ناصیه پیشانی غورسین مشایخ

ولف

اورانمتر از فرزند خود بر داشته در مقام تربیت او شده تا آنکه در صورت
در علوم اکثر اهل تحقیق حین ظاهر میشود که علم موسیقی از مستطبات و کائنات
اوست و لهذا قال صاحب الملل و النحل ان فینا غورسین کان یرعی ان شام
العوالم العلویه بحجبه و حربه و بلغ فی الریاضه الی ان سمع حنیف الملک و قال
ما سمعت شیئا قط الرمن حرکات الافلاک و لا ریثه شیئا با من صور ما
و فاضل شهرت و سری آورد که فینا غورسین دعوی آن میکرد که من علم موسیقی
را از مشکوه نبوت استفاده نموده ام و علی ای حال چون فینا غورسین
شدند اندر دوما و وس اورانمتر بی طون پیشگی مانند روس حکیم همسر
فرستاد و چون ضعف همسر و نجوم از وی را گرفت و مهارت تمام
دو ضعف بهم رسید محبت علوم حکمی در خاطر او قرار گرفت بنابرین
شروع در سفر کرده اولاً بابل آمد و ثلثاً لیا طاحکیم اختیار کرده و علم
بابل و واسطه لیمون بود و فینا غورسین کمال توجه داشت و از بابل
بمدینه دیلمون رفت در سلک تلامذه افا را خود و پس کم سرتیبا
انظام یافت و بعد از چند روز افا را خود دیس از مدینه دیلمون بمدینه
سلموس آمد و فینا غورسین در آن سفر همراه بود و افا را در مدینه سلموس
افورا خود دیس حکیم زینب عیال آنجا یافت و مرض کون قلی از بد
او بر وی طاری گشت و در آن روز آن مرض روی باز داد و او در

و معلوم ادبیه و لغت و شعر
صورت هم سر او داد و اکبر
از کلام م

انفک و وصل الی نعم م

ادبیه و لغت

میداشت بنا برین شاکردان خود را فرمود که چون آب و هوای آن
 بخراسان موافق نیفتاد و این مرض بر بدن من استیلا یافت ^{در این} مصلحت
 که مرا در اینجا بگذرانم فاسوس برید چنانچه بدین فاسوس که در موضع در مرض
 او پیدا نشد و کار او بجای رسید که مردم از شرف نیکو دند بنا برین ^{تلا}
 خود التماس نمود که مرا ز شهر فاسوس بیرون برده در موضع که از مردم
 در کنار باشد گذارید چون درین آب بسیار مبالغه و الحاح که در او را
 بموضعی که با عایناشته شمار داشت برده اکثر تلامذه او که فیثاغورس
 از جمله ایشان بود بخدمت او قیام مینمودند تا آنکه در آن موضع وفات
 و شاکردان و بعد از وی متفرق شدند و فیثاغورس باز بجای مدینه
 ساموس مراجعت نمود و در ملک تلامذه از نمودن نظم حکم الهی متاثر منظم
 گشت و احیانا پیش حکم الهی از نمودن مابین که او را فرولیم نیز گفتندی نیتی
 و از وی نیز استفاد علم حکمی کردی و بعد از مدتی مدید که خلاصه علوم
 ازین دو حکمی نامور فر گرفت شوق استفاد علوم کند مصر بروی عاب
 شد و چون صفت کند مصر در تعلیم علوم بخریاشته شمار داشت و فیثاغورس
 میل تحصیل علوم غریبه آن طایفه زیاده از حد بود بنا برین در آن آب
 بوال مدینه موس که او را فولوزراطیس اطرون گفتندی برده و از وی
 التماس نمود که بوال هر که میانه او و فولوزراطیس اطرون مصاد

بمعانی

نام

تمام بود در باب سفارین فیثاغورس چیزی بنویسد و فولوزراطیس
 التماس فیثاغورس را اجابت نموده مکتوبی با مابین و الی مصر نوشت مکتوب
 بر تعریف فیثاغورس و بر آنکه وی را ز جمله اصدقا و انجمن است و اطلاع
 بر علوم که در آن دیار دارد و چون ^{طبیعت} طایفه در تعلیم آنها
 یافته در آن بسیار و اعانت ایشان معلوم مینماید که بهر نحوی که مکتوب
 دانند نوعی فرمایند که فیثاغورس از علوم آن طایفه بهر تمام حاصل
 و چون این مکتوب با مابین رسید و حالت فیثاغورس بروی ظاهر شد
 بسیار متوجه او گشت و بر وسایل که در مصر در باب تعلیم فیثاغورس مکتوب
 مشفقانه مبالغه آید نوشت و اول فیثاغورس نزد کنگنه مدینه الشمش
 که الحال بعین الشمش شمار دارد رفت و ایشان چون این سخن
 شنیدند و ز متواضعانند نمودند و از روی گرامت تمام او را پیش خود
 جای و او مدتی در آنجا اقامت نمود و امتحان میکردند و چون ^{مشغول}
 را متوجه صوابی بود و جمیع کالیفات این را از انجان بفعل او رد که ایشان را
 بحال سخن نماند و مع هذا او را تعلیم کرده نزد کنگنه مدینه مینماید و استاد
 که ایشان نیز با کچ صلاح دانند او را امتحان نمایند و چون فیثاغورس
 نزد ایشان نیز بر محکم امتحان صحیح العیار ظاهر شد نوعی که هیچ ^{و نقصان}
 بروی نموانستند که در حضرت ایشان ز برین داشت که او را نزد کنگنه مدینه

مضیق

دیو سوس فرستادند که ایشان نیز با شوق تکالیف او را امتحان نمایند
شاید که بواسطه عجز او از کتاب آن ایشان را راه منع و صدرا و سید
لکن چون قیام غور در طلب جواد بود و هر چند ایشان در امتحان
او مبالغه بیشتر کردند وی در قیام نمودن بان تبادون و تقصیر
همه را بر وجهی که ایشان را راه سخن نمی نماند بفرمود تا اگر اصلاح
وزهد او شتبار یافت و گزین مصران حالت بسیار تر گشته وی بر
فرایک مخالف اعتقاد یونانیه بود و مفروض کرد اینند و عوایشان
بود که شاید وی در قبول اموری که با اعتقاد یونانیه مخالف دارد
توقف نماید و قیام غور پس این معنی را در یازده مطلقا در آن باب نیز
توقف نمود و بقیام آنچه تکلیف او نمودند است تعالی مجزوم
بفعل او در دنیا که اصلاح لازم بالضرورة گنند او را بر علوم خود اطلاع دادند
و وی بنا بر کمال استعداد و با بزرگ شاره در این علوم بچنان تصرف و جهاد
سپرد که در مدوه علمای زمان خود گشت و همه او را با علمیت قبول داشتند
و اکسیر و مال مصری چون ضعیفست و زهد و تقوی او شنیدند در محاسن
صفا و قرابین و معاصد و کنایس آن دنیا را که قبل از آن هرگز نرسید
نیم فرمودند برای وصیت پنهان غورس حواله فرمود و ازین جهت
او در دیار مصر بالاکت و محسود گنند آن دیار گشت و چون مدتی بر

بر آمد قیام غورس کمالت میزد خود که همیشه موسی در هر جز فرمود و آن
در بیرون شهر از برای او سرزمین یعنی بنام او دزد و قیام غورس در آنجا بیدرس
علوم مشغول گشت و از اطراف و جوانب حلقه بستاند و پیش از آن می آمدند
او و لو قرائین و ال میزد ساموسل کمال اعتقاد وی که با و داشت
و مدت شش سال قیام غورس در آنجا بسر برد و اصلاح الامر از جهت
نمودن او قرائین تنگ آمده از وی رفتا غورس از ساموسل از آنجا بگریخت
انطالی فرست و در آنجا نیز توقف نمود و در عثمان خویشت بصوب نیک
خو طویا منطفی داشت و چون انانی نیز و طویا از قدم بجهت ازوم او
خبر یافتند با استقبال او شرافت نمود و در مقام انقیاد و اطاعت او در
آمده با وجود او و اظهار افتخار و مباحثت کردند و مدت شش سال قیام
خو طویا اقامت نمود و بعد از شش سال امری روی نمود که قیام
از آن شهر برون آمده بجنب مدینه ناطر نوطیون رفت و در
انجا داعی حق را اجابت نمود و مفصل آنکه چون صیت فضایل و
کمالات قیام غورس در اطراف و کنایف بلاد یونان شتبار
یافت ملوک و اکا بر او همه مجلس او حاضر شدند و از سخنان
حکمت افزا و اشعاع میگردیدند حتی ایامی کثیر از اهل بزرگ
ایشان را قبل ازین با علوم حکمی میس و غایت نبی بود در

تمام جهات آن ملود را برای
صورت های ابو موسی ۱۹

در مدینه

این محل

در مجلس نشانی غور حاضر میشدند و ستاده نوای حکیم میخواندند و تا به سخن
فیثا غورس در جذب قلوب در جانب علوم بمرتب رسیده بود که بنا
خوش اطرون وال مدینه فاطمه تا ترک حکومت و سلطت کرده در سلطنت
فیثا غورس منظم گشت و هرگز ملازمت او چه نیشد و همچون جمع کثیر از اهل
یونان ترک اشتغال خود کرده ملازمت تحصیل علوم شدند از اصحاب او با وجود
تحصیل علوم شیوه زهد و ریاضت و کتب اخلاق جمیع را نیز لازم میخواندند
تا آنکه روزی فیثا غورس با جمعی کثیر از اصحاب خود بنزدان شخصی که او را سلو
گفتندی بنشیند نوای حکمی و معانی یقینی اشتغال داشت یکی از متعلمین میگوید
فرز و طولی که نام او فلون بود بکثرت مال و جاه از انسانی روزگار امتیاز
داشت و طبیعت او بر اضرار خلاق مجبول در آن مجلس حاضر شد و در انشای سخن
حکیم شروع در مضامین و مسامات کرد و کلمات لا طائل منکلف فیثا غورس
باو گفت که ای عزیز آدمی باید که در کتب با فضایل نفس خود کوشش نماید که اگر
باین افتخار کند شاید والا افتخار با مور فایده مثل مال و جسم و خدمت با نیت
آیا و اجاد و پیشوایان عقلت فلون تعلیق مقتضای الحق مقرر نشیند این سخن
براشت و شروع در مضامین کرده و شام بسیار فیثا غورس را در
بزند و الحاد نیت کرد چون جمعی از ملازمه فیثا غورس در مقام از اهل بیت
او در آمدند هم بنام گشتند و فلون مردم خود را جمع آورده بکنک فیثا

در ان مجلس نشانی غور حاضر میشدند و ستاده نوای حکیم میخواندند و تا به سخن

در آمد اطراف الامر کار بجای رسید که چهل گن ارشاد کرد ان فیثا غورس بقیل
رسیدین و باقی ابلتاق حکیم رو بگریز نهادند و در موضعی نیک گشتند
فلون در صد و نسیل حکیم جبر و اتمام تمام داشت و ویاب بیدار
سعی بسیار می نمود فیثا غورس با جمعی از ملازمه مخفی از آن شهر پروان
بجانب مدینه لوفاروس رفت مال ان بده چون فوت قامت فلون
نداشتند بعد از ادای و طایف ضیافت فیثا غورس را عذر خواهی نمود
از آنجا رفت و او نیز و فیثا غورس بجانب فار و طار رفت و سنون در ان
توقف کرده بود که جمعی از مال مدینه فار و طویان از متابعان فلون
او را تعاقب نموده بجانب رسیدند چون فیثا غورس برین حال اطلاع
یافت از فاطمه و بنیامان مالوط طویون رفت در آنجا از اطراف و جوانب
بروی هجوم آوردند با اصحاب خود در یکسری رسیدن بکشت و در
جبل و ز در ان یکسری با ملازمه از اطراف و جوانب یکسری
روند که تا آنکه حکیم فیثا غورس با جمیع اصحاب خود در آنجا سوخت و نفس خاتم
او این عبارت بود و شکر لایدم من حیال لایدم ای شمس منتظر
بن والدی من حیث منتظر بن والدی و بر منقو او نوشته بود بزرگ
الصحت لایدم من الذمذم یعنی خاموشی از ستمانی نیت و از ستمانی
فیثا غورس است که میفرمودند که بالایی عالم طبیعت عالم نور است که عقل

طی

در ان مجلس نشانی غور حاضر میشدند و ستاده نوای حکیم میخواندند و تا به سخن

از دراک حس و بسا و عاجز و قاصر است و نفوس کینه را از اس ^{بعلها}
این شاه همیشه شتاقان عالم می باشند و باز میفرموده اند که هر طبقه
از طبقات عالم جهانی نسبت با فوق خود حکم نفل بکار دارد و هر کس ^{نفس}
خود را با خلاق حمید متعلق گرداند و از اوصاف و نیزه مثل عجب تیر و بریا
و حسد و سایر شتهیات چپسته همان حکلی سازد و هرگز آنکس را و آن میگرد
که شک اطفال عالم علوی منسک گشته بر خالق عالم مجردات و وقایع
حکم الهیه و نفع گرد و دور که باین مرتبه رسید بر و عزت حقان دانی
و اصل کثرت و به نفس که خود را از ان خلاق ذمیره محلی نکر و این در عین و دنیا
کفایت خواهد بود هرگز ازین ارش که محاط اوصاف بلا است تمام نخواهد
بخلاف نفوس نیکه که آسمان نور اند و جنب شرافت و لطافت این آسمان
فشانند که گشت روی زمین خواهد در نشت و ان نفوس در آسمان آینه ^{نفس}
لذت و محبت خواهد بود زیرا الله باکم مرتبه اهل و نیز از سخنان فیاض سرشت
که چون ابتدا وجود ما از حق سبحانه و تعالی پس با جارت که با کثرت مایه
بودی او باشد و نیز از سخنان ایشانست که میفرموده که هر که خواهد که گشتا
ذات حق سبحانه و تعالی حاصل کند باید که غایت و جود را در موفقی
صرف نماید چرا که گاه باشد بنا بر تقاضای وقت باندک توجه راه به نیت الهی
حاصل گردد و طلب صادق را باید که هیچ صحت و تمام عنایت خود را نمود

ذات م
ش هر که از این عالم
بود و آسمان آسمان

موقت او سازد و آن وقت نفس را وریا بد و نیز از کلمات ایشانست
که لیس القدم عند الله سبحانه و تعالی اسان الحکیم بل انما یعنی نجر و کفایت
کوی حکیم را نیز در حق سبحانه و تعالی بقدم اعتباری نیست تا آنکه گردان
خود را موافق کفایت سازد بلکه بقضا کریمه یا اقیما الذین آمنوا
لم یقولون ما لا یفعلون کبره گفتا عند الله تفرقوا لما
لا یفعلون گفتا موخالف کرد و از وجوب حفظ الهیت که خود
بانه من شر و انفسنا و من تبتنا اعمالنا و نیز از کلمات حکیم الهیت الحکیم
ان تقول انه حاصره جبهتا مضطر بحجرتعالی و من احب الله عز و جل عمل بحاجه و نه
عمل بحاجه قرب نمند و من قرب منه بحا و فایضی حکمت که غلظت از کفایت
و کرد و راست است فاضل خدایست جل جلاله بر محبت دوستی که است
بدوستی حق سبحانه و تعالی و هر که حق سبحانه و تعالی را دوست عمل میکند
با آنچه مرضی و محبوب خدایست جل جلاله عیش مرضی در کاه است که آن شخص را
خواهد بود و هر که بر تیره قرب آبی رسید از جمع شر و نقصان با نیابت
و لهذا امر کل امیر علی و الذ العلوه من الملک القدر نفوس که به فرموده بعضی
الاکه و انت تعلم حرج العری فی الفیاض یدع لو کان حسیبک
صا و قال اللفظ ان المحب لمن یحب یطیع و نیز از سخنان ایشانست
است که انسان الحکیم المراقب له سبحانه و تعالی معروف و لهذا ما یفهم

حق لیکن معروف است یعنی دم و انشاالله گاهی نگاه و از طرف خود
اولی خرد حق سبحانه و تعالی و علامه اعلی شهور و معروف است و لهذا
آنچنین شخص از عدم معرفت و اشتباه نزد خلایق بر مرتبه شرفانی نبی باشد
و این نشان است که شخصی در ملکات باو شایع علم نشان بوده باشد و او را
ان پادشاه گماهی خود می خستنا باشد و نهایت عزت او را مرعی داشته باشد و نام
انسان او را نمیدانند باشد با ان شخص از عدم شناسای علوم با وجود کمال
اعتبار نزد پادشاه ان قلم هیچ باکی و مبالغه خود بود و از ان مزین هیچ
نخواهد داشت و نیز از کلمات بابرکات ایشانست ما انفع الایمان
ان ینکل بالانسیا الجلیله العیینه فان لم یکنه فیتع فایلهما
یعنی چه نافع است آدمی از آنکه نکلم نماید با شیاه علیه نعیه که موجب هدایت
خلایق تواند شد که این حالت داشته باشد بابر که در مقام استماع ان کلام
از فایل آن وقال ایضا الحدیث ان ینسبحان من الامر لانی خلق
ولایع عینک و لکن استبحی الکل من استبحاک من عینک یعنی
بجستای فانی از ان هر کس با مرتبه شوی در شرفانی و نور و وقتی که باو برکتی
و باید که حیاه او بیشتر باشد از حیای تو از غیر خود چه نزد عقل است مهندگی از
از غیر چه غیر همیشه باین کس باشد خود با خود طاعت همیشه پس اگر برکت
فعل که موجب انفعال تواند بود در طوت شود که غیر او بدان فعل اصلا

خود بر است شرفی

اطلاع

اطلاع داشته باشد قطع نظر از که چون سبزه و تعالی بقضای که همه نما
من بجوی نلت الا هو را بهم ولا حسنا الا هو یا و تمام و لا اذ
من ذلك ولا کثر الا هو معهم ایما کا و انتم بیدیدید با عملی و ان
العینه بر جمع اعمال و انفعال اطلاع در همه حال دارد و چون ان فعل بالذات
قیح است ان شخص لیس پیش خود از ان منفعل خواهد بود و با انفعال و ای
جلا ف انفعال از غیر که ان بار عدم دوام غیر از کسوت دوام عاری خواهد
بود و نسکینت انفعال شدات از انفعال در بعضی اوقات و قال ایضا
مالا یغنی ان یفعل اخر ان خطره بیا لکن یعنی چیزی که لایق ان نیست که تو از
بفعل آدمی از خطور ان بیال نیز باید که حدز کنی و حاصل آنست که از تقوی
کردن از انجا احتراز واجب است فضلا عن الاقدام علی فعله و قال
ایضا لکن مثلا فاقون بمنزله من الاحیون لا یقدر ما فی
یله و لایکن فی لید صیحا فصح عن الحزب یزبل لانتضال الامور
کما هو الاقتصا و یعنی میباشند مگر باره تلف کننده مال انکه باشی
تو غیر کسی که نمیدانند مقدار آنچه در دست اوست از وجه همیشه و صحیح
یعنی چینی نیز میباشند تا از خیریت بیرون نروند بگر اقتضا و این یعنی
طریق وسط میانه است و چینی که افضل است در جمیع امور مگر آنست
تا از طرف طرف افراط و تفریط که هر دو از رذایل است مخات یا قه بجله

که دوام

بسیار از این کلمات در کتب معتبره
در بیان این معنی آمده است
و این کلمات را در کتب معتبره
در بیان این معنی آمده است
و این کلمات را در کتب معتبره
در بیان این معنی آمده است

مرتب و وسط که انضام است یعنی شده باش وقال ايضا ان سيقطعا
في اوله انام جنالك فان سباب الماي مشارك الموت الحسن
 یعنی پدیدار و همیشه پیش در تدبیرت در اول سببهاست خود در ایام زنگنه
 خود که برستی خود بدو را غافل از اول سبب خود و مهمات خود مندرک است
بر حسن و قال ايضا لا قطع من الشیران بین الیک لان تدیر
کل انسان الفقه و نسخه لیس و هو کجینت ای عقده علیه لکن
 یعنی تدبیر بر ذات طبع منکوی و احسان مدار بر که تدبیر هر کس از برای خود
 غیظه و این برای غیر خود و در بقدر و اندازه آن چیزی باشد که فکر
 او بر آن مضموری باشد چون فکر و تدبیر او می تدبیر بر تدبیر است بطور
 بی نوح خود پس طبع احسان و سکوئی از او شدن است طبع است
از سرب و قال ايضا الحاكم الذي لا یعدل فی تضام لکل کل و
 یعنی حکم که در احکام خود سوره عدالت می نماید و سوا از کتب او بارز و
وقال ايضا الحکیم ذلج حین التوب فهو سبب جمیع التوب و هو حکم
 و اما کسینا کما هی هرگاه لغو یا صواب و کارهای ناسیبتی که در هر سینه
 مشایخ جمیع مشهور و در اضلال طریق خود بود وقال ايضا الانسان
الذی احسنه بالخبیرة فوجده لا یصلح ان یكون صلیفا و حلیلا
 فاحذر ان یجعل له عدلا یعنی آدمی که او را بعد از اختیار او امتیاز

و قال ايضا من عسی للفرقة
 ان ما یروا که عسی اول کلمه
 من جمیع اول کلمه با یزید
 تو در حق کسی را در حق خود
 عاقل است این باشد که در حق
 کسی را در حق او را
 کسی را بخواند که او را در حق
 این خنده شود
 که جمیع سن که در کتب
 عاریت و عاریت است
 م

بقایار

تجارب مکرره لایق صدقت و دوستی یافتی پس هر سینه او را لایق بود
 نیز بدان چه عدم صلاحیت او برای دوستی و محبت بنا بر قلب عقل و شرافت
 ذات تو اند بود و العاقل خبر بالذات بشک تو را از دوستی و محبت
 سزا و او سمن و عداوت بطریق اول نیز خواهد بود وقال ايضا الحکیم
اختار کالانسان من اقله خصوصا لامن اقواله فان کثیرین
الناس افعالهم فی حجة واقوالهم حبیلة یعنی آدمی را بگردار و ارتعاب
 باید نمود و در گفتار هر که اکثر مردم زشت کردار از مسک گفتارند و وقال
ایضا شرف النفس ان تقبل من النمل النعم و المکاره قبوله و احدا
 یعنی شرف نفس کسی است که نعم و مکاره بکسان قبول نمایی قادر و درود
 مستندت و مکر و مات الشراج و انقباض با و راه نیاید از غم و غم بر سینه
 که صدق تو کسب کفایت من لا یعدل بین الحق ان اسمعت یعنی نفس
 من کسی است که هرگاه کلام حق را بشنود خشمناک گردد و نیز از او پرسیدند
 که در بخت تیرین مردم کسیت فرمود که من جمیع مال بینه یعنی کسی که جمع مال
 از برای عیب کند شقیقترین مظلوم است وقال ايضا اکثر فی الدعاء المظلوم
مقاصد که من یاری که فان نسبت الدعاء المطالب کیفیة الا انکله
 الشاخص یعنی بسیار و عاکنه و مطالب می نوید اما مقاصد افروزی از فرستنده
 خود طلب نماید چنانچه دعا مطالب مانند نسبت تکریمت بتلایح همچنان که

کعبه

و در حقیقت فکر خوب حصول نتیجه لازم است در عقبه عامه مقرون بشیرت
 استجاب و حصول مقصود و بقضاء و عده صادق ادعوی استبحان که از اول
 تواند بود و در طریقت استبراه حکما ان ربع الاصول عن اصول البنا
یک عمل لافعال الدیورات و این جهت است که گفته اند و عاقل
 را و جنبش آرد چون نصاب این حکیم نامور و کلمات پندیده آن دانشور
 پیاده از آنست که استیفا درین مختصر توان براد نمود چه ازین سخنان
 اولادین مقام آنگاه نموده میشود فان لعقل کیفه الاشارة و خلاصه
 نصاب فیما نوسخ است که طالب کمال که مخاطب حکاست باید که در جمیع
 امور بر خستناختی و توکل اعتماد نماید و در شداید و مصایب صبر نماید
 و در نار خود سازد چون هیچ نردی از افراد موجودات در هیچ امری که
 از خطای خالی از نعم الهی بقضای کریم بلغم فی لبس من خلق جدید
 همیشه از جمعی فیاض بقدر استعداد و قابلیت میرکی یافتن توان
 یافت باید که ممکنان در همه اوقات تولا و فعلات شکر نعمت الهی را
 واجب دانند بقضای ازلی راضی باشند و در همه بنام او استیاض
 محاسبه نفس خود کنند و در مقام آن باشند که هر روز حال ایشان
 بهتر از روز ماضی باشد و الا از جمله زبان کاران دنیا و آخرت خواهد
 بود و باید که در تحصیل کمال مصایب و شداید را بر خود امان داشته

مانند زنان بر حجت و آسایش برین جستن عادت کنند و باید که رحمت و شاکش
 مردان منجم باشد در ترک اموریکه از کتابان مودی بریان تواند شد
 و در محافظت بر امور شریعت و ناموسین بالغه نماید تا او نیز شمار انگاه
 دارد که طالب کمال امور امر و زینفر و ایفکند چه فز و کار خود همه را دارد
 پس طالب تاجر کار امر و زینفر و استدرم تا آخر کار فردا خواهد بود با
 همیشه بقدر امکان در باب قطع دوستی غیر حق و دفع ان از دل خود
 سعی باشد و اجتناب از فکرای که آدمی را عالم اجسام کشند و جنبند
 و الا زود باشد که خود را در مرتبه او ادنی که حیوانات عجم اند چنانچه که
طم قلوب لایع یفقهون بها و لطمه ذان لایسعون و لطمه عین
لایبصرون بها اولک کالانعام بل هم اضل و لکم العلم الغالبون
 مان ناطق است باید که طالب کمال است گفتن را بلکه خود سازد ناقص
 بدروغ او دهن شود و در آن زمان خواب و انعام او تمام درانشا
 چه نفسی که در پیداری بدروغ عادت کرد و در خواب نیز بدین اقدام
 تواند نمود و باید که از ظلم بدین نوع و جنس خود احتراز واجب اند تا قیام
 عالم در مقام تمام طبیعت در صد مکانات او نیاید عن سقیم عالم کج
 موجودات سیکسان رسیده پس از ایضا و اضرار زره از ذرات ملکومات
 که همیشگی و شکر عنایت الهی از اجتناب لازم داند و باید که طالب کمال در همه

امور جانب حق معی دارد و با آدمی جنان تعامل کند که به یکس را بران طاعت
نیفتد و از نغزین ایام و عجایر ضعیفا احتراز لازم و مستحکم داند و الا غل
حقیقی و قیم حقیقی تلاقی کند چه او مقتضای وعده صادق خود ذکر انماخذ
المتکلمه قلوبهم و المنذر تهتور بهم شکست شکستگان را رو نمیدارد و اضر
و ایندای ایشان را موجب غیبت و خشم خود میداند و لهذا در ردی الاثار
الموتوره ان اذا فال المظلوم یارب قال لله سبحانه و تعالی لیک
یا عبدی بعیر و جلالی ان له ان تقم من ظلمک فلما طام و طام
حکما یعنی طالب کمال باید که ارتکاب صغایر احتراز واجب داند تا نفس او
بر ارتکاب کبایر که موجب سخط الهی است دیگر نبرد و باید که هر شب
یک ساعت یا بیشتر خود را از روی خلاص و ایقان بکتاب خود بخواند
که ثمره اخلص از سنگناز طبیعت این بود حاصل بصریح ان حکیم دانشور
در طبقات الاطبا سطور است که چون مصنفات فیتا عورس در یونان
نهایت اعتبار داشت و سخنان او را بر سخنان اکثر حکما ترجیح میدادند
جمعی کثیر بعد از فوت او بسیاری از کتب بنام کرده دانستند تصنیف
اورا منشا افتخار و مباهات میدانستند و از ان جماعتی که کتب مصنفه خود
بنام فیتا عورس کرده بودند یکی از سبطینوس محدثی یکی نفوس
سن و تانص و یکی فونوس از قبلی و فافیا نوس و نور خود و اشر

ایشان

ایشان بوده اند و بسیاری کتبی که این جماعت بن حکیم متعلق است و از ان
چنانچه در تواریخ و سایر حکما مذکور و مخطوط است کتب المذاهب کتاب
علم المخاریق کتاب در الفروع کتاب الالات کتاب القضاة کتاب تکیون
العلم کتاب الایادی کتاب المروه و بسیاری از کتب مبسوطه او در میان
سوخند اما کتبی که پیشک از مصنفات فیتا عورس است و جمعی از حکما زبان کرا
رست علوم فیتا عورس بودند بعد از او چندین سال ان کتب را در وین
نمودند که یکی از ان جرجو طاس فیلسوف ظاهر طین بود و رویت نوشت
کتابت از سماطیک کتاب الالویح کتاب فی النوم و التیقظ کتاب الکیفانی
کیفیت تعلق النفس بالحدس الرساله البیهیته و غیره سیمه این سال در میلینت
که جالیوس این رساله را بجا نوشت هر روز در تلاوت ان می نمود و رساله ان
متمم خود مسفله در رساله ان معانی فی استخراج المعانی و رساله فی التیازیه
العقلیه و رساله ال سمیه لیسوس **سقاط** تلمیذ فیتا عورس بود لفظ سقاط
در لغت یونان بمعنی مقصم بعدت و موز و منشا سقاط این تفسیر است
ایشه که بعد از ان حکما استند و از ان اوقات علم حکم بر البیانات تصفا
نموده و اوقات در بره و ریاضت و تزکیه نفس میکرد زیند و بند وین علوم
متمم نمیشد بلکه شاگردان خود را از تدوین علوم در بطون و فاشخ
میفرمود و میگفت که چون حکمت بگیرد و مقدس از شوائب نفس است

کتاب تصویر در علم
سهه العولم

اعمال حکیم

اشیه بنی آتیه
تاریخ
تاریخ
تاریخ

باید که مستقر و مستودع آن نیز نفوس مقرر زکیم باشد غلبه و دینت و قلوب متوجه
سیر و چون عامیو اینان بت بخت بودند سقراط ایشان از بزرگترین منع
میکرد و بوجید هر چه بستی دعوت مینمود و در آن مبالغه تمام داشتند
تقیان و در میان آن طائفه در مجالس و مجالل مباحثات میکرد و اینان را
ساکت و ملزم میکرد و ایضا بیابین غلامی که بت پرستان با تقان در میان
کمر عدالت سقراط در میان پادشاه و البته بر قتل او مایل ساختند و قتل
شهر زوری و در تاریخ حکما آورده که چون عادت حکام در سلطنت یونان
بر آن جریان یافته بود هر گاه بیک شخص رفتندی حکم خود را همراه بزرگی
غرض ایشان از مهر او شستن حکما آن بود که بسیار در آن سفره اشک که حل آن
از غول حکما را ممکن نباشد روی نماید در آن وقت ایشان حاضر باشند
پادشاه اشک با بزرگان عادت سقراط را در پیش که او را پیش آمده بود
برده چون سقراط مخالف رسم حکما سابق توانست کرد و بالضرورة همراه شد
اما چون او را بستاندند از پادشاه از مناجح و مطاعم و ملائمت در آن مصلحتا غایب
بود بلکه از کثرت ریاضات شاد و مجاهدات خود را در سبک مجرب استقامت
داوده هر که مجلس پادشاه غیرت و شهادت می گشت می بود و روز از آن
ختم بیرون آمده در بر توی آفتاب می نشست و اندک سقراط الحبتها
یافته بود و درین اثنا اتفاقا روزی پادشاه گذر بر موضعی که سقراط

سقراط

اشک

سقراط

در حدیث حکایت
در آن روز سقراط با
سقراط ایشان شده
است

می بود افتاد و دید که سقراط و زخم گشته قرار گرفته ملک از وی سخن گفت
مالا لا تراک یا سقراط حیت ما را که نمی بینم ترا یا سقراط و ما بینک من
القدرم الینا و چه خبر مانع است از آمدن بسوی سقراط گفت یا مالک
شغل مانع نیست ملک گفت شغل بچیز سقراط گفت شغل آنچه مقدم و محصل
حیاتت ملک این سخن را بر تحصیل قوت و بسبب اینست عمل نموده فرمود
که ای سقراط گفت ای ملک تو پیش ما یکا همه چیز از برای تو نزد میباشند
سقراط گفت ای ملک اگر من میدانم که آنچه طلبم نزد تو یافته میشود هرگز
تو تخلف نمی و در زیدم و بهر نحوی که بود از آن تو حاصل نمودی بعد از آن
ملک گفت ای سقراط چنین بمن رسانیده اند که تو ضعیف و ناتوانم میکنی
و میگو که عبادت ایشان ضار است سقراط گفت من چنین گفته ام ملک پرسید
که بس تو گفته گفت من گفته ام که عبادت صنم از برای سقراط ضار است
و از برای ملک نافع بواسطه آنکه نظام مملکت یونان با آن مربوط و مربوط
است و اگر تو عبادت صنم اقدام نمایی نظام ملک تو فاسد میشود و در آن
مال از غایب میشود که در چار تو بر کرد و ندو اما سقراط چون میداند که از آن
جمادات نفع و ضرر مقصود نیست و او را حالتی نیست که درین نشاء مشکل
او باشد و در آن نشاء جز او نموده خواهد بود و موافق بجزاز و صادر شده
باشند از حدت و استقامت ملک گفت ای سقراط اگر هیچ حاجتی داری بخواد

مکمل

سقطا کف حاجت من است که عنان مرکب خود بگردان و متوجه من خود
کردی که چو شش تو ضو افتاب از من باز داشته اند ملک فرمود ملت
دینا و غیر آن از زر و جواهر حاضر ساختند چون آوردند آنها را پیش تو
نهاد و سقطا کف ای ملک عده بسیار حیات میکنی اکنون هر چه میدی
بسیار مانت سقطا رایج حیات بحاره ارض که عبارت از جواهر و زر
باشد و لعاب که آن که عبارت از لباس جوی باشد و شتم نبات که عبارت
از زین و کتان باشد و آن چیزی که سقطا بان محتاج است همه او
در جمیع احوال چون با او امتنع سقطا از عبادت اصنام با وجود کمال زهد
و ریاضت و نهایت تقوی و تقدم در ملک شهباز یا قضاة یونان
قتل او بجهت شده پادشاه را لعنا ساختند تا آنکه پادشاه سقطا را آورد
طلبیده و بیخی که و کف ای سقطا تو دست از ارشاد عباد باز دار
بگذار که ایشان بجال خود بت پرستی میکرده باشند که من بخاطر تو ملک
و سلطنت را بر باد میسوزم و او همانا که تو خود را ازین سخن باز نمیداری
هر با ضرورتی برقت تو اعدام باید نمودن هیچ وجه بقبل تو راضی نیستم
اما چه کنم که تو مرکب امری شده که عوالم الناس حقیقت آن نمی فهمند معاند
می نمایند و اگر درین باب ایشان موانعت نکند هم از من بریکر دست
اول است که خود را معاند داری در مانع و بیخست پرستی چیزی بگو

و آنچه می فهمند

بانی

تا این سوزش و فتنه زو نشسته سقطا کف ای ملک احقا کردن و دست از
ارشاد منی نوع باز داشتن بواسطه آنکه حرف مر که آن در حقیقت انتقال است
از حال تعالی بحال تجرد با خلق بسیار کشف ظلمات و تپس باس لطیف نورانی که
حکمت ملک گفت برقت تو بر من واجب است سقطا کف عرض از بیان
حقیقت موت آن بود که ملک بر آنکه عالم بحقیقت موت را تحسین و تپس
بان معنی نذر و وجهی عاقل از تبدیل باس نمی ترسد خصوصا وقتی که کمال
ثبات شرف و الطفا را اول باشد و اندک اهل افزا و انانی نمیشناسد
موت باشد چنانچه از کلام محمد نظام امیر کل امیر علیه و آله العلیه الملک العلام
که الموت بر یصل الحیث لا یحیی ظاه می شود و القدر چه سقطا در مخالفت و
کنز و مخالفت آن از بت پرستی اصراری و زریه میماند اتفاق توسط نقل او
قوی زدند و قضاة احمدی عشر سجالت بتویعات اهل حل و عقد از روی
و کاهمان رسیده نزد پادشاه وقت آوردند چو پادشاه در بزرگی
سقطا اطلاع داشت با وجود این حال فرمود که سقطا را برده بزنند آن کاه
ناگفتی از اینکه فرمود بازرگ در وجه عادت ایشان آن بود که هر کس که کسی میکل
میرفت چنانچه احدی نمیرفتند و آن کسی بیایست از منی آمدن با برین چند ماهه سقطا
محبوس مانده بود و که کسی این نوع بلاست سقطا گفت با او درنگ کرده بود
مدت که سقطا مجوس بود تا که در آن او همیشه نزد او می آمدند و سعاد و غلام
چو از راه آمد که کسی رسید یکی از ملازمه سقطا که او را فریاد می گفتند بی

سقطا

مخالفت باد ط

بازندان

او گفت ایها حکم اندک شتی از میل نزدیک شده با جماعتی که شاکردان تواند
 درین زمان بان قرار داده ایم که مبلغ چهار صد درم باو بدیم و شمار
 زندان بیرون آورده بجات رو بره کبری غیر ستم تا این مملکت خلاص
 سقر طغیانی از بیطون تومی دان که در ملک من چهار صد درم می باشد
 گفت عرض ما این کفایتی آن بود که از شما چهار صد درم بطلبیم از اموال
 خود اندر وی طیب خاطر مبلغ مذکور را بیدیم و اگر زیاده نیز باید درین با
 تقییر یکم سقر طغیانی از بیطون تو میدان که من درین شهر که مولود و
 مست خوش و فراغت بسیار دارم و هیچ مدی که از من امری که آن باشد نتواند
 شده باشم بدینده و شنیده باعث کشیدن من حقیقت الاضرت حق وطن بر مال
 و این معنی باصیت در بر که باشم و هر گاه که این رسالکان بله من از من
 نمایند و بر قتل من تنوی میرند فال شهری که امر نمی شناسند و نمی دانند
 بطریق اولی بوسط طعن بر جود این که در حقیقت طعن بر باطلت امر خواهد
 گذاشت پس در رفیق هیچ فایده نیست اگر من ترک نصرت حق و وطن بر مال
 نکنم ایچا کسی بمن تعرض نمیرساند و بعد ازین گفت که میباید سقر طغیانی
 که نشسته بود بر سر و زان میل مذکور را در وقتاه احدی سرور و چهارم زندان
 در آمده است بدیش سقر طغیانی را بدو هیچ حرفی نزدند بعد از آن زندان
 بان را فرمودند تا بخیر از پای سقر طغیانی را آوردند و خود بیرون فرستادند
 سقر طغیانی را پس فرستادند و سقر طغیانی را بالای سیر که نشسته بود فرود آمد

انگشتی

در

و دست بر ساق خود میمالید و میگفت ایچا غیرالسیاسات الا نسیب
 قرنت الاضرت بعضیها بعضیها فان لا کان ان یکمن لئذ الی تعالیم والی
 شعلالذو و در تحقیق این حکایت میان سقر طغیانی و ملازمه سخن بسیار گذشت
 و از اطراف و جوانب حکایت سخن زدند که در شهر و سخن ان نشان رفتند
 بنفس ناظم انجامید در آن باب سقر طغیانی را این بیان فرمودند و در حقیقت
 که هرگز درین حدت ترغیب مع شاکردان بشده بود از حکیم الهی بطیور رسید
 شاکردان و حاضر مجلس و وضع سقر طغیانی نمودند و در جواب او جوهر میدادند
 که امر و زاورا خواهند گفت اصلا در کلام سقر طغیانی و جوانی تغییر
 و تبدیل راه یافتند بود بلکه ایچا که او ایم از روی بشاشت و خوشحالی
 باشا کردان تکلم میفرمودند آن زمان نیز ایچان مگر سقر طغیانی از اوقات
 سابق بیان حقایق و در حقیقت و حل مشکلات معضلات میکرد تا آنکه از
 ملازمه او سیمانش نام از روی تعرض گفت ایها حکیم الفاضل اگر چه درین
 وقت آنچه سولات کردن بسیار ترست اما حق بجانب است چه دلایم
 که فردا کسی که مشکلات ما را بکشد و در زمین خود نهد بود بسیار پس استغفار
 مشکلات استغفاری نماید سقر طغیانی سیمانش زنده را در باب تحقیق آنچه
 بر تو مشکل است شرم کنی و ناخاطر شما قرار نیاید ترک سوال کند و یقین
 شما باشد که پیش من هیچ فرق نیست میان این حال و حالنی که ساعت دیگر می
 خواهد آورد که شما از موت میجویند چه اگر من بوسط موت از صحبت شما

روی

خبر خواهم شد اما بجهت جمعی از حکما فاضل السیلاوس و انارخ و لیبانیوس
و امثال ایشان از اسلاف اخبار و حکما یکبار و فصلی اول الایدی
والابصار خواهم رسید چنانکه سقراط از جواب اینچنینی ملازمه را مشکلات
بود فارغ گشت فرمود این زمان وقت رسید که حکام رویم و عینیم
و آنچه از نماز و عبادت ممکن باشد ادا کنیم تا بعد از فوت کسی را تکلیف
غسل نباشد چنانچه احدی را تکلیف غسل موقوف نمیداریم پس سقراط بر
خواست و حکام رفت و غسل کرده بیرون آمد شروع در نماز کردن
کرد و در نماز بسیار تانی و در تبع فرمود شاگردان او نشسته بنگرند
چون از نماز فارغ گشت بران زمان خود را طایفه و وصیت نمود
زمان و اطفال را رخصت داد که بگذارد روز سپهر بر گشت با شاگردان
نزد او ماندند در نیوقت یکی از شاگردان او فریاد نمود نام او رسید
که مادر او را میفرمایند که با اهل و عیال شما چگونه سلوک کنیم سقراط گفت
شما را باید که با صلاح نفس خود و جانچه همیشه وصیت میکردم بگویند
بهر خجانه شما نفس خود را با صلاح او روزی پس از شما راضی خواهم بود
خواهم بود و فرزندتان را نیز نام با صلاح نفس غایت تا تو این گدازید که
این نماز مندر بنشیند غافل گردد و چون سخن اینچنینی خادوم نصیحت
احدی عشر از در در آمد بعد از سلام و تحسینی که معارف از زمان بود
گفت ای حکیم و انامر ایقین است که او ز کسی بر نای تو نمید

تو داناتری حکما یونانی اما چون من مأمورم و مأمورم و مأمورم و مأمورم
مراد است که خود را در نشسته شری را که تصادف احدی عشر فرستاده اند
نناول زمانی سقراط گفت چنین خواهم کرد پس آن مرد بیرون رفت
و سقراط بعد از ساعتی تا فریاد نمود گفت که آن مرد را بگوی بستر را حاضر
نماز که وقت رسید چون خادم بستر آورد سقراط با بال از دست
او گرفت یک دم در کشید شاگردان او چون این حالت را مشاهده
کردند سقراط که در دهقان و فریاد بر آورد و در هر روزی
کردند سقراط اینها را منع فرمود و گفت با عورت و اطفال را بوی
الن باز کرد اینچنینم که فریاد یونان و وزاری کنند اکنون نماز شروع
الغافل نشیند که ستار زمانت کردید القدر ایشان را که برین فرمود
خود بر پای شده قدری نشسته و در میگرد و نصیحت نمودند
بشاگردان اینچنینی و تا آنکه بعد از ساعتی با بنیای او گران نشسته
از رفتن باز ماند بنامه چون بر پشت بجا آمد و آن خادم قضاة بای او را
ای ایجه و میگفت هیچ است از تعزیمیکم سقراط گفت لا بس نهایی
او را می گوی و میفرمود که اول تحسین تفری سقراط گفت لا و بجهت
بر رانهای نماز و پرسید که هیچ است سقراط نیز همچنان
در جواب اول میگفت اما که رودت بجوی دل رسید درین
وقت از طوطی گفت یا امام الحکما ما را عقولنا لا بعد عن عقلک

سقراط

سقراط

سقراط

یعنی مانی بنیم معقول خود و متصف به صفی مگر آنکه بسیار از مرتبه کمال عقل
 تو در نزد یسار نایب یعنی فلا یفعل علیک ما یفعلون اولاً بعد از آن دست
 افراطیون را گرفته بر روی خود نهاد و چشم بزرگ را در نظر مجانب آسمان
 فرموده است لنفسه فی فایض نفس الحکما و قبض صحیح است معنی
 یعنی است و کان عمره مائة و سبع سنین درین وقت از لشکر و ان سقراط
 فلاطفی بواسطه بیماری حاضر بود فاضل شهر زوری آورده که سقراط
 دوازده هزار شکر داشت و صیقل او چنین نقل کرده که در سقراط
 از رن چشم قوی استخوان دیر خیش زود و جوان هرگاه از وضعی بر
 لحظه بجا یاب زمین سر زوار الضعی بعد از آن جواب هر چه می گفتی
 ابوه در پیش حسن طبعین المنسکین یعنی ساق میان دو زبان روی
 او بسیار کم بود کثیر التوجه الی الله قلیل الاکل و السیر و
البعید ذکر الموت و اما قلیل الاستغفار و حسن الیاس
حسن المنظر مهلا لا یوجد یسینه نقص و لا حلال ذکر
سندی از در و است حکیم سقراط مقاله در طبقات الامم مطورا
 که هرگاه سقراط متوجه رکن گفتن سندی اولاً لیس منو در این کلام
 که اما انار اذاع و لدر استر ما التوبیة فمن لم یکن لیس منو
 بتقیه و ما انما تدق لم یجمع فیها الورد و ع ترغیب و ترخیص
 بر تفسیر باطن از وسوسه سلطان شهاب قوی جسمانی میفرمود و حاصل

فلاطمین و

در کتب
والله اعلم
بما یخفی

تکلم

این کلام است که من نمیرد باغبان زراعت کننده ام و در کتب کتب تعلیم
 داودن من بجای آب تربیت است و دلهای مسلمان و مستحقان بنامه
 زمین اندیس هر که زمین او پاک و قبول کند آفتاب نباشد هر آینه زراعت
 در آن زمین نمیرد وید بر وجه دل خواه و از افاضت سقراط است و
 اگر باری تعالی لایزال هویته محض و جوهر صفت و عقل و نطق و از در
 که حقیقت هویت مقدس و تحقق صفات کمال و تعیین اسما جل جلاله
 ان ملک مقال قاهر و قاهر زیر که جمع حقایق مدد که جوهر است
 مقدس است حل شانه لیس مگر همه شیا از روی حقیقت و اوصاف
 بصفات لایق ز نام ننده هر موجودی بسوی مبارک و اضافتی که مخصوص
 اوست عظمت و عمت الاله چون بظهور جمیع موجودات مانند کلمات
 ایشان از فیض قدس است لا جرم ذات مقدسه آنحضرت از روی علم عظیم
 جمیع شیا تواند بود و الحاط من حیث انه لا یقدر ان یحیط بحیث و صفا
 چون دریافت که معرفت ذات مقدسه او را ممکن نیست پس اجاز از ز
 آثار باله و افعال کامله بر ابراه شناسای آسمانی و صفات از قبیل و
 از او را که ان او را که نیست مقدسه لازم نمی آید و از جمله اسما و انا
 بالهیت یعنی واضح هر شئی در موضعی که لایق اوست و فاتی یعنی مقدر
 هر شئی در موضعی و غیر یعنی غالبی که مظلوم بود نش تنوع و حکم یعنی
 ذات مقدسه که جمیع افعال حکم مقتدا او بر وفق مصلح و حکمی که در نظام

سلسله موجود است چنان یافته و نظر بان نظام کل کرده در هیچ فعل
از افعال او فعل و تقویری نیست و نیز سطرطامیفرموده که چون علم
و وجود حکمت او مانند سایر صفات کمال و غیر متناهی است مدارک عقل
باکنه صفات او غیر سده جوهره مدرك عقول بشری متناهی نوند بود
تعالی مدعی ذلک علو کبر او درین مقام از سوال کردند که قبول بعلم
شاهی قدرت یاوشاهی موجودات منافات دارد جواب فرمود که
شاهی موجودات بجهت احتمال توأینت نه باعتبار قدرت کامله و کماله
و کموم شمول خود چون ماده را احتمال صور غیر متناهی است چار تنهایی
فایل یا بر نیز لیکر نه از جهت بکل در وجه الصواب که از یکدیگر تصور ما در
جهت است که حکمت الی و غیره مکان متناهی باشد و جوهر متناهی اشخاص
با عیانها متصور است حکمت الی اقتضای آن کرد که استیفا اشخاص در ضمن
نوع حاصل شده و بقای نوع سجد اشخاص پس هر این قدرت بر چه
نهایت نیز سده و حکمت از غایت و منها متصوره و نیز از سخنان سطرطاط
که اخلاص نیز باری تعالی بان وصف توان کرد حی تو م است چناندر علم
و قدرت و وجود و حکمت در تحت حی بودن ظاهر و هوید است زیرا
که حیات ضعیفی است جامع کل این صفات و بقا و سده و دو و اعم مندرج
در تحت قیوم بود و در قیومیت ضعیفی شامل این صفات نیز است و نیز از
سخنان او است که چون حیات و نظم حضرت باری تعالی متفرقه و مبتدا

از عرف

از عرض زوال و دور و در تحقیق میاری موجودات فلو طریقی از
سوطا نقل میکند که اصولها موجوده در حضرت علما فعل و عنصر و صورت
و علت فاعل نزد او عبارت از باری است و عنصر موضوع اول کون
و نهاد است و صورت جوهر است نه جسم و نیز از سخنان سطرطاط است
که مگر در طبیعت امر یعنی نفس امر یعنی عقل امر مدعی اول بعضی ج اول مدعی
که مدعی اول تم مدعی و ایجاد بر وی کشید صورت اول بود و نیز سطرطاط
که چون مدعی اول غایت و نهایت نذر و صورت و شخصی نخواهد بود
چنین هر دو و لازم نهایت اند و نهاد در سایر موجودات چون نهایت تحقیق
است صورت و وضع و ترتیب که از لوازم نهایت است تحقیق الوقوع است
و بر فطن لیبی تحفه و مستور نماید که مراد از سطرطاط از آنکه مدعی اول نهایت
میت نه است که او استند و غیر متناهی دارد و چنانچه ارباب عقول صیغه
فهمیده اند بلکه مراد آن حکیم دانشور از عدم شاهی مدعی اول است که عقل
و حسن بود ریافت که عاجز و قاهر نندند سطرطاط در نفوس است نیست
که قبل از وجود و ایوان نفوس اطو سجوی از آنجا وجود و هستی موصوف بوده
اما سطرطاطها و متمایزه بزواتها و خواصها و بعد از آن در حیت امکان یا در آن
که نیز از آت و قولب نفوس نیز پیشوند و چون نهاد و زوال حاضر این است
و نفوس یکدیگر خود باز کردند و نهاد در وقتی که ملک انبیه را بر عقل سطرطاط

ذات

داشتند و او تقوا ز عقل تندرست بود که گفت تقوا نیز از آیت که در سیم کرده در کتاب
 نهاده اند هرگاه که شخصی خرم را بشکند آب بر او که کل است خرم بر پوست و تقوا در
 سینه است و خود درین غرض خالق داشت از جمله آن سبب یکی آن بود که درین غرض
 حکمت حق یک خرم سبب است و این دو لفظ را از قبل الفاء مترادف عقدا و تقوا و
 حق را هم از حکمت دانستند و یکت حق کاهی جل و کاهی خفی می باشد و حکمت که حاصل
 از حق می باشد از اجلی چه عبارت از حضرت است که انبیا با ایشانند و حکمت عبارت از غرض
 و غایت نبی است حق در عالم بطون است و حق حکمی که در عالم بطون است بطون
 در صورتی که یکی از ملازمه خود را نشانش بود یکی آن بود که نشانش عند تائیت
 علیه الحیوة الطیبة است و عند وجود الموت اللبث الیایة الدائم یعنی چون تفسیر
 علت حیاة را که در دم موت است در یافتیم و چون موت در یافتیم بزنگانی که در سیم
 و فی بعض الایات عند ما وجد الموت تعرفت کما فی بعض الایات یعنی بعضی
 و چون موت در دم که جلوتر از نکانی ناید کرد و بر مهره و تقویر بر در سراط
 این کلام چنانچه افضل ملازمه او فاعلان الی تغییر و نمود آنتان اللدین
 بریدن یعنی حق البینه یعنی آن بید جسمه در جمیع الایات الحسنة
 قابض بهاله ان یعیش حیوة الخوی یعنی کسی که خواهد که حیوة الهی نزدیک
 مینموده باشد باید که جسم خود را از جمیع افعال کسی که عبارت از شمشیت
 قوی است بکامی ببرد تا مستعد و مهیا آن شود که بجات حق بعیت و زندگانی

نمود الا ایضا السلام الحسن الکوئی ایضاً من العتلا الاولى ای غرض
 الحکم الجولان فیما لا یحدث نقیضی نقیض یعنی در خوش خرم سبب
 و اوقتها ز اورا در امور یعنی و لا ینفع ضایع ساز تا مسکن بکار که عبارت
 از نفس است نور الی روشن کرد و وقال ایضا اعماله و الوعاطیباً
 ای داع فقلک سالما و منها و حکم یعنی بر سبب طرف خود را بخوشی و در
 نعمت که خود در ایجاد بیان و فهم و حکمت ساری و قال ایضا افزع الخوف
 المثلث من الجبال الفارغ ذی ارم عن قبلک جمیع الالام العاروف من
 قوی المصلح علی اصل جمیع الشر و یعنی خالی کن حوض مثلث که عبارت
 از قبلت از کوههای خالی از غمها و خلاص کلام از سطرط میسر باید که
 از پنجس اول خود دور ساز الام جهانی و وسوسه شیطان اگر از کلید
 شمشیت قوی نفسان عارض آن میشود و آدمی از کتب کالات قوی

بافتن صاحب بیدارند مانند کوههای بی آب
 و کسای که در راه مسافران بادیه
 مانع از وصول مقصود میگردند
 نمت خود را مالک
 الوهاب

11

Handwritten text in Arabic script, partially obscured by several strips of yellowish tape. The text is arranged in horizontal lines across the upper portion of the page.

۱۲۱۸

Handwritten text in Arabic script, partially obscured by a strip of yellowish tape. This block is located in the middle section of the page.

Handwritten text in Arabic script, located in the lower section of the page. The text is faint and partially obscured by a small piece of tape.